

VI MOŽETE RAZUMJETI BIBLIJU!

***Luka povjesničar:
Evandjelje po Luki***

BOB UTLEY
UMIROVLJENI PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJE BIBLIJE)

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL
MARSHALL, TEXAS
2012.

www.BibleLessonsIntl.com
www.freebiblecommentary.org

Copyright © 2012 [Bible Lessons International](http://www.BibleLessonsIntl.com). All rights reserved. Any copies or distribution of any part of this material must be made available at no cost. Such copies or distribution must give credit to Dr. Bob Utley and include a reference to www.freebiblecommentary.org

The primary biblical text used in this commentary is: New American Standard Bible (Update, 1995) Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995 by The Lockman Foundation, P. O. Box 2279, La Habra, CA 90632-2279

SADRŽAJ

Skraćenice korištene u ovome komentaru	i
Riječ autora: Kako Vam ovo tumačenje može pomoći?	iii
Vodič dobroga biblijskog čitanja: Osobno traganje za dokazljivom istinom	v

Komentari

Uvod u Evanđelje po Luki.....	1
Evanđelje po Luki 1	7
Evanđelje po Luki 2	74
Evanđelje po Luki 3	101
Evanđelje po Luki 4	115
Evanđelje po Luki 5	138
Evanđelje po Luki 6	159
Evanđelje po Luki 7	188
Evanđelje po Luki 8	199
Evanđelje po Luki 9	217
Evanđelje po Luki 10	240
Evanđelje po Luki 11	257
Evanđelje po Luki 12	279
Evanđelje po Luki 13	298
Evanđelje po Luki 14	310
Evanđelje po Luki 15	317
Evanđelje po Luki 16	326
Evanđelje po Luki 17	347
Evanđelje po Luki 18	357
Evanđelje po Luki 19	369
Evanđelje po Luki 20	380
Evanđelje po Luki 21	392
Evanđelje po Luki 22	404
Evanđelje po Luki 23	423
Evanđelje po Luki 24	437

LUKA POVJESNIČAR: EVANĐELJE PO LUKI POPIS SADRŽAJA POSEBNIH TEMA

<i>Archē</i> , 1:2	10
Hebrejska i grčka pozadina za logos (Iv 1:1), 1:2	11
Obitelj Heroda Velikog, 1:5	13
Pravednost, 1:6	14
Biblijski stavovi prema alkoholu (fermentacija) i alkoholizmu (ovisnost), 1:15.....	18
Osobnost Duha, 1:15	20
Monoteizam, 1:15.....	20
Trojstvo, 1:15	21
YHWH-in vječni iskupiteljski naum, 1:15.....	22
Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu, 1:15	23
Tajna, 1:15.....	27
Pokajanje u Starome zavjetu, 1:16	28
Pokajanje u Novome zavjetu, 1:16.....	28
Imena za Božanstvo, 1:16	29
Kerubini, 1:19.....	32
Isus Nazarećanin, 1:26	34
Sin Božji, 1:32.....	37
Očinstvo Boga, 1:32	38
“Sinovi od ...”, 1:32.....	39
Anđeli i demoni (demonsko [nečisti duhovi]) u NZ-u, 1:32	41
Božanstvo Krista iz SZ-a, 1:32.....	42
SZ-ni naslovi za posebnoga Dolazećeg, 1:32.....	43
Sin Čovječji, 1:32.....	44
Ugaoni kamen, 1:32	44
Ovo i dolazeće Doba, 1:32	45
Kraljevstvo Božje, 1:33	46
Zauvijek (<i>olam</i>) (grčki idiom), 1:33	46
Svet, 1:35.....	49
Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu (אמן), 1:45	50
Vjera, povjerenje, ili pouzdanje (<i>pistis</i> [imenica], <i>pisteuō</i> , [glagol], <i>pistos</i> [pridjev]) u NZ-u, 1:45....	53
Bog opisan kao čovjek (antropomorfistički jezik), 1:51	55
Srce, 1:51	56
Proročanstvo Novoga zavjeta, 1:67	58
Proročanstvo Staroga zavjeta, 1:67	60
Nadahnuće (inspiracija), 1:67.....	63
Istočnjačka književnost, 1:67	64
Prosvjetljenje (iluminacija), 1:67	64
Kanon, 1:67	65
Otkupnina /iskupljenje, 1:68	66

Savez, 1:72	69
Biti učinjen jakim, 1:80	71
Duh (<i>pneuma</i>) u Novome zavjetu, 1:80	71
Prvorođenac, 2:7	76
Slava (<i>kabod</i>) (SZ), 2:9	78
“Pomazanje” u Bibliji (hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603), 2:11.	80
Mesija, 2:11	81
Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom, 2:14	82
Utjeha, 2:25	88
Paraclete [<i>Paraklētos</i>] [iz Ivana 14:16: “Drugi Pomoćnik”]), 2:25	89
Isus i Duh, 2:25	89
Žene u Bibliji, 2:36	92
Pavlova uporaba žena u službi, 2:36	94
Isus Nazarećanin, 2:39	95
Gnosticizam, 2:40	96
Poncije Pilat, 3:1	102
Oprost u Starome zavjetu, 3:3	104
Vatra, 3:9	106
Gdje su mrtvi (<i>Šeol /Hades, Gehena, Tartarus</i>), 3:17	108
Duh u Bibliji, 4.1	1197
Dah, vjetar, duh (SZ), 4:1	119
Demonsko u Starome zavjetu, 4:1	120
Sotona, 4:1	120
Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja, 4:2	121
Post, 4:2	122
Vlast (<i>exousia</i>), 4:6	123
Služba u sinagogi (NZ), 4:16	128
Amen, 4:24	129
Svetac, 4:34	132
Polaganje ruku u Bibliji, 4:40	134
Rukopolaganje, 4:40	134
Farizeji, 5:17	143
Osobno zlo, 5:17	144
Lucifer, 5:17	146
Pad Sotone i njegovih anđela, 5:17	146
Dan (<i>yom</i>), 5:17	147
Apokaliptička književnost, 5:17	148
Pisari, 5:17	148
Iscjeljenje (je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?), 5:23	151
Sin Čovječji (iz Knjige proroka Daniela 7:13), 5:24	152
Karta imena apostola, 5:27	153
Sabat /Subota, 6:1	161
Broj dvanaest, 6:13	164
Simbolički brojevi u Pismu, 6:13	165
Slati (<i>apostellō</i>), iz čega dolazi “apostol”, 6:13	167
Petar, čovjek, 6:14	167

Juda Iskariot, 6:16	170
Osuđivanje (smiju li kršćani suditi jedan drugoga?), 6:37	175
Licemjeri, 6:42	177
Ljudski govor, 6:45	178
Apostazija [otpadništvo] (<i>aphistēmi</i>), 6:46	179
Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”, 6:46	181
Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja, 6:46	183
Ustrajnost, 6:46	184
Ispovijed /Priznanje, 6:46	185
Nazirejski zavjet, 7:33	194
Kovanice u uporabi u Palestini u Isusovo vrijeme, 7:41	196
Žene koje su slijedile Isusa, 8:3	204
Tajna u Evanđeljima /Novome zavjetu, 8:10	206
Potreba za ustrajnošću, 8:13	208
Sanhedrin, 9:22	223
Uskrsnuće, 9:22	225
NZ-ni pojmovi za Kristov povratak, 9:26	227
Pojmovi za Drugi dolazak, 9:26	228
Dan Gospodinov, 9:26	229
Služeće vodstvo, 9:46-48	233
Ime Gospodinovo (NZ), 9:48	234
Uznesenje, 9:51	236
Stupnjevi nagrada i kazni, 10:12	244
Obredi žalovanja, 10:13	246
Otac, 10:21	248
Očinstvo Boga, 10:21	249
Najveća zapovijed, 10:26	252
Novozavjetna svetost /posvećenje, 11:4	260
Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”, 11:19	263
Nehotimični grijesi (SZ), 11:19	264
Smrtni grijeh (1. Ivanova poslanica), 11:19	265
Velikodušno /iskreno (<i>haplotēs</i>), 11:34	270
Budalasto /glupavo, 11:40	271
Milostinja, 11:41	272
Desetina, 11:42	274
Desetine u Mojsijejskome zakonodavstvu, 11:42	274
Bogatstvo, 12:21	285
Lakat, 12:25	288
Isusov povratak svakoga trenutka nasuprot ne-još povratak (NZ-ni paradoks), 12:39	292
Skori povratak, 12:39	292
Zakašnjeli Drugi dolazak (brzi Kristov povratak nasuprot zakašnjeloj Parusiji), 12:39	293
Uništenje (<i>apollumi</i>), 13:5	300
Kvasac, 13:21	303
Ostatak, tri značenja, 13:23	304
Saduceji, 13:31	304
Sjena kao metafora za zaštitu i skrb, 13:34	308
Drevne blisko-istočne težine i zapremnine (metrologija), 16:6	329

“Sinovi (od) ...” (BDB 119, KB 137), 16:8.....	331
Podjele Hebrejske Biblije (Kanon), 16:16.....	335
Evandjelje, 16:16.....	336
<i>Kerygma</i> , 16:16	337
Tumačenje parabola, 16:19-31	339
Molek, 16:23	342
Molek (iz Ponovljenoga zakona 12:31), 16:23	343
“sinovi Božji” u Knjizi Postanka 6, 20:36	387
Dolazak na oblacima, 21:27	398
Taj dan, 21:34.....	400
Pasha (redosljed službe), 22:17	410
Izliveno (NZ), 22:20.....	410
Gospodnja večera u Evandelju po Ivanu 6, 22:20.....	411
Žene koje su putovale s Isusom i Njegovim učenicima, 22:28	413
Vladajući u Kraljevstvu Božjem, 22:30	414
Noćno suđenje Isusa pred Sanhedrinom (Mt 26:57-68), 22:66.....	419
Običaji ukopa, 23:53A	433
Kremiranje, 23:53.....	434
Mirodije za ukop, 23:56	435
Isusova ukazanja nakon uskrsnuća, 24:34.....	444

DODACI

Kratke odredbe grčkih gramatičkih pojmova	449
Tekstualni kriticizam	457
Rječnik.....	460
Bobova doktrinarna izjava.....	468

Posebne teme

Predestinacija [kalvinizam] nasuprot ljudske slobodne volje [arminijanizam].....	469
--	-----

SKRAĆENICE KORIŠTENE U OVOME KOMENTARU

- AB Anchor Bible Commentaries, izdao William Foxwell Albright i David Noel Freedman
- ABD Anchor Bible Dictionary (6 tomova), izdao David Noel Freedman
- ABPS American Baptist Publication Society
- AKOT Analytical Key to the Old Testament, John Joseph Owens
- ANE Drevni Bliski Istok
- ANET Ancient Near Eastern Texts, James B. Pritchard
- ASV Američka standardna verzija
- AV Autorizirana verzija
- BAGD Grčko-engleski leksikon Novoga zavjeta i rane kršćanske literature, Walter Bauer, II. izdanje, od F. W. Gingricha i Fredricka Dankera
- BDB A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament, F. Brown, S. R. Driver i C. A. Briggs
- BHS Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997.
- DSS Svitci s Mrtvoga mora
- EJ Encyclopedia Judaica
- IDB The Interpreter's Dictionary of the Bible (4 toma), izdao George A. Buttrick
- ISBE International Standard Bible Encyclopedia (5 tomova), izdao James Orr
- JB Jerusalem Bible [Jeruzalemska Biblija]
- JPSOA The Holy Scriptures According to the Masoretic Text: A New Translation (The Jewish Publication Society of America [Židovsko izdavačko društvo Amerike])
- KB The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament, Ludwig Koehler i Walter Baumgartner
- KJV King James Version

LAM The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (Pešita), Georg M. Lamsa

LXX Septuagint ([Septuaginta], grčko-engleska) od Zondervana, 1970.

MOF A New Translation of the Bible od Jamesa Moffatta

MT Masoretic Hebrew Text

NAB New American Bible Text

NASB New American Standard Bible

NEB New English Bible

NET NET Bible: New English Translation, drugo Beta izdanje

NIDNTT Novi internacionalni rječnik teologije Novoga zavjeta (4. Tom), od Colina Browna

NIDOTTE New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis (5 tomova), izdao Willem A. VanGemeren

NIV New International Version

NJB New Jerusalem Bible

NRSV New Revised Standard Bible

OTPG Old Testament Passing Guide, Todd S. Beall, William A. Banks i Colin Smith

REB Revised English Bible

RSV Revised Standard Version

SEPT The Septuagint (grčko-engleska), Zondervan, 1970.

TCNT The Twentieth Century New Testament – Novi zavjet dvadesetoga stoljeća

TEV Today's English Version od United Bible Societies

UBS4 od United Bible Societies Grčki Novi zavjet, četvrto revidirano izdanje

YLT Young's Literal Translation of the Holy Bible, Robert Young

ZPBE Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia (5 tomova), izdao Merrill C. Tenney

Riječ autora:

Kako Vam ovo tumačenje može pomoći?

Biblijsko tumačenje jeste razumski (umni) i duhovni postupak koji nastoji shvatiti drevnoga nadahnutog pisca na takav način da Božja poruka može biti razumljiva i primjenjiva u našem vremenu.

Duhovni postupak od presudne je važnosti ali teško ga je odrediti. On obuhvaća podatljivost i otvorenost prema Bogu. Mora postojati glad: (1) za Njim, (2) za spoznajom Njega, i (3) za služenje Njemu. Ovaj postupak uključuje molitvu, ispovijed i voljnost za promjenom načina života. U postupku tumačenja od presudne je važnosti Duh, ali tajna je zašto iskreni, bogobojažni kršćani različito shvaćaju Bibliju.

Razumski postupak lakše je opisati. Moramo biti dosljedni i nepristrani prema tekstu i ne biti pod utjecajem osobnih, kulturoloških ili denominacijskih predrasuda. Svi smo mi povijesno uvjetovani. Nitko od nas nije objektivan, neutralan tumač. Ovaj komentar nudi pomni razumski postupak obuhvaćajući tri načela tumačenja ustrojena tako da nam pomognu nadvladati naše predrasude.

Prvo načelo

Prvo načelo jeste ustanoviti povijesnu pozadinu u kojoj je biblijska Knjiga napisana i posebno povijesne prilike za njeno autorstvo (ili kad je uređena). Izvorni je pisac morao navijestiti svrhu i poruku. Tekst ne može značiti nešto nama što nije nikad značio izvornome, drevnome, nadahnutom piscu. Njegova nakana – ne naša povijesna, emocionalna, kulturološka, osobna ili denominacijska potreba – jeste ključ. Primjena je sastavni sudionik tumačenja, ali primjeni uvijek mora prethoditi ispravno tumačenje. Neprestano mora biti ponavljano da svaki biblijski tekst ima jedno i samo jedno značenje. To značenje je ono što je izvorni biblijski pisac namjeravao kroz vodstvo Duha navijestiti svome vremenu. To jedno značenje može imati više mogućih primjena na različite kulture i okolnosti. Sve te primjene moraju biti povezane sa središnjom istinom izvornoga pisca. Zbog toga razloga, ovaj vodič za tumačenje osmišljen je tako da omogućiti kratak uvod u svaku Knjigu Biblije.

Drugo načelo

Drugo načelo jeste odrediti književne jedinice. Svaka biblijska Knjiga je jedinstveni spis. Tumači nemaju pravo izdvojiti jedan vid istine isključujući druge. Stoga, prije negoli tumačimo pojedinačne književne jedinice moramo stremiti razumjeti svrhu čitave biblijske Knjige. Pojedinačni dijelovi – poglavlja, odlomci, ili stihovi – ne mogu značiti ono što čitava jedinica ne znači. Tumačenje se mora pomaknuti s deduktivnoga pristupa cjelini na induktivni pristup pojedinim dijelovima. Stoga, ovaj vodič za tumačenje napravljen je da pomogne svakome učeniku raščlaniti građu svake književne jedinice podjelom na odlomke. Odlomak, kao i poglavlje, to jest podjele nisu nadahnuti, ali oni nam pomažu u prepoznavanju kroz jedinice.

Tumačenje na razini poglavlja – ne na razini rečenice, članova, izričaja ili riječi – jeste ključ za slijeđenje nakane biblijskoga pisca. Odlomci su temeljeni na jedinstvenome predmetu, često nazvanome tema ili tematska rečenica. Svaka riječ, izričaj, član i rečenica u odlomku povezani su nekako s tom jedinstvenom temom. Oni je ograničavaju, proširuju je, objašnjavaju, i/ili preispituju. Stvarni ključ za pravilno tumačenje je slijeđenje izvorne piščeve misli od-odlomka-do-odlomka temeljeno na pojedinačnim književnim jedinicama koje čine biblijsku Knjigu. Ovaj vodič za tumačenje osmišljen je da pomogne učeniku to napraviti usporedbom suvremenih engleskih prijevoda. Ovi su prijevodi izabrani jer koriste različite teorije prevođenja:

1. Grčki tekst od *The United Bible Society* revidirano je četvrto izdanje (UBS⁴). Ovaj tekst bio je podijeljen u odlomke od suvremenih tekstualnih znanstvenika.
2. *The New King James Version* (NKJV) je riječ-po-riječ doslovno prevođenje temeljeno na tradicionalnome grčkom rukopisu (manuskriptu) poznatome kao Textus Receptus. Njihove podjele na odlomke su dulje nego kod drugih prijevoda. Takve dulje jedinice pomažu učenicima uočiti jedinstvenost glavnih tema.
3. *The New Revised Standard Version* (NRSV) izmijenjeni je prijevod riječ-za-riječ. On oblikuje središnju misao između narednih dviju suvremenih verzija. Njegove podjele na odlomke od velike su pomoći u utvrđivanju subjekata.

4. *The Today's English Version* (TEV) dinamički je ekvivalent prijevodu izdanome od United Bible Society. On nastoji prevesti Bibliju na takav način da suvremeni engleski čitatelj ili govornik može razumjeti značenje izvornoga teksta.
5. *The Jerusalem Bible* (JB) - dinamički je ekvivalent prijevoda temeljenog na Francuskome katoličkom prijevodu. S europskoga gledišta on je velika pomoć kod usporedbe podjele na odlomke.
6. Tiskani tekst ažuriran 1995. je *New American Standard Bible* (NASB), koji je prijevod riječ-za-riječ. Stih po stih komentari slijede ovu podjelu na odlomke.

Treće načelo

Treće načelo jeste čitanje Biblije u različitim prijevodima kako bi se dohvatio najširi mogući smisao (semantičko polje) kojeg mogu imati biblijske riječi ili izričaji. Često se izričaj ili riječ može razumjeti na nekoliko načina. Takvi različiti prijevodi iznose ove mogućnosti te pomažu ustanoviti i objasniti rukopisne razlike. Oni ne utječu na doktrinu, ali pomažu nam da se pokušamo vratiti na izvorni tekst zapisan od nadahnutoga drevnog pisca.

Ovaj komentar nudi učenicima brz način provjere njihovih tumačenja. On nije osmišljen kao konačan, nego prije kao obavijestan i onaj koji navodi na razmišljanje. Često, druga moguća tumačenja pomažu nam da ne budemo tako ograničeni, dogmatski, i denominacijski nastrojani. Tumači trebaju imati širi raspon mogućnosti tumačenja da prepoznaju kako drevni tekst može biti višeznačan. Zapanjujuće je kako ima malo suglasja među kršćanima koji Bibliju proglašavaju svojim izvorom istine.

Ova načela pomogla su mi nadvladati mnoge moje povijesne uvjetovanosti tjerajući me boriti se s drevnim tekstom. Nadam se da će i vama to biti blagoslov.

Bob Utley
27. lipanj 1996. god.

Vodič dobroga biblijskog čitanja: Osobno traganje za dokazljivom istinom

Možemo li znati istinu? Gdje je pronaći? Možemo li je logički dokazati? Postoji li konačan autoritet? Postoje li apsoluti [bezuvjetnosti] koji mogu voditi naše živote, naš svijet? Je li tamo smisao života? Zašto smo ovdje? Kuda idemo? Ta pitanja – pitanja o kojima svi razumni ljudi promišljaju – proganjala su ljudski um od početka vremena (Prop 1:13-18; 3:9-11). Mogu se sjetiti vlastite potrage za središnjom poveznicom moga života. Vjernikom u Krista postao sam u mladoj dobi, prvenstveno temeljem svjedoka istaknutih članova obitelji. Kako sam rastao do zrele dobi, tako su rasla i pitanja o meni samome i mome svijetu. Jednostavni kulturološki i religijski obrasci nisu me doveli do iskustava o kojima sam čitao ili bio suočen. Bilo je to vrijeme zbunjenosti, traganja, čežnje, i često osjećaja beznađa u dodiru s bezosjećajnošću, tvrdim svijetom u kojem sam živio.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova konačna pitanja, ali nakon proučavanja i razmatranja otkrio sam da su njihovi odgovori temeljeni na: (1) osobnim filozofijama, (2) drevnim mitovima, (3) osobnim iskustvima, ili (4) psihološkim projekcijama. Trebao sam neki stupanj potvrde, neki dokaz, neku razumnost na kojoj ću temeljiti svoj pogled na svijet, moju središnju poveznicu, moj razlog za život.

To sam pronašao u svome proučavanju Biblije. Započeo sam tražiti dokaz za njenu pouzdanost, što sam pronašao u: (1) povijesnoj oslonjivosti Biblije kao potvrđene arheologijom, (2) u točnosti proročanstava Starog zavjeta, (3) jedinstvenosti biblijske poruke pisane više od tisuću šesto godina, i (4) osobnih svjedočanstava ljudi čiji su životi bili trajno promijenjeni kroz dodir s Biblijom. Kršćanstvo, kao jedinstven sustav vjere i vjerovanja, ima sposobnost baviti se sa složenim pitanjima ljudskoga života. Ne samo da mi je ono dalo razumsku okosnicu, nego mi je iskustveni vid biblijske vjere donio emocionalnu radost i stabilnost.

Mislio sam da sam pronašao središnju poveznicu za svoj život – Krista, kao što sam razumio kroz Pismo. To je bilo opojno iskustvo, jedno emocionalno oslobođenje. Međutim, još se uvijek mogu prisjetiti zapanjenosti i bola kad mi je počelo svitati kako je zagovarano mnogo različitih tumačenja te Knjige, ponekad čak i unutar istih crkava i škola za proučavanje. Utvrđivanje nadahnutosti i pouzdanosti Biblije nije bio kraj, već samo početak. Kako da dokažem ili osporim raznovrsna i sukobljena tumačenja mnogih teških odlomaka u Pismu od onih koji su svojatali njegov autoritet i pouzdanost?

Taj je zadatak postao moj životni cilj i put kroz život vjere. Znao sam da mi je moja vjera u Krista: (1) donijela velik mir i radost. Moj je um čežnuo za nekim apsolutima u okružju relativnosti moje kulture (postmodernizam); (2) dogmatizam sukobljenih religijskih sustava (svjetske religije); i (3) denominacijsku oholost. U mome traganju za ispravnim pristupima tumačenja drevne književnosti, bio sam iznenađen otkrićem vlastitih povijesnih, kulturoloških, denominacijskih i iskustvenih predrasuda. Često sam čitao Bibliju jednostavno zato da učvrstim svoja vlastita gledišta. Koristio sam je kao izvor dogme da napadnem druge u vrijeme potvrđivanja svoje vlastite nesigurnosti i nedoraslosti. Kako je bolna za mene bila ta spoznaja!

Iako ne mogu nikada biti potpuno nepristran, mogu postati boljim čitateljem Biblije. Svoje predrasude mogu ograničiti prepoznajući ih i spoznajući njihovu prisutnost. Još nisam slobodan od njih, ali sukobio sam se s vlastitim slabostima. Tumač je često najgori neprijatelj dobroga čitanja Biblije!

Dozvolite mi dati vam popis pretpostavki koje sam unio u svoje proučavanje Biblije kako biste ih vi, čitatelji, mogli preispitati zajedno sa mnom.

I. Pretpostavke

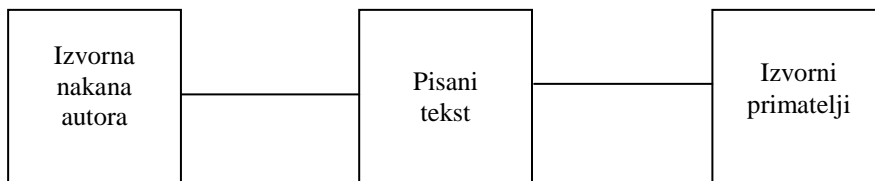
1. Vjerujem da je Biblija nadahnuta isključivo samo-otkrivenjem jednoga istinskog Boga. Prema tome, ona mora biti tumačena u svjetlu nakane izvornoga Božanskog Autora (Duha) posredstvom ljudskoga pisca u osobitoj povijesnoj pozadini.
2. Vjerujem da je Biblija pisana za običnu osobu – za sve ljude! Bog je prilagodio Sâm Sebe kako bi nama jasno govorio unutar povijesnoga i kulturološkog okvira. Bog nije skrio istinu – On želi da je mi razumijemo! Stoga, ona mora biti tumačena u svjetlu toga vremena, a ne našega. Biblija nam ne bi smjela značiti ono što nikad nije značila onima koji su je prvi čitali ili čuli. Ona je razumljiva prosječnome ljudskome umu i koristi uobičajene ljudske komunikacijske oblike i tehnike.

3. Vjerujem da Biblija ima jedinstvenu poruku i svrhu. Ne proturječi sama sebi, iako sadržava teške i paradoksalne odlomke. Tako, najbolji tumač Biblije jeste Biblija sama sebi.
4. Vjerujem da svako poglavlje (isključujući proročanstva) ima jedno i samo jedno značenje, temeljeno na nakani izvornoga, nadahnutog autora. Premda ne možemo nikad biti potpuno sigurni, mi znamo izvornu piščevu nakanu, mnogi pokazatelji ukazuju u njenome smjeru:
  - a. žanr (književna vrsta) odabran kako bi izrazio poruku
  - b. povijesna pozadina i/ili određena okolnost objelodanjena spisom
  - c. književni okvir čitave Knjige kao i svake književne jedinice
  - d. tekstualni dizajn (u osnovnim crtama) književnih jedinica kao što se one odnose prema čitavoj poruci
  - e. posebne gramatičke značajke uporabljene za naviještanje poruke
  - f. riječi odabrane za predstavljanje poruke

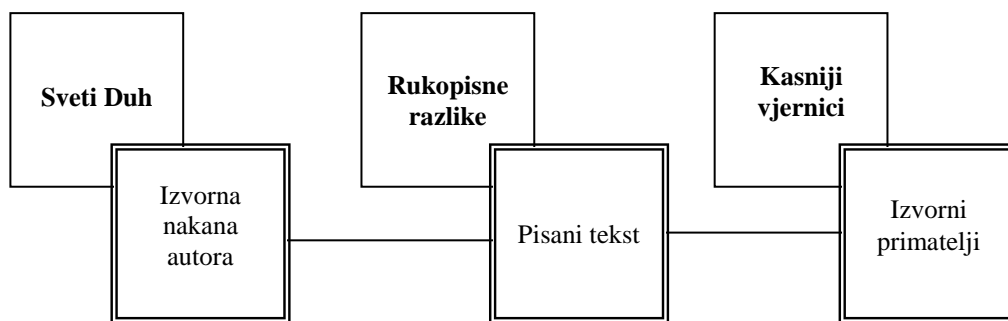
Proučavanje svakoga tog područja postaje predmetom našeg proučavanja poglavlja. Prije negoli objasnim svoju metodologiju dobrog čitanja Biblije, dopustite mi u glavnim crtama opisati neke od neprimjerenih metoda korištenih danas koje uzrokuju tako mnogo različitosti u tumačenju, i čijih se posljedica valja kloniti:

II. Neprimjerene metode

1. Zanimarivanje književnoga okvira biblijske Knjige i uporaba svake rečenice, rečeničnoga dijela, ili čak pojedinačne riječi kao izjave istine koje se ne odnose na piščevu nakanu ili širi okvir. To se često naziva “proof-texting” [dokaz – od riječi do riječi – op.prev].
2. Zanimarivanje povijesne pozadine Knjige zamjenjivanjem pretpostavljene povijesne pozadine koja ima malo ili nema potporu od samoga teksta.
3. Zanimarivanje povijesne pozadine Knjige i njeno čitanje kao jutarnjih gradskih novina pisane prvenstveno za suvremenoga pojedinačnog kršćanina.
4. Zanimarivanje povijesne pozadine Knjige alegoriziranjem teksta pretvarajući ga u filozofijsko/teološku poruku u potpunosti nepovezanu s prvim slušateljima i s izvornom autorovom nakanom.
5. Zanimarivanje izvorne poruke zamjenjivanjem jednim vlastitim teološkim sustavom, omiljenom doktrinom, ili suvremenim rješenjem koje nema veze s izvornom autorovom nakanom i iznesenom porukom. Ova pojava često prati početno čitanje Biblije kao sredstvo uspostavljanja govornikovog autoriteta. To je često određeno kao “odaziv čitatelja” (“što-tekst-znači-meni” tumačenje). Najmanje tri pripadajuće komponente mogu biti nađene u svakome ljudskom pisanom priopćenju:

U prošlosti, različite tehnike čitanja bile su usredotočene na jednu od tri komponente, ali za istinsku potvrdu jedinstvene nadahnutosti Biblije, prikladniji je promijenjeni dijagram:

U postupak tumačenja zapravo moraju biti uključene sve tri komponente. U svrhu potvrde, moje se tumačenje usredotočuje na prve dvije komponente: izvorni autor i tekst. Ja vjerojatno reagiram na zlorabe koje sam opazio: (1) alegoriziranje ili produhovljavanje teksta i (2) “odaziv čitatelja” tumačenja (što-to-znači-meni). Zloraba se može dogoditi na svakoj razini. Uvijek moramo provjeriti naše pobude, predrasude, tehnike, i primjene. Ali kako ih provjeriti kad ne postoje granice tumačenja, nema ograničenja, nema mjerila? Tu mi autorova nakana i tekstualna građa osigurava neko mjerilo za ograničavanje dosega mogućih valjanih tumačenja.

U svjetlu tih neprimjerenih tehnika čitanja, koji su neki mogući pristupi dobrog čitanja i tumačenja Biblije što nude stupanj potvrde i dosljednosti?

III. Mogući pristupi dobrom čitanju Biblije

Na ovoj točki ne raspravljam o jedinstvenim tehnikama tumačenja posebne književne vrste nego o općim načelima hermeneutike što vrijede za sve vrste biblijskih tekstova. Dobra knjiga za posebne pristupe književnoj vrsti je *How to read The Bible For All Its Worth*, od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta, izdavač Zondervan.

Moja metodologija usredotočuje se početno na čitatelja dopuštajući Svetome Duhu osvijetliti Bibliju kroz četiri kruga osobnoga čitanja. To čini Duh, tekst i čitatelj prvenstveno, ne drugotno. Ovo također štiti čitatelja da bude neopravdano pod utjecajem tumača. Čuo sam da je rečeno: “Biblija baca mnogo svjetla na komentare.” To ne znači da je to podcjenjujući komentar o pomagalima za proučavanje, nego radije molba za primjereno vrijeme njihove uporabe.

Moramo biti sposobni podržati naša tumačenja iz sâmog teksta. Pet područja osigurava barem ograničenu potvrdu:

1. povijesna pozadina
2. književni okvir
3. gramatičke građe (sintaksa)
4. suvremena uporaba riječi
5. odgovarajućih usporednih odlomaka
6. žanra

Iza naših tumačenja moramo biti sposobni osigurati razloge i logiku. Biblija je naš jedini izvor vjere i primjene. Nažalost, kršćani se često ne slažu s onim što ona uči ili tvrdi. Četiri kruga čitanja osmišljena su za osiguravanje sljedećih uvida u tumačenje:

1. Prvi krug čitanja:

- a. čitajte Knjigu odjednom. Pročitajte je ponovno u drukčijem prijevodu, po mogućnosti iz različitih teorija prijevoda:
  - (1) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
  - (2) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
  - (3) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
- b. tražite središnju svrhu cjelokupnoga pisanja. Odredite njegovu temu
- c. izdvojite (ako je moguće) književnu jedinicu, poglavlje, odlomak ili rečenicu što jasno izražava ovu središnju svrhu ili temu

- d. odredite prevladavajuću književnu vrstu:
- (1) Starog zavjeta
    - a. hebrejska pripovijetka
    - b. hebrejska poezija (mudrosna književnost, psalam)
    - c. hebrejsko proročanstvo (proza, poezija)
    - d. kôdeks Zakona
  - (2) Novoga zavjeta:
    - a. pripovijesti (Evandjelja, Djela apostolska)
    - b. parabole (Evandjelja)
    - c. pisma/poslanice
    - d. apokaliptička književnost.
2. **Drugi krug čitanja:**
- a. čitajte ponovno čitavu Knjigu, tražeći odredbu glavnih tema ili subjekata
  - b. skicirajte glavne teme i u jednostavnome obrazloženju kratko objasnite njihove sadržaje
  - c. provjerite vaše obrazloženje i proširite skicu s pomagalima za proučavanje.
3. **Treći krug čitanja:**
- a. čitajte ponovno čitavu Knjigu, iz same biblijske Knjige tražite odredbu povijesne pozadine i posebne okolnosti za pisanje
  - b. popišite povijesne pojedinosti spomenute u biblijskoj Knjizi:
    - (1) autora
    - (2) nadnevak
    - (3) primatelje
    - (4) posebne razloge za pisanje
    - (5) vidove kulturološke pozadine povezanih sa svrhom pisanja
    - (6) reference na povijesne ljude i događaje
  - c. proširite svoj kratki pregled na razinu odlomka za onaj dio biblijske Knjige što tumačite. Uvijek odredite i skicirajte književnu jedinicu. To može biti nekoliko poglavlja ili odlomaka. To vam pomaže slijediti izvornu autorovu logiku i tekstualnu osmišljenost
  - d. provjerite svoju povijesnu pozadinu uporabom pomagala za proučavanje.
4. **Četvrti krug čitanja:**
- a. čitajte ponovno određenu književnu jedinicu u nekoliko prijevoda:
    - (1) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
    - (2) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
    - (3) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
  - b. tražite književnu ili gramatičku građu:
    - (1) ponovljeni izričaji, Poslanica Efežanima 1:6.12.13
    - (2) ponovljena gramatička građa, Poslanica Rimljanima 8:31
    - (3) oprečne zamisli
  - c. popišite sljedeće pojedinosti:
    - (1) značajni pojmovi
    - (2) neuobičajeni pojmovi
    - (3) važne gramatičke građe
    - (4) posebno teške riječi, rečenični dijelovi, i rečenice
  - d. tražite odgovarajuća usporedna poglavlja:
    - (1) potražite najjasniji odlomak za proučavanje vašega subjekta što koristite: a) knjige “sustavne teologije”; b) biblijske reference; c) konkordance
    - (2) tražite moguće paradoksalni par između svojih subjekata. Mnoge biblijske istine predstavljene su u dijalektičkim parovima; mnogi denominacijski sukobi dolaze iz polovičnoga dokazivanja “proof-textinga” biblijske napetosti. Sve je u Bibliji nadahnuto, i mi moramo istražiti njenu potpunu poruku radi osiguravanja ravnoteže Svetoga pisma za naše tumačenje

- (3) tražite usporednice unutar iste Knjige, istoga autora, ili iste književne vrste; Biblija je svoj najbolji tumač jer ima jednoga Autora, Duha
- e. koristite pomagala za proučavanje kako biste provjerili svoja zapažanja o povijesnoj pozadini ili okolnosti:
  - (1) biblijsku studiju
  - (2) biblijske enciklopedije, priručnike i rječnike
  - (3) biblijske uvode
  - (4) biblijske komentare (na ovoj točki vašega proučavanja, dopustite vjerujućoj zajednici, prošloj i sadašnjoj, da pomogne i ispravi vaše osobno proučavanje).

IV. Primjena tumačenja Biblije

Na toj se točki okrećemo primjeni. Morate uzeti vremena kako biste razumjeli tekst u njegovoj izvornoj pozadini; sad ga morate primijeniti na vaš život, vašu kulturu. Ja biblijski autoritet određujem kao “razumijevanje što je izvorni biblijski autor rekao u svoje vrijeme i primjenjivanje te istine na naše vrijeme.”

Primjena mora slijediti tumačenje izvorne autorove nakane i u vremenu i u logici. Ne možemo primijeniti poglavlje Biblije na naše vrijeme dok ne znamo što je bilo rečeno za ondašnje vrijeme! Biblijsko poglavlje ne može značiti ono što nikad nije značilo!

Vaša podrobna skica, na razini odlomka (treći krug čitanja #3), bit će vaš vodič. Primjena bi morala biti napravljena na razini odlomka, ne na razini riječi. Riječi imaju značenje samo u okviru; kratke rečenice imaju značenje samo u okviru; rečenice imaju značenje samo u okviru. Jedina nadahnuti osoba uključena u postupak tumačenja jeste izvorni autor. Mi samo slijedimo njegovo vodstvo prosvjetljenjem Svetoga Duha. Ali prosvjetljenje nije nadahnuće. Za reći “tako je rekao Gospodin”, moramo ostati u izvornoj autorovoj nakani. Primjena se mora odnositi posebno na opću nakanu čitavoga pisanja, na posebnu književnu jedinicu i razinu odlomka misaonog razvoja.

Nemojte dozvoliti da današnje prilike tumače Bibliju; dozvolite Bibliji neka govori! To od nas može zahtijevati izvlačenje načela iz teksta. To je valjano ako tekst podupire načelo. Nažalost, često su naša načela samo to, “naša” načela – ne načela teksta.

U primjenjivanju Biblije, važno je podsjetiti se da je (osim u proročanstvu) valjano jedno i samo jedno značenje za određeni biblijski tekst. To je značenje vezano na nakanu izvornoga autora kako je on naslovio krizu ili potrebu njegovog vremena. Iz toga jednoga značenja mogu biti izvedene mnoge moguće primjene. Primjena će biti temeljena na potrebama primatelja, ali ona mora biti povezana s izvornim autorovim značenjem.

V. Duhovni vid tumačenja

Dosad sam razmatrao logički postupak uključen u tumačenje i primjenu. Sad mi dozvolite kratko razmotriti duhovni vid tumačenja. Od pomoći bio mi je sljedeći popis provjere:

1. Molitva za pomoć Duha (usp. I. Kor 1:26 - 2:16).
2. Molitva za osobno oprostjenje i očišćenje od znanoga grijeha (usp. 1. Iv 1:9).
3. Molitva za većom čežnjom za spoznajom Boga (usp. Ps 19:7-14; 42:1 i dalje; 119:1 i dalje).
4. Trenutačna primjena na svoj vlastiti život svake nove spoznaje.
5. Ostati ponizan i poučljiv.

Tako je teško održati ravnotežu između logičkoga postupka i duhovnoga vodstva Svetoga Duha. Uravnotežiti to dvoje pomogli su mi sljedeći navodi:

1. od Jamesa W. Sireja, *Scripture Twisting*, str. 17-18:

“Prosvjetljenje dolazi do umova ljudi Božjih – ne samo do duhovne elite. U biblijskome kršćanstvu ne postoji razred gurua, niti prosvijetljeni, ni ljudi preko kojih mora doći svo mjerodavno tumačenje. I tako, dok Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i sposobnosti duhovnoga razumijevanja, On neće dati tim darovitim kršćanima da budu jedini autoritativni tumači Njegove Riječi. Do svakoga je pojedinoga Njegovog čovjeka da uči, sudi i raspoznaje pozivajući se na Bibliju koja stoji kao autoritet čak i onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Sažeto, drskost što činim kroz cijelu knjigu je ta da je Biblija Božje istinsko otkrivenje čitavome čovječanstvu, da je ona naš konačan autoritet o svim stvarima o kojima govori, i nije potpuna tajna nego može biti dovoljno razumljiva običnim ljudima u svakoj kulturi.”

2. od Kierkegaarda, nađeno u *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75, od Bernarda Ramma:
 Prema Kierkegaardu gramatičko, leksičko, povijesno proučavanje Biblije bilo je neophodno ali i pripremno za istinsko čitanje Biblije. “Onaj tko čita Bibliju *kao Božju riječ* mora ju čitati sa srcem u svojim ustima, od korice do korice, s gorljivim očekivanjem, u razgovoru s Bogom. Čitanje Biblije bezbrižno ili nemarno ili akademski ili profesionalno nije čitanje Biblije kao Riječi Božje. Kad ju netko čita kao što se čita ljubavno pismo, onda ju taj čita kao Riječ Božju.”
3. H. H. Rowley u *The Relevance of the Bible*, str. 19:
 “Ne tek umno razumijevanje Biblije, koliko god ono bilo potpuno, može posjedovati sva njena bogatstva. Ne prezire se takvo razumijevanje, jer je ono bitno za potpuno razumijevanje. Ali ono mora biti vođeno duhovnim razumijevanjem duhovnih bogatstava te Knjige ako želi biti potpuno. A za takvo duhovno razumijevanje potrebno je nešto više od umnoga opreza. Duhovne stvari duhovno su raspoznatljive, i učenici Biblije trebaju stav duhovnoga shvaćanja, gorljivost za pronalaženje Boga koju će potpuno pokoriti Njemu, ako je prešao iznad svoje znanstvene studije prema bogatijoj baštini te najveće od svih Knjiga.”

VI. Metoda ovog komentara

Vodič *Study Guide Commentary* osmišljen je kao pomoć vašem načinu tumačenja na sljedeće načine:

1. Kratki povijesni pregled uvodi svaku Knjigu. Nakon što ste proveli “treći krug čitanja #3” provjerite tu zabilješku.
2. Na početku svakoga poglavlja napravljeni su tekstualni uvodi. Oni vam pomažu vidjeti postavljenu građu književne jedinice.
3. Na početku svakoga poglavlja ili glavne književne jedinice podijeljenoga odlomka i njihovih opisnih naslova dano je nekoliko suvremenih prijevoda:
  - a. grčki tekst od *The United Bible Society*, četvrto revidirano izdanje (UBS⁴)
  - b. *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
  - c. *The New King James Version* (NKJV)
  - d. *The New Revised Standard Version* (NRSV)
  - e. *Today's English Version* (TEV)
  - f. *The New Jerusalem Bible* (NJB).

Podjele na odlomke nisu nadahnute. One moraju biti utvrđene iz okvira. Usporedbom nekoliko suvremenih prijevoda iz različitih teorija prevođenja i teološkoga stajališta, sposobni smo raščlaniti pretpostavljenu građu izvorne autorove misli. Svaki odlomak ima jednu glavnu istinu. To je nazvano “glavna rečenica” ili “središnja zamisao teksta”. Ta jedinstvena misao je ključ valjanoga povijesnog, gramatičkog tumačenja. Nitko ne bi smio nikad tumačiti, propovijedati ili učiti na manje od odlomka! Također nemojte zaboraviti da je svaki odlomak vezan na okolne odlomke. Zbog toga je pregled čitave Knjige na razini odlomka toliko važan. Moramo biti sposobni slijediti logički tijek subjekta kojeg je odredio izvorni nadahnuti autor.
4. Bobove bilješke slijede stih-po-stih pristup tumačenju. Ovo nas prisiljava slijediti izvornu autorovu misao. Zabilješke osiguravaju izvješća iz nekoliko područja:
  - a. književnog okvira
  - b. povijesnih, kulturoloških uvida
  - c. gramatičke obavijesti
  - d. proučavanja riječi
  - e. odgovarajućih usporednih odlomaka.

5. U određenim točkama komentara, tiskani tekst *New American Standard Version* (ažuriran 1995.) bit će dopunjen prijevodima nekoliko drugih suvremenih verzija:
  - a. *The New King James Version* (NKJV), što slijedi tekstualne manuskripte od “Textus Receptus”
  - b. *The New Revised Standard Version* (NRSV), što je riječ-za-riječ revizija od *National Council of Churches of the Revised Standard Version*
  3. *The Today’s English Version* (TEV), što je dinamički ekvivalent prijevoda od *American Bible Society*
  4. *The New Jerusalem Bible* (NJB), koja je engleski prijevod temeljen na Francuskome katoličkome dinamičkom ekvivalentnome prijevodu.

6. Za one koji ne čitaju grčki jezik, može pomoći uspoređivanje engleskih prijevoda kako bi se utvrdile poteškoće u tekstu:
  - a. rukopisne razlike
  - b. moguća značenja riječi
  - c. gramatički teški tekstovi i građa
  - d. višeznačni tekstovi. Iako engleski prijevodi ne mogu riješiti ove poteškoće, oni ih označuju kao na mjesta za dublje i temeljitije proučavanje
  - e. na kraju svakog poglavlja osigurana su odgovarajuća pitanja za raspru što nastoje ciljati glavne poteškoće za tumačenje toga poglavlja.

UVOD U EVANĐELJE PO LUKI

I. UVODNE IZJAVE

- A. Evanđelje po Luki najdulje je Evanđelje. Luka – Djela apostolska sadrže najveći broj stihova od ikoga drugog autora Novoga zavjeta (ako se odbaci Hebrejima kao Pavlova poslanica). On je poganin i kršćanin drugoga naraštaja (netko tko nije vidio ili poznao Isusa tijekom Njegova zemaljskog života).
- B. Luka piše gramatički najtočniji i najdotjeraniji *koine* grčki od svih novozavjetnih pisaca, s mogućnom iznimkom autora Poslanice Hebrejima. Grčki je očito bio njegov materinji jezik. On je također bio visoko obrazovan čovjek i bio je liječnik (usp. Kol 4:14).
- C. Evanđelje po Luki naglašava Isusovu ljubav i skrb za one koje židovski vođe nikad nisu čak niti zamijetili:
1. žene (npr. Marija, Elizabeta, Ana, Marija i Marta, itd.)
  2. siromašni (usp. Lukina Blaženstva, Lk 6:20-23 i učenja o bogatstvu, usp. Lk 12:13-21; 16:9-13.19-31)
  3. društveno, rasno, i religijski odbačeni:
    - a. nemoralne žene (usp. Lk 7:36-50)
    - b. Samarijanci (usp. Lk 9:51-56; 10:29-37; 17:11-16)
    - c. gubavci (usp. Lk 17:11-19)
    - d. skupljači poreza (usp. Lk 3:12-13; 15:1-2; 18:9-14; 19:1-10)
    - e. kriminalci (usp. Lk 23:35-43)
    - f. pobunjeni članovi obitelji (usp. Lk 15:11-32)
    - g. siromašni (usp. Lk 6:20; 16:19-31)
    - h. pogani (usp. Lk 13:29; 14:23).
- D. Evanđelje po Luki zapisuje sjećanja Marije kao očevica i također moguće njeno rodoslovlje (tj. Lk 3:23-38). Njegovo je Evanđelje temeljeno na razgovorima i istraživanju (usp. Lk 1:1-4).

II. AUTOR

- A. Predaja Rane crkve jednodušno govori o Luki, kao Pavlovu misijskome pratitelju:
1. Irenej (175.-195., *Against Heresies*, 3.1.1; 3.14.10) kaže posebice da je Luka u svojoj knjizi zabilježio Evanđelje koje je propovijedao Pavao
  2. Anti-Marcionov prolog Evanđelju po Luki (175.) kaže da je Luka bio autor Evanđelja
  3. Tertulijan (150/160.-220/240. u *Against Marcion* 4.2,3; 4. 5,3) kaže da je Luka napisao pravi zbornik Pavlova Evanđelja
  4. Muratorijev fragment (180.-200.) imenuje Luku kao autora i naziva ga fizičkim pratiteljem Pavla. Također kaže da je Luka napisao svoje izvješće prema prepričavanju (znači da je razgovarao s očevicima)
  5. Origen, čije komentare Evanđelja po Mateju navodi Euzebije (*Hist. Eccl.* 6.25.6), potvrđuje Lukino autorstvo Evanđelja
  6. Euzebije (*Hist. Eccl.* 3.4.2,6-7) također potvrđuje Lukino autorstvo i Evanđelja po Luki i Djela apostolskih.
- B. Unutrašnji dokaz za Lukino autorstvo:
1. ovo Evanđelje, kao i toliko mnogo biblijskih djela, anonimno je
  2. ako su Evanđelje po Luki – Djela apostolska dva toma, što izgleda istinitim iz sličnoga uvoda, onda “mi” odjeljci Djela apostolskih (usp. Lk 16:10-17; 20:5-16; 21:1-18; 27:1 - 28:16) podrazumijevaju izvješće očevica o Pavlovoj misijskoj djelatnosti

3. uvod u Evanđelje po Luki (usp. Lk 1:1-4) izjavljuje da je Luka razgovarao i istraživao izvješća očevidaca kako bi napisao povijesni pristup Isusovu životu, što pokazuje da je bio vjernik drugoga naraštaja. Uvod u Evanđelje po Luki obuhvaća i Djela apostolska. Evanđelje po Luki i Djela apostolska blago se preklapaju u vremenu (tj. događaji nakon uskrsnuća).

III. LUKA, ČOVJEK

- A. Anti-Marcionov prolog Evanđelja po Luki (175). Kaže o njemu da je:
  1. bio rodnom iz Antiohije Sirijske
  2. bio liječnik
  3. bio neoženjen
  4. bio sljedbenik Pavla
  5. pisao iz Ahaje
  6. umro u dobi od 84 godine u Beociji.
- B. Euzebij iz Cezareje (275.-339.) u *Hist. Eccl.* III.4.2 kaže o njemu da je:
  1. bio iz Antiohije
  2. bio misijski pratitelj Pavla
  3. napisao Evanđelje i Djela apostolska.
- C. Jeronim (346.-420. u *Migna* XXVI. 18) kaže o njemu da je:
  1. on pisao iz Ahaje
  2. on umro u Beociji.
- D. On je bio visoko obrazovan čovjek:
  1. koji se je dobro koristio gramatikom *koine* grčkog
  2. koji je imao širok rječnik (posebice medicinski i pomorski)
  3. koji je poznavao i primjenjivao metode istraživanja (usp. Lk 1:1-4)
  4. koji je vjerojatno bio liječnik (usp. Kol 4:14). Luka je upotrijebio pojmove povezane s medicinom, liječenjima, bolestima, itd. najmanje 300 puta (usp. W. K. Hobart, *The Medical Language of Luke*, ili bolje, A. Harnack, *Luke the Physician*). Također, Markovi negativni osvrti o liječnicima u Evanđelju po Marku 5:26 izostavljeni su u Luki 8:43.
- E. On je bio poganin:
  1. Pavao izgleda čini razliku u svome popisu pomagača u Poslanici Kološanima 4:10-11 (tj. “koji su od obrezanja”) i ostalim pomagačima (tj. Epafre, Luke i Deme)
  2. u Djelima apostolskim 1:9 Luka kaže “u njihovu vlastitome jeziku”, upućujući na aramejski, što podrazumijeva kako to nije bio njegov jezik
  3. u svome Evanđelju Luka izostavlja sve nesuglasice s farizejima glede židovskoga usmenog Zakona.
- F. Od svih onih koji su morali biti pisci najduljega Evanđelja i Djela apostolskih te time morali napisati više od NZ-a negoli ikoji drugi pisac, iznenađujuće je da bi malo-poznat, ne-očevidac (tj. ne-apostol) poganin bio odabran, Ipak, to je jednodušna predaja Rane crkve.

IV. NADNEVAK PISANJA

- A. Ne zna se točan odnos između:
  1. Lukinih izvornih istraživačkih bilježaka (vjerojatno napravljenih dok je Pavao bio u zatvoru u Cezareji [usp. Djela 23 - 26 i posebice 24:27])
  2. njegova konačnog nacrtu (tj. Evanđelja po Luki kakvog znamo da ga koristi Marko i “Q”)
  3. kruženja Evanđelja po Luki – Djela apostolskih (k ili za Teofila).

- B. To mora biti prije godine 95. ako I. Klement ima navode ili smjerenja iz Djela apostolskih i ako su Djela apostolska bila napisana nakon Evanđelja po Luki:
1. Djela apostolska 13:22 – I. Klement, 18:1
  2. Djela apostolska 20:36 – I. Klement, 2:1.
- C. Djela apostolska moraju biti prije uništenja Jeruzalema (70.) od rimskoga vojskovođe Tita:
1. ne spominju smrt apostola Pavla (godine 64.-68.)
  2. Stjepanov govor u Djelima apostolskim 7 ne uključuje uništenje Hrama, što bi bio snažan slikovit prikaz Božje osude judaizma
  3. Pavao posjećuje Jeruzalem u Djelima apostolskim 21 i Luka bi, ako je pisao nakon godine 70., vjerojatno spomenuo u svome Evanđelju uništenje Jeruzalem.
- D. Ako je Luka koristio Evanđelje po Marku kao kratki pregled i/ili ako je Luka pisao okvirno u vremenu svoga istraživanja u Palestini, onda Knjiga ima vjerojatno nadnevak kasnih pedesetih ili ranih šezdesetih (s Djelima što su bila pisana ubrzo nakon toga dok je Pavao bio još u zatvoru u Rimu, godine 62.-63.).

V. PRIMATELJI

- A. Bilo je namijenjeno Teofilu (usp. Lk 1:1-4; Djela 1:1). Postoji nekoliko teorija o njegovu identitetu:
1. rimski vladin službenik jer ga Luka naziva “preuzvišeni” u Evanđelju po Luki 1:3, isti naslov koristi za Feliksa (usp. Djela 23:26; 24:3) i Festa (usp. Djela 26:25)
  2. bogati pokrovitelj (Teofil je bilo uobičajeno ime među Židovima i Grcima) koji je pomogao platiti troškove pisanja, prepiske, i distribuiranja Evanđelja po Luki i Djela apostolskih
  3. njegovo ime znači “Bog je ljubio”, “ljubljenik Božji”, pa je to moguća tajna referenca na nekog kršćanina.
- B. Evanđelje po Luki cilja na pogane:
1. objašnjava židovske običaje
  2. Evanđelje je za sve ljude (usp. Lk 2:10)
  3. navodi proročanstva što upućuju na “sve meso [“svako tijelo” - op.prev.]” (usp. Lk 3:5-6 što je navod iz Iz 40)
  4. rodoslovlje ide unatrag do Adama (tj. svi ljudi, usp. Lk 3:38)
  5. ima mnogo primjera o Božjoj ljubavi za pogane (npr. Luka širi granice onih koji su dobrodošli na Mesijansku gozbu, Lk 13:29)
  6. koristi primjere Staroga zavjeta što obznanjuju Božju ljubav za pogane (usp. Lk 2:32; 4:25-77)
  7. Lukino Veliko poslanje potvrđuje da oprost mora biti propovijedan svim narodima (usp. Lk 24:47).

VI. SVRHA /SVRHE LUKINIH PISANJA

- A. Sva su Evanđelja bila pisana ciljanim posebnim skupinama ljudi u svrhu evangelizacije (usp. Iv 20:30-31):
1. Evanđelje po Mateju Židovima
  2. Evanđelje po Marku Rimljanima
  3. Evanđelje po Luki poganima
  4. Evanđelje po Ivanu svim ljudima.
- Luka jedinstveno spominje misiju Sedamdesetorice (usp. Lk 10:1-24). Za rabine, 70 je bio broj označavanja jezika svijeta (usp. Post 10). Isusovim slanjem 70 propovjednika dobrih vijesti moralo se navijestiti da je Evanđelje za sve ljude.
- B. Ostale moguće svrhe:
1. baviti se sa zakašnjelim Drugim dolaskom:
    - a. Evanđelje po Luki 21 slično je, ali lagano različito, od Evanđelja po Mateju 24 i Marku 13, glede skorašnjega Kristova povratka i kraja svijeta

- b. međutim, Luka govori o evangelizaciji svijeta, što će potrajati kako bi se provelo za sve crkve (usp. Lk 24:47)
  - c. također Luka (kao Pavao) naglašava da je Kraljevstvo Božje ovdje sad (usp. Lk 10:9.11; 11:20; 17:21), kao i buduće dovršenje
  - d. parabola u Luki 19:11-27 koristi zakašnjeli povratak gospodara u eshatološkoj okolnosti
  - e. dobar sažetak mišljenja i rasprava biblijskih znanstvenika može se vidjeti u *The Anchor Bible Commentary*, tom 28, str. 231-235
2. objasniti da kršćanstvo nije opasnost za rimsku vladu (kao što čine Djela):
- a. naslov "preuzvišeni" u uvodu
  - b. Evanđelje po Luki 23 ima Pilatove riječi zabilježene tri puta: "Ja ne nalazim krivnje na ovome čovjeku" (usp. Lk 23:4.14-15.22)
  - c. vladini službenici u Djelima apostolskim predstavljeni su u dobrome svjetlu. Pavlova naslovljavanja rimskih službenika pokazuju poštovanje prema njima i oni se zauzvrat odazivaju pozitivno prema njemu (usp. Djela 26:31-32)
  - d. rimski stotnik kod raspeća također daje pozitivno svjedočanstvo za Isusa (usp. Lk 23:47).
- C. Postoje neke jedinstvene teološke teme što igraju ulogu u svrhama za Lukina pisanja:
- 1. Luka pokazuje posebnu brigu za određene skupine ljudi:
    - a. siromašni nasuprot bogatima (npr. Lukina Blaženstva, Lk 6:20-23)
    - b. izopćenici:
      - (1) nemoralne žene (usp. Lk 7:36-50)
      - (2) Samarijanci (usp. Lk 9:51-56; 10:29-37)
      - (3) pobunjeni bjegunci (usp. Lk 15:11-32)
      - (4) skupljači poreza (usp. Lk 19:1-10)
      - (5) gubavci (usp. Lk 17:11-19)
      - (6) kriminalci (usp. Lk 23:39-43)
  - 2. Luka spominje Hram u Jeruzalemu. Evanđelje započinje sa Židovima i njihovim Pismima (tj. Isus ispunjava SZ-no proročanstvo) ali oni Ga odbacuju (usp. Lk 11:14-36) i On postaje Spasiteljem čitavoga svijeta (usp. Lk 10:1-24) i zamjenjuje njihov hram sa Sobom (usp. Mk 14:58; 15:29; Iv 2:19-22).

VII. IZVORI ZA EVANĐELJE PO LUKI

- A. Istureno je nekoliko teorija glede odnosa između Evanđelja po Mateju, Marku, i Luki (sinoptička Evanđelja):
- 1. jednoobrazna predaja Rane crkve jeste ta da je Luka, poganski liječnik i misijski pratitelj apostola Pavla, napisao ovo Evanđelje
  - 2. oko godine 1776. A. E. Lessing (i poslije Gieseler godine 1818.) teoretizirao je o usmenome stupnju razvoja sinoptičkih ("vidjeti zajedno") Evanđelja. On je tvrdio da su ona sva bila ovisna o ranim usmenim predajama što su pisci promijenili za svoje vlastite ciljane slušatelje:
    - a. Matej : Židovi
    - b. Marko : Rimljani
    - c. Luka : pogani.
 Svaki je bio povezan s odvojenim zemljopisnim središtem kršćanstva:
    - a. Matej : Antiohija, Sirija ili Judeja
    - b. Marko : Rim, Italija
    - c. Luka : Cezareja uz more ili Cezareja Maritima, Palestina ili Ahaja
    - d. Ivan : Efez, Mala Azija
  - 3. u ranome devetnaestome stoljeću J. J. Griesbach teoretizirao je da su Matej i Luka napisali odvojena izvješća o Isusovu životu, posve neovisno jedan od drugog. Marko je napisao kratko Evanđelje pokušavajući posredovati između ova druga dva izvješća
  - 4. u ranome dvadesetom stoljeću H. J. Holtzmann teoretizirao je da je Marko prvi napisao Evanđelje te da su i Matej i Luka koristili njegovu građu Evanđelja plus zasebni spis što je sadržavao Isusove

govore nazvan Q (njemački *quelle* ili “izvor”). Ovo je bilo označeno kao teorija “dva izvora” (potvrđeno od Fredricka Schleiermachera godine 1832.).

Neki nagađaju kako ovaj popis navoda od Isusa, građen kao SZ-na mudrosna književnost, može biti ono što Papija bilježi da je napisao Marko. Poteškoća jeste ta da niti jedna prepiska ovog popisa govora nije preživjela. Ako je Crkva toliko mnogo bdjela nad Evanđeljima, kako su mogli izgubiti popis govora Utemeljitelja vjere što su koristili i Matej i Luka?

5. kasnije, B. H. Streeter ponudio je promijenjenu teoriju “dva izvora” koju je nazvao teorijom “četiri izvora” što je postavila “proto Luka” plus Marko plus Q
6. gore navedene teorije o oblikovanju sinoptičkih Evanđelja samo su nagađanje. Ne postoji povijesni ili stvarni rukopisni dokaz niti o “Q” izvoru ni o “proto Luki”.

Suvremena znanost jednostavno ne zna kako su se Evanđelja razvijala ili tko ih je napisao (isto je tako o SZ-nome Zakonu i ranijim Prorocima). Međutim, ovaj manjak obavijesti ne utječe na gledište Crkve o nadahnutosti ili vjerodostojnosti njih kao povijesnih spisa kao i spisa vjere

7. postoje očite sličnosti u građi i sricanju riječi između sinoptičkih Evanđelja, ali postoje također mnoge zaustavljene razlike. Razlike su uobičajene u izvješćima očevidaca. Rana crkva nije se zamarala odstupanjem ova izvješća od tri očevica o Isusovu životu.

Može biti da su ciljano slušateljstvo, stil autora i uključeni različiti jezici (aramejski i grčki) izvješća razlog za prividna odstupanja. Mora biti izjavljeno kako su ovi nadahnuti pisci, urednici, ili skupljači imali slobodu odabrati, obraditi, prilagoditi, i sažeti događaje i učenja iz Isusova života (*How to Read the Bible for All Its Worth* od Feeja i Stuarta, str. 113-148).

- B. Luka posebno tvrdi da je istraživao (Lk 1:1-4) Isusov život kroz oči svjedoka. Pavlovo utamničenje u Cezareji kod mora u Palestini omogućilo je Luki vrijeme i pristup ovim ljudima. Evanđelje po Luki 1 – 2 može odražavati Marijina sjećanja (vidjeti od Sir Williama Ramsayja, *Was Christ Born at Bethlehem?*), kao što može biti rodoslovlje iz Luke 3.
- C. Nekoliko izvora Rane crkve spominje da je Luka putovao kao misijski pratitelj apostola Pavla. Neki od tih izvora Rane crkve također tvrde da je Evanđelje po Luki bilo pod utjecajem Pavlova propovijedanja. Ne može se poricati da se misija Evanđelja širom svijeta jasno poistovjećivala kao ispunjeno proročanstvo u Luki, Djelima apostolskim, i Pavlovim pisanjima.

VIII. JEDINSTVENOST EVANĐELJA PO LUKI

- A. Prva dva poglavlja jedinstvena su Evanđelju po Luki i moguće su došla od Marije, kao što može i rodoslovlje iz Luke 3:23-28.
- B. Čuda su jedinstvena Evanđelju po Luki:
  1. sin udovice iz Naina bio je uskrsnut, Luka 7:12-17
  2. bolesna žena u sinagogi ozdravila je u subotu, Luka 13:10-17
  3. bolestan čovjek u sinagogi ozdravio je u subotu, Luka 14:1-6
  4. deset gubavaca je ozdravilo; samo se jedan, Samarijanac, vraća kako bi se zahvalio, Luka 17:11-18.
- C. Parabole su jedinstvene Evanđelju po Luki:
  1. dobar Samarijanac, Luka 10:25-37
  2. ustrajan prijatelj, Luka 11:5-13
  3. bogata budala, Luka 12:13-21
  4. izgubljeni kovani novčić, Luka 15:8-10
  5. dva sina, Luka 15:11-32
  6. nepravedan upravitelj, Luka 16:1-8
  7. bogat čovjek i Lazar, Luka 16:19-31
  8. nepravedan sudac, Luka 18:1-8
  9. farizej i carinik, Luke 18:9-14.

- D. Parabole u Evanđelju po Luki što su također u Mateju, ali u različitim oblicima i okviru:
1. Luka 12:39-46 (Mt 24:43-44)
  2. Luka 14:16-24 (Mt 22:2-14)
  3. Luka 19:11-27 (Mt 25:14-30).
- E. Ostala jedinstvena izvješća:
1. događaji prva dva poglavlja
  2. Zakej skupljač poreza, Luka 19:1-10
  3. Isus poslan Herodu od Pilata da bude ispitan, Luka 23:8-12
  4. dvojica na putu za Emaus, Luka 24:13-32.
- F. Većina jedinstvenih elemenata u Evanđelju po Luki nađena su u Luki 9:51 - 18:14. Ovdje se Luka ne oslanja na Marka ili "Q" (tj. govore Isusa moguće je napisao Matej). Čak su slični događaji i učenja stavljeni u različit oblik. Ujednačena tema (književna građa) ovoga odjeljka je "na putu za Jeruzalem" (usp. Lk 9:51; 13:22.33; 17:11; 18:31; 19:11.28), što je stvarno Njegovo putovanje prema križu.

ČITANJE KRUGA JEDAN (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte. Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Tema čitave Knjige
2. Vrsta književnosti (žanr).

ČITANJE KRUGA DVA (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte. Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Subjekt prve književne jedinice
2. Subjekt druge književne jedinice
3. Subjekt treće književne jedinice
4. Subjekt četvrte književne jedinice
5. Itd.

EVANĐELJE PO LUKI 1

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA*

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
posveta Teofilu 1:1-4	posveta Teofilu 1:1-4	uvod 1:1-4	uvod 1:1-4	prolog 1:1-4
naviješteno rođenje Ivana Krstitelja 1:5-20	Ivanovo rođenje objavljeno Zahariji 1:5-25	rođenja Ivana i Isusa (1:5 - 2:40) 1:5-7 1:8-20	rođenje Ivana Krstitelja je najavljeno 1:5-7 1:8-17 1:18 1:19-20	rođenje Ivana Krstitelja naviješteno 1:5-7 1:8-10 1:11-22
1:21-25		1:21-23	1:21-22 1:23-25	1:23-25
Isusovo rođenje naviješteno 1:26-38	Kristovo rođenje objavljeno Mariji 1:26-38	1:24-25 1:26-38	Isusovo rođenje je objavljeno 1:26-28 1:29-33 1:34 1:35-37 1:38	blagovijest 1:26-38
Marija posjećuje Elizabetu 1:39-45	Marija posjećuje Elizabetu 1:39-45	1:39-45	Marija posjećuje Elizabetu 1:39-45	posjeta 1:39-45
Marijina Pjesma slave 1:46-55	Pjesma Marije 1:46-55	1:46-55	Marijina Pjesma slave 1:46-55	Veličanje 1:46-55
1:56	1:56	1:56	1:56	1:56
rođenje Ivana Krstitelja 1:57-66	rođenje Ivana Krstitelja 1:57-58 obrezanje Ivana Krstitelja 1:59-66	1:57-58 1:59-66	rođenje Ivana Krstitelja 1:57-58 1:59-60 1:61-62 1:63-66	rođenje Ivana Krstitelja i posjeta susjeda 1:57-58 obrezanje Ivana Krstitelja 1:59-66
proročanstvo Zaharije 1:67-79	Zaharijino proročanstvo 1:67-79	1:67-79	Zaharijino proročanstvo 1:67-75 1:76-79	dobrobiti 1:67-79 skriven život Ivana Krstitelja
1:80	1:80	1:80	1:80	1:80

*Premda nije nadahnuta, podjela odlomaka ključ je za razumijevanje i praćenje izvorne autorove nakane. Svaki suvremeni prijevod podijelio je i sažeo podjele na odlomke kako ih je razumio. Svaki odlomak ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka izvedba izdava određenu temu na svoj vlastiti način. Dok čitate tekst, upitajte se koji prijevod bolje odgovara vašem razumijevanju teme i podjeli stihova.

U svakom poglavlju prvo moramo čitati Bibliju i probati utvrditi njegovu temu (odlomci), zatim usporediti svoje razumijevanje sa suvremenim izvedbama. Tek kada razumijemo izvornu autorovu nakanu sljedeći njegovu logiku i predstavljanje na stupnju odlomka uistinu možemo razumjeti Bibliju. Samo je izvorni autor bio nadahnut — čitatelji nemaju pravo mijenjati ili preinačiti poruku. Čitatelji Biblije imaju odgovornost primjenjivanja nadahnute istine u svome vremenu i svojim životima.

Zabilježite da su svi tehnički izrazi i kratice objašnjeni u DODACIMA: [Kratke odredbe grčke gramatičke građe, Tekstualni kriticizam i Rječnik.](#)

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLJEDENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za sljedenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

A. LUKA POVJESNIČAR

1. Stihovi 1-4 imaju nekoliko rijetkih grčkih riječi što se odnose na helenističku historiografiju. Luka pokušava izraziti svoju svrhu pomnoga bilježenja onoga što je njegovo istraživanje otkrilo o Isusovu životu i službi. Luka je bio dobro obrazovan građanin prvoga stoljeća grčko-rimskog svijeta.
2. Poteškoća o Lukinome grčkom usmjerenju ima veze s prirodom grčke povijesti. Ona je često vrlo selektivna te pisana više za zabavu i promidžbu nego za suvremenu povijest. Luka koristi helenističke pojmove za opis svojih metoda, ali objavljuje Isusov život u hebrejskome povijesnom obliku. Najbolji povjesničari u Drevnome Bliskom Istoku (tj. najtočniji) bili su Hetiti i Hebreji.
3. Stvarno pitanje jeste što je povijest? Suvremena zapadnjačka povijest je kronološka i uzročna /posljedično upravljana. Ipak čak je suvremena povijest znakovito obojena od onoga koji je piše i zašto je piše! Povijest, po svojoj čistoj naravi, pristran je odabir i opis prošlih događaja.
4. Evanđelje po Luki nije suvremena povijest ili biografija, nego je dobra i istinita povijest. Četiri Evanđelja su, zapravo, evanđeoski putovi, pisana za evangelističke svrhe i ciljane odabrane skupine. Događaji i njihov odnos jedan s drugim nije neophodno kronološki uređen i tumačen za maksimalan učinak. Ovo ne podrazumijeva da su ona mješavine ili izmišljotine, nego su istočnjačka, ne zapadnjačka; ona su teološka kao i povijesna. Razlika ne znači loše ili krivo!
Vidjeti Gordon Fee i Douglas Stuart, *How To Read The Bible For All Its Worth*, str. 127-148.
5. Luka je koristio najbolje predaje svojih dana kako bi predstavio Isusa Krista kao Božjega obećanog Mesiju, poslanog da iskupi ljudstvo. On je zasigurno bio pod utjecajem Pavlove misije poganima. Luka je pisao kako bi obratio pogane (kao i ohrabrio vjernike), ne samo da ih povijesno izvijesti.
6. Četiri su Evanđelja različita, vrlo različita, ipak ona su istinita – istinita izvješća očevidaca, istiniti sažeci Isusovih riječi i djelatnosti – ali ona nisu suvremene povijesti.

7. Luka jasno želi staviti Isusov život i službu u Palestinu i rimski povijesni okvir:
  - a. viđenje Zaharije u vladavini Heroda, kralja Judeje (usp. Lk 1:5)
  - b. rođenje povezano s proglasom cezara Augusta (usp. Lk 2:1)
  - c. rođenje povezano s prisutnošću Kvirinija u Siriji (usp. Lk 2:2)
  - d. propovijedanje Ivana (usp. Lk 3:1-2):
    - (1) za vrijeme cezara Tiberija (petnaesta godina njegove vladavine)
    - (2) Poncije Pilata upravitelja Judeje
    - (3) Heroda tetrarha Galileje
    - (4) Filipa tetrarha Itureje
    - (5) Lizanija tetrarha Abilene
    - (6) Ana i Kajfa bili su veliki svećenici.

B. Blagoslovi Poglavlja jedan i dva

1. Mora biti zapamćeno kako su oni dati u načinu razmišljanja SZ-nih proročanstava. Isus je jamačno ispunio ova SZ-na očekivanja, ali kretao se izvan njih. Ovi blagoslovi moraju biti viđeni kao preteče Evandjelja. Oni su SZ-ne slike što će biti poopćene (tj. ne Židov nasuprot poganina, nego vjernik nasuprot nevjernika; ne Izrael, nego čitav svijet). Evandjelje ima veći utjecaj nego Izrael i Palestina (usp. Lk 24:47).
2. Treba biti upamćeno da Luka, u poglavlju jedan, bilježi blagoslov onih koji su bili prvi obaviješteni o Isusovu rođenju i na koje je utjecalo Isusovo rođenje. Ovi su blagoslovi u SZ-nome lirskom obliku (usp. Lk 1:46-55 i 67-79) i imaju SZ-ni sadržaj. SZ-na poezija jeste žanr nazvan mudrosna književnost. Ona ima posebne postupke tumačenja (vidjeti Fee i Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 206-230):
  - a. “Veličanje” (Marijina pjesma), Evandjelje po Luki 1:46-55
  - b. “Dobrobiti” (Zaharijina pjesma), Evandjelje po Luki 1:68-79
  - c. “Slava Bogu na visini” (pjesma anđela), Evandjelje po Luki 2:14
  - d. “Nunc dimittis” (Šimunova pjesma ili Šimunova himna), Evandjelje po Luki 2:29-32.

C. Usporednice između Ivana Krstitelja i Isusa:

1. pobožni roditelji
2. rođenje naviješteno od Gabriela
3. nadnaravna začeća
4. obje majke veličaju Boga
5. anđeo je dao imena bebama
6. obje bebe ispunjavaju proročanstvo
7. obrezanje obojice pod Mojsijevskim Zakonom posebice je spomenuto
8. normalan fizički i emocionalni rast, ali nadnaravni duhovni rast.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:1-4

¹Budući je toliko mnogo njih nastojalo sastaviti izvješće o stvarima što su se ostvarile među nama, ²baš kao što su one bile predane nama od onih koji od početka bijahu očevici i sluge riječi, ³činilo se i meni doličnim, istražujući sve pažljivo od početka, napisati *to* za tebe redosljedom, preuzvišeni Teofile; ⁴tako da možeš znati točnu istinu o stvarima kojima si bio poučen.

1:1-4 Ovo je jedna duga složena rečenica u grčkome.

1:1

NASB, NKJV

“Budući je toliko mnogo”

NRSV

“Budući da”

NJB

“Uzimajući u obzir”

Grčka riječ *epeidē per* upotrijebljena je jedino ovdje u NZ-u. Uopće nije upotrijebljena u Septuaginti, ali je korištena u *koine* papirusima nađenim u Egiptu u jamama za smeđe (vidjeti James Moulton i George Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*). U osnovi znači “budući da uistinu” ili “obzirom da /uzimajući u obzir”. Luka iznosi razlog zašto on piše

izvješće o Isusovu životu kad ih je već nekoliko postojalo. To vjerojatno uključuje Evanđelje po Marku (koje uobličuje književni pregled većine Mt i Lk), kao i “Q” (Isusovi govori korišteni i od Mateja i Luke). To također podrazumijeva kako je od 60.-ih postojalo nekoliko pisanih izvješća što su kružila po crkvama.

NASB	“izvješće”
NKJV	“pripovijetku”
NRSV	“uredno izvješće”
TEV	“prikaz”
NJB	“izvješća”

Ovo je još jedan grčki pojam (*diē gēsis*) nađen jedino ovdje u NZ-u. Upotrijebljen je dva put u Septuagintu u Knjizi o Sucima (usp. Suci 5:14; 7:15) za pisara koji zapisuje nešto. U grčkoj književnosti ima suzvuk pune i dovršene pripovijetke. Luka opisuje pozorno, povijesno istraživanje Isusova života što je prethodilo njegovu vlastitome pisanju (usp. Lk 1:3).

NASB	“stvarima što su se ostvarile”
NKJV	“onim stvarima što su se jamačno vjerovale”
NRSV	“dogadajima što su se ispunili”
TEV	“stvarima što su se dogodile”
NJB	“dogadajima što su dosegli svoje ispunjenje”

Ovaj GLAGOL je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA, što označava trajne ishode ispunjenih obećanja glede Isusa, Njegovih učenja, Njegovih djelovanja, te Njegove smrti i uskrsnuća. PASIVNO STANJE zasigurno podrazumijeva kako su vječne svrhe Boga Oca bile ostvarene u Kristu.

Pojam *plērophoreō* ima dvojni suzvuk:

1. Pavao ga koristi za bivanje potpuno uvjerenog u Poslanici Rimljanima 4:21; 14:5; Kološanima 2:2; 4:12 (usp. NKJV)
2. papirus ga koristi o “ostvarenome” ili “potpuno dovršenom” (usp. NASB, NRSV, NJB).

Teofil je morao prihvatiti oba suzvuka! SZ-na obećanja došla su do dovršenja u Isusu iz Nazareta.

1:2 “su one bile predane nama” Ovo je grčka riječ *paradidōmi*, često prevedena “predaje” (usp. Mk 7:3.5.8.9.13; 1. Kor 11:2.23; 15:3). Luka tvrdi da je on primio obavijest o životu Isusa od očevidaca. To podrazumijeva:

1. točnost njegovih izvješća
2. priznanje da je on bio vjernik drugog naraštaja.

▣ **“od onih koji od početka”** Ovo upućuje na veći broj negoli Dvanaest apostola. Neki bi primjeri bili:

1. žene koje su slijedile Isusa i apostole (usp. Lk 8:2-3)
2. stotinu i dvadeset učenika u Gornjoj sobi na dan Pedesetnice (usp. Djela 1:15)
3. nekoliko ljudi od kojih se morao odabrati onaj koji će nadomjestiti Judu (usp. Lk 1:21-22).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Archē.](#)

POSEBNA TEMA: ARCHĒ

Grčki pojam *archē* znači “početak” ili “podrijetlo” nečega:

1. početak stvorenog reda (usp. Iv 1:1; 1. Iv 1:1; Heb 1:10)
2. početak Evanđelja (usp. Mk 1:1; Fil 4:15; 2. Sol 2:13; Heb 2:3)
3. prvi očevici (usp. Lk 1:2)
4. početni znaci (čuda, usp. Iv 2:11)
5. početna načela (usp. Heb 5:12)
6. početna sigurnost temeljena na istinama Evanđelja (usp. Heb 3:14)
7. početak, Poslanica Kološanima 1:18; Knjiga Otkrivenja 3:14.

Koristi se kao “pravilo” ili “ovlast” kod:

1. ljudskih upravnih dužnosnika:
  - a. Evanđelje po Luki 12:11
  - b. Evanđelje po Luki 20:20
  - c. Poslanica Rimljanima 13:3; Poslanica Titu 3:1
2. anđeoskih vlasti:
  - a. Poslanica Rimljanima 8:38
  - b. 1. Poslanica Korinćanima 15:24
  - c. Poslanica Efežanima 1:21; 3:10; 6:12
  - d. Poslanica Kološanima 1:16; 2:10.15
  - e. Judina poslanica, stih 6.

▣ (1:2)

NASB, NRSV

“sluge riječi”

NKJV, NJB

“službenici riječi”

TEV

“koji su naviještali poruku”

Ovi “od početka” očevici bili su odgovorni navjestitelji Evanđelja (usp. 1. Kor 4:1). Znati istinu jeste biti upravitelj te istine (usp. 1. Kor 4:1.2; Tit 1:7; 1. Pt 4:10)!

Pojam *logos* (riječ) korištena je o Sâmome Isusu u Evanđelju po Ivanu 1:1, ali ovdje (usp. Lk 8:12) i u Djelima apostolskim 6:4; 8:4; 10:36; 11:19; 14:25 upućuje na Evanđelje o Isusu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Hebrejska i grčka pozadina za *logos* \(Iv 1:1\).](#)

POSEBNA TEMA: HEBREJSKA I GRČKA POZADINA ZA *LOGOS* (Iv 1:1)

Pozadinska zamisao o pojmu “riječ” ili “izgovorena riječ” (tj. 20,2,4, BDB 180, KB 210 II):

1. HEBREJSKA POZADINA:
  - a. sila /snaga izgovorene riječi (Iz 55:11; Ps 33:6.9; 107:20; 147:15.18), kao u Stvaranju (Post 1:3.6.9.11.14.20.24.26.29) i patrijarhalnome blagoslovu (Post 27:1 i dalje; 49:1)
  - b. Izreke 8:12-23 personificiraju “Mudrost” kao Božje prvo Stvorenje i Posrednika u čitavome Stvaranju (usp. Ps 33:6 i u ne-kanonskoj knjizi *Mudrost Salamona*, 9:9)
  - c. Božji nadzor prirode (usp. Ps 147:12-20; 148:8) i anđela (usp. Ps 103:19-20)
  - d. *Targumi* (aramejski prijevodi i komentari) zamjenjuju izričaj “Riječ Božja” s *logos* zbog svoje zbuđenosti s antropomorfističkim pojmovima.
2. GRČKA POZADINA (*logos*):
  - a. Heraklit – svijet je bio u strujanju; neosobni i nepromjenjivi *logos* (tj. zakon) drži ga zajedno i vodi tijekom promjene
  - b. Plato – neosobni i nepromjenjivi *logos* držao je planete na stazi i određivao sezone
  - c. stoici – *logos* bio je “razlog svijeta” ili nadređeni, ali bio je polu-osobni (moguće od Anaksagore)
  - d. Philo – on je personificirao zamisao *logosa* kao “Veliki svećenik koji je postavio dušu čovjeka pred Boga”, ili “rudo kormila kojim Pilot svemira usmjerava sve” (*kosmocrater*). On je nazvao Logos, Božjim “prvorođenim sinom” i Božjim “Poslanikom” ili Božjim “Odvjetnikom /Braniteljem”. Naglasio je Božju transcendentnost a Logos je bio veza za fizičku kraljevину.

1:3 Ovaj je stih glavna kratka rečenica stihova 1-4 i ima nekoliko ključnih pojmova što se odnose na metodu Lukina istraživanja:

1. “istražujući” - ovo je PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA riječi što znači “slijediti”. Metaforička uporaba ove riječi znači “učiniti velik napor za učenje pojedinosti i istine o nečemu” (vidjeti Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 1, str. 331 i Josip Flavije, *Against Apion* 1.10)
2. “pozorno” - ovo je grčki pojam *akribōs*, što je preveden “brižno”, “marljivo”, ili “točno” (usp. Josip Flavije, *Against Apion* 1.10). Louw i Nida, tom 1, str. 674, “što pripada točnoj usklađenosti norme ili

standarda; uključujući i pojedinost i potpunost”. Upotrijebljen je nekoliko puta u Septuaginti (usp. Pnz 19:18; Dn 7:19). Moguće je najrelevantnija uporaba toga pojma ona od Galena (liječnika) za pažljivo provjeravanje simptoma

3. “od početka” - ovo znači od izvora. U ovome slučaju: (1) početak događaja Ivanova i Isusova rođenja ili (2) očevici od početka Isusove službe (tj. apostoli, usp. Djela 1:21-22)
4. “redosljedom” - ovaj pojam znači “u neprekinutom redu”, “sukcesivno”, ili “posljedično”.

Luka gomila riječ za riječu opisujući svoj vjeran, točan, i uzastopan poredak činjenica o Isusovu životu i službi. Njegovo izvješće nije izmišljotina ili pretjerivanje.

☐ **“preuzvišeni”** Ovo je naslov časti i ugleda prvoga stoljeća. Ovaj je čovjek mogao biti Lukin mecena. Naslov je korišten o Feliksu u Djelima apostolskim (23:26; 24:3) i Festu (26:25), koji su bili rimski regionalni službenici. Također je korišten u Septuaginti kao “najbolji” (usp. 1. Sam 15:15; Ps 15:6; 22:5) ili “poglar” (usp. Am 6:2), ali ne o ljudima.

☐ **“Teofile” [Teofil]** Ovo je bilo uobičajeno ime u području Mediterana, korišteno i za Židove i pogane. *Theo* znači Bog, plus *philos* što znači: (1) ljubljani, time “Božji ljubljani”, “ljubljen od Boga” ili (2) prijatelj, time “prijatelj Božji”.

☐ **“istražujući sve pažljivo”** Ovo je također medicinski pojam korišten od Galena za opisivanje pažljivog provjeravanja simptoma.

☐ **“redosljedom”** Ovo je NAMJERAVANA KLAUZULA (*hina* s KONJUNKTIVOM).

1:4 “tako da možeš znati” Ovo je pojačani oblik (*epiginōskō*) što uobičajeno označava potpuno i dovršeno znanje stečeno iskustvom. Može se dobro pretpostaviti da je Teofil već znao nešto o Evanđelju.

☐ **“stvarima”** Ovo je grčka riječ *logos*, što ima širok semantički doseg. U Evanđelju po Luki 1:2 ona upućuje na: (1) istine o Isusu (usp. Lk 7:17) zapisane od Luke ili (2) sadržaj o čemu je Teofil bio poučavan. To može biti dodatni dokaz da je on bio novi vjernik (iako moramo biti pažljivi o previše učitavanja u riječi ovoga uvoda koji je tek mnogo kasnije poprimio tehničku uporabu u crkvi).

☐ **“poučen”** Iz ove grčke riječi dobili smo englesku riječ “katekizam”. To može podrazumijevati da je Teofil bio nov obraćenik, ali ovo je neizvjesno jer je ova riječ opći, uobičajen pojam.

☐

NASB	“točnu istinu o stvarima”
NKJV	“izvjesnost o ovim stvarima”
NRSV	“istinu glede ovih stvari”
TEV	“punu istinu o svemu”
NJB	“kako je dobro osnovno učenje”

Pojam *asphaleia* korišten je u dva srodna smisla na papirusu u *koine* grčkom nadenome u Egiptu: (1) sigurnosno, sigurnost ili (2) izvjesnost vjerovanja.

Luka pokušava uvjeriti Teofila, svoje čitatelje prvoga stoljeća, i kasnije čitatelje o marnosti i točnosti njega kao istražitelja i autora Evanđelja. Lukino predstavljanje je točno i vjerodostojno. Vjernici se mogu u potpunosti osloniti na Boga, na Krista, na Evanđelja!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:5-7

⁵U danima Heroda, kralja Judeje, tamo bijaše svećenik Zaharija, iz razreda Abije; a on imaše ženu od kćeri Arona, i njeno ime bijaše Elizabeta. ⁶Oni oboje bijahu pravedni u pogledu Božjem, hodajući besprijekorno u svim zapovijedima i zahtjevima Gospodinovim. ⁷Ali oni ne imaše djece jer Elizabeta bijaše jalova, i oboje bijahu u poodmaklim godinama.

1:5 “Heroda” [Herod] Ovo upućuje na Heroda Velikog (37.-4.g.pr.Kr.), Idumejca (iz Edoma), koji se je, kroz političko manevriranje i podršku Marka Antonija, doveo da bude imenovan vladarom velikoga područja Palestine (Kanaan) od rimskoga Senata godine 40.pr.Kr. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Obitelj Heroda Velikog.](#)

POSEBNA TEMA: OBITELJ HERODA VELIKOG

A. Herod Veliki

1. Kralj Judeje (37.-4.g.pr.Kr.), Idumejac (iz Edoma), koji se je, političkim manevriranjem i potporom Marka Antonija, doveo da bude od rimskoga Senata imenovan vladarom velikoga dijela Palestine (Kanaan) godine 40. prije Krista.
2. Spomenut je u Evanđelju po Mateju 2:1-19 i Luki 1:5.
3. Njegovi sinovi:
  - a. Herod Filip (sin Marijamne Šimunove):
    - (1) muž Herodijade (4.g.pr.Kr. – 34.)
    - (2) spomenut u Evanđelju po Mateju 14:3; Marku 6:17
  - b. Herod Filip I. (sin Kleopatre):
    - (1) tetrarh sjevernoga područja i zapadnoga Galilejskog mora (4.g.pr.Kr. – 34.)
    - (2) spomenut u Evanđelju po Luki 3:1
  - c. Herod Antipa:
    - (1) tetrarh Galileje i Pereje (4.g.pr.Kr. – 39.)
    - (2) spomenut u Evanđelju po Mateju 14:1-12; Marku 6:14,29; Luki 3:1,19; 9:7-9; 13:31; 23:6-12,15; Djelima apostolskim 4:27; 13:1
  - d. Arhelaj, Herod Etnarh:
    - (1) vladar Judeje, Samarije, i Idumeje (4.g.pr.Kr. – 6.)
    - (2) spomenut u Evanđelju po Mateju 2:22
  - e. Aristobul (sin Marijamne):
    - (1) spomenut kao otac Heroda Agripe I. koji je bio:
      - (a) kralj Judeje (37.-44.)
      - (b) spomenut u Djelima apostolskim 12:1-24; 23:35
        - (i) njegov sin bio je Herod Agripa II.:
          - tetrarh sjevernoga područja (50.-70.)
        - (ii) njegova kćer bila je Bernika:
          - družica svoga brata
          - spomenuta u Djelima apostolskim 25:13-26:32
        - (iii) njegova kćer bila je Druzila:
          - žena Feliksa
          - spomenuta u Djelima apostolskim 24:24.

B. Biblijske reference na Heroda:

1. Herod Tetrarh, spomenut u Evanđelju po Mateju 14:1 i dalje; Luki 3:1; 9:7; 13:31, i 23:7, bio je sin Heroda Velikog. Kod smrti Heroda Velikog, njegovo je kraljevstvo bilo podijeljeno između nekoliko njegovih sinova. Pojam "tetrarh" znači "vođa četvrtoga dijela". Ovaj Herod bio je poznat kao Herod Antipa, što je skraćeni oblik od Antipater. On je nadzirao Galileju i Pereju. To znači da je većina Isusove službe bila u području ovoga idumejskoga vladara drugoga naraštaja
2. Herodijada je bila kći brata Heroda Antipe, Aristobula. Ona je također prethodno bila udana za Filipa, polubrata Heroda Antipe. Ovo nije bio tetrarh Filip koji je nadzirao samo područje sjeverna Galileje, nego drugi brat Filip, koji je živio u Rimu. Herodijada je imala jednu kći s Filipom. Kod posjete Heroda Antipe Rimu on je susreo i bio zaveden od Herodijade, koja je tražila političko napredovanje. Stoga, Herod Antipa razveo se je od svoje žene, koja je bila nabatejska princeza, i Herodijada se razvela od Filipa tako da se ona i Herod Antipa mogu oženiti. Ona je bila i sestra Heroda Agripe I. (usp. Djela 12)
3. ime Herodijadine kćeri, Saloma, doznajemo iz knjige Josipa Flavija, *The Antiquities of the Jews* 8:5:4. Ona je bila u dobi između dvanaest i sedamnaest godina u tome trenutku. Očito je bila nadzirana i manipulirana od svoje majke. Kasnije se je udala za Filipa tetrarha, ali ubrzo je postala udovica
4. oko deset godina poslije kad je Ivanu Krstitelju bila odrubljena glava, Herod Antipa otišao je na poticaj svoje žene, Herodijade, u Rim tražiti naslov kralja jer je Agripa I., njen brat, morao primiti taj naslov. Ali

- Agripa I. pisao je u Rim i optužio Antipu za spletkarenje s Partima, omraženim neprijateljem Rima iz Plodnoga Polumjeseca (Mezopotamija). Car je izgleda povjerovao Agripi I. i Herod Antipa, zajedno sa svojom ženom Herodijadom, bio je izgnan u Španjolsku
5. kako bi se učinilo lakšim za upamtiti ove razlike između Heroda kao što su oni predstavljeni u Novome zavjetu dobro je zapamtiti da je Herod Veliki dao pobiti djecu u Betlehemu; Herod Antipa dao je ubiti Ivana Krstitelja; Herod Agripa I. dao je ubiti apostola Jakova; a Herod Agripa II. slušao je Pavlovu žalbu zapisanu u Djelima apostolskim.

C. Za pozadinsku obavijest o obitelji Heroda Velikog, savjetovati indeks Josipa Flavija u *Antiquities of the Jews*.

▣ (1:5) “Zaharija” Njegovo ime znači “zapamćen od YHWH” (BDB 272). Ono je bio otac Ivana Krstitelja.

▣ “iz razreda Abije” Samo četiri od dvadeset i četiri razreda levita vratilo se iz Izgnanstva (usp. 1. Ljet 24:7-18; 2. Ljet 23:8). Oni su onda bili podijeljeni u skupine (usp. Ezer 2:36-39) tako da su različite skupine služile u Hramu svaka u svome tjednu. Razred Abije smatrao se najmanje prestižan razred. Za punu raspru o svećeničkim podjelama vidjeti *Encyclopaedia Judaica*, tom 12, str. 89-93.

▣ “on imaše ženu od kćeri Arona” Njegova žena, Elizabeta, bila je također iz svećeničke obitelji. Njeno hebrejsko ime može značiti: (1) “Bog je Onaj koji se zaklinje” ili (2) “Bog u potpunosti zadovoljava”.

1:6 “Oni oboje bijahu pravedni u pogledu Božjem” Riječ “pravedni” upotrijebljena je u ovome okviru kao Matejeva odredba (usp. Mt 6:1), ne Pavlova (usp. Rim 4). To ne podrazumijeva bezgrješnost, nego one koji se vjerno odazivaju na svoje razumijevanje Božje volje i putova (usp. Pnz 6:25. Starozavjetni primjeri su Noa, Post 6:9; 7:1; i Job, Job 1:1). Ovaj izričaj uključen je kako bi pokazao da je ovaj par iskusio biti bez djece zbog fizičkih poteškoća, ne zbog duhovnih. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Pravednost.](#)

POSEBNA TEMA: PRAVEDNOST

“Pravednost” je tako ključna tema da učenik Biblije mora napraviti osobno prošireno proučavanje zamisli.

U SZ-u Božja je osobina opisana kao “pravičan” ili “pravedan” (BDB 841). Sâm mezopotamijski pojam dolazi od riječne trstike koja je bila upotrebljavana kao gradbeno oruđe za procjenu vodoravno točnih zidova i bedema. Bog odabire pojam da bude korišten metaforički za Njegovu osobnu narav. On je ravna oštrica (ravvalo) kojom su sve stvari procijenjene. Ova zamisao potvrđuje Božju pravednost kao i Njegovo pravo na suđenje.

Čovjek je bio stvoren u slici Božjoj (usp. Post 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Čovječanstvo je bilo stvoreno za zajedništvo s Bogom. Čitavo je Stvorenje pozornica ili pozadina za uzajamno djelovanje Boga i čovječanstva. Bog je želio da Ga Njegovo vrhunsko Stvorenje, čovječanstvo, poznaje, ljubi Ga, služi Mu, i bude kao On! Odanost čovječanstva bila je ispitana (usp. Post 3) i prvotni par pao je na ispitu. To je ishodilo raskolom međusobnoga odnosa Boga i ljudstva (usp. Post 3; Rim 5:12-21).

Bog je obećao da će popraviti i obnoviti zajedništvo (usp. Post 3:15). On to čini kroz Svoju vlastitu volju i Svoga vlastitog Sina. Ljudi su bili nesposobni obnoviti prijelom (usp. Rim 1:18 - 3:20).

Nakon Pada, Božji prvi korak prema obnovi bila je zamisao Saveza temeljena na Njegovu pozivu te pokajničkome, iskrenome, pokornome odazivu čovječanstva. Zbog Pada, ljudi su bili nesposobni primjereno djelovati (usp. Rim 3:21-31; Gal 3). Osobno je Bog morao poduzeti početni korak kako bi obnovio ljude koji su prekršili Savez. On je to učinio:

1. objavljujući čovječanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. sudska pravednost)
2. besplatno dajući čovječanstvu pravednost kroz Kristovo djelo (tj. pripisana pravednost)
3. osiguravajući obitavajućeg Duha koji proizvodi pravednost (tj. Kristo-sličnost, obnova Božje slike) u čovječanstvu.
4. obnavljanjem zajedništva Vrta Eden.

Međutim, Bog zahtijeva zavjetni odgovor. Bog određuje (tj. besplatno daje) i osigurava, ali ljudi se moraju odazvati i nastavljati se odazivati u:

1. pokajnanju
2. vjeri

3. načinom života poslušnosti
4. ustrajnosti.

Pravednost je, stoga, ugovoreno, uzajamno djelovanje između Boga i Njegova vrhunskog Stvorenja, temeljena na Božjoj naravi, Kristovom djelu, i ovlaštenju Duha, kome se svaki pojedinac mora osobno i neprestano primjereno odazivati. Zamisao je nazvana "opravdanje po vjeri". Zamisao je otkrivena u Evanđeljima, ali ne u ovim pojmovima. Prvenstveno ju je odredio Pavao, koji koristi grčki pojam "pravednost" u njegovim raznovrsnim oblicima više od 100 puta.

Pavao, koji je bio školovan rabin, koristi pojam *dikaïosunē* u njegovu hebrejskome smislu pojma *SDQ* uporabljenog u Septuaginti, a ne iz grčke književnosti. U grčkim pisanjima pojam je povezan s nekim tko se prilagodio očekivanjima božanstva i društva. U hebrejskome smislu uvijek je građen u pojmovima Saveza. YHWH je pravičan, etičan, moralan Bog. On želi da Njegov narod odražava Njegovu narav. Iskupljeno čovječanstvo postaje novo stvorenje. Ova novina ishodi novim načinom života pobožnosti (rimski katolicizam usredotočuje se na opravdanje). Otkad je Izrael bio teokracija nije bilo jasnog obrisa između svjetovnog (društvena mjerila) i svetog (Božja volja). Ova razlika izražena u hebrejskim i grčkim pojmovima prevodila se u engleskome kao "pravda" (u odnosu na društvo) i "pravednost" (u odnosu na religiju).

Isusovo Evanđelje (Radosna vijest) jeste to da je palo čovječanstvo bilo obnovljeno za zajedništvo s Bogom. Ono je bilo potpuno dovršeno kroz Očevu ljubav, milosrđe, i milost; Sinov život, smrt, i uskrsnuće; snubljenje te privlačenje Duha Evanđelju. Opravdanje je besplatno Božje djelo, ali ono mora biti posljedica pobožnosti (Augustinov stav, koji odražava oboje i naglasak Reformacije na slobodi Evanđelja te naglasak Rimokatoličanstva na promijenjenom životu ljubavi i vjernosti). Za reformatore je pojam "Božja pravednost" padež OBJEKTA GENITIV (tj. djelo činjeno od grješnog čovječanstva prihvatljivo Bogu [položajno posvećenje], dok je za katolike padež SUBJEKTA GENITIV, koji je postupak postajanja sve sličniji Bogu [iskustveno napredujuće posvećenje]. U stvarnosti je to zasigurno oboje!!).

Prema mome stajalištu sve u Bibliji od Knjige Postanka 4 – Otkrivenja 20 jest objava Božjeg obnavljanja edenskoga zajedništva. Biblija započinje s Bogom i čovječanstvom u zajedništvu u zemaljskoj okolnosti (usp. Post 1 – 2) i Biblija završava s istom okolnošću (usp. Otk 21 – 22). Božja slika i cilj bit će obnovljeni!

Za potkrepu gornjih rasprava zabilježite sljedeće odvojene NZ-ne odlomke što slikovito prikazuju grčku skupinu riječi:

1. Bog je pravedan (često povezano s Bogom kao Suceom):
  - a. Poslanica Rimljanima 3:26
  - b. 2. Poslanica Solunjanima 1:5-6
  - c. 2. Timoteju poslanica 4:8
  - d. Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan:
  - a. Djela apostolska 3:14; 7:52; 22:14 (naslov Mesije)
  - b. Evanđelje po Mateju 27:19
  - c. 1. Ivanova poslanica 2:1.29; 3:7
3. Božja volja za Njegovo Stvorenje je pravednost:
  - a. Levitski zakonik 19:2
  - b. Evanđelje po Mateju 5:48 (usp. Mt 5:17-20)
4. Božja sredstva osiguravanja i stvaranja pravednosti:
  - a. Poslanica Rimljanima 3:21-31
  - b. Poslanica Rimljanima 4
  - c. Poslanica Rimljanima 5:6-11
  - d. Poslanica Galaćanima 3:6-14
  - e. dano od Boga:
    - 1) Poslanica Rimljanima 3:24; 6:23
    - 2) 1. Poslanica Korinćanima 1:30
    - 3) Poslanica Efežanima 2:8-9
  - f. primljeno vjerom:
    - 1) Poslanica Rimljanima 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
    - 2) 2. Poslanica Korinćanima 5:21
  - g. kroz Sinova djela:
    - 1) Poslanica Rimljanima 5:21
    - 2) 2. Poslanica Korinćanima 5:21
    - 3) Poslanica Filipljanima 2:6-11

5. Božja volja je pravednost Njegovih sljedbenika:
  - a. Evanđelje po Mateju 5:3-48; 7:24-27
  - b. Poslanica Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
  - c. Poslanica Efežanima 1:4; 2:10
  - d. 1. Timoteju poslanica 6:11
  - e. 2. Timoteju poslanica 2:22; 3:16
  - f. 1. Ivanova poslanica 3:7
  - g. 1. Petrova poslanica 2:24
6. Bog će suditi svijetu pravednošću:
  - a. Djela apostolska 17:31
  - b. 2. Timoteju poslanica 4:8.

Pravednost je osobina Boga, besplatno dana grješnom čovječanstvu kroz Krista. To je:

1. Božja odluka
2. Božji dar
3. Kristovo djelo
4. život koji se mora živjeti.

Ali to je isto tako postupak postajanja pravednim što se mora odlučno i postojano njegovati, i koji će jednog dana biti dovršen pri Drugome dolasku. Zajedništvo s Bogom je obnovljeno spasenjem ali napreduje kroz čitav život da dođe do susreta licem-u-lice kod smrti ili *Parusije*!

Ovdje je dobar navod za zaključak ove rasprave. Uzet je iz *Dictionary of Paul and His Letters* od IVP:

“Calvin, toliko više negoli Luther, naglašava odnosni vid Božje pravednosti. Lutherov pogled na Božju pravednost izgleda sadrži vid odrješenja [oslobađanja od osude – op.prev]. Calvin naglašava čudesnu narav navješćivanja ili kazivanja Božje pravednosti nama” (str. 834).

Za mene vjernikov odnos s Bogom ima tri vida:

1. Evanđelje je Osoba (naglasak Istočne crkve i Calvina)
2. Evanđelje je istina (naglasak Augustina i Luthera)
3. Evanđelje je promijenjen život (katolički naglasak).

Svi su oni istiniti i moraju se držati zajedno za zdravo, ispravno, biblijsko kršćanstvo. Ako je bilo koji od njih prenaplašen ili podcijenjen, nastaju poteškoće.

Moramo dati dobrodošlicu Isusu!

Moramo vjerovati Evanđelju!

Moramo težiti Kristo-sličnosti!

1:7 Jalovost je bila smatrana Božanskim prokletstvom u židovskoj kulturi (usp. Post 20:18; 29:31; 30:2; Izl 23:26; Lev 20:20-21; Pnz 7:14; 1. Sam 1:5; Jer 22:30). Postoji nekoliko jalovih žena spomenutih u Bibliji:

1. Sara, Knjiga Postanka 11:30; 16:1
2. Rebeka, Knjiga Postanka 25:21
3. Rahela, Knjiga Postanka 29:31; 30:1
4. Manoahova žena, Knjiga o Sucima 13:2.3
5. Ana, 1. Knjiga o Samuelu 1:2.5.

Ne samo da je Elizabeta bila jalova, nego njoj je sad prošlo vrijeme za zatrudnjeti (kao Sari). Ovo stanje teološki je korišteno kao način potvrđivanja Božjega izravnog nadzora u poslovima ljudi. To nije bilo djevičansko rođenje, nego rođenje s nadnaravnom pomoći (kao Izak, usp. Post 18; kao Josip, usp. Post 30:22-24; kao Samson, usp. Suci 13; kao Samuel, usp. 1. Sam 1; kao Ezekija, Iz 7:14-16). Ivan Krstitelj ispunit će starozavjetno proročanstvo o jednome koji će pripremiti put za Mesiju (usp. Iz 40 i Mal 3).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:8-17

⁸Sad dogodi se *da dok on bijaše vršio svoju svećeničku službu pred Bogom u imenovanome redu svoga razreda*, ⁹prema običaju svećeničke službe, on bijaše odabran ždrijebom da uđe u hram Gospodinov i pali tamjan. ¹⁰A čitavo mnoštvo ljudi bijaše u molitvi vani u vrijeme prinošenja tamjana. ¹¹I anđeo Gospodnji ukaza mu se, stojeći s desne strane žrtvenika za tamjan. ¹²Zaharija bijaše uznemiren kad vidje anđela, i strah ga uhvati. ¹³Ali anđeo mu reče: “Nemoj se bojati, Zaharijo, jer tvoja se je molba čula, i tvoja žena Elizabeta rodit će ti sina, a ti ćeš mu dati ime Ivan. ¹⁴Ti ćeš imati radost i veselje, i mnogi će se radovati kod njegova rođenja. ¹⁵Jer on će biti velik u pogledu Gospodinovu; i on neće piti vino niti piće, i on će biti ispunjen Svetim Duhom dok bude još u majčinoj utrobi. ¹⁶I on će okrenuti mnoge od sinova Izraela natrag Gospodinu njihovu Bogu. ¹⁷On je taj koji će *ići kao prethodnik pred Njim u duhu i sili Ilije, KAKO BI VRATIO SRCA OČEVA NATRAG K DJECI, i neposlušnost k stavu pravednosti, tako da učini narod spremnim za Gospodina.*

1:8 “dok on bijaše vršio svoju svećeničku službu pred Bogom” Mišna (dio Talmuda) kaže kako je u ovo vrijeme bilo toliko mnogo svećenika da je svaki prinio tamjan samo jednom u životnome vijeku; drugi put, nitko od njih.

1:9 “on bijaše odabran ždrijebom” Ždrijebovi su bili mehanički način spoznaje Božje volje (usp. Djela 1:21-26). Postojalo je nekoliko svećenika na dužnosti istovremeno. To je bio regularan način određivanja koji će od njih izvršiti obred prinosa.

U SZ-u “ždrijeb” je izvorno upućivao na Urim i Tumim (usp. Lev 16:8), što je bio nošen na naprsniku velikoga svećenika. To je bio mehanički način spoznaje Božje volje, uobičajeno za kralja.

Bio je korišten kao način podjele Obećane zemlje među plemenima u Knjizi o Jošui 13 - 19.

Bacanje ždrijeba koristilo se u Ranoj crkvi kako bi se odabrao novi apostol da nadomjesti Judu u Djelima apostolskim 1.

▣ **“pali tamjan”** Ovaj je postupak opis u Knjizi Izlaska 25:6; 30:7; 31:11. Tamjan je opisan u Izlasku 30:34-38.

1:10 Očito to je bilo određeno vrijeme za molitvu povezano s Trajnim žrtvovanjem (dva puta na dan žrtvovanje i paljenje žrtvenog janjca) u 9 sati prije podne i 15 sati popodne. Židovski izvori zagovaraju prinošenje tamjana dva put dnevno u vezi s “Trajnom” žrtvom (usp. Izl 30:7-8). Tamjan je bio fizički simbol molitve što se dizala Bogu.

1:11 “anđeo Gospodnji” Ovaj je izričaj korišten u SZ-u na dva načina:

1. anđeo (usp. Post 24:7.40; Izl 23:20-23; 32:34; Br 22:22; Suci 5:23; 1. Sam 24:16; 1. Ljet 21:15 i dalje; Zah 1:28)
2. kao način upućivanja na fizičko očitovanje YHWH (usp. Post 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izl 3:2.4; 13:21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-24; 13:3-23; Zah 3:1-2).

Luka često koristi izričaj (usp. Lk 1:11.13; 2:9; Djela 5:19; 7:30; 8:26; 12:7.11.23; 10:3; 27:23) u smislu #1 gore. NZ ne koristi smisao #2, “anđeo Gospodnji”, osim u Djelima apostolskim 18:26 i 29 u referenci na Svetog Duha.

▣ **“stojeći s desne strane žrtvenika za tamjan”** Žrtvenik za tamjan bio je smješten u Svetinji, do prekrivala Svetinje nad Svetinjama. Opis ovoga zlatnoga žrtvenika za tamjan nađen je u Knjizi Izlaska 30:1-10. To bi smjestilo anđela između žrtvenika za tamjan i sedam zašiljenih svijećnjaka (menora).

1:12 Strah je uobičajen ljudski odaziv u prisutnosti duhovne kraljevine (usp. Post 15:1; 21:17; Izl 14:13.31; Jš 8:1; 10:8; Dn 10:12.19; Otk 1:17). Međutim, ponovno i opetovano Božanska je poruka jasna: “ne boj se” (usp. Lk 1:13.30; 2:10).

1:13 “Nemoj se bojati” Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je već u tijeku. Od ovoga grčkog pojma (*phobos*) dobivano engleski pojam “*phobia /fobija*”.

▣ **“tvoja se je molba čula”** Zaharija se je još uvijek molio za dijete. Tamjan što je on prinosisio Bogu bio je simbol molitve. U Zaharijinu svećeničkom krugu prinošenje tamjana smatralo se velikom čašću. To je također bilo smatrano posebnim vremenom za osobne zahtjeve.

▣ **“Ivan”** U hebrejskome to znači “onaj kome je Bog milostivo dao” ili “YHWH je milostiv” (BDB 220).

1:14 Ivanovo rođenje bit će blagoslov, ne samo za Zahariju i njegovu obitelj, nego za Izrael i čitavu Zemlju.

1:15 “on će biti velik u pogledu Gospodinovu” Ovo je idiom za “on će služiti Božjem naumu u kraljevstvu na poseban način”. On je obećani preteča Mesije (usp. Iz 40:3; Mal 3:1; 4:5.6). U Evanđelju po Luki 1:32 ovaj je isti pojam “velik” upotrijebljen o Isusu.

▣ “on neće piti vino niti piće” Ovo je snažna DVOSTRUKA NEGACIJA s AORISTOM AKTIVNOGA KONJUNKTIVA. On je morao biti nazirej (usp. Br 6), što je bio posebno posvećen život dat potpuno u Božju službu.

Za alkohol (fermentacija) i alkoholizam (ovisnost) [vidjeti Posebnu temu dolje: Biblijski stavovi prema alkoholu \(fermentacija\) i alkoholizmu \(ovisnost\).](#)

POSEBNA TEMA: BIBLIJSKI STAVOVI PREMA ALKOHOLU (FERMENTACIJA) I ALKOHOLIZMU (OVISNOST)

I. Biblijski pojmovi

A. Stari zavjet

1. *Yayin* - to je općeniti pojam za vino (BDB 406), upotrijebljen 141 puta. Etimologija je neizvjesna zato što ne potječe iz hebrejskoga korijena. Uvijek znači fermentirani voćni sok, uobičajeno grožđe. Neki posebni odlomci su Knjiga Postanak 9:21; Izlazak 29:40; Brojevi 15:5.10
2. *Tirosh* - to je “novo vino” (BDB 440). Zbog klimatskih uvjeta na Bliskome Istoku, fermentacija započinje najmanje šest sati nakon izlučivanja soka. Taj pojam upućuje na vino u tijeku fermentacije. Vidjeti neke posebne odlomke u Ponovljenome zakonu 12:17; 18:4; Knjizi proroka Izaije 62:8-9; Hošei 4:11
3. *Asis* - to je očito alkoholno piće (“slatko vino”, BDB 779, tj. Joel 1:5; Iz 49:26)
4. *Sekar* - to je pojam za “jako piće” (BDB 1016). Hebrejski korijen korišten je u pojmu “pijan” ili “pijanica”. Ima nekakve dodatke da bude više opojno. Usporedno je s *yayin* (usp. Izr 20:1; 31:6; Iz 28:7).

B. Novi zavjet

1. *Oinos* - grčki ekvivalent pojmu *yayin*
2. *Neos oinos* (novo vino) - grčki ekvivalent pojmu *tirosh* (usp. Mk 2:22)
3. *Gleuchos vinos* (slatko vino, *asis*) - vino u ranome stupnju fermentacije (usp. Djela 2:13).

II. Biblijska uporaba

A. Stari zavjet

1. Vino je dar od Boga (Post 27:28; Ps 104:14-15; Prop 9:7; Hoš 2:8-9; Joel 2:19.24; Am 9:13; Zah 10:7).
2. Vino je dio žrtvenoga prinosa (Izl 29:40; Lev 23:13; Br 15:7.10; 28:14; Pnz 14:26; Suci 9:13).
3. Vino je upotrebljavano kao lijek (2. Sam 16:2; Izr 31:6-7).
4. Vino može biti stvarna poteškoća (Noa - Post 9:21; Lot - Post 19:33.35; Nabal - 1. Sam 25:36; Urija - 2. Sam 11:13; Amnon - 2. Sam 13:28; Eli - 1. Kr 16:9; Ben Hadad - 1. Kr 20:12; vladari - Am 6:6; i žene - Am 4).
5. Vino može biti zlorabljeno (Izr 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Hoš 4:11).
6. Vino je bilo zabranjeno određenim skupinama (svećenicima na dužnosti, Lev 10:9; Ez 44:21; nazirejima, Br 6; i vladarima, Izr 31:4-5; Iz 56:11-12; Hoš 7:5).
7. Vino je korišteno u eshatološkoj okolnosti (Am 9:13; Joel 3:18; Zah 9:17).

B. Međubiblijski

1. Umjerenost u vinu od velike je pomoći (Prop 31:27-30).
2. Rabini kažu: “Vino je najveće od svih medicina, a tamo gdje vino nije dovoljno, potrebni su lijekovi.” (BB 58b).

C. Novi zavjet

1. Isus je promijenio veliku količinu vode u vino (Iv 2:1-11).
2. Isus je pio vino (Mt 11:18-19; Lk 7:33-34; 22:17 i dalje).
3. Na dan Pedesetnice Petar je bio okrivljen za pijanstvo zbog “novoga vina” (Djela 2:13).
4. Vino može biti korišteno kao medicina (Mk 15:23; Lk 10:34; 1. Tim 5:23).

5. Vođe ga ne smiju zlorabiti. To ne znači potpuna apstinencija (1. Tim 3:3.8; Tit 1:7; 2:3; 1. Pt 4:3).
6. Vino je korišteno u eshatološkim okolnostima (Mt 22:1 i dalje; Otk 19:9).
7. Pijanstvo je za žaliti (Mt 24:49; Lk 12:45; 21:34; 1. Kor 5:11-13; 6:10; Gal 5:21; 1. Pt 4:3; Rim 13:13-14).

III. Teološki uvid

- A. Dijalektička napetost
  1. Vino je dar od Boga.
  2. Pijanstvo je najveća poteškoća.
  3. Vjernici u nekim kulturama moraju ograničiti svoje slobode radi Evanđelja (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1. Kor 8 – 10; Rim 14).
- B. Stremljenje da se ide preko datih granica
  1. Bog je izvor svih dobrih stvari.
  2. Palo čovječanstvo zlorabilo je sve Božje darove uzimajući ih preko Bogom-danih granica.
- C. Zloropaba je u nama, ne u stvarima. Nema ničega zloga u fizičkome Stvorenju (usp. Mk 7:18-23; Rim 14:14.20; 1. Kor 10:25-26; 1. Tim 4:4; Tit 1:15).

IV. Prvo stoljeće židovske kulture i fermentacija

- A. Fermentacija započinje vrlo rano, otprilike 6 sati nakon tiskanja grožđa.
- B. Židovska predaja kaže da kad se pojavi neznatna pjena na površini (znak fermentacije), tada se obvezno mora izdvojiti desetina vina (*Maaseroth* 1:7). To se naziva “mlado vino” ili “slatko vino”.
- C. Prvotna burna fermentacija bila je dovršena nakon tjedan dana.
- D. Druga fermentacija traje otprilike 40 dana. Na tome stupnju ono se smatra “zrelim vinom” i moglo bi biti ponuđeno na žrtvenik (*Edhuyyoth* 6:1).
- E. Vino što je odležalo na svome talogu (staro vino) smatralo se dobrim, ali moralo je biti dobro procijeđeno prije uporabe.
- F. Vino se smatralo primjerene starosti obično nakon jedne godine fermentacije. Tri godine bilo je najdulje vremensko razdoblje unutar kojeg je vino moglo biti sigurno uskladišteno. Ono se nazivalo “staro vino” i moralo se razrijediti vodom.
- G. Fermentacija se odgađa samo u zadnjih 100 godina i to sa sterilnom sredinom i kemijskim dodacima. Stari svijet nije mogao zaustaviti tijekom fermentacije.

V. Završne izjave

- A. Budite sigurni da vaše iskustvo, teologija, i biblijsko tumačenje ne podcjenjuju Isusa i prvo stoljeće židovsko /kršćanske kulture! Oni očigledno nisu bili potpuni apstinenti.
- B. Ja ne zagovaram društvenu uporabu alkohola. Štoviše, mnogi su pretjerali biblijski stav o tome predmetu i sad zahtijevaju vrhunsku pravednost temeljenu na kulturološko /denominacijskoj predrasudi.
- C. Za mene, poslanice Rimljanima 14 i 1. Korinćanima 8 – 10 osigurale su uvid i nit vodilju temeljeno na ljubavi i poštovanju braće vjernika te objavu Evanđelja u našoj kulturi, a ne na osobnoj slobodi ili osuđujućem kriticismu. Ako je Biblija jedini izvor vjere i primjene, onda možda svi moramo ponovno razmisliti o tome predmetu.
- D. Ako proguramo potpunu apstinenciju kao Božju volju, kako ćemo razumjeti ono što se odnosi na Isusa, kao i sve suvremene kulture koje redovito koriste vino (npr. Europa, Izrael, Argentina)?

▣ (1:15) “on će biti ispunjen Svetim Duhom” Ovo je bio SZ-ni način potvrđivanja Božje sile i darovitosti (usp. Izl 28:3; 31:3; 35:31.35, gdje to upućuje na one koji su pomagali graditi Šator). Ova posebna prisutnost i djelatnost Duha nedostajala je 400 godina. U Isusu došlo je Novo doba Duha.

Ovo će postati snažan NZ-ni idiom o sili i prisutnosti Gospodina s Njegovim narodom (usp. Djela 2:4; 3:10; 4:8.31; 9:17; 13:9; Ef 5:18). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Osobnost Duha.](#)

POSEBNA TEMA: OSOBNOST DUHA

U SZ-u "Duh Božji" (tj. *ruach*) bio je sila koja je izvršavala YHWH-in cilj, ali postoji mali nagovještaj da je ona bila osobna (tj. SZ-ni monoteizam, [vidjeti Posebnu temu dolje: Monoteizam](#)). Međutim, u NZ-u otkrivena je puna osobenost i osobnost Duha:

1. On može biti huljen (usp. Mt 12:31; Mk 3:29)
2. On uči (usp. Lk 12:12; Iv 14:26)
3. On svjedoči (usp. Iv 15:26)
4. On dokazuje krivnju, upućuje (usp. Iv 16:7-15)
5. On je nazvan "tko" (tj. *hos*, usp. Ef 1:14)
6. On može biti ožalošćen (usp. Ef 4:30)
7. On može biti gašen (usp. 1. Sol 5:19)
8. On se može oduprijeti (usp. Djela 7:51)
9. On se zalaže za vjernike (usp. Iv 14:26; 15:26; 16:7)
10. On slavi Sina (usp. Iv 16:14).

Trojstveni tekstovi (ovdje su tri od mnogih, [vidjeti Posebnu temu dolje: Trojstvo](#)) također govore o tri Osobe:

1. Evanđelje po Mateju 28:19
2. 2. Poslanica Korinćanima 13:14
3. 1. Petrova poslanica 1:2.

Iako je grčka riječ "duh" (*pneuma*) NEUTRALNOGA RODA, kad upućuje na Duha, NZ često koristi MUŠKI ROD POKAZNOGA PRIDJEVA (usp. Iv 16:8.13-14).

Duh je povezan s ljudskom djelatnošću:

1. Djela apostolska 15:28
2. Poslanica Rimljanima 8:26
3. 1. Poslanica Korinćanima 12:11
4. Poslanica Efežanima 4:30.

Na samome početku Djela apostolskih, naglašena je uloga Duha (kao u Iv). Pedesetnica nije bila početak djelovanja Duha, nego novo poglavlje. Isus je uvijek imao Duha. Njegovo krštenje nije bilo početak djelovanja Duha, nego novo poglavlje. Duh je učinkovito sredstvo Očevog cilja što je obnova svih ljudi stvorenih u Njegovoj slici ([vidjeti Posebnu temu dolje: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#))!

POSEBNA TEMA: MONOTEIZAM

Zamisao "monoteizma" (jedan i samo jedan Bog), ne samo "visoki bog" politeizma ili dobar bog iranskoga dualizma (zoroastrijanizam), jedinstven je Izraelu (Abraham, 2000.g.pr.Kr.). Samo je jedna rijetka iznimka nakratko u Egiptu (Amenofis IV., također poznat kao Ehnaton, 1367.-1350. ili 1386.-1361.g.pr.Kr.).

Ova je zamisao izražena u SZ-u u nekoliko izričaja:

1. "nitko kao YHWH naš *Elohim*", Knjiga Izlaska 8:10; 9:14; Ponovljeni zakon 33:26; 1. Knjiga o Kraljevima 8:23
2. "nitko drugi osim Njega", Ponovljeni zakon 4:35.39; 32:39; 1. Knjiga o Samuelu 2:2; 2. Samuelova 22:32; Knjiga proroka Izaije 45:21; 44:6.8; 45:6.21
3. "YHWH je jedan", Ponovljeni zakon 6:4; Poslanica Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; 1. Timoteju 2:5; Jakovljeva 2:19
4. "nitko sličan Tebi", 2. Knjiga o Samuelu 7:22; Knjiga proroka Jeremije 10:6
5. "Ti si jedini Bog", Psalam 86:10; Knjiga proroka Izaije 37:16
6. "Prije Mene nijedan Bog nije bio načinjen, i neće biti nijedan poslije Mene", Knjiga proroka Izaije 43:10
7. "nema drugoga; osim Mene... nema drugoga", Knjiga proroka Izaije 45:5.6.22
8. "nema drugoga, nema drugoga Boga", Knjiga proroka Izaije 45:14.18
9. "nema drugoga osim Mene", Knjiga proroka Izaije 45:21

10. “nema drugoga; ...nitko nije kao Ja”, Knjiga proroka Izaije 46:9.

Mora biti priznato da se ova ključna doktrina otkrivala na postupne načine. Rane izjave mogu biti razumjete kao “henoteizam” ili primjenjiv monoteizam (postoje drugi bogovi, ali samo je jedan Bog za nas, usp. Izl 15:11; 20:2-5; Pnz 3:28; 5:7; 6:4.14; 10:17; 32:12; 1. Kr 8:23; Ps 83:18; 86:8; 136:1-2).

Prvi tekstovi što su počeli naznačavati singularitet (filozofijski monoteizam) su rani (usp. Izl 8:10; 9:14; Pnz 4:35.39; 33:26). Pune i potpune potvrde nađene su u Knjizi proroka Izaije 43 – 46 (usp. 43:11; 44:6.8; 45:7.14.18.22; 46:5.9).

NZ usmjerava na Ponovljeni zakon 6:4 u Poslanici Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; Efežanima 4:6; 1. Timoteju 2:5; i Jakovljevoj 2:19. Isus ga navodi kao prvu zapovijed u Evanđelju po Mateju 22:36-37; Marku 12:29-30; Luki 10:27. SZ, kao i NZ, potvrđuju stvarnost drugih duhovnih bića (demoni, anđela), ali samo jednog Stvoritelja /Iskupitelja Boga (YHWH, Post 1:1).

Biblijski monoteizam obilježen je:

1. Bog je jedan i jedinstven (ontologija je pretpostavljena, ne određena)
2. Bog je osoban (usp. Post 1:26-27; 3:8)
3. Bog je moralan (usp. Izl 34:6; Neh 9:17; Ps 103:8-10)
4. Bog je stvorio ljude na Svoju sliku (Post 1:26-27) za zajedništvo (tj. #2). On je ljubomoran Bog (usp. Izl 20:2-3).

Iz NZ-a:

1. Bog ima tri vječna, osobna očitovanja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Trojstvo](#))
2. Bog je savršeno i potpuno otkriven u Isusu (usp. Iv 1:1-14; Kol 1:15-19; Heb 1:2-3)
3. Božji vječni naum za iskupljenje paloga čovječanstva jeste žrtvena ponuda Njegova jedinog Sina (Iz 53; Mk 10:45; 2. Kor 5:21; Fil 2:6-11; Heb).

POSEBNA TEMA: TROJSTVO

Zabilježite djelatnost sve tri Osobe Trojstva u ujedinenim okvirima. Pojam “trojstvo”, prvo skovana od Tertulijana, nije biblijska riječ, nego opće prihvaćena zamisao.

- A. Evanđelja:
  1. Evanđelje po Mateju 3:16-17; 28:19 (i usporednice)
  2. Evanđelje po Ivanu 14:26.
- B. Djela apostolska – Djela 2:32-33.38-39.
- C. Pavao:
  1. Poslanica Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
  2. 1. Poslanica Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
  3. 2. Poslanica Korinćanima 1:21-22; 13:14
  4. Poslanica Galaćanima 4:4-6
  5. Poslanica Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
  6. 1. Poslanica Solunjanima 1:2-5
  7. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
  8. Poslanica Titu 3:4-6.
- D. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2.
- E. Juda – stihovi 20-21.
Množina u Bogu naviještena je u SZ-u.
- A. Uporaba MNOŽINA za Boga:
  1. Ime *Elohim* je MNOŽINA, ali kad je korištena za Boga uvijek ima JEDNINSKI GLAGOL
  2. “Nas” u Knjizi Postanka 1:26-27; 3:22; 11:7.
- B. Anđeo Gospodnji bio je vidljiv predstavnik Božanstva:
  1. Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
  2. Knjiga Izlaska 3:2.4; 13:21; 14:19
  3. Knjiga o Sucima 2:1; 6:22-23; 13:3-22
  4. Knjiga proroka Zaharije 3:1-2.

- C. Bog i Njegov Duh su odvojeni, Knjiga Postanka 1:1-2; Psalam 104:30; Knjiga proroka Izaije 63:9-11; Ezekiel 37:13-14.
- D. Bog (YHWH) i Mesija (*Adon*) su odvojeni, Psalam 45:6-7; 110:1; Knjiga proroka Zaharije 2:8-11; 10:9-12.
- E. Mesija i Duh su odvojeni, Knjiga proroka Zaharije 12:10.
- F. Svi Troje spomenuti su u Knjizi proroka Izaije 48:16; 61:1.
- Isusovo Božanstvo i osobnost Duha prouzročili su poteškoće za stroge, monoteističke, rane vjernike:
1. Tertulijanu – podređenost Sina Ocu
  2. Origenu – podređenost Božanske biti Sina i Duha
  3. Ariju – poricao je Božanstvo Sinu i Duhu
  4. monarhijanizmu – vjerovalo se u postupno očitovanje jednoga Boga kao Oca, Sina, onda Duha.
- Trojstvo je povijesno razvijeno sustavno izlaganje uzeto iz biblijske građe:
1. Isusovo puno Božanstvo, jednakovrijedno Ocu, a bilo je potvrđeno godine 325. na Saboru u Niceji (usp. Iv 1:1; Fil 2:6; Tit 2:13)
  2. puna Osobnost i Božanstvo Duha jednakovrijedno Ocu i Sinu bilo je potvrđeno na Saboru u Konstantinopolu godine 381.
  3. doktrina o Trojstvu potpuno je iznesena u Augustinovome djelu *De Trinitate*.

Ovdje uistinu postoji tajnovitost. Ali izgleda da NZ potvrđuje jednu Božansku bit s tri vječna očitovanja kao Osobe.

POSEBNA TEMA: YHWH-in VJEČNI ISKUPITELJSKI NAUM

Moram priznati tebi čitatelju da sam pristran u ovome trenutku. Moja sustavna teologija nije kalvinizam ili dispencionalizam, nego je to Veliko poslanje evangelizacije (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Djela 1:8). Vjerujem da Bog ima vječni naum za iskupljenje čitavoga čovječanstva (npr. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Jer 31:31-34; Ez 18; 36:22-39; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rim 3:9-18.19-20.21-31), svih onih stvorenih u Njegovoj slici i sličnost (usp. Post 1:26-27). Savezi su ujedinjeni u Kristu (usp. Gal 3:28-29; Kol 3:11). Isus je Božja tajna, skrivena ali sad otkrivena (usp. Ef 2:11 - 3:13)! Evandjelje NZ-a, ne Izrael, ključ je Pisma.

Ovo pred-razumijevanje daje boju svima mojim tumačenjima Pisma. Ja čitam sve tekstove skroz! To je zasigurno pristranost (svi ih tumači imaju!), ali to je Pisamsko-obavještajna pretpostavka.

Žarište Knjige Postanka 1 - 2 je YHWH-ino stvaranje mjesta gdje On i Njegovo najviše stvaranje, čovječanstvo, mogu imati zajedništvo (usp. Post 1:26.27; 3:8). Fizičko Stvorenje je pozornica za ovaj međuljudski Božanski raspored.

1. Sv. Augustin obilježio je to kao Božanski-oblikovanu cjelinu u svakoj osobi koja može biti ispunjena jedino od Sâmoga Boga.
2. C. S. Lewis nazvao je ovu planetu “dodirnutu planeta” (tj. pripremljena od Boga za ljude).

SZ ima mnoge nagovještaje ovoga Božanskog rasporeda:

1. Knjiga Postanka 3:15 prvo je obećanje da YHWH neće ostaviti čovječanstvo u strahovitome neredu grijeha i pobune. To ne upućuje na Izrael zato jer ni Izraela, niti zavjetnoga naroda nema, sve do poziva upućenog Abrahamu u Postanku 12.
2. Knjiga Postanka 12:1-3 je YHWH-in prvotni poziv i otkrivenje Abrahamu koji će postati zavjetni narod, Izrael. Ali čak i u tome prvotnom pozivu, Bog je imao oči na čitavome svijetu. Zabilježite stih 3!
3. U Knjizi Izlaska 20 (Pnz 5) YHWH daje Svoj Zakon Mojsiju za vođenje Svoga posebnog naroda. Zabilježite da u Izlasku 19:5-6 YHWH otkriva Mojsiju jedinstveni odnos što će Izrael imati. Ali isto tako zabilježite da su oni bili odabrani, kao Abraham, da blagoslove svijet (usp. Izl 19:5, “jer sva je zemlja Moja”). Izrael je morao biti mehanizam za narode da spoznaju YHWH-u i budu privučeni k Njemu. Tragično je to što su oni zakazali (usp. Ez 36:27-38).
4. U Psalmima: 22:27-28; 66:4; 86:9 (Otk 15:4).
5. Kroz proroke YHWH je nastavljao otkrivati Svoje sveopće iskupiteljske naume:
  - a. Izaiju - 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6.10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18.23
  - b. Jeremiju - 3:27; 4:2; 12:15-16; 16:19
  - c. Miheja - 4:1-3
  - d. Malahiju 1:11.

Ovaj je sveopći naglasak omogućen nužnošću “Novoga saveza” (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) što se usredotočuje na YHWH-ino milosrđe, ne na izvedbu palih ljudi. Postoji “novo srce”, “novi um”, i “novi duh”. Poslušnost je ključna ali ona je nutarnji, a ne jedino vječni kôd (usp. Rim 3:21-31).

NZ jasno na nekoliko načina pojačava sveopći iskupiteljski naum:

1. Veliko poslanje - Evanđelje po Mateju 28:18-20; Luka 24:46-47; Djela apostolska 1:8
2. Božji vječni naum (tj. predodređeni) – Evanđelje po Luki 22:22; Djela apostolska 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Bog želi da svi ljudi budu spašeni - Evanđelje po Ivanu 3:16; 4:42; Djela apostolska 10:34-35; 1. Timoteju poslanica 2:4-6; Titu 2:11; 2. Petrova 3:9; 1. Ivanova 2:2; 4:14
4. Krist ujedinjuje SZ i NZ - Poslanica Galaćanima 3:28-29; Efežanima 2:11 - 3:13; Kološanima 3:11. Sve ljudske prepreke i razlike uklonjene su u Kristu. Isus je “Tajna Božja”, skrivena ali sad otkrivena (Ef 2:11 - 3:13).

NZ usredotočuje se na Krista, ne na Izraela. Evanđelje, a ne nacionalna ili zemljopisna regija, jeste središte. Izrael je bio prvo otkrivenje ali Isus je konačno otkrivenje (usp. Mt 5:17-48).

Nadam se da ćete uzeti vremena za pročitati [Posebnu temu dolje: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu.](#)

POSEBNA TEMA: ZAŠTO OBEĆANJA PREMA SZ-nome SAVEZU IZGLEDAJU TAKO RAZLIČITO OD OBEĆANJA PREMA NZ-nome SAVEZU

Kroz godine moga proučavanja eshatologije naučio sam da većina kršćana nema ili ne želi razvijenu, sustavnu, kronologiju kraja vremena. Postoje neki kršćani koji se usredotočuju ili većinom na ovo područje kršćanstva iz teoloških, psiholoških, ili denominacijskih razloga. Takvi kršćani izgleda postaju opsjednuti time kako će se sve završiti, i nekako promašuju nužnost Evanđelja! Vjernici ne mogu utjecati na Božji eshatološki (kraj vremena) raspored, ali mogu sudjelovati u opunomoćenju Evanđelja (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). Većina vjernika potvrđuje Drugi Kristov dolazak i dovršetak Božjih obećanja na kraju vremena. Poteškoće tumačenja narastaju iz toga kako razumijeti ovaj vremenski dovršetak što proizlazi iz nekoliko biblijskih paradoksa:

1. napetost između proročkih uzoraka Saveza SZ-a i apostolskih uzoraka Saveza NZ-a
2. napetost između biblijskoga monoteizma (jedan Bog za sve) i izbor Izraela (poseban narod)
3. napetost između uvjetovanoga vida biblijskih Saveza i obećanja (“ako ... onda”) te neuvjetovane Božje vjernosti za isкупljenje paloga čovječanstva
4. napetost između književnih vrsta Bliskoga Istoka i suvremenih zapadnjačkih književnih obrazaca
5. napetost između Kraljevstva Božjega kao sadašnjost, a ipak budućnost
6. napetost između vjerovanja u skorašnji Kristov povratak i vjerovanja da se prvo moraju dogoditi neki događaji.

Raspravimo ove napetosti jednu po jednu.

PRVA NAPETOST (SZ-ne rasne, nacionalne, i zemljopisne grupacije nasuprot svim vjernicima svijeta)

SZ-ni proroci predskazuju obnovu židovskoga kraljevstva u Palestini sa središtem u Jeruzalemu gdje se skupljaju svi narodi Zemlje kako bi slavili i služili Davidovskoga vladara, ali niti Isus ni NZ-ni apostoli nisu se nikad usredotočili na taj raspored. Nije li SZ nadahnut (usp. Mt 5:17-19)? Kako NZ-ni autori izostavljaju ključne događaje na kraju vremena?

Postoji nekoliko izvora obavijesti o kraju svijeta:

1. SZ-ni proroci (Izaija, Mihej, Malahija)
2. SZ-ni apokaliptički pisci (usp. Ez 37 - 39; Dn 7 - 12; Zah)
3. međuzavjetni, nekanonski židovski apokaliptički pisci (kao 1. Henokova, na koju se poziva u Judinoj poslanici)
4. Sâm Isus (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21)
5. Pavlova pisanja (usp. 1. Kor 15; 2. Kor 5; 1. Sol 4 - 5; 2. Sol 2)
6. Ivanova pisanja (1. Ivanova poslanica i Otkrivenje).

Uče li svi ovi jasno o rasporedu kraja vremena (događaji, kronologija, osobe)? Ako ne, zašto? Nisu li svi nadahnuti (osim židovskih međuzavjetnih spisa)?

Duh otkriva istine SZ-nim piscima u pojmovima i grupacijama što oni mogu razumijeti. Međutim, kroz napredujuće otkrivenje Duh je proširio ove SZ-ne eshatološke zamisli na sveopći opseg ("tajna Krista", usp. Ef 2:11 - 3:13; [vidjeti Posebnu dolje: Tajna](#)). Evo nekih mjerodavnih primjera:

1. grad Jeruzalem u SZ-u bio je korišten kao metafora naroda Božjega (Sion), ali prenesen je u NZ kao pojam izražavanja Božje prihvaćenosti svih pokajnika, vjerujućih ljudi (novi Jeruzalem u Knjizi Otkrivenja 21 – 22). Teološko proširenje doslovnoga, fizičkog grada u novi Božji narod (vjerujući Židovi i pogani) bilo je pretkazano u Božjem obećanju o iskupljenju paloga čovječanstva u Knjizi Postanka 3:15, prije nego su čak postojali ikoji Židovi ili židovski glavni grad. Čak je poziv Abrahamu (usp. Post 12:1-3) uključivao pogane (usp. Post 12:3; Izl 19:5)
2. u SZ-u neprijatelji Božjega naroda su okolni narodi Drevnoga Bliskog Istoka, ali u NZ-u oni su bili prošireni na sve nevjerujuće, protu-Božje, sotonističke ljude. Bitka se pomakla od zemljopisnoga, područnoga sukoba na sukob širom svijeta, kozmički sukob (usp. Kol)
3. obećanje zemlje koja je tako cjelovita u SZ-u (patrijarhalna obećanja Postanka, usp. Post 12:7; 13:15; 15:7.15; 17:8) postalo je sada čitava Zemlja. Novi Jeruzalem silazi kako bi ponovno oblikovao Zemlju, ne samo ili isključivo Bliski Istok (usp. Otk 21 - 22)
4. neki ostali primjeri SZ-nih proročkih zamisli što su bila proširena jesu:
  - a. Abrahamovo potomstvo sad je duhovno obrezano (usp. Rim 2:28-29)
  - b. narod po Savezu sad uključuje pogane (usp. Hoš 1:10; 2:23, navedeno u Rim 9:24-26; također Lev 26:12; Izl 29:45, navedeno u 2. Kor 6:16-18 i Izl 19:5; Pnz 14:2, navedeno u Tit 2:14)
  - c. Hram je sad Isus (usp. Mt 26:61; 27:40; Iv 2:19-21) i kroz Njega mjesna crkva (usp. 1. Kor 3:16) ili pojedinačni vjernik (usp. 1. Kor 6:19)
  - d. čak Izrael i njegovi posebni opisni SZ-ni izričaji sad upućuju na čitav Božji narod (tj. "Izrael", usp. Rim 9:6; Gal 6:16, tj. "kraljevstvo svećeništva", usp. 1. Pt 2:5.9-10; Otk 1:6).

Proročki uzorak bio je ispunjen, proširen, i sad je više uključujući. Isus i pisci apostoli ne predstavljaju kraj vremena na isti način kao SZ-ni proroci (usp. Martin Wyngaarden, *The Future of The Kingdom in Prophecy and Fulfillment*). Suvremeni tumači koji pokušavaju SZ-ni obrazac učiniti doslovnim ili mjerodavnim uvijaju Otkrivenje u čistu židovsku knjigu te sile značenje u atomizirane, višeznačne Isusove i Pavlove izričaje! NZ-ni pisci ne nijeću SZ-ne proroke, nego pokazuju njihov konačan sveopći suzvuk. Nema uređenoga, logičkog sustava za Isusovu ili Pavlovu eshatologiju. Njihova svrha prvenstveno je iskupiteljska ili pastoralna.

Međutim, čak unutar NZ-a postoji napetost. Ne postoji jasna sustavnost eshatoloških događaja. Na mnogo načina Otkrivenje začuđujuće koristi SZ-na smjerenja u opisivanju kraja umjesto Isusovih učenja (usp. Mt 24; Mk 13)! Ono slijedi književnu vrstu započetu Ezekielom, Danielom, i Zaharijom, ali razvijenu tijekom međuzavjetnoga razdoblja (židovska apokaliptička književnost). Ovo je mogao biti Ivanov način povezivanja Staroga i Novoga saveza. To pokazuje stari uzorak ljudske pobune i Božje predanosti iskupljenju! Ali mora biti rečeno da iako Otkrivenje koristi SZ-ni jezik, osobe, i događaje, ono ih ponovno objašnjava u svjetlu prvoga stoljeća Rima (usp. Otk 1:7).

DRUGA NAPETOST (monoteizam nasuprot izabranome narodu)

Biblijski naglasak je na jednome osobnom, duhovnom, stvoritelju-iskupitelju, Bogu (usp. Izl 8:10; Iz 44:24; 45:5-7.14.18.21-22; 46:9; Jer 10:6-7). SZ-na jedinstvenost njegovih vlastitih dana bila je monoteizam. Svi okolni narodi bili su politeisti. Božje jedinstvo je srce SZ-nog otkrivenja (usp. Pnz 6:4). Stvorenje je pozornica sa svrhom zajedništva između Boga i čovječanstva, stvorenog u Njegovoj slici i sličnosti (usp. Post 1:26-27). Međutim, čovječanstvo se pobunilo, griješi protiv Božje ljubavi, vodstva, i svrhe (usp. Post 3). Božja ljubav i svrha bili su tako snažni i sigurni da je On obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15)!

Napetost izrasta kad Bog odabire uporabiti jednoga čovjeka, jednu obitelj, jedan narod kako bi dosegno ostatak čovječanstva. Božji izbor Abrahama i Židova kao kraljevstvo svećeništva (usp. Izl 19:4-6) prouzročilo je ponos umjesto služenja, isključivost umjesto uključivosti. Božji poziv Abrahamu uključio je namjeravan blagoslov čitavoga čovječanstva (usp. Post 12:3). Mora biti zapamćeno i naglašeno da je SZ-ni izbor bio za služenje, ne za spasenje. Čitav Izrael nikad nije bio u ispravnome odnosu s Bogom, nikad vječno spašen temeljeno isključivo na njegovu pravu prvorodstva (usp. Iv 8:31-59; Mt 3:9), nego osobnom vjerom i poslušnosti (usp. Post 15:6, navedeno u Rim 4). Izrael je izbio svoje poslanje (sad je Crkva kraljevstvo svećenstva, usp. 1:6; 2. Pt 2:5.9), preokrenuta naredba u povlasticu, služenje u poseban stav! Bog odabire jednog kako bi odabrao sve!

TREĆA NAPETOST (uvjetovani Savezi nasuprot neuvjetovanih Saveza)

Postoji teološka napetost ili paradoks između uvjetovanih i neuvjetovanih Saveza. Zasižno je istinito da je Božja iskupljujuća svrha /naum neuvjetovana (usp. Post 15:12-21). Međutim, naređeni ljudski odaziv uvijek je uvjetovan!

Ovaj "ako ... onda" uzorak pojavljuje se i u SZ-u i NZ-u. Bog je vjeran; čovječanstvo je nevjerno. Ova je napetost prouzročila mnogo zbrke. Tumači su stremili usredotočiti se na samo jedan "rog dvojbe", Božju potpunu vjernost ili ljudski napor, Božju suverenost ili slobodnu volju čovječanstva. Oboje je biblijski i neophodno.

Ovo se odnosi na eshatologiju, na Božja SZ-na obećanja Izraelu. Ako to Bog obeća, to i odredi! Bog je vezan Svojim obećanjima; uključen je Njegov ugled (usp. Ez 36:22-38). Neuvjetovani i uvjetovani Savezi susreću se u Kristu (usp. Iz 53), ne u Izraelu! Božje konačno ispunjenje vjernosti leži u iskupljenju svih koji će se pokajati i uzvjerovati, ne u tome tko je bio njihov otac /majka! Krist, ne Izrael, jeste ključ za sve Božje Saveze i obećanja. Postoji li teološka parenteza u Bibliji, to nije Crkva, nego Izrael (usp. Djela 7 i Gal 3).

Poslanje navješćivanja Evandjelja svijetu prešlo je na Crkvu (usp. Mt 28:19-20; Lk 24:47; Djela 1:8). To je ipak uvjetovani Savez! Ovo ne podrazumijeva da je Bog potpuno odacio Židove (usp. Rim 9 – 11). Moraju postojati mjesta i svrhe za kraj vremena, za vjerujući Izrael (usp. Zah 12:10).

ČETVRTA NAPETOST (književni obrasci Bliskoga Istoka nasuprot zapadnjačkim obrascima)

Žanr je kritički dio u ispravnome tumačenju Biblije. Crkva se razvijala u zapadnjačkoj (Grčka) kulturološkoj okolnosti. Istočnjačka književnost više je slikovita, metaforička, i simbolička negoli suvremeni, zapadnjački kulturološki književni obrasci. Usredotočuje se na ljude, sukobe, te događaje više nego na sažete izrečene istine. Kršćani snose krivnju za uporabu svojih povijesnih i književnih obrazaca u tumačenju biblijskoga proročanstva (i SZ-noga i NZ-noga). Svaki naraštaj i zemljopisna zasebna jedinica koristila je svoju kulturu, povijest, i književnost za tumačenje Otkrivenja. Svaki od njih bio je u krivu! Osiono je misliti da je suvremena zapadnjačka kultura žarište biblijskoga proročanstva!

Žanr u kojem je izvorni, nadahnuti autor odabrao pisati jeste književni ugovor s čitateljem. Knjiga Otkrivenja nije povijesna pripovijetka. Ona je složenica pisma (poglavlja 1 – 3), proročanstva, i uglavnom apokaliptičke književnosti. Pogrešno je činiti tako da Biblija kaže više negoli je bila nakana izvornoga autora kao i to da kaže manje negoli je on namjeravao! Drskost i dogmatizam tumača čak su još više neprimjereni u knjizi kao što je Otkrivenje.

Crkva se nije nikad složila o primjerenome tumačenju Otkrivenja. Moja briga je slušati i baviti se čitavom Biblijom, ne samo izdvojenim dijelom (dijelovima). Biblijski istočnjački način razmišljanja predstavlja istinu u parovima punima napetosti. Naše zapadnjačko stremljenje prema izrečenoj istini nije neispravno, nego neuravnoteženo! Mislim da je moguće pomaknuti barem neku mrtvu točku u tumačenju Otkrivenja ne mijenjajući ništa u nakani za naredne naraštaje vjernika. Većini je tumača očito da Otkrivenje mora biti tumačeno u svjetlu njegovih vlastitih dana i njegova žanra. Povijesni pristup Otkrivenju mora se baviti onime što su prvi čitatelji mogli, ili morali, razumjeti. Na mnogo su načina suvremeni tumači izgubili značenje mnogih simbola Knjige. Početni glavni potisak Otkrivenja bio je ohrabrivanje progonjenih vjernika. Ono je pokazalo Božji nadzor povijesti (kao što su učinili SZ-ni proroci); ono potvrđuje da se povijest kreće prema imenovanoj krajnjoj točki, osudi ili blagoslovu (kao što su činili SZ-ni proroci). Ono je potvrdilo u prvome stoljeću židovske apokaliptičke pojmove Božje ljubavi, prisutnosti, snage, i suverenosti!

Ono djeluje na ovaj isti teološki način za svaki naraštaj vjernika. Opisuje kozmičku borbu dobra i zla. Pojedini prvoga stoljeća mogu biti izgubljene za nas, ali ne snažne, ohrabrujuće istine. Kad suvremeni, zapadnjački tumači pokušavaju siliti pojedini Otkrivenja u njihovu suvremenu povijest, nastavlja se uzorak krivih tumačenja!

Vrlo je moguće da pojedini Knjige mogu postati doslovno neobične ponovno (kao što je bio SZ u vezi s Kristovim rođenjem, životom, i smrću) za posljednji naraštaj vjernika kad se suoče s napadom protu-Božjega vođe (usp. 2. Sol 2) i kulturom. Nitko ne može znati ovo doslovno ispunjenje Otkrivenja sve dok Kristove riječi (usp. Mt 24; Mk 13; i Lk 21) i Pavlove (usp. 1. Kor 15; 1. Sol 4 - 5; i 2. Sol 2) također ne postanu povijesni dokaz. Pretpostavljanje, nagađanje, i dogmatizam svi su neprikladni. Apokaliptička književnost dozvoljava ovu fleksibilnost. Hvala Bogu za slike i simbole što nadmašuju povijesnu pripovijest! Bog je u nadzoru; On kraljuje; On dolazi!

Većina suvremenih komentatora promašuje svrhu žanra! Suvremeni zapadnjački tumači često traže jasan, logički teološki sustav radije negoli bivanjem otvorenima s višeznačnim, simboličkim, dramatskim žanrom židovske apokaliptičke književnosti. Ova je istina dobro izražena od Ralpa P. Martina u njegovu članku, "Approaches to New Testament Exegesis" ["Pristupi egzezi Novoga zavjeta" – slobodan prijevod - op.prev.], u knjizi *New Testament Interpretation*, izdanoj od Howarda Marshalla:

"Ukoliko ne prepoznavamo dramatsku kakvoću ovog pisanja te opozovemo način na koji je korišten jezik kao pomoćno sredstvo za izražavanje religijske istine, strašno ćemo pogriješiti u našem razumijevanju Apokalipse,

te pogrješno pokušavati tumačiti njena viđenja kao da je to bila knjiga književne proze i pobrinula se opisati događaje što je iskusila te odredila vrijeme povijesti. Poduzeti drugi pravac znači uletjeti u sve vrste poteškoća tumačenja. Mnogo ozbiljnije to vodi iskrivljavanju sržnoga značenja apokaliptičkoga i tako promašuje ogromnu vrijednost ovoga dijela Novoga zavjeta kao dramsku tvrdnju u mitsko-poetskome jeziku Božje suverenosti u Kristu i paradoks njegova pravila koji skladno uklapa moć i ljubav (usp. 5:5.6; Lav je Janje)” (str. 235).

W. Randolph Tate u svojoj je knjizi *Biblical Interpretations* rekao:

“Ni jedan drugi žanr Biblije nije bio čitan tako vatreno s toliko ishoda potištenosti kao apokalipsa, posebice knjige Daniela i Otkrivenje. Ovaj je žanr pretrpio od pogubne povijesti pogrješnoga tumačenja zbog temeljnoga nerazumijevanja njegovih književnih oblika, građe, i svrhe. Zbog njegova jasnoga traženja da otkrije što se uskoro mora dogoditi, apokalipsa je bila viđena kao karta ceste u i nacrt budućnosti. Tragična mana u ovome pogledu jeste pretpostavka da je okvir uputa knjige čitateljevo današnje doba radije negoli autorovo. Ovaj pristup apokalipsi što je posljedica pogrješnoga upućivanja (naročito Otkrivenju) razmatra djelo kao da je bilo kriptogram [šifrom pisani tekst – op.prev.] kojim današnji događaji mogu biti korišteni za tumačenje simbola teksta ... Prvo, tumač mora prepoznati da apokaliptik navješćuje svoje poruke putem simbolizma. Tumačiti simbol doslovno kad je on metaforički jednostavno je pogrješno tumačenje. Pitanje nije jesu li događaji u apokalipsi povijesni. Događaji mogu biti povijesni; oni su se uistinu dogodili, ili mogli dogoditi, ali autor predstavlja događaje i navješćuje značenje putem slika i prototipova” (str. 137).

Iz *Dictionary of Biblical Imagery*, izdano od Rykena, Wilhosta i Longmana III:

“Današnji čitatelji često su smeteni i zbunjeni ovim žanrom. Neočekivani slikoviti prikaz i iskustva van-ovoga-svijeta izgledaju čudno i van sklada s većinom Pisma. Shvaćanje ove književnosti doslovno ostavlja mnoge čitatelje u koprcanju određivanja ‘što će se dogoditi kad’, čime promašuju nakanu apokaliptičke poruke” (str. 35).

PETA NAPETOST (Kraljevstvo Božje kao sadašnjost a ipak budućnost)

Kraljevstvo Božje je sadašnjost, a ipak budućnost. Ovaj teološki paradoks postaje usmjeren na glavnu točku eshatologije. Očekuje li netko doslovno ispunjenje svih SZ-nih proročanstava za Izraela onda Kraljevstvo postaje uglavnom obnova Izraela na zemljopisno određenoj i teološka nadmoćnost! To bi moglo iziskivati da Crkva bude potajice uznesena u poglavlju 5 i da se preostala poglavlja odnose na Izraela (ali promotrite Otk 22:16).

Međutim, ako je žarište na bivanju Kraljevstva ustoličenim od strane obećanoga SZ-nog Mesije, onda je ono sadašnjost s Kristovim prvim dolaskom, i tada žarište postaje Kristovo utjelovljenje, život, učenja, smrt i uskrsnuće. Teološki naglasak je na trenutačnome spasenju. Kraljevstvo je došlo, SZ se ispunio u Kristovoj ponudi spasenja za sve, ne u Njegovome Tisućgodišnjem kraljevstvu za neke!

Zasigurno je istina da Biblija govori o oba Kristova dolaska, ali gdje mora biti stavljen naglasak? Meni izgleda da se većina SZ-nih proročanstava usredotočuje na Prvi dolazak, ustanovljenje Mesijanskoga kraljevstva (usp. Dn 2). Ovo je na mnogo načina slično Božjoj vječnoj vladavini (usp. Dn 7). U SZ-u žarište je na Božjoj vječnoj vladavini, ali mehanizam za to očitovanje vladavine je služba Mesije (usp. 1. Kor 15:26-27). Nije pitanje što je istinito; oboje je istinito, ali gdje je naglasak? Mora biti rečeno da su neki tumači postali toliko usredotočeni na Tisućgodišnje kraljevstvo Mesije (usp. Otk 20) da su promašili biblijsko žarište na Očevoj vječnoj vladavini. Kristova vladavina je uvodni događaj. Kao što Kristova dva Dolaska nisu bila očita u SZ-u, tako nije niti privremena vladavina Mesije!

Ključ Kristova propovijedanja i učenja jeste Božje kraljevstvo. Oboje je sadašnjost (u spasenju i služenju), i budućnost (u ispunjenju i snazi). Otkrivenje, ako se usredotočuje na tisućljetnu vladavinu Mesije (usp. Otk 20), ona je privremena, ne konačna (usp. Otk 21 – 22). Iz SZ-a nije očito da je privremena vladavina neophodnost; ustvari, Mesijanska vladavina iz Knjige Daniela 7 je vječna, ne tisućgodišnja.

ŠESTA NAPETOST (predstojeći Kristov povratak nasuprot odgođenoj *Parusiji*)

Većina vjernika bila je učena da je Isusov dolazak skori, iznenadan, i neočekivan (usp. Mt 10:23; 24:27.34.44; Mk 9:1; 13:30; Otk 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20). Ali svaki očekujući naraštaj vjernika toliko je bio u krivu! Skorost (neposrednost) Isusova povratka snažno je obećana nada svakoga naraštaja, ali stvarnost za samo jedan (i taj jedan je onaj progongjen). Vjernici moraju živjeti kao da će Njegov dolazak biti sutra, ali predviđati i vršiti Veliko poslanje (usp. Mt 28:19-20) ako On odugovlači.

Neki odlomci u Evandeljima (usp. Mk 13:10; Lk 17:2; 18:8) te 1. i 2. Poslanica Solunjanima temeljeni su na odgođenome Drugome dolasku (*Parusiji*). Postoje neki povijesni događaji što se moraju dogoditi prvo:

1. evangelizacija širom svijeta (usp. Mt 24:14; Mk 13:10)

2. otkrivenje "Čovjeka grijeha" (usp. Mt 24:15; 2. Sol 2; Otk 13)
3. veliki progon (usp. Mt 24:21.24; Otk 13).

Postoji namjeravana višeznačnost (usp. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Živjeti svaki dan kao da vam je zadnji ali predviđati i obučavati se za buduću službu!

POSEBNA TEMA: TAJNA

I. U SZ-u

Ova aramejska riječ (BDB 1112, KB 1980), *raz*, znači "skrivi", "čuvati tajnu". Upotrijebljena je nekoliko puta u Knjizi proroka Daniela (usp. Dn 2:18.19.27.28.29.30.47; 4:9). Ona postaje središnja tema u apokaliptičkoj književnosti i često je spomenuta u Svicima s Mrtvoga mora. Bog otkriva Svoga skrivenog zastupnika Svojim prorocima (usp. Post 18:17; Jer 23:18; Dn 9:22; Am 3:7).

Zajednici u Svitku s Mrtvoga mora Božje je otkrivenje bilo posredovano kroz: (1) poruku SZ-nih proroka (*raz*), ali i kroz (2) tumačenje (*pešer*) o "učitelju pravednosti". Ovaj dvostruki uzorak otkrivenja i tumačenja osobina je apokaliptičke književnosti.

II. U sinoptičkim Evanđeljima "tajna" je korištena o duhovnim uvidima skupljenima iz Isusovih parabola:

1. Evanđelje po Marku 4:11
2. Evanđelje po Mateju 13:11
3. Evanđelje po Luki 8:10.

III. Pavao je koristi na nekoliko različitih načina:

1. djelomično otvrdnuće Izraela da se dopusti poganima biti uključenima. Ovaj dotok pogana djelovat će kao mehanizam za Židove da prihvate Isusa kao Krista proročanstva (usp. Rim 11:25-32)
2. Evanđelje je bilo obznanjeno narodima, kazujući im da su oni svi uključeni u Krista i kroz Krista (usp. Rim 16:25-27; Kol 2:2)
3. nova tijela vjernika pri Drugome dolasku (usp. 1. Kor 15:5-57; 1. Sol 4:13-18)
4. sažimanje svega u Kristu (usp. Ef 1:8-11)
5. pogani i Židovi kao su-nasljednici (usp. Ef 2:11 - 3:13)
6. prisnost odnosa između Krista i Crkve opisana u pojmovima braka (usp. Ef 5:22-33)
7. pogani uključeni u zavjetni narod i ispunjeni Duhom Kristovim kako bi se stvorila Kristo-slična zrelost, to jest, obnovila iskvarena slika Božja u čovjeku (usp. Post 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28)
8. kraj vremena Antikrista (usp. 2. Sol 2:1-11).

IV. Himna rane Crkve ili katekizam o tajni Evanđelja nađena je u 1. Timoteju poslanici 3:16.

V. U Ivanovoj Knjizi Otkrivenja ona je korištena u značenju Ivanovih apokaliptičkih simbola:

1. Otkrivenje 1:20
2. Otkrivenje 10:7
3. Otkrivenje 17:5.6.

VI. Ovo su istine što ljudi ne mogu otkriti; one moraju biti otkrivene od Boga.

VII. [Vidjeti Posebnu temu gore: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ (1:15) "dok bude još u majčinoj utrobi" Ovo pokazuje Božju inicijaciju i blagoslov, ne samo u začeću, nego čak u duhovnom razvitku fetusa (usp. Lk 1:41). Taj je izričaj također uspoređan s Božjom potvrdom Jeremije u Knjizi proroka Jeremije 1:4 (usp. Iz 49:1; Ps 139:13-16).

1:16 Ivanov prvenstveni zadatak bio je duhovno pripremiti Izraela za njegovog Mesiju (usp. Mk 1:15). Njegova je poruka bila pokajanje i biti obnovljen. On je bio prvi pravi prorok (tj. ispunjen Duhom) od Malahije. Ogroman broj duhovno gladnih Židova pridružilo se njemu.

Grčki GLAGOL *epistrephō* upotrijebljen je u Septuaginti za prijevod hebrejske riječi za pokajanje (*shub*, usp. Br 10:36; Pnz 30:2). Također je korišten u ovome smislu u Evandelju po Luki 1:16.17; 22:32; Djelima apostolskim 3:19; 9:35; 11:21; 14:15; 15:19; 26:18.20; 28:27. [Vidjeti Posebne teme dolje: Pokajanje u Starome zavjetu; i: Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U STAROME ZAVJETU

Ova je zamisao ključna ali teška za odredbu. Većina od nas ima odredbu što proizlazi iz naše denominacijske pripadnosti. Međutim, uobičajeno je “postavljena” teološka odredba nametnuta od nekoliko hebrejskih (i grčkih) riječi koje ne podrazumijevaju posebno ovu “postavku” odredbe. Mora biti zapamćeno da su NZ-ni autori (osim Luke) bili hebrejski mislioci koji su koristili pojmove *koine* grčkog, tako da su mjesto za početak hebrejski pojmovi sami za sebe, od kojih prvenstveno postoje dva:

1. *nhm* (נחם, BDB 636, KB 688)
2. *swb* (שב, BDB 996, KB 1427).

Prvi, *nhm*, koji je izgleda izvorno morao značiti duboko udahnuti, bio je korišten u nekoliko značenja:

- a. “odmor” ili “udobnost” (npr. Post 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:12; često korišteno u imenima, usp. 2. Kr 15:14; 1. Ljet 4:19; Neh 1:1; 7:7; Nah 1:1)
- b. “žaliti” (npr. Post 6:6.7)
- c. “promijenjeno mišljenje” (npr. Izl 13:17; 32:12.14; Br 23:19)
- d. “sućut” (npr. Pnz 32:36).

Zabilježite da sve od ovoga uključuje dubok osjećaj! Ovo je ključ: duboki osjećaji što vode djelovanju. Ova promjena djelovanja često je usmjerena na druge osobe, ali i prema Bogu. To je ona promjena stava i djelovanja prema Bogu što natapa ovaj pojam s toliko teološke znakovitosti. Ali ovdje se mora biti pozoran. Bog je rekao da se treba “pokajati” (usp. Post 6:6.7; Izl 32:14; Suci 2:18; 1. Sam 15:11.35; Ps 106:45), ali to ne ishodi iz žalosti nad grijehom ili zabludom, nego je to doslovan način pokazivanja Božje sućuti i brige (usp. Br 23:19; 1. Sam 15:29; Ps 110:4; Jer 4:27-28; Ez 24:14). Dug kazne za grijeh i pobunu je oprosteno ako se grješnik istinski okrene od njegova /njena /njihovih grijeha i okrene se k Bogu.

Ovaj pojam ima široko semantičko polje. Okvir je ključan u određivanju njegova namjeravanog značenja.

Drugi pojam, *swb*, znači “okrenuti se” (okrenuti se od, okrenuti se natrag, okrenuti se prema /k). Ako je istinito da su dva zahtjeva Saveza “pokajanje” i “vjera” (npr. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:4.15; 2:17; Lk 3:3.8; 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3), onda *nhm* upućuje na jake osjećaje prepoznavanja nečijeg grijeha i okretanje od grijeha, dok bi *swb* mogao upućivati na okretanje od grijeha do okretanja k Bogu (jedan primjer ova dva duhovna djelovanja je Knjiga proroka Amosa 4:6-11: “niste se okrenuli Meni” [pet puta] te Amos 5:4.6.14: “tražite Me ... tražite Gospodina ... tražite dobro a ne zlo”).

Prvi veliki primjer snage pokajanja je Davidov grijeh s Bat-Šebom (usp. 2. Sam 12; Ps 32; 51). Bilo je neprekidnih posljedica za Davida, njegovu obitelj, i Izraela, ali David je bio obnovljen za zajedništvo s Bogom! Čak se je grješan Manaše mogao pokajati i bilo mu je oprosteno (usp. 2. Ljet 33:12-13).

Oba od ovih pojmova korištena su usporedno u Psalmu 90:13. Mora biti prepoznavanje grijeha i namjeravano, osobno okretanje od njega, kao i čežnja za traženjem Boga i Njegove pravednosti (usp. Iz 1:16-20). Pokajanje ima spoznajni vid, osobni vid, i moralni vid. Sva su tri zahtijevana, i započeti novi odnos s Bogom i nastaviti novi odnos. Dubok osjećaj žaljenja okreće se u trajnu privrženost Bogu i za Boga!

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U NOVOME ZAVJETU

Pokajanje (zajedno s vjerom) zavjetni je zahtjev oba i Staroga zavjeta (*Nacham*, BDB 636, npr. Joel 2:13-14; *Shuv*, BDB 996, npr. 1. Kr 8:47.48; Ez 14:6; 18:30; Joel 2:12-14; Zah 1:3-4) i Novoga zavjeta:

1. Ivan Krstitelj (Mt 3:2; Mk 1:4; Lk 3:3.8)
2. Isus (Mt 4:17; Mk 1:15; Lk 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3)

3. Petar (Djela 2:38; 3:19; 8:22; 11:18; 2. Pt 3:9)
4. Pavao (Djela 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Rim 2:4).

Ali što je pokajanje? Je li to tuga? Je li to prestanak grijeha? Najbolje poglavlje u NZ-u za razumijevanje različitih suzvučja ove zamisli jeste 2. Poslanica Korinćanima 7:8-11, gdje su upotrijebljena tri povezana, ali različita, grčka pojma:

1. “tuga” (*lupē*, usp. stihove 8 [dva puta].9 [tri puta].10 [dva puta].11). To znači žalovanje ili jad i ima teološki neutralni suzvuk
2. “pokajanje” (*metanoēō*, usp. stihove 9.10). To je složenica od “nakon /poslije” i “um”, što podrazumijeva novi um, novi način razmišljanja, novi stav prema životu i Bogu. To je istinsko pokajanje
3. “žaljenje” (*metamelomai*, usp. stihove 8 [dva puta].10). To je složenica od “nakon /poslije” i “briga /skrb”. Upotrijebljena je za Judu u Evanđelju po Mateju 27:3 i Ezava u Poslanici Hebrejima 12:16-17. Podrazumijeva žaljenje nad posljedicama, ne nad djelovanjima.

Pokajanje i vjera zahtijevana su zavjetna djelovanja (usp. Mk 1:15; Djela 2:38.41; 3:16.19; 20:21). Postoje neki tekstovi što podrazumijevaju kako Bog daje pokajanje (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25). Ali većina tekstova vidi ovo kao neophodnost ljudskoga zavjetnoga odaziva Božjoj ponudi besplatnoga spasenja.

Odredbe i hebrejskoga i grčkoga pojma zahtijevaju shvaćanje punoga značenja pokajanja. Hebrejski zahtijeva “promjenu djelovanja”, dok grčki zahtijeva “promjenu uma”. Spašena osoba prima novi um i srce. Ona misli drukčije i živi drukčije. Umjesto: “Što je u tome za mene?” pitanje je sad: “Što je Božja volja?” Pokajanje nije emocija što se gubi ili potpuna bezgrješnost, nego novi odnos sa Svetim Bogom koji mijenja vjernika napredujuće u svetoga.

▣ (1:16) “Gospodinu njihovu Bogu” Ovo vjerojatno odražava SZ-nu složenicu Imena za Božanstvo, kao u Knjizi Postanka 2:4.5.7.8 i u mnogima drugim stihovima:

1. Gospodin – YHWH (Iskupitelj i tvoritelj Saveza, usp. Post 3:14-15)
2. Bog – *Elohim* (Stvoritelj, Osiguravatelj, i Održavatelj sveukupnoga života, usp. Post 1:1).

To čini se odražava Lukinu uporabu u Evanđelju po Luki 1:16.32.68. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Imena za Božanstvo.](#)

POSEBNA TEMA: IMENA ZA BOŽANSTVO

A. *El* (BDB 42, KB 48)

1. Izvorno značenje općenitoga drevnog pojma za božanstvo je neizvjesno, iako mnogi znanstvenici vjeruju da dolazi od akadskoga korijena, “biti jak” ili “biti moćan” (usp. Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
2. U kanaanskome panteonu najviši bog je *El* (tekstovi iz Ras Šamre).
3. U Bibliji *El* je uobičajeno složenica s drugim pojmovima. Ove su složenice postale način davanja osobina za Boga:
  - a. *El-Elyon* (“Bog Previšnji”, BDB 42 i 751 II), Knjiga Postanka 14:18-22; Ponovljeni zakon 32:8; Knjiga proroka Izaije 14:14
  - b. *El-Roi* (“Bog koji vidi” ili “Bog koji otkriva Sâm Sebe”, BDB 42 i 909), Knjiga Postanka 16:13
  - c. *El-Shaddai* (*El Šadaj*) (“Bog Svemogućí” ili “Bog svakoga milosrđa” ili “Bog planine”, BDB 42 i 994), Knjiga Postanka 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izlazak 6:3
  - d. *El-Olam* (“Vječan Bog”, BDB 42 i 761), Knjiga Postanka 21:33. Ovaj je pojam teološki povezan na Božje obećanje Davidu, 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16
  - e. *El-Berit* (“Bog Saveza”, BDB 42 i 136), Knjiga o Sucima 9:46.
4. *El* je istovjetno s:
  - a. YHWH u Psalmu 85:8; Knjizi proroka Izaije 42:5
  - b. *Elohim* u Knjizi Postanka 46:3; Jobu 5:8, “Ja Jesam *El, Elohim* vašeg Oca”
  - c. *Shaddai* (*Šadaj*) u Knjizi Postanka 49:25
  - d. “ljubomorán” u Knjizi Izlaska 34:14; Ponovljenome zakonu 4:24; 5:9; 6:15

- e. “milosrdan” u Ponovljenome zakonu 4:31; Knjizi Nehemije 9:31
  - f. “velik i strašan” u Ponovljenome zakonu 7:21; 10:17; Knjizi Nehemije 1:5; 9:32; Knjizi proroka Daniela 9:4
  - g. “spoznaja /znanje” u 1. Knjizi o Samuelu 2:3
  - h. “moje jako utočište” u 2. Knjizi o Samuelu 22:33
  - i. “moj osvetnik” u 2. Knjizi o Samuelu 22:48
  - j. “svet” u Knjizi proroka Izaije 5:16
  - k. “moćan” u Knjizi proroka Izaije 10:21
  - l. “moje spasenje” u Knjizi proroka Izaije 12:2
  - m. “velik i silan” u Knjizi proroka Jeremije 32:18
  - n. “odmazda” u Knjizi proroka Jeremije 51:56.
5. Složenice svih glavnih SZ-nih imena za Boga nađene su u Knjizi o Jošui 22:22 (*El, Elohim, YHWH*, ponavljano).
- B. Elyon** (BDB 751, KB 832)
1. Osnovno značenje je “visok”, “uzvišen” ili “uzdignut” (usp. Post 40:17; 1. Kr 9:8; 2. Kr 18:17; Neh 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
  2. Korišteno je u usporednome smislu za nekoliko drugih imena /naslova Božjih:
    - a. *Elohim* – Psalam 47:1-2; 73:11; 107:11
    - b. *YHWH* – Knjiga Postanka 14:22; 2. Knjiga o Samuelu 22:14
    - c. *El-Shaddai* (*El Šadaj*) – Psalam 91:1.9
    - d. *El* – Knjiga Brojeva 24:16
    - e. *Elah* – korišteno često u Knjizi proroka Daniela 2 - 6 i Knjizi Ezre 4 - 7, povezano s *illair* (aramijski za “Previšnji Bog”) u Knjizi proroka Daniela 3:26; 4:2; 5:18.21.
  3. Često je korišten od ne-Izraelaca:
    - a. Melkisedek, Knjiga Postanka 14:18-22
    - b. Balaam, Knjiga Brojeva 24:16
    - c. Mojsije, govoreći o narodima u Ponovljenome zakonu 32:8
    - d. Evandjelje po Luki u NZ-u, pisano za pogane, također koristi grčku istoznačnicu *Hupsistos* (usp. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Djela 7:48; 16:17).
- C. Elohim** (MNOŽINA), *Eloah* (JEDNINA), prvenstveno korišten u poeziji (BDB 43, KB 52)
1. Ovaj pojam nije nađen izvan Staroga zavjeta.
  2. Ova riječ može označavati Boga Izraelovog ili bogove naroda (usp. Izl 3:6; 20:3). Abrahamova obitelj bila je mnogobožačka (usp. Jš 24:2).
  3. Može upućivati na izraelske suce (usp. Izl 21:6; Ps 82:6).
  4. Pojam *elohim* korišten je i za druga duhovna bića (anđele, demone) kao u Ponovljenome zakonu 32:8 (LXX); Psalmu 8:5; Knjizi o Jobu 1:6; 38:7.
  5. U Bibliji to je prvi naslov /ime za Božanstvo (usp. Post 1:1). Isključivo je korišten do Knjige Postanka 2:4, gdje je složenica s *YHWH*-om. U osnovi (teološki) upućuje na Boga kao Stvoritelja, Održavatelja, i Davatelja svega života na ovoj planeti (usp. Ps 104).
To je istoznačnica s *El* (usp. Pnz 32:15-19). Može se također usporediti *YHWH* kao što je Psalam 14 (*Elohim*, stihovi 1.2.5; *YHWH*, stihovi 2.6; čak *Adon*, stih 4).
  6. Iako je MNOŽINA i korištena je za druge bogove, ovaj pojam često označava Boga Izraela, ali uobičajeno ima JEDNINSKI GLAGOL za označavanje jednobožačke uporabe.
  7. Neobično je da je uobičajeno ime za monoteističkoga Boga Izraela MNOŽINA! Premda ne postoji izvjesnost, evo teorija:
    - a. hebrejski ima mnogo MNOŽINA, često korištenih za naglašavanje. Usko vezano na ovo je kasniji hebrejski gramatički član nazvan “množina Veličanstva”, gdje je MNOŽINA korištena za veličanje poimanja
    - b. ovo može upućivati na andeosko Vijeće, s kojim se Bog susreće u Nebu i koje vrši Njegove zapovijedi (usp. 1. Kr 22:19-23; Job 1:6; Ps 82:1; 89:5.7)
    - c. čak je i moguće da ono odražava NZ-no otkrivenje jednoga Boga u tri Osobe. U Knjizi Postanka 1:1 Bog stvara; u Postanku 1:2 Duh lebdi, a iz NZ-a Isus je posrednik Boga Oca u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; Rim 11:36; 1. Kor 8:6; Kol 1:15; Heb 1:2; 2:10).
- D. YHWH** (BDB 217, KB 394)

1. Ovo je Ime koje odražava Božanstvo kao Boga koji sklapa Savez; Bog kao Spasitelj, Iskupitelj! Ljudi su prekršili Saveze, ali Bog je vjeran Svojoj riječi, obećanju, Savezu (usp. Ps 103).
 Ovo je Ime prvi puta spomenuto u složenici s *Elohim* u Postanku 2:4. U Knjizi Postanka 1 – 2, ne postoje dva izvješća, nego dva naglasaka: (1) Bog kao Stvoritelj svemira (fizički) i (2) Bog kao poseban Stvoritelj čovječanstva. Postanak 2:4 – 3:24 počinje posebnim otkrivenjem o povlaštenome položaju i svrsi čovječanstva, kao i s poteškoćom grijeha te pobunom povezanom s jedinstvenim položajem.
2. U Knjizi Postanka 4:26 rečeno je “čovjek je počeo zazivati ime GOSPODINOVO” (YHWH). Međutim, Knjiga Izlaska 6:3 daje naslutiti da su rani zavjetni ljudi (patrijarsi i njihove obitelji) poznali Boga jedino kao *El Šadaj*. Ime YHWH objašnjeno je samo jednom u Izlasku 3:13-16, posebice u stihu 14. Međutim, Mojsijeva pisanja često tumače riječi narodnom igrom riječi, ne etimološki (usp. Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Postoji nekoliko teorija o značenju toga imena (uzeto iz IDB, tom 2, str. 409-411):
  - a. iz arapskog korijena, “pokazati vatrenu ljubav”
  - b. iz arapskog korijena “puhati” (YHWH kao olujni Bog)
  - c. iz ugaritskoga (kanaanskoga) korijena “govoriti”
  - d. slijedeći fenički natpis, UZROČNI PARTICIP znači “Onaj koji održava” ili “Onaj koji uspostavlja”
  - e. iz hebrejskoga *Qal*-oblika “Onaj koji jeste”, ili “Onaj koji je prisutan” (u budućem smislu, “Onaj koji će biti”)
  - f. iz hebrejskoga *Hiphil*-oblika “Onaj koji uzrokuje biti”
  - g. iz hebrejskoga korijena “živjeti” (npr. Post 3:21), što znači “uvijek živi, jedini živi Bog”
  - h. iz okvira Izlaska 3:13-16 igra s oblikom IMPERFEKTA korištenim u smislu PERFEKTA, “Ja ću nastaviti biti što Ja moram biti” ili “Ja ću nastaviti biti što sam uvijek bio” (usp. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Puno ime YHWH često je izraženo u kraticama ili moguće u izvornome obliku:
    - (1) *Yah* (npr. Hallelu – yah, BDB 219, usp. Izl 15:2; 17:16; Ps 89:8; 104:35)
    - (2) *Yahu* (“iah” završetak imena, npr. Isaiah [Izaija – op.prev.])
    - (3) *Yo* (“Jo” početak imena, npr. Jošua ili Joel).
3. U kasnijem je judaizmu ovo zavjetno Ime postalo tako sveto (četveroslovno) da su ga se Židovi bojali izreći kako ne bi prekršili zapovijed iz Izlaska 20:7; Ponovljenoga zakona 5:11; 6:13. Tako su zamijenili hebrejski oblik za “vlasnik”, “gospodar”, “suprug /muž”, “gospodin” – *adon* ili *adonaj* (moj gospodin). Kad su u svojim čitanjima SZ-nih tekstova došli na YHWH oni su izgovarali “gospodin”. Zato se YHWH u engleskim prijevodima piše GOSPODIN.
4. Kao s *El*, YHWH je često složen s drugim pojmovima kako bi se naglasile određene osobine Izraelovog Boga Saveza. Budući postoji mnogo mogućih složenih pojmova, evo nekih:
  - a. *YHWH – Yireh* (YHWH će providjeti, BDB 217 i 906), Knjiga Postanka 22:14
  - b. *YHWH – Rophekha* (YHWH je tvoj iscjelitelj, BDB 217 i 950, *Qal* PARTICIP), Knjiga Izlaska 15:26
  - c. *YHWH – Nissi* (YHWH je moj stijeg, BDB 217 i 651), Knjiga Izlaska 17:15
  - d. *YHWH – Meqaddishkem* (YHWH Onaj koji te posvećuje, BDB 217 i 872, *Piel* PARTICIP), Knjiga Izlaska 31:13
  - e. *YHWH – Shalom [Šalom]* (YHWH je Mir, BDB 217 i 1022), Knjiga o Sucima 6:24
  - f. *YHWH – Sabaoth [Sabaot]* (YHWH Nebeskih vojska, BDB 217 i 878), 1. Knjiga o Samuelu 1:3.11; 4:4; 15:2; često u Prorocima
  - g. *YHWH – Ro’I* (YHWH je moj pastir, BDB 217 i 944, *Qal* PARTICIP), Psalam 23:1

- h. *YHWH – Sidqenu* (YHWH je naša pravednost, BDB 217 i 841), Knjiga proroka Jeremije 23:6
- i. *YHWH – Shammah* (YHWH je tamo, BDB 217 i 1027), Knjiga proroka Ezekielu 48:35.

1:17 “u duhu i sili Ilije” Ovaj je stih smjeranje na proročanstva Knjige proroka Malahije 3:1 i 4:5-6. Ilija je morao prethoditi Mesiji. Međutim, Ivan ispunjava ulogu Ilije (usp. Mt 11:14; 17:10-13). Činjenica da Ivan ispunjava proročanstva o Iliji morala bi nas upozoriti o zapadnjačkoj doslovnosti!

Dok je Elizej primio Duh Ilije da postane prorokom (usp. 1. Kr 19:16), Elizej moli za dvostruki dio Ilijina duha (usp. 2. Kr 2:9). U stanovnome smislu Elizej je nastavio službu Ilije. To je ono što Ivan čini; on proširuje eshatološku službu Ilije u Malahiji 3 i 4.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:18-20

¹⁸Zaharija reče anđelu: “Kako ću znati ovo za sigurno? Jer ja sam star čovjek a moja žena je poodmakla u godinama.” ¹⁹Anđeo odgovori i reče mu: “Ja sam Gabriel, koji stoji u prisutnosti Boga, i ja sam bio poslan k tebi i da ti donesen ove dobre vijesti. ²⁰I gle, ti ćeš biti nijem i nesposoban govoriti sve do dana kad se dogode ove stvari, jer nisi povjerovao mojim riječima, koje će biti ispunjene u svoje prigodno vrijeme.”

1:18 “Kako ću znati ovo” Ovo zvuči vrlo slično Abrahamu (usp. Post 15:8) i Mariji (usp. Lk 1:34). Međutim, očito Bog poznaje srce, on je pitao na sumnjičav način kako je Bog reagirao (usp. Mt 12:38; 16:1; Mk 8:11-12; Iv 2:18; 6:30; 1. Kor 1:22). Suvremeni tumači nisu kadri napraviti analizu biblijskih ličnosti!

1:19 “Gabriel” Ovo hebrejsko ime znači “Božji jak čovjek”, ili “Bog je moj ratnik” (BDB 150). To je Božji anđeo vjesnik (usp. Lk 1:26; Dn 8:16; 9:21). Postoje samo dva anđela imenovana u Bibliji: (1) Gabriel, koji je Božji anđeo vjesnik Danielu, Zahariji, i Mariji, te (2) Mihael (BDB 567), koji je narodni arkandeo (usp. Dn 10:13.21; 12:1; Juda 9; Otk 12:7).

▣ **“koji stoji u prisutnosti Boga”** Angeologija je postala glavnim elementom rabinske teologije i nagađanja slijedeći Izraelov dodir sa zorosatrijanizmom (religija Perzije). Biblija šuti i nejasna je o duhovnoj kraljevini. Ono što je predstavljeno često je u metaforama i simbolima. Iz SZ-a postoje dvije vrste anđela koji okružuju YHWH-ino prijestolje —*serafini* (usp. Iz 6) i *kerubini* (usp. Ez 1;10).

Gabrielov autoritet počiva na njegovu odnosu s Bogom i blizini Boga. To je važna poruka od Boga za Njegove svrhe (tj. dobre vijesti).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Kerubini.](#)

POSEBNA TEMA: KERUBINI (BDB 500, KB 497)

- A. Oni su jedna od nekoliko vrsta anđeoskih bića spomenutih u SZ-u (tj. *kerubini*, *serafini*, arkandeli, anđeli glasnici). Ova određena vrsta čuva sveta mjesta (usp. Post 3:24; Izl 25:18-22; 1. Kr 8:6-7).
- B. Etimologija je neizvjesna:
  - 1. od akadskoga “zagovornik” ili “posrednik” između Boga i čovječanstva
  - 2. od hebrejskoga postoji moguća igra riječi između “kočija” i “kerub” (usp. Ez 1; 10)
  - 3. neki znanstvenici kažu kako to znači “briljantni pojavak”.
- C. Fizički oblik – Ovo je bilo teško utvrditi zbog različitih opisa unutar Biblije i različitih životinjsko-ljudskih oblika nađenih u Drevnome Bliskom Istoku. Neki ih povezuju s:
  - 1. krilatim bikom iz Mezopotamije
  - 2. krilatim orlovima–lavovima iz Egipta zvanih “grifini”
  - 3. krilatim stvorenjima na prijestolju Hiram (kralja Tira)
  - 4. sfingom iz Egipta i sličnim oblicima nađenima u palači od bjelokosti od kralja Ahaba u Samariji.

- D. Fizički opis:
1. oblik *kerubina* povezan je s oblikom *serafina* iz Knjige proroka Izaije 6
  2. primjeri o različitim oblicima:
    - a. broj lica:
      - (1) dva – Knjiga proroka Ezekielu 41:18
      - (2) četiri – Knjiga proroka Ezekielu 1:6.10; 10:14.21
      - (3) jedno – Otkrivenje 4:7
    - b. broj krila:
      - (1) dva – 1. Knjiga o Kraljevima 6:24
      - (2) četiri – Knjiga proroka Ezekielu 1:6.11; 10:7.8-21
      - (3) šest (kao serafini iz Iz 6:2) – Otkrivenje 4:8
  3. ostala bića (također nazvana “Živa Bića”)
    - c. ljudske ruke – Knjiga proroka Ezekielu 1:8; 10:8.21
    - d. noge:
      - (1) ravne, bez koljena – Knjiga proroka Ezekielu 1:7
      - (2) noge teleta – Knjiga proroka Ezekielu 1:7
  4. Josip Flavije priznaje da nitko nije znao kako kerubin izgleda (usp. *Antiquities of the Jews*, VIII.3.3).
- E. Mjesta i svrhe nađene u Bibliji:
1. stražar Stabla života, Knjiga Postanka 3:24 (moguće upotrijebljeno metaforički u Ez 28:14.16)
  2. stražar Šatora sastanka:
    - a. nad Kovčegom Saveza; Knjiga Izlaska 25:18-20; Brojevi 7:89; 1. Samuelova 4:4; Poslanica Hebrejima 9:5
    - b. ocrtni na pokrivalu i zavjesama Šatora sastanka; Knjiga Izlaska 26:1.31; 36:8.35
  3. stražar Salamonova Hrama:
    - a. dva velika isklesana kerubina u Svetinji nad Svetinjama; 1. Knjiga o Kraljevima 6:23-28; 8:6-7; 2. Ljetopisa 3:10-14; 5:7-9
    - b. na zidovima unutrašnjosti grobnice; 1. Knjiga o Kraljevima 6:29.35; 2. Ljetopisa 3:7
    - c. na pločama što su bile povezane s nekoliko lavera; 1. Knjiga o Kraljevima 7:27-39
  4. stražar Ezekielova Hrama – isklesan na zidovima i vratima; Knjiga proroka Ezekielu 41:18-20.25
  5. povezano s prijenosom Božanstva /božanstva:
    - a. moguće metafora za vjetar; 2. Knjiga o Samuelu 22:11; Psalam 18:10; 104:3-4; Knjiga proroka Izaije 19:1
    - b. stražar Božjega prijestolja; Psalam 80:1; 99:1; Knjiga proroka Izaije 37:16
    - c. stražar kočije za Božje pokretno prijestolje; Knjiga proroka Ezekielu 1:4-28; 10:3-22; 1. Ljetopisa 28:18
  6. Herodov hram – naslikan na zidovima (tj. stražar, usp. Talmud “Yoma” 54a)
  7. pozornica prijestolja u Otkrivenju (tj. stražar, usp. Otk 4 - 5).

1:20 Ovaj stih služi kao snažno upozorenje o odbacivanju, ili u najmanju ruku ne potpunome vjerovanju, poruci od Boga. Ljudi se moraju bojati duhovne kraljevine (anđela), ali moraju poštivati njihovu poruku. Posljedice odbacivanja su snažne.

NASB, NKJV
NRSV, TEV
NJB

“gle”
“Ali”
“Vidi”

Ovo je grčki pojam *idou*, što je IMPERATIV od *eidein*, “vidjeti”. Za Luku postao je književnom tehnikom za privlačenje pozornosti k izjavi. Često je korišten u Lukinim pisanjima i Otkrivenju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:21-23

²¹A ljudi bijahu čekali Zahariju, i čudili su se zbog njegova kašnjenja u hramu. ²²Ali kad izade, on bijaše nesposoban govoriti im; i oni shvatiše da je vidio viđenje u hramu; i on im je davao znakove, i ostade nijem. ²³Kad dani njegove svećeničke službe bijahu završeni, on se vrati doma.

1:21 “(u) hramu” Ovo je pojam *naos*. Doslovno je od pojma “obitavati”. Postao je pojam što se koristi za središnje svetište napravljeno do Svetinje nad Svetinjama i Svetinje.

1:22 “kad izade, on bijaše nesposoban govoriti” Prema rabinskoj predaji bilo je običajno za svećenika da blagoslovi ljude kad izade nakon prinošenja tamjana, koristeći Aronovski blagoslov iz Knjige Brojeva 6:24-26.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:24-25

²⁴Nakon ovih dana Elizabeta njegova žena postade trudnom, i ona se je čuvala u osami pet mjeseci, govoreći: ²⁵“Ovo je način kako se je Gospodin bavio sa mnom u danima kad On pogleda s naklonošću na mene, da oduzme moju sramotu među ljudima.”

1:25 Ovo pokazuje kako se ona osjećala zbog bivanja jalovom. Jalovost je bila viđena kao prokletstvo od Boga (usp. Post 30:23). Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 1:7.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:26-38

²⁶Sad šestoga mjeseca anđeo Gabriel bijaše poslan od Boga u grad u Galileju nazvan Nazaret, ²⁷k djevici zaručenoj za čovjeka kojemu ime bijaše Josip, od potomstva Davidova; a ime djevice bijaše Marija. ²⁸I kad ude, on joj reče: “Pozdravi, omiljena! Gospodin je s tobom.” ²⁹Ali ona bijaše vrlo zbunjena pri toj izjavi, i razmišljaše kakva vrsta pozdrava ovo bijaše. ³⁰Anđeo joj reče: “Nemoj se bojati, Marijo; jer ti si našla omiljenost kod Boga. ³¹I gle, ti ćeš zanjati u svojoj maternici i roditi sina, i ti ćeš Ga imenovati Isus. ³²On će biti velik i bit će zvan Sinom Previšnjega; i Gospodin Bog dat će Mu prijestolje Njegova oca Davida; ³³i On će kraljevati nad kućom Jakova zauvijek, i Njegovo kraljevstvo neće imati kraja.” ³⁴Marija reče anđelu: “Kako može ovo biti, budući sam ja djevica?” ³⁵Anđeo odgovori i reče joj: “Sveti Duh doći će nad tebe, i sila Previšnjega osjenit će te; i iz toga razloga sveto Dijete bit će nazvano Sinom Božjim. ³⁶I gle, čak je tvoja rodakinja Elizabeta također začela sina u svojoj staroj dobi; i ona koja bijaše zvana jalovom sad je u svome šestom mjesecu. ³⁷Jer ništa neće biti nemoguće s Bogom.” ³⁸I Marija reče: “Gle, sluškinje Gospodinove; neka mi bude napravljeno prema tvojoj riječi.” I anđeo ode od nje.

1:26 “šestoga mjeseca” Ovo upućuje na Elizabetinu trudnoću (usp. Lk 1:36).

▣ **“Gabriel”** Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 1:19.

▣ **“u grad u Galileju nazvan Nazaret”** Galileja je bila poznata kao pogansko područje iako je mnogo Židova živjelo tamo (očito je mala, nova zajednica iz kraljevskoga plemena Jude živjela u Nazaretu). Nazaret nikad nije spomenut u SZ-u ili Talmudu ili kod Josipa Flavija. Sâmo ime Nazaret može biti povezano s Mesijanskim naslovom “Mladica /Izdanak” (*nezer*, usp. Iz 11:1; Mz 2:23). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Isus Nazarećanin](#). Ljudi iz ovoga područja bili su općenito gledani s visoka od judejskih Židova. To je povezano s proročanstvom Knjige proroka Izaije 9:1.

POSEBNA TEMA: ISUS NAZAREĆANIN

Postoji nekoliko različitih grčkih pojmova što koristi NZ kad govori o Isusu.

A. NZ-ni pojmovi

1. Nazaret – grad u Galileji (usp. Lk 1:26; 2:4.39.51; 4:16; Djela 10:38). Taj grad nije spomenut u suvremenim izvorima, ali nađen je u kasnijim natpisima. To što je Isus bio iz Nazareta nije bio kompliment (usp. Iv 1:46). Znak nad Isusovim križem što je uključivao ime ovoga mjesta bio je znak židovskoga prijezira.
2. *Nazarēnos* – izgleda kako također upućuje na zemljopisni položaj (usp. Lk 4:34; 24:19).

3. *Nazōraios* – može upućivati na grad, ali isto tako može biti igra hebrejskoga Mesijanskoga pojma “Mladica /Izdanak” (*netzer*, BDB 666, KB 718 II, usp. Iz 11:1; SINONIM, BDB 855, Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; na to se smjera u Otk 22:16). Luka koristi ovo o Isusu u 18:37 i Djelima apostolskim 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
  4. Vezano na #3 *nāzir* (BDB 634, KB 684), što znači “posvećen sredstvom svečane prisege”.
- B. Povijesna uporaba pojma van NZ-a
1. Označava židovsku (pred-kršćansku) heretičku skupinu (aramejski *nāsōrayyā*).
  2. Bio je korišten u židovskim krugovima za opis vjernika u Krista (usp. Djela 24:5.14; 28:22, *nosri*).
  3. Postao je uobičajen pojam za obilježavanje vjernika u sirijskim (aramejskim) crkvama. “Kršćanin” se koristilo u grčkim crkvama za označavanje vjernika.
  4. U neko vrijeme nakon pada Jeruzalema, farizeji su se reorganizirali u Jamniji i poticali formalno odvojenje između sinagoge i Crkve. Primjer vrste pravila prokletstva protiv kršćana nađen je u “Osamnaest blagoslova” iz Berakota 28b-29a, što vjernike naziva “Nazarenima”:
 “Neka Nazareni i heretici nestanu u trenutku; oni će biti izbrisani iz knjige života i neće biti upisani s vjernima.”
  5. Bio je upotrebljavan od Justina Mučenika, *Dial.* 126:1, koji je koristio Izaijin *netzer* (Iz 11:1) o Isusu.
- C. Mišljenje autora
- Ja sam iznenađen s toliko mnogo sricanja pojma, iako znam kako nije nepoznato da u SZ-u “Jošua” ima nekoliko različitih slovanja u hebrejskome. Sljedeće stavke uzrokovale su mi ostati u neizvjesnosti o njegovu točnome značenju:
1. bliska povezanost s Mesijanskim pojmom “Mladica /Izdanak” (*netzer*) ili sličan pojam *nāzir* (netko posvećen sredstvom prisege)
  2. negativan suzvuk regije Galileje poganske
  3. malo ili ništa suvremenoga književnog dokaza za grad Nazaret u Galileji
  4. to dolazi iz usta demona u eshatološkome smislu (tj. “Jesi li došao uništiti nas?”).

Za punu bibliografiju o proučavanjima ove skupine riječi, vidjeti Colin Brown (urednik), *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 346 ili Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah*, str. 209-213, 223-225.

1:27 “djevice” Grčka riječ iz Septuaginte *pathenon* nije višeznačna kao što je hebrejska *Almah* (BDB 761 II) u **Knjizi proroka Izaije 7:4**. Ona posebice znači djeвица. Matija i Luka tvrde da Isus nije imao ljudskoga oca (usp. Lk 1:34), da je On bio konačno ispunjenje Izaije 7:14 i Postanka 3:15! Ovo je dijete od Boga, ne od muškarca (tj. Emauel). Zanimljivo je da Lukin izvor ne spominje Izaiju 7:14.

Osim izvješća o rođenju u Evanđelju po Mateju i Luki djevičansko rođenje nije posebice spomenuto u NZ-u. Ne pojavljuje se ni u jednoj propovijedi /govoru u Djelima apostolskim ili kasnije u Poslasticama. To nije zato što to nije istina, nego zato jer može biti krivo shvaćeno od politeističke grčko /rimske kulture, koja je vjerovala da su bogovi s Olimpa redovito uzimali ljudske žene i stvarali potomstvo. Jedinost biblijskoga izvješća bilo bi izgubljeno u ovome kulturološkom okviru.

U ovome trenutku želio bih koristiti svoje komentare iz Knjige proroka Izaije 7:14 (ili vidjeti na www.freebiblecommentary.org):

▣ **“djeвица”** Hebrejski pojam ovdje je *almah* (BDB 761). Ovaj je pojam korišten za mladu ženu u dobi za udaju (usp. Post 43:24; Izl 2:8; Izr 30:19). Označava ženu koja je seksualno zrela. Postoji još jedan hebrejski pojam za djevicu, *bethulah* (BDB 143), koji je upotrijebljen od Izaije u 23:4.12; 37:22; 47:1; 62:5. Septuaginta prevodi ovaj stih grčkim pojmom “djeвица”. Ovi su pojmovi semantički preklapljeni i sve mlade djevojke u kulturi Izraela bile su smatrane djevicama. Međutim, ja ne vjerujem u dva djevičanska rođenja, nego jedno. Postojao je uobičajeni način razmišljanja u Ahazovo vrijeme kao znak i neki (“ovaj”, MT) način razmišljanja o djevicu u Isusovo vrijeme (usp. Mt 1:18-23; Lk 1:26-38). Ovo je višestruko-ispunjujuće proročanstvo!

Ja mislim da je razlog što NZ ne naglašava ovo više (jedino se pojavljuje u dvije pripovijetke o rođenju [tj. Mt 1:23; Lk 1:31.34] i nikad u govoru u Djelima apostolskim ili poslanicama od apostola) jeste zbog mogućega nerazumijevanja grčko-rimske religije gdje je izvanbračna zajednica bogova i ljudi, što je ishodilo u imanju potomstva, bila uobičajena.

Pokušati temeljiti doktrinu grijeha kao prenijetu kroz mušku spermiju i, prema tome, pokazati razlog za djevičansko rođenje je, po momu mišljenju, ludost! U stvarnosti to je slično jalovim ženama patrijarha koje su imale djecu samo na Božje poticanje. Bog je u nadzoru Mesije! Čak je veća istina otkrivena u NZ-u gdje je Mesija predstavljen jasno kao utjelovljeno Božanstvo (tj. Iv 1:1; 5:18; 10:33; 14:9-11; Fil 2:6)! Odatle potreba za djevičanskim rođenjem!

▣ **“zaručenost”** Ovo je PERFECT PASIVNOGA PARTICIPA. U židovskoj kulturi prvoga stoljeća, to je bila zakonska obveza. Samo rastava ili smrt mogli su raskinuti taj dogovor. Djevojke su postale spremne za udaju u dobi od 12 godina (*bat micva*) s jednom godinom zaručničkoga razdoblja (*Ketubot* 4.4-5). Za SZ-nu pozadinu vidjeti Ponovljeni zakon 22:23-27.

▣ **“Josip, od potomstva Davidova”** Ako su i Josip (BDB 415, znači “neka YHWH doda”) i Marija bili od Davidova potomstva ili je to bio samo Josip neizvjesno je (usp. Lk 2:5). Pitanje je znakovito zbog obećanja i proročanstava iz 2. Knjige o Samuelu 7:12-16; Psalma 89:19 i dalje. Očevidne razlike između rodoslovlja Mateja i Luke vjerojatno su obzirom na različita podrijetla. Mnogi komentatori pretpostavljaju da Luka bilježi kraljevsko podrijetlo Marije (Isusovo stvarno podrijetlo), dok Matej bilježi Josipovo kraljevsko podrijetlo (Isusovo zakonsko podrijetlo). Međutim, to je samo nagađanje.

▣ **“ime ... bijaše Marija”** U hebrejskome to je ime Mara (tj. “gorka” [BDB 600] iz Rute 1:20). U Septuaginti to je Mariam (BDB 599). Luka (kao sva sinoptička Evanđelja) sriče ime Marija (usp. Lk 1:27).

1:28

NASB, REB, NIV, NET
NRSV, NJB
TEV

“Pozdravi”
“raduj se”
“mir”

Ovo je oblik uobičajenoga pojam za “pozdrav” (*chairein*, usp. Djela 15:23; Jak 1:1) u grčko-rimskome svijetu prvoga stoljeća. Gramatički oblik je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. U osnovi znači “biti pun radosti” ili “nastavi se radovati”. To može odražavati Mesijanski odlomak iz Knjige proroka Zaharije 9:9.

Postoje dodatne mogućnosti da je ovaj izričaj bio upotrijebljen u Septuaginti u okviru gdje je:

1. upotrijebljen izričaj “nemoj se bojati”
2. Božjem narodu rečeno neka se raduje jer će ih Bog osloboditi:
  - a. Tužaljke 4:21-22
  - b. Knjiga proroka Sefanije 3:14-20
  - c. Knjiga proroka Joela 2:21-27
  - d. Knjiga proroka Zaharije 9:9.

Prve riječi anđela zvuče kao igra *chaire* i *kecharitōmenē* (PERFECT AKTIVNOGA PARTICIPA), što je “biti radostan, omiljen”. Ove riječi imaju različite etimološke korijene, ali zvuče slično.

▣ **“omiljena”** Vulgata ima “Živjela, Marijo, puna milosti”. To je dobar prijevod ako vidimo da je Marija primateljica Božje milosti, ne davateljica milosti (NJB, “ti koja uživaš Božju omiljenost!”). Postoji samo jedan posrednik, Isus (usp. 1. Tim 2:5). Međutim, to je bila velika i jedinstvena čast za mladu, seljačku ženu (usp. Lk 1:48). Ovaj ju je pozdrav šokirao (usp. Lk 1:29).

▣ **“tobom”** Postoji nekoliko drevnih grčkih uncijalnih rukopisa (MSS A, C, D) koji dodaju izričaj “blagoslovljena si ti među ženama”. Ovo slikovito pokazuje jedno od opetovanih stremljenja onih koji su preslikavali tekst (tj. pisara) kako bi uskladili način izričaja (vidjeti Lk 1:42). UBS⁴ kritičkome osvrtu daje izostanak izričaja (MSS κ , B, L, W) u Evanđelju po LUKi 1:28 ocjenu “A” (izvjesno).

1:30 “Nemoj se bojati” Ovo je PREZENT IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM niječno, što uobičajeno znači zaustaviti djelovanje u tijeku. To je uobičajena anđeoska poruka ljudima (vidjeti bilješku u Lk 1:13).

▣ **“jer ti si našla omiljenost kod Boga”** Ovo čini se mora biti SZ-ni idiom za Božju posebnu djelatnost u nečijem životu (usp. Post 6:8; 18:3; 19:19; 30:27; Izl 33:12.17; Djela 7:46). Bog je odlučio koristiti nesavršene, ali dostupne, ljude koji su odlučili pouzdati se u Njega da će On dovršiti Svoje svrhe u ovome svijetu.

1:31 “ti ćeš zanijeti u svojoj maternici” Marija bi morala biti kamenovana za izvanbračnu trudnoću (usp. Pnz 22:24-25).

Djevičansko rođeno dijete ispunjava proročanstvo i obećanje Knjige Postanka 3:15 (usp. Gal 4:4). Sve do ovoga trenutka u napredujućem odnosu, niti Knjiga proroka Izaije 7:14 ni Postanak 3:15 nemaju smisla. Ali sad Evanđelje po Ivanu 1:1-14; Poslanica Rimljanima 1:3; 8:3; Filipljanima 2:6-11 čine savršen smisao. Bog je postao utjelovljen kako bi se bavio s ljudima.

U Isusu, Božja pravda (“duša koja griješi zasigurno će umrijeti”) i Božja milost (“Jer Bog je tako ljubio svijet da je On dao Svoga jedinorođenoga Sina”) susreli su se u iskupiteljskome, ljubećem, žrtvenome vrhuncu (usp. Iz 52:13 - 53:12; Mk 10:45; 2. Kor 5:21)!

▣ **“ti ćeš Ga imenovati Isus”** Isus je aramejski ekvivalent hebrejskoga “Jošua” (BDB 221). Oba imena su složenica od “YHWH” i “spasenje”. U Evanđelju po Mateju usporednicu (Mt 1:21) imena objasnio je anđeo.

1:32-33 Ova dva stiha opisuju tko ovo malo dijete jeste i što će učiniti:

1. On će biti velik (usp. Mih 5:4).
2. On će biti nazvan Sinom Previšnjega (usp. 2. Sam 7:14; Ps 2:7)
3. Gospodin Bog dat će Mu prijestolja Njegova oca Davida (usp. 2. Sam 7:12; Ps 132:11; Mih 5:2)
4. On će kraljevati nad kućom Jakova (usp. Mih 5:3-4)
5. Njegovo kraljevstvo neće imati kraja (usp. Dn 2:44; 7:14.18.27).

Ovi izričaji morali su šokirati Mariju jer:

1. Židovi nisu očekivali utjelovljenje, nego osnaživanje (kao Suci)
2. njeno dijete bit će obećani Mesija (usp. Iz 9:7)
3. Njegovo kraljevstvo bit će sveopće i vječno (usp. 2. Sam 7:13.16; Iz 9:7; Dn 2:44; 7:14.18.27; Mih 5:4).

1:32 “Sinom Previšnjega” U SZ-noj Knjizi o Kraljevima nazvan je “sin” (usp. 2. Sam 7:14; Ps 2:7). Za bilješku o “Previšnjem” vidjeti 1:76.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sin Božji.](#)

POSEBNA TEMA: SIN BOŽJI

Ovo je jedan od glavnih NZ-nih nalosva za Isusa. Zasigurno ima Božanska suzvučja. Uključuje Isusa kao “Sin” ili “Moj Sin”, također oslovljava Boga kao “Oca” ([vidjeti Posebnu temu dolje: Očinstvo Boga](#)). Pojavljuje se u NZ-u više od 124 puta. Čak Isusova samo-oznaka kao “Sin Čovječji” ima Božanski suzvučje iz Knjige proroka Daniela 7:13-14.

U SZ-u oznaka “sin” može upućivati na četiri posebne skupine ([vidjeti Posebnu temu dolje: “Sinovi od ...”](#)):

- A. anđele (uobičajeno u MNOŽINI, usp. Post 6:2; Job 1:6; 2:1)
- B. kralj Izraela (usp. 2. Sam 7:14; Ps 2:7; 89:26-27)
- C. narod Izraela kao cjelina (usp. Izl 4:22-23; Pnz 14:1; Hoš 11:1; Mal 2:10)
- D. izraelske suce (usp. Ps 82:6).

To je druga uporaba što je vezana na Isusa. Na ovaj način i “sin Davidov” i “sin Božji” odnose se na 2. Knjigu o Samuelu 7; Psalam 2 i 89. U SZ-u “sin Božji” nikad nije posebice upotrijebljen o Mesiji, osim kao eshatološki kralj kao jedan od “pomazanih službujućih” Izraela. Međutim, u Svicima s Mrtvoga mora naslov s Mesijanskim suzvučima je uobičajen (vidjeti posebne reference u *Dictionary of Jesus and the Gospels*, str. 770). Također “Sin Božji” je Mesijanski naslov u dva međubiblijska židovska apokaliptička djela (usp. 2. Ezdre 7:28; 13:32.37.52; 14:9 i 1. Hen 105:2).

Njegova NZ-na pozadina dok upućuje na Isusa najbolje je sažeta u nekoliko skupina:

1. Njegovo pred-postojanje (usp. Iv 1:15-30; 8:56-59; 16:28; 17:5; 2. Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Heb 1:3; 10:5-8)
2. Njegovo jedinstveno (djevičansko) rođenje (usp. Iz 7:14; Mt 1:23; Lk 1:31-35)
3. Njegovo krštenje (usp. Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22. Božji glas s Neba ujedinjuje kraljevskoga kralja iz Ps 2 s Patećim slugom iz Iz 53)
4. Njegova sotonska kušnja (usp. Mt 4:1-11; Mk 1:12.13; Lk 4:1-13. On je kušan neka posumnja u Svoje sinovstvo ili u najmanju ruku da izvrši svrhe različitim sredstvima od križa)
5. Njegova potvrda od nepoželjnih ispovjednika:
  - a. demona (usp. Mk 1:23-25; Lk 4:31-37.41; Mk 3:11-12; 5:7; [vidjeti Posebnu temu dolje: Anđeli i demoni \[nečisti duhovi\] u NZ-u](#))
  - b. nevjernika (usp. Mt 27:43; Mk 14:61; Iv 19:7)
6. Njegova potvrda od Njegovih učenika:

- a. Evanđelje po Mateju 14:33; 16:16
  - b. Evanđelje po Ivanu 1:34.49; 6:69; 11:27
7. Njegova samo-potvrda:
- a. Evanđelje po Mateju 11:25-27
  - b. Evanđelje po Ivanu 10:36
8. Njegova uporaba obiteljske metafore o Bogu kao Ocu:
- a. Njegova uporaba *abba* za Boga:
    - 1) Evanđelje po Marku 14:36
    - 2) Poslanica Rimljanima 8:15
    - 3) Poslanica Galaćanima 4:6
  - b. Njegova ponavljajuća uporaba Otac (*patēr*) za opis Njegova odnosa s Božanstvom.

U sažetku, naslov “Sin Božji” ima veliko teološko značenje za one koji su poznavali SZ i njegova obećanja i skupine, ali NZ-ni pisci bili su uznemireni o njegovoj uporabi s poganima zbog njihove poganske pozadine o “bogovima” koji uzimaju žene s ishodištem potomstva koje biva “titani” ili “giganti”.

POSEBNA TEMA: OČINSTVO BOGA

I. STARI ZAVJET

- A. Postoji smisao da Bog jeste otac putem stvaranja:
- 1. Knjiga Postanka 1:26-27
  - 2. Knjiga proroka Malahije 2:10
  - 3. Djela apostolska 17:28.
- B. Otac je analogija korištena u nekoliko smislova:
- 1. otac Izraela (pomoću izbora):
    - a. “Sin” – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 3:19; 31:9.20; Hošea 1:10; 11:1; Malahija 1:6
    - b. “prvorođenac” – Knjiga proroka Jeremije 31:9
  - 2. otac kralja Izraela (Mesijanski):
    - a. 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16
    - b. Psalam 2:7; Djela apostolska 13:33; Poslanica Hebrejima 1:5; 5:5
    - c. Knjiga proroka Hošee 11:1; Evanđelje po Mateju 2:15
  - 3. analogija o ljubećem roditelju:
    - a. otac (metafora):
      - (1) zbrinjava svoga sina – Ponovljeni zakon 1:31
      - (2) disciplinira – Ponovljeni zakon 8:5; Izreke 3:12
      - (3) osigurava (tj. Izlazak) – Ponovljeni zakon 32:6.10
      - (4) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
      - (5) ljubi – Psalam 103:13
      - (6) prijatelj /vodič – Knjiga proroka Jeremije 3:4
      - (7) ozdravitelj /onaj koji oprašta – Knjiga proroka Jeremije 3:22
      - (8) davatelj milosrđa – Knjiga proroka Jeremije 31:20
      - (9) onaj koji obučava – Knjiga proroka Hošee 11:1-4
      - (10) poseban sin – Knjiga proroka Malahije 3:17
    - b. majka (metafora):
      - (1) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
      - (2) ljubav njegujuće majke – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 i Hošee 11:4 (s predloženim tekstulanim popravkom “jaram” u “djetešce”).

II. NOVI ZAVJET

- A. Trojstvo (tekstovi gdje su sva Trojica spomenuta):

1. Evanđelja:
  - a. Matej 3:16-17; 28:19
  - b. Ivan 14:26
2. Pavao:
  - a. Poslanica Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
  - b. 1. Poslanica Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
  - c. 2. Poslanica Korinćanima 1:21-22; 13:14
  - d. Poslanica Galaćanima 4:4-6
  - e. Poslanica Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4
  - f. 1. Poslanica Solunjanima 1:2-5
  - g. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
  - h. Titu poslanica 3:4-6
3. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2
4. Juda – stihovi 20-21.

B. Isus:

1. Isus kao “jedinorođeni” – Evanđelje po Ivanu 1:18; 3:16,18; 1. Ivanova poslanica 4:9
2. Isus kao “Sin Božji” – Evanđelje po Mateju 4:3; 14:33; 16:16; Luka 1:32.35; Ivanu 1:34.49; 6:69; 11:27
3. Isus kao Ljubljeni Sin – Evanđelje po Mateju 3:17; 17:5
4. Isusova uporaba *abba* za Boga – Evanđelje po Marku 14:36
5. Isusova uporaba ZAMJENICA kako bi pokazale i Njegov i naš odnos s Bogom:
  - a. “Moj Otac”, npr. Evanđelje po Ivanu 5:18; 10:30.33; 19:7; 20:17
  - b. “vaš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 5:16.45.48; 6:1.4.6.8.14.15.18.26.32; 7:11; 10:20.29; 18:14
  - c. “naš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 6:9.14.26.

C. Jedna od mnogih metafora za opis prisnoga odnosa između Boga i ljudstva:

1. Bog kao Otac
2. vjernici kao:
  - a. sinovi Božji
  - b. djeca
  - c. rođeni od Boga
  - d. ponovno rođeni
  - e. posvojeni
  - f. rođeni
  - g. obitelj Božja.

POSEBNA TEMA: “SINOVI OD ...” (BDB 119, KB 137)

Pojam “sin” (ili “djeca od ...”) često je korišten kako bi okarakterizirao skupinu (ili pojedinca) ili pokazao nečije uključivanje u skupinu.

A. STARI ZAVJET

Hebrejska riječ za “sin” (BDB 119, KB 137) je tečna. Hebrejski *ben* (BDB 119-122) može značiti:

1. sin rođen od oca
2. djeca (čak bratići, npr. Br 36:11)
3. unuk (npr. Post 31:28.55)
4. član profesionalnoga ceha
5. predak /potomak (rodoslovlja)
6. član plemena /naroda (npr. “sinovi Izraela”)
7. obični ljudi (sinovi zemlje)

8. član religije (sin od [ime boga]). Hebrejski kralj, Psalam 2; 2. Knjiga o Samuelu 7:14
9. anđeli (usp. Post 6:2.4; Job 1:6; 2:1)
10. idiom karakterizacije (npr. “sinovi Beliala”, “sinovi mudrosti”, “sinovi junaka”).

U Knjizi o Jošui 21 pojam je upotrijebljen nekoliko puta:

1. o pojedincu – sin Nuna, Jošua 21:1
2. o plemenu /narodnoj skupini – sinovi Izraela, Jošua 21:1.3.8.31
3. o profesionalnome cehu (tj. svećenici /leviti):
  - a. sinovi Arona, Jošua 21:4.10.13.19
  - b. sinovi Levija, Jošua 21:10 (usp. stih 27)
4. o članovima pojedinačnih plemena:
  - a. sinovi Jude, Jošua 21:9
  - b. sinovi Šimuna, Jošua 21:9
5. o članovima obiteljskih skupina:
  - a. sinovi Kehata, Jošua 21:5.20.26
  - b. sinovi Geršona, Jošua 21:6,27
  - c. sinovi Merarija, Jošua 21:34.

Ova vrsta tečnosti čini nemogućim dodati pretke i naći rješenje na nadnevak stvaranja (tj. Ušurovi 4004. g.pr.Kr.). Često, samo su značajni nadnevcu (ili zla ili dobrog ili nečije zapamćeno djelovanje) popisani. Nekoliko naraštaja često je izostavljeno (npr. rodoslovlja Isusa).

B. NOVI ZAVJET

Pojam “sin” (ili “djeca od ...”) često je korišten za karakterizaciju skupine (ili pojedinca) ili pokazuje nečije uključivanje u skupinu.

1. Karakterizacija skupine:
  - a. pozitivno:
    - (1) sinovi Kraljevstva, Evanđelje po Mateju 8:12; 13:38
    - (2) sinovi ljudski, Evanđelje po Marku 3:28; Poslanica Efežanima 3:5
    - (3) sinovi svjetla, Evanđelje po Luki 16:8; Ivan 12:36; Poslanica Efežanima 5:8; 1. Solunjanima 5:5
    - (4) sinovi uskrsnuća, Evanđelje po Luki 20:36
    - (5) sinovi proroka, Djela apostolska 3:25
    - (6) sinovi Saveza, Djela apostolska 3:25
    - (7) djeca Božja, 1. Ivanova poslanica 3:10
  - b. negativno:
    - (1) sinovi Zloga, Evanđelje po Mateju 13:38; Ivan 8:44; 1. Ivanova poslanica 3:10
    - (2) sin Pakla, Evanđelje po Mateju 23:15
    - (3) sinovi ovoga Doba, Evanđelje po Luki 16:8; 20:34
    - (4) sinovi đavla, Djela apostolska 13:10; 23:6
    - (5) sinovi neposlušnosti, Poslanica Efežanima 2:2; 5:6.
2. Karakterizacija pojedinca:
  - a. pozitivno:
    - (1) sin ohrabrenja (tj. Barnaba), Djela apostolska 4:36
    - (2) sin farizeja (tj. Pavao), Djela apostolska 23:6
  - b. negativno:
    - (1) sinovi groma (tj. Jakov i Ivan), Evanđelje po Marku 3:17
    - (2) sin propasti (tj. Juda Iskariotski), Evanđelje po Ivanu 17:12
    - (3) sin uništenja /propasti (Antikrist), 2. Poslanica Solunjanima 2:3.

POSEBNA TEMA: ANĐELI I DEMONI (demonsko [nečisti duhovi]) U NZ-u

- A. Drevni narodi bili su animalisti. Oni su dodavali crte ljudske osobnosti silama prirode, životinja, i prirodnih pojava. Život je bio objašnjen kroz uzajamno djelovanje ovih duhovnih entiteta s čovječanstvom.
- B. Vremenom je ova personifikacija postala politeizam (mnogo bogova – mnogoboštvo). Uobičajeno su demoni (*geniji*) bili niži bogovi ili polubogovi (dobro ili zlo) koji su utjecali na pojedinačne ljudske živote:
1. Mezopotamija, kaos i sukob
  2. Egipat, red i djelovanje
  3. Kanaan, vidjeti od W. F. Albrighta *Archaeology and the Religion of Israel*, peto izdanje, str. 67-92.
- C. SZ ne počiva na niti razvija predmet nižih bogova, anđela, ili demona, vjerojatno zbog svoga strogoga monoteizma ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Monoteizam](#), usp. Izl 8:10; 9:14; 15:11; Pnz 4:35.39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:8; Iz 46:9; Jer 10:6-7; Mih 7:18). On spominje lažne bogove poganskih naroda (*Šedim*, BDB 993, usp. Pnz 32:17; Ps 106:37) i imenuje ih ili personificira neke od njih:
1. *Se'im* (satiri ili dlakavi demoni, BDB 972 III, KB 1341 III, usp. Lev 17:7; 2. Ljet 11:15; Iz 13:21; 34:14)
  2. *Lilit* (ženski rod, zavodnički noćni demon, BDB 539, KB 528, usp. Iz 34:14)
  3. *Mavet* (hebrejski pojam za smrt upotrijebljen za kanaanskoga boga Podzemlja, *Mota*, BDB 560, KB560, usp. Iz 28:15.18; Jer 9:21; i moguće Pnz 28:22)
  4. *Rešef* (pomor, vatra, ili tuča, BDB 958, KB 958, usp. Pnz 32:24; Ps 78:48; Hab 3:5)
  5. *Dever* (kuga, BDB 184, usp. Ps 91:5-6; Hab 3:5)
  6. *Azazel ili Hazazel* (ime neizvjesno, ali moguće pustinjiski demon ili ime mjesta, BDB 736, KB 736, usp. Lev 16:8.10.26).
- (Ovi su primjeri uzeti iz *Encyclopaedia Judaica*, tom 5, str. 1523.)
- Međutim, ne postoji dualizam ili anđeoska neovisnost od YHWH u SZ-u. Sotona je YHWH-in sluga (usp. Job 1 - 2; Zah 3), ne neovisan, samo-upravljan neprijatelj (usp. A. B. Davidson, *A Theology of the Old Testament*, str. 300-306).
- D. Judaizam se razvio tijekom babilonskoga izgnanstva (586.-538. g.pr.Kr.). Bio je teološki pod utjecajem perzijskoga personificiranoga dualizma Zorostrizma, dobar visoki bog nazvan *Mazda* ili *Ormuzd* i zla imenovanog *Ahriman*. Ovo je omogućilo unutar judaizma nakon izgnanstva personificirani dualizam između YHWH i Njegovih anđela te Sotone i njegovih anđela ili demona.
- Judaistička teologija o personificiranome zlu objašnjena je i dobro potkrijepljena spisima u *The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, Dodatak XIII (str. 749-863) i XVI (str. 770-776) od Alfreda Edersheima. Judaizam je personificirao zlo na tri načina:
1. Satan (Sotona) ili *Samael*
  2. dobra namjera (*yetzer hara*) unutar čovječanstva
  3. Anđeo smrti.
- Edersheim ovo karakterizira kao:
1. Optužitelj
  2. Zavodnik /Napasnik
  3. Kažnjatelj (tom 2, str. 756).
- Postoji primjetna teološka razlika između judaizma nakon izgnanstva te NZ-ne predstavke i objašnjenja zla.
- E. NZ, posebice Evanđelja, potvrđuju postojanje i protivljenje zlim duhovnim bićima prema ljudstvu i prema YHWH-i (u judaizmu, Sotona je bio neprijatelj čovječanstva, a ne Boga). Oni se protive Božjoj volji, vladavini, i Kraljevstvu.
- Isus se suprotstavljao i istjerivao ova demonska bića, nazvana i: (1) nečisti duhovi (usp. Lk 4:36; 6:18) ili (2) zli duhovi (usp. Lk 7:21; 8:2), iz ljudskih bića. Isus je jasno činio razliku između bolesti (fizičke i mentalne) i demonškoga. On je očitovao Svoju snagu i duhovni uvid prepoznavanjem i

egzorcizmom tih zlih duhova. Oni su često prepoznali Njega i pokušali Ga nasloviti, ali Isus je odbacio njihovo svjedočenje, zapovijedajući da utihnu, i istjerao ih. Egzorcizam je znak poraza Sotonova kraljevstva.

Postoji iznenađujući manjak obavijesti u NZ-nim apostolskim pismima o tome predmetu. Egzorcizam nikad nije naveden kao duhovni dar, niti je metodologija ili postupak za to dato za buduće naraštaje službujućih ili vjernika.

- F. Zlo je stvarno; zlo je osobno; zlo je prisutno. Niti je otkriveno njegovo podrijetlo ni svrha. Biblija potvrđuje njegovu stvarnost i silovito se suprotstavlja njegovu utjecaju. U stvarnosti ne postoji konačan dualizam. Bog je u potpunome nadzoru; zlo je poraženo i osuđeno i bit će uklonjeno iz Stvorenja.
- G. Božji ljudi moraju se oduprijeti zlu (usp. Jak 4:7). Oni ne mogu biti nadzirani od njega (usp. 1. Iv 5:18), ali oni mogu biti kušani i njihovo svjedočenje i utjecaj oštećeno (usp. Ef 6:10-18). Zlo je otkriveni dio kršćanskoga svjetonazora. Suvremeni kršćani nemaju pravo ponovno određivati zlo (demitologiziranje od Rudolfa Baltmanna); depersonalizirati zlo (društvene strukture od Paula Tillicha), niti ga nastojati objasniti u potpunosti u psihološkim pojmovima (Sigmund Freud). Njegov utjecaj je prožimajući, ali poražen. Vjernici moraju hodati u Kristovoj pobjedi!

▣ (1:32) “**Gospodin Bog dat će Mu prijestolje Njegova oca Davida**” To što je Isus potomak Davida glavna je Mesijanska potvrda (usp. 2. Sam 7; Ps 89:3-4; 132:11; Iz 9:6-7; 11:1; Jer 23:5; 33:15-18; Mih 5:2); to je ponavljajuća tema Evanđelja (i Matejevo i Lukino rodoslovlje, usp. Lk 1:32.69; 2:4; 3:31; Djela 2:29-31; 13:23; Mt 15:22; 20:3; 21:9.15; Iv 7:42); Pavlovih poslanica (usp. Rim 1:3; 2. Tim 2:8); i Knjige Otkrivenja (usp. Lk 3:7; 22:16).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Božanstvo Krista iz SZ-a; i: SZ-ni naslovi za posebnoga Dolazećeg.](#)

POSEBNA TEMA: BOŽANSTVO KRISTA IZ SZ-a (Knjiga proroka Miheja 5:2)

Dva retka iz Knjige proroka Miheja 5:2: “Njegova su dolasci od davnina” i “Od vječnih vremena”, usporedna su. GLAGOL, “ići naprijed” (BDB 422, KB 425, *Qal* IMPERATIV) vrlo je uobičajen. U Miheju je upotrijebljen osam puta:

1. o Gospodinovu dolasku u Miheju 1:3
2. o Božjem Zakonu što ide naprijed /izlazi u Miheju 4:2
3. o pokajanome Izraelu koji biva obnovljen u Miheju 7:9 (tj. Novi izlazak, 7:15). To može upućivati na podrijetlo Mesije (Genenius, NRSV, NJB) ili Njegova djelovanja (usp. Mih 4:4.5a).

Ova dva lirska retka mogu upućivati na:

1. pred-postojanje Mesije (usp. Izr 8:22-31; Iv 1:1.14-15.30; 8:56-59; 16:28; 17:5.24; 2. Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Heb 1:3; 10:5-9)
2. način upućivanja na slavne potomke u prošlosti (tj. Noa, Abraham, ili vjerojatnije, David).

Ovaj čitav stih smjera na Davidovskoga kralja, od Davidove loze, iz Davidova rodnog grada. David je bio viđen kao savršeni kralj.

Pojam “vječnost” (BDB 761) je *'olam*. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Zauvijek \('*Olam*\).](#)

NIDOTTE, tom 3, str. 347, što raspravlja o pojmu *'olam*, daje ovaj osvrt:

“Dok je primamljivo vidjeti ovdje referencu na vječno pred-postojanje Mesije, takva zamisao nije nađena u biblijskoj ili poslije-biblijskoj židovskoj književnosti prije ‘Sličnosti Henoka’ (prvo stoljeće prije Krista – prvo stoljeće poslije Krista; vidjeti 1. Hen 48:2-6).”

Ja mislim, iako ovdje postoje navještaji u SZ-u o utjelovljenju, židovski vođe Isusova vremena bili su iznenađeni Njegovim tvrdnjama o jednakovrijednosti s Bogom (npr. Mk 2:5-7; Iv 1:1-14; 8:58 i Pavao, 2. Kor 4:4; Kol 1:15; Fil 2:6; Tit 2:13). Slijedi djelomičan popis SZ-nih tekstova korištenih kao potvrda punoga Isusova Božanstva:

1. Psalam 2:7, naveden u Poslanici Hebrejima 1:5 (vidjeti posebice Heb 1:2-3)
2. Psalam 45:6-7 naveden u Poslanici Hebrejima 1:8-9
3. Psalam 110:1 naveden u Poslanici Hebrejima 1:13
4. Knjiga proroka Izaije 9:6; Jeremije 23:5-6; Miheja 5:2 na koje se smjera u Evanđelju po Luki 1:32

5. Knjiga proroka Daniela 7:13 navedeno u Evanđelju po Mateju 26:64; Marku 14:62
6. Knjiga proroka Zaharije 13:7 navedeno u Evanđelju po Mateju 26:31; Marku 14:27
7. Knjiga proroka Malahije 3:1 navedeno u Evanđelju po Marku 1:1-3; Luki 2:26-27.

POSEBNA TEMA: SZ-ni NASLOVI ZA POSEBNOGA DOLAZEĆEG

- A. Prorok – Ponovljeni zakon 18:15.18.
- B. Kralj:
1. iz plemena Jude, Knjiga Postanka 49:10; Psalam 60:7; 108:8
  2. iz obitelji Davida, 2. Knjiga o Samuelu 7 (od Jišaja, Iz 11:1)
  3. iz ostalih tekstova: 1. Knjiga o Samuelu 2:10; Psalam 89:3-4; Knjiga proroka Izaije 9; 11; Jeremija 30:8-9; Ezekiel 37:21-22; Zaharija 9:9-10.
- C. Kralj /Svećenik:
1. Psalam 110 (kralj, stihovi 1-3; svećenik, stih 4)
  2. Knjiga proroka Zaharije 4:14 (dva maslinova stabla, dva pomazanika, Zerubabel [loza Davida] i Jošua [loza Arona]).
- D. Pomazanik ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)):
1. Božji Kralj, Psalam 2:2; 45:7
  2. prisutnost Duha, Knjiga proroka Izaije 11:2; 61:1
  3. Dolazeći, Knjiga proroka Daniela 9:26
  4. trojica SZ-nih vođa bili su pomazani kao znak Božjeg poziva i opunomoćenja: kraljevi (usp. Suci 9:8.15; 1. Sam 2:10; 9:16; 24:10; 2. Sam 19:21; 23:1; Ps 18:50), svećenici (usp. Izl 28:41; Lev 4:3; 6:22), i proroci (usp. 1. Kr 19:16).
- E. Kraljev Sin:
1. Psalam 2:7.12
  2. Izraelov kralj kao simbol Božje vladavine (usp. 1. Sam 8).
- F. Sin Čovječji (Dn 7:13; [vidjeti Posebnu temu dolje: Sin Čovječji](#)):
1. čovjek, Psalam 8:4; Knjiga proroka Ezekiel 2:1
  2. Božanski, Knjiga proroka Daniela 7:13.
- G. Posebni iskupiteljski naslovi:
1. Pateći Sluga, Knjiga proroka Izaije 52:13 - 53:12
  2. Pateći Pastir, Knjiga proroka Zaharije 12-14
  3. Ugaoni kamen, Psalam 118; Knjiga proroka Izaije 8:14-15; 28:16 ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ugaoni kamen](#))
  4. Posebno Dijete, Knjiga proroka Izaije 7:14; 9:6-7; Mihej 5:2
  5. Mladica /Grana, Knjiga proroka Izaije 4:2; 11:1-5; 53:2; Jeremija 23:5-6; 33:15; Zaharija 3:8; 6:12 ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:16: Isus Nazarećanin](#)).

NZ uzima ove razbacane reference o Božjemu posebnome iskupiteljskom posredniku te razjašnjava i razvija ih u razumijevanje o Isusu kao Božjemu Obećanom Dolazećem (npr. Mt 16:13-20; Iv 11:25-27). Dva dolaska Mesije sredstvo su kojim su ove različite djelatnosti i naslovi sjedinjene ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ovo i dolazeće Doba](#)).

Za dobru raspru o razlici u Evanđeljima između Sina Čovječjeg kao autoritativne osobe nasuprot Patećeg Sluge, vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 149-158.

POSEBNA TEMA: SIN ČOVJEČJI (iz Knjige proroka Daniela 7:13)

Aramejski izričaj (“*ben enosh*”, BDB 1085 GRAĐA i 1081) “sin čovječji” različit je od sličnoga hebrejskoga izričaja (“*ben adam*”) nađeno u Psalmima i Knjizi proroka Ezekijela. Oba su izričaja upotrijebljena usporedno u Knjizi o Jobu 25:6; Psalmu 8:4; 90:3; 144:3; Knjizi proroka Izaije 13:12. To očito upućuje na Mesiju i povezuje s Njegovom ljudskošću (usp. Dn 8:17; Job 25:6; Ps 8:4; Ez 2:1 [i mnogo više u Ez]), što je značenje aramejskoga i hebrejskoga izričaja “sin čovječji”, s njegovim božanstvom zbog oblaka koji su prijevoznik božanstva (usp. Dn 7:13; Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 14:62; Otk 1:7; 14:14).

Isus koristi izričaj kako bi uputio na Sâmog Sebe u NZ-u. U rabinskome judaizmu izričaj nije bio korišten o Mesiji. Izričaj nema isključive, nacionalističke, vojne suzvuke. On jedinstveno opisuje Mesiju kao potpunoga čovjeka i potpunoga Boga (usp. 1. Iv 4:1-3). Danielova uporaba prva je što se usredotočuje na njen Božanski vid!

Isus je koristio izričaj za Sebe u tri smisla:

1. Njegova patnja i smrt (npr. Mk 8:31; 10:45; 14:21; Lk 9:22.44)
2. Njegov dolazak kao Suca (npr. Mt 16:27; 25:31; Iv 5:27)
3. Njegov dolazak u slavi kako bi uspostavio Svoje kraljevstvo (npr. Mt 16:28; 19:28; Mk 13:26-27; 14:62).

Iz *The Jewish Study Bible*, str. 1657 (također vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 136-139), popisani su kasniji židovski prijevodi o ovome tekstu u Knjizi proroka Daniela:

1. ovaj okvir je Mesijanski (usp. 1. Hen 46:1; 48:10; 4 Ezra [2 Ezdre] poglavlje 13; b. Sanh. 98a)
2. sva naviještanja u ovome okviru već su ispunjena (usp. b. Sanh. 97b)
3. ovaj okvir ne upućuje na kraj vremena (usp. Post Rab. 98:2)
4. ovaj okvir predstavlja Izraela (usp. Ibn Ezra i Rashi).

POSEBNA TEMA: UGAONI KAMEN (“KAMEN” [BDB 6, KB 7] i “UGAONI KAMEN” [BDB 819, KB 944])

I. SZ-ne UPORABE

- A. Zamisao kamena kao čvrstoga trajnog predmeta koji čini dobar temelj korišten je za opis YHWH (usp. Job 38:6; Ps 18:2 koristi riječi za “stijenu”, BDB 700, 849).
- B. Potom se razvila u Mesijanski naslov (usp. Post 49:24; Ps 118:22; Iz 28:16).
- C. Postala je onom koja predstavlja osudu od YHWH putem Mesije (usp. Iz 8:16 [BDB 6 GRAĐA BDB 103]; Dn 2:34-35.44-45 [BDB 1078]).
- D. Ovo se razvilo u metaforu građenja (posebice Iz 28:16):
  1. temeljni kamen, prvi stavljen, koji je bio siguran i postavio uglove za ostatak građevine, nazvan “ugaoni kamen”
  2. može također upućivati na završni kamen stavljen na mjesto, koji drži zidove zajedno (usp. Zah 4:7; Ef 2:20.21), nazvan “zaglavni kamen”, iz hebrejskoga *ruš* (tj. glava)
  3. može upućivati na “glavni kamen”, koji je u središtu glavnoga ulaza s lukovima i drži težinu čitavoga zida.

II. NZ-ne UPORABE

- A. Isus je nekoliko puta naveo Psalam 118 kako bi uputio na Sebe (usp. Mt 21:41-46; Mk 12:10-11; Lk 20:17).
- B. Pavao koristi Psalam 118 u vezi s YHWH-inim odbacivanjem nevjernoga, pobunjeničkog Izraela (usp. Rim 9:33).

- C. Pavao koristi zamisao “zaglavnoga kamena” u Poslanici Efežanima 2:20-22 u upućivanju na Krista.
- D. Petar koristi ovu zamisao za Isusa u 1. Petrovoj poslanici 2:1-10. Isus je ugaoni kamen i vjernici su živo kamenje (tj. vjernici kao hramovi, usp. 1. Kor 6:19), izgrađeni na Njemu (tj. Isus je novi Hram, usp. Mk 14:58; Mt 12:6; Iv 2:19-20). Židovi su odbacili glavni temelj svoje nade kad su odbacili Isusa kao Mesiju.

III. TEOLOŠKE IZJAVE

- A. YHWH je dozvolio Davidu /Salomonu gradnju Hrama. Rekao im je da ako će držati Savez On će ih blagosloviti i biti s njima, ali ako neće Hram će biti razrušen (usp. 1. Kr 9:1-9)!
- B. Rabinski je judaizam bio usredotočen na oblik i obred a zanemario je osobni vid vjere (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38). Bog traži dnevni, osobni, bogobojazan odnos s onima stvorenima na Njegovu sliku (usp. Post 1:26-27). Evanđelje po Luki 20:17-18 sadržava zastrašujuće riječi o Sudu, kao što čini Evanđelje po Mateju 5:20, usmjereno na judaizam.
- C. Isus je koristio zamisao hrama za prikaz Njegova fizičkog tijela (usp. Iv 2:19-22). Ova zamisao osobne vjere u Isusa kao Mesiju što se nastavlja i širi jeste ključ za međusobni odnos s YHWH-om (tj. Iv 14:6; 1. Iv 5:10-12).
- D. Spasenje je značilo obnovu oštećene Božje slike u ljudskim bićima (Post 1:26-27 i poglavlje 3) tako da zajedništvo s Bogom bude moguće. Cilj kršćanstva je Kristo-sličnost sada. Vjernici postaju živo kamenje (tj. mali hramovi građeni na /prema uzorku po Kristu).
- E. Isus je temelj naše vjere i zaglavni kamen naše vjere (tj. Alfa i Omega). Ipak je i kamen spoticanja i Stijena Sablazni (Iz 28:16). Promašiti Njega jeste promašiti sve. Ovdje ne može postojati neodređenost [srednji temelj]!

POSEBNA TEMA: OVO DOBA I DOLAZEĆE DOBA

SZ-ni proroci vidjeli su budućnost kao proširenje sadašnjosti. Za njih će budućnost biti obnova zemljopisnog Izraela. Međutim, čak su i oni to vidjeli kao Novi dan (usp. Iz 65:17; 66:22). Neprestanim voljnim odbijanjem YHWH od Abrahamovih potomaka (čak nakon progonstva) u židovskoj se međuzavjetnoj apokaliptičkoj književnosti razvio nov obrazac (tj. 1. Henokova, 4. Ezrina, 2. Baruhova). Ova su pisanja počela činiti razliku između dva Doba: sadašnje Zlo doba pod vlašću Sotone te dolazeće Doba pravednosti pod vlašću Duha i ustoličeno od strane Mesije (često energičan ratnik).

U ovome području teologije (eshatologija) postoji očit razvoj. Teolozi to nazivaju “napredujuće otkrivenje”. NZ potvrđuje ovu novu kozmičku stvarnost dva Doba (tj. vremenski dualizam).

<u>Isus</u>	<u>Pavao</u>	<u>Hebrejima</u>
Matej 12:32	Rimljanima 12:2	1:2
Matej 13:22 i 29	1. Korinćanima 1:20; 2:6.8; 3:18	6:5
Marko 10:30	2. Korinćanima 4:4	11:3
Luka 16:8	Galaćanima 1:4	
Luka 18:30	Efežanima 1:21; 2:1.7; 6:12	
Luka 20:34-35	1. Timoteju 6:17	
	2. Timoteju 4:10	
	Titu 2:12	

U NZ-noj teologiji ova su se dva židovska doba preklapala zbog neočekivanoga i previđenog pretkazanja dva Dolaska Mesije. Isusovo utjelovljenje ispunilo je SZ-na proročanstva o ustoličenju Novoga doba (Dn 2:44-45). Doduše, SZ

također je vidio Njegov Dolazak kao Suca i Osvajača [Pobjednika], ipak On je prvo došao kao Pateći Sluga (usp. Iz 53; Zah 12:10), ponizan i krotak (usp. Zah 9:9). On će se vratiti u sili kao što je SZ pretkazao (usp. Otk 19). Ovo dvo-stupanjsko ispunjenje uzrokovalo je da Kraljevstvo bude sadašnje (ustoličeno), ali buduće (ne dovršeno u potpunosti). To je NZ-na napetost gotovo, ali ne još!

1:33 “On će kraljevati ... zauvijek, i Njegovo kraljevstvo neće imati kraja” Ovo očito nije referenca na Tisućljetno kraljevstvo (usp. Otk 20:1-6, zapravo, Isus nikad ne upućuje niti smjera na ograničenu Mesijansku vladavinu), nego na Vječno kraljevstvo (usp. Ps 45:7; 93:2; Iz 9:6.7; Dn 7:14.18; i podrazumijevano u Mih 5:2-5a). [Za “kraljevstvo” vidjeti Posebne teme dolje: Kraljevstvo Božje; i: Zauvijek \(*’olam*\) \(grčki idiom\).](#)

POSEBNA TEMA: KRALJEVSTVO BOŽJE

U SZ-u mislilo se o YHWH-i kao o Kralju Izraela (usp. 1. Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Iz 43:15; 44:6) i o Mesiji kao o savršenome Kralju (usp. Ps 2:6; Iz 9:6-7; 11:1-5). Rođenjem Isusa u Betlehemu (6.-4. g.pr.Kr.) Kraljevstvo je Božje prodrlo u ljudsku povijest s novom snagom i otkupljenjem (Novi savez, usp. Jer 31:31-34; Ez 36:27-36). Ivan Krstitelj naviještao je blizinu Kraljevstva (usp. Mt 3:2; Mk 1:15). Isus je jasno učio da je Kraljevstvo prisutno u Njemu Sânome i Njegovim učenjima (usp. Mt 4:17.23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28; 16:19; Mk 12:34; Lk 10:9.11; 11:20; 12:31-32; 16:16; 17:21). Ipak Kraljevstvo je i budućnost (usp. Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Lk 21:31; 22:16.18).

U usporednicama u sinoptičkim Evanđeljima po Marku i Luki nalazimo izričaj, “Kraljevstvo Božje”. Ta uobičajena tema Isusovih učenja uključuje prisutnost Božje vladavine u ljudskim srcima, koja će jednoga dana biti dovršena nad čitavom Zemljom. To je odraženo u Isusovoj molitvi u Mateju 6:10. Matej, pišući Židovima, prvenstveno se izražavao izričajem ne koristeći Ime Božje (Kraljevstvo nebesko), dok su Marko i Luka, pišući ne-Židovima, upotrebljavali uobičajenu oznaku, koristeći Božansko Ime.

To je kao ključni izričaj sinoptičkih Evanđelja. Prva i zadnja Isusova propovijed, a najviše Njegove parabole, bave se ovom temom. Izričaj se odnosi na vladavinu Božju u ljudskim srcima sada! Začuđujuće je da Ivan taj izričaj koristi samo dva puta (i nikad u Isusovim parabolama). U Evanđelju po Ivanu ključna metafora je “vječni život”.

Napetosti s ovim izričajem bile su uzrokovane s dva Kristova dolaska. SZ usredotočen je na jedan dolazak Božjega Mesije – vojni, pravosudni, veličanstveni dolazak – ali NZ pokazuje da je On prvi puta došao kao Pateći Sluga iz Knjige proroka Izaije 53 i kao ponizan Kralj iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Dva se židovska doba, Doba grješnosti i Novo doba pravедnosti, preklapaju. Isus trenutačno vlada u srcima vjernika, ali jednoga će dana vladati nad čitavim Stvorenjem. On će doći kao što je predvidio SZ! Vjernici žive u “već” nasuprot “ali ne još” Kraljevstvu Božjem (usp. Gordon D. Fee i Douglas Stuart u *How to Read The Bible For All Its Worth*, str. 131-134).

POSEBNA TEMA: ZAUVIJEK (*’olam*)

Etimologija hebrejskoga pojma *’olam*, עולם (BDB 761) je neizvjesna (NIDOTTE, tom 3, str. 345). Korišten je u nekoliko značenja (uobičajeno određenih okvirom). Sljedeće su samo izdvojeni primjeri:

1. drevno:
  - a. ljudi, Knjiga Postanka 6:4; 1. Samuelova 27:8; Knjiga proroka Jeremije 5:15; 28:8
  - b. mjesta, Knjiga proroka Izaije 58:12; 61:4
  - c. Bog, Psalam 93:2; Izreke 8:23; Knjiga proroka Izaije 63:16
  - d. stvari, Knjiga Postanka 49:26; Job 22:15; Psalam 24:7.9; Knjiga proroka Izaije 46:9
  - e. vrijeme, Ponovljeni zakon 32:7; Knjiga proroka Izaije 51:9; 63:9.11
2. buduće vrijeme:
  - a. nečiji život, Knjiga Izlaska 21:6; Ponovljeni zakon 15:17; 1. Samuelova 1:22; 27:12
  - b. hiperbola za kralja, 1. Knjiga o Kraljevima 1:31; Psalam 61:7; Knjiga Nehemije 2:3
  - c. neprekidno postojanje:
    - (1) Zemlja, Psalam 78:69; 104:5; Propovjednik 1:4
    - (2) nebesa, Psalam 148:5

- d. postojanje Boga:
- (1) Knjiga Postanka 21:33
  - (2) Knjiga Izlaska 15:18
  - (3) Ponovljeni zakon 32:40
  - (4) Psalam 93:2
  - (5) Knjiga proroka Izaije 40:28
  - (6) Knjiga proroka Jeremije 10:10
  - (7) Knjiga proroka Daniela 12:7
- e. Savez:
- (1) Knjiga Postanka 9:12.16; 17:7.13.19
  - (2) Knjiga Izlaska 31:16
  - (3) Levitski zakonik 24:8
  - (4) Knjiga Brojeva 18:19
  - (5) 2. Knjiga o Samuelu 23:5
  - (6) Psalam 105:10
  - (7) Knjiga proroka Izaije 24:5; 55:3; 61:8
  - (8) Knjiga proroka Jeremije 32:40; 50:5
- f. poseban Savez s Davidom:
- (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25.29; 22:51; 23:5
  - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 2:33.45; 9:5
  - (3) 2. Knjiga Ljetopisa 13:5
  - (4) Psalam 18:50; 89:4.28.36.37
  - (5) Knjiga proroka Izaije 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
- g. Božji Mesija:
- (1) Psalam 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
  - (2) Knjiga proroka Izaije 9:6
- h. Božji zakoni:
- (1) Knjiga Izlaska 29:28; 30:21
  - (2) Levitski zakonik 6:18.22; 7:34; 10:15; 24:9
  - (3) Knjiga Brojeva 18:8.11.19
  - (4) Psalam 119:89.160
- i. Božja obećanja:
- (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25; 22:51
  - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 9:5
  - (3) Psalam 18:50
  - (4) Knjiga proroka Izaije 40:8
- j. Abrahamovo potomstvo i Obećana zemlja:
- (1) Knjiga Postanka 13:15; 17:19; 48:4
  - (2) Knjiga Izlaska 32:13
  - (3) 1. Knjiga Ljetopisa 16:17
- k. Blagdani prema Savezu:
- (1) Knjiga Izlaska 12:14; 17:24
  - (2) Levitski zakonik 23:14; 21:41
  - (3) Knjiga Brojeva 10:8
- l. vječna vječnost:
- (1) 1. Knjiga o Kraljevima 8:13
  - (2) Psalam 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
  - (3) Knjiga proroka Izaije 26:4; 45:17
  - (4) Knjiga proroka Daniela 9:24

- m. ono što Psalmi kažu vjernici će činiti zauvijek:
  - (1) zahvaljivanje, Psalam 30:12; 79:13
  - (2) prebivanje u Njegovoj prisutnosti, Psalam 41:12; 61:4.7
  - (3) pouzdanje u Njegovo milosrđe, Psalam 52:8
  - (4) slavljenje GOSPODINA, Psalam 52:9
  - (5) pjevanje hvala, Psalam 61:8; 89:1
  - (6) izricanje Njegove pravde, Psalam 75:9
  - (7) slavljenje Njegovog Imena, Psalam 86:12; 145:2
  - (8) blagoslivljanje Njegovog Imena, Psalam 145:1
- 3. unatrag i unaprijed u vremenu (“od vječnosti do vječnosti”):
  - a. Psalam 41:13 (slavljenje Boga)
  - b. Psalam 90:2 (Sâm Bog)
  - c. Psalam 103:17 (dobrota GOSPODINOVA).

Upamtite, okvir određuje širinu značenja pojma. Vječni Savezi i obećanja su uvjetovani (tj. Jer 7). Kod svake uporabe SZ-a o ovoj veoma tečnoj riječi budite pozorni kod čitanja vaših suvremenih gledišta o vremenu ili vašoj NZ-noj sustavnoj teologiji. NZ su opće primjenjiva SZ-na obećanja.

1:34

NASB, NRSV, TEV
NKJV
NJB

“budući sam ja djevica”
“budući ne poznajem muškarca”
“budući nemam spoznaju o muškarcu”

Riječ “znati” u hebrejskome podrazumijeva prisnan, osobni odnos (usp. Jer 1:5), čak seksualno sjedinjenje (usp. Post 4:1; 1. Sam 1:19). Ovaj je isti idiom upotrijebljen u istome smislu u Septuaginti (usp. Suci 11:39; 21:12).

1:35 “osjenit će te” Ovo nije bilo seksualno iskustvo za Boga i Mariju. Duh nema fizičko, ljudsko tijelo. Postoji usporedan odnos između “Sveti Duh doći će nad tebe” i “sila Previšnjega osjenit će te”. U ovome okviru nije naglašena Osoba Duha, nego SZ-na zamisao o Njemu kao Božjoj sili koja izlazi kako bi izvršila Božju naredbu (usp. Post 1:2). Kao što je Božja sila došla na Mariju (*eperchomai*) izvršiti Njegove svrhe, tako je došla i na Ranu crkvu (usp. Djela 1:8).

Moramo biti pozorni da ne uključimo grčke politeističke zamisli u ove tekstove o djevičanskome rođenju. Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 1:27. To može biti pravi razlog zašto se ova istina ne pojavljuje u govorima u Djelima apostolskim ili u NZ-nim Poslanicama.

“Osjeniti /natkriliti” (*episkiazō*) se izgleda odnosi na SZ-ni *Šekina* Oblak u Lutanjima pustinjom što je simbolizirao Božju prisutnost (usp. Septuaginta u Izl 40:35). Isti grčki pojam upotrijebljen je o Božjoj prisutnosti koja se nadvila nad unutarnji krug apostola na Gori preobraženja (usp. Mt 17:5; Mk 7:9; Lk 9:34). To je pokazivalo Njegovu osobnu prisutnost i silu.

NASB, TEV
NKJV
NRSV
NJB

“sveto Dijete”
“da Sveti koji mora biti rođen”
“dijete koje mora biti rođeno bit će sveto”
“dijete će biti sveto”

Iz ovih engleskih prijevoda očito je da postoji poteškoća u grčkome tekstu. Doslovni izričaj je: “zašto također dijete biva rođeno svetim”. PARTICIPU “biva rođeno” (PREZENT PASIVA) neki drevni grčki rukopisi dodaju “od (ili “iz”) tebe” (tj. Marije, usp. MS C^{*}). Postojalo je nekoliko mogućih objašnjenja:

1. dvije prethodne kratke rečenice imaju “tebe /te”
2. dodatak slijedi Matejevu usporednicu (usp. Mt 1:20)
3. ovo je jedan od nekoliko namjeravanih teoloških dodataka od pisara kako bi zaustavili drevne hereze Kristologije (usp. Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 139).

Ovo je upotrijebljeno u smislu “bezgrješnosti” (usp. Djela 3:14; 7:12; 22:14), ali također “dat da izvrši Božje zadatke” (usp. Djela 4:27).

Svetost je obiteljska Božja osobina (“sveto dijete” usporedno je sa “Sin Božji”). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Svet.](#)

POSEBNA TEMA: SVET

I. UPORABA U STAROME ZAVJETU

- A. Etimologija pojma (*kadosh*, BDB 872) je neizvjesna, moguće kanaanska. Moguće da dio korijena (tj. *kds*) znači “podijeliti”. Ovo je izvor popularne odredbe “odvojen (iz kanaanske kulture, usp. Pnz 7:6; 14:2.21; 26:19) za Božju uporabu”.
- B. Odnosi se na kultne stvari, mjesta, vremena, i osobe. Uobičajen u Knjizi Izlaska, Levitskome zakoniku, i Brojevima.
- C. U proročkoj književnosti (posebice Izaija i Hošea) osobni dio prethodno prisutan, ali nenaglašen, dolazi naprijed. To postaje načinom označavanja Božje biti (usp. Iz 6:3). Bog je svet; Njegovo Ime koje predstavlja Njegovu narav je Svet; Njegov narod koji je otkrio Njegovu narav jadnome svijetu je svet (ako su poslušni Savezu u vjeri).
- D. Božje milosrđe i ljubav neodvojivi su od teoloških zamisli zavjetne, pravedne, i sržne naravi. U tome je napetost u Bogu prema nesvetome, palome, pobunjenom čovječanstvu. U *Synonyms of the Old Testament*, str. 112-113 od Roberta B. Girdlestonea, postoji zanimljiv članak o odnosu između Boga kao “milosrdnoga” i Boga kao “svetoga”.

II. NOVI ZAVJET

- A. Pisci NZ-a (osim Luke) su hebrejski mislioci, ali bili su pod utjecajem koine grčkog (tj. Septuaginte). To je grčki prijevod SZ-a, ne klasična grčka književnost, umovanje, ili religija koja nadzire njihov rječnik.
- B. Isus je svet zato jer je došao od Boga i On je kao Bog i On je Bog (usp. Lk 1:35; 4:34; Djela 3:14; 4:27.30). On je Svetac i Pravednik (usp. Djela 3:14; 22:14). Isus je svet jer je On bezgrješan (usp. Iv 8:46; 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 1:19; 2:22; 1. Iv 3:5).
- C. Zato jer je Bog svet, Njegova djeca postaju sveta (usp. Lev 11:44-45; 19:2; 20:7.26; Mt 5:48; 1. Pt 1:16). Zato jer je Isus svet, Njegovi sljedbenici postaju sveti (usp. Rim 8:28-29; 2 Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Kršćani su spašeni kako bi služili u Kristo-sličnosti.

▣ (1:35) “Sinom Božjim” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Sin Božji.](#)

1:37 “Jer ništa neće biti nemoguće s Bogom” Ova izjava upućuje na Evanđelje po Luki 1:36, ali i Gabrielovu poruku Mariji (Lk 1:26-35). Elizabetina trudnoća bio je način potvrđivanja Božjih nadnaravnih djelovanja u ljudskome začeću (usp. LXX u Post 18:14). Ovaj je izričaj SZ-ni idiom o Božjoj sili koja izvršava Njegove svrhe (usp. Job 42:2; Jer 32:17; Zah 8:6). To može biti smjerenje na Knjigu Postanka 18:14, koja se posebice bavi rođenjem Izaka (još jedno nadnaravno, ali ne djevičansko, rođenje). U sličnoj se potvrdi pojavljuje i u Evanđelju po Marku 10:27 i Luki 18:27.

1:38 “sluškinje Gospodinove” Pojam “Gospodinove” (*kurios* što odražava *adon*) očito upućuje na YHWH-u ovdje, ali u Evanđelju po Luki 1:43 Elizabeta koristi taj pojam za Isusa. Vidjeti puniju bilješku u Luki 1:43 i [Posebnu temu u Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

▣ “neka mi bude napravljeno prema tvojoj riječi” Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) OPTATIVA, što je molitva ili izražena želja. Kakvu je veliku vjeru pokazala ova djevojka! Ona nije bezgrješna, ali ima veliku vjeru (usp. Lk 1:45). Ovaj stih pokazuje teološku ravnotežu između Božje suverenosti i Njegova zavjetnog naloga (tj. “ako ... onda”) za ljudskim odazivom. Bog je naumio i poduzeo prvi korak; Marija je surađivala!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:39-45

³⁹Sad u ovo vrijeme Marija se digne i ode u žurbi u brdovitu zemlju, u grad Jude, ⁴⁰i uđe u kuću Zaharije i pozdravi Elizabetu. ⁴¹Kad je Elizabeta čula Marijin pozdrav, dijete poskoči u njenoj maternici; i Elizabeta bijaše ispunjena Svetim Duhom. ⁴²I ona povika s jakim glasom i reče: “Blagoslovljena si ti među ženama, i blagoslovljen je plod tvoje maternice!” ⁴³I kako se je to dogodilo meni, da majka moga Gospodina dođe k meni? ⁴⁴Jer gle, kad zvuk tvoga pozdrava dosegnu moje uši, dijete poskoči u mojoj maternici od radosti. ⁴⁵I blagoslovljena je ona koja povjerova kako će biti ispunjenje onoga što je bilo govoreno njoj od Gospodina.”

1:39 Zaharija i Elizabeta nisu živjeli u Jeruzalemu, nego u njegovoj blizini.

1:41 “dijete poskoči u njenoj maternici” Ovo nije uobičajeno za šesti mjesec trudnoće, nego je odabir vremena čudesan! Oči vjere vidjele su veliko značenje u uobičajenom događaju. Rabini su tvrdili kako se dijete može odazvati na duhovne stvari (usp. Post 25:22). Ivan, koji je bio začat Božjom pomoći, bio je u prisutnosti Isusa (obojica su još nerođeni).

▣ **“ispunjena Svetim Duhom”** Zabilježite kako se ovaj izričaj (toliko uobičajen u Djelima) pojavljuje ovdje u okolnosti prije Pedesetnice. Međutim, Elizabetin ishodišni proročki uvid daleko doseže i očito je nadnaravni.

1:42 “Blagoslovljena ... blagoslovljen” Oba su oblika naglašena (hebrejski i aramejski), kao Psalam 1:1 (bez GLAGOLA). Oni su također PERFEKTI PASIVNIH PARTICIPA. Marija je blagoslovljena za Božansku svrhu. Svijet je blagoslovljen zbog njenog djeteta (usp. Post 3:15).

1:43 “moga Gospodina” Elizabeta koristi teološki važan pojam “Gospodin()” (usp. Izl 3:14; Ps 110:1) kako bi uputila na nerođenog Mesiju (usp. Lk 2:14). Ispunjenje Duhom jasno je otvorilo njene oči kao što je On učinio Šimunu u Evanđelju po Luki 2:26; za Anu u Luki 2:36-38; za Natanaela u Ivanu 1:49; i za Petra u Mateju 16:16.

Elizabeta koristi isti grčki pojam, “Gospodin()”, o YHWH-i u Luki 1:45 i 46-47 (pomoću Njegova anđela vjesnika). U kasnijemu židovskom štovanju Židovi su bili uznemireni od izgovaranja zavjetnoga Imena za Boga YHWH, tako su ga zamijenili hebrejskim pojmom *Adon* (suprug, vlasnik, gospodar, gospodin) jer je on u njihovu čitanju Pisma. To je naizmjenice utjecalo na kasnije prijevode kao što su engleski, što koriste GOSPODIN za YHWH-u i Gospodin za *Adon* (usp. Ps 110:1). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

1:45 “blagoslovljena” Ovo je drukčija grčka riječ za blagoslovljena (*makaria*) od one u Evanđelju po Luki 1:42 (dva put), što je *eulogeō*. Taj pojam u Luki 1:42 upotrijebljen je samo za Boga (jednom o Mariji u Lk 1:42), dok je taj pojam u Luki 1:45 upotrijebljen o ljudima (usp. Lk 6:20-23; Mt 5:3-11).

▣ **“je ona koja povjerova”** Ovo bi izgleda morala biti namjeravana usporedba sa Zaharijinim izražavanjem sumnji i ishodišnoj nijemosti. Međutim, to također može djelovati kao način označavanja evangelističke svrhe svih Evanđelja (usp. Iv 20:30-31). Luka želi da njegovi poganski čitatelji /slušatelji također iskuse vjeru u Božju riječ i obećanja!

[Vidjeti Posebne teme dolje: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \(אמן\); i: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imencana\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\]\) u NZ-u.](#)

POSEBNA TEMA: POVJERENJE, POUZDANJE, VJERA, I VJERNOST U STAROME ZAVJETU [אמן]

I. UVODNE IZJAVE

Treba biti izjavljeno da uporaba ove teološke zamisli, tako ključne za NZ, nije jasno određena u SZ-u. Ona je zasigurno tamo, ali prikazana u ključu izabranih odlomaka i osoba.

SZ spaja:

- A. pojedinca i zajednicu
- B. osobni susret i poslušnost Savezu.

Vjera je oboje i osobni susret i svakodnevni način života! Lakše ju je opisati u osobi nego u leksičkom obliku (tj. proučavanje riječi). Ovaj osobni vid najbolje je slikovito opisan u:

- A. Abrahamu i njegovu potomstvu
- B. Davidu i Izraelu.

Ovi ljudi susreli su Boga i njihovi životi bili su trajno promijenjeni (ne savršeni životi, već neprekidna vjera). Kušnja je otkrila slabost i snagu njihove vjere u susretu s Bogom, ali prisran, odnos pouzdanja nastavio se kroz vrijeme! Bila je iskušana i pročišćena, ali je nastavljena kao svjedočenje njihove pobožnosti i načina života.

II. UPORABA GLAVNOG KORIJENA

- A. אמן (BDB 52)

1. GLAGOL

- a. *Qal* osnova – poduprijeti, ojačati (tj. 2. Kr 10:1.5; Est 2:7, ne teološka uporaba)

- b. *Niphal* osnova – učiniti sigurnim ili čvrstim, ustanoviti, potvrditi, biti vjeran ili pouzdan:
- (1) o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 8:2; 53:1; Jeremija 40:14
  - (2) o stvari, Knjiga proroka Izaije 22:23
  - (3) o Bogu, Ponovljeni zakon 7:9; Knjiga proroka Izaije 49:7; Jeremija 42:5
- c. *Hiphil* osnova – stajati čvrsto, vjerovati, pouzdati se:
- (1) vjerova Abraham Bogu, Knjiga Postanka 15:6
  - (2) Izraelci u Egiptu su vjerovali, Knjiga Izlaska 4:31; 14:31 (nije kano u Pnz 1:32)
  - (3) Izraelci su vjerovali YHWH-i koji je govorio kroz Mojsija, Knjiga Izlaska 19:9; Psalam 106:12.24
  - (4) Ahaz nije vjerovao u Boga, Knjiga proroka Izaije 7:9
  - (5) tkogod vjeruje u to /njega, Knjiga proroka Izaije 28:16
  - (6) vjerovati istine o Bogu, Knjiga proroka Izaije 43:10-12.
2. IMENICA (MUŠKI ROD) – vjernost (tj. Pnz 32:20; Iz 25:1; 26:2).
  3. PRILOG – zaista, uistinu, slažem se, moglo bi biti tako (usp. Pnz 27:15-26; 1. Kr 1:36; 1. Ljet 16:36; Iz 65:16; Jer 11:5; 28:6). Ovo je obredno korištenje “amen” u SZ-u i NZ-u.
- B. אמת (BDB 54) IMENICA ŽENSKOG RODA, nepokolebljivost, odanost, istina:
1. o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 10:20; 42:3; 48:1
  2. o Bogu, Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 117:2; Knjiga proroka Izaije 38:18.19; 61:8
  3. o istini, Ponovljeni zakon 32:4; 1. Knjiga o Kraljevima 22:16; Psalam 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Knjiga proroka Jeremije 9:5; Zaharija 8:16.
- C. אמנה (BDB 53), nepokolebljivost, postojanost, čestitost:
1. o rukama, Knjiga Izlaska 17:12
  2. o vremenima, Knjiga proroka Izaije 33:6
  3. o ljudima, Knjiga proroka Jeremije 5:3; 7:28; 9:2
  4. o Bogu, Psalam 40:11; 88:12; 89:1.2.5.8; 119:138.

III. PAVLOVA UPORABA OVE SZ-ne ZAMISLI

- A. Pavao temelji svoje novo razumijevanje YHWH i SZ-a na svome osobnom susretu s Isusom na putu za Damask (usp. Djela 9; 22; 26).
- B. Pronašao je SZ-nu potporu za svoje novo razumijevanje u dva ključna SZ-na odlomka što koriste korijen אמן:
1. Knjiga Postanka 15:6 – Abramov osobni susret potaknut od Boga (Post 12) ishodio je u poslušnome životu vjere (Post 12 - 22). Pavao na ovo cilja u Poslanici Rimljanima 4 i Galaćanima 3.
  2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – onima koji vjeruju u to (tj. Božji prokušani i čvrsto postavljeni ugaoni kamen) nikad neće biti:
    - a. Poslanica Rimljanima 9:33, “posramljeni” ili “razočarani”
    - b. Poslanica Rimljanima 10:11, isto kao gore.
  3. Knjiga proroka Habakuka 2:4 – oni koji poznaju vjernog Boga trebali bi živjeti vjerne živote (usp. Jer 7:28). Pavao je koristio ovaj tekst u Poslanici Rimljanima 1:17 i Galaćanima 3:11 (također zabilježite Heb 10:38).

IV. PETROVA UPORABA SZ-ne ZAMISLI

- A. Petar usklađuje:
1. Knjiga proroka Izaije 8:14 – 1. Petrova poslanica 2:8 (kamen spoticanja)
  2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – 1. Petrova poslanica 2:6 (ugaoni kamen)
  3. Psalam 118:22 – 1. Petrova poslanica 2:7 (odbaćeni kamen).
- B. On okreće jedinstven jezik što opisuje Izraela, “izabrani rod, kraljevstvo svećeništva, sveti narod, narod za Božju vlastitu svojinu” iz:
1. Ponovljenog zakona 10:15; Knjige proroka Izaije 43:21
  2. Knjige proroka Izaije 61:6; 66:21

3. Knjige Izlaska 19:6; Ponovljenog zakona 7:6
i sada to upotrebljava za vjeru Crkve u Krista.

V. Ivanova uporaba zamisli

A. Njena NZ-na uporaba

Pojam “povjerova” dolazi od grčkog pojma (*pisteuō*) koji se može prevesti i “povjerovati”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Na primjer, IMENICA se ne pojavljuje u Evanđelju po Ivanu, ali je česta uporaba GLAGOLA. U Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenoj predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri površne uporabe ovog pojma “povjerovati” nalaze se u Ivanu 8:31-59 i Djelima apostolskim 8:13.18-24. Prava biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena postupkom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32).

B. Njena uporaba s PRIJEDLOZIMA

1. *eis* znači “u”. Ova jedinstvena građa naglašava vjernikovo stavljanje njihova pouzdanja /vjere u Isusa:
  - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
  - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
  - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
  - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
  - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
  - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
  - g. u Boga (Iv 14:1)
2. *ev* znači “u” kao u Evanđelju po Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14
3. *epi* znači “u” ili “iznad /nad”, kao u Evanđelju po Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj poslanici 2:6
4. DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
5. *hoti*, što znači “vjerovati da”, daje sadržaj kako što vjerovati:
  - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
  - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
  - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
  - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
  - e. Isus je Sin Božji (Iv 11:27; 20:31)
  - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
  - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
  - h. Isus dolazi od Oca (Iv 16:27.30)
  - i. Isus poistovjećuje Sebe u zavjetnom imenu Oca, “Ja Jesam” (Iv 8:24; 13:19)
  - j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
  - k. Isus je umro i ponovo ustao (1. Sol 4:14).

VI. ZAKLJUČAK

Biblijska vjera je čovjekov odaziv na Božansku riječ /obećanje. Bog uvijek započinje (tj. Iv 6:44.65), ali dio ovoga Božanskog naviještanja je potreba čovjekova odaziva:

A. pouzdanje

B. zavjetna poslušnost.

Biblijska vjera je:

1. osobni odnos (početna vjera)
2. potvrda biblijske istine (vjera u Božje otkrivenje)
3. prikladan odgovor u poslušnosti (svakodnevna vjera).

Biblijska vjera nije karta za Nebo ili polica osiguranja. To je osobni odnos. To je svrha stvaranja i ljudi stvorenih na sliku i sličnost Boga (usp. Post 1:26-27). Ishod je “prisnost”. Bog zahtijeva zajedništvo, a ne određeno teološko stajalište! Ali zajedništvo sa svetim Bogom zahtijeva da djeca pokazuju “obiteljske” osobine (tj. svetost,

usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 1. Pt 1:15-16). Pad (usp. Post 3) povrijedio je našu sposobnost ispravnoga odaziva. Stoga, Bog je djelovao za naše dobro (usp. Ez 36:27-38), dajući nam “novo srce” i “novog duha”, koji nam kroz vjeru i pokajanje omogućava zajedništvo s Njim i poslušnost Njemu!

Svo troje je ključno. Svo troje mora se držati. Cilj je upoznati Boga (hebrejski i grčki smisao) i odražavati Njegovu narav u svojim životima. Cilj vjere nije Nebo jednoga dana, nego Kristo-sličnost svakoga dana!

Čovjekova vjernost je ishod (NZ), ne temelj (SZ) odnosa s Bogom: čovjekova vjera u Njegovu vjernost; čovjekovo pouzdanje u Njegovu pouzdanost. Srce NZ-nog gledišta na spasenje jeste da se ljudi moraju početno i neprekidno odazivati na početnu Božju milost i milosrđe pokazanu u Kristu. On je ljubio, On je poslao, On je providio; mi moramo odgovoriti u vjeri i vjernosti (usp. Ef 2:8-9 i 10)!

Vjeran Bog želi vjerne ljude kako bi otkrio Sâm Sebe nevjernome svijetu i dovede ga u osobnu vjeru u Njega.

POSEBNA TEMA: VJERA, POVJERENJE, ILI POUZDANJE (*Pistis* [IMENICA], *Pisteuō*, [GLAGOL], *Pistos* [PRIDJEV] U NZ-u

- A. To je veoma važan pojam u Bibliji (usp. Heb 11:1.6). Bio je subjekt Isusova ranoga propovijedanja (usp. Mk 1:15). Postoje najmanje dva zahtjeva Novoga saveza: pokajanje i vjera (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21).
- B. Njegova etimologija
1. Pojam “vjera” u SZ-u znači odanost, vjernost, ili pouzdanost i bio je opis Božje naravi, ne naše.
  2. Dolazi iz hebrejskoga pojma (*emun, emunah*, BDB 53, tj. Hab 2:4), što znači “biti siguran ili trajan”. Spasavajuća vjera je:
    - a. osoba kojoj se daje dobrodošlica (tj. osobno pouzdanje, vjera, usp. E.1., dolje)
    - b. istine koje se vjeruju o toj osobi (tj. Pismo, usp. E.5., dolje)
    - c. življenje života kao ta osoba (tj. Kristo-sličnost).
- C. Njegova SZ-na uporaba
- Mora biti naglašeno da Abrahamova vjera nije bila u budućega Mesiju, nego u Božje obećanje da će imati dijete i potomstvo (usp. Post 12:2; 15:2-5; 17:4-8; 18:14; Rim 4:1-5). Abraham se odazvao tome obećanju pouzdavajući se u Boga ([vidjeti Posebnu temu gore: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu \[827\]](#)) i u Njegovu riječ. On je ipak imao sumnje i poteškoće s ovim obećanjem, koje je uzelo trinaest godina da bude ispunjeno. Njegova je nesavršena vjera, međutim, bila prihvaćena od Boga. Bog je voljan raditi s neispravnima ljudskim bićima koji se odazivlju Njemu i Njegovim obećanjima u vjeri, čak iako je ta vjera veličine gorušičinog sjemena (usp. Mt 17:20) ili mješovita vjera (usp. Mk 9:22-24).
- D. Njegova NZ-na uporaba
- Pojam “povjerova” iz grčkoga je pojma (*pisteuō*) koji također može biti preveden “povjerenje”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Primjerice, IMENICA se ne pojavljuje u Evanđelju po Ivanu, ali GLAGOL je korišten često. U Evanđelju po Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenosti predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri ove površne uporabe pojma “povjerenje” su u Ivanu 8:31-59 te Djelima apostolskim 8:13.18-24. Istinska biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena tijekom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32; 28:19-20).
- E. Njegova uporaba s PRIJEDLOGOM
1. *eis* znači “u”. Ova jedinstvena građa naglašava da vjernici stavljaju svoje pouzdanje /vjeru u Isusa:
    - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
    - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 17:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
    - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
    - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
    - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
    - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
    - g. u Boga (Iv 14:1)
  2. *en* znači “u” kao u Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14

3. *epi* znači “u” ili na, kao u Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj 2:6
4. PADEŽ DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
5. *hoti*, što znači “povjerovati da”, daje sadržaj u što povjerovati:
  - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
  - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
  - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
  - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
  - e. Isus je Božji Sin (Iv 11:27; 20:31)
  - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
  - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
  - h. Isus je došao od Oca (Iv 16:27.30)
  - i. Isus je Sebe poistovjetio u Očevu zavjetnome Imenu, “Ja Jesam” (Iv 8:24; 13:19)
  - j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
  - k. Isus je umro i ponovo bio uzdignut (1. Sol 4:14).

▣ (1:45) “kako će biti ispunjenje” Ovo je grčki pojam *teleiōsis*, što znači “dovršenje” ili “ispunjenje”. Marija je povjerovala Božjoj riječi upućenoj njoj. To je ključ biblijske zamisli o vjeri. Od početka do kraja SZ-ni Bog govorio je ljudskim bićima. Oni koji žele biti vjernici moraju povjerovati! Oni se moraju odazvati Božjoj riječi pokoravanjem Njegovoj volji i svrsi. Mnogi jamačno odgovaraju ovoj kategoriji “vjere” (usp. Heb 11).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:46-55

⁴⁶I Marija reče: “Moja duša uzvisuje Gospodina, ⁴⁷I moj duh se obradovao u Bogu mome Spasitelju. ⁴⁸Jer On se je obazreo na poniznu izjavu Svoje sluškinje; Jer gle, od ovoga vremena nadalje svi naraštaji smatrat će me blagoslovljenom. ⁴⁹Jer Višnji je učinio velike stvari za mene; I sveto je Njegovo ime. ⁵⁰I NJEGOVA MILOST JE NAD NARAŠTAJEM ZA NARAŠTAJEM PREMA ONIMA KOJI SE BOJE NJEGA. ⁵¹On je učinio silna djela Svojom rukom; On je rasijao one koji bijahu oholi u mislima svoga srca. ⁵²On je svrgnuo vladare s njihovih prijestolja, I uzvisio je one koji bijahu ponizni. ⁵³ON JE NAPUNIO GLADNE S DOBRIM STVARIMA; I ODASLAO BOGATE PRAZNIH RUKU. ⁵⁴On je dao pomoć Izraelu Svome sluzi, U spomen o Njegovu milosrđu, ⁵⁵Dok je On govorio našim očevima, Abrahamu i njegovu potomstvu zauvijek.”

1:46-47 “duša ... duh” Ova dva pojma (*psuchē* i *pneuma*) usporedna su u odnosu, stoga, oni su istoznačnice (kao što su “Gospodin” i “Bog moj Spasitelj”). Ljudi su jedinica, ne dvovrnsni ili trovrnsni (usp. Post 2:7). To je suprotno, stoga bih želio ubaciti bilješku iz svojih komentara o 1. Poslanici Solunjanima 5:23 (ili vidjeti na www.freebiblecommentary.org):

Ovo nije dokazni tekst za ontološku trovrnsnost u čovječanstvu (ljudi trojedini kao Bog), nego da ljudi imaju dvostruki odnos i s ovom planetom i s Bogom. Hebrejska riječ *nephesh* /*nefeš* korištena je i o čovječanstvu i o životinjama u Knjizi Postanka (usp. Post 1:24; 2:19), dok je “duh” (*ruah*) jedinstveno korišten o čovječanstvu (životni dah). To nije dokazni tekst o naravi čovječanstva kao tro-djelnog (trovrsnog) bića, niti je to Poslanica Hebrejima 4:12. Čovječanstvo je prvenstveno predstavljeno u Bibliji kao jedinica /cjelina (usp. Post 2:7). Za dobar sažetak o teorijama o čovječanstvu kao trovrsnome, dvovrsnome, ili jedinici /jednvrsnome, vidjeti od Millarda J. Ericksona *Christian Theology* (drugo izdanje) str. 538-557 i od Franka Stagga *Polarities of Man's Existence in Biblical Perspective* (str. 133) i W. T. Conner, *Revelation and God*, str. 50-51.

▣ “uzvisuje ... se obradovao” Prvo je PREZENT GLAGOLSKO VRIJEME. Drugo je AORIST GLAGOLSKO VRIJEME. Moguće da prvi izričaj upućuje na nerođenog Mesiju a drugi izričaj na Marijinu vjeru u YHWH-u.

1:46 “Marija” Postoji zanimljiva raspra o tome koje se ime: (1) Marija, (2) Elizabeta, ili (3) uopće nema imena – pojavljuje u izvornome rukopisu. Svi grčki svjedoci imaju “Marija” (slovkano na dva različita načina), ali tri latinska teksta i komentara od Ireneja i Jeronima, komentirajući Origenove bilješke, dali su razlog za nagađanje. Za daljnju obavijest, vidjeti Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 130-131.

1:47 “Bogu mome Spasitelju” Marija je shvaća svoju potrebu za Spasiteljem!

Budući je postojala višeznačnost u uporabi pojam Gospodin (*kurios*), moguće upućujući na YHWH-u ili Mesiju, zanimljivo mi je kako se ova mogućnost “namjeravane” višeznačnosti nastavlja kroz NZ. Trojstveni vid Božje naravi ujedinjuje Oca i Sina. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: Trojstvo.](#)

U Pavlovim pismima Titu ona naziva Oca “Spasitelj” tri put (usp. Tit 1:3; 2:10; 3:4). U svakome okviru on i Isusa naziva “Spasitelj” (usp. Tit 1:4; 2:13; 3:6).

1:48 “poniznu izjavu” Bog je odabrao mladu seljačku djevojku da bude majka Mesije (usp. Post 3:15). Nije li to upravo slično Bogu! On je u nadzoru. On će biti uzveličan. On ne treba ljudsku zaslugu ili izvedbu. On će donijeti iskupljenje!

▣ **“smatrat će me blagoslovljenom”** Elizabeta je već blagoslovila svoju mlađu rođakinju dva put (usp. Lk 1:42.45). Ovo će biti ponavljano kroz vrijeme zbog važnosti njenog Sina!

1:49 “Višnji” Ovo odražava patrijarhalno Ime za Boga, *El Šadaj* (usp. Izl 6:3). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“sveto je Njegovo ime”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:35: Svet.](#)

1:50 “NJEVOVA MILOST JE NAD NARAŠTAJEM ZA NARAŠTAJEM” Ovo je SZ-no smjerenje na YHWH-inu nepromjenjivu narav milosrđa i zavjetne vjernosti prema onima koji vjeruju (usp. Pnz 5:10; 7:9; Ps 103:17).

▣ **“BOJE NJEGA”** Ovo znači poštovati ili cijeniti Njega, držati Njega na mjestu bojazni (o Bogu u Djelima 9:31; o vladinim službenicima u Rim 13:7; o vlasnicima robova u 1. Pt 2:18).

1:51 “On je učinio silna djela Svojom rukom” Ovo je antropomorfistički izričaj. Bog nema fizičko tijelo. U Bibliji je korišten za opis djelovanja Božje sile (usp. Ps 98:1; 118:15-16; Iz 51:9; 52:10). Često je Isus označen kao Onaj koji je s Očeve desne ruke /strane (usp. Mt 22:44; 26:64; Lk 20:42; 22:69; Djela 2:33.34; 5:31; 7:55.56).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Bog opisan kao čovjek \(antropomorfistički jezik\).](#)

POSEBNA TEMA: BOG OPISAN KAO ČOVJEK (antropomorfistički jezik)

I. OVA VRSTA JEZIKA VRLO JE UOBIČAJENA U SZ-u (neki primjeri)

A. Dijelovi fizičkoga tijela:

1. oči – Knjiga Postanka 1:4.31; 6:8; Izlazak 33:17; Brojevi 14:14; Ponovljeni zakon 11:12; Knjiga proroka Zaharije 4:10
2. ruke – Knjiga Izlaska 15:17; Brojevi 11:23; Ponovljeni zakon 2:15
3. ruka – Knjiga Izlaska 6:6; 15:16; Ponovljeni zakon 4:34; 5:15; 26:8
4. uši – Knjiga Brojeva 11:18; 1. Samuelova 8:21; 2. Kraljevima 19:16; Psalam 5:1; 10:17; 18:6
5. lice – Knjiga Izlaska 33:11; Brojevi 6:25; 12:8; Ponovljeni zakon 34:10
6. prst – Knjiga Izlaska 8:19; 31:18; Ponovljeni zakon 9:10; Psalam 8:3
7. glas – Knjiga Postanka 3:8.10; Izlazak 15:26; 19:19; Ponovljeni zakon 26:17; 27:10
8. noge – Knjiga Izlaska 24:10; Knjiga proroka Ezekiel 43:7
9. ljudsko obličje – Knjiga Izlaska 24:9-11; Psalam 47; Knjiga proroka Izaije 6:1; Ezekiel 1:26
10. anđeo Gospodnji – Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izlazak 3:4.13-21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-23; 13:3-22.

B. Fizičko djelovanje:

1. govorenje kao mehanizam stvaranja – Knjiga Postanka 1:3.6.9.11.14.20.24.26
2. šetanje (tj. zvuk) u Edenu – Knjiga Postanka 3:8; 18:33; Levitski zakonik 26:12; Ponovljeni zakon 23:14
3. zatvaranje vrata Noine arke – Knjiga Postanka 7:16
4. mirisanje žrtava – Knjiga Postanka 8:21; Izlazak 29:18.25; Levitski zakonik 26:31

5. silaženje – Knjiga Postanka 11:5; 18:21; Izlazak 3:8; 19:11.18.20
  6. ukapanje Mojsija – Ponovljeni zakon 34:6.
- C. Ljudski osjećaji (neki primjeri):
1. kajanje /žaljenje – Knjiga Postanka 6:6.7; Izlazak 32:14; Suci 2:18; I. Samuelova 15:29.35; Knjiga proroka Amosa 7:3.6
  2. gnjev – Knjiga Izlaska 4:14; 15:7; Brojevi 11:10; 12:9; 22:22; 25:3.4; 32:10.13.14; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 29:20
  3. ljubomora – Knjiga Izlaska 20:5; 34:14; Ponovljeni zakon 4:24; 5:9; 6:15; 32:16.21; Jošua 24:19
  4. gađenje /zgražanje – Levitski zakonik 20:23; 26:30; Ponovljeni zakon 32:19.
- D. Obiteljski pojmovi (neki primjeri):
1. Otac:
    - a. Izraela – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 31:9; Hošea 11:1
    - b. kralja – 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16; Psalam 2:7
    - c. metafore očinskog djelovanja – Ponovljeni zakon 1:31; 8:5; 32:6-14; Psalam 27:10; Izreke 3:12; Knjiga proroka Jeremije 3:4.22; 31:20; Hošea 11:1-4; Malahija 3:17
  2. Roditelj – Knjiga proroka Hošea 11:1-4
  3. Majka – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 (analogija majke koja doji)
  4. Mladi odan ljubavnik – Knjiga proroka Hošee 1 - 3.

II. RAZLOZI UPORABE OVE VRSTE JEZIKA

- A. Za Boga je bilo nužno otkriti Sâmoga Sebe ljudskom stvorenju. Vrlo prošireni okvir Boga kao muške osobe je antropomorfizam jer je Bog duh!
- B. Bog uzima najznačajnije vidove ljudskoga života i koristi ih kako bi otkrio Sâm Sebe palome čovječanstvu (otac, majka, roditelj, ljubavnik).
- C. Iako neophodno tada (tj. Post 3:8), Bog ne želi biti ograničen ikakvim fizičkim obličjem (usp. Izl 20; Pnz 5).
- D. Konačni antropomorfizam je utjelovljenje Isusa! Bog je postao fizički, opipljiv (usp. 1. Iv 1:1-3). Božja poruka postala je Riječ Božja (usp. Iv 1:1-18).

▣ (1:51) “On je rasijao *one koji bijahu oholi u mislima svoga srca*” Ovo odražava YHWH-ina djelovanja zapisana u SZ-u u Septuaginti (usp. Br 10:35; Pnz 30:1.3; Jer 51:20-22). Božji putovi različiti su od putova ljudi (usp. Iz 55:8-9). On uzvisuju one koji su slabi, bespomoćni, i ponizni, kao Marija (usp. Lk 10:21).

Pojam za “oholi” (*huperēphanos*) često je korišten u Knjizi proroka Izaije (usp. Iz 1:25; 2:12; 13:11; 29:20).

[Za “srca” vidjeti Posebnu temu dolje: Srce.](#)

POSEBNA TEMA: SRCE

Grčki pojam *kardia* korišten je u Septuaginti i NZ-u kako bi odrazio hebrejski pojam *lēb* (BDB 523). Korišten je na nekoliko načina (usp. Bauer, Arndt, Gingrich i Danker, *A Greek-English Lexicon*, str. 403-404):

1. središte fizičkoga života, metafora za osobu (usp. Djela 14:17; 2. Kor 3:2-3; Jak 5:5)
2. središte duhovnog života (tj. moral):
  - a. Bog poznaje srce (usp. Lk 16:15; Rim 8:27; 1. Kor 14:25; 1. Sol 2:4; Otk 2:23)
  - b. korišteno za duhovni život čovječanstva (usp. Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1. Tim 1:5; 2. Tim 2:22; 1. Pt 1:22)
3. središte misaonog života (tj. um, usp. Mt 13:15; 24:48; Djela 7:23; 16:14; 28:27; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2. Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2. Pt 1:19; Otk 18:7; srce je istoznačnica razuma u 2. Kor 3:14-15 i Fil 4:7)
4. središte htijenja (tj. volja, usp. Djela 5:4; 11:23; 1. Kor 4:5; 7:37; 2. Kor 9:7)
5. središte osjećaja (usp. Mt 5:28; Djela 2:26.37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2. Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. jedinstveno mjesto djelatnosti Duha (usp. Rim 5:5; 2. Kor 1:22; Gal 4:6 [tj. Krist u našim srcima, Ef 3:17])

7. srce je metaforički način upućivanja na čitavu osobu (usp. Mt 22:37, navod Pnz 6:5). Misli, pobude, i djelovanja pripisane su srcu koje potpuno otkriva vrstu pojedinca. SZ ima neke upadljive uporabe pojma:
- Knjiga Postanka 6:6; 8:21: “Bog je bio ožalošćen u Svome srcu”, također zabilježite Knjigu proroka Hošee 11:8-9
  - Ponovljeni zakon 4:29; 6:5: “sa svim svojim srcem i svom svojom dušom”
  - Ponovljeni zakon 10:16: “neobrezano srce” i Poslanica Rimljanima 2:29
  - Knjiga proroka Ezekielu 18:31-32: “novo srce”
  - Knjiga proroka Ezekielu 36:26: “novo srce” nasuprot “kamenom srcu”.

1:52 Ovo je usporednica s Evanđeljem po Luki 1:51, kao u Luki 1:53. To je poznato kao “preokret” obećanja. YHWH će oboriti ohole i snažne, ali uzvisit će skromne!

1:53 Ovo je navod iz Psalmu 107:9. Ista zamisao nađena je u Psalmu 146:7-9. Božji putovi nisu putovi čovječanstva (usp. Iz 55:8-11).

1:54 “**Izraelu Svome sluzi**” Pojam “sluzi” izvorno je korišten u SZ-u kao počasni naslov za vođe (npr. Mojsije, Jošua, David).

Kasnije je postao onaj što se koristio u skupnome smislu za Izraela, posebice u Pjesmama o Sluzi u Knjizi proroka Izaije (usp. Lk 41:8-9; 42:18-19; 43:10). Taj skupni smisao poosobljen je u savršenome Izraelcu (tj. Mesiji u Iz 42:1; 52:13-53:12).

▣ “**U spomen o Njegovu milosrđu**” Bog jeste i bio je vjeran Izraelu zbog Svoje nepromjenjive naravi (usp. Mal 3:6) milosrđa i zavjetne ljubavi (hebrejski *hesed*).

1:55 Ovo naglašava poziv upućen Abrahamu (usp. Post 12; 15; 17) i njegovim potomcima koji će osigurati obitelj i narod za Mesiju. Isus je ispunjenje “sjemena” Abrahamova (usp. Rim 2:28-20; Gal 3:15-19).

▣ “**zauvijek**” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Zauvijek \(*olam*\) \(grčki idiom\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:56

⁵⁶I Marija je ostala s njom oko tri mjeseca, i *potom se vratila svome domu*.

1:56 “*potom se vratila svome domu*” Očevidno u lice podsmjehivanja. Vjerovanje uvijek košta!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:57-58

⁵⁷Sad vrijeme je došlo da Elizabeta rodi, i ona rodi sina. ⁵⁸Njeni susjedi i njeni rođaci čuše da je Gospodin pokazao Svoje veliko milosrđe prema njoj; i oni se bijahu radovali s njom.

1:57 Za Židove je rođenje djeteta, posebice sina, bilo blagoslov od Boga. Elizabeta je bila bez djece vrlo dugo a sad je rodila zdravoga dječaka!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:59-66

⁵⁹I dogodi se da osmoga dana oni dođoše kako bi obrezali dijete, i oni ga htjedoše nazvati Zaharija, po njegovu ocu. ⁶⁰Ali njegova majka odgovori i reče: “Ne uistinu; nego on će biti nazvan Ivan.” ⁶¹I oni joj rekoše: “Ne postoji nijednoga među vašim rođacima koji je nazvan tim imenom.” ⁶²I oni napraviše znakove njegovu ocu, o tome kako je on želio nazvati ga. ⁶³I on zatraži ploču i napisa kako slijedi: “Njegovo ime je Ivan.” I svi oni bijahu zapanjeni. ⁶⁴I odjednom njegova usta bijahu otvorena i njegov jezik *osloboden*, i on *započe* govoriti u slavu Božju. ⁶⁵Strah padne na sve one koji su živjeli oko njih; i o svima ovim stvarima govorilo se u čitavoj brdovitoj zemlji Judeji. ⁶⁶Svi koji su ih čuli imali su na umu, govoreći: “Što će onda ovo dijete *ispasti* da bude?” Jer ruka Gospodinova bijaše doista s njim.

1:59 “osmoga dana oni dođoše kako bi obrezali dijete” Ovo je bilo prakticirano od svih susjeda Izraela osim Filistejaca (grčki narod Egejskoga mora). Za većinu kultura to je bio uobičajen obred prijelaza u muškost, ali ne za Izraela. To je bilo umjesto običaja uvođenja u zavjetni Narod. Bio je to znak posebnoga odnosa vjere s YHWH-om (Post 17:9-14). Svaki patrijarh obrezao je svoje vlastite sinove (tj. djelovao je kao svećenik za svoju vlastitu obitelj). Robert Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 214, kaže da je običaj obrezanja povezan s običajem prolijevanja krvi s činom obrezanja. Krv je bila povezana sa sklapanjem Saveza (usp. Post 15:17), kršenjem Saveza (usp. Post 2:17), i zavjetnim iskupljenjem (usp. Iz 53).

Osmi dan bilo je određeno vrijeme za mušku djecu Židova kad im se mora odstraniti kožica /prepućij s njihovih penisa (usp. Lev 12:3; Post 17:12). To je bilo toliko važno da čak iako je osmi dan bio u subotu obred je svejedno bio izveden.

1:60 “on će biti nazvan Ivan” Davanje imena uobičajeno je odabir oca, ali i za Isusa (usp. Mt 1:21) i za Ivana (usp. Lk 1:13) anđeo vjesnik dao im je njihova imena.

1:63 “svi oni bijahu zapanjeni” Ovaj je grčki pojam *thaumazō*, što je često bio korišten od Luke (usp. Lk 1:21.63; 2:18.33; 4:22; 7:9; 8:25; 9:43; 11:13.38; 20:26; 24:12.41; Djela 2:7; 3:12; 4:13; 7:31; 13:41). Lukin rječnik bio je pod utjecajem Septuaginte. Ova je riječ također nađena u nekoliko SZ-nih okvira (usp. Post 19:21; Lev 19:25; 26:32; Pnz 10:17; 28:50; Job 41:4; Dn 8:27). Oblik IMENICE korišten je o Božjim čudesima (usp. Izl 3:20; Pnz 34:12; Suci 6:13; i 1. Ljet 16:9).

1:65 “strah” Ovi susjedi, obitelj, i prijatelji prepoznali su posebnu Božju prisutnost i Božansku svrhu (usp. Lk 1:66) u ovome začecu i rođenju. Taj strah (bolja riječ, “strahopoštovanje“, usp. NJB) uobičajen je ljudski odaziv na prisutnost nadnaravnoga.

1:66 “Jer ruka Gospodinova bijaše doista s njim” Luka dodaje ove osobne osvrtne nekoliko puta (usp. Lk 2:50; 3:15; 7:39; 16:14; 20:20; 23:12).

Ovo je bio semitski idiom za Božju prisutnost, silu, i naum za pojedince koji postaju dijelom Njegova oblikovanja za Kraljevstvo (usp. 1. Ljet 28:19; Ez 1:3). Analogijom to bi se moglo primijeniti na misaoni sklop i svjetonazor svih vjernika. Bog je s nama, za nas, i ima naum i svrhu za naše živote. [Vidjeti Posebnu temu u Evandjelju po Luki 1:51: Bog opisan kao čovjek \(antropomorfički jezik\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:67-79

⁶⁷I njegov otac bijaše ispunjen Svetim Duhom, i prorokova, govoreći: ⁶⁸“Blagoslovljen neka je Gospodin Bog Izraelov, Jer On nas je pohodio i izvršio iskupljenje za Svoj narod, ⁶⁹I podignuo je rog spasenja za nas U kući Davida Svoga sluge – ⁷⁰Kao što je On govorio ustima Svojih svetih proroka od davnine – ⁷¹Spasenje OD NAŠIH NEPRIJATELJA, I OD RUKE SVIH KOJI NAS MRZE; ⁷²Da pokaže milosrđe prema našim očevima, I spomene se Svoga svetog saveza, ⁷³Zakletve kojom se On zakle Abrahamu našem ocu, ⁷⁴Da nas okupi kako bismo mi, bivajući izjavljenima od ruke naših neprijatelja, Mogli služiti Njemu bez straha, ⁷⁵U svetosti i pravednosti pred Njim sve naše dane. ⁷⁶A ti, dijete, bit ćeš zvan prorokom Previšnjega; Jer ti ćeš ići ISPRED GOSPODINA DA PRIPRAVIŠ NJEGOVE PUTOVE; ⁷⁷Da daš Njegovu narodu *ovu* spoznaju o spasenju Oprostom njihovih grijeha, ⁷⁸Zbog nježnog milosrđa našega Boga, S kojim će nas izlazak Sunca s visine pohoditi, ⁷⁹DA ZASJA NAD ONIMA KOJI SJEDA U TAMI I SJENI SMRTI, Da vodi naše noge na put mira.”

1:67 “bijaše ispunjen Svetim Duhom” Ovo pokazuje prisutnost i silu Svetoga Duha koji je bio djelatan u svijetu prije Pedesetnice. Budite pozorni od činjenja previše radikalne razlike između SZ-nih djelovanja Duha i NZ-nih djelovanja Duha. Razlika je u NZ-u personifikacija Duha ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Osobnost Duha](#)), ne Njegova djelovanja.

▣ “prorokova” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Proročanstvo Novoga zavjeta.](#)

POSEBNA TEMA: PROROČANSTVO NOVOGA ZAVJETA

- I. Nije isto kao SZ-no proročanstvo (BDB 611, KB 661; [vidjeti Posebnu temu dolje: Proročanstvo Staroga zavjeta](#)), što ima rabinsku konotaciju primanja i zapisivanja od YHWH nadahnutih otkrivenja (usp. Djela 3:18.21; Rim 16:26). Jedino proroci mogu pisati Pismo.
  - A. Mojsije je bio nazvan prorokom (usp. Pnz 18:15-21).

- B. Povijesne knjige (Jošua – Kraljevi [osim Rute]) bile su nazvane “rani proroci” (usp. Djela 3:24).
- C. Proroci su zauzeli mjesto Velikog svećenika kao izvora obavijesti od Boga (usp. Izaija – Malahija).
- D. Druga podjela Hebrejskoga kanona je “Proroci” (usp. Mt 5:17; 22:40; Lk 16:16; 24:25.27; Rim 3:21).

II. U NZ-u zamisao je korištena na nekoliko načina:

- A. upućivanje na SZ-ne proroke i njihovu nadahnutu poruku (usp. Mt 2:23; 5:12; 11:13; 13:14; Rim 1:2)
- B. upućivanje na poruku za pojedinca radije negoli za skupinu (tj. SZ-ni proroci govorili su prvenstveno Izraelu)
- C. upućivanje i na Ivana Krstitelja (usp. Mt 11:9; 14:5; 21:26; Lk 1:76) i na Isusa kao navjestitelje Kraljevstva Božjeg (usp. Mt 13:57; 21:11.46; Lk 4:24; 7:16; 13:33; 24:19). Isus je također tvrdio da je veći od proroka (usp. Mt 11:9; 12:41; Lk 7:26)
- D. ostali proroci u NZ-u:
  - 1. rani Isusov život kao što je zapisano u Evanđelju po Luki (tj. Marijina sjećanja):
    - a. Elizabeta (usp. Lk 1:41-42)
    - b. Zaharija (usp. Lk 1:67-79)
    - c. Šimun (usp. Lk 2:25-35)
    - d. Ana (usp. Lk 2:36)
  - 2. ironička naviještanja (usp. Kaifa, Iv 11:51)
- E. upućivanje na onoga koji navješćuje Evanđelje (uključeno u popise o navođenju darova u 1. Kor 12:28-29; Ef 4:11)
- F. upućivanje na neprekidni dar u Crkvi (usp. Mt 23:34; Djela 13:1; 15:32; Rim 12:6; 1. Kor 12:10.28-29; 13:2; Ef 4:11). Ponekad ovo može upućivati na žene (usp. Lk 2:36; Djela 2:17; 21:9; 1. Kor 11:4-5)
- G. upućivanje na dijelove apokaliptičke Knjige Otkrivenja (usp. Otk 1:3; 22:7.10.18.19).

III. NZ-ni proroci

- A. Oni ne daju nadahnuće otkrivenje u istome smislu kao što su davali SZ-ni proroci (tj. Pismo). Ova je izjava moguća zbog uporabe izričaja “vjera” (tj. smisao o potpunome Evanđelju korištenog u Djelima apostolskim 6:7; 13:8; 14:22; Poslanici Galaćanima 1:23; 3:23; 6:10; Filipljanima 1:27; Judinoj poslanici 3.20).

Ova zamisao jasna je iz punoga izričaja upotrijebljenog u Judinoj poslanici 3: “vjer(a) koja bijaše jednom za uvijek predana svetima”. Ovaj “jednom za uvijek” vjera upućuje na istine, doktrine, zamisli, kršćanska učenja o svjetonazoru. Taj jednom-dati naglasak biblijska je osnova za teološko ograničavanje nadahnutosti pisaca NZ-a i ne dopuštanje kasnijim ili drugim piscima da budu smatrani otkrivajućima ([vidjeti Posebnu temu dolje: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)). Postoje mnoga višeznačna, neizvjesna, i siva područja u NZ-u ([vidjeti Posebnu temu dolje: Istočnjačka književnost](#) [biblijski paradoksi]), ali vjernici potvrđuju vjerom da je sve “potrebno” za vjeru i vršenje uključeno s dostatnom jasnoćom u NZ. Ova je zamisao predstavljena u onome što se naziva “otkrivajući trokut”:

- 1. Bog je otkrio Sâm Sebe u povijesti u vremenu-prostoru (OTKRIVENJE)
- 2. On je odabrao određene ljudske pisce da dokumentiraju i objasne Njegova djela (NADAHNUĆE /INSPIRACIJA)
- 3. On je dao Svoga Duha da otvori umove i srca ljudi kako bi razumjeli ova pisanja, ne konačna, nego odgovarajuća za spasenje i učinkovit kršćanski život (PROSVJETLJENJE /ILUMINACIJA, [vidjeti Posebnu temu dolje: Prosvjetljenje \[iluminacija\]](#)). Naglasak jeste taj da je nadahnuće ograničeno na pisce Pisma. Ne postoje daljnja autoritativna pisanja, viđenja, ili otkrivenja. Kanon je završen. Mi imamo svu istinu potrebnu za primjeren odaziv Bogu. Ova se istina najbolje vidi u suglasnosti biblijskih pisaca nasuprot nesuglasja iskrenih, pobožnih vjernika. Niti jedan suvremen pisac ili govornik nema stupanj Božanskoga vodstva kao što su imali pisci Pisma.
- B. Na neke načine NZ-ni proroci slični su SZ-nim prorocima:
  - 1. naviještanje budućih događaja (usp. Pavao, Djela 27:22; Agab, Djela 11:27-28; 21:10-11; ostali neimenovani proroci, Djela 20:23)
  - 2. naviještanje Suda (usp. Pavao, Djela 13:11; 28:25-28)
  - 3. simbolička djela što živopisno oslikavaju neki događaj (usp. Agab, Djela 21:11).

- C. Oni naviještaju istine Evandjelja, ponekad na proročke načine (usp. Djela 11:27-28; 20:23; 21:10-11), ali to nije prvenstveno žarište. Prorokovanje u 1. Poslanici Korinćanima u osnovi je naviještanje Evandjelja (usp. 1. Kor 14:24.39).
- D. Oni su od Duha privremena sredstva otkrivanja privremenih i praktičkih primjena Božje istine za svako novo stanje, kulturu, ili vremensko razdoblje (usp. 1. Kor 14:3).
- E. Oni su bili djelatni u ranima Pavlovskim crkvama (usp. 1. Kor 11:4-5; 12:28.29; 13:2.8.9; 14:1.3.4.5.6.22.24.29.31.32.37.39; Ef 2:20; 3:5; 4:11; 1. Sol 5:20) i spomenuti su u *Didahama* (pisanima u kasnome prvom stoljeću ili u drugome stoljeću, nadnevak neizvjestan) te u montanizmu drugoga i trećeg stoljeća u Sjevernoj Africi.

IV. Jesu li NZ-ni darovi završeni?

- A. Na ovo je pitanje teško odgovoriti. Za razjašnjavanje pitanja pomaže određivanje svrhe darova. Znače li oni potvrđivanje početnoga propovijedanja Evandjelja ili su neprekidni načini za sâmoga crkvenog službenika i izgubljeni svijet?
- B. Promatra li netko na povijest Crkve kako bi odgovorio na to pitanje ili odgovara sâm NZ? Nema naznake u NZ-u da su duhovni darovi bili privremeni. Oni koji pokušavaju koristiti 1. Poslanicu Korinćanima 13:8-13 za naslovljavanje ovoga pitanja zlorabe autorske nakane odlomka, koji tvrdi kako će sve osim ljubavi proći.
- C. Bio sam u kušnji reći kako budući je NZ, a ne povijest Crkve, autoritet, vjernici moraju utvrditi da se darovi nastavljaju. Međutim, vjerujem da kultura utječe na tumačenje. Neki vrlo jasni tekstovi više nisu primjenljivi (tj. sveti poljubac, to da žene nose pokrivala, sastajanje crkava kod kuće, itd). Ako kultura utječe na tekstove, onda zašto ne i crkvena povijest?
- D. Ovo je jednostavno pitanje što ne može biti konačno odgovoreno. Neki će vjernici braniti “prestanak” a drugi “ne-prestanak”. U tome području, kao i u mnogim pitanjima za tumačenje, ključ je srce vjernika. NZ je višeznačan i kulturološki. Poteškoća je bivanje kadrim odlučiti koji su tekstovi pod utjecajem kulture /povijesti a koji su za sva vremena i za sve kulture (usp. od Feeja i Stuarta *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 14-19 i 69-77). To je gdje su raspre o slobodi i odgovornosti, što su nađene u Poslanici Rimljanima 14:1 - 15:13 i 1. Korinćanima 8 - 10, ključne. Kako odgovaramo na pitanje važno je na dva načina:
  - 1. svaki vjernik mora hodati u svjetlu što ima. Bog gleda na naše srce i pobude
  - 2. svaki vjernik mora dopustiti drugim vjernicima da hodaju u svome razumijevanju vjere. Mora postojati snošljivost unutar biblijskih granica. Bog želi da ljubimo jedan drugog kao što On ljubi nas.
- E. Da sažmemo pitanje, kršćanstvo je život vjere i ljubavi, a ne život savršene teologije. Odnos s Njim što utječe na naš odnos s drugima važniji je negoli konačna obavijest ili vjeroispovijedno savršenstvo.

POSEBNA TEMA: PROROČANSTVO STAROGA ZAVJETA

I. UVOD

- A. Uvodne izjave
  - 1. Vjerujuća zajednica ne slaže se time kako tumačiti proročanstvo. Druge su istine bile ustanovljene kao ortodoksno stanje tijekom stoljeća, ali ne i ova.
  - 2. Postoji nekoliko dobro određenih stupnjeva SZ-noga proročanstva:
    - a. predmonarhijsko:
      - (1) pojedinci nazvani prorocima:
        - (a) Abraham – Knjiga Postanka 20:7
        - (b) Mojsije – Knjiga Brojeva 12:6-8; Ponovljeni zakon 18:15; 34:10
        - (c) Aron – Knjiga Izlaska 7:1 (govornik za Mojsija)
        - (d) Mirjam – Knjiga Izlaska 15:20
        - (e) Medad i Eldad – Knjiga Brojeva 11:24-30
        - (f) Debora – Knjiga o Sucima 4:4
        - (g) neimenovan – Knjiga o Sucima 6:7-10
        - (h) Samuel – 1. Knjiga o Samuelu 3:20

- (2) upućivanja na proroke kao skupinu – Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:20-22
- (3) proročka skupina ili ceh – 1. Knjiga o Samuelu 10:5-13; 19:20; 1. Kraljevima 20:35.41; 22:6.10-13; 2. Kraljevima 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1, itd.
- (4) Mesija nazvan prorok – Ponovljeni zakon 18:15-18
- b. monarhijski koji nisu pisali (oni oslovljavaju kralja):
  - (1) Gad – 1. Knjiga o Samuelu 22:5; 2. Samuelova 24:11; 1. Ljetopisa 29:29
  - (2) Natan – 2. Knjiga o Samuelu 7:2; 12:25; 1. Kraljevima 1:22
  - (3) Ahija - 1. Knjiga o Kraljevima 11:29
  - (4) Jehu - 1. Knjiga o Kraljevima 16:1.7.12
  - (5) neimenovan - 1. Knjiga o Kraljevima 18:4.13; 20:13.22
  - (6) Ilija - 1. Knjiga o Kraljevima 18 - 2. Kraljevima 2
  - (7) Mihej - 1. Knjiga o Kraljevima 22
  - (8) Elizej – 2. Knjiga o Kraljevima 2:8.13
- c. klasični proroci koji su pisali (oni oslovljavaju narod kao i kralja): Izaija - Malahija (osim Daniela).

B. Biblijski pojmovi

1. *Ro'eh* = “vidjelac”, 1. Knjiga o Samuelu 9:9. Ova uputa pokazuje svoju pretvorbu u pojam *Nabi*. *Ro'eh* je od općenitoga pojma “vidjeti”. Ova osoba razumije Božje načine i naume i bila je savjetovana za potvrdu Božje volje u određenoj stvari.
2. *Hozeh* = “vidjelac”, 2. Knjiga o Samuelu 24:11. U osnovi to je istoznačnica *Ro'eh*. To je iz rjeđeoga pojma “vidjeti”. Participni oblik bio je najčešće korišten za upućivanje na proroke (tj. “gle”).
3. *Nabi'* = “prorok”, srodan akadskome GLAGOLU *Nabu* = “pozvati” i arapskome *Naba'a* = “objaviti”. Ovo je najuobičajeniji pojam u Starome zavjetu za označavanje proroka. Upotrijebljen je više od 300 puta. Točna etimologija je neizvjesna ali “pozvati” sada izgleda najbolja mogućnost. Moguće najbolje razumijevanje dolazi od YHWH-ina opisa Mojsijeva odnosa s faraonom posredstvom Arona (usp. Izl 4:10-16; 7:1; Pnz 5:5). Prorok je netko tko govori za Boga Njegovu narodu (Am 3:8; Jer 1:7.17; Ez 3:4).
4. Sva su tri pojma bila korištena za proročku službu u 1. Knjizi Ljetopisa 29:29; Samuel - *Ro'eh*; Nathan - *Nabi'* i Gad – *Hozeh*.
5. Izričaj, *'ish ha - 'elohim*, “Božji čovjek”, također je šira oznaka za govornika za Boga. Korišten je oko 76 puta u SZ-u u smislu “prorok”.
6. Pojam “prorok” grčkoga je podrijetla. Dolazi od: (1) *pro* = “pred” ili “za” i (2) *phemi* = “govoriti”.

II. ODREDBA PROROČANSTVA

- A. Pojam “proročanstvo” imalo je šire semantičko polje u hebrejskome negoli u engleskome. Povijesna knjiga o Jošui do Knjige o Kraljevima (osim Knjige o Ruti) označene su od Židova kao “rani proroci”. I Abraham (Post 20:7; Ps 105:5) i Mojsije (Pnz 18:18) označeni su kao proroci (i Mirjam, Izl 15:20). Prema tome, pazite se pretpostavljenih engleskih odredbi!
- B. “Proroštvo može valjano biti određeno kao takvo razumijevanje povijesti koje prihvaća značenje jedino u pojmovima Božanske brige, Božanske svrhe, Božanskoga sudjelovanja”, *Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 3, str. 896.
- C. “Prorok nije niti filozof ni sustavni teolog, nego posrednik Saveza koji predaje Božju riječ Njegovu narodu zato da oblikuje njihovu budućnost preoblikujući njihovu sadašnjost”, “Proroci i proročanstvo”, *Encyclopedia Judaica* tom 13, str. 1152.

III. SVRHA PROROČANSTVA

- A. Proročanstvo je način za Boga da govori Svojim ljudima, osiguravajući vodstvo u njihovoj trenutačnoj okolnosti i nadi u Njegov nadzor njihovih života te zbivanja u svijetu. Njihova je poruka načelno bila zajednička. Misli se na prijekor, ohrabrenje, produbljenje vjere i pokajanja, te na objavu Božjim ljudima o Njemu Sámome i Njegovim naumima. Oni su održavali Božje ljude u vjernosti Božjim Savezima. Ovome se mora dodati da se često koristilo za jasnu objavu Božjega izbora govornika (Pnz 13:1-3; 18:20-22). Ono bi, u konačnici, usmjeravalo na Mesiju.

- B. Često, prorok je uzimao povijesne ili teološke krize svojih dana i prenosio ih u eshatološku okolnost. Taj uvid u kraj povijesnoga vremena jedinstven je u Izraelu te njegovo shvaćanje Božanskoga izbora i obećanja temeljem Saveza.
- C. Izgleda da je proročka služba bila ravnoteža (Jer 18:18) i prisvajanje službe velikoga svećenika kao načina da se dozna Božja volja. Urim i Tumim prešli su u govornu poruku Božjega govornika. Nakon Malahije izgleda da je služba proroka također prošlost u Izraelu. Nije se poslije ponovo pojavljivala više od 400 godina do Ivana Krstitelja. Nesigurno je kako se dar “proroštva” Novoga zavjeta odnosi na Stari zavjet. Proroci Novoga zavjeta (Djela 11:27-28; 13:1; 15:32; 1. Kor 12:10.28-29; 14; 29.32.37; Ef 4:11) nisu objavitelji novoga otkrivenja ili Pisma, nego pripovjedači-daljnega i pred-pripovjedači Božje volje u zavjetnim prilikama.
- D. Proročanstvo nije isključivo ili prvenstveno predvidljivo u prirodi. Predvidljivost je jedan način potvrde njegove službe i njegove poruke, ali mora biti zabilježeno “manje od 2% SZ-noga proročanstva je mesijansko. Manje od 5% posebice opisuje Doba Novoga saveza. Manje od 1% povezuje se s događajima koji će tek doći.” (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str 166).
- E. Proroci predstavljaju Boga ljudima, dok svećenici predstavljaju ljude Bogu. To je općenita izjava. Postoje iznimke kao Habakuk, koji usmjerava pitanja Bogu.
- F. Jedan razlog je poteškoća u razumijevanju proroka zato jer ne znamo kako su bile ustrojene njihove Knjige. One nisu kronološke. Izgleda da su tematske ali ne uvijek na način na koji bi se očekivalo. Često nema očite pozadine, vremenske okosnice ili jasne podjele između proroštava. Te su Knjige teške za: (1) čitanje odjednom; (2) isticanje teme; i (3) potvrdu središnje istine ili autorove nakane u svakome proroštvu.

IV. OSOBINE PROROČANSTVA

- A. U Starome zavjetu izgleda postoji razvitak okvira “prorok” i “proročanstvo”. U ranome Izraelu razvijalo se udruženje proroka, vođeno jakim karizmatičkim vođom kao Ilija ili Elizej. Ponekad je izričaj, “sinovi proroka”, bio korišten za označavanje takvih skupina (2. Kr 2). Proroci su bili obilježeni oblicima zanosa (1. Sam 10:10-13; 19:18-24).
- B. Doduše, ovo je razdoblje brzo prešlo u pojedinačne proroke. Bilo je takvih proroka (i istinskih i lažnih) koji su se poistovjetili s kraljem, i živjeli u palači (Gad, Natan). Također, bilo je i onih neovisnih, ponekad posve nepovezanih sa stvarnim stanjem izraelskoga društva (Amos). Bilo ih je i muških i ženskih (2. Kr 22:14).
- C. Prorok je često bio objavitelj budućnosti, uvjetovanoj ljudskim trenutačnim odgovorom. Često je prorokov zadatak bio razotkrivanje Božjega sveopćeg nauma za Njegovo Stvorenje što nije ovisilo o ljudskome odgovoru. Taj sveopći eshatološki naum jedinstven je među drevnim blisko-istočnim prorocima. Dvostruko žarište proročkih poruka je proricanje i Savez vjernosti (usp. Fee i Stuart, str. 150). To ukazuje da su proroci prvenstveno imali zajedničko žarište. Uobičajeno, ali ne isključivo, obraćali su se narodu.
- D. Najviše proročke građe bilo je preneseno usmeno. Poslije je bilo usklađeno značenje tema, kronologija ili drugi obrasci blisko-istočne književnosti koji su za nas izgubljeni. Zato što je bilo usmeno ono nije građeno kao pisana proza. To čini Knjige teškima za glatko čitanje i teškima za razumijevanje izvan određene povijesne okolnosti.
- E. Za prenošenje svojih poruka proroci koriste nekoliko obrazaca:
  1. sudište – Bog uzima ljude na Sud, često je to slučaj rastave kad YHWH odbija Svoju ženu (Izrael) zbog njene nevjere (Hoš 4; Mih 6)
  2. posmrtna naricaljka – posebna metrička stopa ove vrste poruke i njenoga osobitog “jao” postavlja ju odvojeno kao poseban oblik (Iz 5; Hab 2)
  3. izricanje blagoslova Saveza – naglašena uvjetna narav Saveza i posljedice, i pozitivno i negativno, sročene od slova do slova za budućnost (Pnz 27 – 28).

V. KORISNI VODIČI ZA TUMAČENJE PROROČANSTVA

- A. Nadite nakanu izvornoga proroka (uređivača teksta) bilježeći povijesnu okolnost i književni okvir svakoga proroštva. Uobičajeno će ono na neki način uključiti Izraelov raskid s Mojsijevim Savezom.
- B. Čitajte i tumačite čitavo proroštvo, ne samo jedan dio; napravite kratki pregled kao njegov sadržaj. Vidite kako se ono odnosi prema okolnim proročanstvima. Pokušajte napraviti kratki pregled čitave Knjige.
- C. Pretpostavite doslovno tumačenje odlomka sve dok vam se ne istakne nešto u tekstu samo po sebi prikazano slikovito; potom stavite slikovit jezik u prozu.

- D. Raščlanite simboličko djelovanje u svjetlu povijesne okolnosti i usporednih odlomaka. Budite sigurni da ste zapamtili kako ova drevna književnost Bliskoga Istoka nije zapadnjačka ili suvremena književnost.
- E. Odnosite se prema pretkazivanju pažljivo.
1. Je li ono isključivo za autorovo vrijeme?
  2. Jesu li ona naknadno ispunjena u povijesti Izraela?
  3. Jesu li ona tek budući događaji?
  4. Imaju li ona ispunjenje u današnjici i još u budućnosti?
  5. Dopustite autorima Biblije, ne suvremenim autorima, voditi vaše odgovore.
- F. Posebne pozornosti
1. Je li pretkazivanje pobliže označeno uvjetovanim odgovorom?
  2. Je li nedvojbeno kome je proročanstvo upućeno (i zašto)?
  3. Postoji li mogućnost višestrukoga i biblijskog i/ili povijesnoga ispunjenja?
  4. NZ-ni su autori pod nadahnućem bili sposobni vidjeti Mesiju na mnogim mjestima u SZ-u što za nas nije vidljivo. Oni su izgleda koristili tipologiju ili igru riječi. Budući da mi nismo nadahnuti bolje je ostaviti njima takav pristup.

VI. KORISNE KNJIGE

- A. *A Guide to Biblical Prophecy* od Carla E. Amendinga i W. Warda Basqueja
- B. *How to Read the Bible for All Its Worth* od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta
- C. *My Servants the Prophets* od Edwarda J. Younga
- D. *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic* od D. Brenta Sandyja
- E. *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 4, str. 1067-1078

POSEBNA TEMA: NADAHNUĆE (INSPIRACIJA)

Ovo je tvrdnja vjere da je Bog bio djelatno uključen Svojim Duhom u objavljivanju Svojih djela, obećanja, i volje za čovječanstvo. To je "to" Božansko samo-objavljenje! Ovo samo-objavljenje nazvano je "otkrivenje". Njegovo objavljivanje za buduće naraštaje nazvano je "nadahnuće".

Jedina uporaba riječi "nadahnuće" u Bibliji je u 2. Timoteju poslanici 3:16 i doslovno znači "Bog je izdahnuo /izdisao". Zabilježite "Pismo" u NZ-u uvijek upućuje na SZ (tj. 2. Tim 2:15 upućuje na Timotejev židovski odgoj). Zabilježite svrha Pisma je dvostruka:

1. mudrost što vodi k spasenju, 2. Timoteju poslanica 2:15
2. vježbanje u pravednosti, 2. Timoteju poslanica 2:16.

Zabilježite kako Evanđelje po Ivanu 5:39; 1. Poslanica Korinćanima 15:3-4; i 1. Petrova poslanica 1:10-12 vide SZ kao usmjeravanje prema Kristu. Osobno Isus potvrđuje to u Evanđelju po Luki 24:25-27! Duh je vodio SZ-ne pisce (usp. 2. Pt 1:20-21). Crkva je prihvatila kanon ([vidjeti Posebnu temu dolje: Kanon](#)) SZ-a. Oni su ga vidjeli kao potpuno nadahnutoga (usp. Mt 5:17-19). Međutim, oni su također shvatili kako je NZ, što sadrži Isusove riječi i djela, bio konačno otkrivenje (usp. Mt 5:21-48; Heb 1:1-2). Isus je puno, konačno, i dovršeno otkrivenje YHWH (usp. Iv 1:1-5.14; Kol 1:15-16). On ispunjava SZ-na obećanja o Mesiji (tj. Mt 26:31.56; 14:27.49; Lk 20:17; Iv 12:14-16; 13:18; 15:25; 17:12; 19:24-36; Djela 1:16; 3:18.21-26; 4:25-28).

Duh mora otvoriti um i srce prije negoli netko može razumjeti (usp. Djela 8:34-35; 13:27). Duh je vodio biblijske pisce da u ljudskim riječima, idiomima, i slikovitim prikazima izraze istine Božje samo-objave u Isusu (usp. Iv 14:26; 15:26-27; 1. Kor 2:10-11.13-16).

Dobra kratka raspra je u *Christian Theology*, 2. izdanje, str. 224-245 od Millarda J. Ericksona.

Također dobra raspra o književnome postupku "usmeno" utemeljenoga društva prema pisanim spisima nalazi se u *The Lost World of Scripture* (2013) od Johna H. Waltona i D. Brent Sandyja.

POSEBNA TEMA: ISTOČNJAČKA KNJIŽEVNOST

Velika slika – biblijski paradoksi

1. Ovaj uvid bio mi je osobno od velike pomoći kao nekome koji ljubi i vjeruje Bibliji kao Riječi Božjoj. U pokušaju uzimanja Biblije ozbiljno postaje očitim kako različiti tekstovi otkrivaju istinu na odabrane, ne sustavne načine. Jedan nadahnuti tekst ne može poništiti ili podcijeniti drugi nadahnuti tekst! Istina dolazi u poznavanju čitavoga Pisma (čitavo je Pismo, ne samo neko, nadahnuto, usp. 2. Tim 3:16-17), ne navođenju pojedinačnog odlomka (proof-texting [[vidjeti Rječnik](#) – op.prev.]!)
2. Većina biblijskih istina (istočnjačka književnost) predstavljena je u dijalektalnim ili paradoksalnim parovima (zapamtite da su autori NZ-a, osim Luke, hebrejski mislioci, pisali na uobičajenom grčkom). Mudrosna književnost i poetska književnost predstavljaju istinu u usporenim redcima. Oprečan paralelizam djeluje kao paradoks. (Ovaj sintetički paralelizam djeluje kao usporedni odlomci.) Nekako su oboje istiniti! Ti su paradoksi teški /bolni za naše njegovane, pojednostavljene predaje!
  - a. predestinacija nasuprot ljudskoj slobodnoj volji
  - b. sigurnost vjernika nasuprot potrebi za ustrajnošću
  - c. izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu
  - d. Isus kao Bog nasuprot Isusu kao čovjeku
  - e. Isus kao jednak Ocu nasuprot Isusu kao podložnome Ocu
  - f. Biblija kao Riječ Božja nasuprot ljudskome autorstvu
  - g. bezgrješnost (perfekcionizam, usp. Rim 6) nasuprot grijehu manje
  - h. početno trenutačno opravdanje i posvećenje nasuprot napredujućem posvećenju
  - i. opravdanje vjerom (Rim 4) nasuprot opravdanju potvrđenome djelima (usp. Jak 2:14-26)
  - j. kršćaninova sloboda (usp. Rim 14:1-23; 1. Kor 8:1-13; 10:23-33) nasuprot kršćaninove odgovornosti (usp. Gal 5:16-21; Ef 4:1)
  - k. Božja transcendentnost nasuprot Njegovoj imanentnosti
    - l. Bog kao konačno nespoznatljiv nasuprot spoznatljivosti u Pismu i Kristu
  - m. Pavlove brojne metafore za spasenje:
    - (1) posinjenje
    - (2) posvećenje
    - (3) opravdanje
    - (4) iskupljenje
    - (5) proslavljenje
    - (6) predestinacija
    - (7) izmirenje
  - n. Božje kraljevstvo kao sadašnjost nasuprot budućem dovršenju
  - o. pokajanje kao dar Božji nasuprot pokajanju kao naredbenome odazivu za spasenje (usp. Mk 1:15; Djela 20:21)
  - p. SZ je trajan nasuprot SZ-u koji je prošao te je bez vrijednosti (usp. Mt 3:17-19 nasuprot 5:21-48; Rim 7 nasuprot Gal 3)
  - q. vjernici su sluge /robovi ili djeca /nasljednici.

POSEBNA TEMA: PROSVJETLJENJE (ILUMINACIJA)

Bog je djelovao u prošlosti kako bi jasno otkrio Sebe čovječanstvu (tj. stvaranje, Potop, poziv patrijarsima, Izlazak, osvajanje, itd.). U teologiji je to nazvano “otkrivenje”. On je izdvojio određene ljude kako bi objavio i objasnio ovo samo-otkrivenje (npr. Iv 14:26; 16:12-15). U teologiji je to nazvano “nadahnuće”. On je poslao Svoga Duha da pomogne čitateljima razumjeti Njega i Njegova obećanja i opskrbe, posebice Dolazak Mesije. U teologiji se ovo naziva “prosvjetljenje” (iluminacija). Poteškoća izniče, ako je Duh uključen u razumijevanje Boga – zašto dakle postoji toliko mnogo tumačenja Njega te Njegove volje i načina?

Dio ove poteškoće leži u čitateljevom pred-razumijevanju ili osobnim iskustvima. Često je osobni djelokrug rada određen uporabom Biblije u *proof-textingu* ili atomističkome [sitničavome – op.prev.] načinu [*proof-texting*: vidjeti: Poslanica Rimljanima, Dodatak tri: Kazalo – op.prev.]. Često je teološka mreža nametnuta iznad Biblije dozvoljavajući joj

govoriti samo u izvjesnim područjima i na odabrane načine. Prosvjetljenje jednostavno ne može biti izjednačeno s nadahnućem premda je Sveti Duh uključen u svako. Nadahnuće ([vidjeti Posebnu temu gore: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)) je bilo završeno s NZ-om (tj. Juda stihovi 3.20). Većina NZ-nih tekstova što se odnose na prosvjetljenje upućuju na spoznaju o Evanđelju i Kristo-sličnome životu (tj. Rim 8:12-17; 1. Kor 2:10-13; Ef 1:17-19; Fil 1:9-11; Kol 1:9-13; 1. Iv 2:20-27). Ovo je, ustvari, jedno od obećanja “Novoga saveza” (usp. Jer 31:31-34, posebice stih 34).

Najbolji pristup dozvoljavanja Svetome Duhu da pomogne vjernicima u razumijevanju otkrivenja može biti pokušaj traženja središnje zamisli odlomka, a ne tumačenje svake pojedinosti teksta. Glavna misao je ona koja izražava izvornu autorovu središnju istinu. Izradba glavnih crta Knjige ili književne jedinice pomaže u slijeđenju nakane izvornoga nadahnutog autora. Nijedan tumač nije nadahnut. Mi ne možemo ponovno stvoriti metodu tumačenja biblijskoga pisca (tj. nadahnuće). Mi možemo i moramo nastojati razumjeti što su oni govorili svome vremenu i potom prenijeti tu istinu u naše vlastito vrijeme. Postoje dijelovi Biblije koji su višeznačni ili skriveni (do određenoga vremena ili razdoblja). Postojat će također neslaganja o nekim tekstovima i subjektima ali mi moramo jasno izjaviti središnje istine i dozvoliti slobodu za pojedinačna tumačenja vjernika unutar granica izvorne autorove nakane. Tumači moraju hodati u svjetlu kojeg imaju, uvijek bivajući otvorenima za više svjetla od Biblije i Duha. Bog će nas suditi temeljem stupnja našeg razumijevanja i kako živimo to što razumijemo.

POSEBNA TEMA: KANON

- A. Protestantски канон садржи све надануте Књиге – Канон је закључен! (Јуда стих 3):
  - 1. прихваћен SZ од Жидова
  - 2. двадесет и седм Књига у NZ-у (напредујући повјесни процес).

- B. Аутори Новогa завјета повезани с Исусом или апостоли (напредујући повјесни процес):
  - 1. Јакoв и Јуда с Исусом (Нјегова полу-браћа)
  - 2. Марко с Петром (преокренуо је његове проповједи у Риму у Еванђеље)
  - 3. Лука с Павлом
  - 4. традиционални Жидови с Павлом.

- C. Теолошко јединство с апостолским учењем (касније “правило вјере”):
  - 1. због појавка hereze (тј. адopcионизам, гnosticизам, марционизам, и montанизам)
  - 2. због одгођеногa Другогa доласка
  - 3. због смрти дванаест апостола.

- D. Стално и морално промијенјени животи слушаатеља.

- E. Опћа сугласност раних crkava, кроз сугласност ширегa земљописног и различитогa културолошког оквира, прије неголи су главни crkveni concili могли бити виђени у раним пописима канонских Књига:
  - 1. Ориген (185.-254.) тврди како су постојала четири Еванђеља и Посланице апостола
  - 2. Мураторијев фрагмент датиран између године 180.-200. из Рима (једина преслика данас доступна оштећена је, касни латински текст). Он пописује истих 27 Књига protestantsкогa NZ-а (али додаје Петрову Апокалипсу и Пастир Херме)
  - 3. Еузебије Цезарејски (265.-340.) увео је троstruku ознаку (као што је учинио и Ориген) за опис crkвansких spisa: (1) “primљено” те тиме прихваћено; (2) “osporavano” те тиме разлике међу crkвama; и (3) “lažno” те тиме неприхватљиво и не смије бити читано у crkвama. One у osporаваним skupinama биле су: Јакoвлјева посланица, Јудина, 2. Петрова, и 2. и 3. Иванова посланица
  - 4. Cheltenhamов попис (на латинскoме) из Сјеверне Африке (године 360.) има истих 27 Књига (осим Посланице Хебрејима, Јакoвлјевог, и Јудинег [Хебрејима посланица није посебice споменута, али може бити укључена у Павловгa писма]), као protestantsки NZ, али у неobiчнoме поретку
  - 5. Атаназиево *Ускршње писмо* из године 367. прво је што пописује истих 27 Књига као protestantsки NZ без података
  - 6. замисао и садржаји ауторитативногa пописа о јединствености Књига био је повјесни и теолошки напредак.

- F. Predloženo za čitanje:
1. *The Canon of the New Testament* od Bruca Metzgera, izdavač *Oxford Press*
  2. Članci o Kanonu u *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 1. str. 709-745
  3. *Introduction to the Bible* od Williama E. Nixa i Normana Geislera, izdavač *Moody Press*, 1968. (posebice karta na str. 22)
  4. *Holy Writings - Sacred Text: The Canon in Early Christianity* od Johna Bartona, izdavač *Westminster John Knox Press*, 1997.
- G. Stari i Novi zavjet jedine su književne produkcije Drevnoga Bliskog Istoka što su bile kanonizirane kao posebni Dolazak i otkrivenje Božanskih svrha. Ne postoje nikakvi drugi religijski popisi što se razlikuju između kanonskih (tj. autoritativnih) nasuprot ne-kanonskih religijskih pisanja.
- Kako, zašto, i kad su se ti povijesni procesi dogodili?:
1. Je li to bilo odlukama crkvenih koncila trećega i četvrtoga stoljeća naše ere?
  2. Je li to bilo uporabom kršćanskih pisaca drugoga stoljeća?
  3. Je li to bilo od crkava kasnoga prvog - do četvrtoga stoljeća?

1:68-70 Zaharija, otac Ivana Krstitelja, zahvaljuje “Gospodin(u) Bog(u) Izrael(ovu)” za slanje Njegovog obećanog Mesije. Okvir ne spominje njegova vlastitog sina (tj. Ivana) sve do Evanđelja po Luki 1:76-77. U ovome istom odjeljku, Luki 1:71-75 i 78-79 nalazi se i psalam zahvaljivanja YHWH-i za spasenje što je On donio u Mesiji (usp. Ef 1:3-12).

1:68 “Blagoslovljen” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 1:45.

- ▣ **“Gospodin Bog Izraelov”** Ovaj izričaj sadržava grčki prijevod dva najuobičajenija Imena za Božanstvo:
1. “Gospodin” odražava YHWH-u Knjige Izlaska 3:14, što označava Boga kao Spasitelja, Iskupitelja, i Boga koji tvori Savez
  2. “Bog” odražava općenito Ime za Boga, *Elohim* (usp. Post 1:1), što označava Boga kao Stvoritelja, Osiguravatelja, i Održavatelja svega života na ovoj planeti.
- Bog Stvoritelj i Iskupitelj (usp. Post 2:4) otkriva Sebe svijetu kroz Svoje bavljenje s Abrahamom i njegovim potomcima (usp. Post 12; 15; 17). Izrael će biti izvor Božjega obećanog Mesije.
[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“Jer On nas je pohodio”** Ovo pohođenje YHWH bilo je u Osobi i djelu Isusa. Isus je donio iskupljenje, ne samo za Izraela, nego za svijet (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6).

▣ **“iskupljenje”** [Vidjeti Posebnu temu dolje: Otkupnina /iskupljenje.](#)

POSEBNA TEMA: OTKUPNINA /ISKUPLJENJE

- I. STARI ZAVJET
- A. Postoje prvenstveno dva hebrejska zakonska pojma što izražavaju ovu zamisao:
1. *Ga'al* (BDB 145, I), što u osnovi znači “biti slobodan od plaćanja cijene”. Oblik pojma *go'el* dodaje zamisli osobnoga posrednika, uobičajeno člana obitelji (tj. srodnika iskupitelja). Ovaj kulturološki vid prava da se natrag otkupe predmeti, životinje, zemlja (usp. Lev 25; 27), ili rođaci (usp. Ruta 4:14; Iz 29:22) teološki je prenijeto na YHWH-ino oslobođenje Izraela iz Egipta (usp. Izl 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77:15; Jer 31:11). On postaje “Iskupitelj” (usp. Job 19:25; Ps 19:14; 78:35; Izr 23:11; Iz 41:14; 43:14; 44:6.24; 47:4; 48:17; 49:7.26; 54:5.8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer 50:34).
  2. *Padah* (BDB 804), što u osnovi znači “osloboditi” ili “spasiti”:
    - a. iskupljenje prvorodca (Izl 13:13.14 i Br 18:15-17)
    - b. fizičko iskupljenje suprotstavljeno je duhovnome iskupljenju (Ps 49:7.8.15)
    - c. YHWH će iskupiti Izraela od njegova grijeha i pobune (Ps 130:7-8).

- B. Teološka zamisao uključuje nekoliko povezanih stavaka:
1. postoji potreba, ropstvo, gubitak, kazna zatvora:
    - a. fizičko
    - b. društveno
    - c. duhovno (usp. Ps 130:8)
  2. cijena mora biti plaćena za slobodu, odrješenje, i obnovu:
    - a. naroda Izraela (usp. Pnz 7:8)
    - b. pojedinca (usp. Job 19:25-27; 33:28)
  3. netko mora djelovati kao posrednik i dobrotvor. U *ga'al* taj jedan je uobičajeno član obitelji ili bliski rođak (tj. *go'el*, BDB 145)
  4. YHWH često Sâm Sebe opisuje u obiteljskim pojmovima:
    - a. Otac
    - b. Suprug /Muž
    - c. Bliski rođak Iskupitelj /Osvetnik.

Iskupljenje je bilo osigurano osobnim posredovanjem YHWH; cijena je bila plaćena, i iskupljenje ostvareno!

II. NOVI ZAVJET

- A. Postoji nekoliko pojmova korištenih za prijenos teološke zamisli:
1. *Agorazō* (usp. 1. Kor 6:20; 7:23; 2. Pt 2:1; Otk 5:9; 14:3-4). Ovo je trgovački pojam što odražava plaćenu cijenu za nešto. Mi smo krvlju-kupljeni ljudi koji ne nadziru svoje vlastite živote. Mi pripadamo Kristu.
  2. *Exagorazō* (usp. Gal 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5). Ovo je također trgovački pojam. On odražava Isusovu nadomjesnu smrt za našu korist. Isus je podnio "prokletstvo" temeljeno na izvedbi zakona (tj. Mojsijevski Zakon, usp. Ef 2:14-16; Kol 2:14), što grješno čovječanstvo ne može ispuniti. On je podnio prokletstvo (usp. Pnz 21:23) za sve nas (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21)! U Isusu, Božja pravda i ljubav spojeni su u potpuni oprost, prihvaćanje, i pristup!
  3. *Luō*, "osloboditi":
    - a. *Lutron*, "cijena plaćena" (usp. Mt 20:28; Mk 10:45). Ovo su snažne riječi iz vlastitih Isusovih usta vezano na svrhu Njegova dolaska, da bude Spasitelj svijeta plaćanjem duga za grijeh kojeg On nije dugovao (usp. Iv 1:29)
    - b. *Lutroō*, "odriješiti":
      - (1) iskupiti Izraela (Lk 24:21)
      - (2) dati Sâmog Sebe za iskupljenje i očišćenje naroda (Tit 2:14)
      - (3) biti bezgrješni nadomjestak (1. Pt 1:18-19)
    - c. *Lutrōsis*, "iskupljenje", "oslobođenje", ili "odriješenje":
      - (1) Zaharijino proročanstvo o Isusu, Evanđelje po Luki 1:68
      - (2) Anina molitva Bogu za Isusa, Evanđelje po Luki 2:38
      - (3) Isusovo bolje, jednom ponuđeno žrtvovanje, Poslanica Hebrejima 9:12
  4. *Apolytrōsis*:
    - a. iskupljenje kod Drugoga dolaska (usp. Djela 3:19-21):
      - (1) Evanđelje po Luki 21:28
      - (2) Poslanica Rimljanima 8:23
      - (3) Poslanica Efežanima 1:14; 4:30
      - (4) Poslanica Hebrejima 9:15
    - b. iskupljenje u Kristovoj smrti:
      - (1) Poslanica Rimljanima 3:24
      - (2) 1. Poslanica Korinćanima 1:30
      - (3) Poslanica Efežanima 1:7
      - (4) Poslanica Kološanima 1:14.
  5. *Antilytron* (usp. 1. Tim 2:6). Ovo je ključni tekst (kao što je Tit 2:14) što povezuje Isusovu nadomjesnu smrt na križu. On je jedna i jedina prihvatljiva žrtva, jedan koji je umro za "sve" (usp. Iv 1:29; 3:16-17; 4:42; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14).

B. Teološka zamisao u NZ-u

1. Čovječanstvo je zarobljeno u grijeh (usp. Iv 8:34; Rim 3:10-18; 6:23).
2. Robovanje čovječanstva grijehu bilo je otkriveno SZ-nim Mojsijevskim Zakonom (usp. Gal 3) i Isusovom Propovijedi na gori (usp. Mt 5 - 7). Ljudska činidba postala je smrtna osuda (usp. Kol 2:14).
3. Isus, bezgrješno Janje Božje, došao je i umro umjesto nas (usp. Iv 1:29; 2. Kor 5:21). Mi smo očišćeni od grijeha kako bismo mogli služiti Bogu (usp. Rim 6).
4. Suzvučjem su obojica i YHWH i Isus "bliski srodnik" koji djeluju u našu korist. Ovo nastavlja obiteljske metafore (tj. otac, suprug /muž, sin, brat, bliski srodnik).
5. Iskupljenje nije bila cijena plaćena Sotoni (tj. srednjovjekovna teologija), nego pomirenje Božje riječi i Božje pravde s Božjom ljubavlju i potpuno pribavljenje u Kristu. Na križu mir je bio obnovljen, pobuna ljudi oprostena, slika Božja u čovječanstvu sad je opet u potpunosti djelotvorna u prisnome zajedništvu!
6. Ipak postoji još uvijek budući vid iskupljenja (usp. Rim 8:23; Ef 1:14; 4:30), što uključuje uskrsnuće naših tijela i osobnu prisnost s Trojedinim Bogom. Naša uskrsla tijela bit će kao Njegovo (usp. 1. Iv 3:2). On je imao fizičko tijelo, ali s van - dimenzijskim vidom. Teško je odrediti paradoks 1. Poslanice Korinćanima 15:12-19 s 1. Poslanicom Korinćanima 15:35-58. Očito postoji fizičko, zemaljsko tijelo, i postojat će nebesko, duhovno tijelo. Isus je imao oba!

1:69 "rog spasenja" U SZ-u životinjski rogovi bili su simbol o snazi te životinje (usp. Pnz 33:17; Ps 92:10; Zah 1:18-21). To je bilo korišteno za opis snage grješnika (usp. Ps 75:10) i pravednika (usp. 1. Sam 2:1; Ps 75:10; 89:17; 148:14).

Ovaj kulturološki idiom postao je uporabom za učinkovitu snagu žrtvenoga oltara (usp. Izl 27:2; 30:10; 1. Kr 1:50; 2:28). Iz ovoga se razvila zamisao o Bogu kao učinkovitome zaštitniku nečijega spasenja (usp. 2. Sam 22:2; Ps 18:2).

▣ **"U kući Davida Svoga sluga"** Ovaj izričaj nosi nekoliko SZ-nih suzvuka:

1. ključni pojam je "kući" a ključni okvir je 2. Knjiga o Samuelu 7. Od ovoga Mesijanskoga obećanja dolazi Psalam 132:17 i Knjiga proroka Izaije 11:1. Mesija će biti iz plemena Jude (usp. Post 49) i obitelji Jišaja (usp. Mt 1:1; Lk 1:32; Iv 7:42; Djela 13:23; Rim 1:3; Otk 22:16)
2. "sluga" je bio SZ-ni naslov časti te Mojsija i Jošue.

1:70 Ovaj "On" toga stiha upućuje na "Duh(a)" iz Evanđelja po Luki 1:67. To je NZ-na potvrda nadahnuća i važnosti SZ-noga proročanstva (usp. Rim 1:2; 3:21; 16:26). To također potvrđuje osobnost Duha. Vidjeti Millard J. Erickson, *Christian Theology*, II. izdanje, str. 875-878. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: Osobnost Duha.](#)

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

"od davnine"
"koji su bili od početka svijeta"
"odavno"
"od drevnih vremena"

Ovaj se izričaj odnosi na SZ-ne proroke. To je bilo umetnuto između "svetih" i "proroka" (usp. Djela 3:21). Teološki potisak jeste taj da Isusovo mesijanstvo nije bilo nedavno otkriće, nego drevno, nadahnuto proročanstvo. On će donijeti fizičko (SZ) i duhovno (NZ) spasenje Izraelu i van njega (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8).

1:71 "Spasenje" U SZ-u riječ "spasenje" ima prvenstveno značenje fizičkoga oslobođenja (usp. Lk 1:74). Ovo uvodi navod iz Psalma 106:10.

1:72

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

"Da pokaže milosrđe prema našim očevima"
"da izvrši milosrđe obećano našim očevima"
"tako je on pokazao milosrđe obećano našim precima"
"On reče da će On pokazati milosrđe našim precima"
"i pokaže vjernu ljubav našim precima"

Dva retka Evanđelja po Luki 1:72 su usporedna. Savez Abrahamu (usp. Post 12; 15; 17) posebice je spomenut u Luki 1:73-75. Ovo pokazuje uvjetovani Savez temeljen na Božjem obećanju u Luki 1:73-74a i primjereni odaziv vjere u Luki 1:74b-75.

▣ “svetog saveza” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Savez.](#)

POSEBNA TEMA: SAVEZ

SZ-ni pojam *berith* (BDB 136), savez, nije lako odrediti. Ne postoji odgovarajući GLAGOL u hebrejskome. Svi pokušaji izvođenja etimološke odredbe dokazali su se neuvjerljivima. Međutim, očito središte zamisli prisiljavalo je znanstvenike na preispitivanje uporabe riječi kako bi se pokušalo odrediti njezino djelatno značenje.

Savez je sredstvo kojim se jedan pravi Bog bavi Svojim ljudskim Stvorenjem. Zamisao Saveza, dogovorno, ili sporazuma ključna je za razumijevanje biblijskoga otkrivenja. Napetost između Božje suverenosti te ljudske slobodne volje jasno je vidljiva u zamisli Saveza. Neki su Savezi temeljeni isključivo na Božjoj naravi i djelovanjima:

1. stvaranje sâmo (usp. Post 1 - 2)
2. poziv Abrahama (usp. Post 12)
3. Savez s Abrahamom (usp. Post 15)
4. očuvanje i obećanje Noi (usp. Post 6 - 9).

Međutim, posebna narav Saveza zahtijeva odaziv:

1. vjerom Adam mora poslušati Boga i ne jesti sa stabla usred Edena
2. vjerom Abraham mora ostaviti svoju obitelj, slijediti Boga, i vjerovati u buduće potomstvo
3. vjerom Noa mora izgraditi veliku lađu daleko od vode i skupiti životinje
4. vjerom Mojsije mora izvesti Izraelce iz Egipta na goru Sinaj te primiti posebne smjernice za religijski i društveni život s obećanjima blagoslova i prokletstva (usp. Pnz 27 - 28).

Ova ista napetost koja uključuje Božji odnos prema ljudstvu naslovljena je u “Novome savezu”. Napetost može biti jasno vidljiva u usporedbi Knjige Ezekielia 18 s Ezekielom 36:27-37 (djelovanje JHWH). Je li Savez temeljen na Božjim milosrdnim djelima ili naređenome ljudskom odazivu? Ovo je goruće pitanje Staroga saveza i Novoga. Ciljevi oba su isti: (1) obnova zajedništva izgubljenog u Postanku 3 i (2) ustroj pravednog naroda koji odražava Božju narav.

Novi savez u Jeremiji 31:31-34 rješava napetost odstranjivanjem ljudskoga vršenja kao sredstva dobivanja prihvaćanja. Božji Zakon postaje unutarnja žudnja umjesto vanjskoga zakonskoga kôda. Cilj pobožnoga, pravednog naroda ostaje isti, ali mijenja se način. Palo čovječanstvo dokazalo je sebe neprikladnim biti Božjom odražavajućom slikom. Poteškoća nije bila Božji Savez, nego ljudska grješnost i slabost (usp. Rim 7; Gal 3).

Ista napetost između SZ-nih neuvjetovanih i uvjetovanih Saveza ostaje u NZ-u. Spasenje je potpuno besplatno u dovršenome djelu Isusa Krista, ali ono zahtijeva pokajanje i vjeru (oboje i početno i neprekidno). To je pravno proglašenje i poziv Kristo-sličnosti, izrična izjava prihvaćenosti te imperativ na svetost! Vjernici nisu spašeni zbog svoga djelovanja, nego pod poslušnošću (usp. Ef 2:8-10). Pobožno življenje postaje dokaz spasenja, ne sredstvo spasenja. Međutim, vječni život ima vidljive osobine! Ova je napetost jasno vidljiva u Poslanici Hebrejima.

1:73 “Zakletve kojom se On zakle Abrahamu našem ocu” Božji Savez s Abrahamom zapisan je u Evanđelju po Luki 12 i 15, ali ova posebna zakletva zapisana je u Knjizi Postanka 22:16-18. Pavao spominje ovu zakletvu /obećanje nekoliko puta u Poslanici Rimljanima 4, gdje podastire dokaz kako je Božje spasenje uvijek bilo temeljeno na: (1) Božjem milosrđu i uvođenju /započinjanju Saveza i (2) odaziv čovječanstva u vjeri.

1:74 INFINITIV što započinje ovaj stih u NASB, NKJV, i NJB nađen je u Evanđelju po Luki 1:73 u UBS⁴ i NRSV.

Svrha iskupljenja ljudi je služenje ljudi Bogu. To je Pavlov glavni naglasak u Poslanici Rimljanima 6!

Strah od Boga prouzročen je grijehom. Mesija uklanja smrtnu kaznu grijeha i obnavlja “sliku Božju” (usp. Post 1:26-27) u palome čovječanstvu, tako je zajedništvo bez straha ponovno moguće, onakvo kakvo je bilo u Vrtu Eden.

1:75 “svetosti” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:35: Svet.](#)

▣ “pravednosti” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:6: Pravednost.](#)

1:76 “ti, dijete, bit ćeš zvan prorokom Previšnjega” Ovo je bila iznenađujuća izjava budući nije bilo proroka u Izraelu od Malahije, prije više od 400 godina.

Naslov “Previšnjega” (*hupsistos*) dolazi od Septuagintina prijevoda hebrejskoga *Elion*. Prvo je primijenjen na Boga u Knjizi Postanka 14:18.19.20.22 u vezi s Melkisedekom (usp. Heb 7:1) i ponovno u Brojevima 24:16 u vezi s Balaamom.

Mojsije ga koristi o Bogu u Ponovljenome zakonu 32:8 (usp. Djela 17:26). Nekoliko puta upotrijebljen je u Psalmima (usp. Lk 18:13; 78:35; 89:27).

Pisci Evanđelja koriste ga nekoliko puta u vezi s Isusovim bivanjem nazvanim Sin Previšnjega (usp. Lk 1:32; Mk 5:7; i usporednica u Lk 8:28) i ovdje u ovome okviru, u vezi s Ivanom Krstiteljem kao prorokom Previšnjega. Vidjeti Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 35.

▣ **“ti ćeš ići ISPRED GOSPODINA DA PRIPRAVIŠ NJEGOVE PUTOVE”** Židovi su očekivali preteču Mesije i zbog Knjige proroka Malahije 4:5, oni su očekivali da Ilija bude utjelovljen. Ivan Krstitelj oblačio se i živio vrlo slično Iliji.

Ivan nije vidio sebe u toj ulozi (usp. Iv 1:21), ali Isus govori kako je on ispunio to proročanstvo (usp. Mt 11:14). Ivan opisuje sebe (usp. Lk 3:2-6) sâmmim ovim navodom iz Malahije 3:1 (usp. Iz 40:3-4).

Riječ “GOSPODINA” način je prevođenja YHWH. To upućuje na Zavjetnoga Boga Izraela (usp. Lk 1:16-17; Mal 3:1; Iz 40:3-4). Ivan se priprema za dolazak YHWH u Njegovome Mesiji.

1:77 Ivanova služba pripreme ima trostruku svrhu:

1. naglasiti duhovni osjećaj potrebe (tj. krštenje pokajanja)
2. donijeti spoznaju o spasenju (tj. pokajati se i vjerovati) u Božjem milosrđu, Božjem Mesiji, Božjoj brzo dolazećoj opskrbi (usp. Lk 1:15)
3. ukazivati prema Isusa (usp. Iv 1:29-34.35-37).

Ivan ne može donijeti spasenje oprostom grijeha, ali on upućuje na Onoga tko može i hoće – Isus iz Nazareta.

1:78 “Zbog nježnog milosrđa našega Boga” To je bila nepromjenjiva narav Boga Oca (usp. Mal 3:6, iako to može odražavati Iz 9:2 ili 60:1), što je poslala Mesiju (usp. John 3:16). Milosrđe je ključ za “predestinaciju” (usp. Rim 9:15.16.18; 11:30.31.32).

Grčki pojam preveden “nježnog” doslovno je *splagchnon*, što označava “unutrašnje dijelove” žrtve, koje su Kanaanci jeli a Židovi su ih prinostili YHWH-i na žrtveni oltar u Šatoru sastanka (usp. Izl 29:13; Lev 3:3-4.10.15; 4:8-9; 7:3-4; 8:16.25; 9:10.16).

Drevni ljudi smjestili su osjećaje u ove “donje organe” (jetra, bubrege, crijeva, usp. Iz 63:15; Jer 4:19; i metafora je nastavljena u NZ-u, usp. 2. Kor 6:12; 7:15; Fil 1:8; 2:1; Kol 3:12; Flm 7.12.20).

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“S kojim će nas izlazak Sunca s visine pohoditi”

“S kojim nas je Osvit s visine pohodio”

“Zora s visine prolomit će se nad nama”

“On će uzrokovati da se sjajni osvit spasenja digne na nas”

“U kojem je izlazeće Sunce došlo s visine da nas pohodi”

Budući je postojalo nekoliko smjerenja na Knjigu proroka Malahije u ovome Zaharijinom slavljenju, ovo je vjerojatno smjerenje na Malahiju 4:2a. “Ali za vas koji se bojite Moga imena sunce pravедnosti izaci će s iscjeljenjem na svojim krilima” (“A vama koji se Imena moga bojite sunce pravde će ogranuti sa zdravljem u zrakama” - Duda/Fučak).

Riječ “Sunca” ne pojavljuje se u grčkome tekstu, nego samo pojam “izlazak” (kao što je u LXX za Mal 4:2). Pojam “Sunca” ima dva moguća podrijetla:

1. simbol u zoroastrijizmu (tj. perzijske religije tijekom zarobljeničtva Izraela) njihova visokog, dobrog boga (*Ahura Mazda*) bio je Sunčev disk s krilima
2. naslov za Boga, “Previšnji” (usp. Lk 1:32.76) način je upućivanja na Božji dar svjetla /Sunca (usp. Ps 19:1-6).

Knjiga proroka Malahije 4 govori o dolazećem danu spasenja simboliziranog svjetlom /iscjeljenjem.

Postoje varijacije grčkih rukopisa o GLAGOLSKOME VREMENU (PREZENT /FUTUR). Proročanstvo Malahije je budućnost, ali događaj s Kristom je za Ivana Krstitelja bio sadašnjost.

1:79 Ovo je navod iz Knjige proroka Izaije 9:1-2 (što znači da Lk 1:78 može upućivati također na Iz 9:2). Postoji nekoliko navoda iz Malahije što imaju usporednice u Izaiji (tj. pripremiti put Gospodinov). Ovo je izgleda još jedan (tj. rabinska igra riječi o “izlazak Sunca” i “sjaji”).

Izvorno Izaijino proročanstvo upućivalo je na prva poražena plemena na sjeveru Izraela koja su bila odvedena u zarobljeništvo prvo od invazije Asirije na sjeveru u osmome stoljeću prije Krista. Izaija tvrdi kako će oni biti prvi kojima budu predstavljene dobre vijesti. Isusovo prvo područje službe bila je Galileja!

▣ **“Da vodi naše noge na put mira”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA grčkoga pojma “usmjeriti”. Upotrijebljen je samo tri put u NZ-u: ovdje i dva put od Pavla u njegovim pismima Solunjanima (usp. 1. Sol 3:11; 2. Sol 3:5). U sva tri pojavka on naglašava Božje vodstvo. U Septuaginti povezan je s “držati ravnim” (tj. na Božjem putu).

SZ-na vjera bila je okarakterizirana kao jasan put. Božji narod mora slijediti taj put, ostati na ravnome putu. Nije slučajno da ju Rana crkva u Djelima apostolskim naziva “Put”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:80

⁸⁰**A dijete je nastavilo rasti i postalo jakim u duhu, i on je živio u pustinjama sve do dana njegova javnog javljanja pred Izraelom.**

1:80 “dijete je nastavilo rasti i postalo jakim” Ovo je vrlo slično opisu Isusova razvoja, i fizičkoga i duhovnog (usp. Lk 2:40).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Biti učinjen jakim.](#)

POSEBNA TEMA: BITI UČINJEN JAKIM

Ovaj pojam (*krataioō*) u PASIVNOME STANJU upotrijebljen je nekoliko puta u NZ-u u različitim značenjima:

1. Isusov prirodni razvoj kao ljudskog bića, Evanđelje po Luki 1:80; 2:40
2. vjernici su ojačani Svetim Duhom, Poslanica Efežanima 3:16
3. vjernici moraju biti čvrsti ili odlučni u svojoj vjeri suočeni s unutrašnjim borbama u crkvi u Korintu, 1. Poslanica Korinćanima 16:13.

▣ **(1:80) “u duhu”** Kao što je to često slučaj, pitanje za tumačenje jeste, upućuje li ovo na Svetog Duha ili na Ivanov ljudski duh? Moguće na oboje, temeljeno na smjernju na Knjigu proroka Izaije 11:1-2.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Duh \(*pneuma*\) u Novome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: DUH (*pneuma*) U NOVOME ZAVJETU

Grčki pojam za “duh” korišten je na nekoliko načina u NZ-u. Ovdje je nekoliko značajnih skupina i primjera:

- A. o Trojedinome Bogu ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:5: Trojstvo](#))
1. o Ocu (usp. Iv 4:24)
  2. o Sinu (usp. Rim 8:9-10; 2. Kor 3:17; Gal 4:6; 1. Pt 1:11)
  3. o Svetome Duhu (usp. Mk 1:11; Mt 3:16; 10:20; Iv 3:5.6.8; 7:39; 14:17; Djela 2:4; 5:9; 8:29.35; Rim 1:4; 8:11.16; 1. Kor 2:4.10.11.13.14; 12:7)
- B. o sili ljudskoga života:
1. o Isusu (usp. Mk 8:12; Iv 11:33.38; 13:21)
  2. o čovječanstvu (usp. Mt 22:43; Djela 7:59; 17:16; 20:22; Rim 1:9; 8:16; 1. Kor 2:11; 5:3-5; 7:34; 15:45; 16:18; 2. Kor 2:13; 7:13; Fil 4:23; Kol 2:5)
  3. ono što stvara Duh u i kroz ljudske duhove:
    - a. ne duh ropstva nasuprot duha posinjenja – Poslanica Rimljanima 8:15
    - b. duh ljubaznosti /nježnosti – 1. Poslanica Korinćanima 4:21
    - c. duh vjere – 2. Poslanica Korinćanima 4:13
    - d. duh mudrosti i otkrivenja u spoznaji Njega – Poslanica Efežanima 1:17
    - e. ne duh plahosti nasuprot sile, ljubavi, i stege – 2. Timoteju poslanica 1:7
    - f. duh zablude nasuprot duha istine – 1. Ivanova poslanica 4:6
- C. o duhovnoj kraljevini:

1. duhovna bića:
  - a. dobra (tj. anđeli, usp. Djela 23:8-9; Heb 1:14)
  - b. zla (tj. demonsko, usp. Mt 8:16; 10:1; 12:43.45; Djela 5:16; 8:7; 16:16; 19:12-21; Ef 6:12)
  - c. duhovi (usp. Lk 24:37)
2. duhovna moć rasuđivanja (usp. Mt 5:3; 26:41; Iv 3:6; 4:23; Djela 18:25; 19:21; Rim 2:29; 7:6; 8:4.10; 12:11; 1. Kor 14:37)
3. duhovne stvari (usp. Iv 6:63; Rim 2:29; 8:2.5.9.15; 15:27; 1. Kor 9:11; 14:12)
4. duhovni darovi (usp. 1. Kor 12:1; 14:1)
5. nadahnuće Duha (usp. Mt 22:43; Lk 2:27; Ef 1:17)
6. duhovno tijelo (usp. 1. Kor 15:44-45)

D. daje osobinu:

1. stavu svijeta (usp. Rim 8:15; 11:8; 1. Kor 2:12)
2. misaonim procesima ljudi (usp. Djela 6:10; Rim 8:6; 1. Kor 4:2)

E. o fizičkoj kraljevini:

1. vjetar (usp. Mt 7:25.27; Iv 3:8; Djela 2:2)
2. dah (usp. Djela 17:25; 2. Sol 2:8).

Očito je kako ovaj pojam mora biti tumačen u svjetlu trenutačnoga okvira. Postoje razne nijanse značenja na koje može upućivati: (1) fizički svijet; (2) nevidljiv svijet; (3) kao i na osobu fizičkoga svijeta ili duhovne kraljevine.

Sveti Duh je dio Trojedinoga Boga koji je u potpunosti djelatan na ovome stupnju povijesti. Novo doba Duha je došlo. Sve ono što je dobro, sveto, ispravno, i istinito odnosi se na Njega. Njegova prisutnost, darovi, i služba ključni su u promicanju Evanđelja i uspjehu Kraljevstva Božjeg (usp. Iv 14 i 16). On ne privlači pozornost na Sebe, nego na Krista (usp. Iv 16:13-14). On osuđuje, uvjerava, vabi, krsti, i razvija u zrelost sve vjernike (usp. Iv 16:8-11).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je djevičansko rođenje važna biblijska zamisao?
2. Kako je Duh izvršio taj zadatak?
3. Kako dovodimo u ravnotežu veličinu Marijine vjere s normalnošću njene čovječnosti?
4. Što je važna istina otkrivena u Evanđelju po Luki 1:51-53?
5. Zašto su naslovi pobožnoga kralja popisani u Evanđelju po Luki 1:6 toliko značajni u našem razumijevanju Isusa iz Nazareta?
6. Zašto je Zaharija mogao biti ispunjen Svetim Duhom prije Pedesetnice?
7. Zašto je Davidovsko podrijetlo Mesije toliko važno?
8. Zašto su Židovi očekivali da utjelovljen bude Ilija?

EVANĐELJE PO LUKI 2

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
rođenje Isusa	Krist rođen od Marije	rođenje Isusa	rođenje Isusa	rođenje Isusa i posjeta pastira
2:1-7	2:1-7	2:1-7	2:1-3 2:4-7	2:1-14
pastiri i anđeli	Slava u visinama		pastiri i anđeli	
2:8-14a	2:8-13 2:14-20	2:8-14	2:8-12 2:13 2:14	
2:14b-20		2:15-20	2:15 2:16-20	2:15-20
	obrezanje Isusa		Isus imenovan	obrezanje Isusa
2:21	2:21	2:21	2:21	2:21
prikaz Isusa u Hramu	Isus prikazan u Hramu		Isus je prikazan u Hramu	Isus je prikazan u Hramu
2:22-24	2:22-24	2:22-24	2:22-24	2:22-28
	Šimun vidi Božje Spasenje			
2:25-35	2:25-35	2:25-32	2:25-32	Šimunova Pjesma 2:29-32 Šimunovo proročanstvo
		2:33-35	2:33-35	2:33-35
	Ana svjedoči o Iskupitelju			Anino proročanstvo
2:36-38	2:36-38	2:36-38	2:36-38	2:36-38
povratak u Nazaret	obitelj se vraća u Nazaret		povratak u Nazaret	skriven život Isusa u Nazaretu
2:39-40	2:39-40	2:39-40	2:39-40	2:39-40
dječak Isus u Hramu	dječak Isus začuđuje učene ljude	dječak Isus u Jeruzalemu	dječak Isus u Hramu	Isus među doktorima Zakona
2:41-52	2:41-50 Isus napreduje u mudrosti i naklonosti 2:51-52	2:41-51	2:41-48 2:49-50 2:51-52	2:41-45 2:46-50 skriven život u Nazaretu nastavljen 2:51-52

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobroga biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:1-7

¹Sad u one dane izađe proglas od cara Augusta, da će biti napravljen popis svih nastanjenih na Zemlji. ²Ovo je bio prvi proveden popis dok je Kvirinije bio upravitelj Sirije. ³I svatko bijaše na svome putu da se upiše u popis, svaki u svoj vlastiti grad. ⁴Josip također uzide iz Galileje, iz grada Nazareta, u Judeju, u grad Davidov što je nazvan Betlehem, jer on bijaše od kuće i obitelji Davida, ⁵zato da se upiše zajedno s Marijom, koja bijaše zaručena za njega, i bijaše s djetetom. ⁶Dok oni bijahu tamo, dani bijahu dovršeni za njeno rađanje. ⁷I ona rodi svoga prvorođenog sina; i ona Ga povije u krpe, i položi Ga u jaslje, jer ne bijaše mjesta za njih u gostionici.

2:1 “proglas” Ovi rimski popisi vodili su se u ciklusima od četrnaest godina što je započeo car August (30. g.pr.Kr. do 14. g., usp. Lk 3:1; Mt 22:17). O ovim ciklusima učimo iz egipatskoga papirusa. Trebale su im godine da budu završeni. Drugi popis spomenut je u Djelima apostolskim 5:37 i u pisanjima Josipa Flavija, koji kaže da je isti bio napravljen godine 6.; prema tome, prvi je započeo oko 8. g.pr.Kr. (usp. Djela 5:37).

▣ **“popis”** Ova je prijava bila u svrhu oporezivanja i vojnog novačenja. Židovi su, međutim, bili izuzeti od vojne službe. To je također uključivalo, moguće, zakletvu odanosti caru.

▣ **“nastanjenih na Zemlji”** Ovo upućuje na Rimsko Carstvo ili poznati civilizirani svijet (usp. Lk 4:5; 21:26; Djela 11:28; 17:6.31; 19:27; 24:5; Mt 24:14; Otk 3:10). Jamačno je moguće kako neki od ovih tekstova odražavaju naglasak na globalni svijet, kao Evanđelje po Mateju 24:14; Djela apostolska 17:31; i Poslanica Hebrejima 1:6; 2:5.

2:2 “Ovo je bio prvi proveden popis” Drugi popis spomenut je u Djelima apostolskim 5:37. Ovi rimski popisi uzimali su mnogo godina da se završe, moguće više od četrnaest godina (tj. dokaz iz Egipta).

▣ **“Kvirinije”** Postoji poteškoća s ovom izjavom i svjetovnom poviješću. Kvirinije je bio građanski upravitelj Sirije godine 6. On je bio vojni vođa u Siriji, čiji je dio bila Judeja, od 10.-7. g.pr.Kr., međutim, on nije postao političkim vođom sve do 6. g. Došao je u Judeju godine 6./7. zbog određene svrhe prijave za oporezivanje (Josip Flavije, *Antiq.* 18.1-2.26). Fusnota u NRSV daje obavijest da je Kvirinije bio poseban izaslanik Augusta kako bi se bavio s pobunjenim plemenom (Homonadenses, usp. Tacit, *Annals*, 13.48) i, prema tome, bio je vojni upravitelj Sirije dok je Varas bio građanski upravitelj (Oxford, 1991., izdali Bruce M. Metzger i Roland Murphy, str. NT 79-80).

A Translator's Handbook on the Gospel of Luke, str. 105, tvrdi da je Kvirinije djelovao kao posebni predstavnik Cara od 12. g.pr.Kr. do 16. g., što uključuje administrativne troškove povezane s popisom. Također tvrdi kako je bio dva put

upravitelj Sirije, od 3.-2. g.pr.Kr. i ponovno godine 6.-16. Autori UBS *Handbook*, Reiling i Swellengsegel, navode *Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 3, str. 975-977, kao svoj izvor.

2:3 “svatko” Ovaj “svatko” upućuje na muške, moguće muške s oporezivom nekretninom (zemlja, trgovine, itd.).

▣ **“svaki u svoj vlastiti grad”** Ovo je bio jedinstven vid povezan sa židovskom kulturom. Nazaret je imao klan iz plemena Jude (obitelj Jišaja) koji je živio tamo, ali za nekoliko obitelji Betlehem je bio njihov rodovski grad.

2:4 “Betlehem” Ovo je bilo malo judejsko selo oko šest milja jugozapadno od Jeruzalema i, stoga, oko sedamdeset milja južno od Nazareta. U SZ-u bio je poznat kao Efrata (usp. Post 35:19), što je postalo Betlehem Efrata u Knjizi proroka Miheja 5:2. To je bio način njegova razlikovanja od Betlehema u sjevernome Izraelu.

Ovaj grad poznat je kao grad gdje su Boaz i Ruta, koji su bili preci kralja Davida, živjeli (usp. Ruta 4:11). Davidov otac, Jišaj, živio je također tamo (usp. 1. Sam 17:12). Budući je to bio rodni dom Davida, o njemu je bilo prorokovano ali i neočekivano da bude grad Isusova rođenja (usp. Mih 5:2; Mt 2:5.6; Iv 7:42).

▣ **“jer on bijaše od kuće i obitelji Davida”** Pitamo se koliko od proročanstva iz 2. Knjiige o Samuelu 7:12-17 je Luka imao na umu (usp. Lk 1:32) kad je zapisivao ovaj izričaj o Isusovoj lozi. Taj izričaj može biti izravno smjerenje na SZ-na Mesijanska obećanja.

2:5 “da se upiše zajedno s Marijom” Pitamo se zašto je Marija putovala u svojoj toliko kasnoj trudnoći kad je samo od muških bio zahtijevan povratak u njihov rodni dom:

1. Josip ju nije želio ostaviti u Nazaretu gdje bi bila verbalno ismijavana
2. Josip ili Marija poznali su proročanstvo Knjige proroka Miheja 5 i željeli su ga ispuniti
3. Bog je djelovao u tome stanju, što nije bilo poznato ni Josipu niti Mariji.

▣ **“zaručena”** Evanđelje po Mateju 1:24-25 podrazumijeva da su oni bili oženjeni, ali brak nije bio konzumiran. U židovskoj kulturi zaruke su bile zakonska obveza. Brakovi su bili dogovoreni od obitelji i to razdoblje zaruka uobičajeno je trajalo godinu dana.

2:6 “Dok oni bijahu tamo” Ovo može podrazumijevati prošireno razdoblje u Betlehemu, moguće da očuva Mariju od rугanja u Nazaretu.

2:7 “prvorodenog” Ovo je korišteno u SZ-nome smislu “nasljednik /baštinik”. To također predlaže da je Marija imala i drugu djecu (usp. Mt 13:55-56; Iv 7:35).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Prvorodenac.](#)

POSEBNA TEMA: PRVOROĐENAC

Ova riječ “prvorodenc” (*prōtotokos*) korištena je u Bibliji u nekoliko različitih značenja:

1. njena SZ-na pozadina upućuje na:
  - a. prvorodenac pripada YHWH-i (BDB 114, KB 131, usp. Izl 13:2.12; 22:29; 34:19; Br 3:13)
  - b. nadmoćnost prvorodenog sina u obitelji (usp. Pnz 21:17; Ps 89:27; Lk 2:7; Rim 8:29; Heb 11:28)
2. njena uporaba u Poslanici Kološanima 1:15 govori o Isusu kao prvome od Stvorenja što je moguće SZ-no smjerenje na Izreke 8:22-31, ili na Božjega posrednika u stvaranju (usp. Iv 1:3; 1. Kor 8:6; Kol 1:15-16; Heb 1:2)
3. njena uporaba u Poslanici Kološanima 1:15.18; 1. Korinćanima 15:20.23; Otkrivenju 1:5 upućuje na Isusa kao prvorodenca od smrti
4. njena uporaba je SZ-ni naslov o Mesiji (usp. Ps 89:27; Heb 1:6; 12:23); to je naslov što sastavlja nekoliko vidova Isusova prvenstva i središnjosti.

▣ **(2:7) “ona Ga povije u krpe”** Ovaj pojam (BDB 367) znači poviti s krpama, kao slomljenu ruku (usp. Ez 30:21). Korišteno je o povijanju novorođenih u Knjizi proroka Ezekielu 16:4 (usp. Izr 7:4). Metaforički se koristi u Knjizi o Jobu 38:9.

Očevidno je čitavo tijelo novorođenog bilo povijeno (slično američkim Indijancima) za njegovu toplinu i zaštitu. To je moguće bio uobičajen postupak za svako dijete.

▣ **“položi”** Ovo je bilo korito za hranjenje (usp. LX, Iz 1:3; Izr 14:4) za domaće životinje. Ovo su bili vrlo grubi, nehigijenski uvjeti, ali takav je bio čitav drevni, seljački svijet.

▣ **“gostionici”** Pojam *kataluma* je neodređen i može upućivati na:

1. sobu za goste (životinje su često živjele u neposrednoj blizini svojih vlasnika, usp. Mk 14:14; Lk 22:11; vidjeti Kenneth Bailey, *Through Peasant Eyes*, str. xv).
2. Justin Mučenik (110.-162/168.) kaže da je Isus bio rođen u pećini što se koristila kao tor za stoku (uobičajeno u tome području)
3. drugi kažu da je to bilo dvorište pod vedrim nebom od gostionice
4. tradicionalnije tumačenje jeste to da je to bila prostorija u najnižem dijelu što se dijelila sa životinjama vlasnika kuće (tj. ne gostionica).

Betlehem je bio vrlo malo selo. Nisam siguran da bi postojalo dovoljno putnika kako bi se osigurala gostionica (uobičajena riječ, *pandocheion*, usp. Lk 10:34). Židovska kultura naglašava kulturološku obvezu ugošćivanja rođaka. Postojalo je toliko mnogo rođaka u gradu za upisivanje u popis da nije bilo slobodne gostinjske sobe. Luka koristi istu riječ u Evanđelju po Luki 22:11 za “gostinjska soba” (usp. Mk 14:14).

Pojam je korišten u širokome izboru značenja u Septuaginti, ali jedno od njih je soba u nečijoj kući, obično na krovu (usp. 1. Sam 1:18; 2. Sam 7:6; 1. Ljet 17:5).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:8-14

⁸U istome području bijahu neki pastiri koji borave u poljima i čuvaju stražu nad svojim stadom noću. ⁹I anđeo Gospodinov iznenada stane pred njih, i slava Gospodinova obasja ih; i oni bijahu strahovito prestrašeni. ¹⁰Ali anđeo im reče: “Nemojte se bojati; jer gle, ja vam donosim dobre vijesti o velikoj radosti što će biti za sve ljude; ¹¹jer danas u gradu Davidovu rodio se za vas Spasitelj, koji je Krist Gospodin. ¹²Ovo će biti znak za vas: naći ćete djetesče povijeno u krpe i leži u jaslama.” ¹³I iznenada tamo se pojavi s anđelom mnoštvo nebeske vojske slaveći Boga i govoreći: ¹⁴“Slava Bogu na visini, I na zemlji mir među ljudima s kojima je On zadovoljan.”

2:8 **“U istome području”** Ovo upućuje na Betlehem.

▣ **“pastiri”** Rabini su smatrali kako su to morali biti religijski izopćenici i njihovo svjedočanstvo nije bilo prihvatljivo na sudu (tj. kasnija židovska predaja). To je bilo zato jer su oni živjeli s ovcama i nisu mogli odražavati pravila i odredbe rabina (tj. Talmud). Može postojati neka simbolička veza s Davidovim bivanjem pastira u ovome istom području. Rođenje Mesije bilo je prvo objavljeno židovskim pastirima! To je iznenađujuće, zapisao je poganin, pisano je za pogane, dok Matej, pišući Židovima, spominje mudre ljude (moguće pogane) s Istoka.

▣ **“svojim stadom”** Ne postoji način određivanja točnoga vremena Isusova rođenja jer su hramska stada u tome području bila čuvana kroz čitavu godinu. Božje Janje (usp. Iv 1:29) bilo je rođeno u istome području gdje se žrtvena janjad koristila kroz godinu za dnevno hramsko žrtvovanje. Ako je tako, ovi su pastiri možda bili leviti.

Tradicionalni nadnevak 25. prosinca kad se slavi Isusovo rođenje razvio se stotinama godina kasnije (tj. u četvrtome stoljeću, *Constitutions of the Holy Apostles*, Lk 2:3.13), očito odabran kako bi se podudarao s poganskim, astralnim blagdanom (zimski solsticij). Neki elementi Saturnalija bili su dio rimskoga praznika poznatog kao “Blagdan Saturnalija”.

Klement Aleksandrijski, krajem drugoga stoljeća, bilježi manjak suglasnosti o točnome nadnevku Isusova rođenja (*Stromata*, 1.21). Čak i danas neki vjernici slave 6. siječnja, a ne 25. prosinca (tj. Istočni pravoslavci, Armenijski pravoslavci).

2:9 **“anđeo Gospodinov”** Ovaj je anđeo izgleda odvojen od nebeskih Vojska koje kasnije govore ili pjevaju. KJV ima ODREĐEN ČLAN, ali on nije u grčkome tekstu. Ovaj određeni grčki izričaj korišten je o anđelu koji se ukazao Zahariji u Svetinji (vidjeti bilješku u Lk 1:11).

▣ **“slava Gospodinova”** Ovaj je izričaj često korišten u Septuaginti za opis veličanstvene osobne prisutnosti YHWH (usp. Izl 16:7.10; 24:16; 40:34-38; Br 16:19).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Slava \(*kabod*\) \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: SLAVA (*kabod*) (SZ)

I. NJENO TEMELJNO ZNAČENJE

Postoji više od dvadeset hebrejskih riječi prevedenih kao “slava” (*doxa*) od LXX-e, ali najznakovitija je hebrejska riječ *kabod* (BDB 458-459, KB, 455-458). Njeno temeljno značenje je ono što je teško. To je trgovački pojam korišten u obavljanju kupovina (tj. vaganja). Ona je postala pojam što ima široko semantičko polje gdje se zamisao teškoga razvila u vrijednost, štovanje osoba, mjesta, i stvari.

II. KORIŠTENA O YHWH-i

- A. Postalo je načinom opisivanja YHWH-ine osobne prisutnosti. Povezuje Njegovu snagu, veličanstvo (tj. transcendentnost) s Njegovom osobnošću i prisutnošću u fizičkoj stvarnosti (imanentnost).
- B. Obilježava YHWH-u u stvaranju, usp. Psalam 19:1; 29:3.9; 104:31.
- C. Bila je korištena o Njegovim teofanijama povezanim s ustrojem Njegova zavjetnog naroda. On je “slava Izraela”, usp. 1. Knjiga o Samuelu 15:29:
1. izlazak iz Egipta, usp. Knjiga Brojeva 14:22 (naviješteno u Post 15:12-21)
  2. u posebnome Oblaku Slave koji je vodio i pratio narod, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10
  3. davanje Njegova Zakona na gori Sinaj, usp. Knjiga Izlaska 24:16.17
  4. Njegova djela opskrbe i osude tijekom razdoblja lutanja pustinjom:
    - a. početna pobuna povezana s izvješćem dvanaest uhoda, usp. Knjiga Brojeva 14:9-10
    - b. Mojsijevo posredovanje u njihovu korist, usp. Knjiga Brojeva 14:20-21
    - c. Korahova pobuna, usp. Knjiga Brojeva 16:19
    - d. krize kad nije bilo vode, usp. Knjiga Brojeva 26:6.
- D. Mojsijev zahtjev da vidi YHWH-u, usp. Knjiga Izlaska 33:18-23.
- E. Bila je korištena o Sâmomome YHWH-i (tj. Njegovoj biti):
1. 1. Knjiga Ljetopisa 29:11
  2. Psalam 106:20; Knjiga proroka Jeremije 2:11; Hošea 4:7; Poslanica Rimljanima 1:23
  3. Knjiga proroka Izaije 42:8; 45:7; 48:11; 58:8; 60:1-2.19 (Otk 21:23; 22:5)
  4. Knjiga proroka Zaharije 2:5.10.
- F. Bila je korištena u vezi s YHWH-inom prisutnošću kod /u:
1. Šatoru sastanka, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10; 29:43; 40:34-35; Levitski zakonik 9:6.23
  2. Hramu, usp. 1. Knjiga o Kraljevima 81:1; 2. Ljetopisa 5:14; 7:1-3; Knjiga proroka Izaije 6:3; Hagaj 2:3.9
  3. Kovčegu saveza, usp. 1. Knjiga o Samuelu 4:22; Psalam 63:2; 78:61.
- G. Bila je korištena o YHWH-inu kraljevskome dostojanstvu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12-13; Psalam 24:7-10; 45:3.
- H. Bila je korištena o YHWH-inoj etičkoj naravi (tj. pravednost), usp. Psalam 29:3; 97:6; Knjiga proroka Izaije 42:8; 48:11; 58:8; Habakuk 2:14.

III. KORIŠTENA O LJUDIMA I NARODIMA

- A. Ljudi:
1. usporedno s “duša” (tj. *nefeš*), usp. Knjiga Postanka 49:6; Psalam 16:9; 108:1
  2. bogatstvo, usp. Knjiga Postanka 31:1; Psalam 49:16.17; Knjiga proroka Izaije 10:3; 61:6; 66:11-12
  3. čast, usp. Knjiga Postanka 45:13; Psalam 8:6; Knjiga proroka Hagaja 2:7
  4. ugled, usp. Knjiga o Jobu 19:9; 29:20; Psalam 4:2; 49:17
  5. sjaj, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12.28; 2. Ljetopisa 17:5; 18:13; 32:27.

- B. Narodi:
  1. Egipat
  2. Efrajim, usp. Knjiga proroka Hošee 9:11
  3. Samarija, usp. Knjiga proroka Hošee 10:5.

- C. Kraljevi:
  1. Ahasver, usp. Knjiga o Esteri 1:4
  2. Izrael, usp. Psalam 21:6
  3. Antioh IV. [Epifan – op.prev.], usp. Knjiga proroka Daniela 11:39.

- D. Narodne vojske:
  1. Asirija, usp. Knjiga proroka Izaije 8:7
  2. Izrael, usp. Knjiga proroka Izaije 17:4
  3. Kedar, usp. Knjiga proroka Izaije 21:16.

IV. BILA JE KORIŠTENJA O OPISU ZADNJIH DANA (ESHATOLOGIJA)

- A. YHWH će se vratiti u Svoj Novi hram, usp. Knjiga proroka Ezekielu 43:2.4.5; 44:4.

- B. YHWH će dovesti svijet k Sebi, usp. Knjiga proroka Izaije 40:5; 59:19; 60:1-3; 66:18-19.

- C. YHWH će dovesti “Novi” Jeruzalem”, usp. Knjiga proroka Izaije 66:10; Zaharija 12:7.

V. SVRHA STVORENJA JE SLAVLJENJE YHWH

- A. Stvorenog za Njegovu slavu, usp. Knjiga proroka Izaije 43:7.

- B. Slava je dužna Njemu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 16:29.

- C. Pjevati o /hvaliti Njegovu slavu, usp. Psalam 66:2; 96:8; 115:1.

- D. Sve što činimo mi činimo za Njega, za Njegovu slavu, usp. 1. Poslanica Korinćanima 10:31; 2. Korinćanima 4:15; Efežanima 5:22; 6:5; 1. Petrova 2:12.

- E. Prva izjava u Westminster-skome kraćemu katekizmu.

☐ (2:9) “stane pred njih” Ovaj je isti GLAGOL upotrijebljen o dva anđela kod Uznesenja (usp. Lk 24:4).

☐ “obasja ih” Ova je ista riječ upotrijebljena od Pavla o njegovu iskustvu na cesti za Damask u Djelima apostolskim 26:13. Ovo su jedina dva pojavka toga pojma u NZ-u; uopće se ne pojavljuje u Septuaginti. Pitam se je li Luka dobio taj pojam, što opisuje Božju veličanstvenu prisutnost, iz toliko čestog slušanja Pavlova svjedočenja?

☐	
NASB	“oni bijahu strahovito prestrašeni”
NKJV	“oni bijahu uvelike prestrašeni”
NRSV, NJB	“oni bijahu prestravljeni”
NJB	“oni bijahu strahovito prestrašeni”

Grčki izričaj je doslovno “oni se prestrašiše velikim strahom”. GLAGOL i OBJEKT su isti pojam. To je nazvano “SRODNI AKUZATIV”. Viđenje duhovne kraljevine uvijek izaziva veliki strah u palome ljudstvu.

2:10 “Nemojte se bojati” Ovo je PREZENT IMPERATIVA s NEGATIVNIM ČLANOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je već u tijeku. To je vrlo uobičajen anđeoski pozdrav prestrašenome ljudstvu (usp. Lk 1:13.30).

☐ “dobre vijesti o velikoj radosti” Njihov “veliki strah” sad je uravnotežen s “veliko(m) rado(šću)”.

Riječ prevedena “dobre vijesti” (*euangelizō*, usp. Lk 1:19) složenica je riječi “dobro” i “poruka”. Često je korištena u Septuaginti za propovijedanje radosne poruke (usp. 1. Sam 31:9; 2. Sam 1:20; 4:10; 18:19-20.31; 1. Kr 1:42; Ps 39:10). Postala je onom što se koristi u tehničkome smislu za propovijedanje Evandjelja Isusa Krista (usp. Lk 3:18; 4:18.43; 7:22; 8:1; 9:6; 16:16; 20:1; Djela 5:42; 8:4.12.25.35.40; 10:36; 11:20; 13:32; 14:2.15.21; 15:35; 16:10; 17:18).

▣ **“za sve ljude”** Ovo je bilo obećanje Knjige Postanka 3:15; 12:3; Izlaska 19:5-6; i proroka osmoga stoljeća prije Krista. To je tajna skrivena u prošlim vremenima, ali sad je u potpunosti otkrivena u Kristu (usp. Ef 2:11 - 3:13). Ova dobra vijest čak doseže do izopćenih pastira (i prešutno do Lukinih poganskih čitatelja)! Taj je isti sveopći naglasak ponovljen i određen u Evandelju po Luki 2:32.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

2:11 “jer danas” NET Biblija ima dobar osvrt o Lukinoj uporabi “danas” (usp. str. 1796, #9). Luka često koristi to za označavanje sadašnjosti Novoga doba:

1. Evandelju po Luki 2:11 – Kristovo rođenje
2. Evandelju po Luki 4:21 – SZ-ni navodi iz Knjige proroka Izaije 61:1-2 (u Lk 2:18-19)
3. Evandelju po Luki 5:26 – Isusovo iscjeljenje gubavca (znak Novoga doba)
4. Evandelju po Luki 13:32-33 – iscjeljenja (znak Novoga doba)
5. Evandelju po Luki 19:9 – spasenje dolazi u Zakejev dom
6. Evandelju po Luki 23:43 – s Isusom u Raju
7. Djela apostolska 4:9 – Petrova iscjeljenja označavaju Novo doba
8. Djela apostolska 13:33 – Isusovo uskrsnuće (znak Novoga doba, navod iz Ps 2:7).

Novo Mesijansko doba, Doba Duha, sad je prodrlo u vrijeme!

▣ **“gradu Davidovu”** Ovo upućuje na Betlehem. Vidjeti bilješku u Evandelju po Luki 2:4.

▣ **“Spasitelj”** Ovaj je naslov korišten o YHWH-i u SZ-u (usp. Lk 1:47; Iz 43:3.11; 45:15.21; 49:26; 60:16). U Rimskome Carstvu korišten je za Cezara /Cara. Riječ u hebrejskome znači “osloboditelj” (BDB 446) i dio je imena Isus (tj. Hošea, BDB 448). Ova i u 1:47 iznenađujuća je jedina uporaba toga pojma u sinoptičkim Evandeljima.

Činjenica da je Isus tesar iz Nazareta nazvan s dva glavna SZ-na naslova o YHWH-i (Spasitelj i Gospodin) upadljiva je. Kad dodate naslov Mesija (Krist), očito je da Luka slaže potvrdu na potvrdu o Isusovu Božanstvu. Sinoptici, posebice Marko, nastoje skriti Isusovo Božanstvo sve do kraja. Ivan jasno i snažno tvrdi Isusovo pred-postojanje i Božanstvo u Evandelju po Ivanu 1:1-18. Luka, uporabom ovih naslova, postavlja teološku pozornicu za pogane (slušateljstvo i za Ivanovo i Lukino Evandelje) kako bi razumjeli tko je Isus bio /jeste.

▣ **“Krist”** Doslovno značenje je “Pomazanik” od GLAGOLA *chriō*. To upućuje na Dolazećega Kralja (*Mashiach*, Ps 2:2; 18:50; 84:9; 89:49-51; 132:10.17) koji će biti pozvan i opremljen za vršenje Božje volje u početnoj obnovi i Novome dobu. Hebrejski pojam je preveden u grčkome kao “Krist”.

[Vidjeti Posebne teme dolje: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\); i : Mesija.](#)

POSEBNA TEMA: “POMAZANJE” U BIBLIJI (hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603)

- A. Korišteno za uljepšavanje (BDB 691 I, usp. Pnz 28:40; Ruta 3:3; 2. Sam 12:20; 14:2; 2. Ljet 28:15; Dn 10:3; Mih 6:15).
- B. Korišteno za goste (BDB 206, usp. Ps 23:5; Lk 7:38.46; Iv 11:2).
- C. Korišteno za iscjeljenja (BDB 602, usp. Iz 61:1; Mk 6:13; Lk 10:34; Jak 5:14; [korišteno u higijenskome smislu u Ez 16:9]).
- D. Korišteno u pripravi za ukop (usp. Mk 16:1; Iv 12:3.7; 19:39-40; zabilježite 2. Ljet 16:14, ali bez GLAGOLA “pomazati”).

- E. Korišteno u religijskome smislu (o objektu, BDB 602, usp. Post 28:18; 31:13 [stup]; Izl 29:36 [žrtvenik]; Izl 30:26; 40:9-16; Lev 8:10-13; Br 7:1 [Svetište]).
- F. Korišteno za postavljanje vođa:
1. svećenici:
    - a. Aron (Izl 28:41; 29:7; 30:30)
    - b. Aronovi sinovi (Izl 40:15; Lev 7:36)
    - c. standardni izričaj ili naslov (Br 3:3; Lev 16:32)
  2. kraljevi:
    - a. od Boga (usp. 1. Sam 2:10; 2. Sam 12:7; 2. Kr 9:3.6.12; Ps 45:7; 89:20)
    - b. od proroka (usp. 1. Sam 9:16; 10:1; 15:1.17; 16:3.12-13; 1. Kr 1:45; 19:15-16)
    - c. od svećenika (usp. 1. Kr 1:34.39; 2. Kr 11:12)
    - d. od starješina (usp. Suci 9:8.15; 2. Sam 2:7; 5:3; 2. Kr 23:30)
    - e. o Isusu kao Mesijanskoga Kralja (usp. Ps 2:2; Lk 4:18 [Iz 61:1]; Djela 4:27; 10:38; Heb 1:9 [Ps 45:7])
    - f. Isusovi sljedbenici (usp. 2. Kor 1:21; 1. Iv 2:20.27 [krizma])
  3. moguće o prorocima (usp. 1. Kr 19:16; Iz 61:1)
  4. nevjerujući posrednici Božanskoga oslobođenja:
    - a. Kir (usp. Iz 45:1)
    - b. kralj Tira (usp. Ez 28:14, gdje on koristi metafore Vrta Eden)
  5. pojam ili naslov "Mesija" znači "Pomazanik" (BDB 603), usp. Psalam 2:2; 89:38; 132:10.

Djela apostolska 10:38 stih je gdje su uključene sve tri Osobe Božanstva u pomazanje. Isus je bio pomazan (usp. Lk 4:18; Djela 4:27; 10:38). Zamisao je proširena na uključivanje svih vjernika (usp. 1. Iv 2:27). Pomazanik je postao pomazanici! To može biti usporedno s Antikristom i antikristima (usp. 1. Iv 2:18). SZ-ni simbolički čin fizičkoga pomazanja s uljem (usp. Izl 29:7; 30:25; 37:29) odnosi se na one koji su bili pozvani i opremljeni od Boga za poseban zadatak (tj. proroci, svećenici, i kraljevi). Riječ "Krist" prijevod je hebrejskoga pojma "pomazanik" ili Mesija.

POSEBNA TEMA: MESIJA

Ovo je uzeto iz moje komentarske bilješke o Knjizi proroka Daniela 9:6. Poteškoća u tumačenju ovoga stiha je zbog mogućnosti u značenju povezanosti s Mesijom ili Pomazanikom (BDB 603):

1. bilo je korišteno za židovske kraljeve (npr. 1. Sam 2:10; 12:3)
2. bilo je korišteno za židovske svećenike (npr. Lev 4:3.5)
3. bilo je korišteno za Kira (usp. Iz 45:1)
4. #1 i #2 kombinirane su u Psalmu 110 i Knjizi proroka Zaharije 4
5. bilo je korišteno za Božji poseban Dolazak, Davidovskog Kralja da u Novo doba donese pravednost:
  - a. plemenu Jude (usp. Post 49:10)
  - b. kući Jišajevoj (usp. 2. Sam 7)
  - c. sveopću kraljevsku vladavinu (usp. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mih 5:1-4 i dalje).

Osobno sam privučen poistovjećivanjem "pomazanika" s Isusom iz Nazareta zbog:

1. uvođenja Vječnoga kraljevstva u Knjizi proroka Daniela 2 tijekom Četvrtoga carstva
2. uvođenja "Sina Čovječjega" u Knjizi proroka Daniela 7:13 kojem je dano Vječno kraljevstvo
3. kratke rečenice o iskupljenju iz Knjige proroka Daniela 9:24, što vode prema vrhuncu povijesti paloga svijeta
4. Isusove uporabe Knjige proroka Daniela u NZ-u (usp. Mt 24:15; Mk 13:14).

▣ (2:11) "Gospodin" Grčki pojam "Gospodin" (*kurios*) može biti korišten u općenitome smislu ili u razvijenome teološkom smislu. Može značiti "gospodin", "sir", "gospodar", "vlasnik", "suprug" ili "potpuni Bogo-čovjek" (usp. Iv 9:36.38). SZ-na (hebrejski, *adon*) uporaba ovoga pojma dolazi od ustezanja Židova da izgovaraju zavjetno Ime za Boga,

YHWH, što je iz hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14). Oni su se bojali prekršiti Zapovijed što kaže: “Nemoj uzimati Ime Gospodina svoga Boga uzalud” (usp. Izl 20:7; Pnz 5:11). Oni su mislili da ako ga ne izgovaraju, neće ga uzimati uzalud. Tako, zamijenili su hebrejsku riječ *adon*, što je imala slično značenje kao grčka riječ *kurios* (Gospodin). NZ-ni autori koristili su taj pojam za opis Kristova punog Božanstva (npr. Lk 2:11; Iv 20:28; Djela 10:36; 1. Kor 2:8; Fil 2:11; Jak 2:1; Otk 19:16). Izričaj “Isus je Gospodin” bilo je pravilo javne ispovijedi vjere i krštenja Rane crkve (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11). U Djelima apostolskim 2:36 i Krist i Gospodin korišteno je o Isusu.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

2:12 “Ovo će biti znak za vas” Pitamo se je li to bilo namjeravano smjerenje na Knjigu proroka Izaije 7. Zaharija i Marija morali su vjerovati bez izravne potvrde, ali ovim pastirima dana je izravna potvrda. Pitam se jesu li oni slijedili Isusov život i službu, ako su bili u mnoštvu koje je slijedilo Njega. Začuden sam što nismo više čuli o njihovu svjedočenju kao očevidaca.

▣ **“u jaslama”** Ne postoji ništa neobično u Njegovu oblačenju, ali postoji nešto neuobičajeno o Mesiji koji leži u jaslama za hranjenje životinja!

2:13 “nebeske vojske” Ovo je doslovno “vojska neba”. To odražava hebrejski “sabaot”, što je također imalo vojni suzvuk (usp. Jš 5:14). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

2:14 “Slava Bogu na visini” Bogu je dana slava za:

1. Njegovu Osobu (“na visini”)
2. Njegove dobre vijesti (“mir među ljudima”)
3. slanje Njegova Sina
4. dobre vijesti o Njegovu dovršenome djelu iskupljenja paloga čovječanstva.

Bog zaslužuje slavu ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:9: Slava \[kabod\] \[SZI\]](#)) i hvalu od Stvorenja i od Svoje iskupljene djece!

Postoji neka zbrka o fizičkome bivanju ovih anđela. Prvi se anđeo izgleda pojavio na zemlji pored pastira, ali brojniji anđeli pojavili su se na nebu. Tekst je višeznačan. Izričaj “na visini” upućuje na Boga, ne na anđele.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“na zemlji mir među ljudima s kojima je On zadovoljan”
“na zemlji mir, dobra volja prema ljudima”
“na zemlji mir među onima kojima je on naklon”
“mir na zemlji prema onima s kojima je on zadovoljan”
“na zemlji mir za one kojima je on naklon”

Postoji rukopisna različitost povezana s posljednjom riječju u grčkome. Oblik GENITIVA (usp. NASB, NRSV, TEV, NJB) nađen je u MSS κ^* , A, B*, D i grčkome tekstu korištenome od Ćirila Jeruzalemskog, Jeronima, i Austina. UBS⁴ daje ovome obliku ocjenu “A” (izvjesno). Ova gramatička građa neuobičajena je za *koine* grčki, ali semitska građa nađena je u Svicima s Mrtvoga mora. Uvodna poglavlja Evanđelja po Luki imaju mnogo od ovih semitskih građa (usp. Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 133), što može odražavati spise pisane na aramejskome.

Dobro poznat prijevod *King James* daje krivi teološki utisak. Ovo nije tekst o Božjoj ljubavi za čitavo ljudstvo kao 2:10; Ivan 3:16; 1. Timoteju poslanica 2:4; ili 2. Petrova 3:9, nego o Božjoj ponudi mira onima koji poznaju Njega i uključeni su u Njegovo kraljevstvo. Evanđelje nisu bile dobre vijesti mnogim Židovima Isusova vremena, tako to ne može upućivati na Izraela. Jamačno je istina da je tajnu Božjega izbora i ljudsku slobodnu volju teško uskladiti, ali oboje je biblijsko istinito. Mi ne moramo dokazivati dio NZ-ne napetosti, nego u potpunosti prihvatiti napetost – propovijedati Božju suverenost bilo kome tko će prihvatiti! Postoji napetost između Luke 2:10 (radi li se o Izraelu ili ljudstvu) i Luke 2:14!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

POSEBNA TEMA: IZBOR /PREDESTINACIJA I POTREBA ZA TEOLOŠKOM RAVNOTEŽOM

Izbor je predivna doktrina. Međutim, to nije poziv na pristranost [favoritizam], nego poziv na bivanje kanalom, oruđem ili sredstvom iskupljenja drugih! U Starome zavjetu pojam je prvenstveno korišten za služenje; u Novome zavjetu prvenstveno je korišten za spasenje što proizlazi iz služenja. Biblija nikad ne usklađuje prividno oprečne između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva, nego potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti o Božjemu suverenom

izboru mogao bi biti Poslanica Rimljanima 9 te o potrebi neophodnoga odgovora čovječanstva Rimljanima 10 (usp. 10:11.13).

Ključ ove teološke napetosti može biti nađen u Efežanima 1:4. Isus je Božji izbor čovjeka i svi su mogući izbori u Njemu (Karl Barth). Isus je Božji “da” potrebi palog čovječanstva (Karl Barth). Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti sporno pitanje dokazivanjem da cilj predestinacije nije Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Mi smo često privučeni koristima Evanđelja a zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) jeste za sada kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u vezu s drugim istinama, a ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija mogla bi biti zvijezde nasuprot pojedinačnoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkoj, a ne u zapadnjačkoj, književnoj vrsti. Ne moramo pomaknuti napetost uzrokovanu dijalektalnim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina:

1. predestinacija nasuprot ljudskoj slobodnoj volji
2. sigurnost vjernika nasuprot potrebi za ustrajnošću
3. izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu
4. bezgrješnost (perfekcionizam) nasuprot griješenju manje
5. početno trenutačno opravdanje i posvećenje nasuprot napredujućem posvećenju
6. kršćanska sloboda nasuprot kršćanskoj odgovornosti
7. Božja transcendentnost nasuprot Božjoj imanentnosti
8. Bog kao konačno nespoznatljiv nasuprot Bogu kao spoznatljivome u Pismu
9. Kraljevstvo Božje kao prisutnost nasuprot budućem dovršetku
10. pokajanje kao dar od Boga nasuprot pokajanju kao neophodnost ljudskoga zavjetnog odaziva
11. Isus kao Božanski nasuprot Isusu kao čovjeku
12. Isus jednakovrijedan s Ocem nasuprot Isusu kao podređenom Ocu.

Teološki okvir “Saveza” ujedinjuje Božju suverenost (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naredbenim početnim i neprekinutim pokajanjem, odazivom vjere od ljudi. Budite pozorni u dokazivanju teksta [proof-texting] jedne strane paradoksa a zapostavljanju druge strane! Budite pozorni u dokazivanju samo vaše najvažnije doktrine ili sustavne teologije!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:15-20

¹⁵Kad su anđeli otišli od njih u nebo, pastiri počеше govoriti jedan drugome: “Hajdemo ravno u Betlehem onda, i vidimo ovu stvar što se dogodila koju nam je Gospodin obznanio.” ¹⁶Tako oni dodoše u žurbi i nadoše svoj put k Mariji i Josipu, i djetetu kako On leži u jaslama. ¹⁷Kad su vidjeli to, oni obznaniše izjavu što im je bila rečena o ovome Djetetu. ¹⁸I svi koji su čuli to divili su se zbog stvari što su im bile rečene od pastira. ¹⁹A Marija je čuvala sve ove stvari, razmišljajući o njima u svome srcu. ²⁰Pastiri se vratiše, slaveći i hvaleći Boga za sve što su čuli i vidjeli, baš kao što im je bilo rečeno.

2:15 Ovi pastiri shvatili su proročki vid poruke anđela i željeli su (oba GLAGOLA su KONJUNKTIVI) ići i potvrditi ovo veliko otkrivenje u obližnjem selu.

Želio bih biti jedan od pastira koji je morao stajati i čuvati ovce!

Ovaj stih koristi *rēma* kao “stvar” (usp. Lk 2:19) umjesto “riječ” ili “izjava” (usp. Lk 2:17).

2:16 Nije bilo teško naći Mariju, Josipa, i djetesce u malome selu Betlehem. Pozornica je bila upravo takva kako su anđeli rekli.

2:17-18 Na koga ovaj “svi” upućuje? To mogu biti ljudi i posjetitelji u Betlehemu ili, zbog blizine Jeruzalema te važnosti i izvora poruke, to može upućivati na religijske vođe u Jeruzalemu. Međutim, zabilježite da nismo nigdje drugdje u NZ-u ponovno čuli o poruci. Moguće je predrasuda židovskoga vodstva protiv pastira prouzročila nevjericu u njihovo čitavo izvješće.

2:19 “A Marija je čuvala sve ove stvari, razmišljajući o njima u svome srcu” Marija je razmišljala o ovim stvarima ponovno i opetovano (usp. Lk 2:51). Lukin izvor za ove rane godine izgleda kako je bila Marija. On ju je možda posjetio dok je Pavao bio u zatvoru u Cezareji dvije godine.

2:20 Bilo je teško vratiti se uobičajenom životu. Pitam se koliko je od ovih pastira bilo još uvijek živo kad je Isus započeo Svoju javnu službu otprilike trideset godina poslije.

▣ **“slaveći i hvaleći Boga”** Ovo uključuje dva PREZENTA PARTICIPA:

1. slaveći Boga – Evanđelje po Luki 2:20; 5:25.26; 7:16; 13:13; 17:15; 18:43; 23:47; Djela apostolska 4:21; 11:18; 21:20; 23:47
2. hvaleći Boga – Evanđelje po Luki 2:13.20; 19:37; Djela apostolska 2:47; 3:8.9.

Ostale usporednice izričaja su:

1. blagoslovljen(a) od Boga – Evanđelje po Luki 1:64.68; 2:28; 24:53
2. davati hvale Bogu – Evanđelje po Luki 2:38
3. davati slavu Bogu – Evanđelje po Luki 2:14; 17:18; 19:38; 12:23 (negativno).

Očito je ovo ponavljajuća tema u Lukinim pisanjima. Bog zavređuje slavu, hvalu, i blagoslov!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je rimski svijet bio popisan?
2. Postoji li poteškoća s Lukinom kronologijom?
3. Zašto je Isusovo rođenje u Betlehemu toliko važno? Što nam to govori o Božjem nadzoru povijesti?
4. Zašto je Isus bio rođen u štali?
5. Što je bila važnost navješćivanja Božjega anđela o Isusovu rođenju pastirima?
6. Zašto su naslovi “Spasitelj”, “Mesija”, i “Gospodin” toliko važni?

OKVIRNI UVIDI U EVANĐELJE PO LUKI 2:21-52

Postoji nekoliko židovskih obreda na koje se upućuje u ovome odlomku.

A. Obred obrezanja:

1. znak YHWH-ina Saveza s Abrahamom (usp. Post 17:1-14):
  - a. svako muško
  - b. u starosti od osam dana (usp. Lev 12:3)
  - c. za sve naraštaje
  - d. za kućanske slugu (usp. Izl 12:44)
  - e. neobrezani muški morali su biti iskorijenjeni iz vjerske zajednice
2. bili su korišteni kremeniti noževi:
  - a. Knjiga Izlaska 4:25
  - b. Knjiga o Jošui 5:2-3
3. nije bilo posebnoga mjesta, nego je to učinio otac (usp. Post 17:23-27), obično u mjestu (ne u Šatoru)
4. radili su ga patrijarsi (usp. Post 34:13-24), ali bio je zanemaren u zarobljeništvu (usp. Izl 4:24-26) i ponovno uspostavljen u osvajanju (usp. Jš 5:4-9).

B. Obred očišćenja kod rađanja djeteta:

1. razdoblje nečistoće:
  - a. svaka tečnost što je izlazila iz tijela neke osobe prouzročila je njenu obrednu nečist
  - b. majka je bila nečista sedam dana nakon rođenja sina (usp. Lev 12:2)
  - c. majka je bila nečista četrdeset dana nakon rođenja kćeri (usp. Lev 12:5)
  - d. ona ostaje nečistom četrdeset dana za sina (usp. Lev 12:3-4) i osamdeset dana za kći (usp. Lev 12:6)
  - e. ova obredna nečistoća uspoređena je s mjesečnim menstrualnim ciklusom
2. obred očišćenja:
  - a. nakon razdoblja čekanja majka dolazi u Šator i donosi prinos:
    - (1) godinu dana staro janje za žrtvu paljenicu (usp. Lev 12:6)
    - (2) mladog goluba ili golubicu za prinos za grijeh (usp. Lev 12:6)
    - (3) ako je osoba siromašna, onda su prihvatljiva dva goluba ili golubice (usp. Lev 12:8)
  - b. ovi obredi ishode u obrednome čišćenju.

C. Obred otkupa prvorođenca:

1. zbog smrti egipatskih prvorođenaca, prvorođenac ne-svećeničkih obitelji bio je dat za službu YHWH-i (usp. Izl 13)
2. leviti i svećenici kao pleme zamijenili su prvorođene muške u službenju YHWH-i (usp. Br 3:12,45; 8:14)
3. svećenik (bilo koji svećenik) morao je platiti cijenu što su odredili roditelji za otkup prvorođenoga muškog djeteta (usp. Izl 34:20)
4. na ovo se izgleda upućuje u Evanđelju po Luki 2:23 i 27b, dok je običaj očišćenja majke u Luki 2:22,24
5. rabini kažu kako ovaj otkup može biti napravljen s bilo kojim svećenikom trideset i prvoga dana. To ne odgovara Marijinome određenom vremenu od četrdeset dana nečistoće. Neki znanstvenici vide samo dva obreda u ovome okviru.

D. Zapovijed da svi muški (i prešutno, njihove obitelji) dolaze u Šator /Hram na najmanje tri godišnja Blagdana (usp. Izl 23:14,17; Lev 23):

1. tri glavna Blagdana:
  - a. Pasha /Beskvasni kruh (usp. Izl 23:14-15; Lev 23:4-8; Br 28:16-25)
  - b. Blagdan žetve /Pedesetnica (usp. Izl 23:16; 34:22-34; Lev 23:15-21; Br 28:26-31)
  - c. Blagdan berbe /Sjenica (usp. Izl 23:16; Lev 23:34-36; Pnz 16:13-17)
2. Isusovi roditelji donijeli su Ga u Jeruzalem na Blagdan Pashe kad je On bio star dvanaest godina (usp. Lk 2:41-43) netom prije Njegove *bar micve* s trinaest godina
3. Isus je ispunio sve vidove Mojsijevskoga Zakona (usp. Lk 2:39).

- E. Iznenađujuće je kako se samo nekoliko navoda iz SZ-a nalazi u Evanđelju po Luki (Lk 2:23.24; 3:4-6). To je tako i za Evanđelje po Marku (pisao za Rimljane). Ova tri navoda pojavljuju se u Luki u prva tri poglavlja, što su moguće od njegovih razgovora s (ili spisa od) Marijom. Luka, pišući za pogane, ne osjeća potrebu za dokumentiranjem SZ-nih proročanstava kao što čini Matej (usp. Mt 1:23; 2:15.18.23; 3:3; 4:15; 8:17; 12:18-21; 13:25; 21:5; 27:9), koji piše za Židove.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:21

²¹I kad je prošlo osam dana, prije Njegova obrezanja, Njegovo ime bijaše *onda* nazvano Isus, ime dato od anđela prije nego On bijaše začet u maternici.

2:21 “kad je prošlo osam dana” Ovo je bilo židovsko vrijeme za obrezanje (usp. Post 17:12; Lev 12:3). To je bilo smatrano toliko važnim da se čak izvodilo u subotu. Svi ljudi u području Mediterana bili su obrezani (osim Filistejaca). Rimljani su taj obred izvodili devetoga dana, Grčki sedmoga ili desetoga dana, a Arapi na trinaesti rođendan (usp. Post 17:23-26). Za Židove to je bio znak YHWH-ina Saveza s Abrahamom. Isus je bio rođen pod Zakonom. Vidjeti Okvirne uvide, A.

▣ **“Njegovo ime bijaše *onda* nazvano Isus”** Obično su roditelji dali ime svojoj djeci, ali imenovanje ovoga djeteta otkrio je Gabriel (usp. Lk 1:31; Mt 1:21).

Isus (grčki) i Jošua ili Ješua (hebrejski) ista su hebrejska imena. Ona su složenica zavjetnoga Imena za Boga, YHWH, i IMENICE “pomoć” ili “osloboditelj”. Točan način sastavljanja ove dvije IMENICE neizvjestan je, GLAGOL mora biti dopunjen. Ovdje su neke mogućnosti:

1. “YHWH spasava”
2. “spasenje je od YHWH”
3. “YHWH oslobađa”
4. “YHWH je osloboditelj”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:22-24

²²I kad dani njihova čišćenja prema zakonu Mojsija bijahu dovršeni, oni Ga dovedu u Jeruzalem da Ga prikažu Gospodinu ²³(kao što je pisano u Zakonu Gospodinovu: “**SVAKO PRVOROĐENO MUŠKO KOJE OTVARA MATERNICU BIT ĆE POSVEĆENO GOSPODINU**”), ²⁴i prinesu žrtvu prema onome što bijaše rekao Zakon Gospodinov: “**PAR GRLICA ILI DVA MLADA GOLUBA.**”

2:22 “dani njihova čišćenja” ZAMJENICA “njihovi” zadavala je brige učenicima Biblije jer uključuje prinos za grijeh i za majku i za dijete. Isus je bio rođen pod Zakonom (usp. Lk 2:21-22.27; Gal 4:4-5) i On je morao ispuniti sve iz njega (usp. Mt 3:15). On se potpuno poistovjetio sa židovskim običajima Svoga vremena. Razdoblje čišćenja bilo je četrdeset dana nakon rođenja za sina i osamdeset dana za kći (usp. Lev 12:1-5). Vidjeti Okvirne uvide, B.

▣ **“u Jeruzalem”** Betlehem je fizički na višem položaju od Jeruzalema, ali za Židove, niti jedno mjesto na Zemlji nije duhovno više od Jeruzalema. U Bibliji uvijek se mora ići “gore u Jeruzalem”. Postoje dva ili tri obreda spomenuta u Evanđelju po Luki 2:22-44. Prvi je bio vršenje u mjestu (obrezanje), drugi su bili u Hramu u kasnijem vremenu. Marijino očišćenje nakon četrdeset dana i otkup prvorođenoga muškog djeteta bilo je učinjeno prema kasnijim rabinskim predajama trideset i prvoga dana.

2:23 “SVAKO PRVOROĐENO MUŠKO” Židovski običaj (usp. Izl 13:2.12.13.15) bio je uspostavljen na Pashu (usp. Izl 12). Leviti su kao skupina zauzeli mjesto prvorođenca kao Božje posebne slugu. Cijena otkupa u Isusovo vrijeme bila je pet šekela, koji su bili dati bilo kojem svećeniku (usp. Br 18:16). To je bila uobičajena cijena žrtvenog janjeta. Vidjeti Okvirne uvide, C.

2:24 “PAR GRLICA ILI DVA MLADA GOLUBA” Ovo je bio najjeftiniji prinos za očišćenje što je netko mogao dati. Jedna ptica za prinos za grijeh a druga za žrtvu paljenicu (usp. Lev 12:6-8). Ovaj je običaj referenca na očišćenje u Evanđelju po Luki 2:22. Bilo koje fizičko izlučivanje činilo je židovsku osobu obredno nečistom, stoga, rođenje je bilo nešto čime se morala

baviti žrtva. Žene su mogle promatrati obred gledanjem kroz Predivna vrata, ali one nisu smjele ući u nutrašnje dvorište Hrama jer: (1) bile su smatrane nečistima i (2) one su bile žene.

Ovo prinošenje pokazuje da mudraci s Istoka još nisu donijeli svoje darove.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:25-32

²⁵I tamo bijaše čovjek u Jeruzalemu čije ime bijaše Šimun; a taj čovjek bijaše pravedan i revan, tražeći utjehu Izraela; i Duh Sveti bijaše na njemu. ²⁶A njemu bijaše otkriveno Svetim Duhom kako on neće vidjeti smrti prije nego vidi Gospodinova Krista. ²⁷I on dođe u Duhu u hram; i kad roditelji uvedu dijete Isusa, kako bi obavili za Njega običaj Zakona, ²⁸onda Ga on uzme u svoje ruke, i blagoslovi Boga, i reče: ²⁹“Sad Gospodine, Ti otpuštaš Svoga slugu da ode u miru, Prema Tvojim riječima; ³⁰Jer moje oči vidjele su Tvoje spasenje, ³¹Koje si Ti pripremio u prisutnosti svih ljudi, ³²SVJETLO OTKRIVENJA POGANIMA, I slavu Tvoga naroda Izraela.”

2:25 “Šimun” Ovo je vrlo uobičajeno ime (BDB 1035, znači “sluh /slušanje” iz Post 29:33). Neki drevni izvori pretpostavljaju da je on moguće sin od Rabbi Hillela i otac Gamaliela, ali to je vrlo dvojbeno. Drugi pretpostavljaju da je on bio predsjednik Sanhedrina. Ovi su prijedlozi pretpostavljeni tako da bi Šimun mogao biti svećenik i to bi bio običaj otkupa prvorođenoga muškog djeteta, ali to nije u tekstu! Predaja kaže da je on bio star, ali tekst o tome šuti.

▣ **“pravedan”** Vidjeti punu bilješku i [Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:6: Pravednost](#).

▣ **“revan”** Ovaj pojam doslovno znači “zahvaćajući dobro”. To upućuje na nekoga tko je pozoran glede religijskih stvari, stoga, on je sveta /pobožna osoba. Upotrijebljen je bio u Septuaginti u Levitskome zakoniku 15:31 i Knjizi proroka Miheja 7:2. Nađen je jedino u Lukinim pisanjima u NZ-u (usp. Lk 2:25; Djela 2:5; 8:2; 22:12).

▣ **“utjehu Izraela”** Ovaj je pojam upotrijebljen nekoliko puta u Lukinim pisanjima (usp. Lk 2:25; 6:24; Djela 4:36; 9:31; 13:15; 15:31), ali nije upotrijebljen u ostalim Evanđeljima. On je izgleda usporedan s “iskupljenje Jeruzalema” u Luki 2:38 (usp. Lk 24:21) i moguće s “kraljevstvo Božje” u Luki Luke 23:51 (usp. Mk 15:43). Prema tome, pojam ima eshatološki smjer (usp. Iz 40:1-2). Također je omiljeni Pavlov izričaj. U jednome odlomku 2. Poslanice Korinćanima 1 on ga je upotrijebio šest puta.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Utjeha.](#)

POSEBNA TEMA: UTJEHA

I. UTJEHA U SZ-u (bilješke iz **Iz 40:1**)

Ovaj je pojam (BDB 636, KB 688, *Piel* IMPERATIV, MNOŽINA) upotrijebljen u poglavljima 1 – 39 samo tri puta, ali u poglavljima 40 – 66 upotrijebljen je četrnaest puta (uglavnom u *Pielu*). “Utjeha” može biti naslov za ovaj dio Knjige proroka Izaije. Označava YHWH-inu milosrdnu skrb i brigu (usp. Iz 12:1). Riječ se izgleda razvila iz teškoga dahtanja konja. YHWH je ožalošćen što je On morao kazniti Svoj narod.

Osuda je prošla. Nije sigurno je li to zato jer:

A. oni su se pokajali (tj. Ez 18)

B. YHWH je odabrao djelovati u njihovu korist čak iako su oni bili nesposobni za istinsko pokajanje (usp. Ez 36:22-38).

Novi dan (tj. Novi savez, usp. Jer 31:31-34) je osvanuo! To je temeljeno na YHWH-inoj naravi, ne na izvedbi Njegova naroda (usp. Rim 3:21-31; Gal 3; Ef 2:8-9); Njegovoj sposobnosti, ne njihovoj; Njegovu vječnome iskupiteljskome naumu čiji su oni sastavni dio.

II. UTJEHA U NZ-u (bilješke iz **2. Kor 1:4-11**)

Pojam “utjeha”, *paraklēsis*, u svojim različitim oblicima, upotrijebljen je deset puta u 2. Poslanici Korinćanima 1:3-11. To je ključni pojam kroz čitav odlomak i isto tako u 2. Korinćanima 1 - 9, gdje je upotrijebljen dvadeset i pet puta. Riječ znači “pozvati usporedo”. Često je bio korišten u pravnome smislu o branitelju koji je pružio pravnu pomoć, utjehu, i smjernice /vodstvo.

U ovome okviru upotrijebljen je u smislu ohrabivanja i utjehe. Srodni pojam, *paraklētos*, korišten je o Svetome Duhu u Evanđelju po Ivanu 14:16.26; 15:26; 16:7; i o Isusu u 1. Ivanovoj poslanici 2:1. U ovome okviru upotrijebljen je o Ocu ([vidjeti Posebnu temu dolje: Paraclete \[Paraklētos\] \[iz Ivana 14:16: “Drugi Pomoćnik”\]](#)).

Oblik GLAGOLA od *parakaleō* korišten je u nekoliko značenja:

- A. Septuaginta:
1. pobuditi /potaknuti, Ponovljeni zakon 3:28
  2. utješiti, Knjiga Postanka 24:67; 37:35; Psalam 119:50 (u Mesijanskome smislu u Iz 40:1; 49:13; 51:3; 61:2)
  3. imati milosrđe /sućut, Ponovljeni zakon 32:36; Knjiga o Sucima 2:18; Psalam 135:14
  4. hrabriti, Knjiga proroka Izaije 35:4
  5. pozvati, Knjiga Izlaska 15:13.
- B. Pavlova pisanja Korintu:
1. pobuditi /potaknuti, 1. Poslanica Korinćanima 1:10; 4:16; 14:30-31; 16:15-16; 2. Korinćanima 2:8; 5:20; 6:1; 8:4.6; 10:1
  2. utješiti, razvedriti /razveseliti, 2. Poslanica Korinćanima 1:4.6; 2:7; 7:6.7.13; 13:11
  3. imati milosrđe /sućut, hrabriti, 1. Poslanica Korinćanima 4:13
  4. zaklinjati, preklinjati, zahtijevati, 1. Poslanica Korinćanima 16:12; 2. Korinćanima 9:5; 12:18.

POSEBNA TEMA: PARACLETE (*Paraklētos*) (iz Ivana 14:16: “Drugi Pomoćnik”)

Pojam “drugi” prevodi grčki pojam (*allos*) što znači “drugi iste vrste”. Sveti Duh nazvan je “drugi Isus” od G. Campbella Morgana.

Drugi pojam je grčki pojam *paraklētos* što je korišten o Isusu u 1. Ivanovoj poslanici 2:1 (kao posrednik) i o Svetome Duhu u Evanđelju po Ivanu 14:26 i 16:7-14 ([vidjeti Posebnu temu dolje: Isus i Duh](#)). Njegova etimologija je “jedan pozvan uz bok da pomogne”, u zakonskome smislu. Prema tome, pojam “Branitelj” ispravno prevodi ovu riječ. Oblik ovoga istog grčkog korijena, “utjeha” (*parakalēo*, [vidjeti Posebnu temu gore: Utjeha](#)), korišten je u Ocu u 2. Poslanici Korinćanima 1:3-11.

Prijevod IMENICE “branitelj” (*paraklētos*) dolazi od rimskoga zakonskog sustava. Prijevod “Tješitelj” prvi je upotrijebio Wycliff i to odražava uporabu oblika GLAGOLA (*parakaleō*) u Septuaginti (tj. 2. Sam 10:4; 1. Ljet 19:3; Job 16:2; Ps 69:20; Prop 4:1; Iz 35:4). To može biti ANTONIM o Sotoni (optužitelj).

I Philo i Josip Flavije koristili su riječ u smislu “zagovornik” ili “savjetnik”.

POSEBNA TEMA: ISUS I DUH

Postoji tečnost između djela Duha i Sina. G. Campbell Morgan rekao je kako je najbolje ime za Duha “drugi Isus” (međutim, oni su različite, vječne Osobe). Slijedi kratki pregled usporedbe djela i naslova Sina i Duha:

1. Duh je nazvan “Duh Isusa” ili slični izričaji (usp. Rim 8:9; 2. Kor 3:17; Gal 4:6; 1. Pt 1:11)
2. obojica su nazvani istim pojmovima:
  - a. “istina”:
    - 1) Isus (Iv 14:6)
    - 2) Duh (Iv 14:17; 16:13)
  - b. “zagovornik”:
    - 1) Isus (1. Iv 2:1)
    - 2) Duh (Iv 14:16.26; 15:26; 16:7)
  - c. “Svet”:
    - 1) Isus (Mk 1:24; Lk 1:35; Djela 3:14; 4:27.30)
    - 2) Duh (Lk 1:35)
3. obojica su uvijek prisutni u vjernicima:
  - a. Isus (Mt 28:20; Iv 14:20.23; 15:4-5; Rim 8:10; 2. Kor 13:5; Gal 2:20; Ef 3:17; Kol 1:27)
  - b. Duh (Iv 14:16-17; Rim 8:9.11; 1. Kor 3:16; 6:19; 2. Tim 1:14)
  - c. Otac (Iv 14:23; 2. Kor 6:16)
4. zadatak Duha je dovoditi svjedoke Isusu (usp. Iv 15:29; 16:13-15).

▣ (2:25) “Duh Sveti bijaše na njemu” Evanđelje nije ishod ljudskoga istraživanja ili otkrića. Ono je nadnaravno otkrivenje Duha Božjeg (usp. Lk 2:26-27).

Duh je izvor otkrivenja o ostvarivanju Božjega iskupiteljskoga nauma u ovima uvodnim poglavljima Evanđelja po Luki:

1. Elizabeti, Luka 1:41
2. Zahariji, Luka 1:67
3. Šimunu, Luka 2:25.26.

Zabilježite IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Duh nije došao i otišao, nego je ostao nad njim.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:67: Nadahnuće \(inspiracija\).](#)

2:26 “Gospodinova Krista” Duh je obećao Šimunu da neće iskusiti fizičku smrt sve dok ne vidi Božjega Iskupitelja, Pomazanika, Mesiju ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)) svojim vlastitim očima (zvuči kao Job 19:25-27).

Pojam “otkriveno” je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Bog je to učinio i otkrivenje ostaje. GLAGOL je upotrijebljen u Septuaginti o Božjemu otkrivenju Sámoga Sebe (usp. Jer 32:30; 33:2; 36:23).

Pojam “Gospodinova” očito upućuje na YHWH-u i “Krista” upućuje na djetesce Isusa. Isus nije zaslužio Svoje Mesijanstvo; On je bio rođeni Krist (ne adopcionizam, ne gnosticizam, [vidjeti u Dodatku: Rječnik](#)).

2:27 “roditelji” Ovo je jednostavno opisni jezik. To ne govori ništa o doktrini djevičanskoga rođenja (usp. Lk 1:34; Mt 1:18-25).

▣ “kako bi obavili za Njega običaj Zakona” Ovo izgleda upućuje na židovski običaj otkupa prvorođenca (usp. Izl 13). Vidjeti Okvirne uvide, C.

2:28 “i blagoslovi Boga” Šimunov blagoslov usmjeren je prema YHWH-i za slanje Njegova obećanog Iskupitelja (za sve ljude, usp. Lk 2:29-32).

2:29

NASB, NKJV

“Gospodine”

TEV, NRSV, NJB

“Gospodaru”

Pojam *despotēs* se često koristi u Septuaginti za YHWH-u (usp. Post 15:2.8; Jš 5:14; Iz 1:24; 3:1). U engleskome dobili smo riječ “despot” iz ove grčke riječi. Korištena je o nekome tko ima najvišu vlast i snagu. Upotrijebljena je o YHWH-i u Djelima apostolskim 4:24 i Otkrivenju 6:10 te o Isusu u 2. Petrovoj poslanici 2:1 i Judinoj poslanici 4.

▣ “da ode u miru” Ovo je SZ-ni idiom o fizičkoj smrti nakon dugoga, sretnog života (usp. Post 15:15; Jer 34:5). Smrt nije neprijatelj onima koji poznaju Boga!

▣ “Prema Tvojim riječima” Ovo upućuje u okviru na Evanđelje po Luki 2:26. Grčki pojam “otkriveno” (PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA) redovito se koristi u PASIVNOME STANJU o Božanskim otkrivenjima (usp. Mt 2:12.22; Lk 2:26; Djela 10:22; Heb 8:5; 11:7).

2:30 Ovaj naglasak na Božjem spasenju može doći od SZ-noga proročanstva (usp. Iz 52:10) ili odražavati istu poruku.

U ovima uvodnim poglavljima Evanđelja po Luki pojam “spasenje” ima dva suzvuka:

1. u navedenim SZ-nim tekstovima to upućuje na fizičko oslobođenje Izraela
2. u svjetlu Evanđelja to upućuje na duhovno spasenje, koje je dovedeno kroz vjeru u Isusovu osobu idjelo.

U SZ-u, Izrael je spašen od naroda, ali sad će Izraelov Mesija spasiti narode!

2:31-32 “svih ljudi ... SVJETLO ... POGANIMA” Ovo je sveopće Evanđelje, koje je moralo uvelike šokirati Židove (pitam se je li Šimun posve razumio ova proročanstva u svjetlu Krista), ali ono je prodiralo kako bi ga čuli od Luke njegovi poganski čitatelji (usp. Iz 2:2-4; 9:2; 42:6; 49:6; 51:4; 60:1-3). Taj izričaj može značiti “u prisutnosti pogana” (usp. Ps 98:1-3; Iz 52:1-10), međutim, to ne odgovara okviru. Začuđujuće je koliko je mnogo smjeranja na Izaijina proročanstva u prva dva poglavlja Lukina Evanđelja. Izaija je, od svih proroka, vidio ovo sveopće spasenje koje je postalo temom NZ-a (tj. 24:47; Iv 1:12; 3:16; 4:10; Djela 10:34-35.43; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 1. Iv 2:1-2; 4:14; 2. Pt 3:9).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:33-35

³³I Njegov otac i majka bijahu začuđeni stvarima što bijahu rečene o Njemu. ³⁴I Šimun blagoslovi njih i reče Mariji Njegovoj majci: “Gle, ovo *Dijete* je imenovano za propast i uskrnuće mnogih u Izraelu, i za znak kojemu će se protiviti – ³⁵i mač će probosti čak tvoju vlastitu dušu – do kraja da misli od mnogih srdaca mogu biti otkrivene.”

2:33 “bijahu začuđeni” Ovo je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT. Oni su se čudili iznova i iznova. To moguće upućuje na bivanje pogana uključenih u Božje spasenje! Marija je već imala svjedočanstvo o Gabrielu i Elizabeti. I Marija i Josip imali su poruku pastira.

2:34

NASB	“je imenovano”
NKJV, NRSV, NJB	“je određeno”
TEV	“je odabrano”

Ovaj je pojam doslovno “ležati na” ili “biti postavljen na”, ali on je postao metaforički proširen na “imenovani znak” u Septuaginti Knjige o Jošui 4:6. U ovome je smislu upotrijebljen nekoliko puta u NZ-u (usp. 1. Sol 3:3, što je također PREZENT PASIVNOGA [deponent] INDIKATIVA).

▣ **“propast”** Božjemu sveopćem iskupiteljskom naumu ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)), što bude očitovan patećim Mesijom, neće biti lako povjerovati za mnoge ljude. Ali, kako će se oni odazvati odredit će njihovu duhovnu sudbinu i vječnost (usp. Iv 1:12; 3:16-19; 9:39).

Moguće da “propast” upućuje na nevjerujuće Židove koji se obaraju na Isusa (usp. Lk 20:17-18; 1. Kor 1:23; 1. Pt 2:6-8). On je kamen što su graditelji odbacili (usp. Iz 8:14; 28:16; Mt 21:42.44; Rim 9:33; 1. Kor 1:23; 1. Pt 2:8). Slušatelji Evanđelja moraju napraviti odabir o Isusu. Ne postoji neutralno tlo o Njemu (usp. Mt 10:34-39). On je Krist ili je On lažni Mesija (usp. Iv 10:1-18; 14:6).

▣ **“i uskrnuće”** Ovaj isti grčki pojam preveden je “uskrsnuće” u ostalim tekstovima. Ovo posebno Dijete, Mesija, bit će jedini put bivanja ispravnim s Bogom. Pouzdajući se u Njega odredit će nečiji vječni položaj. Tajna zla jeste ta da čak sa Svetim Duhom i dobrim vijestima o Kristu, mnogi će Ga odbaciti (usp. Lk 8:11-12; 2. Kor 4:4).

▣

NASB	“za znak kojemu će se protiviti”
NKJV	“za znak protiv kojeg će biti govoreno”
NRSV	“bit će znak kojemu će se protiviti”
TEV	“On će biti znak od Boga protiv kojeg će mnogi ljudi govoriti”
NJB	“određen da bude znak kojemu se protivi”

Jedan od dokaza što potvrđuje Isusovo Mesijanstvo jeste odbacivanje Njega. To može biti smjeranje na SZ-ne tekstove kao Knjigu proroka Izaije 6:9-10, o kojem Isus kaže da je svrha parabola (tj. prikriveno značenje, usp. Lk 8:10; Mt 13:13; Mk 4:12; Iv 12:36b-43). SZ navješćuje ponovno i ponovno da će jedino vjeran Ostatak biti spašen (oslobođen).

2:35 “mač” Ovo upućuje na veliki mač što su nosili Rimljani. To je metaforička referenca na odbacivanje i raspeće Isusa. Marija je bila prisutna kod Isusova raspeća (usp. Iv 19:26-27). Taj je izričaj izgleda naslovljen Mariji posebice. Zabilježite crtice u NASB.

▣ **“misli od mnogih srdaca mogu biti otkrivene”** Ne postoji srednje područje s Isusom. On polarizira svaku skupinu i odazivom svakoga posebno, njegovo /njeno srce biva otkriveno (usp. Lk 8:17-18). Bivanje Židovom nikad nije samo po sebi nekoga učinilo ispravnim pred Bogom (niti to čini članstvo u crkvi ni religijske djelatnosti).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:36-38

³⁶I tamo bijaše proročica, Ana kći Fanuela, od plemena Ašera. Ona bijaše u podmaklim godinama i živjela je sa svojim mužem sedam godina nakon svoje udaje, ³⁷i potom udovica do starosti od osamdeset-četiri. Ona nikad nije napustila hram, služeći noću i danju s postom i molitvama. ³⁸U sâm taj čas ona uđe i započe davati hvale Bogu, i nastavi govoriti o Njemu svima onima koji bijahu tražili iskupljenje Jeruzalema.

2:36 “proročica” Nije postojao niti jedna nadahnuta osoba koja govori za Boga od Malahije (ili pisca Ljetopisa). Žene na mjestu vodstva nije bila novost ili neuobičajena stvar u SZ-u. Miriam, Debora, Ruta, Hulda, i Estera su primjeri (usp. Djela 2:17; 21:9).

[Vidjeti Posebne teme dolje: Žene u Bibliji; i: Pavlova uporaba žena u službi.](#)

POSEBNA TEMA: ŽENE U BIBLIJI

I. STARI ZAVJET

- A. Kulturološki žene su se smatrale imovinom:
1. bile su uključene u popis imovine (Izl 20:17)
  2. postupanje s ropkinjom (Izl 21:7-11)
  3. ženska prisega poništiva je od društveno odgovornih muškaraca (Br 30)
  4. žena kao ratni plijen (Pnz 20:10-14; 21:10-14).
- B. U primjeni je postojala uzajamnost:
1. muško i žensko stvoreni su na Božju sliku (Post 1:26-27)
  2. poštuju oca i majku (Izl 20:12 [Pnz 5:16])
  3. poštovanje majke i oca (Lev 19:3; 20:9)
  4. muškarci i žene mogli su biti nazireji (Br 6:1-2)
  5. kćeri su imale pravo nasljedstva (Br 27:1-11)
  6. dio naroda Saveza (Pnz 29:10-12)
  7. pridržavanje pouke oca i majke (Izr 1:8; 6:20)
  8. sinovi i kćeri Hemana (levitske obitelji) vodili su glazbu u Hramu (1. Ljet 25:5-6)
  9. sinovi i kćeri prorokovat će u Novome dobu (Joel 2:28-29).
- C. Žene su bile u ulozi vođa:
1. Mojsijeva sestra, Mirjam, nazvana proročicom (Izl 15:20-21; također zabilježite Mih 6:4)
  2. žene su bile nadarene od Boga za tkanje prediva za Šator (Izl 35:25-26)
  3. udana žena, Debora, također proročica (usp. Suci 4:4), vodila je sva plemena (Suci 4:4-5; 5:7)
  4. Hulda je bila proročica koju je kralj Jošija pozivao da čita i tumači novonađenu “Knjigu Zakona” (2. Kr 22:14; 2. Ljet 34:22-27)
  5. kraljica Estera, pobožna žena, spasila je Židove u Perziji.

II. NOVI ZAVJET

- A. Kulturološki žena je i u judaizmu i u grčko-rimskome svijetu bila drugorazredni građanin s malo prava ili povlastica (iznimka je Makedonija).
- B. Žene u vodećim ulogama:
1. Elizabeta i Marija, pobožne žene na raspolaganju Bogu (Lk 1 - 2)
  2. Ana, proročica koja je služila u Hramu (Lk 2:36)
  3. Lidija, vjernica i voditeljica kućne crkve (Djela 16:14.40)
  4. Filipove četiri kćeri djevice bile su proročice (Djela 21:8-9)
  5. Feba, đakonica crkve u Kenhreji (Rim 16:1)
  6. Priska (Priscila), Pavlova suradnica i učiteljica Apolonova (Djela 18:26; Rim 16:3)
  7. Marija, Trifena, Trifoza, Persida, Julija, Nerejeva sestra, nekoliko žena Pavlovih suradnica (Rim 16:6-16)
  8. Junija (KJV), moguće ženski apostol (Rim 16:7)
  9. Evodija i Sintiha, Pavlove suradnice (Fil 4:2-3).

III. Kako suvremeni vjernik uravnotežuje različite biblijske primjere?

- A. Kako netko određuje povijesne i kulturološke istine, koje primjenjuje samo na izvorni okvir, od vječnih istina koje vrijede za sve crkve, sve vjernike svih doba?
1. Moramo vrlo ozbiljno uzeti nakanu izvorno nadahnutog autora. Biblija je Riječ Božja i jedini izvor za vjeru i primjenu.
  2. Moramo se baviti očitim povijesno-uvjetovanim nadahnutim tekstovima:
    - a. vjerski obredi (tj. obred i liturgija) Izraela (usp. Djela 15; Gal 3)

- b. judaizam prvog stoljeća
  - c. Pavlove očito povijesno-uvjetovane izjave u 1. Poslanici Korinćanima:
    - (1) zakonski sustav poganskog Rima (1. Kor 6)
    - (2) ostajanje robom (1. Kor 7:20-24)
    - (3) celibat (1. Kor 7:1-35)
    - (4) djevice (1. Kor 7:36-38)
    - (5) hrana žrtvovana idolima (1. Kor 8; 10:23-33)
    - (6) nedostojno ponašanje na Večeri Gospodnjoj (1. Kor 11).
3. Bog je potpuno i jasno otkrio Sâm Sebe određenoj kulturi, određenog vremena. Moramo uzeti ozbiljno otkrivenje, ali ne svaki vid njegova povijesnog smještaja. Riječ Božja napisana je ljudskim riječima, naslovljena na određenu kulturu u određeno vrijeme.
- B. Biblijska tumačenja moraju tražiti izvornu autorovu nakanu. Što je on govorio svome vremenu? Ovo je temeljno i ključno za pravilno tumačenje. Ali to onda moramo primijeniti u naše vrijeme. Sad, ovdje je poteškoća sa ženama u vodstvu (stvarna poteškoća tumačenja može biti određivanje pojma. Je li postojalo više službi negoli pastori koji su viđeni kao vodstvo? Jesu li đakonice ili proročice viđene kao vođe)? Prilično je jasno da Pavao, u 1. Poslanici Korinćanima 14:34-35 i 1. Timoteju 2:9-15, tvrdi da žene ne bi smjele uzeti vođenje u javnome štovanju! Ali kako to primijeniti danas? Ne želim da Pavlova kultura ili moja kultura utišavaju Riječ i volju Božju. Moguće da je Pavlovo vrijeme bilo previše ograničavajuće, ali isto tako moje vrijeme može biti previše otvoreno. Osjećam se vrlo nelagodno govoreći da su Pavlove riječi i učenja uvjetovani, prvim stoljećem, istinama mjesnih prilika. Tko sam ja da bih mogao dozvoliti svome umu ili svojoj kulturi negirati nadahnutog autora?!
- Međutim, što moram učiniti kad postoje biblijski primjeri žena kao vođa (čak u Pavlovim pisanjima, usp. Rim 16)? Dobar primjer ovoga je Pavlova rasprava o javnome štovanju u 1. Poslanici Korinćanima 11 - 14. U 11:5 čini se da on dozvoljava propovijedanje i molitvu u javnom štovanju ženama s pokrivenim glavama, ipak u 14:34-35 on zahtijeva da one ostanu tiho! Postojale su đakonice (usp. Rim 16:1) i proročice (usp. Djela 21:9). To je ta raznolikost koja mi dopušta slobodu poistovjećivanja Pavlovih osvrta (kao odnosi prema sputavanju žena) kao ograničene na prvo stoljeće Korinta i Efeza. U obje crkve postojale su poteškoće sa ženskim ostvarivanjem njihove novopronađene slobode (usp. Bruce Winter, *After Paul Left Corinth*), što je moglo prouzročiti poteškoće za crkvu u dosizanju njihovog društva za Krista. Njihova sloboda morala je biti ograničena kako bi Evanđelje bilo djelotvornije.
- Moje vrijeme potpuno je suprotno od Pavlovog. U moje vrijeme Evanđelje može biti ograničeno ako rječitoj, učenoj ženi nije dozvoljeno dijeljenje Evanđelja, nije joj dozvoljeno voditi! Što je krajnji cilj javnog štovanja? Nije li evangelizacija i učenje? Može li Bog biti počašćen i zadovoljan sa ženama vođama? Čini se da Biblija kao cjelina kaže "da"!
- Želim se prikloniti Pavlu; moja teologija prvenstveno je Pavlovska. Ne želim biti pod pretjeranim utjecajem ili upravljani suvremenim feminizmom! Doduše, osjećam da je crkva bila spora odgovoriti na očite biblijske istine, kao što je neprimjerenost ropstva, rasizma, pobožnjaštva, i seksizma. Bila je i spora u primjerenom odazivu na zlostavljanje žena u suvremenome svijetu. Bog je u Kristu oslobodio roba i ženu. Usudujem se ne dozvoliti kulturološkim granicama teksta ponovno ih okovati.
- Još jedna točka: kao tumač znam da je crkva u Korintu bila vrlo razbijena. Karizmatski darovi bili su cijenjeni i njima se dičilo. Žene su mogle biti zahvaćene time. Također vjerujem da je Efez bio zahvaćen lažnim učiteljima koji su iskorištavali žene i koristili ih kao nadomjesne govornike u kućnim crkvama u Efezu.
- C. Prijedlozi za daljnje čitanje
How to Read the Bible For All Its Worth od Gordona Feeja i Douga Stuarta (str. 61-77)
Gospel and Spirit: Issues in New Testament Hermeneutics od Gordona Feeja
Hard Sayings of the Bible od Waltera C. Kaisera, Petera H. Davidsa, F. F. Brucea, i Manfreda T. Brancha (str. 613-616; 665-667).

POSEBNA TEMA: PAVLOVA UPORABA ŽENA U SLUŽBI

Zabilježite sve žene u Poslanici Rimljanima 16 koje su bile suradnice s Pavlom u Evanđelju (usp. Fil 4:3):

- Feba (đakonica) u Rimljanima 16:1
- Priska u Rimljanima 16:3
- Marija u Rimljanima 16:6; Junija (ili Junije— ako je tako onda je to bio muškarac) u Rimljanima 16:7
- Trifena i Trifoza u Rimljanima 16:12
- Persa u Rimljanima 16:12
- “njegovu majku” u Rimljanima 16:13
- Julija (moguće apostol) u Rimljanima 16:15
- i “njegovu sestru” u Rimljanima 16:15.

Budite pozorni od dogmatizma u području žena u službi. Svi vjernici su daroviti (usp. 1. Kor 12:7.11); svi vjernici su puno-vremenski službenici (usp. Ef 4:12). U ovome popisu imamo ženu đakonicu, Febu, i moguće ženu koja je bila apostol, Juniju (usp. Joel 2:28; Djela 2:16-21). Teško je znati kako se nositi s tom poteškoćom biblijski zbog naizgled paradoksalnih Pavlovih izjava kao što je ona u 1. Poslanici Korinćanima 11:4-5 uspoređena s 14:34.

▣ **(2:36) “plemena Ašera”** Ovo pokazuje prisutnost plemena u Isusovo vrijeme izvan sjevernih deset plemena koje je izginala Asirija godine 722. pr.Kr.; neka od sjevernih plemena su se vratila.

2:37 “udovica do starosti od osamdeset-četiri” Ova je žena posvetila svoj život Bogu nakon rane smrti svoga supruga.

▣ **“Ona nikad nije napustila hram”** Ovo je vrsta izričaja što postaje glavna vezna točka među komentatorima. Neki suvremeni vjernici tvrde kako to mora biti doslovno (tj. ona je živjela tamo) ili Biblija nije istinita. Za mene to je očito hiperbola. Ona je bila tamo tijekom toga dana i kod svih posebnih događaja. Štovanje Boga bilo je njen život. Ista poteškoća doslovnoga nasuprot metaforičkoga odnosi se na Ezekielovo ležanje ispred njegove kuće u Babilonu do završetka dana na kraju (usp. Ez 4:4-8).

2:38 “govoriti o Njemu” Nama nije rečeno što je ona govorila, zato, zašto bi je Luka uopće spominjao? To je bilo zato da podastre dokaz o dva svjedoka zahtijevanih Mojsijevskim Zakonom (usp. Br 35:30; Pnz 17:6; 19:15). I mladi (nerođeni Ivan) i stari (Šimun i Ana) i muško i žensko shvatili su tko je On bio.

▣ **“tražili iskupljenje Jeruzalema”** Vidjeti bilješku o “utjehu Izraela” u Evanđelju po Luki 2:25. Zaharija također govori o ovome u Luki 1:68-74. Za “iskupljenje”, [vidjeti Posebnu temu u Luki 1:68: Otkupnina /iskupljenje](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:39-40

³⁹Kad su izvršili sve prema Zakonu Gospodinovu, oni se vratiše u Galileju, svome vlastitom gradu Nazaretu.
⁴⁰Dijete je nastavilo rasti i postajati jako, rastući u mudrosti; a milost Božja bijaše nad Njim.

2:39 “Kad su izvršili sve prema Zakonu Gospodinovu” Isus i Njegovi roditelji bili su ortodoksni Židovi u svakome smislu. Oni su u potpunosti ispunili obvezne Mojsijevske zahjeve u Hramu što se tiče njih samih i njihova djeteta.

▣ **“se vratiše u Galileju”** Ovo je bilo Isusovo prvotno područje službe, što je bilo naviješteno u SZ-u (usp. Iz 11:1). To je bio prvi dio Obećane zemlje, u koju su provalili i porazili Sirija, Asirija, Babilon, i Perzija.

▣ **“Nazaretu” [Nazaret]** Selo gdje je Isus rastao bilo je nazvano Nazaret. Nije spomenut u SZ-u, Talmudu, niti ga spominje Josip Flavije. Očito nije bio nastanjen sve do vremena Ivana Hirkana (tj. Hasmonejca), koji je vladao od 134.-104. g.pr-Kr. Prisutnost Josipa i Marije iz ovog sela podrazumijeva da se Davidova loza nastanila ovdje.

Moguće postoji etimološka veza između imena Nazaret i Mesijanskoga naslova Mladica (usp. Mt 2:23, “nazvan Nazarenac”), što je *netser* u hebrejskome (usp. Iz 11:1; Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; Otk 5:5; 22:16). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Isus Nazarećanin](#).

To je očito bio pojam sramote jer je njegov položaj daleko od Jeruzalema u poganskome području (usp. Iv 1:46 i Djela 24:5, čak iako je to, također, bilo proročanstvo [usp. Iz 9:1]). To može biti zašto je “Isus iz Nazareta, Kralj Židova” bilo upisano na mjestu na križu iznad Isusove glave.

POSEBNA TEMA: ISUS NAZAREĆANIN

Postoji nekoliko različitih grčkih pojmova što koristi NZ kad govori o Isusu.

A. NZ-ni pojmovi

1. Nazaret – grad u Galileji (usp. Lk 1:26; 2:4.39.51; 4:16; Djela 10:38). Taj grad nije spomenut u suvremenim izvorima, ali nađen je u kasnijim natpisima. To što je Isus bio iz Nazareta nije bio kompliment (usp. Iv 1:46). Znak nad Isusovim križem što je uključivao ime ovoga mjesta bio je znak židovskoga prijizira.
2. *Nazarēnos* – izgleda kako također upućuje na zemljopisni položaj (usp. Lk 4:34; 24:19).
3. *Nazōraios* – može upućivati na grad, ali isto tako može biti igra hebrejskoga mesijanskoga pojma “Mladica /Izdanak” (*netzer*, BDB 666, KB 718 II, usp. Iz 11:1; SINONIM, BDB 855, Jer 23:5; 33:15; Zah 3:8; 6:12; na to se smjera u Otk 22:16). Luka koristi ovo o Isusu u 18:37 i Djelima apostolskim 2:22; 3:6; 4:10; 6:14; 22:8; 24:5; 26:9.
4. Vezano na #3 *nāzir* (BDB 634, KB 684), što znači “posvećen sredstvom svečane prisege”.

B. Povijesna uporaba pojma van NZ-a

1. On označava židovsku (pred-kršćansku) heretičku skupinu (aramejski *nāsōrayyā*).
2. Bio je korišten u židovskim krugovima za opis vjernika u Krista (usp. Djela 24:5.14; 28:22, *nosri*).
3. Postao je uobičajen pojam za obilježavanje vjernika u sirijskim (aramejskim) crkvama. “Kršćanin” se koristilo u grčkim crkvama za označavanje vjernika.
4. U neko vrijeme nakon pada Jeruzalema, farizeji su se reorganizirali u Jamniji i poticali formalno odvojenje između sinagoge i Crkve. Primjer vrste pravila prokletstva protiv kršćana nađen je u “Osamnaest blagoslova” iz Berakota 28b-29a, što vjernike naziva “Nazarenima”:
“Neka Nazareni i heretici nestanu u trenutku; oni će biti izbrisani iz knjige života i neće biti upisani s vjernima.”
5. Bio je korišten od Justina Mučenika, *Dial.* 126:1, koji je koristio Izaijin *netzer* (Iz 11:1) o Isusu.

C. Mišljenje autora

Ja sam iznenađen s toliko mnogo slovanja pojma, iako znam kako nije nepoznato da u SZ-u “Jošua” ima nekoliko različitih slovanja u hebrejskome. Sljedeće stavke uzrokovale su mi ostati u neizvjesnosti o njegovu točnome značenju:

1. bliska povezanost s mesijanskim pojmom “Mladica /Izdanak” (*netzer*) ili sličan pojam *nāzir* (netko posvećen sredstvom prisege)
2. negativan suzvuk regije Galileje poganske
3. malo ili ništa suvremenoga književnoga dokaza za grad Nazaret u Galileji
4. to dolazi iz usta demona u eshatološkome smislu (tj. “Jesi li došao uništiti nas?”).

Za punu bibliografiju o proučavanjima ove skupine riječi, vidjeti Colin Brown (urednik), *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 346 ili Raymond E. Brown, *Birth of the Messiah*, str. 209-213, 223-225.

2:40 “Dijete je nastavilo rasti” Isus se razvijao normalno kao ljudsko dijete (kao što je i Ivan, usp. Lk 1:80) fizički, emocionalno, i duhovno (usp. Lk 2:52, [vidjeti Posebnu temu u Lk 1:80: Biti učinjen jakim](#)). To može biti protu-gnostička izjava. On je očito pohađao sinagošku školu s ostalom djecom.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gnosticizam.](#)

POSEBNA TEMA: GNOSTICIZAM (od grčke riječi *gnosis*, što znači “znanje”, usp. 1. Tim 6:20)

I. POZADINA PRVOGA STOLJEĆA

Rimski svijet prvoga stoljeća bilo je vrijeme eklekticizma između istočnjačkih i zapadnjačkih religija. Bogovi grčkoga i rimskoga panteona bili su na lošem glasu. Misteriozne religije bile su vrlo popularne zbog svoga naglaska na osobnome odnosu s božanstvom i tajnome znanju. Svjetovna grčka filozofija bila je popularna i stopljena s drugim pogledima na svijet. U ovaj svijet eklektičke religije ušla je isključivost kršćanske vjere (Isus je jedini put k Bogu, usp. Iv 14:6). Što god bila točna pozadina hereze, bila je to nakana da se isključivost kršćanstva (tj. Iv 14:6; 1. Iv 5:12) učini prihvatljivom i intelektualno prihvatljivom širem grčko-rimskome slušateljstvu. Moguće je da se gnostička misao začela u graničnima židovskim sektama (tj. jedan primjer: Sekta iz Svitaka s Mrtvoga mora). To može objasniti neke od židovskih elemenata NZ-nih Knjiga povezanih s gnosticizmom.

II. NEKA OD TEMELJNIH NAČELA HEREZE IZ DOKAZA UNUTAR 1. IVANOVA POSLANICE:

- A. nijekanje utjelovljenja Isusa Krista
- B. nijekanje središnjega položaja Isusa Krista u spasenju
- C. manjak primjerenoga kršćanskog načina života
- D. naglasak na znanju (često tajnome)
- E. stremljenje prema ekskluzivizmu i elitizmu.

III. POČETNI GNOSTICIZAM PRVOGA STOLJEĆA

- A. Temeljna učenja početnoga gnosticizma prvoga stoljeća imala su čini se naglasak na ontološkome (vječnom) dualizmu između duha i materije. Duh (visoki bog) bio je smatran dobrim, dok je materija bila u sebi zla. Ta dihotomija slični:
  - 1. platonističkome idealu nasuprot fizičkome
  - 2. nebeskome nasuprot zemaljskome
  - 3. nevidljivome nasuprot vidljivome. Postojao je također poseban naglasak na važnosti tajnoga znanja (lozinka ili tajni kodovi što su dopuštali duši proći kroz anđeoske sfere [eoni] do visokoga boga) neophodnoga za spasenje
  - 4. moguće utjecaj zoroastrijanizma.
- B. Postoje dva oblika početnoga gnosticizma što očito mogu biti u pozadini 1. Ivanove poslanice:
  - 1. doketski gnosticizam, što niječe Isusovu pravu ljudskost zato jer je materija zla
  - 2. cerintski gnosticizam [prema Cerintu – op.prev.], što poistovjećuje Krista s jednim od mnogo eona ili anđeoskih stupnjeva između dobrog visokog boga i zle materije. Taj “Kristov Duh” nastanio se u čovjeku Isusu kod njegova krštenja i napustio ga prije njegova raspeća
  - 3. od ovih dviju skupina neke su provodile asketizam (ako tijelo želi to, to je zlo), drugi antinominizam (ako tijelo želi to, napravi to).
- C. Ne postoji pisani dokaz o razvitku sustava gnosticizma u prvome stoljeću. Sve do sredine drugoga stoljeća nije postojao dokumentirani dokaz (vidjeti *Nagi Hammadi Texts*). Za daljnju obavijest o “Gnosticizmu” vidjeti:
  - 1. *The Gnostic Religion* od Hansa Jonasa, izdao Beacon Press
  - 2. *The Gnostic Gospels* od Elaine Pagelsa, izdao Random House
  - 3. *The Nag Hammadi Gnostic Texts and the Bible* od Andrewa Helmbolda.

IV. HEREZA DANAS

- A. Duh ove hereze prisutan je s nama danas kad ljudi pokušavaju usložniti kršćansku istinu s drugim sustavima misli.
- B. Duh ove hereze prisutan je s nama danas kad ljudi naglašavaju “ispravnu” doktrinu isključujući osobni odnos i način života vjere.
- C. Duh ove hereze prisutan je s nama danas kad ljudi okreću kršćanstvo u ekskluzivni intelektualni elitizam.
- D. Duh ove hereze prisutan je s nama danas kad se religijski ljudi okreću asketizmu ili antinominizmu kao najboljem načinu za pronalaženje Božje naklonosti.

▣ (2:40) “milost Božja bijaše nad Njim” Grčki pojam *charis* ima širok semantički doseg. Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 2, str. 262, popisuju “ljubaznost, dar, zahvale, i dobru volju” kao moguće prijevode. Smisao u kojem je upotrijebljen ovdje jedinstven je sinoptičkim Evanđeljima. Pojam je upotrijebljen nekoliko puta u Evanđelju po Luki, ali jedino ovdje u smislu “milost”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:41-51

⁴¹Sad Njegovi roditelji išli su u Jeruzalem svake godine na Blagdan Pashe. ⁴²I kad On postade dvanaest, oni uzidoše *tamo* prema običaju Blagdana; ⁴³i kad su se oni vraćali, nakon što su proveli puni broj dana, dječak Isus ostane iza u Jeruzalemu. Ali Njegovi roditelji nisu znali za to, ⁴⁴nego su pretpostavljali da je On u povorci, i odoše jedan dan putovanja; i oni Ga počеше tražiti među svojim rodacima i zncanima. ⁴⁵Kad Ga nisu našli, oni se vratiše u Jeruzalem kako bi Ga potražili. ⁴⁶Onda, nakon tri dana oni Ga nadoše u Hramu, kako sjedi usred učitelja, i slušajući ih i postavljajući im pitanja. ⁴⁷I svi koji Ga čuše bijahu zadivljeni Njegovim razumijevanjem i Njegovim odgovorima. ⁴⁸Kad Ga vidješe, oni bijahu zapanjeni; i Njegova majka reče Mu: “Sine, zašto si Ti postupio s nama ovako? Gle, Tvoj otac i ja zabrinuto Te tražismo.” ⁴⁹A On im reče: “Zašto je to što ste Me tražili? Niste li znali da Ja moram biti u kući Svoga Oca?” ⁵⁰Ali oni nisu razumjeli izjavu što im je On dao. ⁵¹I On siđe s njima i dođe u Nazaret, i On nastavi u podložnosti prema njima; a Njegova majka pohranila je sve *ove* stvari u svoje srce.

2:41 “išli su u Jeruzalem svake godine na Blagdan Pashe” Od židovskih muških iznad 21 godinu starosti bilo je zahtijevano da pohode sva tri glavna godišnja Blagdana (usp. Izl 23:14-17; 34:23; Pnz 16:16). U prvome stoljeću to je bilo smanjeno na jedan Blagdan zbog broja Židova koji su živjeli van Palestine. To je još jedan dokaz posvećenosti Isusovih roditelja Mojsijevu zakonu. Od Marije zakonom nije bilo zahtijevano da bude prisutna, ali ona je to željela.

2:42 “kad On postade dvanaest” Isus je dolazio vrlo blizu vremena Svoje *bar micve*, koja je židovskoga dječaka učinila “sinom Zakona”. To se događalo u dobi od trinaest godina. Moguće da je Luka zabilježio Njegovu starost kao dvanaestogodišnjaka kako bi pokazao u Pismima koliko je potpun bio Njegov razvoj čak i u toj dobi. Isus je očito, u ovome trnutku, shvatio tko On jeste (usp. Lk 2:49).

2:43 “proveli puni broj dana” Ova grupa hodočasnika ušla je u skupinama iz sigurnosnih razloga i uobičajeno ostajala dva ili sedam dana (usp. Izl 12:15-16; Lev 23:6-8; Pnz 16:3).

▣ “Isus ostane iza u Jeruzalemu. Ali Njegovi roditelji nisu znali za to” Uobičajeno su u ovim karavanama hodočasnika muškarci i žene putovali odvojeno a djeca su se često igrala zajedno. Vjerojatno je svaki roditelj mislio da je Isus bio u kolima nekog drugog.

2:44 “odoše jedan dan putovanja; i oni Ga počеше tražiti” Uobičajeno su ove karavane napustile Jeruzalem i zaustavile se kod Beerota, oko osam do deset milja od Jeruzalema, noću. Normalna udaljenost jednoga dana putovanja bila je više od dvadeset milja.

2:46 “nakon tri dana” Ovo uključuje njihov jedan dan putovanja iz Jeruzalema, jedan dan putovanja natrag u Jeruzalem, i jedan dan traženja Isusa.

▣ **“u Hramu”** U subotu i u dane Blagdane rabini su držali predavanja u natkrivenim područjima Dvorišta za žene (najudaljenije dvorište od Svetišta).

▣ **“i slušajući ih i postavljajući im pitanja”** Ovo je koristan model za sve nas. Mi svi imamo učitelje koji su utjecali na nas i zahvalni smo Bogu za njih. Dobro je imati osjetljiv /prijemljiv duh. Međutim, mora doći vrijeme zrelosti reflektivne misli kad postavljamo pitanja o onome što nam je bilo rečeno, čak i od onih kojima vjerujemo. Zrelost i sluša i pita. Istinu što su podijelili drugi ne mora postati naša istina.

2:47 “I svi koji Ga čuše bijahu zadivljeni Njegovim razumijevanjem i Njegovim odgovorima” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA, što predlaže ponovljeno iskustvo. To je bila Isusova jedino poznata prilika da sluša rabine u Jeruzalemu i raspravlja o Zakonu s njima. Ovo bi mogla biti ista vrsta vodstva koja Ga nije slušala kao zrelog.

Ovaj stih naslovljava iznimnu narav Isusa, dok Evanđelje po Luki 2:52 naglašava Isusovu uobičajenost. Oboje je istinito. Isus je znao vrlo rano tko je On i zašto je došao! Ipak, On je bio istinski čovjek!

2:48 “bijahu zapanjeni” Ovo je doslovno “pogođeni udarcem” (usp. Lk 2:48; 4:32; 9:43; Djela 13:12).

▣ **“Tvoj otac i ja”** Zabilježite suprotivost između Marijine uporabe ZAMJENICE “tvoj otac” i Isusove uporabe ZAMJENICE “Svoga Oca” u Evanđelju po Luki 2:49. Stih 50 jasno izjavljuje kako Marija i Josip nisu jasno činili razliku, ali mladi Isus jeste!

▣ **“zabrinuto Te tražismo”** Ovo je IMPERFEKT. Oni su tražili tri dana (usp. Lk 2:46) i bili su krajnje zabrinuti zbog brige za Isusa.

2:49 “Niste li znali da Ja moram biti u kući Svoga Oca” Ovo su prve zabilježene Isusove riječi. To pokazuje kako je Isus znao nešto o Svome podrijetlu i svrsi, čak i u toj ranoj dobi. To također može biti Lukina nakana da pobije herezu o “adopcijanizmu”.

Za dobru raspru o “adopcijanizmu” i kako su rani pisari promijenili svoje tekstove tako da odbace ovu heretičku Kristologiju, vidjeti Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 47-118. Za kratku odredbu [vidjeti moj Rječnik u Dodatku](#).

2:50 Postoje tri mjesta u Evanđelju po Luki što posebno izjavljuju kako Isusovi slušatelji nisu razumjeli:

1. Njegovi roditelji – 2:50
2. svjetina /mnoštvo – 9:45
3. Dvanaestorica – 18:34 (o Isusovoj smrti).

Dvanaestorica su bila povlašteni s mnogo Isusove osobne pouke (usp. Lk 10:21-24), ali ipak nisu bili kadri primiti obavijest o Njegovoj patnji i smrti u Jeruzalemu (usp. Mk 9:32; Iv 2:22; 12:16; 14:26) sve do nakon uskrsnuća (usp. Lk 24:45).

U Evanđelju po Ivanu ovo je razjedinjenje dio vertikalnoga dualizma (tj. Isus je od gore ali ljudi su od dolje).

2:51 “On side s njima i dođe u Nazaret” Ovo je zadnje spominjanje Josipa. Očito on je umro u ranoj dobi, ali par je imao nekoliko druge djece (usp. Mt 12:46; 13:55; Mk 6:3; Iv 2:12; 7:3.5.10; Djela 1:14; 1. Kor 9:5; Gal 1:19).

▣ **“On nastavi u podložnosti prema njima”** Ovo je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT PASIVA: “On je bio stalno podložan njima.” Zakon je bio vrlo strog glede toga (usp. Pnz 21:18-21). Isus je rastao u običnome židovskome kućanstvu, slušajući i slijedeći normalna židovska pravila za djecu.

▣ **“a Njegova majka pohranila je sve ove stvari u svoje srce”** Marija se sjećala svih ovih ranih događaja (usp. Lk 2:19), ali nije ih razumjela (usp. stih 50) sve do nakon uskrsnuća. Luka je očito razgovarao s Marijom i ona je jedan od izvora za njegovo Evanđelje. Moguće se ovaj razgovor dogodio tijekom Pavlova dvogodišnjega zatvora u Cezareji kod mora.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:52

⁵²A Isus je nastavio rasti u mudrosti i rastu, i u milosti pred Bogom i ljudima.

2:52 Isus je imao obično djetinjstvo. On je istinski čovjek (suprotno gnosticima); to je zašto nas On u potpunosti razumije (usp. Heb 2:18; 4:15)!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Isus trebao da žrtva za grijeh bude prinesena za Njega i Mariju?
2. Što je toliko neouobičajeno o Šimunovoj poruci?
3. Zašto je spomenuta Ana ako njene riječi o Isusu nisu zapisane?
4. Je li Isus imao "normalno" djetinjstvo?
5. Popišite tri židovska obreda o kojima se raspravlja u Evanđelju po Luki 2:21-41.
6. Zašto je Luka izostavio izvješće o mudracima i bijeg u Egipat?
7. Što je bio ortodoksni judaistički stav prema Isusu?
8. Što Evanđelje po Luki 2:40 i 52 podrazumijeva?
9. Je li bilo spominjanje događaja u Evanđelju po Luki 2:40 o Isusovoj *bar micvi*?
10. Opišite kako je izgledala hodočasnička karavana. Objašnjava li to kako su Isusovi roditelji mogli ne primijetiti da Njega nema čitav dan?
11. Zašto su Isusovi roditelji bili zapanjeni? Zašto je Isus bio zapanjen njihovim odazivom?

EVANĐELJE PO LUKI 3

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
propovijedanje Ivana Krstitelja	Ivan Krstitelj priprema put	djelatnost Ivana Krstitelja	propovijedanje Ivana Krstitelja	objava Ivana Krstitelja
3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6	3:1-6
	Ivan propovijeda ljudima			
3:7-14	3:7-20	3:7-9 3:10-14	3:7-9 3:10 3:11 3:12 3:13 3:14a 3:14b	3:7-9 3:10-14
3:15-20		3:15-20	3:15-17 3:18-20	3:15-18 Ivan Krstitelj utamničen 3:19-20
krštenje Isusa	Ivan krsti Isusa	Isusovo krštenje	krštenje Isusa	Isus je kršten
3:21-22	3:21-22	3:21-22	3:21-22	3:21-22
Isusovo rodoslovlje	rodoslovlje Isusa Krista	Isusovo rodoslovlje	Isusovi preci	Isusov rod
3:23-38	3:23-38	3:23-38	3:23-38	3:23-38

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:1-6

¹Sad u petnaestoj godini vladavine Tiberija cara, kad Poncije Pilat bijaše upravitelj Judeje, a Herod tetrarh Galileje, a njegov brat Filip tetrarh područja Itureje i Trahonitide, a Lizanija tetrarh Abilene, ²u velikom svećeništvu Ane i Kaife, riječ Božja dođe Ivanu, sinu Zaharije, u pustinji. ³I on obide čitavo okružje oko Jordana, propovijedajući krštenje pokajanja za oprostjenje grijeha; ⁴kao što je pisano u knjizi Izaije proroka: “GLAS JEDNOGA VIČE U PUSTINJI: ‘PRIPRAVITE PUT GOSPODINOV, UČINITE NJEGOVE STAZE RAVNIMA. ⁵SVAKA GUDURA BIT ĆE ISPUNJENA, I SVAKA PLANINA I BREŽULJAK BIT ĆE SLEGNUTI; ŠTO JE KRIVUDAVO POSTAT ĆE RAVNO, A NERAVNE CESTE PORAVNANE; ⁶I SVE MESO VIDJET ĆE SPASENJE BOŽJE.”

3:1 “petnaestoj godini vladavine Tiberija cara” Točan nadnevak je neizvjestan, ali datum između 27.-29. g. je moguć.

Tiberije je nadzirao provincije dvije godine prije Augustove smrti, međutim, on je vladao od 14.-37. g.

Očito je Evanđelje po Luki 3:1-2 Lukin način točnoga datiranja ovog događaja. Luka je daleko više zabrinut kako posvjedočiti događaje glede Evanđelja sa svjetovnom povijesti negoli ikoji drugi NZ-ni autor. Kršćanstvo je povijesno utemeljena religija. Ono stoji ili pada na “događanjima” što zapisuje Biblija.

▣ “Poncije Pilat bijaše upravitelj Judeje” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Poncije Pilat.](#)

POSEBNA TEMA: PONCIJE PILAT

I. ČOVJEK

- A. Mjesto i vrijeme rođenja nepoznato
- B. Iz Konjičkoga reda (gornji srednji razred rimskoga društva).
- C. Oženjen, ali djeca nisu poznata.
- D. Ranija upravna imenovanja (od kojih je moralo biti nekoliko) nepoznata.

II. NJEGOVA OSOBNOST

- A. Dva različita stajališta:
  - 1. Philo (*Legatio and Gaium*, 299-305) i Josip Flavije (*Antiq.* 18.3.1 i *Jewish Wars* 2.9.2-4) opisuju ga kao okrutnog i bezosjećajnog diktatora
  - 2. NZ (Evanđelja, Djela) predstavljaju slabog, lako manipuliranoga rimskog prokuratora /upravitelja.
- B. Paul Barnett, *Jesus and the Rise of Early Christianity*, str. 143-148, daje prihvatljivo objašnjenje ova dva stajališta:
  - 1. Pilat je bio imenovan prokuratorom godine 26. za vrijeme Tiberija, koji je bio pro-židovski (usp. Philo, *Legatio and Gaium*, 160-161) prema savjetu Sejana, Tiberijevog protu-židovskoga, glavnog savjetnika
  - 2. Tiberije je trpio od gubitka političke moći prema Luciju Elije Sejanu, njegovu pretorijskome prefektu koji je postao stvarno moćan iza prijestolja i koji je mrzio Židove (Philo, *Legatio land Gaium*, 159-160)
  - 3. Pilate je bio ljubimac Sejana i pokušao je dojmiti ga se:
    - a. uvođenjem rimskih standarda u Jeruzalem (26. g.), što nisu napravili prijašnji prokurator. Ovi simboli rimskih bogova raspalili su Židove (usp. Josephus' *Antiq.* 18.3.1; *Jewish Wars* 2.9.2-3)
    - b. kovanicama (29-31. g.) što su imale sliku rimskoga štovanja ugraviranu na sebi. Josip kaže da je on svrhovito namjeravao zbaciti židovske zakone i običaje (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 18.4.1-2)
    - c. uzimajući novac iz hramske riznice kako bi izgradio vodovod u Jeruzalemu (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 18.3.2; *Jewish Wars* 2.9.3)
    - d. ubivši nekoliko Galilejaca dok se prinosila žrtva na Pashu u Jeruzalemu

- e. uvodeći rimske štitove u Jeruzalemu godine 31. Sin Heroda Velikog pozvao ga je neka ih ukloni, ali on to nije želio, tako oni su pisali Titu, koji je naredio da budu vraćeni u Cezareju morem (usp. Philo, *Legatio and Gaium*, 299-305)
- f. ubijanjem mnogih Samarijanaca na planini Gerizimo (36/37. g.) kad su tražili svete predmete svoje religije, što su bili izgubljeni. To je prouzročilo da ga Pilatov mjesni poglavar (Vitelije, prefekt Sirije) ukloni iz službe i pošalje ga u Rim (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 18.4.1-2)
- 4. Sejan je bio pogubljen godine 31. i Tiberiju je bila vraćena puna politička moć; prema tome, #a, b, c, i d bile su moguće napravljene od Pilata kako bi stekao Sejanovo povjerenje; #e i f mogu biti napori da se stekne Tiberijevo povjerenje, ali možda se osvetio
- 5. očito je s pro-židovskim Carem bio obnovljen, plus službeno pismo prokuratorima od Tiberija da bude ljubazan prema Židovima (usp. Philo, *Legatio and Gaium*, 160-161), da je židovsko vodstvo u Jeruzalemu iskoristilo Pilatovu političku ranjivost s Tiberijem i izmanipuliralo ga da mora razapeti Isusa. Ova Barnettova teorija dovodi dva gledišta o Pilatu zajedno na uvjerljiv način.

III. NJEGOVA SUDBINA

- A. On je bio opozvan i stigao je u Rim netom poslije smrti Tiberija (37. g.).
- B. On nije bio ponovno imenovan.
- C. Njegov život nepoznat je nakon toga. Postoje mnoge kasnije teorije, ali ne postoje sigurni dokazi.

▣ **(3:1) “Herod tetarh Galileje”** Herod Antipa, 4. g.pr.Kr. - 39. g., bio je nazvan upraviteljem ili tetarhom. Njega je uklonio Kaligula jer je promijenio svoj naslov na “kralj”. [Vidjeti Posebnu temu u Evandelju po Luki 1:5: Obitelj Heroda Velikog.](#)

▣ **“Filip tetarh područja”** Od Herodove djece, Filip, 4. g.pr.Kr. – 34. g., bio je najbolji vladar.

▣ **“Lizanija tetarh Abilene”** Ova je osoba spomenuta jedino ovdje u NZ-u. Josip Flavije spominje ranijega sina Ptolemeja, koji je vladao Halkidom, što je uključivala Abilu (ali ne Abilenu), započevši godine 40. pr.Kr. (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 15.4.1 i 14.13.3).

Međutim, natpis iz Abilene posebno spominje tetarha nazivom Lizanije. Ovaj je natpis iz godine 11. ili 14.-29. Josip također spominje Lizanija povezanog s Abilom (usp. *Antiq.* 19.5.1; 20.7.1; i *Jewish Wars* 2.11.5; 2.12.8). Ponovno je potvrđena Lukina povijesnost.

Abilena je sjeverno od Galileje i bila je izvorno dio područja Heroda Velikog.

3:2 “velikom svećeništvu Ane” Njegovo ime u grčkome je Hana; Josip Flavije naziva ga Hananos. Izgleda kako njegovo ime dolazi od hebrejskoga “milosrdan” ili “milostiv” (*hānān*).

U SZ-u veliki svećenik služio je za vrijeme svoga života i morao je biti iz loze Arona. Međutim, Rimljani su okrenuli ovu službu u političku stvar, kupljenu od levitske obitelji. Veliki svećenik nadzirao je i upravljao trgovinom na Sudu za žene. Isusovo čišćenje Hrama razljutila je ovu obitelj.

Prema Josipu Flaviju, Ana je bio veliki svećenik od 6.-14. g. Imenovao ga je Kvirinije, upravitelj Sirije a uklonio ga Valerije Gatus. Njegovi rođaci (5 sinova i 1 unuk) naslijedili su ga. Kaifa (18. – 36.), njegov zet (usp. Iv 18:13), bio je njegov izravni nasljednik. Ana je bio stvarna sila iza službe. Ivan ga opisuje kao prvu osobu kome je Isus bio doveden (usp. Iv 18:13-22).

▣ **“Kaife” [Kaifa]** Kaifa je bio veliki svećenik, imenovan od Rima u zamjenu za cijenu, od 18.-36. godine. Bio je zet Ane, velikoga svećenika od 6.-15. godine. Ova moćna obitelj bila je potaknuta više politikom i bogatstvom negoli duhovnim. Nepošteno je suditi sve saduceje ili, u ovome slučaju, Sanhedrin, po njima.

▣ **“riječ Božja”** Ovo je SZ-na odredba za Boga koji govori prorocima (npr. Jer 1:2). Ovdje je upotrijebljena za Božju poruku kroz zadnjega SZ-nog proroka, Ivana Krstitelja.

▣ **“u pustinji”** On je moguće bio član ili posjetitelj esenske zajednice (usp. Mk 1:4; Mt 3:1). Pustinja je isto tako bila redovito stanište Ilije. Ivan je izgleda djelovao, i živio kao Ilija. Isus će reći kako on ispunjava proročanstva zapisana u Knjizi proroka Malahije 3 - 4 o dolasku Ilije prije Mesije (usp. Mt 11:14; 17:10-13).

3:3 “krštenje” Palestinska pozadina prvoga stoljeća za krštenje u vodi možda je bila:

1. esenska zajednica (tj. Svici s Mrtvoga mora)
2. prozelitsko krštenje za poganske obraćenike
3. simbol očišćenja u judaizmu (usp. Iz 1:16).

▣ **“pokajanja”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

▣ **“oproštenje”** Ovo je oblik uobičajenoga grčkog pojma *aphiēm*, često korištenog o oprostjenju grijeha (usp. Lk 5:20.21.23.24; 7:47.48). To je također bio medicinski pojam (*aphesis*) za slabljenje /popuštanje bolesti (usp. Lk 4:39). Luka koristi *aphesis* često u svojim pisanjima ali pojavljuje se samo jednom u Evanđelju po Mateju, dva put u Marku, uopće ne u Ivanu, i samo dva put u Pavlovim pisanjima.

Ivanov zadatak bio je dozvati Izraela od grijeha i nevjerničkoga obreda k osobnoj vjeri. Njegova poruka ciljala je zavjetni narod koji je opetovano kršio i krivo shvaćao YHWH-ino zavjetno milosrđe i ljubav. Ivan je naglašavao duhovnu potrebu koju je jedino Isus mogao udovoljiti!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Oprost u Starome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: OPROST U STAROME ZAVJETU

Ovdje je većina hebrejskih riječi ili idioma što izražavaju Božanski oprost ljudskoga grijeha i pobune:

1. “oprostiti”, “izvinuti”, הלט – BDB 699, KB 757, tj. Knjiga Izlaska 34:9; Levitski zakonik 4:20.26.31.35; 5:10.13.16.18; 6:7; 19:22; Knjiga Brojeva 14:20; 15:25-28; 30:5.8.12; 1. Kraljevima 8:30.34.36.39.50; Psalam 25:11; 103:3; Knjiga proroka Izaije 55:7; Daniel 9:19; Amos 7:2 (ovaj pojam uvijek je korišten o Bogu, nikad o ljudima)
2. “obrisati”, “izbrisati”, אשח (vrlo uobičajen GLAGOL s mnogim značenjima) – BDB 669, KB 724, tj. Knjiga Izlaska 23:21; 32:32; 34:7; Brojevi 14:18; Jošua 24:19; Psalam 25:18; 32:1.5; 85:2; 99:8; Knjiga proroka Miheja 7:18
3. “pokriti”, “okajati”, רפכ – BDB 497, KB 493, tj. vrlo uobičajen u Levitskome zakoniku; Psalam 65:3; 78:38; 79:9; Knjiga proroka Izaije 6:7; 22:14; Jeremija 18:23; Ezekiel 16:63; Daniel 9:24
4. “izbrisati”, “obrisati”, החמ – BDB 562, KB 567, tj. Knjiga Nehemije 4:5; Psalam 51:1.9; Knjiga proroka Izaije 43:25; 44:22; Jeremija 18:23
5. “iscijeliti”, אפר – BDB 950, KB 1272, tj. 2. Knjiga Ljetopisa 7:14; Psalam 41:4; 103:3; Knjiga proroka Izaije 6:10; 57:18; Jeremija 3:22; 17:14; 30:17; Hošea 5:13; 14:4
6. “prijeći preko”, רבע – BDB 716, KB 778, tj. Izreke 19:11; Knjiga proroka Amosa 7:8; 8:2; Mihej 7:18
7. “oprati”, סבכ – BDB 460, KB 459, tj. Psalam 51:2.7; Knjiga proroka Jeremije 2:22; 4:14
8. “očistiti”, רהט – BDB 372, KB 369, tj. Levitski zakonik 16:30; Psalam 51:7; Izreke 20:9; Knjiga proroka Ezekiel 24:13; 36:25
9. “baciti iza leđa”, גלש – BDB 1020, KB 1527, tj. Knjiga proroka Izaije 38:17; Mihej 7:19
10. “pročistiti”, אטח – BDB 306, KB 305, tj. Psalam 51:7 (ovaj suzvuk Božanskoga pročišćenja ovog uobičajenog GLAGOLA, nađen je jedino ovdje)
11. “skriti Svoje lice od”, רחט – BDB 711, KB 771, tj. Psalam 51:9
12. “sjetiti se /spomenuti” (negativno), רכו – BDB 269, KB 269, tj. Knjiga proroka Izaije 43:25
13. “ići za” (doslovno “obuzdati /pokoriti”), כבש – BDB 461, KB 460, tj. Knjiga proroka Miheja 7:19.

3:4-6 Ovo je navod iz Knjige proroka Izaije 40:3-5. Samo Luka daje puni navod u Evanđelju po Luki 3:4 i 5; ostala Evanđelja navode samo Luku 3:3. To pokazuje Lukinu dosljednost univerzalnosti Evanđelja za sve ljude.

Zabilježite relevantne vidove SZ-noga navoda:

1. Ivan je bio iz “pustinj(e)”
2. Ivan je morao pripremiti narod za poruku i službu Isusa Mesije
3. sve prepreke k Bogu, ovdje simbolizirane fizičkim zaprekama, moraju biti uklonjene
4. “Sve meso” vidjet će i imati dostupno Božje spasenje.

3:4 “je pisano” Ovaj PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA od *graphō* bio je hebrejski idiom upotrijebljen za uvod navoda iz SZ-a. Grčki pojam *graphē* bio je često korišten za opis Pisma u NZ-u (usp. Luke 4:21; 24:27.32).

▣ **“u knjizi”** Ovo je grčka riječ *biblos* (usp. Lk 20:42), iz koje smo dobili englesku riječ “book /knjiga”, i kasnije “Bible /Biblija”, ali ovdje to upućuje na svitak pergamena (usp. Lk 4:20; Otk 5:1-5).

▣ **“PRIPRAVITE PUT”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava hitnost. U Masoretskome hebrejskom tekstu, čita se Gospodin (tj. *adon*), ali YHWH je u tekstu. Izričaj izvorno upućuje na fizičku pripremu za kraljevsku posjetu (usp. Iz 57:14; 62:10). Posao je onaj što upućuje metaforički na službu Ivana Krstitelja za duhovno pripremanje puta za Isusa Mesiju, koji je nazvan i “Gospodin” (tj. *kurios*).

▣ **“GOSPODINOV”** Pisci Novoga zavjeta redovito pripisuju SZ-na pisanja o YHWH-i Isusu.

▣ **“UČINITE NJEGOVE STAZE RAVNIMA”** Masoretski tekst i Septuaginta imaju “učinite ravnima putove našega Boga”. Marko (ili Petar) promijenio je tekst (ili navode nepoznatoga tekstualnog oblika) kako bi učinio da se posebice odnosi na Isusa, ne na YHWH-u (Luka koristi Evanđelje po Marku ovdje).

3:5 Slika ovoga stiha može se razumjeti na dva načina:

1. povijesno ona je korištena za pripremanje ceste zbog kraljevske posjete
2. eshatološki ona je korištena o fizičkim preprekama što bivaju uklonjene kako bi Bog skupio Svoj narod.

3:6 “SVE MESO VIDJET ĆE SPASENJE BOŽJE” “Spasenje” je iz Septuaginte; Evanđelje po Mateju ima “slavu” (usp. Lk 3:30-32). Sveopće spasenje (tj. za sve koji se pokaju i povjeruju) biva naglašeno od Luke, koji piše za poganske slušatelje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:7-9

⁷Tako on *započe* govoriti mnoštvu koje bijaše izlazilo da bude kršteno od njega: “Vi legla gujina, tko vas upozori da bježite od gnjeva koji mora doći? ⁸Stoga donesite plodove u skladu s pokajanjem, i nemojte početi govoriti sebi: ‘Mi imamo Abrahama za svoga oca’, jer ja vam kažem da od ovog kamenja Bog je kadar podići djecu Abrahamu. ⁹Uistinu sjekira je već položena na korijen stabala; tako svako stablo koje ne donosi dobar plod posječeno je i bačeno u vatru.”

3:7 “govoriti” Ovo IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME pokazuje ponovljenu poruku Ivana Krstitelja.

▣ **“mnoštvu koje bijaše izlazilo”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) PARTICIPA što naglašava da je mnoštvo nastavilo dolaziti. Postojala je duhovna glad u Izraelu.

▣ **“Vi legla gujina”** Bila je prisutna i židovska ustanova (usp. Mt 12:34; 23:23). Ovo je upotrijebljeno u Evanđelju po Mateju 3:7 o samo-pravednosti saduceja. Moramo upamtiti da su ljudi promatrali i nisu poštovali ove religijske vođe (tj. saduceje i farizeje). Ivan ih uopće nije poštivao, ali pozvao ih je na osobno pokajanje i vjeru (usp. Mk 1:15).

▣ **“gnjeva koji mora doći”** Eshatološko ispunjenje zahtijeva Novi dan Duha, ali i dan Suda (usp. Mt 24-25). Od onih koji imaju mnogo, mnogo će biti zahtijevano (usp. Lk 12:48).

3:8 “donesite plodove” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Ivan je zahtijevao da promjena načina života podastre dokaz o istinskoj promjeni srca (pokajanje). Ova zamisao o duhovnome plodu može se vidjeti u Evanđelju po Mateju 7:15-23; 12:33; Luki 6:39-45; Poslanici Galaćanima 5:22-23. Vječni život ima vidljive osobine.

▣ **“Mi imamo Abrahama za svoga oca”** U ove židovske vođe imalo se povjerenja zbog njihove rasne loze (usp. Iv 8:37-59; Gal 3:29). Rabini su vjerovali kako su Božja obećanja Abrahamu i njegovu potomstvu (usp. Post 12; 15; 17) bila neuvjetovana obećanja, ali SZ-ni proroci jasno obznanjuju da su ona uvjetovana na odazivu u vjeri (usp. Rim 9:4-5 nasuprot 10:1-4). Niti zasluga patrijarha ni SZ-ni Savezi ne mogu nadomjestiti pokajanje, osobnu vjeru, poslušnost, i ustrajnost. Evanđelje se ne usredotočuje na rodoslovlje, nego na vjeru (usp. Rim 2:17-29).

▣ **“kamenja ... djecu”** Ove dvije riječi vrlo slično zvuče u aramejskome (snovi – *banayyā* i kamen – *’abnayyā*). Isus je redovito govorio aramejski, ne *koine* grčki. To može biti namjeravana igra riječi. Moguće može smjerati na proročanstvo Novoga doba Knjige proroka Izaije 56:1-2.

3:9 Ova ista metafora o besplodnosti i uništenju stabla nađena je u Evanđelju po Mateju 7:19. To jamačno ima eshatološki okus. Iako je Kraljevstvo došlo u Kristu, ono još ipak nije posve dovršeno. Kod dovršenja dogodit će se odvajanje osude (usp. Mt 25:31-46 i Otk 20:11-15). Postoji duhovno načelo, SZ-no i NZ-no – mi žanjemo ono što smo sijali (usp. Job 34:11; Ps 28:4; 62:12; Izr 24:12; Prop 12:14; Jer 17:10; 32:19; Mt 16:27; 25:31-46; Rim 2:6; 14:12; 1. Kor 3:8; 2. Kor 5:10; Gal 6:7-10; 2. Tim 4:14; 1. Pt 1:17; Otk 2:23; 20:12; 22:12).

Vatra kod SZ-nih proroka metafora je osude (primjeri proroka osmoga stoljeća pr.Kr., Iz 5:24; 9:18-19; 10:16-17; 26:11; 33:11.12.14; 47:14; 64:2.11; 66:15-16.24; i primjeri proroka sedmoga stoljeća pr.Kr., Jer 4:4; 5:14; 6:29; 11:16; 15:14; 17:4.27; 21:12.14; 22:7; 23:29; 43:12-13). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Vatra.](#)

POSEBNA TEMA: VATRA (BDB 77, KB 92)

Vatra ima i pozitivna i negativna suzvučja u Pismu.

A. Pozitivno:

1. grije (usp. Iz 44:15; Iv 18:18)
2. svijetli (usp. Iz 50:11; Mt 25:1-13)
3. kuha (usp. Izl 12:8; Iz 44:15-16; Iv 21:9)
4. pročišćava (usp. Br 31:22-23; Izr 17:3; Iz 1:25; 6:6-8; Jer 6:29; Mal 3:2-3)
5. Božja svetost (usp. Post 15:17; Izl 3:2; 19:18; Ez 1:27; Heb 12:29)
6. Božje vodstvo (usp. Izl 13:21; Br 14:14; 1. Kr 18:24)
7. Božje opunomoćenje (usp. Djela 2:3)
8. Božja zaštita (usp. Zah 2:5).

B. Negativno:

1. spaljuje (usp. Još 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
2. uništava (usp. Post 19:24; Lev 10:1-2)
3. bijes /ljutnja (usp. Br 21:28; Iz 10:16; Zah 12:6)
4. kažna (usp. Post 38:24; Lev 20:14; 21:9; Još 7:15)
5. lažni /krivi eshatološki znak (usp. Otk 13:13).

C. Božji bijes protiv grijeha često je izražen u slici vatre:

1. Njegov bijes spaljuje (usp. Hoš 8:5; Sef 3:8)
2. On izlijeva vatru (usp. Nah 1:6)
3. vječna vatra (usp. Jer 15:14; 17:4; Mt 25:41; Juda 7)
4. eshatloška osuda (usp. Mt 3:10; 5:22; 13:40; Iv 15:6; 2. Sol 1:7; 2. Pt 3:7-10; Otk 8:7; 16:8; 20:14-15).

D. Vatra se često pojavljuje u teofanijama:

1. Knjiga Postanka 15:17
2. Knjiga Izlaska 3:2
3. Knjiga Izlaska 19:18
4. Psalam 18:7-15; 29:7
5. Knjiga proroka Ezekielia 1:4.27; 10:2
6. Poslanica Hebrejima 1:7; 12:29.

E. Kao toliko mnogo metafora u Bibliji (tj. kvasac, lav) vatra može biti blagoslov ili prokletstvo ovisno o okviru.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:10-14

¹⁰A svjetina ga bijaše pitala, govoreći: “Onda što ćemo činiti?” ¹¹I on bi im odgovorio i rekao: “Čovjek koji ima dvije tunike neka podijeli s onim koji nema nijednu; i on tko ima hranu neka učini isto tako.” ¹²A neki skupljači poreza također dođoše da budu kršteni, i oni mu rekoše: “Učitelju, što ćemo mi činiti?” ¹³I on im reče: “Nemojte skupljati više nego koliko vam je propisano” ¹⁴Neki vojnici bijahu ga pitali, govoreći: “A što s nama, što ćemo mi činiti?” I on im reče: “Nemojte uzimati novaca ni od koga silom, ili optužiti *bilo koga* lažno, i budite zadovoljni svojom plaćom.”

3:10 “Onda što ćemo činiti?” Očito pravila, običaji, i liturgije rabinskoga judaizma nisu bili dovoljni. Osobna primjena istine ključna je u biblijskoj vjeri (tj. obrezanje srca, usp. Pnz 10:16; 30:6; Jer 4:4; 9:25-26; Rim 2:28-29). Mi moramo živjeti ono što vjerujemo (usp. Jak 2:14-26). Evanđelje je dobrodošla osoba (Isus), istine o toj osobi koje se moraju vjerovati (NZ), i mora se živjeti život kao što je ta osoba živjela (dnevna Kristo-sličnost).

3:11 “tunike” Ova grčka riječ (*chitōn*) smatra se posuđenom riječi iz hebrejskoga. U Septuaginti se koristi za:

1. žensku donju haljinu, Knjiga Postanka 3:21
2. mušku donju haljinu, Knjiga o Sucima 14:19
3. svećeničku donju haljinu, Levitski zakonik 6:3.

Moulton i Milligan, u svojim pisanjima o proučavanju *koine* grčkog iz egipatskih papirusa, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 688, vjeruju kako taj pojam izvorno pripada Maloj Aziji. Imao je dva srodna značenja:

1. nutrašnja haljina obučena na kožu kod muškaraca i žena (usp. LXX, Mt 5:40; 10:10; Mk 6:9)
2. korišteno općenito za oblačenje (usp. Mk 14:63).

U ovome okviru zamisao jeste ta ako ljudi imaju više nego što trebaju, neka to dijele s drugima koji imaju potrebu (nemaju odjeće, nemaju hrane).

3:12-14 “skupljači poreza ... vojnici” Ovdje su samo dva primjera Ivanovih etičkih imperativa. Zabilježite kako oni (ljudi u zanimanjima što su smatrana nečistima i zlima) nisu ohrabrivani promijeniti svoje poslove, nego biti poštenima i zadovoljnima. Ivan slijedi SZ-nu etičku tradiciju proroka.

GLAGOLI što usmjeravaju na vojnike u Evanđelju po Luki 3:14b su IMPERATIVI:

1. nikoga ne zastrašivati (AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA)
2. nikoga ne optuživati lažno (AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA)
3. biti zadovoljan svojom plaćom (PREZENT PASIVNOGA IMPERATIVA).

Jesu li ovi bili židovski vojnici? Židovi su često služili kao plaćenici (papirusi iz Elephantine), ali većina Židova pod rimskom okupacijom nije htjela služiti. Korišteni GLAGOLI podrazumijevaju nasilan postupak sa svjetinom. Jesu li Židovi koji su živjeli u istoj zajednici postupali s drugim Židovima na ovaj način? Rim je dao Židovima izuzeće od služenja u vojsci. Moguće je da su ovi Židovi bili oni koji su služili u Herodovoj službi i skupljali porez za njega.

Jesu li ovi mogli biti rimski vojnici ili regruti koji su radili sa skupljačima poreza? Prisutnost *kai* u Evanđelju po Luki 3:14 tumači se kao “čak /štoviše”. Ako je tako, ovo pokazuje Lukine interese da pogani vrlo rano čuju dobre vijesti, čak i u Ivanovoj službi. To može biti još jedan vid Lukinoga sveopćeg Evanđelja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:15-17

¹⁵Sad dok ljudi bijahu u stanju iščekivanja i svi bijahu razmišljali u svojim srcima o Ivanu, kao je li on Krist, ¹⁶Ivan odgovori i reče im svima: “Što se mene tiče, ja vas krstim s vodom; ali Jedan dolazi koji je jači od mene, i ja nisam dostojan odriješiti remenje Njegovih sandala; On će vas krstiti Svetim Duhom i vatrom. ¹⁷Njegova vijača je u Njegovoj ruci da temeljito očisti Svoje gumno, i skupi pšenicu u Svoju žitnicu; ali On će spaliti otpatke s neugasivom vatrom.”

3:15 “stanju iščekivanja” Grčki pojam *prosdokaō* upotrijebljen je nekoliko puta u Lukinim pisanjima (u Evanđelju, šest puta; u Djelima, četiri puta), uglavnom za “čekanje” (kao u LXX-i), ali i za eshalotoška iščekivanja (usp. Lk 3:15; 7:19-20; 12:46).

▣ **“kao je li on Krist”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA OPTATIVA. Mesijanska iščekivanja bila su ozarena Ivanovom službom. Ova odricanja služe dvjema teološkim svrhama:

1. uzdizanje i uzvisivanje Isusa
2. pomoći ugušiti hereze Rane crkve povezane s Ivanom Krstiteljem (usp. Djela 19:1-7 i slična empatička odricanja u Iv 1:6-8,19-42).

3:16 “Jedan dolazi koji je jači od mene” Ova je poruka ponovljena u sva tri sinoptička Evanđelja (usp. Mt 3:11; Mk 1:7-8). Ivan je znao tko on jeste i kakva mora biti njegova poruka (usp. Iz 40:3; Mal 3:1; 4:5-6). On je bio preteča (usp. Iz 40:4-5).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: SZ-ni naslovi za posebnoga Dolazećeg.](#)

▣ **“ja nisam dostojan odriješiti remenje Njegovih sandala”** Rabini su govorili da njihovi učenici moraju raditi za njih ono što robovi rade za svoje gospodare, osim odvezivanja cipela. Ivan koristi ovu kulturološku pojedinost kako bi pokazao svoju poniznost i veličinu Mesije.

▣ **“Svetim Duhom i vatrom”** Ovaj je izričaj korišten u NZ-u samo u okvirima što suprotstavljaju Ivanovo krštenje s vodom s Isusovim duhovnim krštenjem (usp. Lk 3:16; Mt 3:11; Mk 1:8; Iv 1:33; Djela 1:5; 11:16). Prema tome to je bio način pokazivanja i veličanja duhovnih učinkovitosti Ivanove službe. Duh i vatra su istoznačnice. Ovaj izričaj ne smije biti dokazni tekst za označavanje odvojenoga djela Duha. To upućuje na prvotno spasenje kroz Evanđelje. Vatra je vjerojatno metafora o čišćenju (usp. Lev 13:52.55.57), što je oprostjenje grijeha (usp. Lk 3:3). Ivan je bio poslan pripremiti, a Isus izvršiti.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 3:9: Vatra.](#)

3:17 “vijača” Ovo je SZ-na metafora osude, gdje netko odvaja žito /pšenicu od pljeve (što se pali, usp. Job 21:17-18; Ps 1:4; 35:5; 83:13; Iz 17:13; 29:5; 41:15-16; Jer 15:7; Hoš 13:3; Sef 2:2).

▣ **“skupi pšenicu u Svoju žitnicu”** Ovo je eshatološka metafora o pravednicima koji bivaju skupljeni iz zloga svijeta kako bi bili doma s Bogom. Zabilježite samo dva moguća ishoda – Božja žitnica ili vatra! Mnoge od Isusovih parabola igraju se ovim ratarskim temama.

▣ **“neugasivom vatrom”** Ovo je grčka riječ za gašenje ili suzbijanje s ALFA PRIVATIVOM, koji to niječe. Ova je tema ponovljena nekoliko puta u Evanđeljima (usp. Mt 3:12; 25:41; Mk 9:43-48). To može biti smjernje na Knjigu proroka Izaije 66:24.

Teološko pitanje što izniče iz ovoga nisu vječne posljedice zbog odbacivanja Krista, nego prisutnost boli i muke bez iskupiteljske nade (tj. Pakao). Zanimljiva knjiga Edwarda Fudgea, *The Fire That Consumes*, bavi se s mogućnošću trajnoga poništenja za izgubljene nakon razdoblja osude. Ja ne želim nagađati ili umanjiti na bilo koji način vječne posljedice nevjere. Teško je znati jamačno koliko je od Biblije koja se bavi životom nakon smrti (dobro i loše) metaforički a koliko je doslovno. Isus je Osoba koja naglašava posljedice Pakla. Većina Isusovih metafora o *Geheni* dolazi od smetlišne jame u dolini sinova Hinoma, na sâmom jugu Jeruzalema gdje je bog, *Molek*, bio štovan žrtvovanjem djece. Pakao je ozbiljna stvarnost, daleko gora nego što ljudski jezici mogu izreći. Pakao je odvojenost od Božjega Stvorenja i čišćenje od zla što nikad neće prestati!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gdje su mrtvi \(Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\).](#)

POSEBNA TEMA: GDJE SU MRTVI? (Šeol/Hades, Gehena, Tartarus)

I. STARI ZAVJET

- A. Svi ljudi idu u *Šeol* (etimologija neizvjesna, BDB 982), što je način upućivanja na smrt ili grob, uglavnom u Mudrosnoj književnosti i Knjizi proroka Izaije. U SZ-u to je sjenovito, svjesno, ali postojanje bez radosti (usp. Job 10:21-22; 38:17).
- B. *Šeol* obilježava:
  1. povezanost s Božjim Sudom (vatra), Ponovljeni zakon 32:22
  2. povezanost s kaznom čak prije Sudnjega dana, Psalam 18:4-5
  3. povezanost s *abandonom* (uništenje), u kojem je Bog također prisutan, Knjiga o Jobu 26:6; Psalam 139:8; Knjiga proroka Amosa 9:2

4. povezanost s “Jamom” (grobom), Psalam 16:10; Knjiga proroka Izaije 14:15; Ezekiel 31:15-17
5. grješni silaze živi u *Šeol*, Knjiga Brojeva 16:30.33; Psalam 55:15
6. često poosobljen sa životinjom velikih ustiju, Knjiga Brojeva 16:30; Knjiga proroka Izaije 5:14; Habakuk 2:5
7. ljudi su tamo zvani *Repha'im* (tj. “duhovi umrlih”), Knjiga proroka Izaije 14:9-11.

II. NOVI ZAVJET

- A. Hebrejski *Šeol* preveden je grčkim *Hadom* (*Hades*) (nevidljivi svijet).
- B. *Had* ima osobine:
  1. upućuje na smrt, Evanđelje po Mateju 16:18
  2. povezan je sa smrću, Otkrivenje 1:18; 6:8; 20:13-14
  3. često sličan mjestu stalne kazne (*Gehena*), Evanđelje po Mateju 11:23 (SZ-ni navod); Luka 10:15; 16:23-24
  4. često sličan grobu, Evanđelje po Luki 16:23.
- C. Moguće podijeljen (rabini):
  1. dio za pravednike nazvan raj (pravo drugo ime za Nebo, usp. 2. Kor 12:4; Otk 2:7), Evanđelje po Luki 23:43
  2. dio za grješne nazvan *Tartarus*, 2. Petrova poslanica 2:4, gdje je mjesto zadržavanja za zle anđele (usp. Post 6; 1. Henokova).
- D. *Gehena*:
  1. odražava SZ-ni izričaj, “dolina sinova Hinnoma”, (južno od Jeruzalema). To je bilo mjesto gdje je fenički bog vatre, *Molek* (BDB 574), bio štovan žrtvovanjem djece (usp. 2. Kr 16:3; 21:6; 2. Ljet 28:3; 33:6), što je bilo zabranjeno Levitskim zakonikom 18:21; 20:2-5.
  2. Jeremija ga mijenja iz mjesta poganskoga štovanja u mjesto YHWH-ina Suda (usp. Jer 7:32; 19:6-7). To postaje mjesto vatre, vječnoga suda u 1. Henokovoj 90:26-27 i Sib. 1:103.
  3. Židovi Isusovih dana bili su toliko užasnuti sudjelovanjem svojih predaka u poganskome štovanju žrtvovanjem djece, da su ovo područje pretvorili u smetlište za Jeruzalem. Mnoge od Isusovih metafora za Vječni sud proizašle su iz ovoga odlagališta (vatra, dim, crvi, smrad, usp. Mk 9:44.46). Pojam *Gehena* koristio je samo Isus (osim u Jak 3:6).
  4. Isusova uporaba riječi *Gehena*:
    - a. vatra, Evanđelje po Mateju 5:22; 18:9; Marko 9:43
    - b. bez kraja [neprekidno], Evanđelje po Marku 9:48 (Mt 25:46)
    - c. mjesto uništenja (oboje i duše i tijela), Evanđelje po Mateju 10:28
    - d. usporedivo sa *Šeolom*, Evanđelje po Mateju 5:29-30; 18:9
    - e. označava grješnog kao “sin pakla”, Evanđelje po Mateju 23:15
    - f. ishod sudske presude, Evanđelje po Mateju 23:33; Luka 12:5
    - g. zamisao *Gehene* usporediva je s drugom smrću (usp. Otk 2:11; 20:6.14) ili ognjenim jezerom (usp. Mt 13:42.50; Otk 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Moguće da ognjeno jezero postaje trajno stanište ljudi (iz *Šeola*) i zlih anđela (iz *Tartarusa*, 2. Pt 2:4; Juda stih 6 ili Abis, usp. Lk 8:31; Otk 9:1-11; 20:1.3)
    - h. nije bila određena za ljude, nego za Sotonu i njegove anđele, Evanđelje po Mateju 25:41.
- E. Moguće je, zbog preklapanja *Šeola*, *Hada*, i *Gehene* da:
  1. prvotno su svi ljudi išli u *Šeol/Had*
  2. njihovo tamošnje iskustvo (dobro /zlo) pogoršano je nakon Sudnjeg dana, ali mjesto za grješne ostaje isto (to je zašto je KJV *hades* [grob] preveo kao *gehena* [pakao])
  3. jedini NZ-ni tekst što spominje muku prije Suda jeste parabola u Evanđelju po Luki 16:19-31 (Lazar i bogataš). *Šeol* je također opisan kao mjesto kazne sada (usp. Pnz 32:22; Ps 18:1-5). Međutim, doktrina se ne može postaviti na paraboli.

III. MEĐUSTANJE IZMEĐU SMRTI I USKRISNUĆA

- A. NZ ne uči o “besmrtnosti duše”, što je jedan od nekoliko drevnih pogleda na život poslije smrti:
  1. ljudske duše postojale su prije njihova fizičkog života

2. ljudske duše su vječne prije i poslije fizičke smrti
  3. često je ljudsko tijelo viđeno kao zatvor a smrt kao oslobođenje za povratak u pred-postojeće stanje.
- B. NZ nagovještuje bestjelesno stanje između smrti i uskrsnuća:
1. Isus govori o diobi između tijela i duše, Evanđelje po Mateju 10:28
  2. Abraham može imati tijelo sada, Evanđelje po Marku 12:26-27; Luka 16:23
  3. Mojsije i Ilija imaju fizičko tijelo kod preobraženja, Evanđelje po Mateju 17
  4. Pavao tvrdi da će kod Drugoga dolaska prvo duše s Kristom dobiti svoja nova tijela, 1. Poslanica Solunjanima 4:13-18
  5. Pavao tvrdi da će vjernici svoja nova duhovna tijela dobiti na Dan uskrsnuća, 1. Poslanica Korinćanima 15:23-52
  6. Pavao tvrdi da vjernici ne idu u *Had*, nego su u smrti s Isusom, 2. Poslanica Korinćanima 5:6.8; Filipljanima 1:23. Isus je pobijedio smrt i uzeo je pravednike na Nebo sa Sobom, 1. Petrova poslanica 3:18-22.

IV. NEBO

- A. U Bibliji je ovaj pojam korišten u tri značenja:
1. atmosfera iznad Zemlje, Postanak 1:1.8; Knjiga proroka Izaije 42:5; 45:18
  2. zvjezdana nebesa, Postanak 1:14; Ponovljeni zakon 10:14; Psalam 148:4; Poslanica Hebrejima 4:14; 7:26
  3. mjesto Božjega prijestolja, Ponovljeni zakon 10:14; 1. Knjiga o Kraljevima 8:27; Psalam 148:4; Poslanica Efežanima 4:10; Hebrejima 9:24 (treće nebo, 2. Kor 12:2).
- B. Biblija ne otkriva mnogo o životu poslije smrti, vjerojatno zato što palo čovječanstvo nema načina ili sposobnost to razumjeti (usp. 1. Kor 2:9).
- C. Nebo je oboje i mjesto (usp. Iv 14:2-3) i Osoba (usp. 2. Kor 5:6.8). Nebo može biti obnovljeni Edenski vrt (Post 1 - 2; Otk 21 - 22). Zemlja će biti očišćena i obnovljena (usp. Djela 3:21; Rim 8:21; 2. Pt 3:10). Slika Boga (Post 1:26-27) obnovljena je u Kristu. Sad je ponovno moguće prisno zajedništvo Edenskoga vrta. Međutim, ovo može biti metaforički (Nebo kao ogromni, kockasti grad iz Otk 21:9-27) a ne doslovno. Prva Korinćanima 15 opisuje razliku između fizičkoga tijela i duhovnoga tijela kao sjeme pa do zrele biljke. Ponovo, 1. Poslanica Korinćanima 2:9 (navod iz Iz 64:4 i 65:17) jeste veliko obećanje i nada! Ja znam da kad ćemo Ga vidjeti bit ćemo kao On (usp. 1. Iv 3:2).

V. KORISNI IZVORI

- A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*
- B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door*.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:18-20

¹⁸Tako s mnogima drugim uvjerenjima on propovijedaše evanđelje ljudima. ¹⁹Ali kad Herod tetararh bijaše ukoren od njega zbog Herodijade, žene svoga brata, i zbog svih zlih stvari što je Herod učinio, ²⁰Herod nadoda i ovo svemu tome: on zaključa Ivana u zatvor.

3:18 “evanđelje” Mora biti zapamćeno da je Ivan Krstitelj bio zadnji SZ-ni prorok, a ne NZ-ni propovjednik Evanđelja. On nije poznao čitavo Evanđelje. Ovdje je smisao pojma “dobre vijesti” (tj. Evanđelje) o Božjoj voljnosti da osudi grijeh i dolazak potpune Božje odredbe za grijeh kroz pokajanje i vjeru u djelo Mesije (usp. Mk 1:15).

3:19 “Herodijade” [Herodijada] Ovaj tekst govori nam da je Herod ubio Ivana na podbadaње Herodijade. Josip Flavije govori nam da ga je ubio jer se bojavao nereda (usp. *Antiquities of the Jews*, 18.5.2). Ona je bila žena Filipa, brata Heroda Antipe (usp. Mt 14:3). Oni su živjeli u Rimu. Ona je bila i sestrična Antipe preko Aristobula. Antipa ju je odveo od Filipa i oženio ju je.

Prema Josipu Flaviju (tj. *Antiquities of the Jews* 18.5.4), Herodijada je bila udana za sina Heroda Velikog, Heroda (čija je majka bila Marijanna, kći velikoga svećenika). On također kaže da se Herodijadina kći, Saloma, kasnije udala za Filipa. Moguće je Herod bio poznat kao Herod Filip.

3:20 “zaključa Ivana u zatvor” Josip Flavije govori nam da je to bilo kod tvrđave Maheront (usp. *Antiq.* 18.5.2,4). To je bila jedna od devet tvrđava Heroda Velikog izgrađenih diljem njegova kraljevstva koje je koristio kao tamnice za svoje neprijatelje. Tri od ovih devet bile su i palače (Maheront, Masada, i Herodium). Maheront je bio smješten na planini na istočnoj strani Mrtvog mora (usp. *Jewish Wars* 7.6.2).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:21-22

²¹Sad kad svi ljudi bijahu kršteni, Isus bijaše također kršten, i dok je On molio, nebo se bijaše otvorilo,
²²i Sveti Duh side na Njega u tjelesnome obliku kao golubica, i glas dođe s neba: “Ti si Moj ljubljani Sin, u Tebi Ja sam vrlo zadovoljan.”

3:21 “kad svi ljudi bijahu kršteni” Ovo podrazumijeva ili:

1. kako je uspješno Ivanovo propovijedanje utjecalo na živote njegovih slušatelja
2. da su iz većega mnoštva svi oni koji su se odazvali ostali kako bi bili kršteni.

▣ **“Isus bijaše također kršten”** Zašto je Isus bio kršten uvijek je bila zabrinutost za vjernike jer je Ivanovo krštenje bilo krštenje zbog pokajanja. Isus nije trebao oprostjenje jer je On bio bezgrješan (usp. 2. Kor 5:21; Heb 4:15; 7:26; 1. Pt 2:22; 1. Iv 3:5). Teorije su:

1. to je bio primjer za vjernike da ga slijede
2. to je bilo Njegovo poistovjećivanje s potrebom vjernika
3. to je bila Njegova odluka i opremanje za službu
4. to je bio simbol Njegova iskupiteljskog zadatka
5. to je bilo Njegovo odobrenje službe i poruke Ivana Krstitelja
6. to je bio proročko nagoviještanje Njegove smrti, ukopa, i uskrsnuća (usp. Rim 6:4; Kol 2:12).

Štogaod bio razlog, to je bilo određivanje trenutka u Isusovu životu. Iako to ne podrazumijeva da je Isus postao Mesija u tome trenutku, što je rana hereza o adopcijanizmu (usp. *The Orthodox Corruption of Scripture* od Barta D. Ehrmana, str. 47-118), to je imalo veliko značenje za Njega.

▣ **“dok je On molio”** Evanđelje po Luki, više nego druga Evanđelja, naglašavaju Isusov život molitve (usp. Lk 3:21; 5:16; 6:12; 9:18.28-29; 11:1; 22:41). Ako je Isus, bezgrješni Sin Božji, osjećao potrebu da moli često, koliko više moramo mi!

3:22 “Sveti Duh ... Njega ... glas ... s neba” Ovo je jedan od nekoliko odlomaka u NZ-u gdje su spomenute sve tri Osobe Trojstva.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: Trojstvo.](#)

▣ **“golubica”** Ovo je neuobičajen simbol za Duha. Bog je želio da svi vide fizičko očitovanje Njegovog Duha na Njegovome Mesiji. Neki misle da je to srodno s:

1. Duhom koji je lebdio nad vodama u Knjizi Postanka 1:2
2. Noinim slanjem golubice u Knjizi Postanka 8:8-10
3. rabinskom uporabom toga kao simbolom za Izraela (usp. Hoš 11:11).

Ivan jamačno miješa svoje metafore kako bi opisao djelo Duha od čišćenja vatrom do mira i nevinosti golubice. Evanđelje po Luki je jedino Evanđelje koje ima “u tjelesnome obliku”. Očito Luka pokušava naglasiti fizičko očitovanje nevidljivoga Duha. Vidljivi silazak nije bio samo potvrda za Isusa, nego svjedok mnoštvu upravo krštenih slušatelja.

▣ **“glas dođe s neba”** Ovo je nazvano *bath kol*. To je bila među-biblijska rabinska metoda naviještanja da je poruka od Boga (usp. Ps 2:7; Iz 42:1). Bog je koristio mehanizam kojem su ovi židovski slušatelji bili naviknuti kako bi otkrio Svoju prisutnost i silu u Isusu.

▣ **“Ti si Moj ljubljani Sin”** Ovo pokazuje: (1) Očevu potvrdu Sina i (2) svjedoka mnoštvu. To je smjerenje na Psalam 2, što je kraljevski Psalam o Božjoj pobjedi u korist Davidovskoga kralja (tj. Sin, usp. Lk 2:7). Ovaj je naslov (Sin) ponovljen kod Isusova preobraženja (usp. Lk 9:35).

George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 164, ima zanimljiv osvrt o “Ljubljani” (*agapētos*), u kojem tvrdi da se pojavljuje u Septuaginti kao prijevod hebrejske riječi *yachid*, “jedini” (tj. jedini Sin, usp. Post 22:2; Jer 6:26).

Temeljeno na tome on dalje tvrdi da je to istoznačnica s *monogenēs* (usp. Iv 3:16), čineći tako da ovaj navod upućuje na Isusa kao Božjega jedinoga, posebnoga, jedinstvenoga Sina (tj. Mesiju).

▣ **“u Tebi Ja sam vrlo zadovoljan”** Ovo je smjerenje na Knjigu proroka Izaije 42:1 (LXX), što je jedna od Izaijinih Pjesama Patećeg Sluge. U toj verbalnoj potvrdi Isusa i pred vjerujućim mnoštvom Bog ujedinijuje SZ-ne zamisli o kralju iz kraljevske loze i patećem sluzi (usp. Iz 52:13 - 53:12). Ovo su iste riječi kao u Evanđelju po Marku 1:11.

Zanimljivu raspru o nekoliko mogućnosti povezanih s ovim stihom nalazi se u knjizi Barta D. Ehrmana, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 62-67. On tvrdi da je čitanje MS D (što navodi Ps 2:7) izvornik, ali budući je to davalo teološku podršku za herezu o “adopcijanizmu”, pisari su to promijenili.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:23-38

²³Kad On započe Svoju službu, Isus Sâm bijaše oko trideset godina star, bivajući, kao što se držalo, *sin Josipa, sin Elija*, ²⁴*sin Matata, sin Levija, sin Melkija, sin Janeja, sin Josipa*, ²⁵*sin Matatija, sin Amosa, sin Nahuma, sin Heslija, sin Nagaja*, ²⁶*sin Maata, sin Matatija, sin Semeja, sin Joseka, sin Joda*, ²⁷*sin Joanana, sin Reza, sin Zerubabela, sin Šealtiel, sin Nera*, ²⁸*sin Melkija, sin Adija, sin Kozama, sin Elmadama, sin Era*, ²⁹*sin Jošue, sin Eliezera, sin Jorima, sin Matata, sin Levija*, ³⁰*sin Šimuna, sin Jude, sin Josipa, sin Jonama, sin Eljakima*, ³¹*sin Meleja, sin Mena, sin Matata, sin Natana, sin Davida*, ³²*sin Jeseja, sin Obeda, sin Boaza, sin Salmona, sin Nahšona*, ³³*sin Aminadaba, sin Admina, sin Rame, sin Hesrona, sin Pereza, sin Jude*, ³⁴*sin Jakova, sin Izaka, sin Abrahama, sin Teraha, sin Nahora*, ³⁵*sin Seruga, sin Reua, sin Pelega, sin Hebera, sin Šelaha*, ³⁶*sin Kaina, sin Arfakšada, sin Šema, sin Noe, sin Lameka*, ³⁷*sin Metušalaha, sin Henoka, sin Jareda, sin Mahalaleela, sin Kaina*, ³⁸*sin Henoša, sin Seta, sin Adama, sin Boga*.

3:23 “oko trideset godina star” Točno datiranje NZ-nih događaja je neizvjesno, ali uspoređivanjem drugih NZ-nih tekstova, drugih svjetovnih povijesti, i suvremene arheologije, ovi se nadnevcu kreću sve više i više u uskome rasponu. Ovaj tekst nije tvrdnja o točno trideset godina starosti, nego da je On bio u tridesetima.

▣ **“bivajući, kao što se držalo, sin Josipa”** Josip je spomenut kako bi ispunio židovske zakonske zahtjeve. Pojam “kao što se držalo” čini važećim Lukino razumijevanje i potvrdu djevičanskoga rođenja (kao što čini 1:34-35).

▣

NASB

“sin Elija”

NKJV, NRSV, TEV, NJB

“sin Helija”

Jedina razlika u slovanju je gruba oznaka za disanje. Stvarno pitanje je, tko je bio Josipov otac? Lukino rodoslovlje ima Eli /Heli a Matejevo rodoslovlje ima Jakov.

Postoji nekoliko razlika u popisu predaka između Mateja i Luke. Najbolja procjena jeste to da Luka zapisuje Marijinu lozu. A Matej zapisuje Josipovu lozu.

Jedan od mojih omiljenih komentatora, F. F. Bruce u *Questions and Answers* (razlike između Matejeva i Lukina rodoslovlja), kaže da Matej zapisuje kraljevsku lozu (tj. lozu nasljeđa do prijestolja Jude), dok Luka zapisuje Josipovu stvarnu krvnu lozu (dio Davidovske loze, ali ne kraljevske obitelji).

Mislim da je moja poteškoća ta da Lukini komentari o Josipu “kao što se držalo” da je on Isusov otac (Lk 3:23) čini se zahtijevaju kako Marija mora biti od Davidovskoga potomstva također zbog proročanstva u 2. Knjizi o Samuelu 7:12-16 koje mora biti ispunjeno.

3:32

NASB, NKJV, TEV

“Salmona”

NRSV, NJB

“Sala”

Postoji nekoliko varijanti povezanih s ovim imenom:

1. Sala – MSS P⁴, κ^{*}, (UBS⁴ daje ocjenu B)
2. Salmōn – MSS κ², A, D, L (iz Mt 1:4.5)
3. Salman – neke minuskule (iz Rute 4:20)
4. Salma – nije u grčkome MSS, nego u 1. Knjizi Ljetopisa 2:11.

3:33 Ovaj stih ima mnogo varijanti. Za pojedinosti vidjeti Bruce Metzger, *Textual Commentary*, str. 207-208.

3:38 “sin Adama” Evanđelje po Mateju, pisano za Židove, ide u lozi unatrag do Abrahama. Evanđelje po Luki, pisano za pogane, ide unatrag do Adama za početak ljudske rase. Luka čak smjera na posebno stvaranje ljudi (usp. Post 2:7) stvorenih u Božjoj slici (usp. Post 1:26-27).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto Luka čini takav napor da odredi nadnevak službe Ivana Krstitelja?
2. Zašto je Ivanova poruka bila toliko radikalna u njegovo vrijeme?
3. Zašto je Evanđelje po Luki 3:7-9 bilo toliko upadljivo Židovima Ivanova vremena?
4. Zašto je Herod ubio Ivana?
5. Zašto je Isus bio kršten?
6. Zašto je rodoslovlje u Evanđelju po Luki različito od rodoslovlja u Mateju?

EVANĐELJE PO LUKI 4

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
kušnja Isusa 4:1-13	Sotona iskušava Isusa 4:1-13	Isusova kušnja 4:1-4 4:5-8 4:9-13 događaji i učenja u Galileji (4:14 - 9:50)	kušnja Isusa 4:1-2 4:3 4:4 4:5-7 4:6 4:9-11 4:12 4:13	iskušavanje u pustinji 4:1-4 4:5-8 4:9-13
početak službe u Galileji 4:14-15	Isus započinje Svoju službu u Galileji 4:14-15	Isus se vraća u Galileju 4:14-15	Isus započinje Svoj rad u Galileji 4:14-15	Isus započinje propovijedati 4:14-15
odbacivanje Isusa u Nazaretu 4:16-30	Isus odbačen u Nazaretu 4:16-30	u sinagogi u Nazaretu 4:16-30	Isus je odbačen u Nazaretu 4:16-19 4:20-21 4:22 4:23-27 4:28-30	Isus u Nazaretu 4:16-22a 4:22b-24 4:25-27 4:28-30
čovjek s nečistim duhom 4:31-37	Isus izgoni nečistoga duha 4:31-37	sinagoga u Kafarnaumu 4:31-37	čovjek sa zlim duhom 4:31-34 4:35 4:36-37	Isus uči u Kafarnaumu i liječi od demonskoga 4:31-32 4:33-35 4:36-37
iscjeljenje mnogo ljudi 4:38-41	Petrova punica iscijeljena 4:38-39 mnogi iscijeljeni nakon zalaska Sunca u subotu 4:40-41	iscjeljivanje i propovijedanje 4:38-39 4:40-41	Isus iscjeljuje mnogo ljudi 4:38-39 4:40-41a 4:41b	liječenje Šimunove punice 4:38-39 broj izlječenja 4:40-41
propovjedno putovanje 4:42-44	Isus propovijeda u Galileji 4:42-44	4:42-44	Isus propovijeda u sinagogi 4:42-43 4:44	odlazak iz Kafarnauma u zoru i putovanja kroz Galileju 4:42-44

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKIRNI UVIDI U 4:1-13

- A. Izuzetno je znakovito da odmah nakon Božje potvrde Mesijanskoga Sinovstva Isusa (usp. Lk 3:22) Duh “goni” Isusa u pustinju kako bi bio kušan (usp. Mk 1:12). Kušnja je bila prema volji Oca za Sina. Kušnja može biti određena kao vabljenje Bogom dane žudnje iza Bogom danih granica. Kušnja nije grijeh. Ova kušnja bila je potaknuta od Boga. Posrednik je bio Sotona (usp. 2. Kr 22:13-23; Job 1 - 2; Zah 3).
- B. Je li Krist stvarno griješio? To je uistinu tajnovitost Kristove dvije naravi. Kušnja je bila stvarna. Isus, u Svojoj ljudskoj naravi, mogao je prekršiti volju Boga. To nije bila lutkarska predstava. Isus je istinski čovjek iako bez pale naravi (usp. Fil 2:7-8; Heb 4:15; 7:26). U tome odnosu On je bio sličan Adamu. Ovu istu pravu, ali grješnu, ljudsku narav vidimo u Vrtu Getsemani, gdje je Isus tri put molio za drukčiji način iskušenja negoli je to križ (usp. Lk 26:36-46; Mk 14:32-42). To je stremljenje sržnost jedne od Sotonovih kušnji u Evanđelju po Mateju 4 (usp. James S. Stewart, *The Life and Teachings of Jesus Christ*). Kako će Isus koristiti Svoje Mesijanske darove kako bi iskupio čovječanstvo? Bilo koji drugi način osim nadomjesnoga izmirenja bila je kušnja!
- C. Isus je morao ovo iskustvo pričati Svojim učenicima kasnije jer je On bio sâm u pustinji. Ovo podrazumijeva kako nas to izvješće ne uči samo o kušanju Krista, nego nam ono pomaže u našoj kušnji (usp. Heb 2:18; 4:15).
- D. Sinoptičke usporednice Evanđelja po Luki 4 nađene su u Marku 1:12-13 i Mateju 4:1-11. Budući jedino Matej i Luka u potpunosti izvješćuju o tome događaju, i ono se ne pojavljuje osim kratko u Marku (1:12-13), znanstvenici kažu kako ono dolazi iz popisa Isusovih govora (moguće zapisanih od Marka na aramejskome), što oni nazivaju *Quelle*, njemački “izvor”. Izvješće o kušnjama je slično (redosljed kušnji varira, ali iste su kušnje i razgovori) tako da “mora” postojati zajednički izvor. Poteškoća jeste da “Q” nikad nije nađen, niti čak njegov dio. Pretpostavljeno je kako je to zbog logičke i crkvene predaje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:1-4

¹Isus, pun Svetoga Duha, vrati se iz Jordana i bijaše vođen od Duha po pustinji ²četrdeset dana, bivajući kušan od zloga. I On nije jeo ništa tijekom tih dana, i kad su oni završili, On postade gladan. ³I davao Mu reče: “Ako si Ti Sin Božji, reci ovome kamenu neka postane kruh.” ⁴A Isus mu odgovori: “Pisano je: ‘ČOVJEK NE ŽIVI SAMO OD KRUHA.’”

4:1 “pun Svetoga Duha” Ovo upućuje na Isusovo krštenje u Evanđelju po Luki 3:22. Lukin naglasak na Duhu može se vidjeti u spominjanju Duha dva put u uvodnim kratkim rečenicama kao i u stihovima 14 i 18. Zabilježite da se kušnje pojavljuju dok je Isus bio ispunjen Duhom, čak vođen Duhom (usp. Mk 1:12) u ovo vrijeme iskušenja (kao i duhovne pripreme i mentalnoga razjašnjenja).

Evanđelje po Luki često je zvano Evanđeljem Duha. Sveti Duh otkriven je kao Isusov osnažujući izvor:

1. začet Duhom – Luka 1:35
2. došao u Duhu u Hram – Luka 2:27
3. krstit će se Duhom – Luka 3:16
4. Duh se spustio na Njega – Luka 3:22
5. pun Duha – Luka 4:1
6. vođen Duhom – Luka 4:1
7. u sili Duha – Luka 4:14
8. pomazan Duhom – Luka 4:18.

Neki teolozi pokušavaju suprotstaviti “pun Duha” s “ispunjenjen Duhom” kao je li prvo bilo trajno (što je zasigurno istinito o Isusu, usp. Lk 4:14; 4:18). Međutim, “ispunjen” je korišteno u nekoliko Lukinih pisanja:

1. Evanđelje po Luki:
  - (a) Elizabeta u Luki 1:41
  - (b) Zaharija u Luki 1:67
2. Djela apostolska:
  - (a) Sedmorica u Djelima 6:3
  - (b) Stjepan, jedan od Sedmorice u Djelima 7:55
  - (c) Barnaba u Djelima 11:24.

Nekoliko puta u Djelima apostolskim za učenike je rečeno da su “ispunjeni”:

1. svi oni u Gornjoj sobi, Luka 2:4
2. Petar, Luka 4:8
3. skupina, Luka 4:31
4. Pavao, Luka 9:17; 13:9.

Čak je Isus imao prijašnje iskustvo Duha u Luki 3:22.

Uključio sam nekoliko [Posebnih tema](#) povezanih s Duhom:

1. [Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu](#) u Luki 1:80
2. [Trojstvo](#) u Luki 1:15
3. [Osobnost Duha](#) u Luki 1:15
4. [Duh u Bibliji](#) (vidjeti dolje).

POSEBNA TEMA: DUH U BIBLIJI

- I. STARI ZAVJET (*ruah*, BDB 924, KB 1197; [vidjeti Posebnu temu dolje: Dah, vjetar, Duh \[SZ\]](#))
  - A. Djelovanja monoteističkoga Boga (tj. Duh, upotrijebljeno oko 90 puta u SZ-u):
    1. pozitivno, Knjiga Postanka 1:2
    2. negativno, 1. Knjiga o Samuelu 16:14-16.23; 1. Kraljevima 22:21-22; Knjiga proroka Izaije 29:10.
  - B. Bogom-dana životna snaga u ljudstvu (tj. Božji dah, usp. Post 2:7).
  - C. Septuaginta prevodi *ruah* riječju *pneuma* (upotrijebljeno oko 100 puta u LXX-i).
  - D. U kasnijim rabinskim pisanjima, apokaliptičkome pisanju i Svicima s Mrtvoga mora, pod utjecajem zoroastrijanizma, *pneuma* je korišteno o anđelima i demonima.
- II. GRČKI POJMOVI:
  - A. *pneō*, puhati
  - B. *pnoē*, vjetar, dah
  - C. *pneuma*, duh, vjetar
  - D. *pneumatikos*, koji se odnosi na duha
  - E. *pneumatikōs*, duhovno.

III. GRČKA FILOZOFIJSKA POZADINA (*pneuma*)

- A. Aristotel je koristio pojam kao životnu snagu koja se razvija od rođenja sve do samo-stege.
- B. Stoici su koristili pojam kao izotznačnicu za *psuchē*, (duša) čak *nous* (um) u smislu o pet fizičkih osjetila i ljudskoga intelekta.
- C. U grčkoj misli pojam je postao ekvivalent za božansko djelovanje (tj. gatanje, magiju, okultno, proročanstvo, itd.).

IV. NOVI ZAVJET (*pneuma*; [vidjeti Posebnu temu u Lk 1:80: Duh \[*pneuma*\] u Novome zavjetu](#))

- A. Božja posebna prisutnost, sila /snaga, i opremanje.
- B. Duh je povezan s Božjom djelatnošću u Crkvi (uglavnom u Iv):
  - 1. proročanstvo
  - 2. čudesa
  - 3. smjelost navješćivanja Evanđelja
  - 4. mudrost (tj. Evanđelje)
  - 5. radost
  - 6. dovodi Novo doba
  - 7. obraćenje (tj. vabljenje i obitavanje)
  - 8. Kristo-sličnost
  - 9. posebni darovi za službu
  - 10. molitve za vjernike.Duh budi čežnju čovječanstva za zajedništvo s Bogom, za koje je ono bilo stvoreno. To je zajedništvo moguće zbog Osobe i djela Isusa, Božjega Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)). Novo duhovno buđenje vodi Kristu – kao življenje, služenje, i pouzdavanje.
- C. Najbolje se može razumjeti kao duhovni kontinuum sa Svetim Duhom s jedne strane, i čovječanstvom kao fizičkim stvorenjem ovoga planeta, ali i duhovnim stvorenjem u Božjom slici, s druge strane.
- D. Pavao je NZ-ni autor koji razvija teologiju Duha /duha:
  - 1. Pavao koristi Duh kao suprotivost mesu /tijelu (tj. narav grijeha)
  - 2. Pavao koristi duh kao suprotivost fizičkome
  - 3. Pavao koristi Duh /duh kao suprotivost ljudskome razmišljanju, znanju, i bivanju.
- E. Neki primjeri iz 1. Poslanice Korinćanima:
  - 1. Sveti Duh, 1. Korinćanima 12:3
  - 2. Božja sila /snag i mudrost prenesena kroz Svetoga Duha, 1. Korinćanima 2:4-5
  - 3. Božja djelovanja u vjerniku:
    - a. novi način razmišljanja, 1. Korinćanima 2:12; 14:14.32
    - b. novi Hram, 1. Korinćanima 3:16; 6:19-20
    - c. novi život (tj. čudorednost), 1. Korinćanima 6:9-11
    - d. novi život simboliziran u krštenju, 1. Korinćanima 12:13
    - e. jedno s Bogom (tj. obraćenje), 1. Korinćanima 6:17
    - f. Božja mudrost, ne svjetovna mudrost, 1. Korinćanima 2:12-15; 14:14.32.37
    - g. duhovna nadarenost svakoga vjernika za službu, 1. Korinćanima 12 i 14
  - 4. duhovno u supotivosti s fizičkim, 1. Korinćanima 9:11; 10:3; 15:44
  - 5. duhovna kraljevina u suprotivosti s fizičkom kraljevnom, 1. Korinćanima 2:11; 5:5; 7:34; 15:45; 16:18
  - 6. način upućivanja na ljudski duhovni /unutrašnji život kao razlika od nečijega fizičkog tijela, 1. Korinćanima 7:34.
- F. Ljudi žive u dvije kraljevine stvaranjem (tj. fizičkoj i duhovnoj). Čovječanstvo je otpalo od prisnosti s Bogom (Post 3). Kroz Kristov život, učenja, smrt, uskrsnuće, i obećani Povratak, Duh vabi pale ljude da iskuse vjeru u Evanđelje (tj. Iv 6:44.65), u tome su trenutku obnovljeni za zajedništvo s Bogom. Duh jeste taj osobni dio Trojstva koji je osobina Novoga doba pravednosti. Duh je posrednik Boga Oca i Branitelj dan od Sina u ovome “dobu” ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:25: Isus i Duh](#)). Poteškoća postoji zbog Novoga doba koje se mora dogoditi u vremenu, dok staro Doba grješne pobune još uvijek postoji. Duh preobražava staro u novo, čak i dok oboje postoje.

POSEBNA TEMA: DAH, VJETAR, DUH (SZ)

Hebrejski pojam *ruach* (BDB 924) i grčki pojam *pneuma* može značiti “duh”, “dah” ili “vjetar” ([vidjeti Posebnu temu gore: Duh u Bibliji](#)). Duh je često povezan sa Stvorenjem (usp. Post 1:2; Job 26:13; Ps 104:30). SZ ne određuje jasno odnos između Boga i Njegovog Duha ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Trojstvo](#)). U Knjizi o Jobu 28:26-28; Psalmu 104:24 i Izrekama 3:19; 8:22-23 Bog koristi “Mudrost” (BDB 315, IMENICA ŽENSKOGA RODA, usp. Izr 8:12) kako bi stvorio sve. U NZ-u za Isusa je rečeno da je Božji posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:1-3; 1. Kor 8:6; Kol 1:15-17; Heb 1:2-3). Kao i u iskupljenu, tako i u stvaranju, uključene su bile sve tri Osobe Boga. Knjiga Postanka 1 ne naglašava ikoji drugotni uzrok (usp. Iz 45:5-7).

▣ **(4:1) “četrdeset dana”** Marko (Petar) odabiru motiv iz SZ-a o: (1) Mojsijevih četrdeset dana i četrdeset noći na planini Sinaj (usp. Izl 24:18; 34:28; Pnz 9:9; 10:10) i (2) Izraelovo lutanje pustinjom četrdeset godina (usp. Br 14:26-35). Matej je vidio Isusa kao davatelja Novoga zakona i osloboditelja.

Pojam “četrdeset” često je bio korišten u Bibliji, podrazumijevajući kako to može djelovati i doslovno (četrdeset godina iz Egipta u Kanaan) i slikovito (Potop). Poslanica Hebrejima koristi lunarni kalendar. “Četrdeset” podrazumijeva dulje, neodređenije razdoblje vremena nego što je to mjesečev ciklus, ne točno razdoblja od četrdeset dvadeset-četverosatna razdoblja.

▣ **“bijaše vođen od Duha”** Ovaj je izričaj drukčiji u svakome od sinoptičkih Evanđelja.

- A. Marko (1:12) ima *ekballō* (“izbaciti”) u njegovu obliku PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što bi označavalo neprekidno iskustvo. To je bio jak pojam, korišten za egzorcizam (usp. Ma 1:34.39; 3:15.22.23; 6:13; 7:26; 9:18.28.38).
- B. Matej (4:1) ima *anagō*, složenicu od *ana* – “na” i *agō* – “ići” ili “voditi”. Njegov je oblik AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA, što označava dovršeni, jedno-vremenski događaj. Ovaj je pojam također bio korišten o žrtvenim prinosima (usp. Djela 7:41).
- C. Luka (4:1) ima *agō* u njegovu obliku IMPERFEKT PASIVNI INDIKATIV, što naglašava početak djelovanja.

Sva trojica potvrđuju djelovanje Duha ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Osobnost Duha](#)) u ovoj uvodnoj pripremi iskustva za javnu službu.

▣ **“pustinji”** Ovo upućuje, ne na pustinju, nego na nenastanjenu zemlju pašnjaka južno i istočno od Jeruzalema. Tijekom Izraelova lutanja pustinjom (tj. Izlazak) YHWH je bio jedinstveno prisutan, silan, i neprekidno je osiguravao potrebe za Izraela. Rabini su kasnije ovo četrdesetgodišnje (zapravo trideset i osam godina) lutanje nazvali medenim mjesecom između YHWH i Izraela. To je bila ono posebno područje gdje je Ivan proveo svoje vrijeme pripreme.

Također je moguće da “pustinji” simbolizira obitavajuće mjesto zlih duhova (*Azazel*, usp. Lev 16:8.10). Ovi su duhovi bili opisani određenim životinjama (usp. Iz 13:21; 34:14-15). Na to postoji smjernje u Evanđelju po Mateju 12:43.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Demonsko u Starome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: DEMONSKO U STAROME ZAVJETU

- A. Točan odnos između palih anđela i demonskoga neizvjestan je. Prva knjiga Henokova tvrdi da su *Nefili* iz Knjige Postanka 6:1-8 izvor zla (većina rabina također se usredotočuje na Post 6 a ne na Post 3). Prva Henokova kaže da su ta polu-anđeoska /polu-ljudska bića bila ubijena Potopom (čak tvrdi da su njihove smrti bile svrha Potopa), i sad njihovi bestjelesni duhovi traže tjelesnoga domaćina. Ovo je zanimljivo, ali nije objelodanjeno (tj. nadahnuto).
- B. Postoji nekoliko neprijateljskih duhova ili demona imenovanih u SZ-u:
  1. *satiri* ili “dlakavi”, moguće kozji demoni (BDB 972 III, KB 1341 III) – Levitski zakonik 17:7; 2. Knjiga Ljetopisa 11:15; Knjiga proroka Izaije 13:21; 34:14
  2. *šedimi* (BDB 993, KB 1417) – Ponovljeni zakon 32:17; Psalam 106:37, kojima su bile prinošene žrtve (slično Moleku)
  3. *Lilit*, ženski noćni demon (BDB 539, KB 528) – Knjiga proroka Izaije 34:14 (dio mita Babilona i Ugarita)
  4. *Azazel*, demon pustinje (ime glavnoga demona u 1. Hen, usp. 8:1; 9:6; 10:4-8; 13:1-2; 54:5; 55:4; 69:2) – Levitski zakonik 16:8.10.26 (BDB 736, KB 806)

5. Psalam 91:5-6 je personifikacija kuge (usp. Ps 91:10), ne duhovnih bića (usp. Pjesma 3:8)
6. Knjiga proroka Izaije 13:21 i 34:14 opisuje nekoliko pustinskih demona kao način pokazivanja opustošenosti uništenih mjesta. Neki pretpostavljaju da popis uključuje demonsko kako bi se slikovito prikazalo da su ta uništena mjesta i ukleta (usp. Mt 12:43; Lk 11:24; Otk 18:2).

C. SZ-ni monoteizam ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Monoteizam](#)) šuti i mijenja legende o poganskim narodima, ali ponekad upućuje na njihova imena i naslove njihovih praznovjerja (posebno lirske tekstovi). Stvarnost zlih duhova dio je napredujućega otkrivenja i razvijena je u NZ-u kao osoba /anđeo Sotone ([vidjeti Posebnu temu dolje: Sotona](#)) i duh njegovih sljedbenika (tj. demoni).

POSEBNA TEMA: SOTONA

Ovo je vrlo težak predmet iz nekoliko razloga:

1. SZ ne otkriva zakletoga neprijatelja dobru, nego YHWH-inog slugu, koji je ponudio čovječanstvu alternativu i isto tako optužuje čovječanstvo za nepravdu. U SZ-u postoji samo jedan Bog (monoteizam), jedna sila, jedan uzrok – YHWH
2. zamisao osobnoga zakletoga neprijatelja Božjeg razvijala se u među-biblijskoj (ne-kanonskoj) književnosti pod utjecajem perzijskih dualističkih religija (*zoroastrijanizam*). Ovo je, zauzvrat, uvelike utjecalo na rabinski judaizam i esensku zajednicu (tj. Svici s Mrtvoga mora)
3. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim skupinama.

Ako netko pristupa proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (svake Knjige ili autora ili žanra proučavanog i s napravljenim kratkim pregledom odvojeno), onda se otkrivaju vrlo različiti pogledi na zlo. Ako, međutim, netko pristupa proučavanju zla s ne-biblijskoga ili od Biblije izdvojenoga prilaza svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama, onda je većina NZ-noga razvitka naviještena u perzijskome dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Ako je netko pretpostavljeno predan Božanskome autoritetu Pisma, onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od omogućavanja židovskome folkloru ili zapadnjačkoj književnosti (Dante, Milton) daljnji utjecaj zamisli. Zasižno postoji tajnovitost i višeznačnost u ovome području otkrivenja. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo, njegov razvoj, njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

U SZ-nome pojmu “Sotona” ili “tužitelj” (BDB 966) može se odnositi na tri različite odvojene skupine:

1. ljudski tužitelji (usp. 1 Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14.20.29; Ps 109:6)
2. anđeoski tužitelji (usp. Br 22:22-23; Job 1 - 2; Zah 3:1)
3. demonski tužitelji (usp. 1. Ljet 21:1; 1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Jedino poslije u među-zavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovjećena je sa Sotonom (usp. *Knjiga Mudrosti* 2:23-24; 2. *Hen* 31:3), i čak poslije to je postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh*. 29a). “Sinovi Božji” iz Postanka 6 postaju anđeli u 1. *Henokovoj* 54:6. Spominjem ovo, ne kako bih obranio teološku ispravnost, nego pokazao njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti pripisane su anđeoskome, personificiranome zlu (usp. 2. Kor 11:3; Otk 12:9).

Podrijetlo personificiranoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za ovo jeste Izraelov jak monoteizam ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Monoteizam](#); također zabilježite 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost bila je pripisana YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori moguće obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od “sinova Božjih” (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14 i Ezekiel 28, gdje su moguće korišteni ponositi blisko-istočni kraljevi (Babilona i Tira) za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje o ovome pristupu. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta, ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao Stabla spoznaje Dobroga i Zla (Ez 31). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeoski otpor putem ponosa. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone, ovo je vrlo neizravan način i mjesto za učiniti to. Mi se moramo paziti stremljenja sustavne teologije od uzimanja malih, višeznačnih dijelova različitih zavjeta, autora, Knjiga, i žanrova i slaganja istih kao dijelove jedne Božanske slagalice.

Slažem se s Alfredom Edersheimpom (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII. [str. 748-763] i XVI. [str.770-776]) da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i nagađanja o demonima. Rabini nisu dobar izvor za istinu u tome području. Isus se temeljito razilazi od učenja sinagoge u tome području. Ja mislim da se zamisao o arkandeoskome YHWH-inome neprijatelju razvijala od dva glavna boga iranskoga dualizma, *Ahrimana* i *Ormuzda* [ili Ahura-Mazde – op.prev.], i potom se razvijala od rabina u biblijski dualizam YHWH i Sotone.

Postoji jamačno napredujuće otkrivenje u NZ-u kao ono prema personifikaciji zla, ali ne tako razrađivano kao kod rabina. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone je logična potrebitost, ali osobitosti nisu dane. Čak ono što je dato prikriveno je u apokaliptičkome žanru (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona poražen u Isusu i izgnan na Zemlju, on ipak djeluje kao YHWH-in sluga (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

Moramo zauzdati našu znatiželju u ovome području. Postoji osobna sila kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i mi smo ipak odgovorni za naše odabire. Postoji duhovna bitka, i prije i nakon spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijeđeno i bit će uklonjeno!

4:2 “četrdeset” Izgleda da postoji neka književna nakana od pisaca Evanđelja da povežu Isusovo iskustvo u pustinji s Mojsijem u pustinji (usp. Izl 16:35; Br 14:33-34; Pnz 8:2) ili s Mojsijem na planini Božjoj (usp. Izl 24:18; 34:28; Pnz 9:18; 10:10). Ova igra o Mojsiju vidljivija je u usporednici u Evanđelju po Mateju (usp. Mt 4).

▣ **“kušan”** [Vidjeti Posebnu temu dolje: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja.](#)

POSEBNA TEMA: GRČKI POJMOVI ZA PREISPITIVANJE I NJIHOVA SUZVUČJA

Postoje dva grčka pojma što imaju zamisao suzvuka ispitivanja nekoga zbog neke svrhe:

1. *Dokimazō, Dokimion, Dokimasia*

Ovaj je pojam metalurški pojam za preispitivanje čistoće nečega (tj. metaforički nekoga) vatrom ([vidjeti Posebnu temu u Lk 3:9: Vatra](#)). Vatra otkriva čistu kovinu i spaljuje (tj. očisti) šljaku/nečistoću. Taj fizikalni postupak postao je snažan idiom za Božje i/ili Sotonino i/ili ljudsko preispitivanje drugih. Ovaj je pojam korišten samo u pozitivnome smislu preispitivanja s gledišta prihvaćanja.

U NZ-u korišten je za preispitivanje:

- a. volova – Evanđelje po Luki 14:19
- b. nas samih – 1. Poslanica Korinćanima 11:28
- c. naše vjere – Jakovljeva poslanica 1:3
- d. čak Boga – Poslanica Hebrejima 3:9.

Ishodi tih ispitivanja bili su pretpostavljeno pozitivni (usp. Rim 1:28; 14:22; 16:10; 2. Kor 10:18; 13:3.7; Fil 2:27; 1. Pt 1:7), stoga, pojam prenosi zamisao ispitivanja nekoga i dokazivanja da je:

- a. vrijedan truda
- b. dobar
- c. iskren
- d. dragocjen
- e. poštovan.

2. *Peirazō, Peirasmus*

Ovaj pojam često ima prizvuk ispitivanja sa svrhom nalaženja grješke ili odbacivanja. Često je bio korišten u vezi s Isusovom kušnjom u pustinji:

- a. provodi napad kako bi Isusa uhvatio u zamku (usp. Mt 4:1; 16:1; 19:3; 22:18.35; Mk 1:13; Lk 4:38; Heb 2:18)
- b. ovaj pojam (*peirazōn*) korišten je kao naziv za Sotonu u Evanđelju po Mateju 4:3; 1. Poslanici Solunjanima 3:5
- c. korišten je kod Isusova upozorenja nama da ne kušamo Boga (usp. Mt 14:7; Lk 4:12) [ili Krista, usp. 1. Kor 10:9]. Također označava pokušaj da se učini nešto što je bilo propušteno (usp. Djela 9:20; 20:21; Heb 11:29). Korišten je u vezi s kušnjom i iskušenjima vjernika (usp. 1. Kor 7:5; 10:9.13; Gal 6:1; 1. Sol 3:5; Heb 2:18; Jak 1:2.13.14; 1. Pt 4:12; 2. Pt 2:9). Bog dozvoljava očitovanje tri neprijatelja čovječanstva (tj. svijet, tijelo, i đavao) u određeno vrijeme i mjestu.

▣ (4:2) “od zloga” Ovo je grčki pojam *diabolos*, za SZ-noga Satanu /Sotonu. [Vidjeti Posebnu temu u Evandelju po Luki 4:1: Sotona.](#)

▣ “On nije jeo ništa” Post za duhovnu osjetljivost bio je redovito provođen u judaizmu prvoga stoljeća. Iako Isus nije jeo ništa (dvostruka negacija) to ne znači da On nije pio tekućinu. Fizički život ne može biti održan nakon trideset ili četrdeset dana bez tekućine. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Post.](#)

POSEBNA TEMA: POST

Post, iako nikad nije zapovjeden u NZ-u, bio je očekivan u prigodno vrijeme za Isusove učenike (usp. Mt 6:16-17; 9:15; Mk 2:19; Lk 5:35). Primjereni post opisan je u Knjizi proroka Izaije 58. Isus je Sâm postavio presedan (usp. Mt 4:2). Rana crkva je postila (usp. Dejala 13:2-3; 14:23; 2. Kor 6:5; 11:27). Pobuda i način su ključni; određivanje vremena; trajanje i učestalost su proizvoljni. SZ-ni post nije zahtjev za NZ-ne vjernike (usp. Djela 15:19-29). Post nije način pokazivanja nečije duhovnosti (usp. Iz 58; Mt 6:16-18), nego približavanje Bogu i traženje Njegovog vodstva (tj. Isusova, Mt 4:2). Post može biti duhovno koristan.

Stremljenja Rane crkve prema asketizmu bilo je uzrokom što su pisari umetnuli “post” u nekoliko odlomaka (tj. Mt 17:21; Mk 9:29; Djela 10:30; 1. Kor 7:5). Za daljnju obavijest o ovima dvojbenim tekstovima savjetovati od Brucea Metzgera *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, izdavač *United Bible Societies*.

▣ (4:2) “On postade gladan” Isus je bio običan čovjek s tjelesnim potrebama. Znanstvenici još uvijek raspravljaju je li Lukin naglasak na Isusovoj čovječnosti bio na ikoji način povezan na herezu gnosticizma Rane crkve, koja je nijekala Njegovu istinsku čovječnost. ([Vidjeti Posebnu temu u Lk 2:40: Gnosticizam](#)).

Moguće je Sotona /đavao čekao sve do završetka posta, kad je Isus bio slab i gladan, da započne kušnje, od kojih se prva bavi s kruhom.

4:3. 9 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE i može imati nekoliko značenja: (1) za izjavu se pretpostavlja da je istinita tako da autor može naglasiti svoju točku ili (2) autor tvrdi vjerodostojnost izjave. U ovome okviru pretpostavljam kako se radi o #2. Đavao nije dvojio tko On jeste (tj. “Sin Božji”, 3:22, također spomenuto u Lk 1:32.35), nego kako će On izvršiti Svoj Bogom-dani Mesijanski zadatak (usp. James S. Stewart, *The Life and Teachings of Jesus Christ*).

4:3 “kamenu ... kruh” Očito je ovo kamenje u Judejskoj pustinji bilo oblika kao štruce pečenoga kruha što su se koristile u prvome stoljeću Palestine. Sotona je kušao Isusa neka koristi Svoje sile Mesije i kako bi zadovoljio Svoje osobne potrebe i kako bi stekao ljudske sljedbenike hraneći ih. U SZ-u Mesija je bio opisan kao Onaj koji hrani siromašne (usp. Iz 58:6-7.10).

Ova iskustva kušnji, do neke granice, nastavljala su se tijekom Isusove službe. Hranjenje pet tisuća (Mt 14:13-21) i četiri tisuće (Mt 15:29-33) pokazalo je kako će ljudi, što su i činili, iskorištavati Božju opskrbu fizičkom hranom. To je opet bilo slično s poteškoćama Izraelova iskustva lutanja pustinjom (tj. Božje opskrbljivanje hranom). Evandjelje po Mateju vidjelo je usporednicu između Mojsija i Isusa. Židovi su očekivali da Mesija provodi mnoge od Mojsijevih djelatnosti (usp. Iv 6).

4:4 “Pisano je” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. To je bio uobičajen način uvođenja nadahnutoga navoda iz SZ-a (usp. Lk 4:4.7.10), u ovome slučaju, iz Ponovljenoga zakona 8:3 iz Septuaginte (LXX). Taj određeni navod odnosi se na Božje opskrbljivanje manom za djecu Izraela tijekom razdoblja lutanja pustinjom.

Svi Isusovi odazivi na Sotonove kušnje bili su navodi iz Ponovljenoga zakona (tj. Pnz 6:13.16; 8:3). To je morala biti jedna od Njegovih omiljenih Knjiga:

1. On ju je opetovano navodio tijekom Svoje kušnje od Sotone u pustinji, Matej 4:1-16; Luka 4:1-13
2. moguće je to kratki pregled Propovijedi na gori, Matej 5 - 7
3. Isus je navodio Ponovljeni zakon 6:5 kao najveću zapovijed, Matej 22:34-40; Marko 12:28-34; Luka 10:25-28
4. Isus je navodio ovaj odjeljak SZ-a (Post - Pnz) najčešće zbog Židova Njegova vremena koji su ga smatrali najautoritativnijim odjeljkom kanona.

Isus je pamtio Božju riječ i pohranio je u Svoje srce kako ne bi zgriješio protiv Boga (usp. Ps 119:11). Ako je Isus trebao Božju riječ u Svome umu i srcu kako bi se suočio s kušnjom, koliko je više trebamo mi?

▣ “ČOVJEK NE ŽIVI SAMO OD KRUIHA” Ovo je navod iz Ponovljenoga zakona 8:3. Postoji grčka rukopisna razliĉnost što ukljuĉuje ovaj navod:

1. NASB, NRSV, TEV, i NJB slijede grĉke uncijalne rukopise α , B, L, i W (UBS⁴ daje tome ocjenu “B”)
2. NKJV slijedi MSS A i D, što dolazi iz prijevoda Ponovljenoga zakona 8:3 u Septuaginti i usporednice Evanĉelja po Mateju 4:4.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:5-8

⁵I on Ga odvede i pokaza Mu sva kraljevstva svijeta u trenutku vremena. ⁶I davao Mu reĉe: “Ja ću Ti dati svu ovu oblast i njegovu slavu; jer ona je predana meni, i ja je dajem kome ja Źelim. ⁷Zato ako se Ti pokloniš preda mnom, sve će biti Tvoje.” ⁸Isus mu odgovori: “pisano je: ‘Klanjaj se Gospodinu svome Bogu i samo Njemu sluŹi.’”

4:5 “on Ga odvede” Ovo je pojam *anagō*, što je bio upotrijebljen u Evanĉelju po Mateju 4:1, gdje Luka ima *agō*. PRIJEDLOG *ana* znaĉi gore. Matejeva usporednica ima kušnje po drukĉijem redu, ali usporednica dodaje “na vrlo visoku planinu” (usp. Mt 4:8).

▣ “pokaza Mu sva kraljevstva svijeta u trenutku vremena” Ovaj me izriĉaj navodi na razmišljanje kako su ove kušnje, iako su one uistinu bile takve, bile u Isusovu umu (usp. George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 49). Nije postojala planina s koje bi se mogla vidjeti sva kraljevstva, ĉak ni ona u ovome dijelu svijeta. Ćimbenik trenutaĉnoga vremena nadalje potvrđuje to. Ova ista poteškoća fiziĉkoga nasuprot umnoga moŹe se vidjeti u Knjizi proroka Ezekijela 8 i Ivanovih viĉenja u Otkrivenju.

4:6 “ovu oblast” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Vlast \(*exousia*\)](#).

POSEBNA TEMA: VLAST (*exousia*)

- I. Luka – Zanimljivo je promatrati Lukinu uporabu pojma *exousia* (vlast, sila /snaga, ili zakonsko pravo).
1. U Evanĉelju po Luki 4:6 Sotona tvrdi da je kadar dati Isusu vlast.
  2. U Evanĉelju po Luki 4:32.36 Źidovski je narod bio zaĉuĉen o tome kako Isus uĉi, koristeći Osobnu vlast.
  3. U Evanĉelju po Luki 9:1 On je dao Svoju silu i vlast Svojim apostolima.
  4. U Evanĉelju po Luki 10:19 On je dao Svoju vlast sedamdesetorici misionara.
  5. U Evanĉelju po Luki 20:2.8 postavlja se pitanje o Isusovoj vlasti.
  6. U Evanĉelju po Luki 22:53 Zli je dozvolio vlast da se osudi i ubije Isusa.
Iako nije u Luki, Matejev uvod u Veliko poslanje (Mt 28:18), “dana Mi je sva vlast na nebu i na zemlji”, veliĉanstvena je izjava o Isusovoj vlasti.
Isus je tvrdio kako On ima vlast zbog:
    1. toga jer je Bog izgovorio rijeĉi Njemu kod Njegova:
      - a. krštenja (Lk 3:21-22)
      - b. preobraŹenja (Lk 9:35)
    2. SZ je ispunjeno proroĉanstvo o:
      - a. plemenu Jude (usp. Post 49:10)
      - b. obitelji Jišaja (usp. 2. Sam 7)
      - c. roĉenju u Betlehemu (usp. Mih 5:2)
      - d. roĉenju tijekom Ćetvrtoga carstva (Rim) Knjige proroka Daniela 2
      - e. pomaganju siromašnima, slijepima, potrebitima (Iz)
    3. Njegov egzorcizam otkriva Njegovu silu i vlast nad Sotonom i njegovim kraljevstvom
    4. Njegovo uskrsnuće od mrtvih pokazalo je Njegovu silu nad fiziĉkim Źivotom i smrću
    5. sva Njegova ĉudesa otkrivaju Njegovu silu i vlast nad vremenskom, prostornom, i fiziĉkom:
      - a. prirodom
      - b. hranjenjem
      - c. iscjeljivanjem
      - d. ĉitanjem misli
      - e. lovljenjem riba.
- II. Pavlova uporaba “vlasti” odnosi se na Źene kršćanke.

O poteškoći vlasti također se raspravlja u 1. Poslanici Korinćanima 11 u vezi s pokrivanjem glave žena. Slijedeće je iz mojih bilježaka iz navedenoga teksta:

1. Poslanica Korinćanima 11:10: “Stoga žene moraju imati znak vlasti na svojoj glavi”. Uporaba vlasti u 1. Korinćanima može se razumjeti na nekoliko načina. Ključna poteškoća (u ovome okviru) jeste što je ta “vlast” (*exousia*) predstavlja.

Prvo, mora biti zabilježeno kako se *exousia* često odnosi na *dunamis* (sila /snaga). Otto Betz ima zanimljiv članak o *exousia* u *New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 606-611. Evo pet primjera:

“Za NZ zanimljiva je osobina da su *exousia* i *dunamis* povezani na Kristovo djelo, posljedicu novoga poretka građe kozmičkih sila i osnaživanje vjernika” (str. 609).

“*Exousia* vjernika. Vlast kršćanskoga vjernika nađena je u vladavini Krista i razoružanju svih sila. To podrazumijeva i slobodu i služenje” (str. 611).

“On je slobodan učiniti bilo što (1. Kor 6:12; 10:23 *exestin*); ova tvrdnja, što je prvotno bila izvedena od sektaških entuzijasta u Korintu, bila je preuzeta od Pavla koji ju je priznao ispravnom” (str. 611).

“U praksi, međutim, ova teorijska neograničena sloboda upravljana je razmatranjem o tome što je korisno drugim pojedinačnim kršćanima i kongregacijama kao cjelini obzirom na činjenicu da potpuno iskupljenje tek mora doći (1. Kor 6:12; 10:23)” (str. 611).

“Sve je zakonski [*exestin*] za mene’, ali nije sve korisno. ‘Sve je zakonski [*exestin*]’, ali nije sve na izgradnju. Neka nitko ne traži svoje vlastito dobro, nego dobro svoga bližnjega” (1. Kor 10:23 i dalje). Navod unutar ovih navoda vjerojatno su slogani slobodoumnika u Korintu. Pavao im se suprotstavlja priznajući im njihovu istinu, ali pokazuje da to nije čitava istina” (str. 611).

Pavao koristi ova dva pojma često u svojim pismima crkvi u Korintu:

1. *exousia*, 1. Poslanica Korinćanima 7:37; 9:4.5.6.12 (dva puta).18; 11:10; 2. Korinćanima 13:10
2. *dunamis*, 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 2:4.5; 4:19.20; 5:4; 15:24.43; 2. Korinćanima 4:7; 6:7; 8:3 (dva puta); 12:9; 13:4 (dva puta).

Prava i sila bile su glavne poteškoće i za legaliste i za slobodoumnike. Pavao pokušava hodati po tankoj crti između jednoga i drugog ekstrema. U ovome okviru žene kršćanske bile su ohrabrivane neka prihvate Bogom-dani red stvaranja (tj. Krist – muškarac - žena) u svrhu širenja Kraljevstva. Pavao tvrdi izvornu uzajamnost (usp. Post 1:26-27; 2:18) u stihovima u 1. Korinćanima 11:11-12. Teološki je opasno:

1. izdvojiti jedan stih u ovome okviru
2. primijeniti krutu sustavnu denominacijsku mrežu o pitanju odnosa muškaraca i žena /muževa i supruga prvoga stoljeća na svaku kulturu u svakome stoljeću
3. promašiti Pavlovu ravnotežu između kršćaninove slobode i kršćaninove skupne zavjetne odgovornosti.

Gdje je žena kršćanka dobila slobodu sudjelovanja kao vođa u okupljenome (tj. kuća-crkva) štovanju? Jamačno ne od sinagoge. Je li to bilo kulturološko stremljenje rimskoga društva prvoga stoljeća? To je zasigurno moguće i po mome mišljenju pomaže objasniti mnoge vidove ovoga poglavlja. Međutim, također je moguće da je sila Evanđelja, obnove prvotne “slike Božje” izgubljene u Padu, izvor. Postoji šokantna nova ravnopravnost u svim područjima ljudskoga života i društva. Ali ova ravnopravnost može se okrenuti u dozvolu za osobnu izopačenost. Na ovo neprimjereno proširenje jeste ono na što Pavao upućuje.

F. F. Bruce, *Answers to Questions*, stvarno mi je pomogao u promišljanju kroz mnoga sporna pitanja povezana s crkvenim predajama suvremenoga zapadnjačkog kršćanstva. Kao egzeget uvijek sam mislio da je ženino pokrivanje značilo pokazivanje Božje darovitosti (ili su-ravnopravnost iz 1:26.27), a ne vlast njenog supruga. Međutim, ne mogu naći ovo tumačenje među biblijskim izvorima koje koristim, stoga, bio sam protivnik staviti to u svoje komentare ili propovijedati /učiti to. Još se uvijek sjećam uzbuđenja i slobode što sam osjetio kad je F. F. Bruce učio isto (vidjeti *Answers to Questions*, str. 95). Mislim da su svi vjernici pozvani, puno-vremeni, daroviti Kristovi službenici (usp. Ef 4:11-12)!

▣ **(4:6) “ona je predana meni”** Biblija predstavlja Sotonu kao vladara (boga) ovoga svijeta (usp. Iv 12:31; 14:30; 16:11; 2. Kor 4:4; Ef 2:2; 1. Iv 5:19). Međutim, on nije vlasnik.

Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što označava nešto što je postalo ustaljeno stanje i bilo je dato od neimenovanog posrednika. Teškoća tumačenja je: “je li ova izjava istinita?” ili “je li to laž od većega lašca?”.

Ako je to istina, to je ishod Knjige Postanka 3. Ako je to istina, ovo vrijeme grijeha i pobune može biti dopušteno od Boga kako bi iskušavao Svoje ljudsko stvorenje. Jamačno ovdje postoji tajnovitost! Ako je to krivo, to se naprosto uklapa u toliko mnogo laži Sotone, optužitelja i oca laži.

Teološki može biti usporednica. Sotona je uspješno prevario Adama i Evu, ali on neće biti kadar prevariti Isusa, drugoga Adama (usp. Rim 5:12-21; 2. Kor 15:45-49; Fil 2:6-11). Sotona “tvrđi” kako ima svu vlast ovdje, ali Isus ima svu vlast (usp. Mt 28:18, kao i Mt 11:27; Iv 3:35; 13:3; 17:2).

▣ **“ja je dajem kome ja želim”** Ovo je bila laž. Sotona može činiti samo ono što mu Bog dopušta (usp. 1. Kr 22:19-23; Job 1 - 2; Zah 3).

4:7 “ako” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što označava moguće djelovanje ali bez elementa možebitnosti.

▣

NASB, NKJV
NRSV, TEV
NJB

“pokloniš preda mnom”
“štuješ mene”
“daš mi štovanje”

Teolozi su pretpostavljali da je Sotona želio nadomjestiti Boga. To je često temeljeno na: (1) Knjizi proroka Izaije 14 i Ezekielu 28 ili (2) Danielu 11:36-39 i (3) Otkrivenju 13. Rabini kažu da se Sotona, stvoreni anđeo, pobunio kad mu je bilo rečeno da mora služiti palome ljudstvu. Sad on želi istisnuti Boga.

U SZ-u Sotona je sluga Božji, ali neprijatelj ljudstva. Postoji napredujući razvitak zla u Bibliji (vidjeti A. B. Davidson, *An Old Testament Theology*, str. 300-306).

4:8 Ovo je navod iz Ponovljenoga zakona 6:13. Isus odgovara đavoljim kušnjama s drugim navodom iz Ponovljenoga zakona. To je bila važna Knjiga za Njega. Mora da ju je On zapamtio. On je navodi tri puta Sotoni u ovome okviru.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:9-12

⁹I on Ga odvede u Jeruzalem i postavi Ga na vrh hrama, i reče Mu: “Ako si Ti Sin Božji, baci se dolje odavde; ¹⁰jer pisano je: ‘ON ĆE ZAPOVJEDITI SVOJIM ANĐELIMA GLEDE TEBE DA TE ČUVAJU’, ¹¹i: ‘NA SVOJIM RUKAMA ONI ĆE TE NOSITI, TAKO DA TVOJA NOGA NEĆE UDARITI O KAMEN.’” ¹²A Isus odgovori i reče mu: “Rečeno je: ‘NE ISKUŠAVAJ GOSPODINA SVOGA BOGA.’”

4:9 “vrh hrama” Ovo je bio kut što se dizao nad dolinom Kidron gdje je svećenik prinosio jutarnje i večernje žrtve. Kušnja ovdje bila je pobijediti svijet čudesima i spektakularnošću. Mnogi su Židovi očekivali da će se Mesija pojaviti iznenada u Hramu (usp. Mal 3:1).

4:10 Sotona navodi iz Psalma 91:11-12. Psalam navodi lagano krivo ali ipak u okviru. To je dobar primjer kako je dokazni tekst loš način biblijskoga tumačenja (čak i Sotona može reći iz Biblije što želi koristeći ovu metodu).

4:12 Ovo je navod iz Ponovljenoga zakona 6:16. Svaki Isusov odaziv Sotoni u ovome okviru je iz Ponovljenoga zakona, i svi su iz odjeljka kad je Izrael bio u pustinji. Isus je odbio siliti Boga na djelovanje (usp. Dn 3:16-18).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:13

¹³Kad je davao završio svaku kušnju, on Ga ostavi sve do prigodna vremena.

4:13 “Kad je davao završio svaku kušnju” Evanđelje po Mateju i Luki bilježe ove iste kušnje različitim redosljedom. Ovaj izričaj može podrazumijevati kako je bilo i drugih kušnji. Međutim, to može biti sažeta izjava toliko uobičajena u Lukinim pisanjima. Isus zna naše kušnje i ljubi nas u svakom slučaju (usp. Heb 2:18; 4:15-16) jer je On bio tamo!

▣ “on Ga ostavi sve do prigodna vremena” Ovaj izričaj ima suzvuke:

1. kušnja nije jednom-za-uvijek događaj
2. Sotona traži vremena ranjivosti (usp. Mt 16:22-33).

OKVIRNI UVIDI, ISUSOVA SLUŽBA U GALILEJI IZ EVANĐELJA PO LUKI (4:14-9:50)

- A. Ovo započinje Isusovu službu u Galileji što Luka opisuje. Zapisivanje rane službe u Judeji u Evanđelju po Ivanu (usp. Iv 1:19-4:42) ne odgovara Lukinom teološkom obrascu. Luka želi Isusov posjet Jeruzalemu pokazati kao vrhunac Njegove službe. Glavnina Lukina predstavljanja Isusa je “na putu /na cesti za Jeruzalem”, što je osobina 9:51 (tj. “On je odlučno okrenuo Svoje lice prema Jeruzalemu”, usp. Lk 13:22; 17:11; 18:31; 19:11.28).
Ovo žarište na Jeruzalemu također biti može razlog zašto Luka preinačuje redosljed Sotonovih kušnji tako da Jeruzalem bude zadnji.
- B. Luka uzima dan u Isusovu životu (i u Nazaretu i u Kafarnaumu) i koristi to kako bi otkrio Njegov čitav život i službu. Teme “radosno dobrodošao” i “odbacivanje, čak ubojstvo” ponavljane su. Čitatelji vide cjelinu odraženu u jednome dijelu.
- C. Zapamtite, kao što je Isus koristio tipološku kristologiju kako bi otkrio Sebe iz SZ-a (usp. Lk 24:13-35, posebice 25-27), tako nam također, i Luka, pišući dugo nakon Isusove smrti, uskrsnuća, i širenja Evanđelja, daje nagovještaje glavnih trenutaka Isusova života i poruke vrlo rano u svome izvješću. Samo pogled unatrag potpuno otkriva Lukino gledište. Evanđelje po Luki više je teološko negoli kronološko, slijedno povijesno. Istiniti povijesni događaji su izdvojeni, prilagođeni, i uređeni za teološki potisak (vidjeti Fee, Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*, str. 127-148)!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:14-15

¹⁴I Isus se vrati u Galileju u sili Duha, i vijesti o Njemu prošire se uokolo kroz čitav kraj. ¹⁵I On započe učiti u njihovim sinagogama i bijaše slavljen od svih.

4:14 “se vrati u Galileju” I Evanđelje po Mateju i po Luki kreću se izravno od iskustva kušnje u Judeji u galilejsku službu što ide od Luke 4:14 do 9:50. Samo Ivan 1:35 - 4:44 opisuje među-službu u Judeji. Galileja, što u hebrejskome znači “krug” (BDB 165 II), bila je od rabina tumačena kao značenje da je okružena poganima. Ovo je područje bilo prezirano od ortodoksnih Židova iz Judeje, međutim, Isusova služba ovdje bilo je ispunjenje naviještenoga proročanstva (usp. Iz 9:1). Josip Flavije opisuje ovu regiju u *Jewish Wars* 3.3.1-2.

Evanđelje po Marku (1:14) i po Mateju (4:12) spominje kako se Isus vratio u Galileju što se poklopilo s vremenom kad je Herod utamničio Ivana Krstitelja.

▣ “u sili Duha” Kušnja ne uzrokuje gubitak Duha. Isus je govorio Očeve riječi i djelovao u sili Duha. Tečnost između služba tri Osobe Trojstva evidentna je kroz NZ (usp. Lk 4:18-19). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1;15: Trojstvo.](#)

▣ “vijesti o Njemu prošire se kroz čitav kraj” Ovo je jedna od Lukinih osobitih izjava (usp. Lk 4:37; 5:15; 7:17). On je stremio dodati kratki sažetak i u svome Evanđelju i u Djelima apostolskim.

4:15 “sinagogama” Ova mjesna židovska institucija razvila se tijekom sužanjstva u Babilonu kako bi ponudila Židovima koji su bili udaljeni od svoga Hrama mjesto molitve, štovanja, proučavanja, i službe. Vjerojatno najvažnije značenje za Židove bilo je zadržavanje njihove vlastite kulture. Čak poslije kad su se vratili u Palestinu oni su nastavili s ovom mjesnom institucijom.

▣ “bijaše slavljen od svih” Evanđelja zapisuju Isusovu popularnost među običnim ljudima u mjesnim galilejskim sinagogama. Ali onda isto tako objavljuju rast oprečja religijskih vođa.

Luka često dodaje osvrt o tome kako su ljudi čuvali Isusove riječi (usp. Lk 4:22; 8:25; 9:43; 11:27; 13:17; 19:48).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:16-30

¹⁶I On dođe u Nazaret, gdje je bio odrastao; i kao što bijaše Njegov običaj, On uđe u sinagogu u subotu, i ustane kako bi čitao. ¹⁷I knjiga proroka Izaije bijaše Mu predana. I On otvori knjigu i nađe mjesto gdje je pisano: ¹⁸“DUH GOSPODINOV JE NA MENI, JER ON ME POMAŽAO DA PROPOVIJEDAM EVANĐELJE SIROMAŠNIMA. ON ME JE POSLAO DA NAVIJESTIM OSLOBODENJE ZAROBLJENICIMA, I VRAĆANJE VIDA SLIJEPIMA, OSLOBODIM ONE KOJI SU UGNJETAVANI, ¹⁹NAVIJESTIM MILOSRDNU GODINU GOSPODINOVU.” ²⁰I On zatvori knjigu, vrati je poslužniku i sjedne; a oči sviju u sinagogi bijahu uprte u Njega. ²¹I On im započne govoriti: “Danas se je ovo Pismo što ste čuli u vašim ušima ispunilo.” ²²I svi bijahu govorili dobro o Njemu, i čudili se milostivim riječima što bijahu silazile s Njegovih usana; i oni bijahu govorili: “Nije li to Josipov sin?” ²³A On im reče: “Bez sumnje vi ćete pripisati ovu izreku Meni: ‘Liječniče, ozdravi sam sebe! Što god smo čuli da bijaše učinjeno u Kafarnaumu, učini ovdje i u svome rodnom gradu.’” ²⁴I On reče: “Istinu vam kažem, nijedan prorok nije dobrodošao u svome rodnom gradu. ²⁵Ali Ja vam kažem u istini, bijahu mnoge udovice u Izraelu u danima Ilije, kad nebo bijaše zatvoreno tri godine i šest mjeseci, kad velika oskudica dođe nad svu zemlju; ²⁶a ipak Ilija ne bijaše poslan ni k jednoj od njih, nego samo u Sarepti, u zemlji Sidon, k ženi koja bijaše udovica. ²⁷I postojahu mnogi gubavci u Izraelu u vrijeme Ilije proroka; i nijedan od njih ne bijaše očišćen, nego samo Naaman iz Sirije.” ²⁸I svi ljudi u sinagogi bijahu ispunjeni bijesom kad čuše ove stvari; ²⁹i oni ustanu i istjeraju Ga iz grada, i dovedu Ga na vrh brijega na kojem je njihov grad bio izgrađen, zato da Ga bace niz liticu. ³⁰Ali prošavši između njih, On ode Svojim putem.

4:16-30 Fusnota u prijevodu Nove Jeruzalemske Biblije (1966.) na strani 99 #g ima zanimljivu tvrdnju da Luka kombinira tri odvojene posjete Nazaretu:

1. stihovi 16-22, gdje je Isus prihvaćen (usp. Mt 4:13)
2. stihovi 23-24, gdje je Isus bio zaprepasten nad građanima (usp. Mt 13:54-58)
3. stihovi 25-30, gdje je Isus napadnut, što nije spomenuto ni u Mateju niti u Marku.

NJB (*Jerome Biblical Commentary*, str. 131-132) kaže kako ovo izvješće djeluje kao teološki sažetak o tome kako će Isus biti prvotno primljen a onda odbačen od palestinskih Židova.

4:16 “Nazaret” Slovanje “Nazaret” (Nazara) neuobičajeno je i nađeno jedino ovdje i u Evanđelju po Mateju 4:13, što je također kušnja Isusa. Ovo izgleda daje dokaz kako su i Matej i Luka koristili zajedničke izvore za svoja izvješća u Evanđeljima.

Ovo je bio Isusov rodni grad (usp. Lk 2:39.51, [vidjeti Posebnu temu u Lk 2:39: Isus Nazarećanin](#)). Postoji neko pitanje o tome jesu li Marko 6:1-6 i Matej 13:53-58 usporednica ili je ovo drugi odlazak u Nazaret. Za mene, sličnosti su prevelike da bi to bio drugi posjet. Luka svrhovito stavlja ovaj događaj prvi kao sažetak Isusove čitave životne službe.

Mora biti zapamćeno da Biblija nije zapadnjačka povijest. Blisto-istočnjačka povijest je selektivna, ali nije netočna. Evanđelja nisu životopisi, nego evanđeoski zapisi pisani različitim skupinama ljudi za svrhu evangelizacije i učenja, ne samo u svrhu povijesti. Često su pisci Evanđelja odabirali, prilagođavali, i uređivali građu za svoje vlastite teološke i književne svrhe (usp. Gordon Fee i Douglas Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*, str. 94-112, 113-134). Ovo ne znači kako se podrazumijeva da su oni krivotvorili ili slagali događaje ili riječi. Različitosti u Evanđeljima ne niječu nadahnuće. Ona potvrđuju izvješće očevidaca i jedinstvenost evangelističke svrhe svakoga autora.

▣ **“kao što bijaše Njegov običaj, On uđe u sinagogu”** Isus je odrastao sudjelujući u javnome štovanju. Siguran sam da je učio SZ u sinagoškoj školi (počevši s 5 godina). Običaji su životni, zdrav dio našega religijskog života.

▣ **“subotu” [šabat]** Ovo je iz hebrejske riječi što znači “odmor” ili “obustava /prijekid” (BDB 992). To je povezano sa sedmim danom stvaranja kad je Bog završio Svoj rad nakon dovršenja prvotnoga Stvorenja (usp. Post 2:1-3). Bog se nije odmarao jer je On bio umoran, nego zato:

1. jer je Stvorenje bilo završeno i dobro (usp. Post 1:31)
2. kako bi čovječanstvu dao pravilan uzorak za štovanje i odmor.

Šabat /subota započinje kao svi dani u Knjizi Postanka 1, u sumrak, stoga, od sumraka u petak do sumraka u subotu bilo je službeno vremensko razdoblje. Sve pojedinosti toga običaja date su u Knjizi Izlaska (posebice poglavlja 16; 20; 31; i 35) i Levitskome zakoniku (posebice poglavlja 23 - 26). Farizeji su prisvojili ove odredbe i, posredstvom svojih usmenih rasprava, tumačili su ih kako uključili mnoga pravila (Usmene predaje, kasnije pisane kao Talmud). Isus je često izvodio čudesa, znalački kršeći njihova izbirljiva pravila dok je ulazio s njima u razgovor. Nije bio šabat onaj kojeg je Isus odbacio ili omalovažao, nego samo-pravedni legalizam i manjak ljubavi kojima je bila izložena religijska elita.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Služba u sinagogi \(NZ\).](#)

POSEBNA TEMA: SLUŽBA U SINAGOGI (NZ)

The Jerome Biblical Commentary on Luke (str. 131) daje dobar sažetak redosljeda službe u prvome stoljeću palestinskih sinagoga.

1. Uvod – liturgijska molitva:
  - a. Šema (usp. Pnz 6:4-9)
  - b. osamnaest blagoslova
2. čitanje Pisma (tj. Djela 13:15):
  - a. iz Mojsijevih pisanja
  - b. iz Proroka
3. tumačenje ili homilija /propovijed (tj. Djela 13:15) od nekoga prisutnog nazvanog vođom /upraviteljem sinagoge (tj. Mk 5:22.35.36.38)
4. završna liturgija blagoslova iz Knjige Brojeva 6:24-27, poznato kao Aramejski blagoslov (usp. Br 6:25).

Rana crkva napravila je svoju službu štovanja prema sinagoškoj službi. Apostoli su odrasli koristeći taj obrazac.

▣ (4:16) “ustane kako bi čitao” Opći redosljed štovanja u službi u sinagogi jeste kako slijedi:

1. molitva
2. čitanje iz Petoknjižja
3. čitanje iz Proroka
4. izlaganje tekstova (ovaj je redosljed slijedila Rana crkva, ali oni su dodali čitanje NZ-a).

Kao što je bio običaj Židova, Isus se dignuo kako bi čitao Pismo, ali sjeo je kako bi učio (usp. Lk 4:20). Vidjeti Alfred Edersheim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*, poglavlje 10, str. 430-450.

Isus je navodio Ponovljeni zakon nekoliko puta tijekom Svoga iskustva kušnje. Svi su bili iz grčkoga prijevoda SZ-a, nazvanog Septuaginta. Ovdje u sinagogi u Nazaretu čini se da je isto tako čitao iz Septuaginte. Većina Židova Isusova vremena izgubila je sposobnost čitanja hebrejskoga. Oni su govorili aramejski, ali mnogi su koristili i *koine* grčki kao drugi jezik.

Želio bih sažeti, zajedno s F. F. Bruceom, *Answers to Questions*, str. 175, da je Isus mogao čitati i govoriti (svatko je čitao glasno) hebrejski. Ako je tako, Isus je bio trojezičan. Stvarno pitanje je koji je tekst Pisama bio korišten u galilejskim sinagogama? Većina židovskih izvora tvrdi kako je čitanje Pisama moralo biti na hebrejskome, onda bi dakle morao biti osiguran aramejski prijevod.

4:17 “knjiga proroka Izaije” Hebrejska Pisma pisana su na dugim pergamentskim svicima što su se morali okretati kako bi se našlo pravo mjesto. Dobar izvor o ovoj vrsti pozadinske obavijesti jeste knjiga od F. F. Brucea *The Books and the Parchments*.

4:18 Ovo je djelomičan navod iz Knjige proroka Izaije 61:1-2 iz Septuaginte s ispuštanjem stihova 61c i 62b, ali s umetanjem stiha iz Izaije 58:6d. Kombiniranje i preuređivanje SZ-nih tekstova bilo je uobičajeno u rabinskome judaizmu.

Postoji različnost u grčkome MSS glede navoda iz Izaije 61:1-2:

1. neki MSS zaustavljaju se kod “On me je poslao” – W ,L ,D ,B ,x
2. drugi dodaju punu rečenicu iz Izaije 61:1 – A, Delta, Ipsilon.

UBS⁴ daje mogućnosti #1, kratkom tekstu, ocjenu “A” (izvjesno).

Pitanje je je li Isus namjerno izostavio redak iz Izaije 61 zato jer je izabrao ne činiti nikakva čudesa u Nazaretu. To može objasniti zašto je dodao drugi redak iz Izaije 58:6.

▣ “DUH GOSPODINOV JE NA MENI” Zabilježite različitu podjelu Osoba. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: Trojstvo](#). Novo doba pravednosti jeste Doba Duha.

▣ “ON ME POMAZAO” Ova hebrejska riječ istoga je korijena kao “Mesija” ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)). U grčkome je pojam “Mesija” preveden “Krist”. To je bio način označavanja Božjega poziva i opremanja vođa. U SZ-u su proroci, svećenici, i kraljevi bili pomazani. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:11: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\)](#).

▣ **“PROPOVIJEDAM EVANĐELJE”** U ovome trenutku potpuno Evanđelje (doslovno “dobre vijesti”) još nije dostupno. Tek nakon Isusove smrti i uskrsnuća Njegova su djelovanja i učenja došla u savršeno žarište.

▣ **“SIROMAŠNIMA ... ZAROBLJENICIMA ... SLIJEPIMA ... UGNJETAVANI”** Zabilježite vrste ljudi kojima je Isus došao pomoći. Njegova briga za ove ispunila je mnoge proročke tekstove.

4:19 “NAVIJESTIM MILOSRDNU GODINU GOSPODINOVU” Ovo je izvorno upućivalo na Jubilejsku godinu (usp. Lev 25:8-17), ali u ovome okviru (Iz 61:2), to se primjenjuje na eshatološko ispunjenje Isusove službe. Klement i Origen Aleksandrijski rekli su kako ovo znači da je Isus služio samo jednu godinu, ali to je daleko previše doslovno razumijevanje kako je ovaj SZ-ni odlomak ispunjen u Kristu.

4:20 “I On zatvori knjigu, vrati je poslužniku i sjedne; a oči sviju u sinagogi bijahu uprte u Njega” Joseph A. Fitzmyer, u svojim komentarima o Evanđelju po Luki 1 – 9 u *Anchor Bible*, ima zanimljiv osvrt o GLAGOLU *atenizō* (određeno čvrsto /napeto). On bilježi kako je Luka često koristio pojam, posebice u Djelima apostolskim:

“U većini slučajeva to izražava čvrst pogled poštovanja i pouzdanja – nijansa namjerava ovdje. To je dio početnoga odaziva zajednice glede obožavanja ili ugodnoga iznenađenja” (str. 533).

4:21 “Danas se je ovo Pismo što ste čuli u vašim ušima ispunilo” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Govori o eshatološkome ispunjenju obećanja o dolazećem Kraljevstvu Božjem, što je sad bilo prisutno u Isusu. Kakva potresna izjava! Kraljevstvo Božje žarište je Isusova propovijedanja. Ono je vladavina Boga u ljudskim srcima sad što će jednoga dana biti dovršeno nad čitavom Zemljom kao što je u Nebu (usp. Mt 6:10). Ono je ovdje i sada a ipak buduće!

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

4:22 “svi bijahu govorili dobro o Njemu” Isusova prvotna popularnost nastavila se (usp. Luke 4:15), ali ona će biti kratkoga vijeka u Nazaretu!

▣ **“Nije li to Josipov sin”** Ovo pitanje u grčkome očekuje “da” odgovor. To pokazuje uobičajenost Isusova djetinjstva u Nazaretu (tj. 2:40.52). To je bila izjava o ponosu dječaka iz rodnoga grada.

4:23 “izreku” Ovo je doslovno “parabola”, što znači “baciti uz bok”. Bila je to metoda učenja što je koristila uobičajenu životnu okolnost kako bi slikovito pokazala ili istaknula duhovnu istinu.

▣ **“Liječniče, ozdravi sam sebe”** Naglasak što Isus čini je očevidan: u ovim ljudima iz grada Nazareta, Isus nije zadržao posebno mjesto u njihovim umovima. Oni su željeli Isusa koji će čudesa koja je činio u Kafarnaumu učiniti i u Svome rodnome gradu. Iz Evanđelja po Marku 6:1-6 učimo kako zbog njihove nevjere, On nije učinio mnoga silna čudesa ovdje (usp. Lk 4:24).

▣ **“Što god smo čuli da bijaše učinjeno u Kafarnaumu”** Ovo je dobro mjesto za vidjeti kako Luka koristi Evanđelje po Marku. Marko 1:21 i dalje bilježi Isusovu službu u Kafarnaumu. U Marku, iscjeljenje u Kafarnaumu nađeno u Luki 4:31-37 stavljeno je u poglavlje 1.

Poteškoća suvremenih zapadnjačkih čitatelja i komentatora u suočavanju s pokušajem razumijevanja Evanđelja jeste ta da mi pretpostavljamo kako su ona kronološka, detaljna, redosljednja, uzrok-i-činak /posljedica, suvremene povijesti, što ona nisu. Za dobru raspru o tumačenju Evanđelja, vidjeti Fee i Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 113-134.

4:24 “Istinu vam kažem” Ovo je doslovno “amen”. Samo je Isus koristio to kao književnu tehniku uvođenja važne izjave.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Amen.](#)

POSEBNA TEMA: AMEN

I. STARI ZAVJET

- A. Pojam “Amen” dolazi iz hebrejske riječi za:
1. “istinu” (*emeth*, BDB 49)
  2. “istinitost” (*emun*, *emunah*, BDB 53)

3. “vjeru” ili “vjernost”
  4. “pouzdanje” (*dmn*, BDB 52).
- B. Njegova etimologija dolazi iz čvrstoga fizičkog stava neke osobe. Oprečno tome bio bi netko tko je labav, klizav (usp. Ps 35:6; 40:2; 73:18; Jer 23:12) ili tetura (usp. Ps 73:2). Iz ove doslovne uporabe razvilo se metaforičko proširenje vjernosti, dostojnosti povjerenja, odanosti i pouzdanosti (usp. Post 15:6; Hab 2:4).
- C. Posebne uporabe:
1. stup, 2. Knjiga o Kraljevima 18:16 (1. Tim 3:15)
  2. sigurnost, Knjiga Izlaska 17:12
  3. postojanost, Knjiga Izlaska 17:12
  4. stabilnost, Knjiga proroka Izaije 33:6
  5. istina, 1. Knjiga o Kraljevima 10:6; 17:24; 22:16; Izreke 12:22
  6. čvrsto, 2. Knjiga Ljetopisa 20:20; Knjiga proroka Izaija 7:9
  7. vjerodostojno (Tora), Psalam 119:43.142.151.160.
- D. U SZ-u upotrijebljena su dva druga hebrejska pojma za djelatnu vjeru:
1. *bathach* (BDB 105), pouzdanje
  2. *yra* (BDB 431), strah, poštovanje, štovanje (usp. Post 22:12).
- E. Od značenja povjerenja ili pouzdanja razvila se liturgijska uporaba što se koristila za potvrdu istinite ili pouzdane izjave drugog (usp. Pnz 27:15-26; Neh 8:6; Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48).
- F. Teološki ključ za ovaj pojam nije vjernost čovječanstva, već YHWH-ina (usp. Izl 34:6; Pnz 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Jedina nada palog čovječanstva jeste milosrdna vjerna zavjetna odanost YHWH i Njegovih obećanja. Oni koji poznaju YHWH-u moraju biti kao On (usp. Hab 2:4). Biblija je povijest i zapis o Božjoj obnovi Njegove slike (usp. Post 1:26-27) u čovječanstvu. Spasenje obnavlja sposobnost čovječanstva da ima prisno zajedništvo s Bogom. Ovo je zašto smo bili stvoreni.

II. NOVI ZAVJET

- A. Uporaba riječi “amen” kao završne liturgijske potvrde izjavljene pouzdanosti uobičajena je izjava u NZ-u (usp. 1. Kor 14:16; 2. Kor 1:20; Otk 1:7; 5:14; 7:12).
- B. Uporaba pojma kao završetak molitve uobičajena je u NZ-u (usp. Rim 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 6:18; Ef 3:21; Fil 4:20; 2. Sol 3:18; 1. Tim 1:17; 6:16; 2. Tim 4:18).
- C. Isus je jedini koji je upotrebljavao ovaj pojam (u Ivanu često udvostručeno) kao uvod u važne izjave (usp. Lk 4:24; 12:37; 18:17.29; 21:32; 23:43).
- D. Korištena je kao naziv za Isusa u Knjizi Otkrivenja 3:14 (moguće naziv za YHWH-u iz Iz 65:16).
- E. Zamisao vjernosti ili vjere, pouzdanja, ili pouzdanosti izražena je u grčkom pojmu *pistos* ili *pistis*, što je u engleskome prevedeno kao “pouzdanje”, “vjera”, “vjerovati”.

▣ (4:24) “**nijedan prorok nije dobrodošao u svome rodnom gradu**” Ova je izjava slična našoj engleskoj izjavi “familijarnost rađa prijezir”. Za Isusovu obitelj i bližnje moralo je biti vrlo teško prihvatiti Njegovo Mesijanstvo (usp. Mk 6:4; Mt 13:57).

4:25-27 Isus spominje dva SZ-na primjera gdje je Bog djelovao na natprirodne načine za ne-Židove a nisu zapisana čudesa za zavjetni narod (Stjepan će uzeti ove primjere u Djelima 7). To odgovara Lukinome sveopćem naglasku na dostupnosti Evanđelja svim ljudima koji se pokaju i uzvjeruju. Većima Židova, međutim, neće vjerovati, kao u vremenima Ilije i Elizeja. Zabilježite kako su dva spomenuta proroka bila sjevernjački proroci iz područja koje je naslovljavao Isus (tj. Izraelovo deseto stoljeće prije Krista).

4:25 “**kad nebo bijaše zatvoreno tri godine i šest mjeseci**” Ovaj isti vremenski element spomenut je u Jakovljevoj poslanici 5:17, međutim, 1. Knjiga o Kraljevima 18:1 spominje samo tri godine. Očito, to je bila rabinska predaja. Bio je to i apokaliptički idiom za “postavljeno vrijeme progona” (usp. Dn 7:25; 12:7; Otk 11:2; 12:6.14).

4:26 “**Ilija ... poslan ... u Sarepti ... k ženi koja bijaše udovica**” Bog je slao Svoga proroka da služi potrebitom tuđincu iz Fenicije (i ženi od tamo), umjesto suvremenicima Izraela, koji su također bili u potrebi. Luka zapisuje Isusova kazivanja i učenja što naglašavaju Njegovu ljubav i skrb za izopćenike!

4:27 “Ilije ... Naaman iz Sirije” Bog je poslao Svoga proroka (Iliju) neka ozdravi tuđinskoga vojnog vođu (i neprijatelja) umjesto mnogih bolesnih među Božjim zavjetnim narodom, Izraelom (usp. 2. Kr 5).

4:28 “I svi ljudi u sinagogi bijahu ispunjeni bijesom kad čuše ove stvari” Božja sveopća ljubav prema poganima bio je izvorom bijesa ovih nacionalističkih Židova (isto je tako i za Stjepanov govor u Djelima 7). Oni nisu o Njemu mislili dobro sad (usp. Lk 4:22a i 29). Oni nisu željeli čuti Božju istinu, nego su samo željeli potvrdu svojih vlastitih predrasuda i nacionalističkih tradicija (nije se mnogo promijenilo s ljudima ni u jednom dobu). Ovi religijski štovatelji su “ispunjeni bijesom” protiv Njega koji je pun Duha. Kakva ironija!

4:29 “ustanu i istjeraju Ga iz grada ... da Ga bace niz” Zanimljivo je kako se brzo stav ove svjetine kreće od čuđenja i strahopoštovanja do bijesa i ubojstva.

4:30 “Ali prošavši između njih, On ode Svojim putem” Ovo je izvanredno čudo, čija točna narav nije objašnjena (usp. Iv 8:59; 10:39). Jednostavno to nije bilo Njegovo vrijeme (usp. Iv 7:30). To nam, u najmanju ruku, pokazuje da je Isus bio čovjek koji je izgledao obično u Svome vremenu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:31-37

³¹I On side u Kafarnaum, grad Galileje, i On ih je učio u subotu; ³²i oni bijahu začuđeni Njegovim učenjem, jer Njegova poruka bijaše s vlašću. ³³U sinagogi bijaše čovjek opsjednut duhom nečistoga demona, i on vikaše glasno: ³⁴“Ostavi nas na miru! Što mi imamo za činiti jedan s drugim, Isuse Nazarećanine? Jesi li Ti došao da nas uništiš? Ja znam to Ti jesi – Svetac Božji!” ³⁵Ali Isus ga ukori, govoreći: “Šuti i izadi iz njega!” I kad ga je demon bacio dolje usred ljudi, on izade iz njega bez da mu učini ikakvo zlo. ³⁶I zapanjenost padne na njih, i oni počеше govoriti jedan s drugim kazivajući: “Što je ova poruka? Jer s vlašću i silom On zapovijeda nečistim duhovima i oni izlaze.” ³⁷I glasine o Njemu bijahu se proširile u svako mjesto u okolnoj oblasti.

4:31 “On side u Kafarnaum, grad Galileje” Kafarnaum je postao Isusovo sjedište i On je vjerojatno preselio Svoju obitelj na ovu lokaciju.

▣ **“i On ih je učio u subotu”** U ovima ranim danim službe, Isus je govorio u mjesnim sinagogama koliko god je to bilo moguće (kao što je činio Pavao, usp. Djela 3:26; Rim 1:16). Brzo je došlo vrijeme kad je On bio prisiljen govoriti većem mnoštvu pokrajine pod otvorenim nebom.

4:32 “i oni bijahu začuđeni Njegovim učenjem, jer Njegova poruka bijaše s vlašću” Grčki pojam preveden “začuđeni” doslovno znači “udaren udarcem” ili “pokucano pored sebe”. Isusova poruka bila je drukčija (i u sadržaju i obliku) jer On nije govorio kao pisari koji su navodili čuvene parove rabinskih učitelja kao što je bio Šamai (konzervativna rabinska škola) i Hilel (liberalna rabinska škola). On je govorio kao onaj koji ima vlast u Sebi (usp. Mt 7:28-29; Iv 7:46).

▣ **“vlašću”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:6: Vlast \(exousia\).](#)

4:33 “čovjek opsjednut duhom nečistoga demona” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“vikaše”** Ovo podrazumijeva njegov najjači glas.

4:34

NASB, NRSV

“Ostavi nas na miru”

NKJV

“Ostavi nas na miru”

TEV

“Ah”

NJB

“Ha”

Grčki ČLAN *ea* upotrijebljen je u Septuaginti u Knjizi o Jobu odakle je preveden kao “jao” u Evanđelju po Luki 19:5 i “pusti na miru” u Luki 15:16. Korišten je u helenističkoj poeziji za izražavanje nezadovoljstva ili iznenađenja.

NASB

“Što mi imamo za činiti jedan s drugim”

NKJV

“Što mi imamo za činiti s Tobom”

NRSV

“Što ti imaš za činiti s nama”

TEV, NJB

“Što ti želiš s nama”

Ovaj je izričaj upotrijebljen u Septuaginti s neprijateljskim suzvukom (usp. Suci 11:12; 2. Sam 16:10; 19:22; 1. Kr 17:18; 2. Ljet 35:21).

“Isuse Nazarećanine” [Vidjeti Posebnu temu u Evandjelju po Luki 2:39: Isus Nazarećanin.](#)

“nas” Zabilježite MNOŽINU. U NZ-u to često uključuje brojne demone (usp. Lk 8:2.27.30).

“Ja znam to Ti jesi – Svetac Božji” Demonovo priznanje i svjedočenje nije značilo pomoć Isusu, nego dodavanje optužbi farizeja da je Njegova sila bila od Sotone (usp. Lk 4:41; 11:15; Mt 9:34; 12:24; Mk 3:22).

Izričaj “Svetac Božji” je SZ-ni Mesijanski naslov. Na njega se smjera u Evandjelju po Luki 1:35 i Djelima apostolskim 3:14. To je naslov kojim je demonsko naslovljavalo Isusa u Marku 1:24 i Luki 4:34.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Svetac.](#)

POSEBNA TEMA: SVETAC

I. “Svetac Izraelov” omiljeni je naslov za Božanstvo u Knjizi proroka Izaije (usp. Iz 1:4; 5:19; 10:17.20; 12:6; 17:7; 29:19.23; 30:11.12.15; 31:1; 37:23; 40:25; 41:14.16.20; 43:3.14.15; 45:11; 47:4; 48:17; 49:7; 54:5; 55:5; 60:9.14). Zato jer je On “svet”, Njegov narod mora biti svet (usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 1. Pt 1:16).

Ovaj naslov, u stanovitome smislu, izražava nemoguću napetost da grješni, pali ljudi budu u skladu s mjerilom svetosti. Mojsijevski Savez nije bilo moguće održati (usp. Jš 24:19; Djela 15; Gal 3; Heb). Stari zavjet bio je način pokazivanja nemogućnosti ljudi da se prilagode Božjem mjerilu (Gal 3), ipak On je bio s njima, za njih, pripremajući ih za Svoj odgovor njihovu palome stanju (tj. “Novi savez u Isusu”). On ne spušta Svoje mjerilo, nego ga osigurava kroz Svoga Mesiju. Novi savez (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) jeste Savez vjere i pokajanja, ne ljudske izvedbe, što ishodi u Kristo-sličnosti (usp. Jak 2:14-26). Bog želi ljude koji odražavaju Njegovu narav narodima (usp. Mt 5:48).

II. “Svetac” može upućivati na:

1. Boga Oca (usp. brojne SZ-ne odlomke o “Svecu Izraelovu”)
2. Boga Sina (usp. Mk 1:24; Lk 4:34; Iv 6:69; Djela 3:14; 1. Iv 2:20)
3. Boga Duha (Njegov naslov, “Sveti Duh”, usp. Iv 1:33; 14:26; 20:22).

Djela apostolska 10:38 ona su gdje su sve tri Osobe Boga uključene u pomazanje. Isus je bio pomazan (usp. Lk 4:18; Djela 4:27; 10:38). Zamisao je proširena na uključivanje svih vjernika (usp. 1. Iv 2:27). Pomazanik je postao pomazani! Ovo može biti usporedno s Antikristom ili antikristima (usp. 1. Iv 2:18). SZ-ni simbolički čin fizičkoga pomazanja s uljem (usp. Izl 29:7; 30:25; 37:29) odnosi se na one koji su bili pozvani i opremljeni od Boga za poseban zadatak (tj. proroci, svećenici, i kraljevi). Riječ “Krist” jeste prijevod hebrejskoga pojma “pomazanik” ili Mesija.

4:35 “Šuti” Ovo je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA JEDNINE u značenju “biti ušutkan”. Zabilježite preokret od “nas” (Lk 4:34) na JEDNINU ovdje. Moguće je samo jedan demon govorio u ime svih njih.

“izadi” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Egzorcizam je bio uobičajen u Isusovu vremenu, ali Isusovi načini bili su korjenito drukčiji. Njegov je egzorcizam bio znak Novoga doba. Rabini su koristili magične formule, ali Isus je koristio Svoju vlast. Postoji toliko mnogo pomutnje i netočne obavijesti što kruže danas o egzorcizmu i demonskome. Dio ove poteškoće jeste taj što NZ ne raspravlja o ovim pitanjima. Kao pastor želio bih imati više obavijesti o tome predmetu. Ovdje su neke knjige kojima vjerujem:

1. *Christian Counseling and the Occult*, Kurt E. Koch
2. *Demons in the World Today*, Merrill F. Unger
3. *Biblical Demonology*, Merrill F. Unger

4. *Principalities and Powers*, Hendrik Berkhof
5. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare* od Clintona Anthonyja.

Začudo me da egzorcizam nije popisan kao jedan od duhovnih darova i da taj predmet nije naslovljen u apostolskim pismima. Vjerujem u biblijski svjetonazor što uključuje duhovnu kraljevinu (tj. dobro i zlo), prisutnu i djelatnu u fizičkoj kraljevini (tj. Job 1 - 2; Dn 10; Ef 2:2; 4:14; 6:10-18). Međutim, Bog je odabrao ne otkriti ove posebnosti. Kao vjernici mi imamo svu obavijest što trebamo kako bismo živjeli pobožne, plodonosne živote za Njega! Neke teme nisu otkrivene niti razvijene.

▣ Zapisano je nekoliko očitovanja nečistih duhova koji su napustili osobu (usp. Mk 1:26; 9:26; Lk 9:39). To može biti način potvrđivanja da je duh doista ostao.

Ovaj prvi znak sile pokazuje Isusov Mesijanski domašaj. SZ-ni naslov (usp. Ps 16:10) po kojem su demoni poznavali Njega i Njegovu snagu da ih nazire i sudi im odražava duhovnu vlast Isusa iz Nazareta (usp. Lk 4:27c).

4:36 “zapanjenost” Ovo je različit grčki pojam od Evanđelja po Luki 4:32, ali je istoznačan (usp. Louw i Nida, *Greek-English Lexicon*, tom 1, str. 311-312). Luka ga koristi u Evanđelju 4:36; 5:9 i Djelima apostolskim 3:10.

▣ “**vlašću**” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju p Luki 4:6: Vlast \(*exousia*\)](#). Isusova poruka o Njemu Sâmome bila je radikalna i neočekivana. On je ovjerio Svoje tvrdnje Svojim djelovanjima!

4:37 “proširile” Iz ovoga grčkog pojma dobivamo engleski pojam “eho /jeka”. Poruka o Isusovoj snazi nad nečistim duhovima, kao i Njegova fizička ozdravljanja, prouzročila je veliko uzbuđenje i okupljanje golemog mnoštva.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:38-39

³⁸Onda se On digne i ostavi sinagogu, i uđe u Šimunov dom. Sad Šimunova punica bijaše trpjela od visoke vrućice, i oni Ga zamoliše da joj pomogne. ³⁹I stojeći nad njom, On ukori vrućicu, i ona ju ostavi; i ona se odmah digne i posluži ih.

4:38 “Šimunova punica” Petar je očito bio oženjen (usp. Mt 8:14; Mk 1:29-34; 1. Kor 9:5). Celibat /beženstvo je dar, a ne prisilna norma za svećenstvo. Brak je biblijska norma (usp. Post 1:28; 2:18; 9:1.7).

▣ “**bijaše trpjela od**” Ovo je PASIV PERIFRASTIČKOGA IMPERFEKTA. Ta vrućica bila je prije postojeća, ponavljajuća poteškoća.

▣ “**visoke vrućice**” Ovo je medicinski pojam korišten od Galena za “kategoriju vrućice”. Evanđelja čine razliku između Isusova istjerivanja demona i ozdravljanja bolesti.

4:39 “On ukori vrućicu” U Evanđelju po Luki Isus kori:

1. demone (Lk 4:35.41; 9:42)
2. vrućicu (Lk 4:39)
3. vjetar i valove (Lk 8:24)
4. učenike (Lk 9:21.55).

Ovo je pokazivalo Njegovu vlast i silu /snagu. Isus je bio istinski čovjek, ali On je bio isto tako utjelovljeni Bog. Teško je ovo dvoje držati u ravnoteži. Evanđelje po Luki naglašava oba vida!

Samo riječ o Isusovu ukoru vrućice. Ova književna personifikacija fizičke poteškoće ne čini to egzorcizmom. Démoni mogu uzrokovati fizičke poteškoće, ali nisu sve fizičke poteškoće demonske. Budite pozorni od ekstrema (nema demona; demoni uzrokuju sve)! Vidjeti bilješku u Luki 4:35 o egzorcizmu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:40-41

⁴⁰Dok je sunce zalazilo, sve one koji su imali bilo koga *tko bijaše* bolestan od različitih bolesti doveli su k Njemu; i polažući Svoje ruke na svakoga od njih, On ih bijaše iscjeljivao. ⁴¹Demoni su također izlazili iz mnogih, vičući: “Ti si Sin Božji!” Ali ukorivši ih, On im nije dozvolio govoriti, jer su znali da je On Krist.

4:40 “Dok je sunce zalazilo” Ovo znači da je bio kraj šabata /subote. Židovi računaju dan od večernjega zalaska Sunca do sljedećega zalaska (usp. Post 1:5). Mnogi Židovi osjećali su da je čak iscjeljivanje na šabat neprimjereno.

▣ **“dovodili su k Njemu”** Ljudi su vidjeli Isusovu silu /snagu u sinagogi (Lk 4:31-37) i čuli Njegove riječi o sućuti i proročanstvu. Isus sad pokazuje Svojim djelovanjima kako je On i sila i milosrđe YHWH-ino!

▣ **“polažući Svoje ruke na svakoga od njih”** Zabilježite polaganje ruku bilo je za bolesne, nikad za opsjednute demonima (usp. Lk 4:41).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Polaganje ruku u Bibliji.](#)

POSEBNA TEMA: POLAGANJE RUKU U BIBLIJI

Ova gesta osobnoga sudjelovanja koristila se na nekoliko različitih načina u Bibliji:

1. uzimanje prisege (tj. ruka ispod stegna [usp. Post 24:2.9; 47:29])
2. prijelaz na obiteljsko vodstvo (usp. Post 48:14.17.18)
3. poistovjećivanje sa smrću žrtvene životinje kao zamjena:
  - a. svećenika (usp. Izl 29:10.15.19; Lev 16:21; Br 8:12)
  - b. laika (usp. Lev 1:4; 3:2.8; 4:4.15.24; 2. Ljet 29:23)
4. izdvajanje osoba da služe Bogu u posebnom zadatku ili službi (usp. Br 8:10; 27:18.23; Pnz 34:9; Djela 6:6; 13:3; 1. Tim 4:14; 5:22; 2. Tim 1:6)
5. sudjelovanje u sudskome kamenovanju grješnika (usp. Lev 24:14)
6. ruka na nečijim ustima označava tišinu ili pristanak (usp. Suci 18:19; Job 21:5; 29:9; 40:4; Mih 7:16)
7. ruka na nečijoj vlastitoj glavi znači žalost /tugu (2. Sam 13:19)
8. primanje blagoslova za zdravlje, sreću, i pobožnost (usp. Mt 19:13.15; Mk 10:16)
9. povezano s fizičkim iscjeljenjem (usp. Mt 8:3; 9:18.20; Mk 5:23; 6:5; 7:32; 8:23; 16:18; Lk 4:40; 13:13; Djela 9:17; 28:8)
10. primanje Svetoga Duha (usp. Djela 8:17-19; 9:17; 19:6, zabilježiti Pnz 34:9).

Postoji iznenađujući manjak obavijesti jednoznačnih odlomaka što su bili povijesno korišteni za podršku crkvenome postavljanju vođa (tj. rukopolaganje, [vidjeti Posebnu temu dolje: Rukopolaganje](#)).

1. U Djelima apostolskim 6:6 apostoli su oni koji polažu ruke na sedmoricu za mjesnu službu.
2. U Djelima apostolskim 13:3 proroci i učitelji su oni koji polažu ruke na Barnabu i Pavla za misijsku službu.
3. U 1. Timoteju poslanici 4:14 mjesni vođe su oni koji su uključeni u Timotejev prvotni poziv i postavljanje.
4. U 2. Timoteju poslanici 1:6 Pavao je onaj koji polaže ruke na Timoteja.

Ova raznolikost i višeznačnost slikovito prikazuje manjak uredbe u prvome stoljeću Crkve. Rana crkva bila je mnogo dinamičnija i redovito je koristila duhovne darove vjernika (usp. 1. Kor 12; 14). NZ jednostavno nije pisan za obranu ili ocrtavanje upravnoga modela (vidjeti raznovrsnost u Djelima 15) ili način rukopolaganja. Predaje crkvene uredbe jesu potrebne ali nisu biblijske. Pobožnost vodstva daleko je važnija od obrasca vodstva (tj. politike).

POSEBNA TEMA: RUKOPOLAGANJE (iz 1. Tim 4:14)

Moram priznati da donosim neku pomutnju u ovu temu. Imam teološku predrasudu protiv “svećeničkog /laičkog” račvanja što se razvilo u kršćanstvu. Ja vjerujem da su svi vjernici pozvani i darovani za zrelost i službu (usp. 1. Kor 12; Ef 4:11-12). Vjernici su sveti i službenici su! Oni su spašeni kako bi služili!

Zamisao Reformacije o “svećeništvu vjernika”, prvo naglašeno od Martina Luthera, propušta biblijsku točku – svi vjernici moraju djelovati kao svećenici (usp. Izl 19:5-6; Br 16:3). Biblijski to mora biti “svećeništvo vjernika”!

Govoreći ovo sad i razumijem da Bog poziva vjernike da vode vjernike (usp. Br 16:11). Ne postoji pitanje kako su neki pozvani i opremljeni da usmjeravaju, vode, potiču, opominju, i uređuju narod Božji (tj. Ef 4:11).

Međutim, ti vođe nisu posebni vjernici, ili povlašteni vjernici, nego službujući vjernici (usp. Mt 18:1-4; 20:20-28; 23:11). Suvremeno rukopoložanje stremi podcjenjivanju nekoliko biblijskih istina:

1. svi vjernici su službujući službenici
2. svi su vjernici darovani za službu.

Rukopoložanje je razvilo oblik neslužbene potvrde darovitosti i molitvene predanosti posebnome zadatku službe (tj. Djela 13:1-3) u razrađeni, visoko ograđeni elitizam! Ova zamisao mora biti izmijenjena; ovaj obrazac mora biti ponovno procijenjen; ovaj nebiblijski razvoj mora biti izuzet! Suvremeno kršćanstvo temeljeno je na toliko mnogo predaje i elitizma na toliko malome biblijskom temelju (tj. Djela 13:1-3; 1. Tim 4:14; 5:22; 2. Tim 1:6). Dakle, gdje je autoritet, u jasnim NZ-nim odlomcima ili u denominacijskim predajama?

Ova raznolikost i višeznačnost slikovito prikazuje manjak uredbe u prvome stoljeću Crkve. Rana crkva bila je mnogo dinamičnija i redovito je koristila duhovne darove vjernika (usp. 1. Kor 12; 14). NZ jednostavno nije pisan za obranu ili ocrtavanje upravnoga modela (tj. politike) ili način rukopoložanja.

▣ **(4:40) “ih bijaše iscjeljivao”** Zabilježite da je Isus liječio sve koji su došli! Također zabilježite razliku između medicinskih poteškoća u Evanđelju po Luki 4:40 i opsjednutost demonima u Luki 4:41. Ova djelovanja otkrivaju milosno, ljubeće, ljubežno srce Boga za ljudstvo te suosjećaj i silu /snagu Božjega Mesije.

4:41 “mnogih” Iz engleskoga teksta izgleda da je Isus ozdravljao sve one s fizičkim oboljenjima, ali samo neke od onih s demonima. Postoje dva moguća rješenja:

1. postoji voljni vid za oslobođenje /egzorcizam
2. biblijska uporaba “svi” i “mnogi” naizmjenično (usp. Iz 53:6, “svi” nasuprot 53:11.12, “mnogi” ili paralelizam u 5:18, “svi” i Rim 5:19, “mnogi”).

▣ **“Sin Božji”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Sin Božji.](#)

▣ **“(On) im nije dozvolio govoriti”** Ovo je još jedan razlog da Isus nije dopustio njihovo svjedočenje. Ljudi su imali krivi pogled o Njegovu Mesijanskome zadatku (nacionalizam). Ovi demoni nisu svjedočili kako bi dali podršku Isusu, nego omogućili religijskim vođama tvrdnju da Isusova sila dolazi od Sotone, a ne od Boga.

▣ **“(jer) su znali da je On Krist”** Demoni imaju teološko znanje (usp. Jak 2:19), ali oni nemaju odnos osobne vjere s Ocem ili Sinom. Ovdje je dobar primjer spoznaje bez vjere koja biva besplodna (usp. Mt 7:21-23). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:11: Mesija.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:42-43

⁴²Kad dođe dan, Isus izađe i ode na osamljeno mjesto; a svjetina Ga bijaše tražila, i dođe k Njemu i pokuša Ga spriječiti da ode od njih. ⁴³Ali On im reče: “Ja moram propovijedati kraljevstvo Božje drugim gradovima također, jer Ja bijah poslan s tom svrhom.”

4:42 Ovaj stih jedan je od načina Lukina pokazivanja:

1. Isusove čovječtva i Njegove potrebe da se udalji i odmori
2. mnoštva koje traži Isusa, ne zbog Njegovih učenja, nego zbog Njegovih fizičkih iscjeljivanja i egzorcizama. On nije želio biti poznat po tim stvarima, ali one su Mu dale pristup ogromnome broju ljudi.

4:43 “kraljevstvo Božje” Kraljevstvo Božje središnja je zamisao Isusova propovijedanja. To uključuje vladavinu Božju u ljudskim srcima sada što će jednoga dana biti dovršeno nad čitavom Zemljom. Kraljevstvo se nalazi u prošlosti u Evanđelju po Luki 13:28, u sadašnjosti u Luki 17:21, i u budućnosti u Mateju 6:10-11. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ **“Ja bijah poslan s tom svrhom”** Isus je znao nešto o Svome posebnom pozivu i svrsi u dobi od dvanaest godina (usp. Lk 2:49). Evanđelje po Marku 10:45 otkriva Isusovo zrelo samo-razumijevanje. Isus je poseban Očev posrednik, Njegov

poslani Sveti, Njegov Pomazanik (usp. Iv 17:3). GLAGOL ovdje je *apostellō* (usp. Lk 4:18), što je postao uporabom o onima posebnim učenicima Isusa koji su bili ovlašteni i poslani (apostoli iz Iv 17:18; 20:21). Taj pojam poprima posebno značenje u Evandjelju po Ivanu, ali u sinoptičkim Evandeljima to je samo jedna od nekoliko grčkih riječi korištenih za slanje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:44

⁴⁴Tako On nastavi propovijedati u sinagogama Judeje.

4:44 “Judeje” Ovaj zemljopisni položaj vrlo je neuobičajen zbog Evandjelja po Luki 4:14.31, i 37. Isus je morao biti u Galileji (usp. Mt 4:23).

Zbog pomutnje prouzročene pojmom “Judeje” (nađeno u MSS P⁷⁵, x, B, C, L) nekoliko ranih grčkih rukopisa ima “Galileje” (usp. MSS A i D te Vulgata i Pešita), što slijedi Marka 1:39 i Mateja 4:23.

Urednički odbor UBS⁴ daje “Judeje” ocjenu “B” (gotovo izvjesno). Ovo može biti: (1) uporaba Judeje kako bi se uputilo na čitav Izrael (tj. Proroci) ili (2) Evandjelja nisu zapadnjačke povijesti, nego istočnjački evanđeoski načini.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li Isus bio kušan na grijeh?
2. Je li kušnja grijeh?
3. Prouzroči li ikad Bog kušnju?
4. Kako je Isusov Mesijanski zadatak povezan s ovim kušnjama?
5. Zašto su kušnje popisane različitim redoslijedom (usp. Mt 4:1-11; Lk 4:1-12)?
6. Zašto su Evanđelja propustila toliko velike odjeljke o Isusovoj službi?
7. Zašto je Isus redovito učio u sinagogama?
8. Zašto su ljudi u Nazaretu bili toliko ljutiti?
9. Objasnite zašto je Isusova poruka bila toliko različita od rabinskih učenja Njegova vremena.
10. Zašto su ljudi bili zapanjeni Isusovim učenjima?
11. Što s demonima? Tko su oni? Što je njihova svrha?
12. Što Petrovo imanje punice podrazumijeva o celibatu /beženstvu?
13. Što je znakovito glede Isusova iscjeljenja svakoga tko je bio doveden k Njemu?
14. Što je Kraljevstvo Božje? Odredite ga svojim vlastitim riječima.
15. Što je poteškoća s riječi "Judeja" u Evanđelju po Luki 4:44?

EVANĐELJE PO LUKI 5

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
poziv prvih učenika 5:1-11	četiri ribara pozvani kao učenici 5:1-11	neočekivani ulov 5:1-11	Isus poziva prve učenike 5:1-3 5:4 5:5-8 5:9-10 5:11	prvih četiri učenika pozvano 5:1-3 5:4-7 5:8-11
očišćenje gubavca 5:12-16	Isus čisti gubavca 5:12-16	gubavac iscjeljen 5:12-16	Isus iscjeljuje čovjeka 5:12 5:13-14 5:15-16	izlječenje čovjeka koji pati od zarazne kožne bolesti 5:12-14 5:15-16
iscjeljenje uzetoga čovjeka /paralitika 5:17-26	Isus oprašta i iscjeljuje uzetoga čovjeka /paralitika 5:17-26	oproštenje grijeha 5:17-26	Isus iscjeljuje oduzetog čovjeka /paralitika 5:17-20 5:21 5:22-24 5:25-26	izlječenje uzetoga čovjeka /paralitika 5:17-25 5:26
pozivanje Levija 5:27-32	Matej skupljač poreza 5:27-32	poziv Levija 5:27-28 5:29-32	Isus poziva Levija 5:27-28 5:29-30 5:31-32	poziv Levija 5:27-28 jedenje s grješnicima u Levijevoj kući 5:29-32
pitanje o postu 5:33-39	Isus je pitan o postu 5:33-39	o postu 5:33-39	pitanje o postu 5:33 5:34-35 5:36-39	raspra o postu 5:33-35 5:36 5:37-39

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKIRNI UVIDI U STIHOVE 1-11

- A. Postoje tri odvojena i jedinstvena izvješća o Isusovu pozivanju ribara kao učenika:
1. Evanđelje po Marku 1:16-20 i Mateju 4:18-22
  2. Evanđelje po Ivanu 1:40-42
  3. Evanđelje po Luki 5:1-11.
- B. Jesu li ova izvješća usporedna izvješća očevidaca ili naknadna izvješća različitih poziva neizvjesno je.
- C. Evanđelje po Luki 5 pokazuje Isusovu snagu /silu:
1. nad prirodom (usp. Lk 5:1-11)
  2. nad bolešću (usp. Lk 5:12-26)
  3. nad grijehom (usp. Lk 5:27-32).
- D. Evanđelje po Ivanu 21:1-14 opisuje vrijeme kad je Isus pomogao ovim ribarima uhvatiti ribu. To je vrlo slično ovome izvješću, međutim, postoje različnosti. Ja vjerujem kako su to dva odvojena događaja (moguće kao čišćenje Hrama u Ivanu), jedan na početku Isusove službe a jedan nakon Njegova uskrsnuća.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:1-11

¹Sad dogodi se da dok se mnoštvo guralo oko Njega i slušalo riječ Božju, On bijaše stajao kod jezera Genezaret; ²i On vidje dvije lađe što leže na rubu jezera; ali ribari su izašli iz njih i bijahu prali svoje mreže. ³I On uđe u jednu od lađa, koja bijaše Šimunova, i zamoli ga da se malo udalje od kopna. I On sjedne i *započe* učiti narod iz čamca. ⁴Kad je On završio govorenje, On reče Šimunu: “Stavi u duboku vodu i spusti svoje mreže za lov.” ⁵Šimun odgovori i reče: “Gospodaru, teško smo radili svu noć i nismo uhvatili ništa, ali ja ću učiniti kao što si Ti rekao i spustiti mreže.” ⁶Kad su to napravili, oni uhvatiše veliku količinu ribe, i njihove mreže *počnu se* kidati; ⁷tako oni javiše svojim drugovima u drugome čamcu neka dođu i pomognu im. I oni dođu i ispuniše obje lađe, tako da one *započeše* tonuti. ⁸Ali kad Šimun Petar vidje *ovo*, on padne kod Isusovih nogu, govoreći: “Idi od mene Gospodine, jer ja sam grješan čovjek, o Gospodine!” ⁹Jer zapanjenost je obuzela njega i sve njegove drugove zbog ulova ribe što su dobili; ¹⁰i isto tako *bijahu* Jakov i Ivan, sinovi Zebedeja, koji bijahu drugovi sa Šimunom. I Isus reče Šimunu: “Nemoj se bojati, od sada ti ćeš loviti ljude.” ¹¹Kad su doveli svoje lađe na kopno, oni ostaviše sve i slijediše Njega.

5:1 “se mnoštvo guralo oko Njega” Isusova služba propovijedanja /učenja /iscjeljivanja prouzročila je velikome mnoštvu da Ga slijedi; mnogi su Ga od njih pokušali dotaknuti.

▣ **“slušalo riječ Božju”** Ovo je Lukin izričaj (usp. Lk 5:1; 8:11.21; 11:28; i Djela 4:31; 6:2.7; 8:14; 11:1; 12:24; 13:5.7.44.46.48; 16:32; 17:13). Upotrijebljen je samo jednom u svakome od drugih Evanđelja. Izražava Septuagintin idiom. Ponekad mi suvremeni vjernici mislimo da je “riječ Božj(a)” samo u Bibliji, ali u stvarnosti, izričaj ima mnogo šire značenje. Ona upućuje na sve što je Bog navijestio nama. Nešto je od toga zapisano u Bibliji. Psalmi 19:7-11 i 119 su SZ-ni primjeri o tome kako su Židovi razumjeli ovaj izričaj. NZ-no shvaćanje može se vidjeti u Evanđelju po Luki 1:2; 8:11-15.21; 11:28; 24:44. Hvala Bogu za riječi koje imamo! Mi moramo djelovati prema njima a ne brinuti se o onima što nemamo. Imamo sve što trebamo za spasenje i kršćanski život. Mi se moramo oprijeti našoj znatizelji.

▣ **“kod jezera Genezaret”** Ovo tijelo od vode dolazi pod nekoliko drugih imena:

1. “Kineret”
2. Galilejsko more
3. Tiberijadsko more
4. ponekad samo “more” (usp. Mt 13:1; Mk 4:1, iz Septuaginte u Br 34:11; Jš 12:3).

To je vodeno tijelo oko dvanaest milja s osam milja i 680 stopa ispod razine mora, okruženo niskim valovitim brežuljcima. Etimologija pojma Genezaret neizvjesna je. Zato jer je to ime kopnenoga područja zapadno od jezera što je bilo vrlo plodno, neki pretpostavljaju kako znači “raskošan vrt”.

5:2 “On vidje dvije lađe” Ovaj grčki pojam može biti korišten o bilo kojoj vrsti lađe. Činjenica da je ovom lađom upravljalo nekoliko ljudi u Evanđelju po Luki 5:2.4, i 5 podrazumijeva kako je zadnja bila velika ribarska lađa.

▣ **“bijahu prali svoje mreže”** Ribarenje na Galilejskome moru uobičajeno se radilo noću. Očito su ovi ljudi ribarili čitavu noć i jednostavno su prali i popravljali svoje mreže (usp. Mk 1:19) za narednu noć.

5:3 “On uđe u jednu od lađa” Pritisak mnoštva bio je toliko velik da je Isus ušao u lađu kao sredstvo kojim će zaštititi Sebe (usp. Mk 3:9; 4:1) i moguće kao način kojim će pojačati Svoj glas usmjeren velikome mnoštvu.

▣ **“Šimunova” [Šimun]** On će biti vođa apostolske skupine. Isus mijenja njegovo ime u Petar (Kefa) u Evanđelju po Mateju 16:16-18. Prvi put je nazvan Petar u Evanđelju po Luki 6:14.

▣ **“On sjedne i započe učiti”** Ovo je uobičajen način za rabine kad poučavaju (usp. Lk 4:20; Mt 26:55), ali u ovome okviru bilo je sigurnije sjediti negoli stajati u lađi.

5:4 “Stavi u duboku vodu” Ovo su AORISTI AKTIVNIH IMPERATIVA. Bilo je to krivo vrijeme dana, krivo mjesto, i kriva dubina za lovljenje ribe, ipak Petar je poslušao (nakon kratkog prigovora, usp. Lk 5:5)!

5:5 “Gospodaru” Grčki pojam *epistatēs* doslovno znači “jedan smješten gore”. Pojam je bio korišten o nekome na dužnosti. Luka također koristi taj pojam u Evanđelju po Luki 8:24.45. Luka nikad ne koristi taj pojam na način kako ga koriste rabini jer je on pisao poganima (usp. Lk 5:5; 8:24.45; 9:33.49; 17:13).

▣ **“teško smo radili svu noć i nismo uhvatili ništa”** Zašto je Luka zabilježio taj slučaj od svih stvari što je Isus rekao i učinio? Jedan razlog jeste taj da ovo poglavlje ima nizove slučajeva što pokazuju Isusovu silu nad: (1) prirodom; (2) bolešću; (3) grijehom. To je potvrdilo Njegova nova učenja o Njemu Sâmome i prisutnosti Kraljevstva Božjeg. On ne samo da je govorio s vlašću, nego je On djelovao s vlašću (usp. Lk 4:32.36).

Ipak (s napomenom da ovo je ipak Luka, a ne Ivan) netko se pita nije li ovo bacanje ljudski napor, energija, zasluga, i spoznaja. Ovi profesionalni ribari pokušali su svoje najbolje bez ishoda, ali Isusova riječ bila je nadmoćno plodonosna.

5:6 “oni uhvatiše veliku količinu ribe” Isus je, bivajući Gospodinom čitavoga Stvorenja, dobro razumio navike riba i mogao ih je nadzirati (usp. Mt 17:27). Ovo nije primjer velikoga ribara, nego Isusa, Božjega posrednika u stvaranju i Duhom-ispunjenog Mesije!

5:8 “kad Šimun Petar vidje ovo, on padne kod Isusovih nogu” Izričaj je doslovno “pao je na Isusova koljena”. On je pao dolje usred riba! Petar, koji je znao ribariti, shvatio je čudesnu narav ovoga događaja i snagu osobe!

▣ **“Gospodine”** Kad tumačimo Evanđelja moramo zapamtiti da su ona bila pisana nakon tih događaja. Oni koji su pisali znali su potpunu priču. Teško je znati koliko je toga od njihovoga punog znanja Evanđelja ponovno iščitano u njihovim izvješćima o Isusovu životu i službi. Pojam “Gospodine” dobar je primjer. Očito je da ovaj pojam dobiva božanske osobine nakon uskrsnuća (usp. Djela 2:36; Rim 10:9-13; Fil 2:9-11), ali kulturološki također može biti jednostavno učtivo naslovljavanje usporedno s našim “gospodin (*mister* ili *sir*)” (usp. Mt 18:26; Lk 7:6; 9:57; Iv 4:11). Moguće je da Luka namjeravano igra na ovu višeznačnost (usp. Vincent Taylor, *The Names of Jesus*, str. 42, primjeri Lk 7:13.19; 10:1.39.41).

Ovo izvješće ovdje dobar je slikovit prikaz. Što je Petar mislio kad je kleknuo pred Isusom i nazvao Ga Gospodinom? To je očevito obožavanje, ali je li to bilo štovanje Isusa kao utjelovljenoga Sina Božjeg, Mesije (usp. Lk 9:20)?

▣ **“ja sam grješan čovjek”** Što dolazimo bliže Bogu, više prepoznamo svoju vlastitu grješnost (usp. Job 42:5-6; Iz 6:5). Postoji također sigurnost da Bog ljubi i radi s grješnim, palim, oštećenim ljudima (npr. Mojsije, David, apostoli). Jedina nada palog čovječanstva je milosrdna Božja narav i samo-dajuće Kristovo djelo.

5:9 “Jer zapanjenost je obuzela njega i sve njegove drugove zbog ulova ribe” Čudo je zabezknulo i pomoćnike.

5:10 “Jakov i Ivan, sinovi Zebedeja, koji bijahu drugovi sa Šimunom” Ovo će postati nutrašnji krug Isusovih učenika. Svi od njih bili su srednja klasa poslovnih ljudi iz Galileje.

▣ **“Nemoj se bojati”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelovanje koje je već u tijeku. To je karakterističan Lukin izričaj (usp. Lk 1:13.30; 5:10; 8:50; 12:32; Djela 18:9; 27:24).

▣ **“ti ćeš loviti ljude”** Ovaj grčki pojam podrazumijeva “uhvatiti ih žive”. To može biti smjerenje na Knjigu proroka Jeremije 16:16 o YHWH-inu slanju ribara i lovaca u svijet kako bi našli i obnovili Njegov narod. Moguće je da se ranocrkveni simbol ribe za kršćanstvo odnosi na:

1. akrostih: “Isus Krist, Božji Sin, Spasitelj”
2. lovljenje ribe, korišteno kao metafora za evangelizaciju.

5:11 “oni ostaviše sve” Nakon golemoga ulova ribe kao što je ovaj, koji je bio toliko mnogo vrijedan, oni su ih ostavili. Izniknulo je pitanje, jesu li ih oni ostavili trunuti? Očito ne. Tamo je bilo drugih radnika Zebedeja, ili su ih upotrijebili kako bi nahranili mnoštvo.

Ovdje opetovano, netko se pita koliko od ovog izričaja znači simboličko karakteriziranje istinske vjere (usp. Lk 5:28; 14:33).

▣ **“slijediše Njega”** Ovo vjerojatno nije bilo prvi put da su oni čuli, vidjeli, i razgovarali s Isusom. Iz Evanđelja po Ivanu učimo da ih je Andrija predstavio prije (usp. Iv 1:29-42). Ja sam siguran da su Ga oni čuli kako propovijeda i uči. Možda su Ga vidjeli kad je izvodio čudesa. Važno je shvatiti kako su oni ostavili sve i trenutačno Ga slijedili! To je bio rabinski način potvrde njihova službenog postajanja učenicima Isusa (usp. Lk 5:27-28; 9:23.49.57.59.61; 18:22.28).

OKIRNI UVIDI U STIHOVE 12-32

- A. Ova su izvješća usporedna s onima u Evanđelju po Marku 1:40-45; Mateju 8:1-4; te Marku 2:14-17; i Mateju 9:9-13.
- B. Ovi incidenti pokazuju Isusove revolucionarne stavove i djelovanja prema gubavcima i publici toliko različite od rabinskih Njegovoga vremena.
- C. Luka namjeravano odabire incidente koji su pokazali Isusovu silu:
  1. nad prirodom (Lk 5:1-11)
  2. nad bolešću (Lk 5:12-26)
  3. te nad predrasudom i ljudskim grijehom (Lk 5:27-32).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:12-16

¹²Dok On bijaše u jednome od gradova, gle, *tamo bijaše* čovjek prekriven s gubom; i kad on vidje Isusa, padne na svoje lice i zamoli Ga, govoreći: “Gospodine, ako si Ti voljan, Ti me možeš očistiti.” ¹³I On ispruži Svoju ruku i dotakne ga, govoreći: “Voljan sam; budi čist.” I trenutačno ga guba ostavi. ¹⁴I On mu naredi da nikome ne govori: “Nego idi i pokaži se svećeniku te prinesi prinos za svoje očišćenje, baš kao što Mojsije zapovijedi, kao svjedočanstvo njima.” ¹⁵Ali novosti o Njemu bijahu se širile čak brže, i veće mnoštvo skupljalo se kako bi Ga čulo i bilo iscjeljeno od svojih bolesti. ¹⁶Ali Sâm Isus često je umakao u pustinju i molio.

5:12 “On bijaše u jednome od gradova” Levitski zakonik 13:46 i Knjiga Brojeva 5:2-4 zabranjivale su gubavcima uključivanje u normalno izraelsko društvo.

▣ **“čovjek prekriven s gubom”** Luka, liječnik, koristi nekoliko medicinskih pojmova u ovome odlomku:

1. u Evanđelju po Luki 5:12 opisuje jačinu oboljenja uporabom tehničkoga pojma
2. u Evanđelju po Luki 5:18 koristi tehnički pojam za “paralizu /oduzetost” - različito od Mateja i Marka koji koriste više narodski pojam
3. u Evanđelju po Luki 5:31 Luka koristi medicinski pojam za “zdravo /dobro”.

▣ **“gubom”** Postojale su mnoge bolesti prekrive tim pojmom. Je li to suvremena guba neizvjesno je. Guba (ili je mišljeno na neku drugu kožnu bolest) u judaizmu bila je viđena kao bolest dana od Boga kao kazna (moguće zbog Uzije, usp. 2. Ljet 26:16-23).

▣ **“Gospodine, ako si Ti voljan, Ti me možeš očistiti”** Ovaj je čovjek očito čuo o Isusovoj sili, ali nije bio siguran u Njegovu voljnost. To je primjer TREĆEGA RAZREDA KONDICIONALNE REČENICE što znači moguće djelovanje, ovisno o drugim djelovanjima.

5:13 “On ... dotakne ga” Tehnički ovo bi Isusa učinilo nečistim. Isusov život pokazao je prvenstvo ljudi nad židovskim pravilima i obrednim čišćenjima.

5:14 “On mu naredi da nikome ne govori” Isus prekriva Svoje Božanstvo u sinoptičkim Evanđeljima sve dok veliki iskupiteljski događaji ne budu dovršeni. Vidjeti pun popis u tekstovima Evanđelja po Luki 8:56. Isus nije želio biti poznat samo kao iscjelitelj. Evanđelje još nije bilo dovršeno. Isus je nudio više, mnogo više, nego fizičko ozdravljenje. Iz Marka 1:45 učimo da ovaj čovjek nije poslušao.

▣ **“idi i pokaži se svećeniku”** Ovo upućuje na propise nađene u Levitskome zakoniku 14:1-32. Isus je želio:

1. svjedočiti svećeniku
2. pokazati da je On razumio i ispunio Mojsijevski zakon.

Luka bilježi još jednoga gubavca kojemu je bilo rečeno isto u Evanđelju po Luki 17:14.

5:15 “novosti o Njemu bijahu se širile čak brže” Palo, bolesno, usamljeno ljudstvo ići će bilo kuda po pomoć i nadu.

5:16 “Ali Sâm Isus često je umakao u pustinju i molio” Isus, Božji Sin Uskrsli, postavio je primjer za molitvene živote vjernika (usp. Lk 3:21; 5:16; 6:12; 9:18.28). Ako je Isus trebao otići i moliti za suočavanje sa životom, koliko više mi to trebamo!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:17-26

¹⁷Jednoga dana On bijaše poučavao; i tamo bijahu *neki* farizeji i učitelji zakona sjedeći *tamo*, koji dođoše iz svakoga sela Galileje i Judeje i iz Jeruzalema; a sila Gospodinova bijaše *nazočna* za Njega kako bi izveo iscjeljenje. ¹⁸A *neki* ljudi bijahu doveli na ležaju čovjeka koji bijaše oduzet; i oni ga pokušavahu uvesti i spustiti pred Njega. ¹⁹Ali ne našavši *ikakav* način da ga uvedu zbog svjetine, oni se popeše na krov i spuste ga kroz crijep s njegovom nosiljkom, u

sredinu *svjetine*, ispred Isusa. ²⁰Vidjevši njihovu vjeru, On reče: “Prijetelju, tvoji su ti grijesi oprosteni.” ²¹Pisari i farizeji počehše promišljati, govoreći: “Tko je ovaj *čovjek* koji govori bogohulja? Tko može oprostiti grijeh, nego Bog jedino?” ²²Ali Isus, svjestan njihova promišljanja, odgovori i reče im: “Zašto promišljate u svojim srcima? ²³Što je lakše, reći: ‘Tvoji su ti grijesi oprosteni’, ili reći: ‘Ustani i hodaj’? ²⁴Nego, tako da biste mogli znati da Sin Čovječji ima vlast na zemlji oprostiti grijeh” - On reče oduzetone - “Kažem ti, ustani, uzmi svoj ležaj i idi doma.” ²⁵Odmah on ustane pred njima, i uzme ono na čemu je ležao, i ode doma slaveći Boga. ²⁶Oni svi bijahu udareni sa zaprepaštenjem i počehše slaviti Boga; i oni bijahu ispunjeni strahom, govoreći: “Mi smo vidjeli izuzetne stvari danas.”

5:17 “Jednoga dana On bijaše poučavao; i tamo bijahu *neki* farizeji i učitelji zakona” Vidjeti usporednice u Evandjelju po Marku 2:3-12 i Mateju 9:1.

▣ “farizeji” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Farizeji.](#)

POSEBNA TEMA: FARIZEJI

- I. Pojam ima jedno od sljedećega mogućeg podrijetla:
  - A. “biti odvojen” - ova skupina razvila se tijekom razdoblja Makabejaca (to je najšire prihvaćeno stajalište), i odvojili su se od naroda zato da održe usmene predaje Mojsijevskoga Zakona (tj. *hasidim*)
  - B. “podijeliti” - ovo je još jedno značenje istoga hebrejskog korijena (BDB 827, BDB 831 I, KB 976); oba znače “dijeljenje”. Neki znanstvenici kažu da znači tumač (usp. Neh 8:8; 2. Tim 2:15)
  - C. “Perzijanac” - ovo je još jedno značenje istoga aramejskog korijena (BDB 828, KB 970). Neke od doktrina farizeja imaju puno zajedničkoga s dualizmom perzijskoga zoroastrijanizma ([vidjeti Posebnu temu dolje: Osobno zlo](#)).
- II. Postojalo je nekoliko teorija tko je osnovao farizeje:
  - A. teološka sekta ranoga judaizma (tj. Josip Flavije)
  - B. politička skupina iz razdoblja Hasmonejaca i Herodijanaca
  - C. znanstvena skupina Mojsijevskih tumača koji su pomagali običnoj osobi razumjeti Mojsijevski Savez i usmene predaje što ga okružuju
  - D. pokret ureda pisara, kao Ezra i Velika sinagoga, u natjecanju sa svećeničkim vodstvom Hrama. Oni su nastali iz sukoba s:
    1. ne-židovskom vladarskom gospodom (posebice Antioh IV. Epifan)
    2. plemstvom protiv laika
    3. onima predanima življenju sukladno Savezu nasuprot običnoga Židova Palestine.
- III. Naša obavijest o njima dolazi od:
  - A. Josipa Flavija, koji je bio farizej:
    1. *Antiquities of the Jews*
    2. *Wars of the Jews*
  - B. Novoga zavjeta
  - C. kasnijih židovskih izvora.
- IV. Njihove glavne doktrine
  - A. Vjerovanje u dolazećeg Mesiju, što je bilo pod utjecajem među-biblijske židovske apokaliptičke književnosti kao što je 1. Henokova knjiga.
  - B. Vjerovanje da je Bog djelatna u dnevnome životu. Ovo je bilo izravno oprečno od saduceja (usp. Djela 23:8). Mnoge farizejske doktrine bile su teološki kontrapunkti doktrinama saduceja.
  - C. Vjerovanje u fizičko-usmjereni život nakon smrti temeljen na zemaljskome životu, što je uključivalo nagradu i kaznu (usp. Dn 12:2).

- D. Vjerovanje u autoritet SZ-a kao i usmenih predaja (Talmud). Oni su bili uvjereni u bivanje poslušnim SZ-nim Božjim zapovijedima kako su bile tumačene i primijenjene od škola rabinskih znanstvenika (Shammai, konzervativac i Hillel, liberal). Rabinsko tumačenje bilo je temeljeno na dijalogu između rabinu dvije različite filozofije, jedne konzervativne i jedne liberalne. Ove usmene raspre o značenju Pisma konačno su bile napisane u dva oblika: Babilonski Talmud i nepotpun Palestinski Talmud. Oni su vjerovali da je Mojsije primio ova usmena tumačenja na planini Sinaj. Povijesni početak ovih raspi započeo je s Ezrom i ljudima “Velike sinagoge” (kasnije nazvane Sanhedrin).
- E. Vjerovanje u visoko razvijenu angeologiju. To je uključivalo i dobra i zla duhovna bića. Ono se razvilo iz perzijskoga dualizma i među-biblijske židovske književnosti.
- F. Vjerovanje u Božju suverenost, ali isto tako primjena ljudske slobodne volje (*yetzers*).
- V. Snaga farizejskoga pokreta
- A. Oni su voljeli, poštivali, imali pouzdanja u Božje otkrivenje (tj. sve od toga, uključujući Zakon, Proroke, Spise, u usmene predaje).
- B. Oni su bili predani bivanju pravednim sljedbenicima (tj. dnevna vjera i život) Božjega otkrivenja. Željeli su da “pravedan Izrael” ispuni proročka obećanja novoga, uspješnog dana.
- C. Oni su zagovarali jednakost sa judaističkim društvom, što je uključivalo sve stupnjeve ljudi. U tom smislu, odbacili su svećeničko (tj. saducejsko) vodstvo i teologiju (usp. Djela 23:8).
- D. Oni su bili zaštitnici valjane ljudske sastavnice Mojsijeuskoga Saveza. U potpunosti su tvrdili Božju suverenost, ali isto tako zadržali su potrebu za primjenom ljudske slobodne volje (tj. dva *yetzera*).
- E. NZ spominje nekoliko cijenjenih farizeja (tj. Nikodem, Bogat Mladi Vladar, i Josip iz Arimateje).
- VI. Oni su bili jedina sekta prvoga stoljeća judaizma koji su preživjeli uništenje Jeruzalema i Hrama što su izvršili Rimljani godine 70. Prerasli su u moderni judaizam.

POSEBNA TEMA: OSOBNO ZLO

I. SOTONA JE VRLO TEŠKO PITANJE

- A. SZ ne otkriva izvornog neprijatelja dobru, nego Slugu YHWH koji nudi čovječanstvu drugu mogućnost i optužuje čovječanstvo za nepravdu (A. B. Davidson, *Old Testament Theology*, str. 300-306).
- B. Zamisao osobnoga izvornog neprijatelja Boga razvijala se unutar-biblijske (ne-kanonske) književnosti pod utjecajem perzijske religije (*zoroastrijanizam*). Ova je, zauzvrat, imala veliki utjecaj na rabinski judaizam (tj. izgnanstvo Izraela u Babilon, Perziju).
- C. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim, skupinama.

Ako netko pristupi proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (proučavanje svake Knjige ili pisca ili književne vrste i zasebno opisano) onda su otkrivena vrlo različita gledišta zla.

Ako, međutim, netko pristupi proučavanju zla s ne-biblijskoga ili posebno-biblijskoga pristupa svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama tada je većina NZ-noga razvitka pretkazana u perzijskom dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Pod pretpostavkom da je netko odan Božanskome autoritetu Pisma (kao što sam ja!), onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od dopuštajućega židovskog folkloru ili engleske književnosti (tj. Dantea, Milтона) kako bi unaprijedili razjašnjenje zamisli. U ovome području otkrivenja postoje dakako tajnovitosti i dvosmislenosti. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo ([vidjeti Posebnu temu dolje: Lucifer](#)), njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

II. SOTONA U STAROME ZAVJETU

Izgleda da se u SZ-u pojam Satan [Sotona] (BDB 966, KB 1317) ili "optužitelj" odnosi na tri izdvojene skupine:

- A. ljudski optužitelji (1. Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14.23.25; Ps 109:6.20.29)
- B. anđeoski optužitelji (Br 22:22-23; Zah 3:1):
  1. Anđeo Gospodinov – Knjiga Brojeva 22:22-23
  2. Sotona – 1. Knjiga Ljetopisa 21:1; Job 1 - 2; Knjiga proroka Zaharije 3:1
- C. demonski (moguće Sotona) optužitelji (1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Samo je kasnije u međuzavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovjećena sa Sotonom (usp. Knjiga mudrosti 2:23-24; 2. Hen 31:3), i čak je kasnije to postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). "Sinovi Božji" iz Knjige Postanka 6 postaju anđeli u 1. Henokovoj 54:6. Oni postaju podrijetlo zla u rabinskoj teologiji. Spominjem ovo, ne da bih branio ovu teološku ispravnost, nego kako bih pokazao njen razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti bile su dodane anđeoskome, utjelovljenom zlu (tj. Sotoni) u 2. Poslanici Korinćanima 11:3; Knjizi Otkrivenja 12:9.

Podrijetlo poosobljenoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za to je Izraelov jak monoteizam (usp. 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost bila je pripisana YHWH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori mogućih obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od "sinova Božjih" (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14; Ezekiel 28, gdje su častohlepni bliskoistočni kraljevi (Babilona i Tira) korišteni za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje glede toga pristupa. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao Stabla spoznaje dobra i zla (Ez 31). Međutim, Knjiga proroka Izaije 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeosku pobunu kroz ponos. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone ovo je vrlo neizravan način i mjesto za napraviti to ([vidjeti Posebnu temu dolje: Lucifer](#)). Moramo se čuvati od stremljenja sustavne teologije da uzme male, višeznačne dijelove različitih svjedočanstava, autora, knjiga, i književnih vrsta te ih spaja kao dio jedne Božanske slagalice.

III. SOTONA U NOVOME ZAVJETU

Alfred Edersheim (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII [str. 748-763] i XVI [str. 770-776]) kaže da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i demonškoga nagađanja. U ovome području rabini nisu dobar izvor za istinu. Isus se korjenito razišao od učenja Sinagoge. Ja mislim da je rabinska zamisao anđeoskog posredovanja (usp. Djela 7:53) i protivljenja davanja Zakona Mojsiju na brdu Sinaj otvorila vrata zamisli o arkandeoskome neprijatelju YHWH-i kao i čovječanstvu. Postoje dva velika boga iranskoga dualizma (Zoroaster):

1. *Ahura Mazda*, kasnije nazvan *Ormuzd*, koji je bio big stvoritelj, dobar bog
2. *Angra Mainyu*, kasnije nazvan *Ahriman*, uništavajući duh, zao bog.

Oni su se borili za vrhovnu vlast sa Zemljom kao bojnim poprištem. Ovaj se dualizam razvio u judaistički ograničeni dualizam YHWH i Sotone.

Sigurno postoji napredujuće otkrivenje u NZ-u kao što je razvitak zla, ali ne kao razrada rabinske tvrnje. Dobar primjer ove razlike je "rat u Nebu". Pad Sotone (đavla) je logička neizbježnost, ali osobitosti nisu date ([vidjeti Posebnu temu dolje: Pad Sotone i njegovih anđela](#)). Čak i ono što je dato prekriveno je apokaliptičkim žanrom (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona (đavao) pobijeden i prognan na Zemlju, on još uvijek djeluje kao sluga YHWH-in (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

U ovome području moramo zauzdati našu radoznalost. Postoje osobne sile kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i čovječanstvo je još uvijek odgovorno za njegove /njene odabire. Postoji duhovna borba, i prije i poslije spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijedeno i ono će biti uklonjeno (usp. Otk 20:10)!

POSEBNA TEMA: LUCIFER (iz Knjige proroka Izaije 14:12)

Pojam hebrejskoga NOMINATIVA MUŠKOGA RODA je לילל (BDB 237, KB 245). Ovaj je oblik nađen jedino ovdje u SZ-u. Korijen GLAGOLA, ללל može značiti:

1. “sjati”, moguće upućivanje na Mlađaka ili Danicu, jutarnju zvijezdu
2. “biti hvastav”, ili “hvaliti”, od čega smo dobili Aleluja psalme (tj. psalme hvaljenja).

KB spominje nekoliko mogućnosti kao podrijetlo ovoga korijena:

1. iz ugaritskoga korijena, *hll*
2. iz arapskoga korijena, polumjesec Mlađaka
3. iz hebrejskoga korijena, neizvjesno, ali vjerojatno upućuje na jutarnju zvijezdu Danicu (“sin osvita”)
4. iz latinskoga, “Lucifer” upućuje na Danicu (tj. doslovno “svjetlonoša”).

Sav naglasak naslova jeste taj da je ovo nebesko svjetlo brzo potisnuto od jutarnjega svjetla. Njegov sjaj je kratkotrajan! Postoji novi, sjajniji, i bolji dolazak svjetla!

Izaija 14:12: “ti” Naredna dva retka stiha Izaije 14:12 očito upućuju na zemaljskoga kralja Asirije ili Babilona (usp. Iz 14:16-17). Slika spjeva (Iz 14:4-21) uzeta je iz kanaanske mitologije (posebice stihovi 13-14), što je poznato iz pločica iz Raš Šamre nadnevka iz petnaestoga stoljeća prije Krista nađenih kod grada Ugarita.

Pojmovi “zvijezdo jutra” (*Helal*) i “osvita” (*Šabar*) oba su imena božanstava u kanaanskoj mitologiji, kao što je planina bogova na sjeveru (planina Safon, usp. Ps 48:2; Iz 14:13). Isto je tako naslov za božanstvo, “Previšnji”, uobičajen u ugaritskim spjevovima i upućuje na *Baal Šamima* (“Gospodar neba”). U kanaanskoj mitološkoj poeziji *Helal*, niži bog, pokušava prigrabiti silu, ali je poražen. Ovo stoji iza Izaijine slike oholosti istočnjačkoga vlastodržca.

Ovaj je opis ponosa, oholosti kralja Bliskoga Istoka proširen iz Knjige proroka Izaije 14:8-11. Jedino stih 12, uzet doslovno slijedeći Vulgatu, i manjak znanja o ugaritskoj književnosti može koristiti ovaj okvir kao upućivanje na pobunjenoga anđeoskog vođu. Vidjeti Knjigu proroka Izaije 14, Okvirni uvidi, B.

Izaija 14:13-14 Ova dva stiha pokazuju bahatost i ponos kraljeva Drevnoga Bliskog Istoka:

1. “Ja ću se popeti na...”, BDB 748, KB 828, *Qal* IMPERFEKT
2. “Ja ću podići svoje prijestolje...”, BDB 926, KB 1202, *Hiphil* IMPERFEKT
3. “Ja ću sjesti na...”, BDB 442, KB 444, *Qal* IMPERFEKT
4. “Ja ću se popeti iznad...”, isti GLAGOL kao #1
5. “Ja ću učiniti sebe poput...”, BDB 197, KB 225, *Hiphil* IMPERFEKT.

Bahatost i ponos srž su paloga ljudskog duha. YHWH jedinstveno osuđuje ovo ljudsko samoproглаšenje božanstvom!

Postojalo je vrijeme kad sam mislio da su Knjige proroka Izaije 14 i Ezekiel 28 prikrivene reference na pad Sotone. Međutim, Biblija naslovljava oba od ovih poglavlja ljudskim kraljevima Drevnoga Bliskog Istoka (tj. Tir, Babilon). Smjernja i slika uzeti su i iz Knjige Postanka 1 – 3 i iz ugaritske mitologije. To sam vidio jasno kad sam zabilježio kako Ezekiel 31 koristi sliku Postanka za opis faraona kao “stabla spoznaje dobra i zla”.

Mi želimo znati podrijetlo Sotone. Knjiga proroka Izaije 14 nam izgleda govori o njemu ali zabilježite Izaiju 14:9-12.15-20! Svrha i podrijetlo osobnoga zla mora ostati tajnovitost!

POSEBNA TEMA: PAD SOTONE I NJEGOVIH ANĐELA (iz Knjige Otkrivenja 12:4)

Otkrivenje 12:4 “njegov rep pomete trećinu nebeskih zvijezda i baci ih na zemlju” Zato jer je pojam “nebeskih zvijezda” korišten vrlo često u SZ-u kako bi uputio na Božje svete (usp. Post 15:5; Jer 33:22; Dn 12:3), neki su pretpostavili da to upućuje na svete, ali okvir vjerojatno upućuje na anđele (usp. Dn 8:10; 2. Pt 2:4; Juda, stih 6). Padajući anđeli (tj. slika padajućih zvijezda) uobičajeni su motiv u židovskoj međuzavjetnoj apokaliptičkoj književnosti (tj. 1. Henokova).

Sotona ([vidjeti Posebnu temu u Lk 4:1: Sotona](#)) ocrtan je s anđelima u Nebu pred Bogom u Knjizi o Jobu 1 - 2 i Knjizi proroka Zaharije 3. On je moguće bio “pokrivajući kerubin” (usp. Ez 28:12-18). Ovaj opis, koristeći metafore iz Vrta Eden, ne odgovara kralju Tira, nego kraljevu ponosu i oholosti oponašanoga Sotone (ja postajem više i više uznemiren s ovim

pristupom jer je u Knjizi proroka Ezekiel 31, kralj Egipta opisan kao stablo spoznaje dobra i zla. Ezekiel redovito koristi pojmove Edena za opis kraljeva). U SZ-u Sotona nije neprijatelj Boga, nego čovječanstva (usp. Otk 12:10). Sotona nije bio stvoren za nego se razvio u glavnog neprijatelja svega dobrog i svetog (usp. A. B. Davidsonovu *An Old Testament Theology*, str. 300-306). Nekoliko je puta bilo rečeno kako je on zbačen s Neba (usp. Iz 14:12; Ez 28:16; Lk 10:18; Iv 12:31; 2. Pt 2:4; i Otk 12:7-12). Poteškoća je kada. Je li:

1. tijekom SZ-noga razdoblja:
  - a. prije stvaranja čovjeka, (tj. između Post 1:1 i 1:2, nazvanog “teorija jaza”; [vidjeti Posebnu temu dolje: Dan \[yom\]](#))
  - b. neko vrijeme nakon Joba ali prije Knjige proroka Ezekiel 28:16
  - c. tijekom razdoblja nakon izgnanstva, ali nakon Knjige proroka Zaharije 3:1
2. tijekom NZ-noga razdoblja:
  - a. nakon kušnje Isusa (usp. Mt 4:10)
  - b. tijekom misijskoga puta sedamdesetorice (usp. Lk 10:18)
  - c. u času kraja vremena pobune (usp. Otk 12:9).

Pitanje je upućuje li “trećina zvijezda” na anđele koji su se pobunili protiv Boga i odabrali slijediti Sotonu. Ako je tako, ovo može biti jedini temelj Pisma za demonsko NZ-a povezano s palim anđelima (usp. Otk 12:9.12). Broj, “jedna trećina”, može se odnositi na:

1. ograničenje uništenja tijekom osuda truba (usp. Otk 8:7-12; 9:15.18) a ne poseban broj
2. može predstavljati Sotonovo zavođenje dijela anđela
3. može biti mitološko smjerenje na Babilonsko izvješće o stvaranju.

Na ovoj točki od koristi može biti zapamtiti da iako je ovaj predmet zanimljiv, on vjerojatno nije bio autorova nakana u tome okviru za raspravu o:

1. podrijetlu demonskoga
2. padu Sotone
3. anđeoskoj pobuni u Nebu.

U apokaliptičkoj književnosti središnja tema viđenja jeste ključna, ali doslovnost predstavljanja, pojedinosti i slike su dramske, simboličke, zamišljene ([vidjeti Posebnu temu dolje: Apokaliptička književnost](#)). Naša je radoznalost i zapadnjačko razmišljanje ono koje motivira naša iscrpna, logička, doktrinarna utvrđivanja ovih simboličkih tekstova. Budite pozorni od guranja pojedinosti; apokaliptička književnost često je istinski teološki predstavljena u maštovitoj okosnici. Ona je istinita, ali simbolički predstavljena!

POSEBNA TEMA: DAN (YOM)

Teorije o značenju *yom* (dan) uzete i usvojene od dr. Johna Harrisa (dekan Škole kršćanskih proučavanja i profesor SZ-a u Baptističkome sveučilištu istočnoga Teksasa) iz Istraživanja SZ-a udžbenik I.:

1. Teorija doslovno o dvadeset-četverosatnome razdoblju
Ovo je otvoren pristup (usp. Izl 20:9-11). Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:
  - a. kako je postojalo svjetlo prvoga dana kad Sunce nije bilo stvoreno sve do četvrtoga dana?
  - b. kako su bile sve životinje (posebice one autohtone drugim dijelovima svijeta) imenovane u manje od jednoga dana (usp. Post 2:19-20)?
2. Teorija dan - doba
Ova teorija nastoji uskladiti znanost (posebice geologiju) s Pismom. Ta teorija kaže da su “dani” bili “geološka doba” u trajanju. Njihovo je trajanje nejednako, i oni se približavaju različitim slojevima opisanima u uniformitarističkoj geologiji. Znanstvenici se nastoje usuglasiti s općim razvojem Knjige Postanka 1: para i vodena masa prethodila je odvajanju kopna i mora prije pojavka života. Biljni život došao je prije životinjskoga života, a čovječanstvo je predstavljalo zadnji i najsloženiji oblik života. Iz ovoga pristupa izniču pitanja:
  - a. kako su biljke preživjele “doba” bez Sunca?
  - b. kako se odvijalo oprašivanje u biljkama ako još kukci i ptice nisu bile stvorene do “doba” kasnije?
3. Teorija o zamjeni doba – dan
Dani su ustvari dvadeset-četverosatna razdoblja, ali svaki je dan odvojen dobima u kojima je nešto stvoreno

bilo razvijeno. Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:

- a. iste poteškoće kao u teoriji dan - doba
  - b. označavali li tekst "dan" kao onaj upotrijebljen za oboje i za dvadeset-četiri sata i za neku eru?
4. Napredujuća teorija Stvaranje - Katastrofa
Ova teorija ide kako slijedi: između Postanka 1:1 i 1:2, postojalo je neodređeno vremensko razdoblje u kojem se pojavljuju geološka doba; tijekom toga razdoblja, prapovijesna su stvorenja navedena po redu predloženih okamina koje su se stvorile; prije oko 200.000 godina, pojavila se nadnaravna nepogoda i uništila većinu života na ovoj planeti i prouzročila izumiranje mnogih životinja; onda su se pojavili dani iz Postanka 1. Ovi dani upućuju na ponovno Stvaranje, prije negoli na prvotno Stvaranje.
5. Jedino - Eden teorija
Izvjeshće o stvaranju upućuje jedino na Stvaranje i fizičke vidove Vrta Eden.
6. Teorija jaza
Temeljeno na Postanku 1:1, Bog je stvorio savršeni svijet. Temeljeno na Postanku 1:2, Lucifer (Sotona) je bio postavljen da nadzire svijet i pobunio se. Bog je potom osudio Lucifera i svijet potpunim uništenjem. Milijune godina, svijet je bio ostavljen samim i prošla su geološka doba. Temeljeno na Postanku 1:3 - 2:3, u 4004. godini prije Krista, pojavilo se šest doslovnih dvadeset-četverosatnih dana ponovnoga stvaranja. Biskup Ussher (1654. g.) upotrijebio je genealogije Postanka 5 i 11 kako bi izračunao i datirao stvaranje čovječanstva u otprilike 4004.-oj godini prije Krista. Međutim, genealogije ne predstavljaju potpune kronološke sheme.
7. Teorija Svete sedmice
Pisac Knjige Postanka koristio je zamisao dana i tjedna kao književni način kako bi izložio Božansku poruku Božje djelatnosti u Stvaranju. Takva građa slikovito prikazuje ljepotu i sklad Božjega stvaralačkog djela.
8. Svečano uvođenje Kozmičkoga hrama
Ovo je noviji pogled Johna H. Waltona, u *The Lost World of Genesis One*, IVP. 2009., koji vidi šest dana kao "djelatnu ontologiju, ne materijalnu ontologiju". One opisuju Božje uređenje ili postavljanje djelatnoga svemira za dobro čovječanstva. To potkrepljuje druge drevne kozmologije. Na primjer, prva tri dana predstavljala bi Božje davanje "sezona (tj. vremena)", "vremena (tj. za usjeve)" i hranu. Ponavljan izričaj "to je dobro" može obilježiti djelotvornost.
- Sedmi dan može opisivati Božje uvođenje Njegova potpuna djelatnoga i nastanjenog "Kozmičkoga hrama" kao zakonskoga vlasnika, nadzornika i upravitelja. Knjiga Postanka 1 nema ništa s materijalnim stvaranjem tvari nego s uređivanjem te tvari za djelatno mjesto za Boga i ljude kako bi imali zajedništvo. "Dani" postaju književni način za navješćivanje drevne bliskoistočne opće suglasnosti kako:
1. nema razlike između "prirodnoga" i "natprirodnoga"
  2. božanstvo je uključeno u svaki vid života. Izraelova jedinstvenost nije bila njegov opći pogled na svijet nego sljedeće:
    - a. njegov monoteizam
    - b. Stvorenje je bilo za čovječanstvo, a ne za bogove
    - c. nema sukoba između bogova ili bogova i ljudstva u Izraelovu izvješću.
- On [Izrael – op.prev.] nije posudio svoje izvješće o stvaranju od drugih nego podijelio njihov opći pogled na svijet.

POSEBNA TEMA: APOKALIPTIČKA KNJIŽEVNOST

(ova Posebna tema uzeta je iz mojih komentara Knjige Otkrivenja)

Otkrivenje je jedinstveni židovski književni žanr, apokaliptički. Često je korišten u vremenima punima-napetosti kako bi izrazio uvjerenje da je Bog bio u nadzoru povijesti i da će donijeti oslobođenje Svome narodu. Ova vrsta književnosti obilježena je:

1. jakim osjećajem sveopće Božje suverenosti (monoteizam i determinizam)
2. borbom između dobra i zla, ovoga Doba i Doba koje mora doći (dualizam)
3. uporabom tajnih kodiranih riječi (uobičajeno iz SZ-a ili među-zavjetne židovske apokaliptičke književnosti)

4. uporabom boja, brojeva, životinja, ponekad životinja /ljudi
5. uporabom anđeoskoga posredovanja putem viđenja i snova, ali uobičajeno kroz anđeosko posredovanje
6. prvenstvenim žarištima na kraj-vremena (Novo doba)
7. uporabom određenog skupa simbola, ne stvarnosti, za naviještanje poruke o kraju-vremena
8. neki primjeri ove vrste žanra su:
  - a. Stari zavjet:
    - (1) Knjiga proroka Izaije 24 – 27; 56 - 66
    - (2) Knjiga proroka Ezekiel 37 - 48
    - (3) Knjiga proroka Daniela 7 - 12
    - (4) Knjiga proroka Joela 2:28 - 3:21
    - (5) Knjiga proroka Zaharije 1 – 6; 12 - 14
  - b. Novi zavjet
    - (1) Evanđelje po Mateju 24; Marku 13; Luki 21; i 1. Poslanica Korinćanima 15 (na neke načine)
    - (2) 2. Poslanica Solunjanima 2 (uglavnom)
    - (3) Knjiga Otkrivenja (poglavlja 4 - 22)
  - c. ne-kanonska (uzeto iz D. S. Russell, *The Method and Message of Jewish Apocalyptic*, str. 37-38):
    - (1) 1. Henokova knjiga, 2. Henokova (Henokove tajne)
    - (2) Knjiga svečanosti
    - (3) Sibilina proroštva III., IV., V.
    - (4) Zavjet dvanaest patrijarha
    - (5) Salomonovi psalmi
    - (6) Mojsijeva pretpostavka
    - (7) Izaijino mučeništvo
    - (8) Mojsijeva apokalipsa (Život Adama i Eve)
    - (9) Abrahamova apokalipsa
    - (10) Abrahamov zavjet
    - (11) 2. Ezdrina knjiga (4. Ezdrina)
    - (12) Baruh 2., 3.
9. postoji osjećaj dvojnosti u ovome žanru. On vidi stvarnost kao nizove dualizama, suprotivosti, ili napetosti (tako uobičajene u Ivanovim pisanjima) između:
  - a. Neba - Zemlje
  - b. Doba zla (zao čovjek i zli anđeli) – Novo doba pravednosti (pobožan čovjek i pobožni anđeli)
  - c. sadašnje postojanje – buduće postojanje.

Sve od ovoga kreće se prema dovršenju prouzročenoome Bogom. Ovo nije svijet kakvim je Bog namjeravao da bude, ali On nastavlja igrati, raditi, i prenositi Svoju volju za obnovom prisnoga zajedništva započetog u Vrtu Eden. Kristov događaj je razvođe Božjega nauma, ali dva Dolaska prouzročili su sadašnji dualizam.

▣ (5:17) “učitelji zakona” Ovo je čini se usporedno s “Pisari” iz Evanđelja po Luki 5:21 ([vidjeti Posebnu temu dolje: Pisari](#)). Većina od njih bili su farizeji, ali ne svi. Bili su stručnjaci u primjenjivanju usmenoga i pisanog zakona na praktična pitanja svakodnevnog života. U određenome smislu oni su preuzeli ulogu SZ-nih mjesnih levita. Ovi “biblijski pravnici” postali su rabini današnjega judaizma.

POSEBNA TEMA: PISARI

Naslov dolazi od hebrejske IMENICE (BDB 706, KB 767) što znači “izgovorena poruka”, “pisani spis /proglas” (KB 766). Grčki prijevod *grammateus* (LXX) uobičajeno upućuje na pisanu poruku. To može označavati:

1. odgajatelja (Neh 8)
2. vladinog dužnosnika (2. Kr 22:3-13)
3. zapisivača /tajnika (1. Ljet 24:6; 2. Ljet 34:13; Jer 36:22)
4. vojne poglavare (usp. Suci 5:14)
5. religijskoga vođu (tj. Ezra, Ezra 7:6; Neh 12:12-13).

U NZ-u oni su često povezani s farizejima ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Farizeji](#)). U određenome smislu oni su bili ljudi koji su odgajali u SZ-nim i Usmenim predajama (tj. Talmud). Pomagali su tumačiti i primjenjivati židovske predaje na svakodnevni život (usp. Sirah 39:6). Očito su pisari bili nazivani i “pravnici” (usp. Mk 12:28; Lk 7:30; 10:25; 11:45; 14:3). Međutim, njihova pravednost (tj. židovski legalizam i obred) nije mogao donijeti mir s Bogom (usp. Mt 5:20; Rim 3:19-20; 9:1-5.30-32; 10:1-6; Kol 2:20-22).

Bili su često opisivani u sinoptičkim Evanđeljima (Ivan ih nikad ne spominje, Iv 8:3 ne izvorno), za razliku od Isusa, i očito dolaze kao dužnosnici iz Jeruzalema (usp. Mk 3:22; 7:1). Neki su se, međutim, odazvali Njemu (usp. Mt 8:19):

1. sukob o jedenju s grješnicima i skupljačima poreza, Evanđelje po Marku 2:16; Mateju 9:9-13
2. sukob o izvoru Isusove vlasti u egzorcizmu, Evanđelje po Marku 3:22
3. sukob o Isusova opraštanja grijeha, Evanđelje po Mateju 9:3; Luki 5:21
4. zahtijevanje spektakularnoga znaka, Evanđelje po Mateju 12:38
5. sukob o pranju ruku (tj. obredna pranja), Evanđelje po Mateju 15:1-2; Marku 7:1-5
6. sukob o potvrđi svjetine kod pobjedonosnoga ulaska u Jeruzalem, Evanđelje po Mateju 21:15
7. Isusova optužba njihovih poriva (tj. traženje časti i nadmoći), Evanđelje po Marku 12:38-40
8. Isusovo optuživanje njih o bivanju licemjermim i slijepim vođama na Mojsijevu mjestu, Evanđelje po Mateju 23:1-36.

Zbog njihova poznavanja Pisma, oni su prvi morali biti oni koji su prepoznali i prihvatili Isusa, ali njihove predaje (usp. Iz 29:13; 6:9-10) zaslijepile su ih! Kad svjetlo postaje tama, koliko je velika ta tama!

▣ **“iz Jeruzalema”** Iz rabinske književnosti učimo da je Jeruzalem bio smatran odvojenom pokrajinom Judeje. Ovi su bili židovski predstavnici iz “zapovjedništva”! U određenome smislu biblijski znalci skupili su se kako bi ispitivali Isusa.

▣ **“a sila Gospodinova bijaše nazočna za Njega”** Zabilježite da Evanđelje po Luki 4:14 kaže “(u) sili Duha”. Moramo zapamtiti blizak međusobni odnos između Osoba i djela Trojedinoga Boga ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Trojstvo](#)). Zabilježite isto tako da pojam “Gospodinova” u ovome okviru upućuje na YHWH-u. Isus je bio YHWH-in posrednik u stvaranju, iskupljenju, i osudi.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 2:25: Isus i Duh.](#)

▣ Postoji nekoliko srodnih grčkih rukopisnih inačica u Evanđelju po Luki 5:17. Ove su nakane pisara da razjasne rečenicu:

1. čini se zapanjujućom izjavom reći farizejima i pisarima iz svakoga sela Galileje, Judeje, i Jeruzalema neka dođu kako bi čuli Isusa (usp. MSS α^1 , A^c, B, C, L, W i Vulgata te Sirijski prijevodi), tako su pisari promijenili rečenicu da ona upućuje na one koji bijahu iscijeljeni (usp. MS α^b i neke Koptske i Armenijske prijevode).

Ovo pokazuje kako kasniji pisari, kao i suvremeni zapadnjaci, ne razumiju istočnjačku književnost (hiperbola).

2. pojam “Njega” je JEDNINA i upućuje na Isusa (usp. MSS α , B, L, W), ali neki su pisari mislili kako to upućuje na one koji su bili iscijeljeni i napravili su ga MNOŽINOM (usp. MSS A, C, D, i Vulgatu, Pešitu i Armenijske prijevode). UBS⁴ daje “Njega” ocjenu “A”, što znači “izvjesno”.

5:18 “oduzet” Luka, poganski liječnik, koristi tehnički, medicinski pojam (Hipokrat, Galen), dok Matej i Marko koriste uobičajeno narječje.

5:19 “oni ga pokušavahu uvesti i spustiti” Većina kuća ima vanjske stubbe koje su omogućavale pristupnost krovu. Krov je bio mjesto druženja i čak spavanja u vrućoj sezoni godine. Možete li zamisliti kako je bilo onim ljudima sjediti u kratkoj kući kad je krov počeo padati na njih?

5:20 “Vidjevši njihovu vjeru” Ovdje “njihovu” upućuje i na prijatelje oduzetoga i na sâmoga oduzetog čovjeka.

Pojam “vjeru” glavni je NZ-ni pojam (usp. Lk 5:20; 7:9.50; 8:25.48; 17:5.6.19; 18:8.42; 22:32). Grčka IMENICA je *pistis* a GLAGOL je *pisteuō*. Taj je pojam u engleskome preveden s nekoliko riječi – vjera, povjerenje, pouzdanje ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:45: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \[pistis \(imenica\), pisteuō \(glagol\), pistos \(pridjev\)\] u NZ-u](#)). Zamisao je ključna za razumijevanje spasenja (usp. Iv 1:12; 3:16) i kršćanskoga života (usp. Heb 11:1.3.6).

Hebrejski ekvivalent je *emeth*, što je izvorno upućivao na nekoga koji ima čvrst stav, ali razvio se u metaforički dodatak o nekome tko je pouzdan, odan, vjerodostojan, i vjeran.

Vjera nije nešto što mi činimo, nego je to ruka koja prima darove od Boga (usp. Ef 2:8-9). To nije rad, nego primajući stav o potrebi i zahvalnosti. Mi nismo pouzdani, odani, vjerodostojni, ili vjerni, ali Bog jeste! Mi se pouzdajemo u Njegovu vjerodostojnost; mi vjerujemo Njegovoj vjernosti. Nada čitavoga palog ljudstva je nepromjenjiva narav Boga, Njegovo milosrđe i milost prema Njegovu pobunjenome ljudskom Stvorenju.

Ovi su prijatelji vjerovali da će Isus, kao Božji predstavnik, djelovati milosrdno prema njihovim prijateljima i oni bi napravili sve da svoga prijatelja dovedu k Isusu (usp. Lk 7:9.50; 8:48; 17:19; 18:42). O, kad bi prijatelji imali takvu vrstu ljubavi i brige danas!

▣ **“tvoji su ti grijesi oprosteni”** Gramatički oblik je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. To je bila začuđujuća izjava. Ona je značila izazivanje razgovora s religijskim vođama koji su bili prisutni. U rabinskome judaizmu, grijeh i bolest bili su povezani (usp. Iv 5:14 i Jak 5:13-15, međutim, nisu svi grijesi povezani s bolešću, usp. Iv 9:3). Ljudska krivnja uzrokuje mnoga fizička oboljenja.

5:21 “pisari” [Vidjeti Posebnu temu u Evandjelju po Luki 5:17: Pisari.](#)

▣ **“Tko može oprostiti grijeh, nego Bog jedino”** Upravo je ovo bio Isusov naglasak! Isus im je davao jasan, nedvojbeni znak kojeg su tražili. On je jasno navješćivao Svoje Mesijanstvo.

5:22 “Ali Isus, svjestan njihova promišljanja” Podrazumijeva li ovo:

1. da ih je Isus prisluškiavao
2. da je Isus poznavao njihovu teologiju
3. Isus je čitao njihove misli.

Kraj Evandjelja po Luki 5:22 podrazumijeva #3.

5:23-24 Iscjeljenja čovjeka bio je vanjski znak za ove religijske vođe o svrsi, sili, i osobi Mesije (usp. Lk 4:18-19). Umjesto zahvale i obožavanja (što su mu prvotno dali, usp. Lk 5:25-26), njihova će se srca okrenuti sebičnim interesima, čak ubojstvu (usp. Lk 22:2; Mt 12:14; 26:1; Mk 14:1; Iv 5:18; 7:1.19; 8:37.40; 11:53).

Ozdravljenje se može dogoditi čak bez vjere. Isus je iscjeljivao ljude kao sredstvo:

1. dobivanja pozornosti Svoji slušatelja
2. očitovanja sile i milosrđa Boga i Njegova Mesije
3. obuke učenika.

Opraštanje grijeha, međutim, nikad nije moguće bez osobne vjere.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?](#)

POSEBNA TEMA: ISCJELJENJE (je li iscjeljenje Božji naum za svako Doba?)

Za mene je potresno da svi koji su bili iscjeljeni u NZ-u nisu bili istovremeno “spašeni” (tj. pouzdanje u Krista i imanje vječnoga života). Fizičko iscjeljenje slab je nadomjestak za duhovno spasenje. Čudesa su samo istinski korisna ako nas dovode k Bogu. Svi ljudi žive u palome svijetu. Događaju se loše stvari. Bog često odabire ne posredovati, ali to ne govori ništa o Njegovoj ljubavi i skrbi. Budite pozorni od zahtijevanja da Bog djeluje čudesno za svaku potrebu u ovome sadašnjem Doba zla. On je suveren i mi ne znamo potpune suzvučke ikojega datog stanja.

Na ovoj točki želio bih dodati svoje bilješke iz komentara **2. Timoteju poslanice 4:20** o Pavlu i fizičkome iscjeljenju (vidjeti www.freebiblecommentaries.org):

“Postoji toliko mnogo pitanja što bismo htjeli postaviti NZ-nim piscima. Jedno pitanje jeste to što svi vjernici razmišljaju o fizičkome iscjeljenju. U Djelima apostolskim (usp. 19:12; 28:7-9) Pavao je kadar iscijeliti, ali ovdje i u 2. Poslanici Korinćanima 12:7-10 i Filipljanima 2:25-30, on izgleda nemoćan. Zašto su neki iscijeljeni a ne svi, i postoji li vremenski prozor povezan s iscjeljenjem koji se zatvorio?”

Ja jamačno vjerujem u nadnaravnoga, milosrdnoga Oca koji je iscjeljivao i iscjeljuje fizički kao i duhovno, ali zašto je ovaj iscjeljujući vid naizgled prisutan i potom upadljivo izostaje? Ja ne mislim kako je to povezano s ljudskom vjerom, jer Pavao je zasigurno imao vjeru (usp. 2. Kor 12). Osjećao sam da iscjeljujuća i vjerujuća čudesa

potvrđuju vjerodostojnost i pravovaljanost Evanđelja, koja se još uvijek događaju u područjima svijeta gdje su prvo naviještena. Međutim, osjećam kako Bog želi da mi hodamo sukladno vjeri a ne znaku. Isto tako, fizičko oboljenje često je dopušteno u životima vjernika:

1. kao privremena kazna za grijeh
2. kao životne posljedice u palome svijetu
3. da pomognu vjernicima biti duhovno zrelima.

Moja poteškoća jeste ta da nikad nisam znao što je uključeno! Moja molitva da bude vršena Božja volja u svakome slučaju nije manjak vjere nego iskrena nakana dopuštanja milostivome, milosrdnome Bogu da vrši Svoju volju u životu svakoga.”

Ovdje su moji zaključci:

1. iscjeljenje je bio važan vid službe Isusa i apostola
2. prvenstveno je bilo namjeravano potvrditi temeljito novu poruku o Bogu i Njegovu Kraljevstvu
3. ono pokazuje Božje srce za ljude koji pate
4. Bog se nije promijenio (Mal 3:6) i On još uvijek djeluje u ljubavi, u iscjeljenju (svi se duhovni darovi nastavljaju, usp. 1. Kor 12:9.28.30)
5. postoje primjeri gdje se iscjeljenje onih s velikom vjerom nije dogodilo (brošura što mi je pomogla u ovome području je od Gordona Feeja, *The Disease of the Health, Wealth Gospel*):
  - a. Pavao, 2. Poslanica Korinćanima 12:7-10
  - b. Trofim, 2. Timoteju poslanica 4:20
6. grijeh i bolest bili su povezani u rabinskoj misli (usp. Iv 9:2; Jak 5:13-18)
7. iscjeljenje nije jamstvo Novoga saveza. Ono nije dio pomirenja opisanog u Knjizi proroka Izaije 53:4-5 i Psalmu 103:3, gdje je iscjeljenje slika za oprostjenje (vidjeti Iz 1:5-6, gdje je bolest metafora za grijeh)
8. postoji istinska tajnovitost o tome zašto neki jesu a neki nisu iscijeljeni
9. moguće da iako je iscjeljenje prisutno u svakome dobu, postojalo je znakovito povećanje tijekom Isusova života; ovo povećanje ponovno će se dogoditi netom prije Njegova povratka.

Suvremeni autor koji mi je pomogao shvatiti kako je moja vlastita denominacijska predaja podcijenila djelo Duha, posebice ono čudesno, jeste Gordon Fee. On ima nekoliko knjiga, ali dvije što se bave s ovim područjem su:

1. *Paul, the Spirit, and the People of God*
2. *God's Empowering Presence: The Holy Spirit and the Letters of Paul.*

Kao i s većinom biblijskih pitanja, postoje dvije krajnosti. Mi moramo hodati u svjetlu što imamo u ljubavi, ali uvijek biti otvorenima za više svjetla iz Biblije i od Duha.

5:24 “Sin Čovječji” Ovaj pojam je Isusova samo-oznaka. U Knjizi proroka Ezekielu (primjer 2:1; Ps 8:4) to jednostavno znači “ljudsko biće”, ali u Danielu 7:13-14 to povlači pridodani suzvuk Božanstva (usp. 1. Iv 4:1-3). Ovaj pojam nije bio korišten u rabinskome judaizmu i, prema tome, nije imao vojne, nacionalističke, ekskluzivističke suzvuke. Vidjeti puniju bilješku u Evanđelju po Luki 6:5.

Usporednica u Mateju 9:8 ima izričaj “slaviti Boga, koji je takvu vlast dao ljudima”. Osvrt naglašava ljudski vid o “Sinu Čovječjem”. Pitanje je koliko je više razvijen gnosticizam Lukina vremena od onoga odraženoga u Evanđelju po Luki koji je odabrao ove vidove Isusova života i učenja što odražavaju Njegovu čovječnost.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sin Čovječji \(iz Knjige proroka Daniela 7:13\).](#)

POSEBNA TEMA: SIN ČOVJEČJI (iz Knjige proroka Daniela 7:13)

Aramejski izričaj (“*ben enosh*”, BDB 1085 GRAĐA i 1081) “sin čovječji” različit je od sličnoga hebrejskoga izričaja (“*ben adam*”) nadenome u Psalmima i Knjizi proroka Ezekielu. Oba su izričaja upotrijebljena usporedno u Knjizi o Jobu 25:6; Psalmu 8:4; 90:3; 144:3; Knjizi proroka Izaije 13:12. To očito upućuje na Mesiju i povezuje s Njegovom ljudskošću (usp. Dn 8:17; Job 25:6; Ps 8:4; Ez 2:1 [i mnogo više u Ez]), što je značenje aramejskoga i hebrejskoga izričaja “sin čovječji”, s njegovim božanstvom zbog oblaka koji su prijevoznik božanstva (usp. Dn 7:13; Mt 24:30; 26:64; Mk 13:26; 14:62; Otk 1:7; 14:14).

Isus koristi izričaj kako bi uputio na Samoga Sebe u NZ-u. U rabinskome judaizmu izričaj nije bio korišten o Mesiji. Izričaj nema isključive, nacionalističke, vojne suzvučke. On jedinstveno opisuje Mesiju kao potpunoga čovjeka i potpunoga Boga (usp. 1. Iv 4:1-3). Danielova uporaba prva je što se usredotočuje na njen Božanski vid!

Isus je koristio izričaj za Sebe u tri smisla:

1. Njegova patnja i smrt (npr. Mk 8:31; 10:45; 14:21; Lk 9:22.44)
2. Njegov dolazak kao Suca (npr. Mt 16:27; 25:31; Iv 5:27)
3. Njegov dolazak u slavi kako bi uspostavio Svoje kraljevstvo (npr. Mt 16:28; 19:28; Mk 13:26-27; 14:62).

Iz *The Jewish Study Bible*, str. 1657 (također vidjeti George E. Ladd, *A Theology of the New Testament*, str. 136-139), popisani su kasniji židovski prijevodi o ovome tekstu u Knjizi proroka Daniela:

1. ovaj okvir je Mesijanski (usp. 1. Hen 46:1; 48:10; 4 Ezra [2 Ezdre] poglavlje 13; b. Sanh. 98a)
2. sva naviještanja u ovome okviru već su ispunjena (usp. b. Sanh. 97b)
3. ovaj okvir ne upućuje na kraj vremena (usp. Post Rab. 98:2)
4. ovaj okvir predstavlja Izraela (usp. Ibn Ezra i Rashi).

▣ (5:24) “**ima vlast na zemlji oprostiti grijeh**” Ovo je bilo središnje pitanje židovskih vođa. Gdje je Isus dobio Svoju silu i vlast ([vidjeti Posebnu temu u Lk 4:6: Vlast \[exousia\]](#))? Oni nisu mogli nijekati Njegova čudesa ili silu Njegova učenja, tako probali su Njegovu vlast pripisati Zlome.

5:26 “oni bijahu ispunjeni strahom” Isus je bio ispunjen Duhom prije rođenja (usp. Lk 1:15). Elizabeta i Zaharija bili su ispunjeni Duhom tako da mogu bolje razumjeti Njegovu Osobu i rođenje (usp. Lk 1:41.67), ali Židovi su (tj. nazireji) ispunjeni bijesom (usp. Lk 4:25) a njihovi vođe ispunjeni su strahom (usp. Lk 5:26) i gnjevom (usp. Lk 6:11).

Luka nastavlja ovu temu u Djelima apostolskim:

1. učenici su ispunjeni Duhom (usp. Lk 2:4; 4:8.31; 9:17; 13:9)
2. židovski vođe (saduceji) bili su ispunjeni ljubomorom (usp. Lk 5:17)
3. židovska svjetina u Antiohiji Pizidijskoj bila je ispunjena ljubomorom (usp. Lk 13:45).

Nečiji odaziv Evanđelju određuje čime će biti ispunjen.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:27-28

²⁷Nakon toga On izađe i zapazi skupljača poreza imenom Levi kako sjedi u poreznoj kućici, i On mu reče: “Slijedi Me.” ²⁸I on ostavi sve iza sebe, i digno se i počne Ga slijediti.

5:27 “skupljača poreza imenom Levi” Iz Evanđelja po Marku 9:9 znamo da je on bio zvan i “Matej” (dar od YHWH). Također znamo iz Marka 2:13 da je bio “sin Alfeja”. Očito Isus nije mijenjao njegovo ime, nego je imao jedno židovsko ime a jedno galilejsko ime.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Karta imena apostola.](#)

POSEBNA TEMA: KARTA APOSTOLSKIH IMENA

	Matej 10:2-4	Marko 3:16-19	Luka 6:14-16	Djela apostolska 1:12-18
1. skupina	Šimun (Petar) Andrija (Petrov brat) Jakov (sin Zebedeja) Ivan (brat Jakova)	Šimun (Petar) Jakov (sin Zebedeja) Ivan (brat Jakova) Andrija	Šimun (Petar) Andrija (Petrov brat) Jakov Ivan	Petar Ivan Jakov Andrija
2. skupina	Filip Bartolomej Toma Matej (skupljač poreza)	Filip Bartolomej Matej Toma	Filip Bartolomej Matej Toma	Filip Toma Bartolomej Matej
3. skupina	Jakov (sin Alfeja) Tadej	Jakov (sin Alfeja) Tadej	Jakov (sin Alfeja) Šimun (zelot)	Jakov (sin Alfeja) Šimun (zelot)

Šimun (Kananac)
Juda (Iskariotski)

Šimun (Kananac)
Juda (Iskariotski)

Juda (sin Jakova)
Juda (Iskariotski)

Juda (sin Jakova)

Iz bilježaka Evanđelja po Luki 6:14:

6:14 “Šimun, kojeg On imenova Petar” Postoji tri druga popisa dvanaestorice apostola. Petar je uvijek prvi; Juda Iskariotski je uvijek zadnji. Postoji tri skupine od četvorice koje ostaju iste, čak premda je redosljed imena unutar skupina obrnut (usp. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Djela 1:13).

▣ **“Andrija”** Grčki pojam znači “hrabar /srčan”. Iz Evanđelja po Ivanu 1:29-42 učimo da je Andrija bio učenik Ivana Krstitelja i da je on doveo svoga brata, Petra, Isusu.

▣ **“Jakov”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov” (BDB 784), što znači “istiskivač” (usp. Post 25:26). Postoje dva muškarca imenom Jakov u ovome popisu Dvanaestorice. Jedan je brat Ivana (usp. Mk 3:17) i dio je nutarnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Ovaj je brat Ivana.

▣ **“Ivan”** Ovo je bio brat Jakova i član nutarnjega kruga učenika. On je napisao pet novozavjetnih Knjiga i živio je dulje od ikoga apostola.

▣ **“Filip”** Grčko ime znači “zaljubljenik konja”. Poziv njega zapisan je u Evanđelju po Ivanu 1:43-51.

▣ **“Bartolomej”** Ime znači “sin Ptolemeja”. On bi mogao biti Natanael iz Evanđelja po Ivanu (usp. Iv 1:45-49; 21:20).

6:15 “Matej” Hebrejsko ime (iz *Mattithiah*, usp. 1. Ljet 9:31; 15:18.21; 16:5; 25:3.21; Neh 8:4) znači “dar od YHWH”. Ovo upućuje na Levija (usp. Mk. 2:13-17).

▣ **“Toma”** Hebrejsko ime znači “bliznac” ili Didimus (usp. Iv 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **“Jakov sin Alfeja”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov”. Postoje dva muškarca imenom Jakov na popisu Dvanaestorice. Jedan je brat Ivana (usp. Lk 6:17) i dio je nutarnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Ovaj je poznat kao “Jakov manji” (usp. Mk 3:17).

▣ **“Šimun koji bijaše nazvan Zelot”** Grčki tekst Evanđelja po Marku ima “Kananac” (također Mt 10:4). Marko, čije je Evanđelje bilo pisano Rimljanima, moguće nije želi uporabiti političku “vruću tipku” riječ, zelot, što je upućivala na pokret židovske protu-rimske gerile. Luka ga ne naziva tim pojmom (usp. Djela 1:13). Pojam Kananac ima nekoliko izvedenica:

1. iz područja Galileje poznatog kao Kana
2. iz SZ-ne uporabe o Kanaancima kao trgovcima
3. od opće oznake kao domaći iz Kanaana.

Ako je Lukina oznaka ispravna, onda je zelot iz aramejskoga pojma za “entuzijast” (usp. Djela 1:17). Isusovih odabranih dvanaest učenika bilo je iz nekoliko različitih i natjecateljskih skupina. Šimun je bio član nacionalističke skupine koja je bila pobornik nasilnoga rušenja rimske vlasti. Uobičajeno ovaj Šimun i Levi (tj. Matej, skupljač poreza) ne bi mogli biti u istoj prostoriji jedan s drugim.

6:16 “Juda sin Jakova” On je bio zvan i “Lebej” (usp. Mt 10:3) ili “Juda” (usp. Iv 14:22). I Tadej i Lebej znače “ljubljeno dijete”.

▣ **“Juda Iskariotski”** Postoje dva Šimuna, dva Jakova, i dvojica Juda. Ime Iskariot ima dvije moguće izvedenice:

1. čovjek iz Keriota (grad) u Judi (usp. Jš 15:23, što bi značilo da je bio jedini Judejac)
2. ime njegova oca (usp. Iv 6:71; 13:2.26)
3. “čovjek bodež” ili plaćeni ubojica, što bi značilo da je on bio također zelot, kao Šimun.

▣ **(5:27) “poreznoj kućici”** Ova struka bila je položaj plaćen i od Rimljana i Heroda i bila je otvorena za veliku zloporabu. Očito je Levi skupljao poreze za Rimljane i Heroda na glavnoj cesti poznatoj kao *Via Maris*. On je bio posve izopćen od

mjesnih Židova glede svih religijskih i društvenih događaja zbog toga. Luka je odabrao zabilježiti nekoliko događaja ovih društvenih izopćenika (usp. Lk 3:12-13; 5:27-28,29-32; 7:34; 15:1-2; 18:9-14; 19:1-10). To je bio Lukin način uvjeravanja svojih poganskih čitatelja da će i njih YHWH i Njegov Krist uključiti po vjeri.

▣ **“Slijedi Me”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Činjenica da će Isus pozvati skupljača poreza da Ga slijedi bila je posve začuđujuća ljudima Kafarnauma čak i njegovim učenicima. To je zasigurno bio simbol da je Evanđelje bilo otvoreno svim ljudima.

5:28 “I on ostavi sve iza sebe, i digne se i počne Ga slijediti” Očito je on čuo Isusa propovijedati. On je djelovao na isti način kao Jakov, Ivan, i Petar (usp. Lk 5:11).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:29-32

²⁹I Levi napravi velik doček za Njega u svojoj kući; i tamo bijaše veliko mnoštvo poreznih skupljača i drugih ljudi koji bijahu naslonjeni na stol s njima. ³⁰Farizeji i njihovi pisari počеше gundati na Njegove učenike, govoreći: “Zašto vi jedete i pijete sa skupljačima poreza i grješnicima?” ³¹A Isus odgovori i reče im: “Nisu oni koji su zdravi ti što trebaju liječnika, nego oni koji su bolesni. ³²Ja nisam došao pozvati pravednike nego grješnike da se pokaju.”

5:29 “Levi napravi velik doček ... veliko mnoštvo poreznih skupljača” Luka bilježi mnoge večere što je pohađao Isus, uvijek sa svrhom učenja o Sebi i otkrivenja Sebe (usp. Lk 7:36; 9:12; 10:38; 11:37; 14:1; 19:7; 22:14; 24:30; 24:41). Zato jer je Kafarnaum bio na glavnoj cesti, bilo je brojnih skupljača poreza.

Svatko u gradu bio je šokiran što će se Isus povezati, čak jesti, s ovom skupinom i njihovima izopćenim prijateljima (još jedan uvid u Evanđelje, usp. Lk 7:34; 15:1-2).

Isus je jeo s društvenim i religijskim izopćenima kao način započinjanja razgovora s njima. Oni su se okupljali oko Njega jer je On djelovao na drukčiji način od samo-pravednih rabina i pisara. Jedenje je bio poseban događaj u Drevnome Bliskom Istoku što je odražavao prijateljstvo i prihvaćanje. Oni bi bili naslonjeni na svoj lijevi lakat oko niskoga stola u obliku konjske potkove s nogama iza sebe (to je bio izazov za J. Jeremiasa u njegovoj knjizi *The Eucharistic Words of Jesus*, str. 20-21. On tvrdi kako Židovi nisu redovito slijedili mediteranski običaj bivanja naslonjenim, osim tijekom blagdanskih dana). Na Bliskome Istoku oni koji nisu bili pozvani na blagovanje mogli su doći u blagovaonicu i stajati okolo zidova ili na vratima ili na prozorima i slušati razgovor.

Pitanje je koliko se simbolizma može učitati u ovaj okvir. Je li taj domjenak naviještanje Mesijanske gozbe što će uključiti izopćenike (usp. Mt 8:11; Lk 13:29, moguće upućivanje na Iz 59:15b-21)? Ako je tako, onda postoji teološki uvid da zajedništvo s Isusom zrcali zajedništvo u eshatološkome Kraljevstvu. Grješnici su izmireni sad i u vječnosti! Svi su grješnici dobrodošli (i svi su grješnici, čak i SZ-ni zavjetni narod, usp. Rim 3:9-18).

5:30 “Farizeji” Ovi su farizeji bili prisutni na večeri, ali nisu bili dio večere. To izgleda neuobičajeno, ali u drevnome svijetu svatko je mogao doći i stajati uokolo zidova ili gledati kroz prozore te sudjelovati u razgovoru bez bivanja službenim gostom na večeri. Očito “Farizeji” su bili drugo ime za “pisare”, koji su spomenuti prije u ovoj okviru. Oni su bili skupina predanih Židova koji su slijedili određenu predaju potvrđivanja Usmene predaje (Talmud). Zabilježite da su se oni suprotili učenicima a ne Sâmome Isusu. Isus, jedenjem s ovima ozloglašanim grješnicima, izražavao je zajedništvo i prijateljstvo. Ivan Krstitelj došao je prije kao isposnik i židovski su ga vođe odbacili; sad odbacuju Isusa, koji je došao više kao društvena osoba (usp. Mt 11:19; Lk 7:34). Oni su čak optužili Isusa za bivanje “pijanicom”, što znači “nezasitnikom” ili “netko tko previše pije”. Vrlo često religijska konverzacija ima ružnu i samo-pravedničku stranu.

Za raspru o podrijetlu i teologiji farizeja, [vidjeti Posebne teme Evanđelju po Luki 5:17: Farizeji: i Pisari.](#)

▣ **“Zašto vi jedete i pijete sa skupljačima poreza i grješnicima”** Oba GLAGOLA su PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što podrazumijeva redovitu djelatnost. Ja mislim da bi mnogi “crkveni ljudi” pitali isto pitanje danas, što pokazuje da je lako zaboraviti svrhu Isusova dolaska.

5:31 “Nisu oni koji su zdravi ti što trebaju liječnika, nego oni koji su bolesni” Usporednica u Evanđelju po Marku 2:15-17 je od pomoći. Želio bih ubaciti bilješku iz mojih komentara o Marku 2 (vidjeti www.freebiblecommentary.org).

2:17 “oni koji su bolesni” Oni su imali osjećaj potrebe što je bilo sržno za vjeru (usp. Mt 5:3-4) a Isus je bio njihov iscjelitelj i prijatelj (usp. Lk 7:34; 19:10).

▣ **“Ja nisam došao pozvati pravednike, nego grješnike”** Ovo je ironička, moguće sarkastička, izjava kao u Evanđelju po Marku 7:19. Ta izjava ne znači podrazumijevanje da su religijski vođe bili pravedni (usp. Mt 5:20) i, stoga, nisu se trebali pokajati, nego radije da je ova Isusova poruka (usp. Mk 1:14-15) bila više poziv onima koji su osjećali svoju vlastitu duhovnu potrebu. Isus često koristi poslovične izreke u Svome učenju (usp. Mk 2:17.21.22.27; 3:27; 4:21.22.25; 7:15; 8:35.36.37; 9:40.50; 10:25.27.31.43-44). Nitko nije više slijep od onih koji misle da vide!

U svojoj knjizi, *The Method and Message of Jesus' Teachings*, Robert H. Stein daje dobar naglasak o ovoj izjavi: ‘Iako pojam “totalitaran” ima mnoga negativna suzvučja, uporaba Archibalda M. Huntera o ovome pojmu je precizna i dobro opisuje potpunu predanost što Isus zahtijeva od svojim sljedbenika. Na usnama bilo koga drugog Isusova tvrdnja bi se pojavila kao dokaz o velikoj egomaniji, jer Isus jasno naznačuje da se čitav svijet okreće oko sebe samog te da je ljudska sudbina ovisna o njihovu prihvaćanju ili odbacivanju njega ... prema Isusu, sudbina čovjeka okreće se oko njega. Odbacivanje njega znači vječnu osudu; prihvaćanje njega znači prihvaćenost od Boga. Središnja točka povijesti i spasenja, tvrdi Isus, jeste on sâm. Slušati njega znači biti mudar i znači izbjeći osudu, ali odbacivanje njegovih riječi znači biti glup i propasti, jer njegove su riječi jedini siguran temelj na kojem treba graditi (Mt 7:24-27).’ (str. 118)

▣ **“zdravi”** Ovo je bilo upotrijebljeno kao tehnički medicinski pojam za “cjelovitost”.

5:32 “pokaju” Grčki pojam “pokajanje” znači promjena uma. Hebrejski pojam za “pokajanje” znači promjena djelovanja. Oboje je zahtijevano za istinsko biblijsko pokajanje. To je okretanje od (pokajanje), kao i okretanje k (vjera). Ovo dobro možemo vidjeti u Evanđelju po Marku 1:15, gdje kaže “pokajte se i vjerujte” (usp. Djela 3:16.19; 20:21). To pokazuje pozitivan vid vjere i negativan vid pokajanja. Isus je rekao to dobro kad je izjavio “osim ako se ne pokajete vi ćete svi isto tako umrijeti” (usp. Lk 13:3). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:33-39

³³A oni Mu rekoše: “Ivanovi učenici često poste i prinose molitve, učenici farizeja isto tako čine to, ali Tvoji jedu i piju.” ³⁴I Isus im reče: “Vi ne možete učiniti da pratitelji mladoženje poste dok je mladoženja s njima, možete li? ³⁵Ali takvi dani će doći; i kad bude mladoženja uzet od njih, onda će oni postiti u te dane.” ³⁶I On im je rekao i usporedbu: “Nitko ne trga komad odjeće s nove haljine i ne stalja ga na staru haljinu; inače on će strgati i novu, i komad od nove neće se prilagoditi staroj. ³⁷I nitko ne stavlja novo vino u stare vinske mješine; inače novo će vino razderati kože i ono će se biti proliveno, a kože uništene. ³⁸Nego novo vino mora biti stavljeno u nove mješine. ³⁹I nitko, nakon pijenja starog vina ne žudi za novim; jer kaže: ‘Staro vino je dobro dovoljno.’”

5:33 U usporednici (i moguće izvornome izvješću) Evanđelja po Marku 2:18 stoji kako židovski vođe postavljaju pitanje Isusovim učenicima (usp. MSS κ^{*2} , A, C, D, i Vulgata te Sirijski prijevodi), ali u Luki to je izjava (usp. MSS P⁴, κ^1 , B, L, W, i nekoliko Koptskih prijevoda). Odbor UBS⁴ za prijevod kaže da je Lukina izjava “gotovo izvjesno” (“B” ocjena) bila izvorna. Kasnije, pisari su promijenili oblik kako bi ga uskladili s Markovim izvješćem.

▣ **“poste”** Učenici farizeja i Ivana bili su kulturološki uvjetovani da poste dva put tjedno, u ponedjeljak i u četvrtak (usp. Lk 18:12). Mojsijevski Zakon ima samo jedan post na godinu, na Dan pomirenja (usp. Lev 16). Ovi dva-put-tjedno postovi dobar su primjer razvitka tradicionalizma (usp. Zah 7 - 8). Post gubi svoju duhovnu vrijednost kad postaje naredbeni i privlači pozornost na sebe (usp. Mt 6:16-18). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:2: Post.](#)

5:34-35 “mladoženje(a)” Pitanje Evanđelja po Luki 5:34 očekuje “ne” odgovor. Postoji toliko mnogo SZ-ne slike uključene u zamisao o “mladoženj(i)”. U SZ-u YHWH je mladoženja ili muž /suprug Izraela. Međutim, to nikad nije Mesijanski naslov. U ovome okviru Isus je mladoženja a Crkva je mladenka (usp. Ef 5:23-32). U Luki 5:35 “mladoženja (bude) uzet od njih” upućuje na vrijeme kad će se dogoditi odvajanje.

Sad, kao tumači, mi imamo dva odabira. Prvo, možemo vidjeti ovo kao kulturološku metaforu o vremenu radosti povezanome sa svadbom. Nitko me posti tijekom svadbe! Drugo, to možemo vidjeti parabolično kao Isusovo vrijeme na Zemlji i dolazak Njegova raspeća. Marko bi (koji je zapisao Petrove propovijedi u Rimu i razvio ih u prvo Evanđelje) znao

potpun suzvuk ovih pojmova natovarenih metaforama (u judaizmu je mladoženja bila metafora, ne o Mesiji, nego o dolasku Kraljevstva Božjeg). Je li to naviještanje Isusove smrti? On je jasno otkrio Svoje Mesijanstvo i Božanstvo kroz Svoje riječi i djela (tj. egzorcizam, ozdravljenja, oprostjenje grijeha). Njegovi će sljedbenici postiti na primjeren način i u primjereno vrijeme.

5:36 Usporednice u Evanđelju po Marku (2:21) i Mateju (9:16) pomažu nam razumjeti ovu parabolu napomenom da je ta zakrpa od komada odjeće što se ne skuplja (skupit će se). Nova zakrpa (Isus i Evanđelje) uništiti će staru odjeću (judaizam). Postojala je velika raspra o tome kako primijeniti ovu istinu. Čini se da naglašava potrebu da se bude fleksibilan u nečijoj vjeri. Međutim, mora se biti pozoran glede naravi i širenja te fleksibilnosti. To je osuda rabinskoga judaističkog doslovnog tumačenja Usmene predaje. Neka nam Bog pomogne! Ponekad smo više predani našim predajama i legalizmu nego što smo predani Bogu (usp. Iz 29:13). Ova parabola ima usporednicu u Marku 2:19-20 i Mateju 9:16-17.

5:37 “vinske mješine” Ovo je upućivalo na koze kojima su kože bile oderane na takav način da se omogući kožama biti uporabljenima kao spremište za tekućine (tj. voda, Post 21:15; mlijeko, Suci 4:19; i vino, Jš 9:4.13). Ove nove osušene kože imale bi kakvoće elastičnosti. Kad su te kože postale starima, proces fermentacije i novo vino prouzročilo bi im da se razderu. Judaizam nije bio kadar primiti Isusove uvide i ispravke te, stoga, isto je moralo postati ništavnim i bezvrijednim. Novi savez (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) došao je u Isusu! Ništa ne može ostati isto.

5:39 Zapadnjačka obitelj rukopisa, D (Bezae) petoga stoljeća poslije Krista, izostavlja Evanđelje po Luki 5:39 jer je:

1. to izostavljeno u Marku 2:22 i Mateju 9:17
2. čini se kako daje prvenstvo SZ-u (usp. Metzger, *A Textual Commentary*, str. 139).

Gdje je Luka dobio ovaj zaključni osvrt? Nije od Marka. Nema ga u Mateju, tako vjerojatno ni u “Q” (*Quell*, govori kako je o Isusu moguće pisao Matej). Luka je očito razgovarao s mnogim ljudima. To mora biti usmena predaja.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Evanđelje po Luki 5 toliko važno poglavlje u pokazivanju Isusove sile /snage i nadmoći?
2. Zašto je Isus želio da se gubavac pokaže svećeniku?
3. Zašto je Isus rekao gubavcu da ne govori nikome?
4. Zašto je Isus rekao: “tvoji su ti grijesi oprošteni”?
5. Zašto je Isusov poziv da dođe skupljaču poreza postao učeniku toliko radikalno?

EVANĐELJE PO LUKI 6

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
trganje usjeva u subotu 6:1-5	Isus je Gospodar subote 6:1-5	Isus i Zakoni o suboti 6:1-5	pitanje o suboti 6:1-2 6:3-4 6:5	trganje žita u subotu 6:1-5
čovjek s usahlom rukom 6:6-11	iscjeljivanje u subotu 6:6-11	6:6-11	čovjek s oduzetom rukom 6:6-10 6:11	ozdravljenje čovjeka s usahlom rukom 6:6-11
odabir Dvanaestorice 6:12-16	dvanaest apostola 6:12-16	odabiranje Dvanaestorice 6:12-16	Isus odabire dvanaest apostola 6:12-16	izbor Dvanaestorice 6:12-16
bogoslužje velikome mnoštvu 6:17-19	Isus iscjeljuje veliko mnoštvo 6:17-19	Propovijed na ravnicima (6:17-49) 6:17-19	Isus uči i iscjeljuje 6:17-19	svjetina slijedi Isusa 6:17-19
blagoslov i jao 6:20-26	blaženstva 6:20 6:20b-23 Isus proglašava jao 6:24-26	6:20-21 6:22-25 6:26	radost i žalost 6:20-21 6:22-25 6:26	prva propovijed: blaženstva 6:20-21 6:22-23 prokletstva 6:24-25 6:26
ljubav za neprijatelje 6:27-36	ljubiti svoje neprijatelje 6:27-36	6:27-31 6:32-36	ljubav za neprijatelje 6:27-31 6:32-36	ljubav za neprijatelje 6:27-36
suditi druge 6:37-42	nemojte suditi 6:37-42	6:37-38 6:39-42	suditi druge 6:37-38 6:39-40 6:41-42	sućut i velikodušnost 6:37-38 čestitost 6:39-42
stablo poznato po svome plodu 6:43-45	stablo je poznato po svome plodu 6:43-45	6:43-45	stablo i njegov plod 6:43-45	6:43-45
dva temelja 6:46-49	6:46-49	6:46-49	graditelju dviju kuća 6:46-49	istinski učenik 6:46 6:47-49

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKIRNI UVIDI

- A. Ovo se poglavlje izgleda dijeli na nekoliko odvojenih slučajeva:
1. Isus se sukobljava s farizejima oko jedenja žita Svojih učenika u subotu (usp. Lk 6:1-6)
  2. Isus se sukobljava s farizejima oko "iscjeljivanja čovjeka s usahlom rukom" u subotu (usp. Lk 6:6-11)
  3. Isus odabire dvanaest učenika (usp. Lk 6:12-19)
  4. Lukino zapisivanje propovijedi slično "Propovijedi na gori" u Evanđelju po Mateju 5 - 7 (zapisano u Lk 6:20-49).
- B. Postoji očita razlika između "Propovijedi na gori" zapisanoj u Evanđelju po Mateju i "Propovijedi na ravnicima" u Luki (usp. Lk 6:17). Evanđelje po Luki je čini se napisano kao stupanj društvenih uvjeta i stavova prema našem materijalnom svijetu (neki znanstvenici bi rekli da se Luka bavi sa zakašnjelom *Parusijom*); dok je Evanđelje po Mateju izgleda napisano kao napredovanje duhovnih stupnjeva što napreduju prema Kristo-sličnosti (eshatološka okolnost). Neizvjesno je zašto Luka uključuje "prokletstva" (tj. SZ-ni proročki "jao". Ovi jao su antitetičke usporednice blagoslovima), dok ih Matej posve izostavlja (ovo pokazuje da propovijedi zapisane u NZ-u nisu doslovne, nego sažeci i izvadci). U osnovi, Blaženstva nisu posebne zapovijedi što se moraju slijediti, nego primjeri stava prema našem sadašnjem svijetu i našem mjestu u njemu. Teško je odlučiti zapisuju li ili ne Luka i Matej dvije različite propovijedi koristeći slične teme i primjere (usp. Gleason Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 312 i 366) ili istu propovijed zabilježenu na drukčiji način (usp. D. A. Carson, "Matthew" u *Expositor's Bible Commentary*). Zapamtite svaki pisac Evanđelja odvojio je, prilagodio, i uredio Isusova učenja tako da budu upućena ciljanome slušateljstvu. Luka ispušta mnogo od židovskih elemenata u Isusovu učenju što Matej bilježi za svoje židovsko čitateljstvo.
- C. Lukin prikaz Isusove propovijedi uvelike je bio zanemaren od znanstvenika. Većina tumača koristi Matejevo izvješće kako bi tumačili Lukino izvješće. Međutim, ona su vrlo različita. Lukina Blaženstva nisu eshatološka, nego suvremena. Isus naslovljava Svoje učenike (usp. Lk 6:20). Kraljevstvo je ovdje! Vanjski fizički uvjeti vjernika ne smiju utjecati na njihovo pouzdanje i radost u Bogu.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:1-5

¹Sad dogodi se da je On prošao kroz neka polja usjeva u subotu; a Njegovi učenici bijahu brali klasje, trli ih u svojim rukama, i jeli zrnje. ²A neki farizeji rekoše: "Zašto radite to što nije zakonito u subotu?" ³I Isus im

odgovarajući reče: “Niste li čak čitali što David učini kad bijaše gladan, on i oni koji bijahu s njim, ⁴kako je ušao u kuću Božju, i uzeo i jeo posvećen kruh što nije zakonito ni za koga da jede osim jedino za svećenika, i to je dao svojim pratiteljima?” ⁵I On im bijaše rekao: “Sin Čovječji je Gospodar subote.”

6:1 “prošao kroz neka polja usjeva” Ovo je upućivalo na pješačke staze kroz polja usjeva što su okruživala sela i gradove. Ova “polja usjeva” mogu upućivati na bilo koju vrstu žitarica što rastu u ovome području (npr. ječam, pšenica /žito).

Talmud je učio da se ikoje putovanje više od 2.000 koraka u subotu smatra radom i, time, nije dozvoljeno. Zanimljivo je da je mnoštvo, zajedno s farizejima i pisarima, slijedilo Isusa u subotu, prema tome, oni su također bili krivi za kršenje ovoga zakona o Sabatu.

Ovo odražava Lukin neprekidan naglasak na sukobu između Isusa i religijskih vođa zbog Usmenoga zakona (predaje starješina). Njihov je legalizam proizašao iz iskrene želje držanja Božje riječi! Oni su bili iskreni i očito vrlo predani. Vjerovali su da je Mojsije primio usmene predaje od Boga na planini Sinaj i predao ih usmeno. Na ovoj točki ključne su tri Isusove parabole u Evanđelju po Luki 5:33-39.

▣ **“u subotu”** Ovaj je izričaj nađen u MSS P⁴, א, B, L, W i UBS⁴ mu daje ocjenu “C” zbog više neuobičajene (jedinstvene) mogućnosti, “drugi put prve subote”, nađeno je u MSS A, C, D, K, X, Delti.

Postoji nekoliko teorija o jedinstvenome odabiru riječi:

1. iz semitskoga izričaja iz palestinskoga svećeničkog kalendara što upućuje na subotu nakon Blagdana beskvasnoga kruga, ali druga teorija je nakon Pashe, od koje Židovi računaju 50 dana do Pedesetnice (usp. Lev 23:15, vidjeti *Archer Bible Commentary*, tom 28, str. 607)
2. iz pisarske pogriješke što je zbunjajuća za tri spominjanja Isusovih djelatnosti u subotu (usp. Lk 4:16.31; 6:1, vidjeti Bruce Metzger, *Textual Commentary*, str. 139).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sabat /Subota.](#)

POSEBNA TEMA: SABAT /SUBOTA

Ovo je iz hebrejske riječi (BDB 992, KB 1409) što znači “počinak” ili “odmor /obustava”. To je povezano sa sedmim danom stvaranja (vidjeti John H. Walton, *The Lost World of Genesis One*) kad je Bog prekinuo Svoj rad nakon dovršavanja početnoga stvaranja i odmora (usp. Post 2:1-3). Bog nije počinio zato što je bio umoran, nego zato jer: (1) stvaranje je bilo dovršeno i dobro (usp. Post 1:31) i (2) kako bi čovječanstvu dao redovit obrazac za štovanje i odmor. Korištenje kao dan štovanja započinje s Knjigom Postanka 2:2-3, gdje YHWH koristi Svoj odmor kao obrazac za životinje (usp. Izl 23:12) i čovječanstvo (ljudi trebaju redovit raspored rada, odmora, i štovanja). Subota započinje kao svi dani Postanka 1, u sumrak; prema tome, od sumraka u petak do sumraka u subotu bio je službeno vremensko razdoblje. Sve pojedinosti o njegovu održavanju date su u Izlasku (posebice poglavlja 16; 20; 31; i 35) i Levitskome zakoniku (posebice poglavlja 23 - 26). Izraelova prva primjena toga dana bila je u Izlasku 16:25-26 u skupljanju mane. To onda postaje dijelom “Deset Riječi” [Deset zapovijedi] (usp. Izl 20:8-11; Pnz 5:12-15). To je jedan primjer gdje su Deset zapovijedi u Izlasku 20 lagano drukčije od Deset zapovijedi u Ponovljenome zakonu 5. Ponovljeni zakon jeste priprema Izraela za trajan, ratarski život u Kanaanu.

Farizeji su uzeli ove propise i, prema svojim usmenim raspravama, tumačili ih (tj. Usmene predaje) kako bi uključili mnoga pravila. Isus je često izvodio čudesa, svjesno kršeći njihova izbirljiva pravila kako bi ušao u teološki razgovor s njima (tj. Mt 12). Nije bila subota ona koju je Isus odacio ili omalovažio, nego je to bio njihov samo-pravedni legalizam i manjak ljubavi (usp. Mk 2:27-28).

Rana crkva štovala je u subotu i prvoga dana sedmice (tj. nedjelja, Dan uskrsnuća, usp. Iv 20:1.19; Djela 20:7; 1. Kor 16:2). Sinagoga je naslovljavala rastući kršćanski pokret zahtijevanjem od članova neka odbace Isusa kao Mesiju (tj. Osamnaest blažensava). U ovome trenutku (tj. godine 70.) kršćani su se započeli sastajati isključivo u nedjelju.

▣ **(6:1) “Njegovi učenici bijahu”** Očito su učenici slijedili svoga Gospodara i kršili tradicionalne zakone u suboti (usp. Mt 12:1).

▣ **“brali klasje, trli ih u svojim rukama”** Farizeji su djelovanja učenika smatrali kao da:

1. žanju
2. viju žitarice
3. pripremaju hranu u subotu.

Ova su djelovanja bila nezakonika prema njihovim usmenim predajama temeljenima na Knjizi Izlaska 34:21. Za jedan primjer o rabinskim predajama vidjeti *Shabbath* 7:2. Isusovi učenici nisu radili ništa nezakonito u svojim djelovanjima glede skupljanja zrnja sukladno SZ-nim zakonima (usp. Pnz 23:25); poteškoća je bila taj dan (usp. Post 2:1-3; Izl 20:8-11; 23:12; 31:15; Pnz 5:12-15) u kojem su oni to radili! Čini se da pisci Evanđelja zapisuju Isusova djelovanja u subotu kako bi pokazali:

1. sporove što su prouzročili
2. da je Isus to radio svakoga dana i subota nije bila iznimka.

6:2 “neki farizeji” Farizeji su uobražavali da je Isus prekršio Knjigu Izlaska 34:21. Ovo pokazuje da je Isus uvijek imao mnoštvo koje Ga je slijedilo. To je mnoštvo bilo sastavljeno od učenika, bolesnih, znatizeljnih, i predstavnika religijskih vođa koji su Ga pokušavali uhvatiti u situaciji u kojoj bi Ga mogli iskoristiti.

To je mješavina: (1) poriva i (2) ljudi kojima je Isus govorio što uzrokuje da neko Isusovo učenje (bez njihova posebnog okvira) bude toliko teško za tumačenje budući smo nesigurni kome On upućuje Svoja učenja.

6:3 “Niste li čak čitali što David učini” Ovaj slučaj Davidova života čini se naglašava da ljudska potreba uzima prednost nad zakonskim obredima i predajama (usp. 1. Sam 21:1-6). Samo kratak osvrt o ovome izvješću u 1. Knjizi o Samuelu: mislim da je David lagao svećeniku u Nobu kako bi zaštitio njega od optužbe za pomaganje Davidu. Nažalost njega je ubio Šaul zbog pretpostavljene izdaje o pomaganju Davidu.

6:4 “kuću Božju” Ovo upućuje na Šator sastanka (usp. Izl 25-31).

▣ **“kruh”** Ovo upućuje na dvanaest velikih štruca kruha (što simbolizira Božju opskrbu za Dvanaest plemena) koji su bili smješteni na stolu u Svetinji i bili su zamjenjivani svakih sedam dana. Ove štruce kruha bile su za jelo samo za svećenike (usp. Izl 25:30; Lev 24:5-9). One su težile otprilike 6 ¼ funti.

▣ **“i to je dao svojim pratiteljima”** Ovaj je izričaj ponovljen u sva tri sinoptička Evanđelja (usp. Mt 12:3; Mk 2:25). To je dublji smisao 1. Knjige o Samuelu 21, ali ustvari, David je lagao o imanju pratitelja. On je očito napravio to kako bi zaštitio svećenike u Nobu za koje je znao da će se Šaul osvetiti na njima. Davidovi pratitelji, kao i drugi nezadovoljni Izraelci, nisu mu se pridružili sve do 1. Samuelove 22:1.

6:5 “Sin Čovječji” Ovo je bio PRIDJEVNI izričaj iz SZ-a. Upotrijebljen je u Knjizi proroka Ezekijela 2:1 i Psalmu 8:4 u svojoj pravoj etimologiji u značenju o “ljudskome biću”. Međutim, u Danielu 7:13 upotrijebljen je u jedinstvenome okviru što podrazumijeva čovječnost i božanstvo osobe naslovljene ovim novim eshatološkim kraljevskim naslovom (usp. Mk 8:38; 9:9; 13:26; 14:26). Budući ovaj naslov nije bio korišten od rabinskoga judaizma i, stoga, nije imao nikakva nacionalistička, ekskluzivistička, militaristička suzvučja, Isus je to odabrao kao savršen naslov i za prikrivanje i za otkrivanje Svoje dvojne naravi, potpun čovjek i potpuno Božanski (usp. 1. Iv 4:1-6). To je bila Njegova omiljena samo-oznaka. Upotrijebljena je dvadeset puta u Evanđelju po Luki (usp. Lk 5:24; 6:5; 9:22.26.44.58; 11:30; 12:8.10.40; 17:22.24.26.30; 18:8.31; 20:13; 21:27.36; 22:22.48.69; 24:7).

▣ **“je Gospodar subote”** Ovo ima zapanjujuće Mesijanske suzvuke (usp. Mt 12:6). Sabat /subota ([vidjeti Posebnu temu u Lk 6:1: Sabat /Subota](#)) bila je Božanski uspostavljena (usp. Post 2:1-3; Izl 28:11) i ovdje Isus tvrdi da je On Gospodar i Vladar nad njom.

Propisi o suboti postali su pravo prvenstvo. Ove predaje, ne ljubav za ljude stvorene u Božjoj slici, postale su prava poteškoća religije. Prvenstvo pravila zamijenilo je prvenstvo ljudi. Zasluga zamjenjuje ljubav. Religijske predaje (tj. Usmeni zakon) zamijenile su Božju nakanu (usp. Iz 29:13; Kol 2:16-23).

Kako netko može ugoditi Bogu? Dobra SZ-na analogija može biti žrtva. Bog ju je namijenio kao način za grješno, potrebno ljudstvo da dođe k Njemu i obnovi prekinuto zajedništvo, ali to se okrenulo u obrednu, liturgijsku proceduru. Tako isto, i zakon o suboti! Čovječanstvo je postalo sluga umjesto objekta (tj. razlog za zakone).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:6-11

⁶U drugu subotu On uđe u sinagogu i bijaše poučavao; a tamo bijaše čovjek čija desna ruka bijaše usahla. ⁷Pisari i farizeji bijahu Ga pomno promatrali *da vide* ako bude On ozdravljivao u subotu, tako da mogu naći *razlog* da Ga optuže. ⁸Ali On je znao što oni bijahu mislili, i On reče čovjeku s usahlom rukom: “Ustani i dođi naprijed!” I on se

digne i dođe naprijed. ⁹I Isus im reče: “Pitam vas, je li zakonito činiti dobro ili činiti zlo u subotu, spasiti život ili ga uništiti?” ¹⁰Nakon što je pogledao uokolo sve njih, On mu reče: “Ispruži svoju ruku!” I on učini *tako*; i njegova ruka bijaše obnovljena. ¹¹Ali oni sami bijahu ispunjeni bijesom, te raspravljaše zajedno što bi mogli učiniti Isusu.

6:6 “U drugu subotu On uđe u sinagogu i bijaše poučavao” Ovaj događaj usporedan je u Evanđelju po Mateju 12:9-14 i Marku 3:1-6. Sinagoga se razvila tijekom sužanjstva u Babilonu. Prvenstveno je bilo mjesto naobrazbe, molitve, štovanja, i zajedništva. Ona je bila izražaj judaizma, kao što je Šator sastanka bio nacionalno žarište.

Isus je redovito posjećivao sinagoge. On je učio Svoja Pisma i predaje u sinagoškoj školi u Nazaretu. U potpunosti je sudjelovao u židovskome štovanju prvoga stoljeća.

Također je zanimljivo da je Isus, očito namjeravano, djelovao na izazivajuće načine u subotu i u sinagogi. On je namjeravano kršio Usmene predaje (tj. Talmud) starješina kao što je ulazak u teološko suprotstavljanje /raspru s religijskim vođama (i mjesnim i narodnim; i s farizejima i sa saducejima). Najopsežnija raspra o Njegovoj teologiji što odstupa od tradicionalnih mjerila jeste Propovijed na gori (usp. Mt 5 - 7, posebice 5:17-48).

▣ **“tamo bijaše čovjek čija desna ruka bijaše usahla”** Jedino Luka, liječnik, zapisuje pojedinost kako je to bila desna ruka, što vjerojatno znači da je njegov zanatski život bio okončan.

6:7 “Pisari i farizeji bijahu Ga pomno promatrali” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA što upućuje na ponovljeno djelovanje, počinjanje nekog djelovanja, ili počinjenje nekog djelovanja u prošlo vrijeme. Uvijek je postojao određeni broj ovih religijskih vođa koji su pokušavali uhvatiti ili navući Isusa u kršenje pisanoga ili Usmenog Zakona (usp. Lk 14:1; 20:20; Mk 3:2).

▣ **“ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što slijedi Evanđelje po Marku 3:2. Oni su pretpostavljali da će On učiniti nešto što će kršiti njihove predaje.

▣ **“da Ga optuže”** Ovo je uobičajen GLAGOL u Septuaginti (usp. Pnz 6:5; 1. Mak 7:6.25; 2. Mak 4:47; 10:13.21).

6:8 “On je znao što oni bijahu mislili” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 5:22. Ovaj isti pojam upotrijebljen je u Luki 9:47 u upućivanju na učenike, dok u Luki 5:22 i 6:8 upućuje na Njegove neprijatelje.

▣ **“Ustani i dođi naprijed”** Ovo su oba IMPERATIVI, prvi je PREZENT AKTIVA a drugi AORIST AKTIVA. Ovaj čovjek nije molio da bude iscijeljen, ali Isus ga koristi kao predmet pouke za učenike i farizeje. Često su Isusova čudesa prvenstveno bila za poučavanje onih koji su promatrali.

6:9 Ovo je poteškoća! Čemu služi subota (usp. Mt 12:11; Mk 3:4)?

▣ **“život”** Ovo je dobar primjer grčke riječi *psuchē* upotrijebljene o osobi ili životu, ne o “duši”. Govoreći biblijski, ljudi nemaju “dušu”; oni jesu duša (usp. Post 2:7). Postoji nekoliko različitih riječi u hebrejskome i grčkome što upućuju na vidove čovječnosti, ali ustvari su istoznačnice zemaljskoga života.

6:10 “pogledao uokolo sve njih” Marko (Petar) dodaje “u bijesu” (usp. Mk 3:5).

▣ **“On mu reče”** Neki drevni grčki tekstovi dodaju “u bijesu” (NKJV), što dolazi od Evanđelja po Marku 3:5 gdje je to izravno usmjereno na farizeje, ne na osakaćenog čovjeka /bogalja. UBS⁴ daje kraćem tekstu (MSS P⁴, Ɑ, A, B, C, W) ocjenu “A” (izvjesno).

▣ **“Ispruži svoju ruku”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Talmud dopušta medicinsku pomoć kako bi se spasio život u subotu, ali ne dopušta iscjeljivanje.

▣ **“I on učini tako”** Ovo je čovjekov čin vjere.

6:11 “oni sami bijahu ispunjeni bijesom” Ovo pokazuje neprekidno spletkarenje religijskih vođa (usp. Mk 3:6). Riječ “bjesom”, “nerazuman gnjev”, tvorena je od riječi za “um” (*nous*) s ALFA PRIVATIVOM. Ovaj pojam upotrijebljen je u

Evandeljima jedino ovdje, ali Pavao ga koristi u 2. Timoteju poslanici 3:9. To je bio uobičajen pojam u mudrosnoj književnosti u Septuaginti (usp. Job 33:23; Ps 22:3; Izr 14:8; 22:15; i Prop 11:10).

▣ **“te raspravljajte zajedno što bi mogli učiniti Isusu”** Iz Evanđelja po Marku 3:6 učimo da se savjetovanje održavalo između herodovaca i farizeja, koji su bili tradicionalni neprijatelji (u politici i religiji).

Ovi vođe vidjeli su sebe kao YHWH-ine branitelje! Začuđujuće je da ove religijske vođe nisu vidjele sukob u svome ubojstvu s predumišljajem uspoređeno s Isusovim tobožnjim obredom i kršenjem subote (usp. Mt 26:4; Iv 11:53).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:12-16

¹²Bijaše u to vrijeme da On ode na planinu moliti, i On provede čitavu noć u molitvu Bogu. ¹³I kad dođe dan, On pozva Svoje učenike k Sebi i odabra dvanaest od njih, koje On imenova i kao apostole: ¹⁴Šimun, kojeg On imenova Petar, i Andrija njegov brat; i Jakov i Ivan; i Filip i Bartolomej; ¹⁵i Matej i Toma; Jakov *sin* Alfeja, i Šimun koji bijaše nazvan Zelot; ¹⁶Juda *sin* Jakova, i Juda Iskariotski, koji postade izdajnik.

6:12 “On ode na planinu” U Psalmima SZ-a planine su mjesta sigurnosti, snage, i nepromjenjivosti /trajnosti. One su povezane s YHWH-inom prisutnošću (usp. Ps 121:1) ili s Hramom (tj. planina Morija, usp. Ps 87:1). Mojsije je susreo YHWH-u na planini (tj. planina Sinaj, usp. Izl 19:16-25). Matej u Evanđelju, u svome zapisivanju Isusove Propovijedi na gori, čini jasnu poveznicu između Mojsija i Isusa. Isusova čuvena Propovijed (usp. Mt 5 - 7) bila je dana na planini. Ova pojedinost je možda došla od Markova Evanđelja (Petrovo svjedočanstvo) u Marku 3:13. Međutim, Luka zapisuje ovu Propovijed “na ravnicima”.

Neizvjesno je na koju planinu ovo upućuje. Postoji planina u Galileji što je spomenuta često u vezi s Isusovim susretom s učenicima nakon uskrsnuća (usp. Mt 26:32; 28:7.10). O ik kojoj lokaciji se radilo bilo je to očito vrijeme da se ode i bude s Ocem (usp. Lk 9:28).

▣ **“moliti, i On provede čitavu noć u molitvu Bogu”** Luka, više negoli ik koji drugi pisac Evanđelja, naglašava Isusov molitveni život (usp. Lk 3:21; 6:12; 9:18.28; 11:1-4) i Njegova učenja o molitvi (usp. Lk 11:5-8; 18:1-8.9-14).

Isus je proveo čitavu noć na molitvi (PERIFRASTIČKI IMPERFEKT AKTIVA) prije nego je odabrao dvanaest posebnih učenika koji će kasnije predstavljati Njega. Ovdje postoji napetost između predestinacije (Otac) i ljudske volje (Isus). Isus je, pun Duha, utjelovljeno Božanstvo, još uvijek trebao moliti. Juda izdajnik bio je jedan od bogougodnih odabira!

6:13 “On pozva Svoje učenike k Sebi” Bilo je mnogo ljudi koji su slijedili Isusa, muškaraca i žena, starih i mladih (usp. Djela 1:21-22). Isus je odabrao njih dvanaest da budu Njegovi posebni predstavnici i vođe. On je provodio mnogo vremena i uložio mnogo truda u njihovo učenje (vidjeti Robert Coleman, *The Master Plan of Discipleship*).

▣ **“dvanaest”** Ovo se izgleda odnosi na dvanaest plemena Izraela kao simbol Božjega naroda.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Broj dvanaest.](#)

POSEBNA TEMA: BROJ DVANAEST

Dvanaest je uvijek bio simbolički ([vidjeti Posebnu temu dolje: Simbolički brojevi u Pismu](#)) broj uredbe.

A. Izvan Biblije:

1. dvanaest znakova Zodijskih znakova
2. dvanaest mjeseci godine.

B. U SZ-u (BDB 1040 plus 797):

1. sinovi Jakova (židovska plemena)
2. odraženo u:
  - a. dvanaest stupova žrtvenika u Knjizi Izlaska 24:4
  - b. dvanaest dragulja na naprsniku velikoga svećenika (što stoji za plemena) u Knjizi Izlaska 28:21
  - c. dvanaest hljebova kruha u Svetinji u Šatoru sastanka u Levitskome zakoniku 24:5
  - d. dvanaest uhoda poslanih u Kanaan u Knjizi Brojeva 13 (po jedan iz svakoga plemena)

- e. dvanaest štapova (plemenska mjerila) kod pobune Koraha u Knjizi Brojeva 17:2
- f. dvanaest Jošuinih kamenova u Knjizi o Jošui 4:3.9.20
- g. dvanaest upravnih okruga u Salamonovoj upravi u 1. Knjizi o Kraljevima 4:7
- h. dvanaest kamenova Ilijinoga žrtvenika YHWH-i u 1. Knjizi o Kraljevima 18:31.

C. U NZ-u:

- 1. dvanaest odabranih apostola
- 2. dvanaest košarica kruha (po jedan za svakog apostola) u Evanđelju po Mateju 14:20
- 3. dvanaest prijestolja na kojima sjede NZ-ni učenici (upućivanje na 12 plemena Izraela) u Evanđelju po Mateju 19:28
- 4. dvanaest legija anđela za izbavljenje Isusa u Evanđelju po Mateju 26:53
- 5. simbolizam Knjige Otkrivenja:
  - a. 24 starješine na 24 prijestolja u 4:4
  - b. 144.000 (12x12.000) u 7:4; 14:1.3
  - c. dvanaest zvijezda na ženinoj kruni u 12:1
  - d. dvanaest vrata, dvanaest anđela što odražaju dvanaest plemena u 21:12
  - e. dvanaest temeljnih kamenova Novoga Jeruzalema i na njima imena dvanaest apostola u 21:14
  - f. dvanaest tisuća stadija u 21:16 (veličina novoga grada, Novoga Jeruzalema)
  - g. zid je 144 lakata u 21:17
  - h. dvanaest vrata od biserja u 21:21
  - i. stabla u Novome Jeruzalemu s dvanaest vrsta ploda (po jedan za svaki mjesec) u 22:2.

POSEBNA TEMA: SIMBOLIČKI BROJEVI U PISMU

A. Određeni brojevi djelovali su i kao brojevi i kao simboli:

- 1. jedan - Bog (npr. Pnz 6:4; Ef 4:4-6)
- 2. četiri - čitava Zemlja (tj. četiri ugla [kraja Zemlje – op.prev.], četiri vjetra)
- 3. šest - ljudska nesavršenost (jedan manje od 7, npr. Otk 13:18)
- 4. sedam - Božansko savršenstvo (sedam dana stvaranja). Zabilježite simboličke uporabe u Knjizi Otkrivenja:
  - a. sedam svijećnjaka, Otkrivenje 1:12.20; 2:1
  - b. sedam zvijezda, Otkrivenje 1:16.20; 2:1
  - c. sedam crkava, Otkrivenje 1:20
  - d. sedam Božjih duhova, Otkrivenje 3:1; 4:5; 5:6
  - e. sedam svjetiljka, Otkrivenje 4:5
  - f. sedam pečata, Otkrivenje 5:1.5
  - g. sedam rogova i sedam očiju, Otkrivenje 5:6
  - h. sedam anđela, Otkrivenje 8:2.6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
  - i. sedam truba, Otkrivenje 8:2.6
  - j. sedam gromova, Otkrivenje 10:3.4
  - k. sedam tisuća, Otkrivenje 11:13
  - l. sedam glava, Otkrivenje 13:1; 17:3.7.9
  - m. sedam zala [ili: pošasti – op.prev.], Otkrivenje 15:1.6.8; 21:9
  - n. sedam čaša /kaleža, Otkrivenje 15:7; 21:9
  - o. sedam kraljeva, Otkrivenje 17:10
- 5. deset – potpunost:
  - a. uporaba u Evanđeljima:
    - (1) Evanđelje po Mateju 20:24; 25:1.28
    - (2) Evanđelje po Marku 10:41
    - (3) Evanđelje po Luki 14:31; 15:8; 17:12.17; 19:13.16.17.24.25

- b. uporaba u Knjizi Otkrivenja:
  - (1) 2:10: deset dana nevolje
  - (2) 12:3; 17:3.7.12.16: deset rogova
  - (3) 13:1: deset kruna
- c. umnožak od 10 u Knjizi Otkrivenja:
  - (1) $144.000 = 12 \times 12 \times 1000$, usp. 7:4; 14:1.3
  - (2) $1.000 = 10 \times 10 \times 10$, usp. 20:2.3.6
- 6. dvanaest – ljudska uredba:
  - a. dvanaest sinova Jakova (tj. dvanaest plemena Izraela, Post 35:22; 49:28)
  - b. dvanaest stupova, Knjiga Izlaska 24:4
  - c. dvanaest kamenova naprsnika velikoga svećenika, Knjiga Izlaska 28:21; 39:14
  - d. dvanaest hljebova, za stol u Svetome mjestu (simbolička Božja opskrba za dvanaest plemena), Levitski zakonik 24:5; Knjiga Izlaska 25:30
  - e. dvanaest uhoda, Ponovljeni zakon 1:23; Knjiga o Jošui 3:22; 4:2.3.4.8.9.20
  - f. dvanaest apostola, Evanđelje po Mateju 10:1
  - g. uporaba u Knjizi Otkrivenja:
    - (1) dvanaest tisuća opečaćenih, 7:5-8
    - (2) dvanaest zvijezda, 12:1
    - (3) dvanaest vrata, dvanaest anđela, dvanaest plemena, 21:12
    - (4) dvanaest temeljnih kamenova, imena dvanaest apostola, 21:14
    - (5) Novi Jeruzalem bio je pravokutnik od dvanaest tisuća stadija, 21:16
    - (6) dvanaest vrata napravljenih od dvanaest bisera, 21:12
    - (7) drvo života s dvanaest vrsta plodova, 22:2
- 7. četrdeset - broj za vrijeme:
  - a. ponekad doslovno (Izlazak i lutanje pustinjom, npr. Izl 16:35); Ponovljeni zakon 2:7; 8:2
  - b. može biti doslovno ili simbolički:
    - (1) Potop, Knjiga Postanka 7:4.17; 8:6
    - (2) Mojsije na brdu Sinaj, Knjiga Izlaska 24:18; 34:28; Ponovljeni zakon 9:9.11.18.25
    - (3) podjele Mojsijeva života:
      - (a) četrdeset godina u Egiptu
      - (b) četrdeset godina u pustinji
      - (c) četrdeset godina vodi Izraela
    - (4) Isus je postio četrdeset dana, Evanđelje po Mateju 4:2; Marko 1:13; Luka 4:2
  - c. zabilježite (pomoću konkordance) koliko se puta taj broj pojavljuje u označavanju vremena u Bibliji!
- 8. sedamdeset - okrugli broj za ljude:
  - a. Izrael, Knjiga Izlaska 1:5
  - b. sedamdeset starješina, Knjiga Izlaska 24:1.9
  - c. eshatološki, Knjiga proroka Daniela 9:2.24
  - d. misijska grupa, Evanđelje po Luki 10:1.17
  - e. oprost (70x7), Evanđelje po Mateju 18:22.

B. Dobre preporuke

1. John J. Davis, *Biblical Numerology*
2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks*.

▣ (6:13) “koje On imenova i kao apostole” Ovaj osvrt jedinstven je Luki. To dolazi od GLAGOLA “poslati” s rabinskim suzvukom o delegiranome autoritetu. Upotrijebljen je u grčkim klasicima kao naš pojam “veleposlanik /ambasador”. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Slati \(*apostellō*\), iz čega dolazi “apostol”; i Posebnu temu u Evanđelju po Luki 5:27: Karta imena apostola.](#)

POSEBNA TEMA: SLATI (*APOSTELLŌ*), IZ ČEGA DOLAZI “APOSTOL”

To je uobičajena grčka riječ za “slati” (tj. *apostellō*). Ovaj pojam ima nekoliko teoloških uporaba:

1. u klasičnome grčkome i u rabinskome ovaj je pojam korišten za onog koji je pozvan i poslan kao službeni predstavnik drugoga, nešto kao naš engleski “veleposlanik” (usp. 2. Kor 5:20)
2. Evanđelja često koriste ovaj GLAGOL o Isusu kao Onome koji biva poslan od Oca. U Ivanu pojam ima Mesijanski prizvuk (Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Lk 9:48 i posebice Ivan 5:36.38; 6:29.57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3.8.18.21.23.25; 20:21 [i “apostol” i njegova istoznačnica *pempō* upotrijebljena u stihu 21]). Korišten je za Isusovo slanje vjernika (usp. Iv 17:18; 20:21 [i *apostellō* i njegova istoznačnica *pempō* u Iv 20:21])
3. NZ koristio je IMENICU “apostol” za učenike:
  - a. prvotnih dvanaest unutarnjega kruga učenika (npr. Mk 6:30; Lk 6:13; Djela 1:2.26)
  - b. posebna skupina apostolskih pomagača i suradnika:
    - (1) Barnaba (usp. Djela 14:4.14)
    - (2) Andronik i Junije (KJV, Junija, usp. Rim 16:7)
    - (3) Apolon (usp. 1. Kor 4:6-9)
    - (4) Jakov Gospodinov brat (usp. Gal 1:19)
    - (5) Silvan i Timotej (usp. 1. Sol 2:6)
    - (6) moguće Tit (usp. 2. Kor 8:23)
    - (7) moguće Epafra (usp. Fil 2:25)
  - c. dar u Crkvi koji traje (usp. 1. Kor 12:28-29; Ef 4:11)
4. Pavao koristi ovaj naslov za sebe u većini svojih pisama kao način potvrđivanja njegove Bogom-dane ovlasti kao Kristova predstavnika (usp. Rim 1:1; 1. Kor 1:1; 2. Kor 1:1; Gal 1:1; Ef 1:1; Kol 1:1; 1. Tim 1:1; 2. Tim 1:1; Tit 1:1)
5. poteškoća s kojom se suočavamo mi kao suvremeni vjernici jeste da ta NZ nikad ne određuje što taj neprekidni dar uključuje ili kako se on identificira u vjernicima. Očito se netko mora razlikovati između izvorne Dvanaestorice (#3a) i kasnije uporabe (#3b). [Vidjeti Posebne teme u Lk 1:67: Nadahnuće \(inspiracija\) i: Prosvjetljenje \(iluminacija\)](#). Ako suvremeni “apostoli” nisu nadahnuti napisati više Pisma (tj. kanon je zatvoren, usp. Juda 3; [vidjeti Posebnu temu u Lk 1:67: Kanon](#)), onda što oni čine što je drukčije od NZ-nih proroka ili evanđelista (usp. Ef 4:11)? Ovdje su moje mogućnosti:
  - a. početnici misijske crkve u ne-evangeliziranim područjima (korišteno kao u Didahe)
  - b. vođe pastora u datom području ili denominaciji
  - c. ?

Ja dajem prednost #1.

6:14 “Šimun, kojeg On imenova Petar” Postoji tri druga popisa dvanaestorice apostola. Petar je uvijek prvi; Juda Iskariotski je uvijek zadnji. Postoji tri skupine od četvorice koje ostaju iste, čak premda je redoslijed imena unutar skupina obrnut (usp. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Djela 1:13).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Petar, čovjek.](#)

POSEBNA TEMA: PETAR, ČOVJEK

I. NJEGOVA OBITELJ

- A. Petrova je obitelj živjela u Galileji poganskoj u gradu Bethsaida na sjevernoj obali Galilejskoga mora (ili Tiberijsko more, usp. Iv 1:44), ali očito su u nekome trenutku krenuli prema Kafarnaumu (usp. Mk 1:21.29).
- B. Ime Petrova oca bilo je Jona (usp. Mt 16:17) ili Ivan (usp. Iv 1:42; 21:15-17).

- C. Njegovo dato ime bilo je Šimun (usp. Mk 1:16.29.30.36), što je bilo uobičajeno u Palestini prvoga stoljeća. Bio je to židovski oblik od Simeon (usp. Djela 15:14; 2. Pt 1:1).
 Isus ga je preimenovao u Petar (*Petros*, što znači “stijena”, što je moralo opisati njegovu krajnju snagu i postojanost) u Evanđelju po Mateju 16:18; Marku 3:16; Luki 6:14; i Ivanu 1:42. Aramejski oblik je *Cephas / Kefa* (usp. Iv 1:42; 1. Kor 1:12; 3:22; 9:5; 15:5; Gal 1:18; 2:9.11.14). Često su u NZ-u ova dva imena navedena zajedno (usp. Mt 16:16; Lk 5:8; Iv 1:40; 6:8.68; 13:6.9.24.36; 18:10.15.25; 20:2.6; 21:2-3.7.11.15).
- D. Ime Petrova brata bilo je Andrija (usp. Mk 1:16). On je bio učenik Ivana Krstitelja (usp. Iv 1:35.40) a kasnije vjernik i sljedbenik Isusa (usp. Iv 1:36-37). On je doveo Šimuna Isusu (usp. Iv 1:41). Nekoliko mjeseci kasnije Isus se suočio s njima kod Galilejskoga mora i pozvao ih da budu Njegovi službeni punovremeni učenici (usp. Mt 4:18-20; Mk 1:16-18; i Lk 5:1-11).
- E. On je bio oženjen (usp. Mk 1:30; 1. Kor 9:5), ali djeca nisu spomenuta.

II. NJEGOVO ZANIMANJE

- A. Petrova obitelj posjedovala je nekoliko ribarskih lađa i čak unajmljene slugе.
- B. Petrova obitelj možda je bila partner s Jakovom, Ivanom, i njihovim ocem, Zebedejem (usp. Lk 5:10).
- C. Petrova obitelj kratko se vratila ribarenju nakon Isusove smrti (usp. Iv 21).

III. NJEGOVA OSOBNOST

- A. Petrove prednosti:
1. on je bio predan sljedbenik, ali vrlo nagao (usp. Mk 9:5; Iv 13:4-11)
  2. pokušavao je djela vjere, ali često nije uspio (npr. hodanje po vodi, usp. Mt 14:28-31)
  3. bio je hrabar i voljan umrijeti (usp. Mt 26:51-52; Mk 14:47; Lk 22:49-51; Iv 18:10-11)
  4. nakon Njegova uskrsnuća, Isus je njega osobno naslovio kao diskreditiranoga vođu Dvanaestorice u Evanđelju po Ivanu 21 i osigurao mogućnost za pokajanje i obnovu vodstva.
- B. Petrova slabost:
1. on je u početku imao sklonosti prema židovskome legalizmu:
    - a. jedenje s poganima (Gal 2:11-21)
    - b. zakoni o hrani (Djela 10:9-16)
  2. on, kao i svi apostoli, nije u potpunosti razumio Isusova temeljito nova učenja i njihove primjene:
    - a. Evanđelje po Marku 9:5-6
    - b. Evanđelje po Ivanu 13:6-11; 18:10-11
  3. Isus ga je osobno i žestoko izgrdio (Mk 8:33; Mt 16:23)
  4. on je spavao umjesto molio u Isusovu teškome trenutku potrebe u Getsemaniji (Mk 14:32-42; Mt 26:36-46; Lk 22:40-60)
  5. on je ponovljeno nijekao poznavanje Isusa (Mk 14:66-72; Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Iv 18:16-18.25-27).

IV. NJEGOVO VODSTVO APOSTOLSKE SKUPINE

- A. Postoje četiri popisa apostola (usp. Mt 10:2-4; Mk 3:16-19; Lk 6:14-16; Djela 1:13). Petar je uvijek popisan prvi. Dvanaestorica su bila podijeljena u tri skupine po četvero. Vjerujem da im je ovo poduštalo vratiti se kući kako bi provjerili svoje obitelji.
- B. Petar često služi kao glasnogovornik za apostolsku skupinu (usp. Mt 16:13-20; Mk 8:27-30; Lk 9:18-21). Ovaj odlomak također je bio korišten za potvrdu Petrova autoriteta unutar skupine (usp. Mt 16:18). Međutim, unutar ovoga samog okvira Isus ga je ukorio kao oruđe Sotone (usp. Mt 16:23; Mk 8:33). Isto tako, kad su se učenici prepirali tko je najveći među njima, Petar nije pretpostavio uzeti taj položaj (usp. Mt 20:20-28, posebice stih 24; Mk 9:33-37; 10:35-45).
- C. Petar nije bio vođa Crkve u Jeruzalemu. To je pripalo Jakovu, Isusovu polu-bratu (usp. Djela 12:17; 15:13; 21:18; 1. Kor 15:7; Gal 1:19; 2:9.12).

- V. NJEGOVA SLUŽBA NAKON ISUSOVA USKRSNUĆA
- A. Petrova uloga vođe jasno se vidi u prvim poglavljima Djeja apostolskih:
1. on je vodio u izboru zamjene Jude (usp. Djela 1:15-26)
  2. on je propovijedao prvu propovijed na Pedeseticu (usp. Djela 2)
  3. on je ozdravio hromog čovjeka i propovijedao drugu zapisanu propovijed (usp. Djela 3:1-10; 3:11-26)
  4. on je govorio hrabro Sanhedrinu u Djelima apostolskim 4
  5. on je predvodio crkvenu stegu nad Ananijom i Safirom u Djelima apostolskim 5
  6. on je govorio na saboru u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15:7-11
  7. nekoliko drugih događaja i čudesa pripisana su njemu u Djelima apostolskim.
- B. Petar, međutim, nije uvijek utjelovio primjene Evanđelja:
1. on je zadržao SZ-ni umni sklop (usp. Gal 2:11-14)
  2. on je imao posebno otkrivenje za uključivanje Kornelija (usp. Djela 10) i drugih pogana.
- VI. GODINE ŠUTNJE
- A. Postoji malo ili ništa obavijesti o Petru nakon sabora u Jeruzalemu u Djelima apostolskim 15:
1. Poslanica Galaćanima 1:18
  2. Poslanica Galaćanima 2:7-21
  3. 1. Poslanica Korinćanima 1:12; 3:22; 9:5; 15:5.
- B. Predaja Rane crkve:
1. mučeništvo Petra u Rimu spomenuto je u pismu Klementa Rimskog upućenog Crkvi u Korintu godine 95.
  2. Tertulijan (godine 150-222.) također bilježi Petrovo mučeništvo u Rimu pod Neronom (godine 54-68.)
  3. Klement Aleksandrijski (godine 200.) kaže da je Petar bio ubijen u Rimu
  4. Origen (godine 252.) kaže da je Petar bio mučenički razapet, s glavom prema dolje, u Rimu.

▣ **“Andrija”** Grčki pojam znači “hrabar /srčan”. Iz Evanđelja po Ivanu 1:29-42 učimo da je Andrija bio učenik Ivana Krstitelja i da je on doveo svoga brata, Petra, Isusu.

▣ **“Jakov”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov” (BDB 784), što znači “istiskivač” (usp. Post 25:26). Postoje dva muškarca imenom Jakov u ovome popisu Dvanaestorice. Jedan je brat Ivana (usp. Mk 3:17) i dio je nutrašnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Ovaj je brat Ivana.

▣ **“Ivan”** Ovo je bio brat Jakova i član nutrašnjega kruga učenika. ON je napisao pet novozavjetnih Knjiga i živio je dulje od ikojega apostola.

▣ **“Filip”** Grčko ime znači “zaljubljenik konja”. Poziv njega zapisan je u Evanđelju po Ivanu 1:43-51.

▣ **“Bartolomej”** Ime znači “sin Ptolemeja”. On bi mogao biti Natanael iz Evanđelja po Ivanu (usp. Iv 1:45-49; 21:20).

6:15 “Matej” Hebrejsko ime (iz *Mattithiah*, usp. 1. Ljet 9:31; 15:18.21; 16:5; 25:3.21; Neh 8:4) znači “dar od YHWH”. Ovo upućuje na Levija (usp. Mk. 2:13-17).

▣ **“Toma”** Hebrejsko ime znači “blizanac” ili Didimus (usp. Iv 11:16; 20:24; 21:2).

▣ **“Jakov sin Alfeja”** Ovo je hebrejsko ime “Jakov”. Postoje dva muškarca imenom Jakov na popisu Dvanaestorice. Jedan je brat Ivana (usp. Lk 6:17) i dio je nutrašnjega kruga (tj. Petar, Jakov, i Ivan). Ovaj je poznat kao “Jakov manji” (usp. Mk 3:17).

▣ “Šimun koji bijaše nazvan Zelot” Grčki tekst Evanđelja po Marku ima “Kananac” (također Mt 10:4). Marko, čije je Evanđelje bilo pisano Rimljanima, moguće nije želi uporabiti političku “vruću tipku” riječ, zelot, što je upućivala na pokret židovske protu-rimske gerile. Luka ga ne naziva tim pojmom (usp. Djela 1:13). Pojam Kananac ima nekoliko izvedenica:

1. iz područja Galileje poznatog kao Kana
2. iz SZ-ne uporabe o Kanaancima kao trgovcima
3. od opće oznake kao domaći iz Kanaana.

Ako je Lukina oznaka ispravna, onda je zelot iz aramejskoga pojma za “entuzijast” (usp. Djela 1:17). Isusovih odabranih dvanaest učenika bilo je iz nekoliko različitih i natjecateljskih skupina. Šimun je bio član nacionalističke skupine koja je bila pobornik nasilnoga rušenja rimske vlasti. Uobičajeno ovaj Šimun i Levi (tj. Matej, skupljač poreza) ne bi mogli biti u istoj prostoriji jedan s drugim.

6:16 “Juda sin Jakova” On je bio zvan i “Lebije” (usp. Mt 10:3) ili “Juda” (usp. Iv 14:22). I Tadej i Lebije znače “ljubljeni dijete”.

▣ “Juda Iskariotski” Postoje dva Šimuna, dva Jakova, i dvojica Juda. Ime Iskariot ima dvije moguće izvedenice:

1. čovjek iz Keriota (grad) u Judi (usp. Jš 15:23, što bi značilo da je bio jedini Judejac)
2. ime njegova oca (usp. Iv 6:71; 13:2.26)
3. “čovjek bodež” ili plaćeni ubojica, što bi značilo da je on bio također zelot, kao Šimun.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Juda Iskariot.](#)

POSEBNA TEMA: JUDA ISKARIOT

Juda je slušao, promatrao, i družio se s Gospodinom Isusom u neposrednoj blizini nekoliko godina, ali očito ipak nije imao osobni odnos s Njim po vjeri (usp. Mt 7:21-23). Petar prolazi kroz istu jačinu iskušenja kao Juda, ali s drastično različitim ishodima (usp. Mt 26:75). Bilo je mnogo raspre o pobudama Judine izdaje:

1. prvenstveno je to bilo zbog novaca (usp. Iv 12:6)
2. prvenstveno je to bilo politički (usp. William Klassen, *Judas Betrayer or Friend of Jesus?*)
3. to je bilo duhovno (usp. Lk 22:3; Iv 6:70; 13:2.27).

O temi utjecaja Sotone ili demonske opsjednutosti ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:32: Anđeli i demoni \[demonsko - nečisti duhovi\] u NZ-u](#)) postoji nekoliko dobrih izvora (popisanih po redosljedu onih kojima vjerujem):

1. Merrill F. Unger, *Biblical Demonology, Demons in the World Today*
2. Clinton E. Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*
3. Kurt Koch, *Christian Counseling and Occultism, Demonology Past and Present*
4. C. Fred Dickason, *Demon Possession and the Christian*
5. John P. Newport, *Demons, Demons, Demons*
6. John Warwick Montgomery, *Principalities and Powers.*

Budite pozorni glede kulturoloških mitova i praznovjerja. Sotona utječe na Petra u Evanđelju po Mateju 16:23 kako bi ikušao Isusa na posve isti način – Njegove zamjenske smrti. Sotona je dosljedan. On pokušava na svaki mogući način zaustaviti Isusovo iskupiteljsko djelo u našu korist:

1. iskušava Isusa, Evanđelje po Luki 4
2. koristi Petra
3. koristi Judu i Sanhedrin.

Isus čak opisuje Judu kao zloga u Evanđelju po Ivanu 6:70. Biblija ne raspravlja o temi demonske opsjednutosti i utjecaja kako se to odnosi na vjernike. Ali, vjernici su očividno povrijeđeni osobnim odabirima i osobnim zlom ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Osobno zlo!](#))!

Etimologija pojma “Iskariot” nekako je zamračena; međutim, postoji nekoliko mogućnosti:

1. *Kerioth*, grad Jude (usp. Jš 15:25)
2. *Kartan*, grad u Galileji (usp. Jš 21:32)
3. *Karōides*, datum mladih palmi u Jeruzalemu ili Jerihonu
4. *scortea*, pregača ili kožna torba (usp. Iv 13:29)
5. *ascara*, daviti /gušiti (hebrejski) iz Evanđelja po Mateju 27:5

▣ (6:16) “**koji postade izdajnik**” Postoji vrlo mnogo nagađanja o Judi i njegovim porivima. On je spomenut i ocrnjen često u Evanđelju po Ivanu (usp. Iv 6:71; 12:4; 13:2.26.39; 18:2.3.5). Suвременa predstava “Isus Krist Superstar” opisuje ga kao vjernog ali razočaranog sljedbenika koji je pokušao prisiliti Isusa na ulogu židovskoga Mesije, koji je morao pobijediti Rimljane, kazniti grješne, i postaviti Jeruzalem glavnim gradom svijeta. Međutim, Ivan opisuje njegove porive kao pohlepu i zlobu.

Glavna poteškoća jeste teološko pitanje o Božjoj suverenosti i ljudskoj slobodnoj volji. Je li Bog ili Isus manipulirao Judu? Je li odgovoran Juda za svoja djelovanja ako ga je nadzirao Sotona ili je Bog predvidio i prouzročio mu izdati Isusa? Biblija ne naslovljava ova pitanja izravno. Bog je u nadzoru povijesti; On zna buduće događaje, ali čovječanstvo je odgovorno za svoje odabire i djelovanja. Bog je čestit, a ne manipulativan.

Postoji nova knjiga što pokušava obraniti Judu - *Judas: Betrayer or Friend of Jesus?* (Juda: Izdajnik ili prijatelj Isusov? – slobodan prijevod) od Williama Klassena, Fortress Press, 1996. Ja se ne slažem s tom knjigom jer ona podcjenjuje svjedočanstvo Evanđelja po Ivanu, ali vrlo je zanimljiva i namjerno provocira.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:17-19

¹⁷Isus siđe s njima i stane na ravnicu; a *tamo bijaše* veliko mnoštvo Njegovih učenika, i velika gužva ljudi iz čitave Judeje i Jeruzalema i obalnoga područja Tira i Sidona, ¹⁸koji su došli da Ga čuju i budu iscijeljeni od svojih bolesti; i oni koji bijahu mučeni s nečistim duhovima bili su izliječeni. ¹⁹I svi ljudi bijahu pokušavali dodirnuti Ga, jer sila bijaše izlazila iz Njega i iscijeljivala sve njih.

6:17 Ovo je usporedno s Evanđeljem po Mateju 4:24-25 i Marku 3:7-8. To uvodi propovijed nazvanu “Propovijed na gori” u Mateju 5 - 7 i “Propovijed na ravnicu” u Luki.

6:18 “**biti iscijeljeni od svojih bolesti; i oni koji bijahu mučeni s nečistim duhovima bili su izliječeni**” U Evanđeljima, napravljene su razlike između fizičkih oboljenja i demonske opsjednutosti. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u;](#) i bilješke o egzorcizmu u Luki 4:35. Iako demonske sile mogu prouzročiti fizičke simptome, liječenje za svaki od njih je različito. Isus je ozdravljao sve one koji su bili dovedeni k Njemu. Iz drugih izvješća znamo da je iscjeljenje ponekad bilo temeljeno na:

1. vjeri pojedinca
2. vjeri prijatelja oboljeloga
3. ponekad se dogodilo bez imalo vjere uopće (usp. Iv 5:1-9a).

Fizičko ozdravljenje nije uvijek značilo ili podrazumijevalo duhovno spasenje (usp. Iv 9).

6:19

NASB	“jer sila bijaše izlazila iz Njega”
NKJV	“jer sila je izlazila iz Njega”
NRSV	“jer sila je izašla iz njega”
TEV	“jer sila bijaše izlazila iz njega”
NJB	“jer je sila došla iz njega”

Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA (deponent) INDIKATIVA. Sila Duha prebivala je u Njemu i tekla na druge u potrebi (usp. Lk 5:17; 8:46; Mk 5:30). Služba uzima nešto od Isusa.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:20-26

²⁰I okrećući Svoj pogled prema Svojim učenicima, On *započe* govoriti: “Blagoslovljeni ste vi koji ste siromašni, jer vaše je kraljevstvo Božje. ²¹Blagoslovljeni ste vi koji gladujete sad, jer vi ćete biti zadovoljeni. Blagoslovljeni ste vi koji plaćete sad, jer vi ćete se smijati. ²²Blagoslovljeni ste vi kad vas ljudi mrze, i progone vas, i vrijeđaju vas, i preziru vaše ime kao zlo, radi Sina Čovječjega. ²³Budite veseli u taj dan i skačite *od radosti*, jer gle, vaša nagrada je velika u nebu. Jer na isti način njihovi su očevi postupali s prorocima. ²⁴Ali jao vama koji ste bogati, jer vi primete svoju udobnost u cjelosti. ²⁵Jao vama koji ste dobro-uhranjeni sad, jer vi ćete biti gladni. Jao vama koji se smijete sad, jer vi ćete žalovati i plakati. ²⁶Jao vama kad svi ljudi govore dobro o vama, jer njihovi očevi postupali su s lažnim prorocima na isti način.”

6:20 “okrećući Svoj pogled prema Svojim učenicima” Isus ovu propovijed upućuje Svojim učenicima, dok u Evanđelju po Mateju On je upućuje različitim skupinama velikoga mnoštva.

▣ **“Blagoslovljeni ste vi koji ste siromašni”** Evanđelje po Mateju ove nizove Blaženstava povezuje s (usp. Mt 5:1-12) duhovnim životom, dok Lukin skraćeni oblik izgleda veže to na društvene uvjete (tj. siromaštvo, glad, plakanje, i mržnju, usp. Lk 6:20-22).

Ovaj pojam (*makarios*) znači “sretan” ili “poštovan” (usp. Lk 6:20-22). Engleska riječ “sretan” dolazi od staroengleske riječi “slučajnost”. Bogom-dana sreća vjernika nije temeljena na fizičkim okolnostima nego na unutrašnjoj radosti. Ne postoje GLAGOLI u ovim izjavama. Oni su USKLIČNI u obliku kao aramejski ili hebrejski (usp. Ps1:1). Ova blagoslovljenost je i sadašnji stav prema Bogu i životu kao i eshatološka nada.

▣ **“kraljevstvo Božje”** Izričaj “Kraljevstvo nebesko” ili “Kraljevstvo Božje” upotrijebljen je više od 100 puta u Evanđeljima. Matej, pišući za ljude sa židovskom pozadinom koji su bili uzrujani kad se izgovaralo Božje Ime zbog Knjige Izlaska 20:7, uobičajeno su koristili izričaj “Kraljevstvo nebesko”, iako u Mateju 6:33; 12:28; 19:24; 21:31.43, čak on koristi “Kraljevstvo Božje”. Ali Evanđelja po Marku (usp. Mk 10:14) i Luki bila su pisana poganima. Ta dva su izričaja istoznačna (Frank Stagg, *New Testament Theology*, str. 151-152).

M. R. Vincent, *Word Studies in the New Testament*, ima popis mjesta za koja vjeruje da je Kraljevstvo oboje sadašnjost i budućnost:

1. sadašnjost – Evanđelje po Mateju 11:12; 12:28; 16:19; Luka 11:20; 16:16; 17:21 i parabole o: Sijaču, Kukolju, Kvascu, i Mreži za ptice
2. budućnost – Knjiga proroka Daniela 7:27; Evanđelje po Mateju 13:43; 19:38; 25:34; 26:29; Marko 9:47; 1, Poslanica Korinćanima 6:9; 2. Petrova poslanica 1:11; Otkrivenje 20” (str. 161).

6:21 “Blagoslovljeni ste vi koji gladujete sad, jer ćete biti zadovoljeni” Luka ne izjavljuje jasno kad će se dogoditi ovaj susret potreba ili promjena okolnosti. To je buduće vrijeme, ali u ovome životu (“sad” od Luke upotrijebljeno je dva put u Lk 6:21, dva put u Lk 6:25) ili je to eshatološka okolnost (kao buduća eshatološka okolnost u Matejevima Blaženstvima, usp. Mt 5:1-11)? Naglasak jeste taj da će oni koji se pouzdaju u Krista biti blagoslovljeni i fizički nagrađeni (Matejeva usporednica usredotočuje se na duhovnu budućnost). Spasenje mijenja sve posljedično. Većina Rane crkve u Jeruzalemu bila je siromašna (to je jedan od razloga zašto je Pavao želio skupljati prinos za njih od poganskih crkava). Luka nije obećao da će Evanđelje trenutačno promijeniti nečije fizičke, novčane, ili kulturološke okolnosti, nego tvrdi kako će ono promijeniti trenutačno nečiji stav i nadu!

6:22 Postojala su i postoje odbacivanja zbog slijeđenja Isusa u palome svijetu (usp. Mt 5:10-11). Ovaj blagoslov drukčiji je od ostatka u tome što postoji zahtijevani uvjet - progonstvo (usp. Djela 14:22; Rim 5:3-4; 8:17; Fil 1:29; 1. Sol 3:3; 2. Tim 3:12; Jak 1:2-4; 1. Pt 3:14; 4:12-19; Otk 11:7; 13:7). Određeni blagoslovi su i sad i konačni u eshatološkoj okolnosti (u Nebu, usp. Lk 6:23).

▣ **“Sina Čovječjega”** Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 6:5.

6:23 “Budite veseli ... skačite” Ovo su oba AORISTI IMPERATIVA. Stavovi i djelovanja vjernika usred progonstva, odbacivanja, i mučenja snažna je svjedok njihova spasenja i osude njihovih progonitelja.

▣ **“Jer na isti način njihovi su očevi postupali s prorocima”** Religijsko progonstvo nije novo. Oni koji to čine misle da služe Bogu (usp. Iv 16:2). Židovi imaju putne staze o ovoj vrsti progonstva (usp. Heb 11:36-40).

Međutim, postoji suzvuk da su Isusovi učenici novi proroci. Oni su bili navjestitelji Božjih dobrih novosti. Božji SZ-ni glasnogovornici bili su odbačeni i sad se dogodilo isto Isusu i Njegovim sljedbenicima.

6:24 “jao” Pojam *ouai* znači “avaj /teško meni”. To je bila proročka odredba korištena u Septuaginti za uvođenje posmrtno naricaljke o Sudu. Postoje nužne posljedice (točno suprotne, antitetički paralelizam) blagoslova. Lukino je jedino Evanđelje što zapisuje ovaj odjeljak o prokletstvima (usp. Lk 6:24-26). To je iznenađujuće, posebice ako Matej namjeravano čini usporedbu s Mojsijem zbog toga obrasca što odražava Ponovljeni zakon 27 - 28 (odjeljak o prokletstvima i blagoslovima).

▣ **“bogati”** Bogati su izlučeni zbog svojih obmana o samo-dostatnosti. Ovi “jao” su obrnuto svojstvo od “blagoslovljeni”. Božji putovi nisu naši putovi (usp. Iz 55:8-9). Ono što čovjeku izgleda uspjehom može, u stvarnosti, biti prokletstvo!

NASB
NKJV, NRSV
TEV
NJB

“vi primete svoju udobnost u cjelosti”
“vi ste primili svoju utjehu”
“vi imate svoj lak život”
“vi imate svoju utjehu sad”

Ovo je PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Zabilježite usmjerenje “ovaj život” (usp. Mt 6:2.5.16) toga izričaja (kao i sljedeća tri jao).

6:25 “Jao vama koji se smijete sad” Ovo čini se upućuje na površnu zabavu povezanu sa zemaljskom udobnošću. Ovi jao su suprotivost Isusovim blagoslovima vjernika (usp. Lk 6:23).

6:26 “kad svi ljudi govore dobro o vama” Ovaj se stih suproti Evanđelju po Luki 6:23. Teološka ravnoteža ovoj izjavi nađena je u 1. Timoteju poslanici 3:7. Mi ne smijemo tražiti odobravanje svijeta pod svaku cijenu, ali moramo otkloniti svaku polugu za kriticizam kako bismo olakšali evangelizaciju i službu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:27-36

²⁷“Ali Ja kažem vama koji čujete, ljubite svoje neprijatelje, činite dobro onima koji vas mrze, ²⁸blagoslivljajte one koji vas proklinju, molite za one koji vas zlostavljaju. ²⁹Tko god vas udari po obrazu, ponudite mu drugi isto tako; i tko god vam oduzme vaš kaput, nemojte uskratiti vašu košulju ni od njega. ³⁰Dajte svakome tko traži od vas, i tko god vam oduzme što je vaše, nemojte to zahtijevati natrag. ³¹Postupajte s drugima na isti način kako vi želite da oni postupaju s vama. ³²Ako vi ljubite one koji ljube vas, kakva je to zasluga vama? Jer čak grješnici ljube one koji ljube njih. ³³Ako vi činite dobro onima koji čine dobro vama, kakva je to zasluga vama? Jer čak grješnici čine isto. ³⁴Ako vi posudite od onih od kojih očekujete vraćanje, kakva je to zasluga vama? Čak grješnici posuđuju grješnicima zato da prime natrag isti iznos. ³⁵Nego ljubite svoje neprijatelje, i činite dobro, i posuđujte, ne očekujući išta zauzvrat; i vaša nagrada bit će velika, i vi ćete biti sinovi Previšnjega; jer On Sâm je ljubazan prema nezahvalnim i zlim ljudima. ³⁶Budite milosrdni, baš kao što je vaš Otac milosrdan.”

6:27 “Ja kažem vama koji čujete” Ovo je usporednica s: “On tko ima uši neka čuje, pustite mu čuti” iz Evanđelja po Luki 8:8; 14:35; Marku 4:9.23; Otkrivenja 2:7.11.17.29; 3:6.13.22; 13:9. Samo oni koji imaju obitavajućega Duga i osjetljivi su na Njegovo poticanje mogu razumjeti ove duhovne istine jer su one drukčije od svjetovnih.

Korištenjem ovoga izričaja Luka pokazuje kako je ciljana skupina (učenici) za ova kazivanja (usp. Lk 6:27-38) drukčija od one iz Luke 6:24-26 (“jao vama”).

“Ljubite svoje neprijatelje” Ovaj čitav odjeljak IMPERATIVA bavi se sa stavom požrtvovne, samo-dajuće ljubavi (usp. Lk 6:35; Mt 5:44). Kako vjernici to čine?:

1. činiti dobro onima koji vas mrze (Lk 6:27)
2. blagoslivljati one koji vas proklinju (Lk 6:28)
3. moliti za one koji vas zlostavljaju (Lk 6:28)
4. okrenuti drugi obraz (Lk 6:29)
5. dati svoju odjeću (Lk 6:29)
6. dati svima koji traže (Lk 6:30).

Ovo se mora napraviti čak u nazočnosti zlostavljanja od drugih. Mi djelujemo na takav način zbog onoga tko mi jesmo u Kristu, a ne zbog toga kako se postupa s nama. Naše svjedočanstvo o požrtvovnoj, samo-dajućoj ljubavi čak je snažniji u lice zlostavljanja (tj. odbacivanje Krista i smrt).

Lukino predstavljanje Isusove povijesti bavi se s društvenim poteškoćama i brigama sad. Kako mi živimo kao vjernici ključno je u ispunjavanju svrhe Crkve (usp. Lk 24:47; Mt 28:18-20; Djela 1:8).

6:28 “molite za one koji vas zlostavljaju” Ako se vjernici uvrijede ili pokušaju osvetiti, oni gube blagoslov, radost, zadovoljstvo. Bijes, mržnja, i drugi tjelesni osjećaji mogu čak zarobiti mir i zadovoljstvo vjernika. Ovi isto tako mogu otvoriti duhovna vrata za napad Sotone. Mi moramo bol dati Bogu. Često naša ljubav razbija prepreke i osigurava mogućnost za svjedočenje (usp. Rim 12:14-21).

Naš oprost oslobađa radost u nama i krivnju u zlostavljačima!

6:29 “kaput ... košulju” Prva riječ upućuje na vanjsku odjeću, što se koristila za spavanje. To je u SZ-u bila odjeća koju je netko tko je nekome posudio novac mogao zadržati tijekom dana kao jamstvo otplate posudbe (usp. Izl 22:25-26; Pnz 24:10-17).

Drugi pojam upućuje na nutarnje haljine što su se nosile blizu kože. Bile su različitih duljina. To bi moglo biti slično našem suvremenom donjem rublju, uključujući gornji dio i gaćice.

6:31 Ovo je sveopće, pozitivno načelo što ide daleko iza SZ-nih opomena Levitskoga zakonika 19:18. Usporednica je u Evanđelju po Mateju 7:12 u kojoj Matej zapisuje Isusovo kazivanje da ovaj stav i djelovanje ispunjavaju **čitav** Zakon i Proroke.

6:32-34 Ovo su nizovi KONDICIONALNIH REČENICA (prva je PRVI RAZRED; ostale dvije su TREĆI RAZRED) što uspoređuju našu ljubav s ljubavlju svijeta. Moguće bi u našem vremenu drugi primjeri bili prikladniji:

1. naš oprost i ljubav dok vozimo
2. naša pomoć što dajemo drugima bez zahtijevanja potvrde za poreznu olakšicu
3. naša ljubav i molitve za druge denominacijske skupine
4. naša pomoć u skupljanju susjedova smeća što je puhnuo u naše dvorište bez pravljenja problema od toga.

6:35 “ljubite svoje neprijatelje” Ovo je još jedan PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA, trajna zapovijed vjernicima (usp. Lk 6:32-34).

NASB

“ne očekujući išta zauzvat”

NKJV

“ne nadajući se ničemu zauzvat”

NRSV (fusnota)

“bez ikakva očaja”

TEV

“očekivati išta natrag”

NJB

“bez ikoje nade o povratu”

The New Testament: An American Translation, od Edgara J. Goodspeeda, ima “nikad ne očajavajući”. Ovo isto značenje nađeno je u *The RSV Interlinear Greek-English New Testament* od Alfreda Marshalla, str. 251.

Ta riječ nađena je jedino ovdje u NZ-u. Većina engleskih prijevoda tvrdi kako paralelizam “ako posudite onima od kojim očekujete (nada – *elpizō*) primiti” u Evanđelju po Luki 6:34 zahtijeva sinonim (usp. Louw i Nids, *Greek-English Lexicon*, tom 1, str. 357), ali ovo je značenje što ta riječ nema u drevnoj uporabi.

Međutim, riječ je upotrijebljena u Septuaginti u smislu “očajavati” ili “biti očajan” (usp. Iz 29:19; 2. Mak 9:18), i također u istome smislu u Egipatskome papirusu (usp. Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 56). To je bio medicinski pojam za strašnu bolest, daje vjeru za “očaj()”.

Druga mogućnost jeste ta da izričaj smjera na Levitski zakonik 25:35-36 odnoseći se na posuđeni novac zavjetnome drugu za kamate.

▣ “**vi ćete biti sinovi Previšnjega**” Mi bismo morali pokazivati ljubeće, dajuće obiteljske osobine Boga, a ne sebične, “meni prvo” osobine: (1) paloga ljudstva ili (2) đavla (usp. Lk 6:36; Mt 5:45).

▣ “**jer On Sâm je ljubazan prema nezahvalnim i zlim ljudima**” Kakva izvanredna izjava! Hvala Bogu što u Njemu nema milo-za-drago. Jedina nada za grješnike je nepromjenjiva, milostiva, milosrdna, ljubeća narav Boga (usp. Lk 6:36; Mal 3:6).

6:36 Ovaj stih je zapovijed (PREZENT SREDNJEGA [deponent] IMPERATIVA) povezana s Evanđeljem po Luki 6:32-35. Mi moramo živjeti pred svijetom ono što tvrdimo da vjerujemo i potvrditi to. Djelovanja govore glasnije od riječi.

PRIDJEV “milosrdna” ili “suosjećajan” upotrijebljen je samo dva put u NZ-u (usp. Jak 5:11, gdje je isto tako opisan Bog, usp. Rim 12:11; 2. Kor 1:3), ali IMENICA je upotrijebljena nekoliko puta gdje opisuje ono što bi vjernici trebali biti (usp. Fil 2:1; Kol 3:12).

Postoji zanimljiva mogućnost da ove Isusove riječi, zapisane u Luki 6:36, odražavaju pseudo-Jonatannov Targum Levitskoga zakonika 22:28, dok usporednica u Mateju 5:48 odražava Targum iz Levitskoga zakonika 22:27 (usp. M. Black, *An Aramaic Approach to the Gospels and Acts* [III. izdanje], str. 181, što F. F. Bruce spominje u *The Books and the Parchments*, str. 128). Isus je vjerojatno propovijedao ovu propovijed na aramejskome. Predaja Rane crkve tvrdi da je “Q” (Isusovi govori što koristi Matej i Luka) Matej zapisao na aramejskome.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:37-38

³⁷“Nemojte suditi, i vi nećete biti sudeni; i nemojte proglašavati krivim, i vi nećete biti proglašavani krivima; oprostite, i bit će vam oprošteno. ³⁸Dajte, i dat će se vama. Oni će uliti u vaše krilo dobru mjeru – stisnutu, stresenu zajedno, i preobilnu. Jer po vašem mjerilu mjere bit će mjereno vama zauzvrat.”

6:37-39 Ovaj odjeljak bavi se s istom građom zapisanom u Evanđelju po Mateju 7, što govori o našem stavu prema drugima, unutar i van Božje obitelji.

6:37 “Nemojte suditi ... nemojte proglašavati krivim” Ovo su dva PREZENTA AKTIVNIH IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPIOM, što uobičajeno znači zaustaviti neko djelo što je već u tijeku. Kršćani imaju sklonost kritizirati jedan drugog. Ovaj stih često je navođen kako bi dokazao da kršćani ne smiju suditi jedan drugog uopće. Ali, Evanđelje po Mateju 7:5.6.15; 1. Poslanica Korinćanima 5:1-12; i 1. Ivanova poslanica 4:1-6 pokazuju kako je Isus pretpostavljao da vjernici procjenjuju jedan drugog duhovno. Nečiji stav i porivi su ključ (usp. Gal 6:1; Rim 2:1-11; 14:1-23; Jak 4:11-12).

Grčka riječ “suditi” etimološki je izvor za našu englesku riječ “kritičar”. Čini se kako ona podrazumijeva kritički, osuđujući, samo-pravedni duh koji osuđuje druge teže negoli osuđuje samog sebe. Ona naglašava nečiju skupinu grijeha nad skupinom grijeha drugog. Ona opravdava nečije vlastite pogriješke, ali ne opravdava pogriješke drugih (usp. 2. Sam 12:1-9).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Osuđivanje \(smiju li kršćani suditi jedan drugoga?\).](#)

POSEBNA TEMA: OSUĐIVANJE (SMIJU LI KRŠĆANI SUDITI JEDAN DRUGOGA?)

- A. U 1. Poslanici Korinćanima 5:12 Pavao i crkva moraju se baviti s članovima (stih 12 očekuje “da” odgovor), ali vjernici moraju dopustiti Bogu da se bavi s ne-članovima. Vjernici ne smiju osuđivati jedan drugoga (usp. Mt 7:1-5.15-20; Rim 14:1-15:13), ali:
1. mi moramo pomno istražiti plodove jedan drugog za položaje vodstva (usp. 1. Kor 6:1-3; Mt 7)
  2. mi moramo ocijeniti crkvenu stegu kad je ugled crkve u opasnosti.
- Ovo je često tanka crta! Prešutno Pavao u 1. Poslanici Korinćanima 5 tvrdi kako čovjek koji griješi mora biti stavljen u vladavinu Božje osude (tj. izvan Crkve).

Netko se pita kako se ovaj okvir odnosi prema suvremenim društvima gdje vjernici i nevjernici imaju mogućnost glasovanjem urediti društvena mjerila. Smiju li vjernici odlučno sudjelovati u političkome procesu? Ovaj okvir ograničen je na osudu povezanu s crkvenom stegom a ne na zapadnjačku, suvremenu demokraciju. Vjernici su građani dvije kraljevine s obvezama i povlasticama u obje! Božji Duh, Božja volja, i Božja Knjiga pomažu nama kao vjernicima naći svoj put u ovome palom svijetu, ali nevjernici su iskorištavani i manipulirani grijehom, sebičnošću, i Sotonom. Oni trebaju naše svjedočanstvo i sućut, a ne našu osudu i samo-pravednost. Oni nisu kadri razumjeti naše pobude, svrhe, i djelovanja.

Problem o tome kada i kako kršćani smiju “suditi” jedan drugoga uzrokovalo je da nekoliko grčkih rukopisa preinače ovaj tekst:

1. vrlo stari rani rukopis na papirusu P⁴⁶ (oko 200. g.) kao i *Bahairic* koptski prijevod (III. st.) i Pešita sirijski prijevod (V. st.) jednostavno ispuštaju negativ i prevode rečenicu kao imperativ: “Sudite one koji su unutra [crkvi]” (usp. Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 551)
2. *Sahidic* koptski prijevod (III. st.) stavlja negativ s prethodnom rečenicom: “Jer što moram učiniti s osuđivanjem onih koji su vani a ne onima koji su unutra? Sudimo one koji su unutra” (Metzger, str. 51)
3. UBS⁴ tekst čak ne poznaje mogućnosti ovih inačica kao izvornih.

- B. S ovim se predmetom treba baviti na dva načina:

1. vjernici su opomenuti neka ne sude jedan drugog (usp. Mt 7:1-5; Lk 6:37.42; Rim 2:1-11; Jak 4:11-12)
2. vjernici su opomenuti neka procjenjuju vođe (usp. Mt 7:6.15-16; 1. Kor 14:29; 1. Sol 5:21; 1. Tim 3:1-13; i 1. Iv 4:1-6).

Neko mjerilo za primjerenu procjenu može biti korisno:

1. procjena bi morala biti u svrhu potvrde (usp. 1. Iv 4:1 – “ispit(ivanje)” s pogledom prema odobrenju)
2. procjena bi trebala biti učinjena u poniznosti i krotkosti (usp. Gal 6:1)
3. procjena se ne smije usredotočiti na osobne predmete kojima se daje prednost (usp. Rim 14:1-23; 1. Kor 8:1-13; 10:23-33)
4. procjena mora identificirati one vođe koji “nemaju ručke za kriticizam” unutar crkve ili zajednice (usp. 1. Tim 3).

▣ (6:37) “**i vi nećete biti suđeni ... vi nećete biti proglašavani krivima**” Oba od ovih izričaja imaju jaku DVOSTRUKU NIJEČNOST.

▣ “**oprostite, i bit će vam oprošteno**” Ovo je još jedan PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Prva dva su negativni, ali ovaj treći i četvrti su pozitivni. Nije ključno samo pomanjkanje osude i proglašavanje krivim, nego i prisutnost oprosta. Ovo je slično onome što Bog govori Jobu u poglavlju 42 o tome kako on (Job) mora djelovati prema svoja tri prijatelja.

Ovaj stih sadrži značajnu istinu što je često ponavljani navod u NZ-u (usp. Mt 5:7; 6:14-15; 18:35; Mk 4:24-25; 11:25; Jak 2:13; i 5:9). Kako vjernici djeluju prema drugima odraz je kako je Bog djelovao prema njima. To ne znači uništiti biblijsku istinu o opravdanju vjerom. To znači naglasiti primjeren stav i način života onih kojima je bilo tako besplatno oprošteno. Vječni život ima vidljive osobine!

6:38 “**dat će se vama**” Ovo je metafora iz trgovačke tržnice. Poštenje i dobrotu ishodi u poštenju i dobroti.

▣ “**Oni će uliti u vaše krilo**” Trgovci u ovome razdoblju često su donosili suhu robu (žito, brašno, grah) u preklopima svojih haljina, što su remenjem preokrenuli u džepove.

▣ “**po vašem mjerilu mjere bit će mjereno vama**” Broj usporednica u Evanđelju po Mateju što koriste ovu maksimu iznenađujući je (usp. Mt 5:7; 6:14-15; 18:35). Ovo je bila obiteljska kulturološka izreka toga vremena.

PASIVNO STANJE GLAGOLA korišteno je kroz Evanđelje po Luki 6:37-38 kako bi označilo Božje djelovanje u:

1. osudi
2. proglašavanju krivim
3. opraštanju
4. davanju
5. mjerenju.

Kako mi djelujemo prema drugima daje dokaz o našem odnosu prema Bogu. Mi žanjemo ono što smo posijali (usp. Gal 6:7).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:39-45

³⁹I On im je rekao i parabolu: “Slijep čovjek ne može voditi slijepog čovjeka, može li? Neće li obojica pasti u jamu? ⁴⁰Učenik nije iznad učitelja; ali svatko, nakon što je bio posve obučan, bit će kao njegov učitelj. ⁴¹Zašto gledate na sitan djelić što je u oku vašega brata, a ne opažate panj što je u vašemu vlastitom oku? ⁴²Ili kako možete reći svome bratu: ‘Brate, daj mi da izvadim sitan djelić što je u tvome oku’, kad vi sami ne vidite panj što je u vašemu vlastitom oku? Ti licemjeru, prvo izvadi panj iz svoga vlastitog oka, i onda ćeš jasno vidjeti kako budeš izvadio sitan dijelić što je u oku tvoga brata. ⁴³Jer ne postoji dobro stablo koje rađa loš plod, niti, u drugu ruku, loše stablo koje rađa dobrim plodom. ⁴⁴Jer svako stablo poznato je po vlastitome plodu. Jer ljudi ne beru smokve s trnja, niti beru grožđe s trnovog grma. ⁴⁵Dobar čovjek iz dobre riznice svoga srca iznosi što je dobro; a zao čovjek iz zle riznice što je zlo; jer njegova usta govore ono što ispunjava njegovo srce.

6:39 “**jamu**” Ovaj je grčki pojam bio upotrijebljen u Septuaginti za:

1. grob, 2. Knjiga o Samuelu 18:17
2. životinjsku zamku, Knjiga proroka Izaije 24:17-18.

Upotrijebljen je samo tri put u NZ-u. Odlomci u Evanđelju po Mateju (usp. Mt 12:11; 15:14), kao ovaj u Luki, mogu upućivati na jarak ili bunar. Suzvuk jeste taj da krivi učitelji vode svoje sljedbenike u propast i smrt.

6:39-40 Postoji neka zbrka o tome kako se ovo učenje odnosi na trenutačni okvir. Stih 39 usporedan je s Evanđeljem po Mateju 15:14 i Lukom 6:40. U Mateju 10:24. Isus često koristi iste slikovite prikaze na različite načine i u različitim okvirima. Gramatički prvo pitanje u Luki 6:39 očekuje “ne” odgovor, dok drugo pitanje očekuje “da” odgovor.

6:40 Isus je živio ono što je učio. On je bio odbačen usred Svoje ljubavi i službe ljudima. Isusovi sljedbenici iskusit će istu vrstu postupka prema sebi u palome svijetu. Kad mi kao vjernici: (1) oponašamo svoju kulturu ili (2) puni smo očekivanja od naše kulture, to je siguran znak da ne modeliramo Isusova učenja. Kršćanstvo Novoga zavjeta nikad nije bilo društveno prihvatljivo. Sebičnome svijetu čini neugodu samo-žrtvujuća i samo-dajuća ljubav!

NASB	“ bio posve obučen ”
NKJV	“ tko je savršeno obučen ”
NRSV	“ tko je posve osposobljen ”
TEV	“ dovršili svoju obuku ”
NJB	“ posve obučen učenik ”

Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA pojma što znači:

1. pilići, dovoljno stari da budu prodani na tržištu za prženje
2. slomljene kosti, sad popravljene i ruke i noge mogu biti korištene ponovno
3. rastrgane ribarske mreže, sad popravljene i sposobne za hvatanje ribe
4. potpuno izgrađen brod, sad opremljen s jedrima i snastom, spreman za plovidbu.

Ovaj pojam znači potpuno opremljen za određeni zadatak (usp. Ef 4:12), ili moguće obnovljen za korisnost (usp. Gal 6:1).

6:41-42 Isus je koristio humor i istočnjačko pretjerivanje kako bi prenio strahovito važnu poruku religijskim ljudima o kriticizmu. Ovo je jedan razlog zašto su zapadnjački literalisti tumačili Njegova kazivanja tako kruto.

6:41 “sitan djelić” “Sitan djelić” koristili su klasični grčki pisci za materijal od koje je bilo napravljeno ptičje gnijezdo. Prema tome, mi govorimo o djelićima biljne građe i sličnima nevažnim malim stvarima.

▣ “ne opažate panj što je u vašemu vlastitom oku” Ovaj “panj” upućuje na neki veliki komad klade, drvenu građu ili krovnu gredu. Isus je često koristio ovaj doslovni oblik HIPERBOLE kako bi prenio duhovne istine (usp. Mt 5:29-30; 19:24; 23:24).

6:42 “bratu” U ovome okviru ta riječ može upućivati na:

1. ostale Židove (usp. Lk 14:12; Djela 2:29 [usp. Lk 6:22].37; 3:17; 7:2)
2. vjernike (usp. Lk 17:3; 22:32; Djela 1:15; 6:3).

▣ “licemjeru” Ova složena riječ došla je iz kazališnoga svijeta i bila je korištena za glumca koji je glumio iza maske. Došla je od dvije grčke riječi: “suditi” (*krinō*) i “pod” (*hupo*). Opisuje osobu koja djeluje na jedan način, ali živi na drugi način (Lk 18:9). Dobar primjer ove vrste djelatnosti može se vidjeti u Davidovu životu (usp. 2. Sam 12:1-9). Isus je često koristio ovaj pojam za opis samo-pravednosti farizeja u Evanđelju po Mateju 5:20; 6:2.5.16; 15:1.7; 23:13.

Ovaj stih podrazumijeva prikladnost vjernikove brige za druge kršćane kad to nije činjeno na ljubazan, samo-pravedan način (usp. Rim 14:1). Crkva uvijek mora duhovno ispitivati i opominjati svoje vodstvo i članstvo.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Licemjeri.](#)

POSEBNA TEMA: LICEMJERI (u Evanđelju po Mateju)

Ovaj je složeni pojam (*hupokritēs*) doslovno preveden “suditi prema”. Može značiti: (1) smjernje na kazališnu riječ za govorenje iza maske (tj. glumiti) ili (2) njegova je ranija uporaba bila “previše protumačiti”.

Farizeji su djelovali van religijskih običaja i obreda (često javno) zato da budu slavljani od drugih ljudi, a ne zato da ugrade Bogu (iako vjerujem kako je to bila jedna od nekoliko pobuda):

1. davali su milostinju, ne samo kako bi pomogli siromašnima, nego da budu slavljani od ljudi, Evanđelje po Mateju 6:2

2. molili su u sinagogi i javno kako bi ih ljudi vidjeli, Evanđelje po Mateju 6:5
3. kad su postili oni su izgledali razbarušeno tako da drugi budu impresionirani s njihovom duhovnošću, Evanđelje po Mateju 6:16
4. oni su govorili jedno ali radili nešto drugo (usp. Mt 15:7-9; Mk 7:1-7; Iz 29:13)
5. pokušavali su uhvatiti Isusa u klopku s lukavim pitanjima, a ne kako bi tražili istinsku mudrost, Evanđelje po Mateju 22:15-22
6. sprječavali su drugima ulazak u Kraljevstvo, Evanđelje po Mateju 23:13-15
7. davali su desetinu od kuhinjskih zaliha, ali propustili su važna pitanja Zakona, Evanđelje po Mateju 23:23
8. čistili su vanjsku stranu čaše, ali ne i nutrašnju, Evanđelje po Mateju 23:25
9. oni su bili obijeljene grobnice pune nečistoće, Evanđelje po Mateju 23:27-28 (usp. *Dictionary of Biblical Imagery*, str. 415)
10. bili su samo-pravedni, Evanđelje po Mateju 23:29-30
11. oni imaju posebno mjesto u Paklu, Evanđelje po Mateju 24:51.

6:43-45 Usporednica je u Evanđelju po Mateju 7:16.20. Naša djelovanja otkrivaju naše srce. Naša djelovanja otkrivaju tko je naš pravi otac (Bog ili Sotona). Naša djelovanja nose posljedice, ili pozitivne ili negativne.

6:45 “**jer njegova usta govore ono što ispunjava njegovo srce**” Ovo je snažna NZ-na istina (usp. Mt 12:34-35; 15:18).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ljudski govor.](#)

POSEBNA TEMA: LJUDSKI GOVOR

I. UVODNE MISLI IZ KNJIGE IZREKA

- A. Jezik je dio slike Božje u čovječanstvu (tj. Stvorenje je dovedeno u postojanje izgovorenim riječju i Bog govori Svome ljudskome Stvorenju). To je životni dio naše osobnosti.
- B. Ljudski govor osposobljava nas komunicirati drugima što osjećamo o životu. Prema tome, on otkriva tko mi uistinu jesmo (Izr 18:2; 4:23 [20-27]). Govor je pokazatelj osobe (Izr 23:7).
- C. Mi smo društvena stvorenja. Mi se bavimo s prihvaćanjem i potvrđivanjem. Mi to trebamo od Boga i od naših ljudskih drugova. Riječi imaju snagu da sretnu ove potrebe i na pozitivan (Izr 17:10) i na negativan (Izr 12:18) način.
- D. Postoji strahovita snaga u ljudskome govoru (Izr 18:20-21) – snaga da blagoslovi i ozdravi (Izr 10:11.21) i snaga da prokune i uništi (Izr 11:9).
- E. Mi žanjemo što smo sijali (Izr 12:14).

II. NAČELA IZ KNJIGE IZREKA

- A. Negativan i uništavajući potencijal ljudskoga govora:
  1. riječi zloga čovjeka (Izr 1:11-19; 10:6; 11:9.11; 12:2-6)
  2. riječi preljubnice (5:2-5; 6:24-35; 7:5 i dalje; 9:13-18; 22:14)
  3. riječi lažljivca (6:12-15.19; 10:18; 12:17-19.22; 14:5.25; 17:4; 19:5.9.28; 21:28; 24:28; 25:18; 26:23-28)
  4. riječi budale (10:10.14; 14:3; 15:14; 18:6-8)
  5. riječi lažnih svjedoka (6:19; 12:17; 19:5.9.28; 21:28; 24:28; 25:18)
  6. riječi ogovarača (6:14.19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 25:23; 26:20)
  7. riječi prebrzo izrečene (6:1-5; 12:18; 20:25; 29:20)
  8. riječi laskanja (29:5)
  9. previše riječi (10:14.19.23; 11:13; 13:3.16; 14:23; 15:2; 17:27-28; 18:2; 21:23; 29:20)
  10. razvratne riječi (17:20; 19:1).
- B. Pozitivan, ozdravljajući i izgrađujući potencijal ljudskoga govora:
  1. riječi pravednika (Izr 10:11.20-21.31-32; 12:14; 13:2; 15:23; 16:13; 18:20)
  2. riječi pronicljivoga (10:13; 11:12)
  3. riječi spoznaje (15:1.4.7.8; 20:15)
  4. riječi ozdravljenja (15:4)
  5. riječi blagoga odgovora (15:1.4.18.23; 16:1; 25:15)

6. riječi ugodnoga odgovora (12:25; 15:26.30; 16:24)
7. riječi zakona (22:17-21).

III. SZ-ni UZORAK NASTAVLJA SE U NZ-U

- A. Ljudski govor osposobljava nas komunicirati drugima što osjećamo o životu. Prema tome, on otkriva tko mi uistinu jesmo (Mt 12:33-37; 15:1-20; Mk 7:2-23).
- B. Mi smo društvena stvorenja. Mi se bavimo s prihvaćanjem i potvrđivanjem. Mi to trebamo od Boga i od naših ljudskih drugova. Riječi imaju snagu susresti ove potrebe i na pozitivan (2. Tim 3:15-17) i na negativan (Jak 3:2-12) način.
- C. Postoji strahovita snaga u ljudskome govoru; snaga da blagoslovi (Ef 4:29) i snaga da prokune (Jak 3:9). Mi smo odgovorni za ono što kažemo (Mt 12:36-37; Jak 3:2-12).
- D. Mi ćemo biti suđeni po našim riječima (Mt 12:33-37; Lk 6:39-45) kao i po našim djelima (Mt 25:31-46). Mi žanjemo što smo sijali (Gal 6:7).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:46-49

⁴⁶“Zašto Me zovete: ‘Gospodine, Gospodine’, a ne činite što Ja kažem? ⁴⁷Svatko tko dolazi k Meni i sluša Moje riječi te djeluje prema njima, Ja ću vam pokazati kome je on sličan: ⁴⁸on je kao čovjek koji gradi kuću, koji je duboko kopao i položio temelj na stijenu; i kad se pojavi poplava, pljusak naleti protiv kuće i ne može je potresti, jer je bila dobro građena. ⁴⁹Ali onaj koji je čuo i nije djelovao *sukladno*, jeste kao čovjek koji je gradio kuću na tlu bez ikojega temelja; i pljusak naleti protiv nje i odmah je uruši, i razvalina te kuće bijaše velika.”

6:46-47 Služba usana /riječima nije sržnost istinskoga učenitstva (usp. Iz 29:13; Mt 7:21.22). Poslušnost što teče iz osobne predanosti jeste ključno. Poslušnost ne prethodi milosti, nego slijedi nakon nje!

6:46 “Gospodine, Gospodine” Rabini su govorili kako udvostručenje imena pokazuje privrženost /ljubav (usp. Post 22:11).

Grčka riječ *Kurios* bila je korištena na nekoliko različitih načina u prvome stoljeću. Ona jednostavno može značiti: (1) “gospodin”; (2) “gospodar”; (3) “vlasnik”; ili (4) “suprug”. Ali, u teološkim okvirima, uobičajeno je tumačena sa svojim punim značenjem povučenim iz SZ-noga nadomjesnoga hebrejskog pojma *adon* (vlasnik, gospodar, suprug, gospodin) kad se u Pismu čita zavjetno Ime YHWH (usp. Izl 3:14). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo](#). U ovome okviru ovi su ljudi činili teološku izjavu o Isusu, ali nisu imali osobni odnos s Njim (usp. Mt 7:21-25). Teško je na ovome ranom stupnju Isusove službe znati koliko dati teološke težine ovome pojmu. Petar ga prije koristi kao teološki naslov za Isusa (usp. Lk 5:8), kao što čini ovaj stih, gdje Isus povezuje nečije potvrde riječima s poslušnošću.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Apostazija \[otpadništvo\] \(*aphistēmi*\).](#)

POSEBNA TEMA: APOSTAZIJA [OTPADNIŠTVO] (*APHISTĒMI*)

Ovaj grčki pojam *aphistēmi* ima široko semantičko polje. Doduše, engleski pojam *apostasy* izveden je od ovoga pojma i svojom uporabom stvara pretpostavke suvremenim čitateljima. Okvir je, kao i uvijek, ključ, a ne sadašnja odredba.

Ovaj pojam je složenica od prijedloga *apo*, što znači “iz [od]” ili “daleko od” i *histēmi*, “sjediti”, “stajati”, ili “učvrstiti”. Zabilježite sljedeće (neteološke) uporabe:

1. fizički ukloniti:
  - a. iz Hrama, Evanđelje po Luki 2:37
  - b. iz kuće, Evanđelje po Marku 13:34
  - c. od osobe, Evanđelje po Marku 12:12; 14:50; Djela apostolska 5:38
  - d. od svega, Evanđelje po Mateju 19:27.29
2. politički ukloniti, Djela apostolska 5:37
3. srodnički ukloniti, Djela apostolska 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. zakonski ukloniti (rastava), Ponovljeni zakon 24:1.3 (LXX) i u NZ-u: Evanđelje po Mateju 5:31; 19:7; Marku 10:4; 1. Poslanica Korinćanima 7:11
5. ukloniti dugovanje, Evanđelje po Mateju 18:24
6. pokazati nebrigu napuštanjem, Evanđelje po Mateju 4:20; 22:27; Ivanu 4:28; 16:32
7. pokazati brigu ne-napuštanjem, Evanđelje po Ivanu 8:29; 14:18

8. dopustiti ili dozvoliti, Evanđelje po Mateju 13:30; 19:14; Marku 14:6; Luki 13:8.

U teološkome smislu GLAGOL također ima široku uporabu:

1. opozvati, oprostiti, ukinuti krivnju grijeha, Knjiga Izlaska 32:32 (LXX); Brojevi 14:19; Job 42:10 i u NZ-u: Evanđelje po Mateju 6:12.14-15; Marku 11:25-26
2. uzdržavati se od grijeha, 2. Timoteju poslanica 2:19
3. zanemarivati okretanjem od:
  - a. Zakona, Evanđelje po Mateju 23:23; Djela apostolska 21:21
  - b. vjere, Knjiga proroka Ezekielu 20:8 (LXX); Evanđelje po Luki 8:13; 2. Poslanica Solunjanima 2:3; 1. Timoteju poslanica 4:1; Poslanica Hebrejima 2:13.

Suvremeni vjernici postavljaju mnoga teološka pitanja o kojima NZ-ni pisci nisu nikad morali razmišljati. Jedno od tih odnosilo bi se na suvremeno stremljenje odvajanja vjere od vjernosti.

U Bibliji postoje osobe uključene u narod Božji i nešto se događa.

I. STARI ZAVJET

- A. Oni koji su čuli izvješće dvanaest (deset) uhoda, Knjiga Brojeva 14 (usp. Heb 3:16-19).
- B. Korah, Knjiga Brojeva 16.
- C. Elijevi sinovi, 1. Knjiga o Samuelu 2; 4.
- D. Šaul, 1. Knjiga o Samuelu 11 – 31.
- E. Lažni proroci (primjeri):
  1. Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:19-22 (način prepoznavanja lažnog proroka)
  2. Knjiga proroka Jeremije 28
  3. Knjiga proroka Ezekielu 13:1-7.
- F. Lažna proročanstva:
  1. Knjiga proroka Ezekielu 13:17
  2. Knjiga Nehemije 6:14.
- G. Zli vođe Izraela (primjeri):
  1. Knjiga proroka Jeremije 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
  2. Knjiga proroka Ezekielu 22:23-31
  3. Knjiga proroka Miheja 3:5-12.

II. NOVI ZAVJET

- A. Ovaj grčki pojam je doslovno *apostasize*. I Stari i Novi zavjet potvrđuju povećanje zla i krivih učitelja prije Drugoga dolaska (usp. Mt 24:24; Mk 13:22; Djela 20:29.30; 2. Sol 2:9-12; 2. Tim 4:4). Taj grčki pojam može odražavati Isusove riječi u paraboli o tlima nađenoj u Evanđelju po Mateju 13; Marku 4; i Luki 8. Ovi krivi učitelji očito nisu kršćani, ali nalaze se među njima (usp. Djela 20:29-30; 1. Iv 2:19); međutim, sposobni su zavesti i osvojiti nezrele vjernike (usp. Heb 3:12).

Teološko pitanje je jesu li krivi učitelji uopće bili vjernici? Ovo je teško odgovoriti zato jer je bilo krivih učitelja u mjesnim crkvama (usp. 1. Iv 2:18-19). Često na ta pitanja odgovaraju naše teološke ili denominacijske predaje bez usmjeravanja na posebne biblijske tekstove (osim proof-text metode navođenja stiha van okvira kako bi se dokazala nečija navodna predrasuda).
- B. Prividna vjera:
  1. Juda, Evanđelje po Ivanu 17:12
  2. Šimun Mag, Djela apostolska 8
  3. navedeni u Evanđelje po Mateju 7:13-23
  4. oni što govore o tome u Evanđelje po Mateju 13; Marku 4; Luki 8
  5. Židovi u Evanđelje po Ivanu 8:31-59
  6. Aleksandar i Himenej, 1. Timoteju poslanici 1:19-20
  7. oni iz 1. Timoteju poslanice 6:21

8. Himenej i Filet, 2. Timoteju poslanici 2:16-18
  9. Dema, 2. Timoteju poslanici 4:10
  10. krivi učitelji, 2. Petrova poslanica 2:19-22; Judina poslanica, stihovi 12-19
  11. antikristi, 1. Ivanova poslanica 2:18-19.
- C. Neplodna vjera
1. 1. Poslanica Korinćanima 3:10-15
  2. 2. Petrova poslanica 1:8-11.

Mi rijetko razmišljamo o ovim tekstovima jer naše sustavne teologije (kalvinizam, arminijanizam, itd.) diktiraju naređeni odaziv. Molim vas nemojte me osuditi prije jer iznosim ovaj predmet. Moja briga je primjereni hermeneutički postupak. Mi moramo pustiti Bibliji neka nam govori i ne pokušati ukalupiti je u sadašnju teologiju. Ovo je često bolno i potresno jer je mnogo od naše teologije denominacijsko, kulturološko, ili srodničko (roditelj, prijatelj, pastor), a ne biblijsko ([vidjeti Posebnu temu dolje: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati”, i “Pozvati se”?](#)). Neki koji su u Narodu Božjem isključeni su da ne budu u Narodu Božjem (npr. Rim 9:6).

POSEBNA TEMA: ŠTO ZNAČI “PRIMITI”, “VJEROVATI”, “ISPOVJEDITI SE /PRIZNATI”, I “POZVATI SE”?

Kao evanđeoski Veliki nalog uskrsloga Gospodina, Evanđelje po Mateju 28:18-20 ima za mene prvenstvenu važnost. Moje protestantstvo zahtijeva osobni susret s Bogom kroz Krista. Uvijek sam razmišljao što “učiniti učenicima” znači. Obično one kršćanske skupine koje naglašavaju model početnoga osobnog susreta govore o:

1. “primanju” – Evanđelje po Ivanu 1:12
2. “vjerovanju” – Evanđelje po Marku 1:15; Ivanu 3:16.18.36; 6:40; 11:25-26; Djela apostolska 10:43
3. “ispovjediti se” /“priznati” – Evanđelje po Mateju 10:32; Luki 12:8; Ivanu 9:22; 12:42; 1. Timoteju poslanica 6:12; 1. Ivanova 2:23; 4:15
4. “pozvati se” – Poslanica Rimljanima 10:9-13

ali Veliki nalog koristi “učiniti učenicima” i “učiti ih vršiti sve što sam Ja učio vas”. Isusova raspra o vratima (početni osobni susret) i uskome putu (dnevno pobožno življenje) u Evanđelju po Mateju 7:13-14; Luki 13:24 dala mi je ključnu teološku zamisao – spasenje je proces ([vidjeti Posebnu temu dolje: Grčka glagolska vremena upotrijebljena za opis spasenja](#)). Ono započinje s mehanizmom “susreta” ali nije točno jasno kako je to učinjeno! Zasigurno to je početno vabljenje Duha (Iv 6:44.65) i osjećaj osobnoga grijeha i duhovne potrebe, sastavljeno od voljnosti za pokajanjem i vjerovanjem (usp. Mk 1:15; Djela 2:38; 3:16.19; 20:21; 26:20). Ovaj početni susret (aha trenutak) mora potom ishoditi u Kristo-sličnome životu (usp. Rim 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Opravdanje i posvećenje ne mogu, ne smiju, biti odvojeni! Došao sam do uvjerenja da zrelo spasenje mora uključivati:

1. pokajanje, početno i stalno ([vidjeti Posebne teme u Lk 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu; i: Pokajanje u Novome zavjetu](#))
2. vjeru /pouzdanje /uvjerenje, početno i stalno ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:45: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\] u NZ-ul\)](#))
3. ustrajnost kroz život ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#)).

Kao što to ja vidim, postoje dvije opasnosti:

1. prenatraglašeno početno spasenje što vidi spasenje kao kartu za Nebo na kraju života ili policu osiguranja nepovezanu s odabirima dnevnoga načina života
2. prenatraglašeni put kao proces gdje pitanje postaje “hoće li moja dobra djela prevagnuti moja loša djela?” (oblik djela pravednosti).

Spasenje je:

1. osoba kojoj se daje dobrodošlica (Isus)
2. istine o toj osobi kojima se mora vjerovati (Biblija)
3. život kao što živi ta osoba (Kristo-sličnost).

Spasenje je besplatni dar (Rim 3:24; 6:23) Božjega milostivoga, Kristom dovršenoga djela, i vodstvo Duha. Kršćanski život također je dar milosti koji mora biti priman dnevno. Ovdje je teološko pitanje: “Kako netko prima /vjeruje /poziva se /ispovijeda se ili priznaje?”. Molim vas pogledajte sljedeće bilješke i Posebne teme:

1. primiti – [vidjeti bilješku u Evanđelju po Ivanu 1:12](#)
2. vjerovati – [vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:45: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu](#)
3. ispovijed /priznanje – [vidjeti Posebnu temu dolje: Ispovijed /Priznanje](#)
4. pozvati se – [vidjeti bilješke u Poslanici Rimljanima 10:9-13.](#)

Spasenje su “vrata” (početni osobni susret) i put (dnevno pobožno življenje). Ovo ne može biti odvojeno ili okrenuto u vremenu! Uobičajen ishod spasenja je:

1. Kristo-sličnost (usp. Rim 7:1; 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:15; 1. Pt 1:15)
2. služenje (usp. Mt 25:31-46).

“Samo vjeruj, samo vjeruj” ili “čini bolje” su neprimjerene izjave.

Ja procjenjujem kako je razlog za ovu Posebnu temu moj sukob u evangeliziranju među pravoslavnom ili katoličkom populacijom. Susreo sam toliko mnogo ljudi koji očitito poznaju i ljube Isusa ali ne odgovaraju na “moja pitanja” na način za koji osjećam da je zadovoljavajući. Ali mislim kako je poteškoća s mojim predajama. Tvrditi kako netko mora moliti “molitvu grješnika”, kad to nije naglasak u NZ-u, pokazuje teološku predrasudu. Ja vjerujem u neophodnost mehanizma susreta, ali moram proširiti svoje vlastito razumijevanje što to uključuje. Izjava osobe o vjeri i plodu načina života uzima prednost nad izvjesnom metodologijom ili teološkom građom.

Samo teološka strana o “plodu”. Moje razumijevanje toga dolazi od Isusova dva odlomka:

1. Propovijedi na gori – Evanđelje po Mateju 7:13-23
2. usporedbi o tlima – Evanđelje po Mateju 13:1-24; Marku 4:1-20; Luki 8:4-15.

“Plod” nije način da se bude spašen nego dokaz istinskoga preobraćenja (usp. Jak 2:14-26). Nema ploda, nema korijena! Vječni život ima vidljive osobine!

Još jedna teološka strana nekih od neprimjerenih proof-text metoda korištenih od evangelizatora:

1. korištenje Knjige Otkrivenja 3:20 kao poziva na početno spasenje kad je to dio pisama sedmerim crkvama (Otk 2 - 3)
2. korištenje “rimske ceste” kao “toga” puta da se bude spašen. Prva tri stiha:
  - a. Poslanica Rimljanima 3:23
  - b. Poslanica Rimljanima 6:23
  - c. Poslanica Rimljanima 5:8

sažimaju poruku Evanđelja, ali ne postoji stih o “susretu” u književnoj jedinici Poslanice Rimljanima, poglavljima 1 – 8, tako da skaćemo na sljedeću književnu jedinicu o “zašto Izrael nije povjerovao Evanđelju?” (Rim 9 - 11) i navodima u Rimljanima 10:9-13 kao zaključnome činu u “tome” naumu spasenja.

3. Neki čak tvrde da zbog Rimljanima 10:9-13, to mora biti izgovorena molitva (tj. Rim 10:9). ili kao što sam spomenuo u ovoj Posebnoj temi, mi činimo “molitvu grješnika” (što vjerojatno dolazi iz usporedbe o farizeju i grješniku, usp. Lk 18:9-14) “tim” modelom za spasenje svih.

Ponovno, ja želim potvrditi neophodnost mehanizma “susreta” ali mislim da postoje mnogi načini:

1. poseban trenutak otkrivenja (tj. navođenje vjerovanja)
2. poseban trenutak štovanja (tj. slušanje svjedočanstva ili pjevanje himne)
3. životne krize
4. susret u snu
5. jamačno je molitva pravovaljani način
6. i mnogo drugi načini.

Bog gleda na najmanji odaziv kako bi nas preplavio Svojom milošću i spasenjem!

Spasenje je volja Božja za sve ljude (usp. Iv 1:12; 3:16; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14) stvorene u Njegovoj slici za zajedništvo ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Isusov život, učenja, i smrt platili su kaznu za ljudski grijeh i pobunu (usp. Rim 1 - 3). Sad “čija god želja, “itko tko”, “svi”, “koliko god” postaje otvoreni poziv! Vabljenje Duha dozvoljava palim ljudima shvatiti njihovu potrebu, shvatiti Božju opskrbu u Isusu, a to isto tako zahtijeva: (1) osobnu, konačnu odluku (tj. dragovoljni odabir) i (2) promjenu načina života.

Evangelje nije teško, zamršeno, ili zbunjujuće nego dostupno, razumljivo, i otvoreno za sve! Učenici su oni koji:

1. slušaju
2. razumiju
3. odazivaju se
4. poslušaju
5. nastavljaju ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#)).

Neka bi Bog oprostio denominacijskoj oholosti i ograničenjima što su stvorili ljudi, ali isto tako neka bude “ekskluzivistički skandal” Evangelja po Ivanu 10:1-8; 14:6; Djela apostolskih 4:12; 1. Timoteju poslanice 2:5 naviješten svima! Svi mogu doći i oni mogu doći na različite načine, ali oni svi moraju doći kroz Isusa i živjeti za Njega (tj. biti promijenjeni, usp. Mt 28:20)! Postoje samo jedna vrata ali ona su širom otvorena (usp. Djela 14:27; Kol 4:3; Otk 3:7-8) – “koliko god”, “čija god želja”, “svi koji” žele ući!

POSEBNA TEMA: GRČKA GLAGOLSKA VREMENA UPOTRIJEBLJENA ZA OPIS SPASENJA

Spasenje nije proizvod, već međusobni odnos. Nije završeno kad netko povjeruje Kristu; ono je tek počelo! To nije policaj za osiguranje protiv požara, niti karta za Nebo, već život rastuće Kristo-sličnosti.

SPASENJE JE DOVRŠENO DJELOVANJE (AORIST)

- Djela apostolska 15:11
- Poslanica Rimljanima 8:24
- 2. Timoteju poslanica 1:9
- Titu poslanica 3:5
- Poslanica Rimljanima 13:11 (spaja AORIST s FUTUROM /BUDUĆIM USMJERENJEM)

SPASENJE KAO STANJE POSTOJANJA (PERFEKT)

- Poslanica Efežanima 2:5.8

SPASENJE KAO STALNI TIJEK (PREZENT)

- 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2
- 2. Poslanica Korinćanima 2:15

SPASENJE KAO BUDUĆE DOKONČANJE (FUTUR u GLAGOLSKOME VREMENU ILI OKVIRU)

- Poslanica Rimljanima 5:9.10; 10:9.13 (podrazumijevano u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13)
- 1. Poslanica Korinćanima 3:15; 5:5
- Poslanica Filipljanima 1:28
- 1. Poslanica Solunjanima 5:8-9
- Poslanica Hebrejima 1:14; 9:28
- 1. Petrova poslanica 1:5.9

Prema tome, spasenje započinje s početnom odlukom vjere (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali ono mora proizlaziti u tijeku načina života vjere (usp. Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10), koje će jednog dana biti vidljivo dovršeno

(usp. I. Iv 3:2). Ovo konačno stanje nazvano je proslavljenje. Može ga se prikazati kao:

1. početno spasenje - opravdanje (spašeni od kazne grijeha)
2. napredujuće spasenje - posvećenje (spašeni od sile grijeha)
3. konačno spasenje - proslavljenje (spašeni od prisutnosti grijeha).

POSEBNA TEMA: USTRAJNOST

Teško je objasniti odnos biblijske doktrine prema životu kršćanina zato jer su iznesene u tipičnim istočnjačkim dijalektalnim parovima. Ovi parovi izgledaju oprečni, iako su oba pola biblijska. Zapadnjački kršćani imaju stremljenje odabiru jedne istine i zanemarivanju ili podcjenjivanju oprečne istine. Neki primjeri:

1. Je li spasenje početna odluka o pouzdanju u Isusa ili doživotna obaveza za učeništvo?
2. Je li spasenje izbor pomoću milosti suverenoga Boga ili vjerujućeg čovječanstva i opetovani odgovor na Božansku ponudu?
3. Je li spasenje, jednom primljeno, nemoguće izgubiti, ili postoji potreba za neprekidnom pozornošću?

Pitanje o ustrajnosti bilo je prijeporno kroz crkvenu povijest. Poteškoća započinje s prividno sukobljavajućim odlomcima u NZ-u.

1. Tekstovi o jamstvu:
  - a. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 6:37; 10:28-29)
  - b. Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Fil 1:6; 2:13; 2. Sol 3:3; 2. Tim 1:12; 4:18)
  - c. Petrove izjave (1. Pt 1:4-5)
2. Tekstovi o potrebi ustrajnosti:
  - a. Isusove izjave u sinoptičkim Evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9.24-30; 24:13; Mk 13:13)
  - b. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 8:31; 15:4-10)
  - c. Pavlove izjave (Rim 11:22; 1. Kor 15:2; 2. Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2. Tim 3:2)
  - d. izjave autora Poslanice Hebrejima (2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
  - e. Ivanove izjave (1. Iv 2:6; 2. Iv 9; Otk 2:7.17.20; 3:5.12.21; 21:7).

Biblijsko spasenje proizlazi iz ljubavi, milosrđa, i milosti suverenoga Trojednog Boga. Nijedan čovjek ne može biti spašen bez početnoga podstreka Duha. Božanstvo dolazi prvo i postavlja raspored, ali zahtijeva ljudski odaziv u vjeri i pokajanju, oboje i početno i neprekidno. Bog radi s čovječanstvom u zavjetnom odnosu. Postoje povlastice i odgovornosti!

Spasenje je ponuđeno svim ljudima. Isusova smrt bavi se s poteškoćom grijeha paloga Stvorenja! Bog je osigurao način i želi sve ovo učiniti prema Svojoj slici kako bi se odgovorilo na Njegovu ljubav i opskrbu u Isusu.

Želite li više čitati o tome predmetu vidjeti:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981. (str. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969.
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961.

U ovome području Biblija naslovljava dvije različite poteškoće: (1) uzimanje jamstva kao dozvolu da se živi besplodan, sebičan život i (2) ohrabrivanje onih koji se bore sa službom i osobnim grijehom. Poteškoća je ta što krive skupine uzimaju krivu poruku i grade teološke sustave na ograničenim biblijskim odlomcima. Neki kršćani očajnički trebaju poruku o jamstvu, dok drugi trebaju stroga upozorenja o ustrajnosti! U kojoj ste vi skupini?

Postoji povijesna teološka borba mišljenja što uključuje Augustina nasuprot Pelagija te Calvina nasuprot Arminija (semi-pelagijanizam). Predmet uključuje pitanje spasenja: ako je netko uistinu spašen, mora li on ustrajati u vjeri i plodnosti?

Kalvinisti se postavljaju iza onih biblijskih tekstova koji potvrđuju Božju suverenost i držanje-moći (Iv 10:27-30; Rim 8:31-39; 1. Iv 5:13.18; 1. Pt 1:3-5) i GLAGOLSKIH VREMENA poput PERFEKTA PASIVNIH PARTICIPA Poslanice Efežanima 2:5.8.

Arminijanisti se postavljaju iza biblijskih tekstova koji upozoravaju vjernike na "izdržati", "odoljeti", ili "nastaviti" (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Iv 15:4-6; 1. Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Ja osobno ne vjerujem kako je Poslanica Hebrejima 6 i 10 primjenjiva, ali mnogi je arminijanisti koriste kao upozorenje protiv otpada [apostazija – op.prev.]. Parabola o sijaču u Evanđelju po Mateju 13 i Marku 4 naslovljava pitanje prividnoga uvjerenja, kao što čini

Evangelje po Ivanu 8:31-59. Kao što kalvinisti navode GLAGOLE u PERFEKT GLAGOLSKOME VREMENU koristeći ih za opis spasenja, arminijanisti navode odlomke u PREZENT GLAGOLSKOME VREMENU kao 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15.

Ovo je savršen primjer kako teološki sustavi zlorabe proof-texting metodu tumačenja. Uobičajeno je vodeće načelo ili glavni tekst korišten za gradnju teološke mreže kroz koju su viđeni svi ostali tekstovi. Budite pozorni od mreža iz ikojeg izvora. One dolaze iz zapadnjačke logike, ne otkrivenja. Biblija je istočnjačka Knjiga. Ona predstavlja istinu u napetošću-ispunjenim, naizgled paradoksalnim parovima. Kršćanima je namijenjeno potvrđivanje obojeg i življenje unutar napetosti. NZ predstavlja oboje i sigurnost vjernika i zahtjev za nastavljanjem vjerom i pobožnošću. Kršćanstvo je početni odaziv pokajanja i vjere slijeđen neprekidnim odazivom u pokajanju i vjeri. Spasenje nije proizvod (ulaznica za Nebo ili polica osiguranja protiv požara), nego odnos. Ono je odluka i učeništvo. U NZ-u to je opisano u svim GLAGOLSKIM VREMENIMA:

AORISTU (dovršeno djelovanje), Djela apostolska 15:11; Poslanica Rimljanima 8:24; 2. Timoteju 1:9; Titu 3:5

PERFEKTU (dovršeno djelovanje s nastavljujućim ishodom), Poslanica Efežanima 2:5.8

PREZENTU (neprekinuto djelovanje), 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15

FUTURU (budući događaji ili izvjesni događaji), Poslanica Rimljanima 5:8.10; 10:9; 1. Poslanica Korinćanima 3:15; Poslanica Filipljanima 1:28; 1. Solunjanima 5:8-9; Hebrejima 1:14; 9:28.

POSEBNA TEMA: ISPOVIJED /PRIZNANJE

- A. Postoje dva oblika istoga grčkog korijena upotrijebljenog za ispovijed ili priznanje, *homologeō* i *exomologō*. Složeni pojam što koristi Jakov je iz *homo*, isto; *legō*, govoriti; i *ex*, iz. Temeljno značenje je reći isto, složiti se s(a). *Ex* je dodan zamisli javnog očitovanja.
- B. Engleski prijevodi ove skupine riječi su:
1. veličati
  2. slagati se
  3. proglasiti (usp. Mt 7:23)
  4. priznati
  5. ispovjediti (usp. Heb 4:14; 10:23).
- C. Ova skupina riječi imala je naizgled dvije oprečne uporabe:
1. veličati (Boga)
  2. priznati grijeh.
- Možda se ovo razvilo od osjećaja čovječanstva o Božjoj svetosti i vlastite grješnosti čovječanstva. Spoznati jednu istinu jeste spoznati obje.
- D. NZ-ne uporabe skupine riječi su:
1. obećati (usp. Mt 14:7; Djela 7:17)
  2. složiti se ili pristati na nešto (usp. Iv 1:20; Lk 22:6; Djela 24:14; Heb 11:13)
  3. veličati (usp. Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9)
  4. prihvatiti:
    - a. osobu (usp. Mt 10:32; Lk 12:8; Iv 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; 1. Iv 2:23; Otk 3:5)
    - b. istinu (usp. Djela 23:8; 2. Kor 11:13; 1. Iv 4:2)
  5. javno očitovati (legalan osjećaj razvijen u religijsku potvrdu, usp. Djela 24:14; 1. Tim 6:13):
    - a. bez priznanja krivnje (usp. 1. Tim 6:12; Heb 10:23)
    - b. s priznanjem krivnje (usp. Mt 3:6; Djela 19:18; Heb 4:14; Jak 5:16; 1. Iv 1:9).

▣ (6:46) “**sluša Moje riječi te djeluje prema njima**” Ova je parabola bila jedinstvena Evangelju po Mateju (Mt 7:24-27) i Luku (Lk 6:47-49). Slična je suzvuku hebrejske riječi *Shema* iz Ponovljenoga zakona 6:1, gdje ta riječ podrazumijeva “slušati tako kao i činiti”. Kršćanstvo uključuje:

1. znanje
2. osobni odaziv
3. način života služenja.

Zanimljivo je kako je obojici graditelja rečeno neka slušaju Isusove riječi. Opetovano, čini se kako je okvir ovih upozorenja religijskim ljudima koji su čuli i odazvali se na istome stupnju.

6:48-49 Ovo završavanje vrlo je slično zaključku Propovijedi na gori u Evanđelju po Mateju (usp. Mt 7:26-27).

6:48 “**jer je bila dobro građena**” Ovo odgovara “kopati duboko i položiti temelj na stijenu”. Taj je izričaj nađen u drevnima grčkim rukopisima P⁷⁵, 8, B, L, i W (UBS⁴ daje mu ocjenu “A”). Međutim, drugi je izričaj bio uzet iz usporednice Evanđelja po Mateju (usp. Lk 7:25) i vrlo je brzo zamijenjen za Lukin izričaj (usp. MSS A, C, D, i Vulgata). Mnogi od ovih pisarskih dodataka dogodili su se vrlo rano u razdoblju ručnoga prepisivanja ovih tekstova. Ovdje je dobar primjer. Rukopis P⁷⁵ je iz ranoga trećeg stoljeća, dok je MS A (*Alexandrinus*) iz petoga stoljeća.

Želim vas podsjetiti kako se nijedan od drevnih grčkih rukopisa NZ-a (više od 5.000) u potpunosti ne slaže jedan s drugim, ali razlike ustvari ne utječu na glavnu doktrinu. NZ je najbolje očuvan tekst iz drevnoga svijeta. Možemo imati pouzdanja da on vjerno prenosi Božju istinu nama koji vjerujemo i poslušni smo! Unutar grčkih rukopisa imamo izvorne riječi. Ništa nije bilo izgubljeno! Mi samo nismo sigurni koje je čitanje izvorno.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto Isus nastavlja izazivati religijske vođe na temu usmene predaje glede subote?
2. Zašto se razlikuju popisi imena učenika?
3. Zašto je Propovijed na gori toliko različita od Propovijedi na ravni?
4. Što je svrha Propovijedi na ravni u njenome Lukinom okviru?

EVANĐELJE PO LUKI 7

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
iscjeljenje sluge stotnika 7:1-10	Isus iscjeljuje stotnikovog slugu 7:1-10	stotnikov rob 7:1-10	Isus iscjeljuje slugu rimskoga dužnosnika 7:1-5 7:6-8 7:9 7:10	izlječenje stotnikovog slugu 7:1-10
podizanje udovičina sina iz Naina 7:11-17	Isus podiže sina udovice iz Naina 7:11-17	udovičin sin iz Naina 7:11-17	Isus podiže udovičinog sina 7:11-15 7:16 7:17	sin udovice iz Naina vraćen u život 7:11-17
glasnici od Ivana Krstitelja 7:18-30	Ivan Krstitelj šalje glasnike Isusu 7:18-35	Isus i Ivan 7:18-23 7:24-30	glasnici od Ivana Krstitelja 7:18-19 7:20 7:21-23 7:24-28 7:29-30	pitanje Krstitelja – Isus ga hvali 7:18-23 7:24-27 7:28-30 Isus osuđuje Svoje suvremenike
7:31-35		7:31-35	7:31-35	7:31-32 7:33-35
oprosteno grješnoj ženi 7:36-50	oprosteno grješnoj ženi 7:36-50	žena koja je bila grješnica 7:36-50	Isus u kući farizeja Šimuna 7:36-39 7:40 7:41-42 7:43a 7:43b-47 7:48 7:49 7:50	žena koja je bila grješnica 7:36-38 7:39-43 7:44-50

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:1-10

¹Kad je On dovršio sav Svoj govor u raspravi naroda, On ode u Kafarnaum. ²A stotnikov rob, koji bijaše visoko cijenjen od njega, bio je bolestan i morao je umrijeti. ³Kad je čuo o Isusu, on posla neke židovske starješine da Ga zamole neka dođe i spasi život njegovu roba. ⁴Kad dođoše k Isusu, oni Ga ozbiljno zamole, govoreći: “On je dostojan da mu podariš to; ⁵jer on ljubi naš narod i to bijaše on koji je izgradio našu sinagogu.” ⁶Sad Isus je krenuo na Svoj put s njima; i dok On ne bijaše daleko od kuće, stotnik posla prijatelje, govoreći Mu: “Gospodine, nemoj uznemiravati Sebe više, jer ja nisam dostojan da Ti dođeš pod moj krov; ⁷iz toga razloga ja se nisam smatrao dostojnim doći k Tebi, nego samo reci riječ, i moj sluga bit će ozdravljen. ⁸Jer ja sam također čovjek postavljen pod vlast, s vojnicima ispod mene; i ja kažem ovome: ‘Idi!’ i on ide, i drugome: ‘Dođi!’ i on dođe, i mome robu: ‘Učini to!’ i on to učini.” ⁹Sad kad je Isus čuo to, On se začudi nad njim, i okrene se i reče mnoštvu što Ga je slijedilo: “Ja vam kažem, čak niti u Izraelu nisam našao takvu veliku vjeru.” ¹⁰Kad su se oni koji su bili poslani vratili kući, oni nadoše roba u dobrome zdravlju.

7:1 “Kad je On dovršio sav Svoj govor u raspravi naroda” Ovo upućuje na propovijed zapisanu u Evanđelju po Luki 6:20-49.

▣ “Kafarnaum” Ovo je bilo Isusovo mjesto sjedište u Galileji. Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 4:23.

7:2 “stotnikov” Stotnik je bio Rimljanin (ili regrut poganin) i dio okupatorske vojske. On je čini se bio bogobožazan, vrlo sličan Korneliju u Djelima apostolskim 10. Svako spominjanje stotnika u NZ-u je pozitivno. Ovi dočasnici bili su srce rimske vojske.

▣ “rob” Matejeva usporednica (Mt 8:5-13) ima pojam “mladić /dječak”.

▣ “koji bijaše visoko cijenjen od njega” Ovaj je pojam bio uobičajen i u Septuaginti, gdje je bio korišten:

1. o Božjem Imenu, usp. Ponovljeni zakon 28:58
2. o Mesiji, usp. Knjiga proroka Izaije 28:16 i NZ-u 1. Petrovoj poslanici 2:4.6
3. o časnim ljudima, usp. Knjiga Brojeva 22:15; i NZ u Poslanici Filipljanima 2:29.

Najbolja usporednica ovoj NZ-noj uporabi je 1. Knjiga o Samuelu 26:21 i Knjiga proroka Izaije 13:12, gdje je život osobe dragocjen.

7:3 “on posla neke židovske starješine da Ga zamole neka dođe” Usporedno izvješće je u Evanđelju po Mateju 8:5-13, ali nije u Marku. Iz Luke 7:5 vidimo zašto su židovske starješine (mjesni vođe u sinagogi) bili voljni biti posrednicima.

▣ **“spasi”** Grčki pojam *sozō* bio je često korišten u NZ-u za duhovno spasenje (posebice Jak 1:21; 2:14; 4:12), ali ovdje je upotrijebljen u svome SZ-nome smislu o fizičkome oslobođenju (posebice Jak 5:20; Mt 9:22; Mk 6:56). Pojam doslovno znači “učiniti čitavim” (fizički i/ili duhovno).

7:6 “Gospodine” Ovo je VOKATIV oblik grčkoga pojma *kurios*, što može biti:

1. naslov poštovanja kao “gospodin”
2. naslov nadmoćnosti kao “gospodar”
3. teološka potvrda Isusa kao Božjega Mesije (usp. Lk 7:13).

U ovome okviru (kao Iv 4) to je mogućnost #1. Također zabilježite višeznačnost njegove uporabe u Evanđelju po Luki 7:19.

▣ **“nemoj uznemiravati Sebe”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA IMPERATIVA (Zerwick i Grosvenor, *A Grammatical Analysis of the Greek New Testament*, str. 199 i A. T. Robertson, *Word Pictures*, str. 99), dok Barbara, Tim Friberg, *Analytical Greek New Testament*, str. 199 i Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, str. 370, nazivaju to PREZENT PASIVNOGA IMPERATIVA.

▣ **“ja nisam dostojan da Ti dođeš pod moj krov”** Očevidno je ovaj rimski vojni dužnosnik znao židovski stav prema domovima pogana. Postoji očito oprečje između Evanđelja po Luki 7:5 (poruka starješina) i osjećaja ovoga čovjeka o njegovoj nedostojnosti (usp. Lk 7:7).

7:7 “nego samo reci riječ” Isusova fizička prisutnost nije bila zahtijevana. Ovaj je čovjek upotrijebio povjerenu ovlast (usp. Lk 7:8). Ova gesta pokazuje veliku vjeru ovog pogana u Isusovu snagu. Ovo također daje presedan za pouzdanje u Isusove riječi, ne Njegovu prisutnost, za nečije spasenje (fizički ovdje, ali za poganske čitatelje, duhovno također). Luka odabire izvješća kojima će dohvatiti pagane!

▣ Postoji drevni grčka rukopisna različnost povezana s ovim stihom. Luka ima AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA, *iathētō* (usp. P⁷⁵, B, L, i neki Koptski prijevodi, UBS⁴ daje ovome ocjenu “B”), ali drugi drevni tekstovi imaju *iathēsetai* (FUTUR PASIVNOGA INDIKATIVA), što se pojavljuje u Evanđelju po Mateju 8:8 (usp. MSS α , A, C, D, W, te Vulgata i Armenijski prijevodi). O kojem se radi ne mijenja značenje teksta, ali ovo pokazuje kako su se lako događale ove pisarske ispravke ili aliteracije /izmjene (između godine 200.-400.).

7:9 “On se začudi” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 1:63.

▣ **“čak niti u Izraelu nisam našao takvu veliku vjeru”** Ovo je izuzetno važna teološka potvrda. Zapamtite da je Luka pisao poganima. U ovome okviru Isus pohvaljuje poganskoga vojnog dužnosnika za njegovu vjeru, ozdravlja udovičino dijete (kao Ilija, usp. Lk 4:25-26), i voljan je pomoći grješnoj ženi i čak pohvaljuje njenu vjeru (usp. Lk 7:50). Očevidno je vjera, ne nacionalno podrijetlo ili povlaštenu položaj, ključ Novoga doba kojeg je ustoličio Isus.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:11-17

¹¹Brzo nakon toga On ode u grad zvan Nain; i Njegovi učenici bijahu išli zajedno s Njim, praćeni velikim mnoštvom. ¹²Sad dok On pristupi vratima grada, mrtav čovjeka bijaše nošen van, jedini sin svoje majke, a ona bijaše udovica; i prilično mnoštvo iz grada bijaše s njom. ¹³Kad ju Gospodin vidje, On osjeti sućut za nju, i reče joj: “Nemoj plakati.” ¹⁴I On pristupi i takne lijes; a nositelji se zaustaviše. I On reče: “Mladiću, Ja tebi govorim, ustani!” ¹⁵Umrli čovjek sjedne i započe govoriti. I Isus ga dade natrag njegovoj majci. ¹⁶Strah uhvati njih sve, i oni počеше slaviti Boga, govoreći: “Velik prorok ustao je između nas!” i: “Bog je pohodio Svoj narod!” ¹⁷Ova vijest glede Njega izašla je po čitavoj Judeji i u okolnoj pokrajini.

7:11 “On ode u grad zvan Nain” Ovo izvješće zapisano je samo u Evanđelju po Luki. Čini se kako to nije poseban događaj, nego tipičan događaj u Isusovim putovanjima i službi. Nain se nalazi oko šest milja jugoistočno od Nazareta, blizu planine Tabor. Ovo je usporedno u Luki 4:25-26 s onim što je učinio Ilija (usp. 1. Kr 17:17-24).

▣ **“Njegovi učenici bijahu išli zajedno s Njim, praćeni velikim mnoštvom”** Uvijek je postojalo ogromno mnoštvo bolesnih, radoznalih, i religijskih vođa koji su slijedili Isusa. Većina Lukina predavljanja Isusova života i učenja građena je kao pripovijetke o putovanju. Ovi putopisi uključuju mnoga učenja nađenih u “Propovijedi na gori” u Evandelju po Mateju.

U Luki, Isus se kretao prema vrhunskome obračunu u Jeruzalemu. Kao što to uvijek biva u Evandeljima, Isusova kretanja imala su nekoliko svrha:

1. pomoći potrebitoj osobi (ženi u Lk 7:13)
2. svjedočiti:
  - a. učenicima (za zrelost)
  - b. svjetini (za spasavajuću vjeru)
  - c. građanima (usp. Lk 7:12)
  - d. religijskim vođama koji su uvijek bili tamo
3. pokazati Svoje Mesijanstvo.

7:12 “jedini sin svoje majke” Kako je Isus znao ovu činjenicu? Moguće:

1. netko Mu je iz svjetine rekao
2. ovo je još jedan primjer Njegova nadnaravnog znanja
3. ovo je urednički dodatak evanđeliste.

Činjenica kako je to bio jedini sin znači da ova žena nije imala sredstva podrške!

▣ **“prilično mnoštvo iz grada bijaše s njom”** Židovski pogrebi uključuju čitavu zajednicu i bili su izuzetno bučni i emocionalni.

7:13 “Gospodin” Ovo je prva uporaba toga naslova za Isusa u Evandelju po Luki. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“On osjeti sućut za nju”** Ovo je razvijeni suzvuk od “crijeva”. Drevnici su mislili kako su donji ili glavni organi (srce, jetra, pluća) bili sjedište osjećaja (usp. Septuaginta u Izr 12:10; 26:22; Jer 28:13.51; 2. Mak 9:5-6; 4. Mak 10:8; Bar 2:17). Pavao često koristi ovu metaforu (usp. 2. Kor 6:12; 7:15; Fil 1:8; 2:1; Kol 3:12; Flm stihovi 7.12.20). Luka, vjerojatno slijedeći Pavla, koristi je također (usp. Lk 1:78; 7:13; 10:33; 15:20; Djela 1:18). Za mene je važno znati o ljudskim osjećajima i suosjećaju što Isus dijeli s nama (usp. Mk 1:41; 6:34; 8:2).

▣ **“i reče joj”** Ona je predvodila pogrebnu povorku (Alfred Edersheim, *Jewish Social Life*).

▣ **“Nemoj plakati”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno podrazumijeva zaustaviti neko djelo što je u tijeku.

7:14 “lijes” Ovo upućuje na otvorenu raku (usp. NRSV). Isus se nije bojava obrednoga oskvrnuća zbog dodirivanja obredno nečistih stvari ili ljudi.

▣ **“Mladiću, Ja tebi govorim, ustani”** Starost ovoga čovjeka neizvjesna je, jer u židovskome društvu nekoga se smatralo mladim čovjekom do starosti od četrdeset godina. GLAGOL je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA. Isus ima snagu nad smrću i Hadom /Paklom (usp. Otk 1:18). Što je snažan znak Njegova Mesijanstva (usp. Lk 7:22).

7:15 “Umrli čovjek sjedne i započe govoriti” GLAGOL “sjedne” rijedak je i bio je korišten jedino od liječnika u grčkoj književnosti. NZ nikad ne objavljuje riječi onih koji su bili uskrsnuti od mrtvih. Kakav snažan dokaz za potvrdu Isusovih riječi i službe!

7:16 “oni počeše slaviti Boga, govoreći: ‘Velik prorok ustao je između nas’” Isus je radio slično kao Ilija i Elizej u potpuno istome zemljopisnom području. Ovi su ljudi dodavali Isusu najviši naslov što su znali.

▣ **“Bog je pohodio Svoj narod”** Židovi su iskusili YHWH-ino pohođenje mnogo puta. Bog je djelatan u životu Svoga naroda. Postoji stvarna napetost u Bibliji između Božje transcendentnosti i Božje imanentnosti. On je Svetac Izraela, a ipak Otac!

7:17 Sva sinoptička Evanđelja imaju ove sažete izjave (usp. Mk 1:28.45; Mt 4:24; 9:31; 14:1), ali Luka ima većinu njih (usp. Lk 4:14.37; 5:15; 7:17). Isus nije izvodio čudesa (iscjeljenje, egzorcizam, podizanje od mrtvih) u tajnosti, nego javno, i riječ o tome brzo se širila u potrebitoj, Palestini koja je bila u iščekivanju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:18-23

¹⁸Učenici Ivana izvjestili su ga o svima ovim stvarima. ¹⁹Pozvavši dva svoja učenika, Ivan ih posla Gospodinu, govoreći: “Je si li Ti Očekivani, ili da očekujemo nekog drugog?” ²⁰Kad ovi ljudi dođoše k Njemu, oni rekoše: “Ivan Krstitelj poslao nas je k Tebi, pitati: ‘Jesi li Ti Očekivani, ili da očekujemo nekog drugog?’” ²¹U to isto vrijeme On je izliječio mnogo ljudi od bolesti i nevolja i zlih duhova; i On dade vid mnogima koji bijahu slijepi. ²²I On odgovori i reče im: “Idite i izvjestite Ivana što ste vidjeli i čuli: *ovi SLIJEPI PRIMAJU VID, ovi hromi hodaju, ovi gubavci su očišćeni, i ovi gluhi čuju, ovi mrtvi su podignuti, ovi SIROMAŠNI IMAJU EVANĐELJE PROPOVLJEDANO NJIMA.* ²³Blagoslovljen onaj tko se ne vrijeđa u Meni.”

7:18 “Učenici Ivana izvjestili su ga o svima ovim stvarima” Usporednica je u Evanđelju po Mateju 11:2-19.

7:19 “Je si li Ti Očekivani, ili da očekujemo nekog drugog” Postoji nekoliko teorija što pokušavaju objasniti Ivanovu pomutnju glede Isusa:

1. on je to rekao kako bi uvjerio svoje vlastite učenike (John Calvin, usp. Iv 1:29-42).
2. Ivan, čovjek izvana, zatvoren u ćeliji, postajao je nervozan
3. Ivan je bio nestrpljiv što se tiče Isusova djelovanja
4. Isus nije djelovao po očekivanome obrascu eshatološkoga Suda (usp. Mt 3:12; Lk 3:13).

7:21 Uvodna REČENICA sažetak je Isusove službe za mnoštvo. Njegova djelovanja jasno su otkrivala tko On jeste, ako su mogli shvatiti proročko ispunjenje.

▣ “dade vid mnogima koji bijahu slijepi” Ovo je najčešće zabilježeno iscjeljenje s određenim Mesijanskim suzvukom (usp. Iz 35:5-6; 61:1). To je jamačno znak duhovne sljepoće što je utjecala na judaizam (usp. Iv 9).

7:22 “Idite i izvjestite Ivana” “Idite” je AORIST PASIVNOGA (deponent) PARTICIPA upotrijebljenog u IMPERATIVNOME smislu; “izvjestite” je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA.

Ovo je dobar primjer da gramatika mora biti povezana s okvirom. Ovo nisu zapovijedi, nego način usmjeravanja Ivanovih predstavnika. Oni su došli napraviti istu stvar - “izvjestit(i) Ivana”. Kao što riječi imaju značenje jedino u okviru, tako također, gramatičke građe.

▣ Ostatak Evanđelja po Luki 7:22 složenica je nekoliko SZ-nih navoda što se povezuju s Isusovim djelovanjima zabilježenima u Luki 7:21. Prva dva djelomična navoda su iz Knjige proroka Izaije 61:1 (ili moguće Iz 29:18-19; 32:3-4; 35:5-6; 42:7.16). Ovo je iz odjeljka Izaije što se bavi s Novim dobom (poglavlja 56 - 66).

▣ “ovi gubavci su očišćeni” Guba i jalovost bile su bolesti za koje su Židovi mislili kako pokazuju Božju ljutnju.

▣ “ovi mrtvi su podignuti” Postoje samo tri izvješća o uskrsnuću u NZ-u, ali očito ih je zapravo bile mnogo više.

Postoje tri pojma što opisuju Božje bavljenje s ljudima vezano na fizički život:

1. prenesen. Henok je (usp. Post 5), kao Ilija (usp. 2. Kr), bio uzet u Nebo bez fizičke smrti
2. oživljavanje. Ljudi su bili vraćeni u fizički život, ali ponovno će umrijeti
3. uskrsnuće. Isus je prvo morao imati fizičko tijelo Novoga doba. To je obećanje vječnoga života, novoga tijela pripremljenoga za život s Bogom (usp. 1. Kor 15).

▣ “ovi SIROMAŠNI IMAJU EVANĐELJE PROPOVLJEDANO NJIMA” Ovo je bio jedinstveni element što naglašava prirodu Isusove misije. Bog je milosrdno uključio one koje je židovsko društvo zanemarilo. To je nagovještaj Božjega uključivanja pogana.

7:23 “Blagoslovljen onaj tko se ne vrijeđa u Meni” Isus je upozorio Ivana o njegovim pretpostavkama glede Mesije. To je dobra riječ za nas također. Judaizam je promašio svoga vlastitog Mesiju zbog svojih unaprijed složenih slika o Njemu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:24-30

²⁴Kad su glasnici Ivana otišli, On započne govoriti svjetini o Ivanu: “Što ste izišli u pustinju vidjeti? Trsku što se trese od vjetra? ²⁵Ali što ste izišli vidjeti? Čovjeka obučenog u meku odjeću? Oni koji su raskošno obučeni i žive u raskoši *nalaze* se u kraljevskim palačama! ²⁶Ali što ste vi izišli vidjeti? Proroka? Da, Ja vam kažem, i jednoga tko je više od proroka. ²⁷To je onaj o kojem je pisano: ‘GLE, JA ŠALJEM SVOGA GLASNIKA PRED TOBOM, KOJI ĆE TI PRIPRAVITI PUT PRED TOBOM.’ ²⁸Ja vam kažem, među onima rođenima od žene ne postoji veći od Ivana; ipak on koji je najmanji u kraljevstvu Božjem veći je od njega.” ²⁹Kad su svi ljudi i skupljači poreza čuli *to*, oni priznaše Božju pravdu, bivajući krštenima s krštenjem Ivanovim. ³⁰Ali farizeji i notari odbaciše Božju svrhu za sebe, ne bivajući krštenima od Ivana.

7:24-27 Ovo su nizovi pitanja što očekuju “ne” odgovor. Oni naglašavaju kakvoću Ivanove naravi.

7:27 “**je pisano**” Ove reference (usp. Mal 3:1; 4:5; Iz 40:3-4) pokazuju da je Isus prepoznao tko i što on jeste.

7:28 “**Ja vam kažem, među onima rođenima od žene ne postoji veći od Ivana**” Kakva silna izjava od Mesije glede preteče (usp. Mt 11:11)! Mora se prepoznati da Isusove uvodne napomene u Evanđelju po Luki 7:28 pokazuju da je Ivan bio zadnji od SZ-nih proroka, a ne prvi od NZ-nih propovjednika Evanđelja.

NZ potvrđuje jedinstvenu silu Ivanova propovijedanja i poruke. On je bio Duhom vođeni prorok. Međutim, NZ također daje manju vrijednost Ivanu tako da štovanje i nadmoćnost idu Isusovoj osobi i službi. Postojale su neke heretičke skupine u ranim stoljećima koje su pokušavale uzdići Ivana.

▣ “**ipak on koji je najmanji u kraljevstvu Božjem veći je od njega**” Kao što je radikalni prvi dio Evanđelja po Luki 7:28, ovaj drugi izričaj čak je šokantniji! Jasno pokazuje radikalnu novost o Dobu Duha, Kraljevstvu Božjem. Okvir u najmanju ruku pokazuje:

1. rimskog stotnika i njegovog slugu (Lk 7:2-10)
2. udovicu iz Naina i njeno dijete (Lk 7:11-17)
3. ljude iz Knjige proroka Izaije 61:1 (Lk 7:21-22)
4. skupljače poreza (Lk 7:29).

7:29-30 Ova dva stiha mogu biti viđena kao:

1. Isusovi komentari o tome kako su bile primljene Ivanove poruke
2. Lukini komentari o tome kako je Isusova poruka bila primljena (NET Biblija).

7:29 Ovaj stih i Evanđelje po Luki 7:30 pokazuje sastav mnoštva koje je neprekidno slijedilo Isusa: društveno izopćeni i religijske vođe. Siguran sam da su stajali u svojim odgovarajućim skupinama! Ova dva stiha mogu biti Lukin urednički osvrt.

Društveno izopćeni bili su prijemljivi za poruku o pokajanju i vjeri (usp. Mk. 1:15), ali religijski vođe nisu. Oni su mislili da su elitna skupina ekskluzivno prihvaćena od Boga.

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“oni priznaše Božju pravdu”
“opravdavaše Boga”
“priznaše Božju pravdu”
“koja je poslušala Božje pravedne zahtjeve”
“spoznaše Božju spasavajuću pravdu”

Ovo je doslovno “opravdaše (AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA) Boga”. Duhovno prijemljivi prepoznali su da su Božji pravedni putovi bivali otkriveni u Ivanovoj poruci. Ivanovo javno krštenje bilo je priznanje duhovne potrebe i pouzdanja u Božju prihvaćenost ljudi koji su se pokajali.

Iznenadujuće je kako je ograničena uporaba riječi “opravdati” u Evanđeljima (usp. Mt 11:19; 12:37; Lk 7:29.35; 10:29; 16:15; 18:14) dok je ona česta u Pavlovim pisanjima (tj. 13 put u Rim i 8 put u Gal). Pavao govori o opravdanju (tj. kako je grješnik u pravilnome odnosu s Bogom), ali Isus govori o bivanju dijelom Kraljevstva Božjeg.

Isus je govorio Židovima koji su mislili kako su prihvaćeni od Boga zbog Abrahama i Mojsijeva Zakona, ali Pavao je govorio uglavnom poganima koji nisu imali zavjetnu pozadinu. Obojica su naslovili potrebu o bivanju u zajedništvu s Bogom i kako će se to zajedništvo očitovati u životima vjernika (tj. riječima, djelovanjima, porivima).

▣ **“bivajući krštenima s krštenjem Ivanovim”** Ivanove i Isusove poruke bile su prvotno slične, ali ovdje postoji golem razlika između Ivanova krštenja i kršćanskoga krštenja. Ivan se usredotočio na SZ-ni temelj, dok se Isus usredotočuje na Sebe na NZ-nome temelju.

Pitanje je jesu li Ivanovi učenici koji su slijedili Isusa bili ponovno kršteni. Obredi su simboli, nositelji značenja, ali oni nisu mehanizmi milosti! Religijska djelovanja i liturgija bez osobne vjere prepreke su što stoje umjesto Božjih mostova. Ključ u istinskoj vjeri je srce, ne samo vanjski oblici vjere.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:31-35

³¹“Sa čime ću onda usporediti ljude ovoga naraštaja, i kakvi su oni? ³²Oni su kao djeca koja sjede na trgu i zovu jedan drugog, i kažu: ‘Mi sviramo u frulu za vas, a vi niste plesali; mi pjevasmo naricaljku, a vi niste plakali.’ ³³Jer Ivan Krstitelj nije došao jesti kruha i piti vina, a vi kažete: ‘On ima demona!’ ³⁴Sin Čovječji došao je jesti i piti, a vi kažete: ‘Gle, proždrljivog čovjeka i pijanice, prijatelja skupljača poreza i grješnika!’ ³⁵Ipak mudrost je opravdana svom svojom djecom.”

7:31-34 Ovaj odlomak ima usporednicu u Evanđelju po Mateju 11:16-19. Ivan i Isus došli su s različitim načinima službe (Ivan kao asket; Isus kao društveno raspoloživ), ipak židovski su vođe odbacili obojicu. Stih 30 pokazuje blisko-jednomylje i samo-pravednost židovskih vođa.

7:31 “ovoga naraštaja” Ovaj je pojam upotrijebljen u negativnome smislu o sadašnjim slušateljima koji vide i čuju Božju istinu, ali odbijaju odazvati se primjereno (usp. Lk 7:31; 9:41; 11:29.50; 17:25). To može biti smjeranje na Ponovljeni zakon 32:5; Psalam 78:8; Knjigu proroka Jeremije 2:31; 7:29. Postoji daleko više krivnje vezane na one koji čuju istinu i odbijaju prihvatiti je nego na one koji nikad nisu vidjeli ili čuli.

7:33 “Ivan Krstitelj nije došao jesti kruha i piti vina” Ivan Krstitelj bio je nazirej (usp. Br 6). On je također živio u pustinji i nije se slobodno družio s onima kojima je propovijedao (kao Ilija). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Nazirejski zavjet.](#)

POSEBNA TEMA: NAZIREJSKI ZAVJET

- A. To je bilo za nekoga, muško ili žensko (usp. Br 6:1), tko nije bio iz plemena Levija, da se on ili ona posveti Božjoj službi (tj. “sveti Gospodu”). Nazirej znači “jedan odvojen” (BDB 634, KB 684), što je temeljna zamisao hebrejskoga pojma svet ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:35: Svet](#)).
- B. U SZ-u to je bio doživotni zavjet:
1. Samson (Suci 13:7)
  2. Samuel (1. Sam 1:21)
  3. Ivan Krstitelj.
- C. Judaizam je razvio kratkoročan nazirejski zavjet (vjerojatno ravijen od riječi u Br 6:5). Kraće vrijeme bilo je trideset dana. Ovaj kratkotrajni zavjet kulminirao je u brijanje glave i spaljivanjem strugotina zajedno sa žrtvom u Hramu.
- D. Posebni zahtjevi (usp. Br 6:1-8):
1. suzdržavanje od vina i jakih pića, ne jedenje proizvoda od vina (usp. Br 6:3-4)
  2. ne rezanje kose
  3. ne diranje mrtve osobe. Ovo bi učinilo nemogućim sudjelovanje u ikovima židovskim pogrebnim obredima
  4. naknada za slučajno oskrnuće je u Knjizi Brojeva 6:9. Očevidno Pavlovo stanje u Djelima apostolskim 21:23-25 uključuje ovaj problem. Postojalo je razdobljen očišćenja i propisane žrtve (usp. Br 6:9-12).

▣ **(7:33) “a vi kažete: ‘On ima demona’”** Ovo je bila ista optužba što su je upotrijebili o Isusu (usp. Lk 11:14-26). Oni nisu mogli objasniti Božju silnu uporabu ovoga čovjeka tako da su pripisivali njegovu silu nadnaravnoj sili Zloga.

▣ Ovo izvješće otkriva:

1. animozitet religijske elite
2. Isusovu sućut.

Luka je pisao poganima koji su također bili siromašni. To pokazuje Isusovu ljubav i poistovjećivanje s običnom osobom.

7:35 Ovo je bila kulturološka mudra izreka vrlo slična onoj iz Evanđelja po Luki 6:44: “svako je stablo poznato po svome vlastitome plodu”. Djelovanja i stavovi ovih krštenih od Ivana (usp. Lk 7:29) bili su jasno različiti od religijskih vođa (usp. Lk 7:30). Židovi su često koristili SZ-ni idiom “sin od ....” kao PRIDJEV za opisivanje osobe.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:36-50

³⁶Sad jedan od farizeja bijaše Ga zatražio da večera s njim, i On uđe u farizejevu kuću i nasloni se *na stol*. ³⁷A tamo bijaše žena u gradu koja je bila grješnica; i kad je ona doznala da se On bijaše naslonio *na stol* u farizejevoj kući, ona donese alabasternu posudicu miomirisa, ³⁸i stojeći iza *Njega* kod Njegovih nogu, plačući, ona započne močiti Njegove noge sa svojim suzama, i nastavi ih brisati s kosom svoje glave, i ljubiti Njegove noge i pomazivati ih s miomirisom. ³⁹Sad kad je farizej koji Ga je pozvao vidio to, on reče sâm sebi: “Kad bi ovaj čovjek bio prorok On bi znao tko i kakva vrsta osobe ova žena jeste koja Ga dodiruje, da je ona grješnica.” ⁴⁰A Isus mu odgovori: “Šimune, Ja ti moram nešto reći.” I on odgovori: “Reci, Učitelju.” ⁴¹“Lihvar je imao dva dužnika: jedan je dugovao pet stotina denara, a drugi pedeset. ⁴²Kad oni bijahu u nemogućnosti vratiti dug, on velikodušno oprostio njima obojici. Tako koji će ga on njih voljeti više?” ⁴³Šimun odgovori i reče: “Držim da onaj kome je oprošteno više.” A On mu reče: “Ti si prosudio dobro.” ⁴⁴Okrenuvši se prema ženi, On reče Šimunu: “Vidiš li ovu ženu? Ja udoh u tvoju kuću; ti Mi nisi dao vode za Moje noge, ali ona je močila Moje noge svojim suzama i brisala ih svojom kosom. ⁴⁵Ti Mi nisi dao poljubac; ali ona, otkad udoh, nije prestala ljubiti Moje noge. ⁴⁶Ti nisi pomazao Moju glavu s uljem, ali ona je pomazala Moje noge s miomirisom. ⁴⁷Iz toga ti razloga kažem, njeni grijesi, kojih je mnogo, oprosteni su, jer ona ljubljšaše više; ali onaj kome je oprošteno malo, ljubi malo.” ⁴⁸Onda joj On reče: “Tvoji su ti grijesi oprosteni.” ⁴⁹Oni koji bijahu naslonjeni *na stol* s Njim započеше govoriti sami sebi: “Tko je ovaj čovjek koji čak oprašta grijeh?” ⁵⁰A On reče ženi: “Tvoja vjera spasila te je; idi u miru.”

7:36-50 Ovo izvješće slično je djelovanjima Marije iz Betanije zapisanih u Evanđelju po Marku 13:3-9; Mateju 26:6-13; Ivanu 12:2-8. Očito je kako je u daljnjem razmišljanju, izvješće u Luki, iako slično, različito od pomazanja što je napravila Marija u Betaniji spomenutog u drugim Evanđeljima.

Luka često koristi ova blagovanja kod farizeja kako bi navijestio Evanđelje (usp. Lk 7:36; 11:37; 14:1).

7:36 “jedan od farizeja” Isus je služio svim skupinama. On je želio doseći sve ljude. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 5:17: Farizeji.](#)

▣ “bijaše Ga zatražio da večera s njim” Netko se pita o pobudi ovoga zahtjeva:

1. znatiželja
2. duhovna glad
3. bivanje viđenim s Isusom
4. pokušavanje iznalaženja nečega što može uporabiti protiv Njega (usp. Lk 7:44-45).

Ove su večere bile društveni događaji za čitavu zajednicu. Iako su jeli samo pozvani gosti, svatko je dobrodošao za dolazak i slušanje razgovora za stolom.

▣ “nasloni se *na stol*” Luka je jedini NZ-ni autor koji koristi ovaj pojam *kataklinō* (usp. Lk 7:36; 9:14.15; 14:8; 24:30). Ostali NZ-ni pisci koriste *anakeimai*.

Židovi prvoga stoljeća nisu koristili stolove i stolce kao što su to činili Perzijanci (usp. Ester 1:6; 7:8) i neki Egipćani. Obično bi se naslonili na svoj lijevi lakat na jastuke što su bili rašireni okolo stolova u obliku potkove, obično tri s jedne strane.

7:37 “žena u gradu koja je bila grješnica” Suzvuk jeste taj da je ona bila mjesna prostitutka, međutim, ovaj je izričaj neodređen. Za židovske vođe, itko tko nije držao sva očekivana pravila i obrede Talmuda bio je smatran grješnim (npr. pastiri, štavitelji koža). Ovaj grad bio je na sjeveru, moguće Kafarnaum. Druga Evanđelja bilježe pomazanje od žene u Šimunovoj kući, blizu Jeruzalema. Međutim, druga Evanđelja bilježe slično pomazanje Isusovih nogu što je učinila Marija Magdalena (usp. Mt 26:6; Mk 14:3; Iv 12:2).

▣ **“alabasternu posudicu miomirisa”** Alabaster je bio bjelkast žuti kamen nazvan po gradu u Egiptu (Alabastron) u kojem se razvio. Miomiris je bio vrlo skup. Žene su ga često nosile oko svoga vrata na lančiću.

7:38 “stojeći iza Njega kod Njegovih nogu” Kod ovih društvenih događaja drugi iz grada koji nisu bili pozvani dobrodošli su doći i sjediti uz zidove, gledati kroz prozore i vrata, i slušati razgovore. Zapamtite da je Isus bio naslonjen na svoj lijevi lakat sa Svojim nogama iza Sebe.

▣ **“i nastavi ih brisati s kosom svoje glave”** Za židovsku ženu, imati svoju kosu neuređenom u javnosti bio je znak društvene neprimjerenosti.

▣ **“ljubiti Njegove noge i pomazivati ih s miomirisom”** Ovo je bio vrlo neuobičajen čin što izgleda simbolizira radost ove žene zbog oprosta i dubok osjećaj zahvalnosti za Isusov stav prema ljudima sličnima njoj (usp. Lk 7:35).

7:39 “Kad bi ovaj čovjek bio prorok” Ovo je DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Oblik ove rečenice pokazuje kako on nije vjerovao da je Isus prorok. To je jedinstvena grčka građa što bi se mogla razumjeti kao “ako bi ovaj čovjek bio prorok, što nije, on bi morao znati tko i kakva vrsta osobe ova žena koja ga dotiče jeste, ali on ne zna.” Ovaj je farizej posve krivo razumio Isusa i Njegove pobude, svrhe, i djelovanja.

Vrlo rani kodeks B, nazvan *Vaticanus* jer je nađen u knjižnici Vatikana, ima ODREĐENI ČLAN s “prorok”. To je očito teološka nakana povezivanja Isusa s “Prorokom” iz Mojsijva proročanstva u Ponovljenome zakonu 18:15. Ovo je bilo Mesijansko proroštvo. Ali iz okvira Evanđelja po Luki ovaj farizej nije Isusa nazivao Mesijom, nego ne-prorokom!

Knjiga što dokumentira ove teološke varijante je od Barta D. Ehrmana, *The Orthodox Corruption of Scripture: The Effect of Early Christological Controversies on the Text of the New Testament*. Oxford, 1993.

7:40 “Šimune” Ovo je bilo uobičajeno ime. Postoje mnogi primjeri u NZ-u o ljudima nazvanima Šimun:

1. Šimun Petar, Evanđelje po Mateju 4:18
2. Šimun Revnitelj (Kanaanac), Evanđelje po Mateju 10:4; Djela apostolska 1:13
3. Šimun, Isusov polu-brat, Evanđelje po Mateju 13:55
4. Šimun gubavac, Evanđelje po Mateju 26:6; Marko 14:3
5. Šimun Cirenac, Evanđelje po Mateju 27:32
6. Šimun farizej, Evanđelje po Luki 7:40
7. otac Jude Iskariotskoga, Evanđelje po Ivanu 6:71
8. Šimun mag, Djela apostolska 8:5
9. Šimun kožar, Djela apostolska 9:43.

Usporednice u Mateju i Marku također smještaju večeru u kući čovjeka nazvanog Šimun, ali on nije nazvan farizej.

7:41 Jedino u Evanđelju po Luki Isus govori ovu parabolu Šimunu. Matej i Marko imaju posve drukčiji razlog za ženina djelovanja (tj. priprava Isusa za Njegovu dolazeću smrt pomazavši Ga za ukop).

▣ **“pet stotina denara”** Denari su bili uobičajene kovanice toga razdoblja. Predstavljao je dnevnu plaću za vojnika ili dnevnoga radnika (usp. Mt 20:2). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Kovanice u uporabi u Palestini u Isusovo vrijeme.](#)

POSEBNA TEMA: KOVANICE U UPORABI U PALESTINI U ISUSOVO VRIJEME

- I. Bakrene kovanice
  - A. *cherna* – mala vrijednost (usp. Iv 2:15)
  - B. *chalchos* – mala vrijednost (usp. Mt 10:9; Mk 12:41)
  - C. *assarion* – rimska bakrena kovanica vrijedna oko 1/16 *dēnara* (usp. Mt 10:29)
  - D. *kodrantes* – rimska bakrena kovanica vrijedna 1/64 of *dēnara* (usp. Mt 5:26)
  - E. *lepton* – židovska bakrena kovanica vrijedna oko 1/128 *dēnara* (usp. Mk 12:42; Lk 21:2)
  - F. *quadrans/farthing* – rimska bakrena kovanica male vrijednosti.

- II. Srebrne kovanice
- A. *arguros* (“srebrna kovanica”) – mnogo vrjednija od bakrene ili brončane kovanice (usp. Mt 10:9; 26:15)
  - B. *dēnarius* – rimska srebrna kovanica vrijedna jednodnevnoga rada (usp. Mt 18:28; Mk 6:37)
  - C. *drachmē* – grčka srebrna kovanica jednakovrijedna *dēnaru* (usp. Lk 15:9)
  - D. *di-drachmon* – dvostruka drahma istovrijedna židovskome ½ *shekela* (usp. Mt 17:24)
  - E. *statēr* – srebrna kovanica vrijedna oko četiri *dēnara* (usp. Mt 17:27).
- III. Zlatne kovanice – *chrusos* (“zlatne kovanice”) – najvrjednije kovanice (usp. Mt 10:9).
- IV. Opći pojmovi za težine kovina
- A. *minā* – latinska *mina*, težine kovine jednakovrijedna kao 100 *dēnara* (usp. Lk 19:13)
  - B. *talanton* – grčka jedinica za težinu (usp. Mt 18:24; 25:15.16.20.24.25.28):
    1. srebrni vrijedan 6.000 *dēnara*
    2. zlatni vrijedan 180.000 *dēnara*
  - C. *sheqel* – židovska SZ-na težina srebra (tj. 0,4 srebrnika, usp. Post 23:15; 37:28; Izl 21:32):
    1. *pīm* – 2/3 *shekela*
    2. *beka* – ½ *shekela*
    3. *gerah* – 1/20 *shekela*
 Teže jedinice:
    1. *maneh* – 50 *shekela*
    2. *kikkar* – 3,000 *shekela*.

7:42 “Tako koji će ga on njih voljeti više” Ovo se izvješće očividno bavi s dvije vrste ljudi:

1. samo-pravednima koji misle da trebaju malo ili ništa oprosta
2. poniznima i onima što se kaju koji su spoznali kako trebaju Božji oprost.

Ova parabola ima mnogo toga zajedničkog s parabolom o farizeju i grješniku (usp. Lk 18:9-14).

7:44-47 Postoji nekoliko djelovanja što Šimun farizej nije proveo za Isusa koja su bila očekivana od domaćina u židovskoj kulturi:

1. on nije oprao Njegove noge kad je ušao, Evanđelje po Luki 7:44
2. on Mu nije dao poljubac pozdrava, Evanđelje po Luki 7:45
3. on Ga nije pomazao s uljem, Evanđelje po Luki 7:46.

7:47 “(Iz toga) ti razloga kažem, njeni grijesi, kojih je mnogo, oprošteni su” Isus nije prešao preko grijeha ove žene, nego On ih je oprostio. Ova perikopa (pripovijetka Evanđelja) jasno pokazuje temeljito Novi savez (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38). Spasenje je temeljeno na vjeri u Isusa, ne na osobnome postignuću, zasluži, ili vršenju /izvedbi (usp. Ef 2:8-9). Ovo je način Novoga saveza za bivanje prihvaćanim od Boga!

Teolozi naglašavaju riječ “ljubav” i okreću je u novi zahtjev za oprost i prihvaćenost. Ljubav je zasigurno nus-proizvod osobnoga odnosa s Bogom kroz Krista, ali to nije mjerilo za prihvaćanje. Prihvaćanje je temeljeno na dovršenome i potpunome djelu Sina. Ljudi se moraju odazvati u pokajanju i vjeri, ali oni ne mogu dodati k ili oduzeti od ovoga besplatno datog spasenja. Promijenjen i mijenjajući život ljubavi, poslušnosti, i ustrajnosti dokazi su da smo se susreli s Bogom u Kristu. Vjernici su spašeni “za dobra djela” (usp. Ef 2:10), a ne “po dobrim djelima” (usp. Rim 3:21-30)!

7:48 “Tvoji su ti grijesi oprošteni” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. To je morao biti strahovit šok Židovima koji su sjedili tamo znajući da jedino Bog može oprostiti grijeha (usp. Lk 5:21-24).

7:50 “Tvoja vjera spasila te je” Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Izričaj ljubavi ove žene bio je ishod, ne sredstvo, oprosta. Vjera u Krista ključno je pitanje (usp. Lk 5:20; 7:9; 8:48; 17:19; 18:42).

▣ **“idi u miru”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA (usp. Lk 8:48).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto su izvješća u Evanđelju po Luki 7 i Mateju 8 toliko različita?
2. Zašto je Isus bio toliko začuđen s vjerom toga čovjeka?
3. Zašto je Isus oživio /uskrisio sina udovice iz Naina?
4. Zašto je Ivan Krstitelj sumnjao da je Isus bio Mesija? Kako je Isus odgovorio na njegovo pitanje?
5. Je li Ivan Krstitelj SZ-ni prorok ili NZ-ni propovjednik?
6. Zašto je Isusova izjava u Evanđelju po Luki 7:48 anatema židovskim vođama?

EVANĐELJE PO LUKI 8

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
neke žene prate Isusa	mnoge žene služile su Isusu	na putovanju	žene koje su pratile Isusa	žene prate Isusa
8:1-3	8:1-3	8:1-3	8:1-3	8:1-3
parabola o sijaču	parabola o sijaču	parabola o sijaču	parabola o sijaču	parabola o sijaču
8:4-8	8:4-8	8:4-8	8:4	8:4
			8:5-8a	8:5-8
			8:8b	
svrha parabola	svrha parabola		svrha parabola	zašto Isus govori u parabolama
8:9-10	8:9-10	8:9-10	8:9-10	8:9-10
parabola o sijaču objašnjena	parabola o sijaču objašnjena		Isus objašnjava parabolu o sijaču	parabola o sijaču objašnjena
8:11-15	8:11-15	8:11-15	8:11-15	8:11-15
svjetlo pod posudom	parabola o otkrivenome svjetlu	o poslušnome slušanju	svjetiljka ispod zdjele	parabola o svjetiljci
8:16-18	8:16-18	8:16-18	8:16	8:16-18
			8:17	
			8:18	
Isusova majka i braća	Isusova majka i braća dolaze k Njemu	Isusova istinska obitelj	Isusova majka i braća	istinska Isusova obitelj
8:19-21	8:19-21	8:19-21	8:19-20	8:19-21
			8:21	
smirivanje oluje	vjetar i valovi slušaju Isusa	vjetar i more smireni	Isus stišava oluju	smirivanje oluje
8:22-25	8:22-25	8:22-25	8:22-24a	8:22-25
			8:24b-25a	
			8:25b	
iscjeljenje opsjednutoga iz Gerase	demonom opsjednuti čovjek iscijeljen	opsjednuti Gerasenac	Isus iscjeljuje čovjeka s demonima	opsjednuti Gerasenac
8:26-31	8:26-39	8:26-31	8:26-29	8:26-27
				8:28-31
			8:30a	
			8:30b-31	
8:32-39		8:32-33	8:32-33	8:32-33
		8:34-39	8:34-38a	8:34-37
			8:38b-39a	8:38-39
			8:39b	

Jairova kći i žena čiju je haljinu dotaknuo Isus	djevojka vraćena u život i iscijeljena žena	Jairova kći uskrsnuta	Jairova kći i žena čiji je ogrtač dotaknuo Isus	izliječena žena s izljevom krvi – Jairova kći uskrsnuta u život
8:40-42a	8:40-56	8:40-42a	8:40-42a	8:40-42
8:42b-48		8:42b-48	8:42b-45a	8:43-48
			8:45b	
			8:46-48	
8:49-56		8:49-56	8:49	8:49-56
			8:50	
			8:51-52	
			8:53-56	

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo je poglavlje napravljeno od nekoliko slučajeva:
1. parabola o tlima, Evanđelje po Luki 8:1-18
  2. Isus se bavi sa Svojom vlastitom obitelji, Evanđelje po Luki 8:19-21
  3. Isus smiruje oluju, Evanđelje po Luki 8:22-25
  4. Isus iscjeljuje opsjednutoga iz Gerase, Evanđelje po Luki 8:26-39
  5. Isus uskrisuje Jairovu kći i iscjeljuje ženu s poteškoćom krvarenja, Evanđelje po Luki 8:40-55.

B. TUMAČENJE PARABOLA

Evanđelja su bila pisana mnogo godina nakon Isusova života. Oni koji su pisali Evanđelja (uz pomoć Duha) bili su kulturološki navikli na usmeno učenje. Rabini su učili usmenim predstavljanjem. Isus je nastavio ovaj usmeni pristup učenju. Prema našem znanju On nikad nije napisao ni jedno od Svojih učenja ili propovijedi. Uz pomoć

sjećanja, predstavljanja učenja bila su ponavljana, sažeta, i slikovito prikazana. Pisci Evanđelja zapamtili su ova pomagala u sjećanju. Parabole su jedna od ovih tehnika. Parabole je teško točno odrediti:

“Parabole su najbolje definirane kao priče s dva stupnja značenja; stupanj priče osigurava obrazac po kojem je stvarnost vidjeta i razumjeta” (*Dictionary of Jesus and the Gospels* [str. 594]).

“Parabola je govorenje ili priča što pokušava dovesti na vrh točku koju govornik želi naglasiti slikovito je prikazujući poznatim situacijama uobičajenoga života” (*The Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia* [str. 590]).

Teško je definirati što je točno bilo shvaćeno pod pojmom “parabola” u Isusovo vrijeme:

1. neki kažu da odražava hebrejski pojam *mashal*, što je bila ikoja vrsta zagonetke (Mk 3:23), pametnoga govora (Izr, Lk 4:23), kratkoga govora (Mk 7:15) ili tajnovitoga govora (“mračno govorenje”)
2. drugi drže ograničenijom odredbom o kratkoj priči.

Ovo je bio glavni NZ-ni književni žanr. Ovisno o tome kako ih netko određuje, više od trećine Isusovih zapisanih učenja su u obliku parabole. Parabole su jamačno autentična Isusova govorenja. Ako netko prihvati drugu odredbu, ipak postoji nekoliko različitih tipova kratkih priča:

1. jednostavne priče (Lk 13:6-9)
2. složene priče (Lk 15:11-32)
3. suprotne priče (Lk 16:1-8; 18:1-8)
4. tipološko /alegorijske priče (Mt 13:24-30.47-50; Lk 8:4-8.11-15; 10:25-37; 14:16-24; 20:9-19; Iv 10; 15:1-8).

U bavljenju s ovom posebnom vrstom parabolike građe, ova se govorenja moraju tumačiti na nekoliko stupnjeva.

Prvi stupanj bio bi općenita hermeneutička načela primjenjiva na sve biblijske žanrove:

1. identificirati svrhu čitave Knjige, ili najmanje širu književnu jedinicu u kojoj se parabola pojavljuje
2. identificirati izvorno slušateljstvo. Važno je to da je ista parabola ponekad dana različitim skupinama:
  - a. izgubljena ovca u Evanđelju po Luki 15 usmjerena grješnicima
  - b. izgubljena ovca u Evanđelju po Mateju 18 usmjerena prema učenicima
3. budite sigurni da ste zabilježili trenutačni okvir parabole. Često Isus ili pisac Evanđelja govori glavnu točku (uobičajeno na kraju parabole ili odmah nakon nje)
4. izrazite središnju nakanu /nakane parabole u jednoj deklarativnoj rečenici. Parabole često imaju dvije ili tri glavne osobine. Uobičajeno postoji podrazumijevana istina, svrha, ili točka za svaku osobinu
5. provjerite usporedne odlomke u ostalim Evanđeljima, onda u ostalima NZ-nim knjigama i SZ-nim knjigama.

Drugi stupanj načela tumačenja su ona što se odnose posebno na građu parabole:

1. čitati (slušati ako je moguće) parabolu ponovno i ponovno. One su bile date za usmeni učinak, ne za pisanu raščlambu
2. većina parabola ima samo jednu središnju istinu, što je povezana s povijesnim i književnim okvirima i Isusa i /ili evanđeliste
3. budite pozorni od tumačenja pojedinosti što ju čine alegorijom umjesto parabolom. Često su one samo dio okolnosti priče
4. zapamtite parabole nisu stvarnost. One su slične životnim analogijama, ali često pretjerivanja, kako bi povukle glavnu točku (istinu)
5. identificirati glavne točke priče što je židovsko slušateljstvo prvoga stoljeća moglo razumjeti. Onda potražiti uvijanje ili iznenađenje. Uobičajeno to ide prema kraju priče (usp. A. Berkeley Mickelsen, *Interpreting the Bible*, str. 221-224)
6. sve su parabole bile date kako bi se povukao odaziv. Taj je odaziv uobičajeno povezan sa zamisli o “Kraljevstvu Božjem”. Isus je bio Onaj koji je uveo /ustoličio novo Mesijansko kraljevstvo (Mt 21:31; Lk 17:21). Oni koji Ga čuju moraju Mu se odazvati sad! Kraljevstvo je u budućnost (Mt 25). Budućnost osobe ovisi o tome kako se odazvala Isusu u određenome trenutku. Parabole Kraljevstva opisivale su Novo kraljevstvo koje je došlo s Isusom. One su opisivale njegove etička i temeljite zahtjeve za učenje. Ništa ne može biti kao što je bilo. Sve je temeljito novo i usredotočeno na Isusa!
7. parabole često ne izražavaju glavnu točku ili središnju istinu. Tumač mora tražiti ključeve okvira kako bi otkrio izvorne kulturološke očevide središnje istine koje su, zbog vremena, jezika, i kulture, sad nama zamračene.

Treći stupanj što je često sporan jeste taj o skrovitosti istine parabole. Isus je često govorio o skrovitosti parabola (usp. Mt 13:9-15; Mk 4:9-13; Lk 8:8-10; Iv 10:6; 16:25). Ovo se odnosi na proročanstvo u Knjizi proroka Izaije 6:9-10. Srce slušatelja određuje stupanj razumijevanja (usp. Mt 11:15; 13:9.15.16.43; Mk 4:9.23.33-34; 7:16; 8:18; Lk 8:8; 9:44; 14:35).

Međutim, mora isto tako biti izjavljeno kako su često svjetina (usp. Mt 15:10; Mk 7:14) i farizeji (usp. Mt 21:45; Mk 12:12; Lk 20:19) razumjeli točno ono što je Isus govorio, ali odbili su odazvati se primjereno vjerom i pokajanjem. U jednome smislu to je istina o paraboli o tlima (usp. Mt 13; Mk 4; Lk 8). Takve parabole mogu prikriti ili otkriti istinu (usp. Mt 13:16-17; 16:12; 17:13; Lk 8:10; 10:23-24).

Grant Osborne, *Hermeneutical Spiral*, str. 239, naglašava da su “parabole ‘mehanizam susreta’ i djeluju različito ovisno o slušateljstvu... Svaka je skupina (tj. vođe, svjetina, učenici) suočena drukčije od parabola”. Često čak ni učenici nisu razumjeli niti Njegove parabole ni Njegova učenja (usp. Mt 15:16; Mk 6:52; 7:18; 8:17-18.21.33; 9:10.32; Lk 9:45; 18:34; Iv 12:16).

Četvrti stupanj također je sporan. On se bavi sa središnjom istinom parabola. Većina suvremenih tumača odazvala se (opravdano) protiv alegorijskoga tumačenja parabola. Alegorija pretvara pojedinosti obrađene sustave istine. Ova metoda tumačenja ne usredotočuje se na povijesnu okolnost, književnu okolnost, ili na autorsku nakanu; ona predstavlja misli tumača, a ne nadahnuti tekst.

Međutim, mora biti dopušteno da su parabole što je Isus tumačio vrlo blizu alegorijskome ili u najmanju ruku tipološkome. Isus je koristio pojedinosti kako bi prenio istinu (Sijač, Mt 13; Mk 4; Lk 8 i grješni zakupci, Mt 21; Mk 12; Lk 20).

Neke od drugih parabola također imaju nekoliko glavnih istina. Dobar primjer je parabola o rasipnome sinu (Lk 15:11-32). Ne radi se samo o ljubavi Oca i svojevoljnosti mlađega sina, nego i o stavu starijeg sina, što je sastavni dio punoga značenja parabole.

Ovdje je korisna izjava iz *Linguistics and Biblical Interpretation* od Petera Cotterella i Maxa Turnera:

“Adulf Julicher bio je više nego itko drugi koji je učeništvo Novoga zavjeta usmjeravao prema odlučnome pokušaju da se razumije uloga parabole u Isusovu učenju. Radikalno alegoriziranje parabola bilo je napušteno i započela je potraga za ključem što će nas osposobiti da proniknemo njihovo istinsko značenje. Ali kao što Jeremija jasno kaže: ‘Njegovi naponi za oslobađanje parabola od neobičnih i neosnovanih tumačenja svake pojedinosti prouzročilo mu je pad u pogubnu pogriješku.’ Ta pogriješka bila je ne tek puko inzistiranje da parabola može biti shvaćena kao prenošenje jednostavne zamisli, nego da zamisao mora biti što je više općenita” (str. 308).

Druga korisna izjava iz *The Hermeneutical Spiral* od Granta Osbornea je:

“Ipak zapazio sam mnoge naznake da su parabole uistinu alegorije, doduše nadzirane autorovom nakanom. Blomberg (1990.) zapravo uvjerava kako postoji toliko mnogo naglasaka koliko i likova u parabolama te da su one uistinu alegorije. Iako je ovo nekako precijenjeno, bliže je istini nego ‘jedan naglasak’ pristup” (str. 240).

Trebaju li parabole biti korištene za učenje doktrinarnih istina ili osvijetliti doktrinarne istine? Većina tumača bilo je pod utjecajem zlorabe alegorijske metode tumačenja parabola, što im je dopuštalo učvršćivanje doktrina koje nisu imale veze s Isusovom izvornom nakanom ili onom od pisca Evanđelja. Značenje mora biti povezano s nakanom autora. Isus i pisci Evanđelja bili su pod nadahnućem, ali tumači nisu.

Međutim iako su parabole bile žestoko zlorabljene, one ipak djeluju kao sredstva istine. Poslušajmo Bernarda Ramma o ovoj točki!

“Parabole uče doktrinu i tvrdnja kako ne smiju biti korištene uopće u doktrinarnome pisanju je neprimjerena ... moramo provjeriti naše zaključke s otvorenošću, vidljivim učenjem našega Gospodina, i s ostatkom Novoga zavjeta. Parabole s prikladnim opomenama mogu biti upotrijebljene za slikoviti prikaz doktrine, osvjetljavanje kršćanskoga iskustva i za učenje praktičkih poduka.” *Protestant Biblical Interpretation* (str. 285).

U zaključku dozvolite mi dati tri navoda što odražavaju upozorenja u našem tumačenju parabola:

1. uzeto iz *How to Read the Bible For All Its Worth* od Gordona Feeja i Douga Stuarta:
“Parabole su trpjele sudbinu krivoga tumačenja u crkvi samo do Otkrivenja” (str. 135)
2. uzeto iz *Understanding and Applying the Bible* od J. Robertsona McQuilkina:
“Parabole su bile izvor neizrecivoga blagoslova u prosvjetljenju Božjega naroda glede duhovne istine. Istovremeno, parabole su bile u crkvi izvor neizrecive zbrke i u doktrini i u praksi” (str. 164).

3. uzeto iz *The Hermeneutical Spiral* od Granta Osbornea:
“Parabole su bile među onima o kojima se najviše pisalo ali ipak hermeneutički zlorabljeni dijelovi Pisma ... najdinamičnije, a ipak najteže za shvaćanje biblijskih žanrova. Mogućnost parabole za priopćavanje je ogromna, budući ona stvara usporedbu ili priču temeljenu na svakodnevnome iskustvu. Međutim, ta priča sama po sebi kadra je imati mnoga značenja, i suvremeni čitatelj ima veliku poteškoću u njenom tumačenju kao što su imali njeni drevni slušatelji” (str. 235).

C. LISTA PROVJERE ZA TUMAČENJE PARABOLA

1. Opća hermeneutička načela:
  - a. što je središnja svrha:
    - (1) čitavoga Evanđelja
    - (2) književne jedinice
    - (3) trenutačnoga okvira
  - b. identificirati, ako je moguće, izvorno slušateljstvo (učenike, svjetinu, religijske vođe)
  - c. tražiti povijesnu okolnost:
    - (1) Isusa
    - (2) autora Evanđelja
  - d. što je /su glavna istina /istine te priče:
    - (1) izraziti to u jednoj deklarativnoj rečenici
    - (2) popisati glavne likove parabole (obično 2 ili 3) i označiti svrhu, istinu, ili nacrt razvoja za svako od toga
  - e. provjeriti druga Evanđelja za njihovu uporabu građe parabole. Je li ona ista ili različita?
2. Posebna hermeneutika:
  - a. čitati (ili bolje, slušati) priču ponovno i ponovno
  - b. identificirati kulturološke vidove priče. Vidjeti što bi moglo biti iznenađujuće izvornim slušateljima. Ovaj iznenađujući obrat uobičajeno ide prema kraju. To može biti izjava Isusa ili slušatelja ili lika u priči ili pisca Evanđelja
  - c. što je bio odaziv kojeg je Isus tražio da bude izazvan u priči?

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1-3

¹Ubrzo nakon toga, On *započe* ići okolo od jednoga grada i sela do drugog, navješćujući i propovijedajući kraljevstvo Božje. Dvanaestorica bijahu s Njim, ²i isto tako neke žene koje su bile iscijeljene od zlih duhova i bolesti; Marija koja bijaše zvana Magdalena, iz koje je izašlo sedam demona, ³i Ivana žena Kuza, Herodova upravitelja, i Suzana, i mnoge druge koje bijahu doprinjele njihovoj potpori od svojih vlastitih sredstava.

8:1

NASB	“od jednoga grada i sela do drugog”
NKJV	“(u) svaki grad i selo”
NRSV	“mjesta i sela”
TEV, NJB	“gradove i sela”

Isus je pokušavao dosegnuti svakoga s Dobrim vijestima. Ovo opsežno putovanje po Galileji bilo je ubrzano vođama koje su Ga odbile u Judeji.

▣ “navješćujući i propovijedajući” Ova dva grčka pojma (*kērussō* i *euangelizō*) istoznačnice su. Oba (uobičajeno, ali ne uvijek, usp. Lk 1:19) odražavaju javnu objavu Evanđelja. Oba pojma su PREZENTI PARTICIPA.

▣ “kraljevstvo Božje” Ovo upućuje na Božje kraljevanje u ljudskim srcima sad što će jednoga dana biti dovršeno u Božjem kraljevanju nad čitavom Zemljom. To je žarište poruke o Isusovoj službi (usp. Mt 6:10). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ “Dvanaestorica” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:13: Broj dvanaest.](#)

8:2 “neke žene koje su bile iscijeljene od zlih duhova i bolesti” Ovo je PERIFRASTIČKI PARFEKT PASIV. Isus je iscijelio ili izvršio egzorcizam na ovoj skupini žena. Ove su žene očito slijedile i doprinosile potrebama Isusa i apostolske skupine (jamačno novcima i vjerojatno kuhanjem, pranjem odjeće, itd.). One su putovale s Isusom i Dvanaesticom. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“Marija koja bijaše zvana Magdalena, iz koje je izašlo sedam demona”** Ovaj izričaj označava da je ta osoba uvedena prvi puta. Prema tome, ona nije osoba koja je pomazala Isusa u Šimunovoj kući.

Ovaj izričaj govori nekoliko stvari o njoj:

1. njeno dano ime – Marija
2. gdje je bila rođena /gdje je odrasla – Magdala (usp. Mt 15:39)
3. njeno stanje iz kojeg ju je Isus oslobodio – demonska opsjednutost (sedam označava punu i potpunu opsjednutost).

8:3 “Ivana” Ona je spomenuta jedino ovdje i u Evanđelju po Luki 24:10. Bila je udana za slugu Heroda Antipe ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:5: Obitelj Heroda Velikog](#)), što znači da je bila žena od važnosti. Koliko puno i koliko često je ona putovala s Isusom i apostolskom skupinom neizvjesno je. Putovala je kroz Galileju u Luki 8 i bila prisutna u Jeruzalemu tijekom tjedna Muke. Ona je vjerojatno vidjela raspeće i pomogla pripremiti mirodije za ukop (usp. Lk 23:55-56). Ona se potom vratila k grobu (usp. Lk 24:10).

▣ **“Suzana”** Ne postoji drugo spominjanje ove žene u NZ-u. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

POSEBNA TEMA: ŽENE KOJE SU SLIJEDILE ISUSA

- A. Prvo spominjanje žena sljedbenica Isusa koje su pomagale Njemu i apostolskoj skupini je u Evanđelju po Luki 8:1-3:
1. Marija, koja je bila zvana Magdalena (Lk 8:2):
    - a. Evanđelje po Mateju 27:56.61; 28:1
    - b. Evanđelje po Marku 15:40.47; 16:1.9
    - c. Evanđelje po Luki 8:2; 24:10
    - d. Evanđelje po Ivanu 19:25; 20:1.11.16.18
  2. Ivana, žena Kuza (Herodov sluga, Lk 8:3) također je popisana u Evanđelju po Luki 24:10
  3. Suzana (Lk 8:3)
  4. “i mnoge druge koje bijahu doprinjele njihovoj potpori od svojih vlastitih sredstava” (Lk 8:3).
- B. Skupina žena koje su spomenute kao bivanje prisutnima kod raspeća:
1. Matejev popis:
    - a. Marija Magdalena (Mt 27:56)
    - b. Marija majka Jakova i Josipa (Mt 27:56)
    - c. majka sinova Zebedeja (Mt 27:56)
  2. Markov popis:
    - a. Marija Magdalena (Mk 15:40)
    - b. Marija majka Jakova Mlađega i Josipa (Mk 15:40)
    - c. Saloma (Mk 15:40)
  3. Luka samo kaže: “žene koje su Ga slijedile iz Galileje” (23:49)
  4. Ivanov popis:
    - a. Marija, Isusova majka (Iv 19:25)
    - b. sestra Njegove majke (Iv 19:25)
    - c. Marija Kleofina (KJ, Kleofa, to može značiti žena od Kleofa ili kći od Kleofa, Iv 19:25)
    - d. Marija Magdalena (Iv 19:25).
- C. Spomenuta je skupina žena koja promatra mjesto Isusova pokopa:
1. Matejev popis:
    - a. Marija Magdalena (Mt 27:61)
    - b. druga Marija (Mt 27:61)

2. Markov popis:
  - a. Marija Magdalena (Mk 15:47)
  - b. Marija majka Josipa (Mk 15:47)
3. Luka samo kaže: “žena koja je došla s Njim iz Galileje” (Lk 23:55)
4. Ivan nema zapis o ženama koje su vidjele grob.

D. Skupina žena koje su došle do groba rano u nedjeljno jutro:

1. Matejev popis:
  - a. Marija Magdalena (28:1)
  - b. druga Marija (28:1)
2. Markov popis:
  - a. Marija Magdalena (16:1)
  - b. Marija majka Jakova (16:1)
  - c. Saloma (16:1)
3. Lukin popis:
  - a. “one dođoše do groba” (24:1-5.24):
    - (1) Marija Magdalena (24:10)
    - (2) Ivana (24:10)
    - (3) Marija majka Jakova (24:10)
4. Ivan popisuje samo Mariju Magdalenu (20:1.11).

E. Žene koje su spomenute kao one koje su bile prisutne u Gornjoj sobi (Djela 1:14):

1. “žene” (Djela 1:14)
2. Marija majka Isusa (Djela 1:14).

F. Točan odnos između različitih žena u ovim popisima neizvjestan je. Marija Magdalena očevidno ima prevladavajuću ulogu. Dobar članak o “ženama” u Isusovu životu i službi nađen je u *Dictionary of Jesus and the Gospels* izdavača IVP, str. 880-886.

▣ (8:3)

NASB

“njihovoj potpori”

NKJV

“koje su osigurale za Njega”

NRSV, NJB

“koje su osigurale za njih”

TEV

“kako bi pomogle Isusu i njegovim učenicima”

Dokaz grčkoga rukopisa podijeljen je između JEDNINE (usp. MSS Ɑ, A, L, i Mt 27:55; Mk 15:41) i MNOŽINE (usp. MSS B, D, i W). Teško je odlučiti koji je izvornik (UBS⁴ daje MNOŽINI ocjenu “B”, što znači “gotovo izvjesno”), ali kao i s mnogim različitostima, to uistinu ne čini veliku razliku. Nekoliko žena slijedilo je Isusa i apostole i pomagale im.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:4-8

⁴Kad veliko mnoštvo bijaše došlo zajedno, i oni iz raznih gradova bijahu doputovali k Njemu, On govoraše putem parabole: ⁵“Sijač izade sijati svoje sjeme; i dok je on sijao, neko padne pokraj puta, i ono bijaše zgaženo pod nogama i ptice iz zraka pojedooše ga. ⁶Drugo sjeme padne na kamenito tlo, i prije nego što je izraslo, ono je uvenulo, jer nije imalo vlage. ⁷Drugo sjeme padne među trnje; i trnje izraste s njim i uguši ga. ⁸Drugo sjeme padne na dobro tlo, i izraste, i rodi rod stotinu puta veći.” Dok je On rekao ove stvari, On bi dozvao: “On tko ima uši da čuje, neka čuje.”

8:4 “parabole” Vidjeti Uvod u ovo poglavlje za hermeneutičku pomoć.

8:5 “Sijač izade sijati svoje sjeme” Ovo bi trebao biti ratarski postupak s kojim se svaki u toj kulturi može poistovjetiti. Mogao je u daljini biti sijač na kojeg je Isus ukazivao.

Ova je parabola ponovljena u sva tri sinoptička Evanđelja. Na mnogo načina ova je parabola, zajedno s Isusovim tumačenjem, obrazac za ostale.

Zabilježite kako spasenje nije ljudsko otkriće ili zasluga, nego Božansko otkrivenje (riječ Božja); također zabilježite kako ovo nije tekst o predestinaciji, nego o vječnim posljedicama ljudskih odabira! Ovo je ustvari parabola o različitim tlima (tj. ljudskim srcima).

▣ **“puta”** Ratar je zasijao svoje čitavo polje, čak je izorao i staze što idu poprijeko. Sjeme što je palo na ove dobro utabane staze nije probilo to tlo i bilo je brzo uništeno od prolaznika.

8:6 “kamenito tlo” Ratar nije mogao reći gdje se nalazi kamenita izbočina ili gdje su bili veliki podzemni kameni blokovi, ali sjeme nije imalo dovoljno tla u kojem bi se ukorijenilo.

8:7 Ovo upućuje na dobro ustaljene, trnovite korove koji su prodirali od ispod (zato se nisu mogli vidjeti), ali brzo su bili ponovno uspostavljeni i istisnuli su novo zrnje što je počelo klijati.

8:8 “stotinu puta veći” Evanđelje po Mateju ima ljestvicu zrnastoga ploda koja ide od 30 do 60 do 100 (usp. Mt 13:8).

▣ **“On tko ima uši da čuje, neka čuje”** Ovo podrazumijeva da je otvorenost prema Duhu bila zahtijevana kako bi se shvatilo (usp. Mk 4:9; Mt 13:9). U određenome smislu, ove su parabole bile duhovne rešetke. Srce (pripremljeno Duhom, usp. Iv 6:44.65) slušatelja bilo je ključno.

Također zabilježite kako je od četiri vrste tla, njima trima bilo dopušteno klijanje sjemena, ali samo je jednome bilo dopušteno roditi plod. Spasenje uključuje dokaz. Vječni život ima vidljive osobine! Budite pozorni glede početnoga odaziva kao jedinoga dokaza spasenja. Prinos varira, ali ne plodnost. Istinsko spasenje jeste početni odaziv Evanđelju slijeđen dnevnim odazivom. Ova je parabola upozorenje protiv “olako povjerovati” (kao što je Iv 15)!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:9-10

⁹Njegovi učenici započeh Ga ispitivati što ta parabola znači. ¹⁰I On reče: “Vama je bilo dato da spoznate tajnu kraljevstva Božjeg, ali za ostale *ono je u parabolama, tako da GLEDAJUĆI NE MOGU VIDJETI, I SLUŠAJUĆI NE MOGU RAZUMJETI.*”

8:9 “Njegovi učenici započeh Ga ispitivati što ta parabola znači” Čak ni nutarnja skupina apostola nije razumjela duhovno značenje parabola. Ovo je utješno za mene kad ja isto tako ne razumijem Isusove riječi.

8:10 “Vama je bilo dato” Ovo je PERFEKTI PASIVNOGA INDIKATIVA. Mi smo odgovorni upravitelji duhovnih istina koje posjedujemo. “Kome je više dato, više je zahtijevano” (usp. Lk 12:48).

Ovo osobno učenje, što je izgleda bio uobičajen pojavak, može objasniti razlike između sinoptičkih Evanđelja (tj. javnog učenja) i Evanđelja po Ivanu (osobno učenje). Isus govori vrlo različito u Ivanu. Moguće da su učenja u parabolama, toliko uobičajena u Sinoptcima, bila učinjena pred svjetinom a da je posve različit način (tj. “Ja Jesam” izjava) Evanđelja po Ivanu bila učinjena osobno s učenicima.

Jednostavno je moguće kako je ova čitava poteškoća o posebnoj uputi za Dvanaesticu mogla u Ranoj crkvi djelovati kao način naglašavanja apostolskoga autoriteta. Oni, i samo oni, znali su “pravo” tumačenje Isusovih riječi. Čitavo otkrivenje dolazi kroz ove odabrane i nadahnute učenike (NZ-ne autore).

▣ **“tajnu kraljevstva Božjeg”** Ovo je grčki pojam *mustērion*. Korišten je u NZ-u u nekoliko različitih značenja. Ovdje u Evanđelju po Luki to je MNOŽINA. U Marku 4:11 i ovdje to je otkrivena istina koju vode i ova svjetina nisu mogli shvatiti (usp. Iz 6:9-10).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Tajna u Evanđeljima /Novome zavjetu.](#)

POSEBNA TEMA: TAJNA U EVANĐELJIMA /NOVOME ZAVJETU

- A. U sinoptičkim Evanđeljima “Tajna” je korištena o duhovnim uvidima skupljenima iz Isusovih parabola:
1. Evanđelje po Marku 4:11
  2. Evanđelje po Mateju 13:11
  3. Evanđelje po Luki 8:10.
- B. Pavao ga koristi na nekoliko različitih načina:

1. djelomično otvrdnuće Izraela kako bi se poganima dopustilo biti uključanima. Ovo ulijevanje pogana djelovat će kao mehanizam za Židove da prihvate Isusa kao Krista proročanstva (usp. Rim 11:25-32)
2. Evanđelje će biti učinjeno poznatim narodima, reći im kako su svi oni bili uključeni u Krista i kroz Krista (usp. Rim 16:25-27; Kol 2:2)
3. nova tijela vjernika kod Drugoga dolaska (usp. 1. Kor 15:5-57; 1. Sol 4:13-18)
4. sažetak svega u Kristu (usp. Ef 1:8-11)
5. pogani i Židovi kao su-baštinici (usp. Ef 2:11 - 3:13)
6. prisnost odnosa između Krista i Crkve bila je opisana u pojmovima braka (usp. Ef 5:22-33)
7. pogani su bili uključeni u zavjetni narod i nastanjeni Duhom Krista tako da proizvode Kristo-sličnu zrelost, to jest, obnove oštećenu sliku Božju u čovjeku (usp. Post 1:26-27; 5:1; 6:5.11-13; 8:21; 9:6; Kol 1:26-28)
8. Anti-Krist kraja vremena (usp. 2. Sol 2:1-11)
9. himna Rane crkve o Tajni Evanđelja nađena je u 1. Timoteju poslanici 3:16.

C. U Ivanovu Otkrivenju upotrijebljen je o značenju Ivanovih apokaliptičkih simbola:

1. Otkrivenje 1:20
2. Otkrivenje 10:7
3. Otkrivenje 17:5.6.

Ovo su istine što čovjek ne može otkriti; one moraju biti otkrivene od Boga. Ovi su uvidi ključni za istinsko razumijevanje Božjega vječnog nauma za iskupljenje svih ljudi (usp. Post 3:15). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ (8:10) “**za ostale *ono je u parabolama***” Parabole su imale jezičnu sposobnost:

1. otkriti istine
2. skriti istine.

▣ “**tako da GLEDAJUĆI NE MOGU VIDJETI, I SLUŠAJUĆI NE MOGU RAZUMJETI**” Ovo je navod iz Knjige proroka Izaije 6:9. Ovaj proročki odlomak (Iz 6:9-10) često je korišten za objašnjenje nevjere (usp. Mt 13:14-15; Mk 4:12; Iv 12:40; Djela 28:26.27; Rim 11:8).

Ovo naglašava da samo srce i um dotaknuto Duhom Božjim može razumjeti Evanđelje. To je tajna o Božanskome Suverenitetu i zahtijevanome ljudskom odazivu. Nekako je oboje istina! Ljudi se mogu jedino odazvati na Božje počinjanje. Ostaje pitanje: “Dotiče li On svakoga ili samo neke?” Dokaz o Božanskome dodiru je ljudski odaziv (pokajanje, vjera, poslušnost, ustrajnost).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:11-15

¹¹“Sad parabola je ovo: sjeme je riječ Božja. ¹²Ona pokraj puta su oni koji su čuli; onda đavao dođe i oduzme riječ iz njihova srca, tako da oni neće vjerovati i biti spašeni. ¹³Ona na kamenitome *tlu* su oni koji, kad čuju, prime riječ s radošću; ali oni nemaju *čvrst* korijen; oni vjeruju zakratko, i u vremenu kušnje otpadnu. ¹⁴Ono *sjeme* koje je palo među trnje, ovo su oni koji su čuli, i dok idu svojim putem oni su zagušeni s brigama i bogatstvima i zadovoljstvima *ovoga* života, i ne rode plod do zrelosti. ¹⁵Ali ono *sjeme* u dobrome *tlu*, ovo su oni koji su slušali riječ iskrena i dobrog srca, i držali je čvrsto, i rodili plod s ustrajnošću.”

8:11 “**riječ Božja**” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 5:1.

8:12 “**đavao dođe i oduzme riječ iz njihova srca**” NZ uči stvarnost o osobnoj sili zla kako bi spriječila Božje Evanđelje (usp. 2. Kor 4:4). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:1: Sotona.](#)

NET Biblija (fusnota #23, str. 1822) čini zanimljivo opažanje da svako sinoptičko Evanđelje koristi različita imena za Božjega protivnika:

1. Evanđelje po Luki – “đavao”
2. Evanđelje po Mateju – “Zli”
3. Evanđelje po Marku – “Sotona”.

Ovo pokazuje slobodu pisaca Evanđelja da objave istinite događaje i učenja u svojim vlastitim riječima.

▣ **“neće vjerovati i biti spašeni”** Vrlo je teško točno odrediti proceduru i proces spasenja (posebice raznolikost obraćenja u Djelima). To je zato jer NZ pristupa tome predmetu s nekoliko različitih kutova:

1. pokajanje i vjera
2. vjera i djela
3. vjera i krštenje
4. vjera i jezici.

Međutim, nepromjenjiv zahtjev jeste vjera. Došao sam do shvaćanja ove vjere kao imanje tri ključna vida:

1. primanje /dobrodošlica osobi (Isusu)
2. vjerovanje istina o toj osobi (NZ)
3. živjeti život oponašajući tu osobu (Kristo-sličnost).

Neki od ovih su početni; drugi se razvijaju vremenom. Vjera Novoga zavjeta je dinamičko otkrivenje što je teško objasniti. To nije drugo nego jednostavno vjera, ali ona započinje tamo i završava tamo za nas. Ustvari ona započinje i završava s Bogom.

▣ **“iz njihova srca”** Ovo je SZ-na uporaba pojma “srce” kako bi se uputilo na osobu (usp. Lk 8:15). Mi danas često govorimo o pozivanju Isusa u svoje srce, što je ista metaforička uporaba srca kao i volje, uma, i osjećaja osobe. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:51: Srce.](#)

8:13 “oni koji, kad čuju, prime riječ s radošću” Ovo pokazuje da radosno prihvaćanje Evanđelja nije automatski vječno spasenje! Riječ “prime” (usp. Iv 1:12) istoznačna je s “vjernik” (usp. Iv 3:16). Primiti /vjerovati upotrijebljeno je u Evanđelju po Ivanu 8:31 za Židove koji su kasnije pokušavali ubiti Isusa (usp. Lk 8:59).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Potreba za ustrajnošću.](#)

POSEBNA TEMA: POTREBA ZA USTRAJNOŠĆU

Teško je objasniti odnos biblijske doktrine prema životu kršćanina zato jer su iznesene u tipičnim istočnjačkim dijalektalnim parovima ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:67: Istočnjačka književnost \[biblijski paradoksi\]](#)). Ovi parovi izgledaju oprečni, ipak oba su biblijska. Zapadni kršćani imaju stremljenje odabiru jedne istine i zanemarivanju ili podcjenjivanju oprečne istine. Dopustite mi to slikovito pokazati.

- A. Je li spasenje početna odluka o pouzdanju u Isusa ili doživotna obaveza za učeništvo?
- B. Je li spasenje izbor pomoću milosti suverenoga Boga ili vjerujućeg čovječanstva i opetovani odgovor na Božansku ponudu?
- C. Je li spasenje, jednom primljeno, nemoguće izgubiti, ili postoji potreba za neprekidnom ustrajnošću?

Pitanje o ustrajnosti bilo je prijeporno kroz crkvenu povijest. Poteškoća započinje s prividno sukobljavajućim odlomcima u NZ-u.

- A. Tekstovi o jamstvu:
  1. Isusove izjave (Iv 6:37; 10:28-29)
  2. Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Fil 1:6; 2:13; 2. Sol 3:3; 2. Tim 1:12; 4:18)
  3. Petrove izjave (1. Pt 1:4-5)
- B. Tekstovi o potrebi ustrajnosti:
  1. Isusove izjave (Mt 10:22; 13:1-9.24-30; 24:13; Mk 13:13; Iv 8:31; 15:4-10; Otk 2:7.17.26; 3:5.12.21)
  2. Pavlove izjave (Rim 11:22; 1. Kor 15:2; 2. Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2. Tim 3:2)
  3. izjave autora Poslanice Hebrejima (2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
  4. Ivanove izjave (1. Iv 2:6; 2. Iv 9)
  5. Očeva izjava (Otk 21:7).

Biblijsko spasenje proizlazi iz ljubavi, milosrđa, i milosti suverenoga Trojedinog Boga. Nijedan čovjek ne može biti spašen bez početnoga podstreka Duha (Iv 6:44.65). Božanstvo dolazi prvo i postavlja raspored, ali zahtijeva ljudski odaziv u

vjeri i pokajanju, oboje i početno i neprekidno. Bog radi s čovječanstvom u zavjetnom odnosu. Postoje povlastice i odgovornosti!

Spasenje je ponuđeno svim ljudima. Isusova smrt bavi se s poteškoćom grijeha paloga Stvorenja! Bog je osigurao način i želi da se svi stvoreni u Njegovoj slici odazovu na Njegovu ljubav i opskrbu u Isusu.

Želite li više čitati o tome predmetu iz ne-kalvinističke točke gledišta, vidjeti:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981. (str. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969.
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961.

U ovome području Biblija naslovljava dvije različite poteškoće: (1) uzimanje jamstva kao dozvolu da se živi besplodan, sebičan život i (2) ohrabivanje onih koji se bore sa službom i osobnim grijehom. Poteškoća je ta što krive skupine govore krivu poruku i grade teološke sustave na ograničenim biblijskim odlomcima. Neki kršćani očajnički trebaju poruku o jamstvu, dok drugi trebaju stroga upozorenja o ustrajnosti! U kojoj ste vi skupini?

8:14 “(oni) su zagušeni s brigama i bogatstvima i zadovoljstvima ovoga života” Ovdje je još jedna skupina koja je, nakon onoga što se čini kao da je životni početni odaziv Radosnoj vijesti, podlegla pritisku zemaljskoga palog života (usp. Dema u 2. Tim 4:10; Bog i mamon u Lk 16:13). Teološka pitanja uvijek su bila: “Jesu li ovi ljudi izgubljeni, nezreli ili spašeni i izgubljeni?”

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:46: Apostazija \[otpadništvo\] \(aphistēmi\).](#)

▣ **“ne rode plod do zrelosti”** Ovo je pitanje donošenja ploda, ne samo klijanja (usp. Mt 7).

8:15 “držali je čvrsto, i rodili plod s ustrajnošću” Oba od ovih su PREZENTI AKTIVNIH INDIKATIVA. Ovdje je ključ – žetva je ishod čitavoga života, ne jednoga emocionalnog slučaja predanosti Bogu (usp. Gal 6:9). Postoji dobar članak o “Otpadu” u *Dictionary of Biblical Imagery*, str. 38-40.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:16-18

¹⁶“Sad nitko nakon što upali svjetiljku ne pokriva je s posudom, niti je stavlja pod krevet; nego je stavi na svijećnjak, tako da oni koju uđu mogu vidjeti svjetlo. ¹⁷Jer ništa nije skriveno što neće postati vidljivo, niti *ništa* tajno što neće biti poznato i doći k svjetlu. ¹⁸Zato pazite kako slušate; jer itko tko ima, njemu će više biti dano; i itko tko nema, čak ono što on misli da ima bit će oduzeto od njega.”

8:16 “nitko nakon što upali svjetiljku ne pokriva je s posudom” Ovo se odnosi na prethodnu parabolu. To naglašava istinsku vjernikovu potrebu da živi i dijeli istinu Evanđelja. Mi smo spašeni da bismo služili, govorili.

▣ **“svijećnjak”** Ovo može upućivati na nekoliko različitih načina kako su svjetla bila postavljena u kući da bi dala što više osvjetljenja:

1. izbočina na zidu
2. vješalica na zidu
3. neka vrsta postolja.

8:17-18 Ova dva stiha moraju se odnositi na prethodni okvir o “prividnim” vjernicima. Nakane srca jednoga će dana biti otkrivene. Bog prvo gleda na srce, ne na religijska djelovanja. Nečija istinska pobuda postat će dokaz: (1) u ovome životu ili (2) na Sudnji dan.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:19-21

¹⁹A Njegova majka i braća dođoše k Njemu, i oni bijahu u nemogućnosti doći do Njega zbog mnoštva. ²⁰I Njemu bijaše priopćeno: “Tvoja majka i Tvoja braća stoje vani, želeći vidjeti Te.” ²¹Ali On odgovori i reče im: “Moja majka i Moja braća su ovi koji slušaju riječ Božju i vrše ju.”

8:21 “Moja majka i Moja braća” Ova šokantna izjava pokazuje Isusovo samo-razumijevanje i radikalnu narav biblijske vjere koja može biti opisana jedino u pojmovima novoga rođenja, nove obitelji. Obiteljski život bio je vrlo važan vid židovskoga života (usp. J. Duncan, M. Derrett, *Jesus' Audience*, str. 38-45) pa je uporaba ovoga o su-vjernicima značajna. Vjernici se prema Božanstvu odnose kao prema članovima obitelji; Bog je Otac, Isus je jedinstveni Sin i Spasitelj, ali vjernici, čak i najmanji, djeca su Božja također!

▣ **“koji slušaju riječ Božju i vrše ju”** Ovo odražava hebrejsku riječ *Shema* (usp. Pnz 5:1; 6:4), što znači čuti kao i vršiti (usp. Lk 11:28). To je naglasak Jakovljeve poslanice. Vječni život ima vidljive osobine!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:22-25

²²Sad jednoga od *onih* dana Isus i Njegovi učenici ušli su u lađu, i On im reče: “Hajdemo preko na drugu stranu jezera.” Tako oni isploviše. ²³Ali kad bijahu plovili zajedno On je zaspao; i silni udar vjetera spustio se na jezero, i oni počеше bivati preplavljenim i biti u opasnosti. ²⁴Oni dođoše k Isusu i probude Ga, govoreći: “Gospodaru, Gospodaru, propadamo!” I On ustane i zaprijeti vjetru i uzburkanim velikim valovima, i oni stanu, i postane tiho. ²⁵I On im reče: “Gdje je vaša vjera?” Oni bijahu prestrašeni i u čudu, govoreći jedan drugome: “Tko je dakle ovaj, da On zapovijeda čak vjetrovima i vodi, i oni Ga slušaju?”

8:23 “silni udar vjetera spustio se na jezero” Galilejsko jezero je nekoliko stotina stopa ispod razine mora, okruženo visokim, valovitim brdima. Vjetar što se spušta s tih brda kadar je zavlati jezero u oluju u relativno kratkome vremenu.

Pitanje je kako se ovo čudo odnosi na Božji:

1. nadzor voda (usp. Ps 65:7; 89:9; 107:23-32)
2. pobjedu nad kaosom (usp. Job 9:13; Ps 89:10-11; Iz 27:1; 51:10).

Voda je jedini vid stvaranja za koju nije rečeno da je riječju dovedena u postojanje u Knjizi Postanka 1. Postoji mnogo SZ-nih smjeranja iza ovoga događaja. Ovi židovski ribari poznali su ove stihove kao i burne vode.

8:24 “Gospodaru, Gospodaru” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 5:5.

▣ **“propadamo”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA INDIKATIVA. Zapamtite ovo su biliiskusni ribari. To je morala biti velika oluja!

8:25 “Gdje je vaša vjera” Usporednice u Evanđelju po Mateju (usp. Mt 8:26) i Marku (usp. Mk 4:40) dodaju “zašto se bojite?” Mnoga od Isusovih čuda bila su za svrhu obuke učenika.

▣ **“Tko je dakle ovaj”** Ovaj stih jasno pokazuje teološku nezrelost apostola. Isus se suočio s nekoliko vrsta nevjere: (1) od Njegove obitelji; (2) od mnoštva; i (3) od učenika. Brojevi 1 i 3 su duhovni rast. Njihova nevjera temeljena je na zanemarivanju, ali kod broja 2 radi se o tvrdoglavosti.

Svatko tko čuje Evanđelje mora odgovoriti ovo pitanje o Isusu! To je ključno pitanje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:26-31

²⁶Onda otploviše u zemlju Gerasa, što je nasuprot Galileji. ²⁷I kad On izađe na kopno, susretne Ga čovjek iz grada koji bijaše opsjednut s demonima; i koji nije imo nikakvu odjeću na sebi dugo vremena, i nije živio u kući, nego u grobovima. ²⁸Vidjevši Isusa, on krikne i padne pred Njim, i reče jakim glasom: “Koji posao imamo mi jedan s drugim, Isuse, Sine Previšenjag Boga? Molim Te, nemoj me mučiti.” ²⁹Jer On je zapovjedio nečistome duhu neka izađe iz čovjeka. Jer on ga je zgrabio puno puta; i on bijaše vezan s lancima i okovima i držan pod stražom, a *ipak* on bi slomio svoje okove i bio od demona tjeran u pustinju. ³⁰I Isus ga upita: “Koje ti je ime?” I on reče: “Legija”; jer mnogo demona ušlo je u njega. ³¹Oni Ga bijahu zaklinjali neka im ne naredi da odu u bezdan.

8:26 “zemlju Gerasa” Ovo područje nazvano je s nekoliko imena u Evanđeljima:

1. Gadara (Mt 8:28; MSS A, W)
2. Gerasa (Mk 5:1, MSS P⁷⁵, B, D)
3. Gergasa (Lk 8:26.37; MSS x, L).

Nekad se nazivala Gadara. Postoji grad pod tim istim imenom nekoliko milja udaljen od mora, ali iz arheološkoga dokaza naučili smo kako je ovaj grad posjedovao zemlju blizu mora.

8:27 “čovjek” Evanđelje po Mateju 8:28 ima dva čovjeka, ali to je osobina njegova Evanđelja, koje često ima “dva”, dok drugi Sinoptici imaju samo jedan. Još jedan primjer bio bi slijep čovjek /dva slijepa čovjeka iz Jerihona (usp. Mt 20:29; Mk 10:46; Lk 18:35). Neki su pretpostavljali kako su dvojica bila spomenuta zbog toga što je taj broj bio zahtijevan kao svjedočanstvo na sudu (usp. Br 35:30; Pnz 17:6; Mt 18:16). Postoji dobar članak u *Hard Sayings of the Bible*, str. 371-377.

▣ **“koji bijaše opsjednut s demonima”** [Vidjeti Posebne teme u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u](#); te bilješku u Luki 4:35.

▣ **“u grobovima”** Zajednica ga je izgnala i ovo je bilo jedino mjesto gdje je mogao naći zaklon. Tijekom ovoga vremenskog razdoblja spilje načinjene ručno ili nastale prirodnim putem bile su korištene kao ukopna mjesta. Je li ovo mjesto bilo povezano s njegovom opsjednutošću demonima neizvjesno je. Postoje mnoga osobita pitanja o demonima i anđelima što ne mogu biti odgovorena jer nema dovoljno biblijske obavijesti. Naš je svijet prožet osobnom silom zla koja ima svoje sluge, demone, koje djeluju van Božje volje i žele uništiti čovječanstvo, Božje konačno Stvorenje te žarište Njegove ljubavi i pozornosti.

8:28

NASB

NKJV

NRSV

TEV, NJB

“Koji posao imamo mi jedan s drugim”

“Što moram činiti s Tobom”

“Što ti moraš činiti sa mnom”

“Što želiš s mnom”

Ovo je doslovno “što meni i što tebi”. U *A Translator's Handbook on the Gospel of Mark*, Bratcher i Nida bilježe da: “U klasičnome grčkom izričaj bi značio ‘što mi imamo zajedničkoga?’ Ovdje, međutim, to odgovara hebrejskome: ‘Zašto se miješaš sa mnom’” (str. 49). Ovaj idiom slikovito je pokazan je Knjizi o Sucima 11:12; 2. Samuelovoj 16:10; 19:22; 1. Kraljevima 17:18; 2. Ljetopisa 35:21.

▣ **“Isuse, Sine Previšenjag Boga”** Ovi su demoni znali tko Isus jeste (usp. Jak 2:19; Mk 1:23), ali Isus je odbacio njihova svjedočanstva jer je On znao kako će Ga religijski vođe koji nisu mogli nijekati Njegovu silu kasnije optužiti kako On ima silu Sotone (usp. Lk 11:14-26). Vidjeti bilješke u Evanđelju p Luki 1:32 i 1:76.

▣ **“nemoj me mučiti”** Zanimljivo je kako je u ovome razgovoru ponekad upotrijebljena MNOŽINA o demonima a ponekad JEDNINA (glavni demon).

Ovo je gramatički AORIST AKTIVNOGA KONJUNKTIVA zabrane djelovanja kao AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, što podrazumijeva “nikad ne započeti neko djelovanje” (usp. od Barbare i Timothyja Friberga *Analytical Greek New Testament*, str. 120). Demoni su znali da je došla osuda te da Isus ima snagu i vlast nad njima (usp. Mk 1:23-24; Mt 25:41; Otk 12:9; 20:10). Usporednice u Evanđelju po Mateju 8:29 i Marku 5:7 također podrazumijevaju eshatološku osudu. Ovi demoni očito nisu znali o dva Dolaska Mesije. Ovaj okvir pokazuje da čak i “duhovi” mogu trpeti!

8:29 Ovo opisuje prijašnji život ovoga čovjeka (usp. Mk 5:3-5; Mt 8:28).

▣ **“u pustinju”** Ova su nenastanjena područja često bila povezivana u SZ-u s demonskim (usp. Lk 4:1-2).

8:30 “Legija” U rimskoj vojsci je 6.000 četa činilo legiju (iako su zapravo često imale manje od ovoga savršenog broja). Ova je metafora mogla biti o stupnju njihova nadzora nad ovim čovjekom. Međutim, zbog Evanđelja po Luki 8:32, što opisuje demone koji su prouzročili smrt mnogih svinja, to može biti doslovno.

8:31 “bezdan” Ovo čini se upućuje na Had u Poslanici Rimljanima 10:7. Također je spomenut u **Otkrivenju 9:1**; 11:7; 17:8; 20:1.3. Dopustite mi navesti moju bilješku iz Otkrivenja 9:1 (vidjeti www.freebiblecommentary.org):

▣ **“ključ zjala bezdana bijaše dat njemu”** “Ključ” je spomenut u 1:18 i 20:1. On simbolizira autoritet. Bog primjenjuje autoritet nad demonskim četama osude.

Abyss [Abis] je grčki pojam koji znači “dubina” niječni s ALFA PRIVATNIM [u grčkoj gramatici: oduzimajući, prefiks što izražava negaciju ili odsutnost – op.prev.]:

1. upotrijebljen je u Septuaginti (grčki prijevod SZ-a) u Knjizi Postanka 1:2; 7:11; Psalmu 42:7; 107:26 za dubine voda Stvorenja
2. u Psalmu 71:20 to može upućivati na mjesto zadržavanja mrtvih

3. ovo je također istina 1. Knjige Henoka 18:12-16; 21:7-10; 108:3-6, gdje je to oboje i privremena i konačna tamnica palih anđela
4. izgleda kako je to istoznačnica s pojmom “*tartarus*” (usp. 2. Pt 2:4 i 1. Hen 21:7), mjesto gdje su zli anđeli zadržani u tamnici (usp. Lk 8:31; Juda stih 6; Otk 11:7; 17:8; 20:1-3; i 1. Hen 10:4; 86:1; 88:1; Jubileja 5:6-11)
5. Pavao je koristio ovaj pojam (abyss) u Poslanici Rimljanima 10:7 za mjesto mrtvih (usp. Iz 24:21-22)
6. kasnije su rabini rekli da je to bilo ime dijela *Šeola /Hadesa* za nepravедnike.”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:32-33

³²Sad tamo bijaše krdo svinja koje su se hranile tamo na planini; i *ovi demoni zaklinjali su Ga neka im dopusti ući u svinje. I On im je dao dopuštenje.* ³³I demoni su izašli iz čovjeka i ušli u svinje; i krdo je pojurilo niz strmu obalu u jezero i utopilo se.

8:32 “svinja” Očito ovo je bilo pogansko područje (usp. Lev 11:7; Pnz 14:8).

8:33 Zabilježite kako su demoni dali zahtjev Isusu. Tekst nam se govori zašto je Isus dopustio ovim demonima ući u svinje ili zašto su oni to željeli. Moguće je napuštanje čovjeka i ulaženje u svinje bio vidljiv način ohrabivanja toga čovjeka da povjeruje kako je oslobođen. Možda je to bilo vidljivo pomagalo, slično kao kad je Isus pljunuo (usp. Mk 8:23) i /ili stavio blato na slijepe oči (usp. Iv 9:6) ili kad je stavio Svoje prste u uši gluhe osobe (usp. Mk 7:33). Demonu su mogli to zahtijevati jer su:

1. oni davali prednost svinjama a ne Bezdanu
2. ovo djelovanje će biti uzrokom da građani traže Isusa neka ode.

Demoni ne čine stvari da pomognu Isusu!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:34-39

³⁴Kad su čobani vidjeli što se dogodilo, oni su otrčali i ispričali o tome u gradu i uzvan zemlje. ³⁵Ljudi su otišli vidjeti što se dogodilo; i su došli k Isusu, te našli čovjeka iz kojega su izašli demoni, kako sjedi do nogu Isusa, obučen i čistoga uma; i oni postadoše prestrašeni. ³⁶Oni koji su to vidjeli izvijestili su ih kako je čovjek koji bijaše opsjednut demonom sad ozdravljen. ³⁷I svi ljudi te zemlje Gerase i okolnoga područja zamole Ga da ih ostavi, jer ih je uhvatio velik strah; i On uđe u lađu i vrati se. ³⁸A čovjek iz kojeg su demoni izašli molio Ga je da Mu se može pridružiti; ali On ga otposla, govoreći: ³⁹“Vrati se svojoj kući i opiši koje je velike stvari Bog učinio za tebe.” Tako on ode, navješćujući diljem čitavoga grada koje je velike stvari Isus učinio za njega.

8:34-37 Kakvo žalosno izvješće o strahu i pohlepi (usp. Mk 5:15). Nije postojala radost nad obnovom čovjeka, samo strah (usp. Lk 8:37). Oni su bili toliko zabrinuti zbog gubitka stada svinja i drugih mogućih posljedica da su tražili od Isusa neka ode, i On je otišao! To je dobar primjer što pokazuje da čuda, u samima sebi i sama po sebi, ne ishode uvijek u vjeri!

8:38-39 “čovjek iz kojeg su demoni izašli molio Ga je da Mu se može pridružiti” Isus je želio da ovaj poganin svjedoči svojoj obitelji i prijateljima o Božjoj ljubavi i sili. Ovo je bila prva “kućna misija” (pretpostavljajući da je on bio poganin). Prisutnost i svjedočanstvo ovoga čovjeka moglo je negativno utjecati na Isusovu misiju izgubljenim ovcama doma Izraelova.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:40-42

⁴⁰I dok se Isus vratio, ljudi su Ga dočekali, jer oni su svi čekali Njega. ⁴¹A tamo dođe neki čovjek imenom Jair, a on bijaše službenik sinagoge; i on pade kod Isusovih nogu, i *započe* Ga preklinjati neka dođe u njegovu kuću; ⁴²jer imao je samo jednu kći, staru oko dvanaest godina, i ona bijaše umirala. Ali dok je On išao, svjetina se bijaše tiskala oko Njega.

8:41 “Jair” Ovo je hebrejsko ime što znači “on koji daje svjetlo” (BDB 22, usp. Suci 10:3) ili “YHWH je prosvijetlio”.

▣ **“on bijaše službenik sinagoge”** On je bio zadužen i za redosljed službe u subotu i za fizičko održavanje sinagoge. To je bio čovjek od religijskoga ugleda u zajednici.

8:42 “jer imao je samo jednu kći, staru oko dvanaest godina, i ona bijaše umirala” Djevojka je bila jedino dijete ovoga čovjeka. Bila je u dobi postajanja ženom za udaju, odgovorna za obdržavanje Zakona (*bat micva*). Isus je bio njegova jedina nada!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:43-48

⁴³A žena koja je imala izljev krvi dvanaest godina, i nije mogla biti iscijeljena ni od koga, ⁴⁴pojavi se iza Njega i dotakne rub Njegova ogrtača, i trenutačno se njen izljev krvi zaustavi. ⁴⁵A Isus reče: “Tko je bio to koji Me dotače?” I dok svi bijahu to poricali, Petar reče: “Gospodaru, ljudi se gužvaju i tiskaju oko tebe.” ⁴⁶Ali Isus reče: “Netko Me se dotaknuo, jer bijah svjestan da je sila izišla iz Mene.” ⁴⁷Kad je žena vidjela da nije izbjegla biti opaženom, ona dođe drhteći i padne pred Njim, i izjavi u prisutnosti svih ljudi razlog zašto Ga je dotakla, i kako je trenutačno bila iscijeljena. ⁴⁸I On joj reče: “Kćeri, tvoja vjera učinila te zdravom; idi u miru.”

8:43 “žena koja je imala izljev krvi dvanaest godina, i nije mogla biti iscijeljena ni od koga” Zanimljivo mi je da Luka ispušta referencu na: (1) nesposobnost liječnika da izliječi ženu i (2) njenu čitavu ušteđevinu što je potrošila pokušavajući se izliječiti. (Postoji grčka rukopisna varijanta povezana s uključivanjem ovoga izričaja glede liječnika u Evanđelju po Luki. To nedostaje u MSS P⁷⁵ i B. Moguće je povučen iz Marka 5:26). Ova bolest učinila ju je obredno nečistom (usp. Lev 15:25-27). Ona nije mogla prisustvovati sinagoškim ili religijskim blagdanima. Rabinska liječenja za ovu vrstu oboljenja vrlo su čudna:

1. staviti pepeo nojeva jaja u lanenu krpu ljeti a u pamučnu krpu zimi
2. nositi ječmeno zrno iz balege magarice (usp. *Shabb.* 110 A & B).

8:44 “i dotakne rub Njegova ogrtača” Ovo upućuje na Njegov *tallith*. To je bio molitveni šal što su nosili rabinski učitelji kako bi ispunili Knjigu Brojeva 15:38-40 i Ponovljeni zakon 22:12. Ima četiri rese (usp. Mt 9:20) kao simbol zakona Izraela i ona je dotakla jednu od njih.

Postoji varijanta grčkoga rukopisa povezana s riječju “rub”. Uključena je u MSS P⁷⁵, A, B, C, L W, ali nema je u nekima starolatinskim rukopisima. Moguće su pisari bili pod utjecajem nedostatka istog u Evanđelju po Marku 5:27. UBS⁴ daje uključivanju te riječi ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

8:45 “Isus reče: ‘Tko je bio to koji Me dotače’” Ili Isus nije znao tko Ga je dotaknuo ili je želio da žena javno izjavi priznanje o svojoj vjeri i ozdravljenju.

**NASB
NKJV**

“Petar reče”

“Petar i oni s njim”

Kraće čitanje nađeno je u drevnim grčkim rukopisima P⁷⁵ i B, ali velika većina drevnih tekstova podupire dulje čitanje (usp. MSS κ , A, C*, D, L, P, i W; Mk 5:31 ne spominje Petra posebno, nego kaže: “Njegovi učenici rekoše Mu”). Odbor UBS⁴ za prijevode odabire kraće čitanje i daje mu ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

8:46 “jer bijah svjestan da je sila izišla iz Mene” Točno što to uključuje neizvjesno je. Izgleda, Isusova fizička iscjeljenja drugih uzimala su nešto od Njega (usp. Lk 5:17; 6:19; Mk 5:30).

8:47 Njeno oboljenje činilo ju je obredno nečistom. Ona nikad nije smjela dotaći religijskoga učitelja. Sad je posvjedočila kako je njen dodir ishodio u njenome trenutačnom iscjeljenju (usp. Lk 8:44).

8:48 “tvoja vjera učinila te zdravom” Ne njen dodir, nego djelovanje prema njenoj vjeri u Njega bio je ključ. Vjera sama po sebi nije pitanje, nego objekt vjere (tj. Isus). Ovdje nije bilo ničega magičnog, niti je to bila sila pozitivnoga razmišljanja, nego Isusova sila. To je još jedna uporaba grčkoga *sōzō* i u SZ-nome i u NZ-nome smislu. To je PRERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što podrazumijeva da je ona bila iscijeljena i dalje ostala iscijeljena od svoje fizičke poteškoće i svoje duhovne poteškoće.

▣ **“idi u miru”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA. Ona nije bila samo fizički iscijeljena, nego i duhovno iscijeljena.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:49-56

⁴⁹Dok je On još uvijek govorio, netko dođe iz *kuće* službenika sinagoge, govoreći: “Tvoja kći je umrla; nemoj više uznemiravati Učitelja.” ⁵⁰Ali kad je Isus čuo *to*, On mu odgovori: “Nemoj se bojati *više*; samo vjeruj, i ona će ozdraviti.” ⁵¹Kad je On došao u kuću, On nije dozvolio nikome ući s Njim, osim Petru i Ivanu i Jakovu, te ocu i majci od djevojke. ⁵²Sad oni su svi plakali i tugovali za njom; ali On reče: “Prestanite plakati, jer ona nije umrla, nego spava.” ⁵³A oni Mu se počеше smijati, znajući da je ona umrla. ⁵⁴On, međutim, uzme nju za ruku i pozove, govoreći: “Dijete, ustani!” ⁵⁵I njen se duh vrati, i ona ustane odmah; i On je dao zapovijedi neka joj se dadne *nešto* da jede. ⁵⁶Njeni roditelji bijahu začuđeni; ali On ih je poučio neka nikome ne govore što se dogodilo.

8:49 “Tvoja kći je umrla” Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Ona je umrla i ušla u smrt. Je li ova djevojka bila mrtva ili u komi teško je znati (usp. Djela 20:7-12). Obitelj je mislila da je mrtva i unajmili su profesionalne žalobnike, što je bila uobičajena praksa toga vremena.

▣ **“nemoj ... uznemiravati”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Ovu je riječ također upotrijebio stotnik kad je tražio Isusa zbog iscjeljenja (usp. Lk 7:6).

▣ **“Učitelja”** Luka nikad ne naziva Isusa “rabi” jer je on pisao poganima. Međutim, ova je oznaka također često korištena u Evanđelju po Mateju. To je bio način karakteriziranja Isusove službe. On je djelovao, onda je objasnio značenje Svoje Osobe, djela, i službe. Propovijedanje i učenje korišteni su naizmjenice u Evanđeljima.

8:50 “Nemoj se bojati” Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA s NEGATIVNOM PARTICIPOM, što uobičajeno označava obustavu djelovanja što je u tijeku.

Ovaj je čovjek strpljivo stajao tamo dok je Isus posjetio ženu, ali sad je bilo prekasno. Ovo je kašnjenje moglo biti namjeravano kao ispit vjere ovoga čovjeka u Isusa (usp. Marijin i Martin ispit vjere u Iv 11).

▣ **“samo vjeruj”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Vjera je oprečna strahu (sumnji). Vjerovati što? Vjerovati kako je Isus bio kadar iscijeliti njegovu kći i ispuniti Svoju riječ.

Ovo je još uvijek poteškoća danas. Hoće li Isus ispuniti Svoju riječ? Možemo li se pouzdati u Njega da će On učiti ono što je obećao?

8:51 “On nije dozvolio nikome ući s Njim, osim Petru i Ivanu i Jakovu” Ovo je nutarnji krug učenika koji su bili prisutni u svakome prisnom, posebnom vremenu s Gospodinom.

8:52 “oni” Ovo mora upućivati na mnoštvo žalujućih okupljenih u ovoj kući (usp. Lk 8:53).

▣ **“Prestanite plakati”** Ovo je još jedan PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je već u tijeku.

▣ **“spava”** Spavanje je SZ-no okolišanje za fizičku smrt (usp. Iv 11:11). Teško je znati je li ovo iscjeljenje (usp. Lk 8:52) ili oživljavanje (usp. Lk 8:49.53.55). Ovi nizovi čuda pokazivali su Isusovu snagu nad prirodom, demonima, bolešću, i smrću.

8:54 “ustani” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. To je uobičajen GLAGOL s velikim semantičkim dosegom; često je korišten o oživljavanju (usp. Lk 7:14.22; 8:54; 9:2; 20:37), ali i o uskrsnuću (usp. Luke 9:22; 24:6.34). Isus ima snagu nad smrću (usp. Iv 10:17-18).

8:56 “On ih je poučio neka nikome ne govore što se dogodilo” U Sinoptcima, Isusovo Božanstvo bilo je zastrto sve do trenutka kad su velike istine Golgote i uskrsnuća bile otkrivene:

1. demonima nije dozvolio da otkriju Njegovu Osobu:
  - a. Evanđelje po Marku 1:34; 3:12
  - b. Evanđelje po Luki 4:34-35.41
2. onima koje je iscijelio On nije dopustio da drugima govore o tome:
  - a. Evanđelje po Mateju 8:4; 9:30; 12:16

- b.   Evandjelje po Marku 1:43-44; 5:43; 7:36
- c.   Evandjelje po Luki 5:14; 8:56
- 3.   učenicima nije dozvolio da otkriju Njegovo Mesijanstvo:
  - a.   Evandjelje po Mateju 16:20; 17:9
  - b.   Evandjelje po Marku 8:30; 9:9
  - c.   Evandjelje po Luki 9:21. Svjetina je željela milost, ne istinu; iscjeljenje, ne obraćenje.

Isus nije želio biti poznat kao iscjelitelj. Svjetina je željela milost, ne istinu; iscjeljenje, ne obraćenje.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je glavna istina u paraboli u tlima?
2. Je li moguće da netko primi Isusa Krista i onda poslije bude izgubljen?
3. Zašto Isus spominje Kraljevstvo Božje toliko često?
4. Zašto su Ga Marija i Isusova braća došla vidjeti?
5. Postoji li demonska opsjednutost danas? Je li to moguće za vjernike?
6. Zašto je Isus rekao roditeljima neka ne govore ništa o podizanju njihove kćeri?

EVANĐELJE PO LUKI 9

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
misija Dvanaestorice	slanje Dvanaestorice	puštanje i upućivanje Dvanaestorice	Isus šalje dvanaest učenika	misija Dvanaestorice
9:1-6	9:1-6	9:1-6	9:1-5 9:6	9:1-6
Herodova uznemirenost	Ivanu Krstitelju odrubljena glava	Herod se raspituje o Isusu	Herodova smetenost	Herod i Isus
9:7-9	9:7-9	9:7-9	9:7-9	9:7-9
hranjenje pet tisuća	hranjenje pet tisuća	pet tisuća nahranjeno	Isus hrani pet tisuća	povratak apostola—čudo s hljebovima
9:10-17	9:10-17	9:10-11 9:12-17	9:10-11 9:12 9:13a 9:13b-14a 9:14b 9:15-17	9:10-11 9:12-17
Petrovo očitovanje o Isusu	Petar priznaje Isusa kao Krista	Petrovo priznanje	Petrovo očitovanje o Isusu	Petrovo priznanje vjere
9:18-20	9:18-20	9:18-20	9:18 9:19 9:20a 9:20b	9:18-21
Isus navješćuje Svoju smrt i uskrsnuće	Isus pretkazuje Svoju smrt i uskrsnuće	9:21-22 o učeništvu 9:23-27	Isus govori o Svojoj patnji i smrti 9:21-22 9:23-27	prvo proročanstvo o Pasiji 9:22 uvjet o slijeđenju Krista 9:23-26 Kraljevstvo će doći skoro 9:27
Isusova preobrazba	Isus preobražen na Gori	preobrazba	preobrazba	preobrazba
9:28-36	9:28-36	9:28-36	9:28-33 9:34-35 9:36	9:28-36
iscijeljen dječaka s nečistim duhom	dječak je iscijeljen	dijete koje ima padavicu iscijeljeno	Isus iscjeljuje dječaka sa zlim duhom	epileptička demonija
9:37-43a	9:37-42	9:37-43a	9:37-40	9:37-43a

Isus protiv navješćivanja Njegove smrti 9:43b-45 tko je najveći? 9:46-48 on tko nije protiv vas za vas je 9:49-50 samarijsko selo odbija primiti Isusa 9:51-56 tobožnji sljedbenici Isusa 9:57-62	Isus protiv pretkazivanja Njegove smrti 9:43-45 tko je najveći? 9:46-48 Isus zabranjuje strančarenje 9:49-50 samarijsko selo odbija Spasitelja 9:51-56 cijena učenništva 9:57-62	Pasija naviještena ponovno 9:43b-45 istinska veličina 9:46-48 nepoznati egzorcist 9:49-50 događaji na putu za Jeruzalem (9:51 - 18:14) neprijateljski Samarijanci 9:51-56 zahtjevi učenništva 9:57-62	9:41 9:42-43a Isus ponovno govori o Svojoj smrti 9:43b-45 tko je najveći? 9:46-48 tko god nije protiv vas za vas je 9:49 9:50 samarijsko selo odbija primiti Isusa 9:51-54 9:55-56 tobožnji sljedbenici Isusa 9:57 9:58 9:59a 9:59b 9:60 9:61 9:62	drugo proročanstvo o Pasiji 9:43b-45 tko je najveći? 9:46-48 o uporabi Isusova Imena 9:49-50 samarijsko selo je negostoljubivo 9:51-56 tegabe apostolskoga poziva 9:57-58 9:59-60 9:61-62
--	---	---	---	--

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:1-6

¹I On pozva dvanaesticu zajedno, i dade im moć i vlast nad svim demonima i da iscjeljuju bolesti. ²I On ih posla neka navješćuju kraljevstvo Božje i izvode iscjeljenja. ³I On im reče: “Nemojte uzimati ništa za vaše putovanje, niti štap, niti torbu, niti kruha, niti novaca; i nemojte čak mati dvije tunike svaki za sebe. ⁴U koju god kuću uđete, ostanite tamo sve dok ne napustite grad. ⁵A što se tiče onih koji vas ne prime, dok izlazite iz toga grada, istresite prah sa svojih nogu kao svjedočanstvo protiv njih.” ⁶Otputujući, oni počеше ići kroz sela, propovijedajući evanđelje i iscjeljujući svugdje.

9:1 “On pozva dvanaesticu zajedno” Moguće da svih dvanaest nije bilo s Isusom čitavo vrijeme. Oni su imali odgovornosti kod kuće sa svojim obiteljima (usp. 1. Tim 5:8) i vrlo je moguće da su različite skupine apostola (četiri skupine od tri) otišle doma u različita vremena na kraće razdoblje.

Ovdje čini se Luka slijedi Evanđelje po Marku 6:7 u nazivanju učenika “Dvanaestorica” (*dōdeka*, MSS P⁷⁵, A, B, D, W), ali neki grčki rukopisi naslovljavaju ih kao:

1. njegovi učenici – u nekoliko lekcionara
2. njegovih dvanaest učenika (usp. Mk 10:1) – MSS C³, E, F, H
3. dvanaest apostola – MSS 8, C*, L.

UBS⁴ daje “Dvanaestorici” ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

▣ **“dade im moć i vlast”** *Dunamis* znači sposobnost prevladavanja; *exousia* znači zakonsko pravo ili vlast. Ova su dva pojma ranije upotrijebljena u Evanđelju po Luki 4:36, također u vezi s Isusovim egzorcizmom demona. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:6: Vlast \(*exousia*\)](#).

▣ **“nad svim demonima i da iscjeljuju bolesti”** Zabilježite razliku što je napravljena između demonske opsjednutosti i fizičkoga oboljenja. Demoni često uzrokuju fizičke simptome, ali u egzorcizmu postoji jasna razlika u NZ-u između demonske djelatnosti i fizičkih bolesti. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u](#).

9:2 “On ih posla” Pojam “poslati” (*apostellō*) srodan je pojmu “apostol” (*apostolos*). Prvotno značenje u rabinskim krugovima bilo je “poslati nekoga” kao službenog predstavnika s ovlašću. Oni su morali propovijedati da je Kraljevstvo Božje došlo u Isusu iz Nazareta i onda potvrditi svoju poruku sa znacima.

Isusova sila i vlast mogu biti delegirana Njegovim sljedbenicima. Zasigurno postoji jačina između Dvanaestorice i Isusa što ne može biti podvostručena, ali Božja sila dostupna je Njegovoj Crkvi. Gdje je ta sila u našem vremenu? Čini se kako su ovi znakovi bili korišteni kako bi potvrdili poruku Evanđelja i dali povjerenje propovjedniku Evanđelja. Ovo je i danas još uvijek istina. Međutim, u kulturama gdje je poruka Evanđelja ukorijenjena, onda vjernici moraju hodati po vjeri, ne po znaku; pouzdati se u Boga, ne zahtijevati čudesa (usp. Iv 4:48). Čudesa nisu odgovor za poteškoće vjere! Također je vrlo moguće kako je Božja osuda nad suvremenom zapadnjačkom crkvom percepcija uspješnosti, ali u stvarnosti radi se o neučinkovitosti.

Znakovi i čudesa, kao i demonska i anđeoska djelatnost, uvećala se u vrijeme Isusa i apostola. Ova je duhovna djelatnost jamačno prisutna u svakome dobu, ali ona je bila pojačana kod Isusova prvog dolaska i bit će pojačana ponovno kako se bliži Njegov drugi dolazak.

Ja se radujem u očitovanjima Božje ljubavi i sile (tj. darovi su još uvijek djelatni), ali pouzdam se u istine Evanđelja, ne u prisutnost ili neprisutnost fizičkih potvrda. Čudesa i znakovi mogu biti krivotvorina (usp. Mt 24:24; 2. Sol 2:9; Otk 13:13; 16:14; 19:20). Vjernici ne smiju zahtijevati potvrdu! Dječja vjera duhovno je nadmoćnija nadnaravnim znacima i čudesima.

Ovo je dobro mjesto za usporediti Lukino izvješće o misiji Dvanaestorice s Matejevim izvješćem (usp. Mt 10:5), gdje Isus posebno kaže ne ići poganima ili Samarijancima, nego samo “izgubljenim ovcama doma Izraelova”. Izniču pitanja, što je točno rekao Isus? Je li Luka uredio Isusove riječi ili je Matej proširio Isusove riječi? Ovo je vrsta pitanja što ne može biti odgovorena. Svaki evanđelist (pisac Evanđelja) imao je na umu određeno slušateljstvo (Matej – Židove, Luka – pogane). Oni odabiru, uređuju, i prilagođavaju Isusove riječi kako to odgovara ciljanome slušateljstvu (vidjeti Fee i Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*, str. 127-148). Ovaj primjer o slanju Dvanaestorice slikovito pokazuje te razlike! Ovo ne narušava nadahnuće; to je njegov dio!

▣ **“kraljevstvo Božje”** Ovo je bio središnji potisak Isusovih učenja. To se odnosi na vladavinu Boga u ljudskim srcima sad što će jednoga dana biti dovršeno s vladavinom Boga nad čitavom Zemljom (usp. Mt 6:10). To novo vrijeme djelatnosti Boga (Novo doba Duha) započelo je s Isusovom službom. Oni još nisu znali sve pojedinosti Evanđelja, ali znali su Osobu Evanđelja - Isusa. On jeste Taj o kome su propovijedali. [Vidjeti Posebne teme u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje; i u Luki 1:32: Ovo i dolazeće Doba.](#)

9:3 “Nemojte uzimati ništa za vaše putovanje, niti štap” Čini se kako postoji suprotivost između ovog stiha i Evanđelja po Marku 6:8. Neki to objašnjavaju rekavši kako je postojala pomutnja u prevođenju ta dva aramejska pojma. Drugi tvrde kako je “štap” spomenut jer je često imao tajni pretinac za nošenje novca. Iako ne mogu objasniti ovaj nesklad, očigledno je kako potisak ovoga stiha jeste taj da su oni ovisili o Božjoj opskrbi, ne o vlastitoj. Također je očito kako to nije bilo opće načelo što se mora slijediti u svim Dobima (usp. Lk 22:35-36).

Ove usporedbe zbunjujuće su i bolne našem jednostavnome razumijevanju naravi nadahnutosti Evanđelja, ali mi ne možemo pobjeći od njih. Dobra raspra o ovome i drugim “neskladima” između izvješća u Evanđeljima mogu se naći u *Hard Sayings of the Bible*, str. 422-424.

9:4 “U koju god kuću uđete, ostanite tamo” Ovi učenici nisu morali hodati od kuće do kuće tražeći bolju hranu ili smještaje, nego su morali ostaniti tamo gdje su bili prvo pozvani. To je zajednici pokazalo kako oni nisu bili koristoljubivi.

9:5 “istresite prah sa svojih nogu kao svjedočanstvo protiv njih” Ovo je bio kulturološki znak odbacivanja. Rabini su uvijek napravili to kad god su putovali kroz poganska područja prije ulaska u židovska područja. To je također upotrijebljeno u Djelima apostolskim (usp. Djela 13:51). To je mogao biti vješt način postupanja sa židovskim nevjernicima na način kao što su oni postupali s poganima.

9:6 Kao što je Isus prolazio kroz sva ta sela propovijedajući i iscjeljujući, tako sad apostolska skupina oponaša Gospodara. Vidjeti od Roberta Colemana *The Master Plan of Discipleship*.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:7-9

⁷Sad Herod tetrah čuo je o svemu što se bijaše događalo; i on bijaše uvelike zaprepašten, jer bilo je rečeno od nekoga da je Ivan uskrsnuo od mrtvih, ⁸a od nekoga da se pojavio Ilija, i od drugih da je jedan od drevnih proroka ustao ponovno. ⁹Herod reče: “Ja sâm sam Ivanu odrubio glavu; ali tko je ovaj čovjek o kome čujem takve stvari?” I on je nastojao vidjeti Ga.

9:7 “Herod tetrah” Ovo upućuje na Heroda Antipu. On je bio onaj koji je Ivanu Krstitelju odrubio glavu i bio je vladar Galileje i Pereje. Uzeo je vlast od svoga oca, 4. g.pr.Kr. i vladao sve do godine 39. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:5: Obitelj Heroda Velikog.](#)

Luka spominje ovoga Heroda često:

1. njegovu zbunjenost i želju da vidi Isusa, Evanđelje po Luki 9:7-9
2. njegovu nakanu da ubije Isusa, Evanđelje po Luki 13:31-33
3. njegovo ispitivanje Isusa na zahtjev Pilata, Evanđelje po Luki 23:8-12.

▣ **“on bijaše uvelike zaprepašten”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što upućuje na ponovljeno djelovanje u prošlo vrijeme. Luka koristi ovaj pojam (*diaporeō*) nekoliko puta (Lk 9:7; Djela 2:12; 5:24; 10:17). Ni od kojega drugog NZ-noga pisca taj pojam nije korišten.

▣ **“Ivan (je) uskrsnuo od mrtvih”** Matej (usp. Mt 14:2) i Marko (usp. Mk 6:14) kažu nam da je Herod bio zabrinut da je Isus Ivan Krstitelj.

9:8 “od nekoga da se pojavio Ilija” U ovome okviru sva tri nagađanja uključuju uskrsnuće. Ona su opetovano ponovljena u Evanđelju po Luki 9:19. I Ilija i Ivan Krstitelj bili su proroci, slični u svome načinu života i odijevanju.

9:9 “Ja sâm sam Ivanu odrubio glavu” Punije izvješće je u Evanđelju po Marku 6:14-29.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:10-11

¹⁰Kad su se apostoli vratili, dali su Mu izvješće o svemu što su činili. Uzevši ih sa Sobom, On Sâm se povukao u grad nazvan Betsaida. ¹¹Ali svjetina bijaše svjesna toga i slijedila Ga je; i primivši ih, On im *započe* govoriti o kraljevstvu Božjem i liječiti one koji su imali potrebu za izlječenjem.

9:10 “Kad su se apostoli vratili, dali su Mu izvješće o svemu što su činili” Isus je pokušavao osigurati vrijeme za kratko izvješće, odmor, i oporavak, ali iz Evanđelja po Luki 9:11, očito je da Ga je slijedilo mnoštvo. Začuđujuće je kako je Isus uvijek imao vremena za obične ljude (dobrodošlica, pričanje o Kraljevstvu, i liječenje onih u potrebi). Ali On je trebao vrijeme nasamo s Dvanaesticom. Vidjeti Robert Coleman, *Master Plan of Discipleship*.

▣ “u grad” Postoji nekoliko tekstualnih varijanti:

1. “mjesto” – MSS P⁷⁵, κ^1 , B, L, X (UBS⁴ daje tome ocjenu “B”)
2. “grad” – MS D
3. “pustinjsko mjesto grada” – MSS A, C, W
4. “pustinjsko mjesto” – MSS κ^{*2} (slično Mt 14:13; Mk 6:32).

Ponovno varijante ne utječu na značenje teksta.

▣ “Betsaida” Ovo je bilo mjesto na sjevernoj strani Tiberijadskoga mora (usp. Iv 6:1, Galilejsko more). Ime znači “kuća lova”. Ovo je bio dom Petra, Andrije, i Filipa (usp. Iv 1:44; 12:21). Filip tetarar proširio je ovo selo u grad a preimenovao ga je Julije, prema kćeri Augusta Cezara (usp. Josip Flavije *Antiq.* 18.2.1).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:12-17

¹²Sad dan se bližio kraju, i dvanaestorica dodoše i rekoše Mu: “Otpošalji svjetinu, tako da mogu ići u okolna sela i pokrajinu i naći konačište i dobiti nešto da jedu; jer ovdje smo na osamljenome mjestu.” ¹³Ali On im reče: “Vi im dajte *nešto* da jedu!” A oni rekoše: “Mi nemamo više od pet hljebova i dvije ribe, osim možda ako idemo i kupimo hranu za sve ove ljude.” ¹⁴(Jer tamo bijaše oko šet tisuća ljudi.) I On reče Svojim učenicima: “Posjedajte ih *da jedu* u skupinama po otprilike pedeset svaka.” ¹⁵Oni učiniše tako, i sve su ih posjeli. ¹⁶Onda On uzme onih pet hljebova i dvije ribe, i pogleda u nebo, On ih blagoslovi, i razlomi ih, i nastavi ih davati učenicima da ih stave pred ljude. ¹⁷I oni su svi jeli i bili zadovoljni; a razlomljeni komadi kruha koji su ostali bijahu pokupljeni, dvanaest košarica *punih*.

9:12 Isusova popularnost prouzročila Mu je da propovijeda u prirodi; nijedna građevina nije bila dovoljno velika a židovski vođe nisu željeli da On propovijeda u sinagogama. Poteškoća je bila ta da nije bilo uvjeta u ovima izdvojenim područjima da se svjetini osiguraju potrebe (hrana, sklonište, zahodi, itd.). Apostoli su pokazivali zabrinutost i praktičnost, ali Isus je želio da oni pokažu vjeru!

9:13 “Vi im dajte *nešto* da jedu” Izvješće o hranjenju pet tisuća zapisano je u sva četiri Evanđelja (usp. Mt 14:13-31; Mk 6:32-44; Iv 6:1-4). Ova čudesna hranjenja bila su strahoviti dokazi o Isusu kao obećanome Mesiji temeljeni na rabinskome tumačenju SZ-nih obećanja o Mesiji koji će osigurati hranu, kao Mojsije (usp. Pnz 18:15.18; Ps 132:15; Iz 49:10). Čak je moguće da je to smjerenje na 2. Knjigu o Kraljevima 4:42-44, što bi moglo činiti još jedan znak o Isusovoj proročkoj ulozi. Međutim, oni su isto tako srodni s Isusovim iskustvima kušnje (usp. Lk 4:3-4). Vrlo često svjetina je krivo shvaćala Njegove porive i slijedila Ga je iz pogrešnih razloga (usp. Iv 6:14.15).

▣ “Mi nemamo više od pet hljebova i dvije ribe” Iz Evanđelja po Ivanu 6:9 učimo da je ovo bio jedan dječakov ručak. Isusova zapovijed (AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA) bila je suočiti se s raščlambom njihovim sredstava. Oni se nisu pouzdali u Njegovu opskrbu!

▣ “osim” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što obično ima *ean*, ali ovdje ima *ei* (usp. 1. Kor 14:5 i Fil 3:12). To označava moguće djelovanje.

9:14 “(Jer tamo bijaše oko šet tisuća ljudi)” Točko koliko ovo mnoštvo bilo veliko neizvjesno je, ali prisutnost barem nekih žena i djece jeste vjerojatno, što ukazuje na mnogo više ljudi.

▣ **“Posjedajte ih *da jedu* u skupinama po otprilike pedeset svaka”** Isus je organizirao zadatak. Samo zamislite koliko je mnogo trebalo vremena da se po skupinama od pedeset smjesti njih 5.000 plus preostali. Čak iako ih je posluživalo dvanaest učenika, to je bio ogroman zadatak!

9:16 “(On) pogleda u nebo” Isus je znao i spoznao izvor Svoje snage. Tipičan fizički položaj za židovskoga molitelja bio je:

1. stajanje
2. ruke podignute k Bogu
3. oči otvorene s pogledom prema gore
4. izravno naslovljavanje Boga.

▣ **“On ih blagoslovi, i razlomi ih, i nastavi ih davati”** Prva dva GLAGOLA su AORISTI AKTIVNIH INDIKATIVA, što podrazumijeva molitvu i lomljenje kruha, ali treći je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što podrazumijeva neprekinuto davanje. Čudo se nastavljalo događati dok je On lomio jelo i dijelio ga! Ponovno razmislite o veličini ovoga mnoštva! Učenici su opetovani bili začuđeni.

9:17 “dvanaest košarica *punih*” “Košarice” su ponovno spomenute u hranjenju četiri tisuće, nađeno u Evanđelju po Marku 8:8. Ali, tamo su košarice velike, košare veličine korpe (*spuris*), dok su košarice u ovome tekstu male veličine naprtnjače (*kophinos*). Učenici su skupljali hranu kako bi je jeli poslije. Isus nije redovito umnožavao hranu za potrebe učenika.

Luka slijedi Markovu kronologiju, ali iz nekog razloga, glavni odjeljak Evanđelja po Marku (tj. Mk 6:45-8:26) izostavljen je između 9:17 i Luke 9:18. Točan razlog je neizvjestan, ali većina znanstvenika pretpostavlja kako se radi o tome da se Luka želio zadržati na djelovanje Isusa u Galileji. Marko ima Isusovo djelovanje izvan Galileje (Mk 6:14 - 8:30). Lukina građa jeste Isusovo putovanje u Jeruzalem. Kako bi zadržao taj naglasak on izostavlja događaje Isusova života koje je Marko odlučio uključiti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:18-22

¹⁸I dogodi se da dok On bijaše molio sâm, učenici bijahu s Njim, i On ih zapita, govoreći: “Što ljudi govore tko sam Ja?” ¹⁹Oni odgovoriše i rekoše: “Ivan Krstitelj, a drugi *kažu* Ilija; ali ostali, da je jedan od drevnih proroka uskrsnuo ponovno.” ²⁰I On im reče: “Ali što kažete vi tko sam Ja?” I Petar odgovori i reče: “Krist Božji.” ²¹Ali On ih upozori i uputi ih neka ne kazuju to nikome, ²²govoreći: “Sin Čovječji mora trpjeti mnogo toga i biti odbačen od starješina i svećeničkih glavara i pisara, i biti ubijen i biti uskrsnut trećega dana.”

9:18 “dok On bijaše molio sâm” Za puniju raspru o ovome događaju vidjeti Evanđelje po Mateju 16:13 i dalje. Luka zapisuje Isusovo moljenje prije glavnih događaja Njegove službe mnogo više negoli ikoje drugo Evanđelje. On je molio sâm, moguće na većoj udaljenosti od učenika; izričaj je mogao značiti kako su samo Isus i Njegov unutarnji krug učenika (Petar, Jakov, i Ivan) bili prisutni.

▣ **“Što ljudi govore tko sam Ja”** Ista tri nagađanja spomenuta u Evanđelju po Luki 9:8 i 9 ponovljena su ovdje. Važno je da je Ilija povezan s Mesijanskim kraljevstvom (usp. Mal 4:5). “Jedan od drevnih proroka” moguće upućuje na Mojsijevu izjavu u Ponovljenome zakonu 18:15.18 o “proroku”.

9:20 “Ali što kažete vi tko sam Ja” Ovaj “vi” (MNOŽINA) je naglašeno. To pitanje bilo je upućeno svim učenicima.

▣ **“Krist Božji”** Petar, kao glasnogovornik za ostale, potvrdio je kako je Isus obećani Mesija ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)). Krist je grčki prijevod za “Pomazanik”. Međutim, njihova zamisao o tome što to znači bila je uobličena više rabinskim judaizmom negoli Isusovim učenjima (usp. Djela 1:6). Židovi Isusova vremena očekivali su ovlaštenoga židovskog vođu, slično Sucima u SZ-u, kako bi vojno oslobodio Izraela od tuđinske vlasti i vratio Židove na mjesto snage i neovisnosti. U nekome smislu ovaj osuđujući vid točno jeste to što On želi kad se vrati. Međutim, oni su promašili vid Knjige Postanka 3:15; Psalma 22; Knjige proroka Izaije 53; Ezekielu 9 - 14; Zaharije 9 o poniznome, patećem, i umirućem Spasitelju.

9:21 “Ali On ih upozori i uputi ih neka ne kazuju to nikome” Ova su dva jaka pojma za zapovijed, čak podrazumijevaju prijetnju. Postojalo je mnogo raspre o ovome zato što se čini toliko neuobičajenim. Očito Evanđelje još nije bilo posve potpuno i oni nisu imali što za reći osim govoriti o svojim krivim Mesijanskim gledištima (usp. vidjeti pun popis tekstova u Lk 8:56). Moramo zapamtiti da su ova Evanđelja bila pisana desetljećima nakon tih događaja. Evanđelisti su znali potpuno izvješće, ali oni su (osim Ivana) pisali kao da je to bilo objašnjenje istine za njihove čitatelje.

9:22 “Sin Čovječji” Ovo je bila Isusova samo-odabrana oznaka. Nije imala rabinsko suzvučje. To je izričaj što znači “ljudsko biće” (usp. Ps 8:4; Ez 2:1). Međutim, u Knjizi proroka Daniela 7:13-14 ona uključuje zamisao o Božanstvu. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 5:24: Sin Čovječji \(iz Knjige proroka Daniela 7:13\).](#)

▣ **“mora”** Ova grčka riječ, *dei* znači “neophodnost”. Isus je morao trpjeti (usp. Lk 9:44; 12:50; 13:33; 17:25; 18:31-33; 22:37; 24:7.26.46). Kakav potresan odraz o ljudskome grijehu (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21)! U određenome smislu ovaj pojam može biti preveden sa svima narednim izričajima.

▣ **“trpjeti mnogo toga”** Veliki kamen spoticanja za Isusa kao bivanja Mesijom za židovski je narod bilo Njegovo trpljenje i smrt (usp. 1. Kor 1:23). SZ čini se opisuje jedan Dolazak Mesije, u sili i slavi. NZ otkriva da takvi odlomci kao što su Knjiga Postanka 3:15; Psalam 22; Knjiga proroka Izaije 53; Ezekiel 9 - 14; i Zaharije 9 opisuju Dolazak Mesije kao Patećeg Slugu, što je židovski narod – i dugo vremena, apostoli – krivo razumio.

▣ **“biti odbačen od starješina i svećeničkih glavara i pisara”** Ovo može biti smjerenje na Psalam 118:22 (usp. Lk 20:17). Pojam “odbačen” zakonski je pojam za ispitivanje i odbacivanje nekog. Ovi nizovi IMENICA odražavaju prosudbe Sanhedrina, što je bio vladajući sud Židova u Jeruzalemu sastavljen od sedamdeset članova koji je imao ograničenu vlast pod Rimskim Carstvom.

Isus je u potpunosti razumio Svoju misiju i njenu cijenu (usp. Mk 10:45). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Sanhedrin.](#)

POSEBNA TEMA: SANHEDRIN

I. IZVORI OBAVIJESTI

- A. Novi zavjet
- B. Josip Flavije: *Antiquities of the Jews*
- C. Mišna odjeljak Talmuda (tj. traktat “Sanhedrin”)

Nažalost NZ i Josip Flavije ne slažu se s rabinskim pisanjima, što izgleda potvrđuju dva Sanhedrina u Jeruzalemu, jedan svećenički (tj. saducejski), nadziran od velikoga svećenika i koji se bavio građanskim i kriminalističkim pravom te drugi nadziran od farizeja i književnika, koji se bavio religijskim i problemima predaje. Međutim, rabinska pisanja datirana su 200.-te godine i odražavaju kulturološko stanje nakon pada Jeruzalema pod rimskog vojskovođu, Tita, godine 70. Židovi (tj. farizejsko vodstvo) ponovno je uspostavilo sjedište za svoj religijski život u gradu zvanome Jamnija i kasnije (tj. 118. g.) preseljeno u Galileju.

II. TERMINOLOGIJA

Poteškoća s identifikacijom ovoga pravosudnog tijela uključuje različita imena pod kojim je poznato. Postoji nekoliko riječi korištenih za opis pravosudnih tijela unutar židovske zajednice Jeruzalema.

- A. *Gerousia* – “senat” ili “vijeće”. Ovo je najstariji pojam što je bio korišten prema kraju razdoblja Perzije (usp. od Josipa Flavija *Antiquities* 12.3.3 i 2. Mak 11:27). Koristio ga je Luka u Djelima apostolskim 5:21 zajedno s pojmom “Sanhedrin”. To je mogao biti način objašnjavanja pojma čitateljima koji govore grčki (usp. 1. Mak 12:35).
- B. *Synedrion* – “Sanhedrin”. Ovo je složenica od *syn* (zajedno s) i *hedra* (sjedalo). Iznenadujuće jeste to da je taj pojam korišten u aramejskome, ali on odražava grčku riječ. Krajem razdoblja Makabejaca postao je prihvaćen pojam za označavanje Vrhovnoga suda Židova u Jeruzalemu (usp. Mt 26:59; Mk 15:1; Lk 22:66; Iv 11:47; Djela 5:27). Poteškoća dolazi kad se ista terminologija koristi o mjesnim pravosudnim vijećima van Jeruzalema (usp. Mt 5:22; 10:17).
- C. *Presbyterion* – “vijeće starješina” (usp. Lk 22:66). Ovo je SZ-na oznaka za plemenske vođe. Međutim, pojam je postao onaj što upućuje na za Vrhovni sud u Jeruzalemu (usp. Djela 22:5).
- D. *Boulē* – Ovaj je pojam “vijeće” koristio Josip Flavije (tj. *Wars* 2.16.2; 5.4.2, ali ne NZ) za opis nekoliko pravosudnih tijela:
  - 1. Senat u Rimu
  - 2. mjesni rimski sudovi
  - 3. židovski Vrhovni sud u Jeruzalemu

4. mjesni židovski sud.
Josip iz Arimateje opisan je kao član Sanhedrina u obliku ovoga pojma (tj. *bouleutēs*, što znači “vijećnik”, usp. Mk 15:43; Lk 23:50).

III. POVIJESNI RAZVITAK

Izvorno je za Ezru bilo rečeno kako je on uspostavio Veliku sinagogu (usp. Targum za Pjesmu nad pjesmama 6:1) u razdoblju nakon izgnanstva, što je čini se postalo Sanhedrinom u Isusovo vrijeme.

- A. Mišna (tj. Talmud) zapisuje kako su postojala dva glavna suda u Jeruzalemu (usp. Sanh. 7:1):
  1. jedan sastavljen od 70 (ili 71) članova (Sand. 1:6 čak izjavljuje da je Mojsije uspostavio prvi Sanhedrin u Knjizi Brojeva 11, usp. Br 11:16-25)
  2. jedan sastavljen od 23 člana (ali ovo može upućivati na mjesne sinagoške sudove)
  3. neki židovski znanstvenici vjeruju kako je u Jeruzalemu postojalo tri Sanhedrina od 23 člana. Kad su se trojica skupila, zajedno s dvojicom vođa, bio je sastavljen “Veliki Sanhedrin” s 71 članom (tj. *Nasi* i *Av Bet Din*):
    - a. jedan svećenički (tj. saduceji)
    - b. jedan zakonski (tj. farizeji)
    - c. jedan aristokratski (tj. starješine).
- B. U razdoblju nakon izgnanstva, povratak Davidovskoga sjemena bio je Zerubabel a povratak Aronovskoga sjemena bio je Jošua. Nakon Zerubabelove smrti, nije bilo Davidovskoga potomka, tako je pravosudni ogrtač ekskluzivno prešao na svećenike (usp. 1. Mak 12:6) i mjesne starješine (usp. Neh 2:16; 5:7).
- C. Ova svećenička uloga u pravosudnim odlukama dokumentirana je od Diodora 40:3:4-5 tijekom helenističkoga razdoblja.
- D. Ova svećenička uloga u vlasti bila je nastavljena tijekom razdoblja Seleukovića. Josip Flavije navodi Antioha “Velikog” III. (223.-187. g.pr.Kr.) u *Antiquities* 12.138-142.
- E. Ova se svećenička moć nastavljala tijekom razdoblja Makabejaca prema Josipu Flaviju u *Antiquities* 13.10.5-6; 13.15.5.
- F. Tijekom razdoblja Rima upravitelj Sirije (tj. Gabinije od 57.-55. g.pr.Kr.) uspostavio je pet regionalnih “Sanhedrina” (usp. Josip Flavije *Antiquities* 14.5.4; i *Wars* 1.8.5), ali to je kasnije Rim poništio (tj. 47. g.pr.Kr.).
- G. Sanhedrin je imao politički sukob s Herodom (tj. *Antiquities* 14.9.3-5) koji se, godine 37. pr.Kr., osvetio i pobio većinu Visokoga suda (usp. Josip FLavije *Antiquities* 14.9.4; 15.1.2).
- H. Pod rimskim prokuratorima (tj. 6.-66. g.) Josip Flavije govori nam (usp. *Antiquities* 20.200,251) da je Sanhedrin ponovno skupio znatnu snagu i utjecaj (usp. Mk 14:55). U NZ-u zapisana su tri suđenja gdje je Sanhedrin, pod vodstvom obitelji velikoga svećenika, proveo pravdu:
  1. suđenje Isusu (usp. Mk 14:53 - 15:1; Iv 18:12-23.28-32)
  2. Petar i Ivan (usp. Djela 4:3-6)
  3. Pavao (usp. Djela 22:25-30).
- I. Kad su se Židovi pobunili godine 66., Rimljani su nakon toga uništili židovsko društvo i Jeruzalem godine 70. Sanhedrin je trajno bio razriješen, iako su farizeji u Jamniji pokušavali dovesti Vrhovni sud (tj. *Beth Din*) natrag u židovski religijski (ali ne građanski ili politički) život.

IV. ČLANSTVO

- A. Prvo biblijsko spominjanje Visokoga suda u Jeruzalemu nalazi se u 2. Knjizi Ljetopisa 19:8-11. Bio je sastavljen od:
1. levita
  2. svećenika
  3. čelnika obitelji (tj. starješina, usp. 1. Mak 14:20; 2. Mak 4:44).
- B. Tijekom razdoblja Makabejaca njime su prevladavale: (1) saducejske svećeničke obitelji i (2) mjesna aristokracija (usp. 1. Mak 7:33; 11:23; 14:28). Kasnije u tome razdoblju bili su “pisari /književnici” (Mojsijevski odvjetnici, uobičajeno farizeji) dodani, očito od Salome (76.-67. g.pr.Kr.), žene Aleksandra Janeja. Ona je čak rekla kako je farizeje učinila prevladavajućom skupinom (usp. Josip FLavije, *Wars of the Jews* 1.5.2).
- C. U Isusovo vrijeme sud je bio sastavljen od:
1. obitelji velikih svećenika
  2. mjesnih ljudi bogatih obitelji
  3. pisara /književnika (usp. Lk 19:47).

V. SAVJETOVANI IZVORI

- A. *Dictionary of Jesus and the Gospels*, IVP, str. 728-732
- B. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 5, str. 268-273
- C. *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge*, tom 10, str. 203-204
- D. *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 4, str. 214-218
- E. *Encyclopedia Judaica*, tom 14, str. 836-839.

▣ (9:22) “**biti uskrsnut trećega dana**” Isus je bio u grobu otprilike trideset sati, ali u židovskome računanju vremena, to je bilo tri dana (usp. 1. Kor 15:3-4). Svaki dio dana, od sumraka do sumraka, bio je računat kao puni dan:

1. umro je u 15 sati, ali pokopan je u 18 sati u petak (prvi dan)
2. u grobnici kroz čitavu svetu subotu tjedna Pashe (drugi dan)
3. uskrsnuo negdje prije osvita u nedjelju slijedeći svetu subotu (treći dan).

Ovaj izričaj može računati na Knjigu proroka Hošee 6:1-2. Sličan je način tumačenja ovoga stiha u aramejskome Targumu. Međutim, Isus je čini se napravio smjerenje na Jonu 1:17 (usp. Mt 12:39; 16:4). Ova vrsta pretkazujućeg znaka bila je točno ono što su farizeji tražili u Luki 9:12 (usp. Mt 16:4). Ta vrsta navješćivanja bila je temelj određivanja istinskoga proroka prema Ponovljenome zakonu 13:2-5; 18:18-22. Isus im je davao znak za znakom, ali oni to nisu mogli prepoznati. Luka je koristio izričaj “tri dana” često (usp. Lk 9:22; 13:32; 18:33; 24:7.21.46; Djela 10:40) u vezi s Isusovim uskrsnućem.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Uskrsnuće.](#)

POSEBNA TEMA: USKRSNUĆE

U Bibliji bivanje vraćenim iz smrti ima tri očitovanja.

- A. Oni koji nisu umrli nego su otišli kako bi bili s Bogom (tj. Henok, usp. Post 5:24; Ilija, usp. 2. Kr 2:11), što se zove “biti preveden”.
- B. Neki, kroz Božju snagu, dovedeni su natrag od vrata smrti do fizičkoga zdravlja. To se zove “oživljavanje”. Oni će umrijeti u nekome trenutku u budućnosti.
- C. Postoji samo jedno uskrsnuće (tj. Isus). On je umro ali vraćen je od smrti (tj. *hades*) i dato Mu je novo tijelo pripremljeno za vječni život s Bogom. On je od prvih plodova smrti (usp. 1. Kor 15:20.23; “prvorodeni od umrlih”, usp. Kol 1:15.17). Zbog Njega, vjernici će biti uskrsnuti kod Drugoga dolaska (usp. Ps 49:15; 73:24; Iz 26:19; Dn 12:2; Mt 22:31-32; Mk 12:26-27; Iv 5:25.28-29; 6:39-40.44.54; Rim 8:11; 1. Kor 15; 1. Sol 4:13-18; 1. Iv 3:2).

DOKAZ ZA USKRSNUĆE

- A. Pedeset (50) dana na Pedesetnicu, uskrsnuće je postalo ključna poruka Petrove propovijedi (usp. Djela 2). Tisuće koji su živjeli u području gdje se to dogodilo povjerovali su!
- B. Životi učenika bili su temeljito promijenjeni od obeshrabrenosti (oni nisu očekivali uskrsnuće) do smjelosti, čak mučeništva.
- C. Pavao popisuje mnoge očevice u 1. Poslanici Korinćanima 15:5-8, uključujući sebe (usp. Djela 9).

VAŽNOST USKRSNUĆA

- A. Ono pokazuje da je Isus bio Onaj za kojeg je tvrdio da On jeste (usp. Mt 12:38-40, navještaj smrti i uskrsnuća).
- B. Bog je stavio Svoje odobrenje na Isusov život, učenje, i nadomjesnu smrt! (usp. Rim 4:25).
- C. Ono nam pokazuje obećanje svim kršćanima (tj. uskrsnuće tijela, usp. 1. Kor 15).

Tvrdnje od Isusa kako će On uskrsnuti od mrtvih:

- A. Evanđelje po Mateju 12:38-40; 16:21; 17:9,22,23; 20:18-19; 26:32; 27:63
- B. Evanđelje po Marku 8:31; 9:1-10,31; 14:28,58
- C. Evanđelje po Luki 9:22-27
- D. Evanđelje po Ivanu 2:19-22; 12:34; poglavlja 14 – 16.

I Petar i Pavao tvrde da Psalam 16 upućuje na Isusa, Mesiju:

- A. Petar u Djelima apostolskim 2:24-32
- B. Pavao u Djelima apostolskim 13:32-37.

DALJNJE PROUČAVANJE

- A. *Evidence That Demands a Verdict* od Josha McDowella
- B. *Who Moved the Stone?* od Franka Morrisona
- C. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, “Uskrsnuće”, “Uskrsnuće Isusa Krista”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:23-27

²³I On bijaše govorio *svima* njima: “Ako itko želi ići za Mnom, on se mora odreći samog sebe, i podizati svoj križ dnevno i slijediti Me. ²⁴Jer tko god želi spasiti svoj život izgubit će ga, ali onaj tko izgubi svoj život Mene radi, on jeste taj koji će biti spašen. ²⁵Jer što čovjek dobiva ako stekne čitav svijet, a šteti ili izgubi samog sebe? ²⁶Jer tko god je posramljen zbog Mene i Mojih riječi, Sin Čovječji bit će posramljen zbog njega kad On dođe u Svojoj slavi, i *slavi* Oca i svetih anđela. ²⁷Ali Ja vam kažem istinito, postoje neki od onih što stoje ovdje koji neće okusiti smrt sve dok ne vide kraljevstvo Božje.”

9:23 “Ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito sa stajališta pisca ili za njegove književne svrhe.

▣ **“itko”** Ovdje je ponovno tajnovitost o odabiru i slobodnoj volji. Isusov poziv je širom otvoren za sve (moguće svima koji su Ga čuli propovijedati i bili nahranjeni), ali iz drugih tekstova znamo kako se nitko ne može odazvati bez vabljenja i privlačenja Duha (usp. Iv 6:44,65). Hrana je sama po sebi jedna pobuda (usp. Iv 6:15).

▣ **“on se mora odreći samog sebe, i podizati svoj križ dnevno i slijediti Me”** Postoje tri IMPERATIVA u ovome izričaju. Prvi je AORIST SREDNJI (deponent, “odreći [se] samog sebe”), slijeđen AORISTOM AKTIVNIM (“podizati dnevno”), ali onda PREZENT AKTIVNI (“i nastaviti slijediti Me”). Postoje vrata i onda cesta (usp. Mt 7:13-14). Postoji početni odaziv i neprekidni odaziv. Oba su neophodna! Ovo govori o našoj jednom-za-uvijek smrti sebičnim ambicijama i našem neprekidnome slijeđenju Isusa (usp. Mt 10:38; Gal 2:20; 6:14). Židovi su razumjeli kako ovaj “križ” upućuje na jednom-za-uvijek smrt. Osuđeni kriminalci morali su nositi svoj vlastiti križ (gornju gredu) na mjesto pogubljenja. Mi umiremo sebi kako bismo dnevno živjeli Bogu (usp. Rim 6; 8:36; 1. Kor 15:31; 2. Kor 5:14-15; Gal 2:20; 1. Iv 3:16).

Pad (Post 3) učinio je čovječanstvo neovisnim i usmjerenim prema sebi što je cilj života, ali sad se vjernici moraju opet okrenuti nesebičnoj ovisnosti o Bogu. Ovo bi morao postati pogled na svijet i životna smjernica (tj. dnevno). To nije jednokratna odluka, nego opetovan, voljni odabir prvenstva (usp. Lk 14:33).

9:24 “život ... život” Postoji igra o dva suzvuka grčke riječi *psuchē*, što odražava SZ-ni pojam *nephesh*. Oba ova pojma jednostavno upućuju na ljudsku osobnost ili životnu silu (usp. Lk 17:33; Mt 10:38-39; Iv 12:25). Ja mislim da se ova dva pojma odnose na dva židovska Doba. Fizički život je ograničen na ovo palo Doba pobune, ali vječni život je dio Doba koje mora doći. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Ovo i dolazeće Doba.](#)

Ne samo da je ovdje igra na riječ “život”, nego i na riječ “spašen”. Njen SZ-ni smisao bilo je fizičko oslobođenje, ali njen NZ-ni suzvuk je vječno duhovno spasenje.

Naše odluke o spoznaji, pouzdanju, i slijeđenju Isusa imaju posljedice u-vremenu i izvan-vremena! On je položio Svoj život za nas; mi moramo uzvratiti (usp. 2. Kor 5:14-15; Gal 2:20; 1. Iv 3:16)!

9:25 Ovo je prodorno pitanje. Vrlo je slično parabolama o bogatome luđaku u Evanđelju po Luki 12:16-20. Oni koji se drže ovoga svijeta (Doba) gube naredni. Netko ne može služiti /ljubiti Boga i mamona /bogatstvo (usp. Lk 16:13; Mt 6:24).

9:26 “tko god” Upozorenje je široko kao poziv (usp. Lk 9:23.24).

▣ **“je posramljen zbog Mene i Mojih riječi”** Ovo upućuje na vrijeme kad je svaka osoba suočena s Evanđeljem. Ta ista istina izražena je na drukčiji način u Evanđelju po Mateju 10:32-33 i Luki 12:8-9. Ono što ljudi odluče danas o Evanđelju određuje njihovu budućnost. Isus jeste Evanđelje!

▣ **“kad On dođe”** SZ jasno otkriva jedan Dolazak Mesije. Međutim, Isus je pokazao da Knjiga Postanka 3:15; Psalam 22; i Knjiga proroka Izaije 53 također upućuju na patećega Mesiju. Drugi slavni Dolazak Mesije kao Gospodina i Suca *Kosmosa* bit će točno na način kao što su Židovi očekivali da će On doći prvi put. Njihov zatvoren um, teološki dogmatizam prouzročio im je odbacivanje Isusa.

Drugi dolazak glavna je i ponavljana NZ-na istina (usp. Mt 10:23; 16:27-28; 24:3.27.30.37; 26:64; Mk 8:38-39; 13:26; Lk 21:27; Iv 21:22; Djela 1:11; 1. Kor 1:7; 15:23; Fil 3:20; 1. Sol 1:10; 2:19; 3:13; 4:16; 2. Sol 1:7.10; 2:1.8; Jak 5:7-8; 2. Pt 1:16; 3:4.12; 1. Iv 2:28; Otk 1:7).

[Vidjeti Posebne teme dolje: NZ-ni pojmovi za Kristov povratak; i: Pojmovi za Drugi dolazak.](#)

POSEBNA TEMA: NZ-ni POJMOVI ZA KRISTOV POVRATAK

Eshatološki naglasak o posebnome dolazećem danu kad će ljudi susresti Isusa (kao Spasitelja i Suca) ide kroz nekoliko oznaka:

1. “dan našega Gospodina Isusa Krista” (usp. 1. Kor 1:8)
2. “dan Gospodina” (usp. 1. Kor 5:5; 1. Sol 5:2; 2. Sol 2:2)
3. “dan Gospodina Isusa” (usp. 2. Kor 1:14; MS 8 ima to u 1. Kor 5:5)
4. “dan Isusa Krista” (usp. Fil 1:6)
5. “dan Krista” (usp. Fil 1:10; 2:16)
6. “Njegov dan (Sina Čovječjega)” (usp. Lk 17:24)
7. “dan kad će Sin Čovječji biti otkriven” (usp. Lk 17:30)
8. “otkrivenje našega Gospodina Isusa Krista” (usp. 1. Kor 1:7)
9. “kad će Gospodin Isus biti otkriven s neba” (usp. 2. Sol 1:7)
10. “u prisutnosti Gospodina Isusa kod Njegova dolaska” (usp. 1. Sol 2:19).

Postoji najmanje četiri načina u kojima NZ-ni autori upućuju na Isusov povratak:

1. *epiphaneia*, što upućuje na zasljepljujuću sjajnost što je teološki (iako ne i etimološki) srodno sa “slava”. U 2. Timoteju poslanici 1:10; Titu 2:11 i 3:4 to upućuje na Isusov prvi dolazak (tj. utjelovljenje) i na Njegov drugi dolazak. Pojam je upotrijebljen u 2. Solunjanima 2:8 što uključuje sva tri glavna pojma za Drugi dolazak: 1. Timoteju 6:14; 2. Timoteju 4:1.8; Titu 2:13
2. *parousia*, što podrazumijeva prisutnost i izvorno upućuje na kraljevski posjet. To je najšire korišten pojam (usp. Mt 24:3.27.37.39; 1. Kor 15:23; 1. Sol 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2. Sol 2:1.8; Jak 5:7.8; 2. Pt 1:16; 3:4.12; 1. Iv 2:28)

3. *apokalupsis* (ili *apocalypsis*), što znači skidanje za svrhu otkrivenja. To je ime zadnje Knjige u NZ-u (usp. Lk 17:30; 1. Kor 1:7; 2. Sol 1:7; 1. Pt 1:7; 4:13)
4. *phaneroō*, što znači donijeti na svjetlo ili jasno otkriti ili očitovati. Pojam je često korišten u NZ-u za mnoge vidove Božjega otkrivenja. On, kao i *epiphaneia*, može upućivati na Kristov prvi dolazak (usp. 1. Pt 1:20; 1. Iv 1:2; 3:5.8; 4:9) i Njegov drugi dolazak (usp. Mt 24:30; Kol 3:4; 1. Pt 5:4; 1. Iv 2:28; 3:2)
5. vrlo uobičajen pojam za “dolazak”, *erchomai*, također se koristi povremeno za Kristov povratak (usp. Mt 16:27-28; 23:39; 24:30; 25:31; Djela 1:10-11; 1. Kor 11:26; Otk 1:7.8)
6. također se koristi s izričajem “dan Gospodina” (usp. 1. Sol 5:2), što je SZ-ni naslov za Božji dan blagoslova (uskrsnuće) i osude.

NZ je kao cjelina pisan unutar SZ-noga viđenja svijeta, što je tvrdio:

- a. sadašnje zlo, Doba pobune
- b. dolazak novoga Doba pravednosti
- c. Doba ostvareno posredstvom Duha kroz djelo Mesije (Pomazanik).

Teološka pretpostavka napredujućeg otkrivenja zahtijevana je zbog toga jer NZ-ni autori lagano mijenjaju Izraelovo očekivanje. Umjesto vojnoga, nacionalnog (Izrael) dolaska Mesije, postoje dva Dolaska. Prvi dolazak je utjelovljenje Božanstva u predodžbi i rođenje Isusa iz Narazeta. On je došao kao ne-vojni, ne-sudski “Pateći Sluga” iz Knjige proroka Izaije 53; također i kao nježan jahač na mladome magarcu (ne na ratnome konju ili kraljevskoj muli), iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Prvi dolazak ustoličio je Novo Mesijansko doba, Kraljevstvo Božje na Zemlji ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:33: Kraljevstvo Božje](#)). U jednome smislu Kraljevstvo je ovdje, ali naravno, u drugome je još uvijek daleko. To je ta napetost između dva Dolaska Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)) što je, u smislu, preklapanje dva židovska Doba ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:32: Ovo i dolazeće doba](#)) što se nije vidjelo, ili je u najmanju ruku bilo nejasno, u /iz SZ-a. Ustvari, ovaj dvojni Dolazak naglašava YHWH-inu predanost iskupljenju čitavoga ljudstva (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5 i propovijedanje proroka, posebice Izaije i Jone).

Crkva ne čeka na ispunjenje SZ-noga proročanstva jer većina proročanstava upućuje na Prvi dolazak (usp. *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 165-166). Ono što vjernici usvajaju jeste slavan /veličanstven Dolazak uskrsloga Kralja Kraljeva i Gospodara Gospodara, očekivano povijesno ispunjenje Novoga doba pravednosti na Zemlji kao što je u Nebu (usp. Mt 6:10). SZ-na predstavljanja nisu bila netočna, nego nepotpuna. On će doći ponovno upravo tako kao što su proroci najavili, u sili i vlasti YHWH.

Drugi dolazak nije biblijski pojam, ali zamisao je svjetonazor i okosnica čitavoga NZ-a. Bog će postaviti sve ispravnim. Zajedništvo između Boga i čovječanstva stvorenog u Njegovoj slici bit će obnovljeno. Zlo će biti osuđeno i uklonjeno. Božje svrhe neće, ne mogu, podbaciti!

Rana crkva štovala je i u subotu i prvoga dana sedmice (tj. nedjelja, dan uskrsnuća). Sinagoga se na rastući kršćanski pokret obraćala tako da je od svojih članova zahtijevala odbacivanje Isusa kao Mesije (tj. Osamnaest blagoslova). U današnjem vremenu (tj. od godine 70.) kršćani se sastaju isključivo u nedjelju.

POSEBNA TEMA: POJMOVI ZA DRUGI DOLAZAK

Postoji nekoliko pojmova i izričaja što upućuju na Isusov dolazak:

1. *parousija* (tj. Jak 5:7), što znači “prisutnost”, i bilo je korišteno za kraljevski posjet (usp. Mt 24:3.27.37.39; 1. Kor 15:23; 1. Sol 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2. Sol 2:1.8; 2. Pt 1:16; 3:4.12; 1. Iv 2:28)
2. *epiphaneia*, “pojavljivanje licem i lice” (tj. 1. Tim 6:14; 2. Tim 1:10; 4:1.8; Tit 2:13)
3. *apokalupsis*, “razotriranje” ili “otkrivanje” (tj. 1. Kor 1:7; 2. Sol 1:7; 1. Pt 1:5.13; 4:13; 5:1)
4. “Dan Gospodinov” i različnosti ovoga izričaja ([vidjeti Posebnu temu dolje: Dan Gospodinov](#)).

NZ kao cjelina pisan je unutar SZ-noga pogleda-na-svijet, što potvrđuje:

1. trenutačno zlo, Doba pobune
2. dolazeće Novo doba pravednosti
3. ovo će biti doneseno posredstvom Duha kroz djelo Mesije (Pomazanika; [vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)).

Teološka pretpostavka napredujućeg otkrivenja zahtijevana je jer su NZ-ni autori blago promijenili Izraelovo očekivanje. Umjesto vojnoga, nacionalistički-usredotočenog (Izrael) dolaska Mesije, postoje dva Dolaska. Prvi dolazak bio je utjelovljenje Božanstva u začecu i rođenju Isusa iz Nazareta. On je došao kao ne-vojni, ne-pravni “Pateći Sluga” iz Knjige proroka Izaije 53; također i kao blagi jahač na mladomu magaretu (ne vojnome konju ili kraljevskoj mazgi), iz Knjige proroka Zaharije 9:9. Prvi dolazak ustoličio je Novo mesijansko doba, Kraljevstvo Božje na Zemlji ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:33: Kraljevstvo Božje](#)). U jednu ruku Kraljevstvo je ovdje, ali naravno, u drugu ruku ono je ipak daleko. Ovo je ta napetost između dva Dolaska Mesije koja je, u neku ruku, preklapanje dva židovska Doba što nisu bila vidljiva, ili barem nejasna, iz SZ-a ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:32: Ovo doba i dolazeće doba](#)). U stvarnosti, ovaj dvostruki Dolazak naglašava YHWH-inu predanost iskupljenju čitavoga ljudstva (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5 i propovijedanje proroka, posebice Izaije i Jone; [vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)).

Crkva ne očekuje ispunjenje SZ-noga proročanstva jer većina proročanstava upućuju na Prvi dolazak (usp. *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 165-166). Ono što vjernici očekuju jeste slavan Dolazak uskrsloga Kralja kraljeva i Gospodara gospodara, očekivano povijesno ispunjenje Novoga doba pravednosti na Zemlji kao što je u Nebu (usp. Mt 6:10). SZ-ni prikazi nisu bili neispravni, nego nepotpuni. On će ponovno doći upravo tako kao što su proroci navijestili, u YHWH-inoj sili i vlasti ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanju prema NZ-nome Savezu?](#)).

Drugi dolazak nije biblijski pojam, nego oblici zamisli pogleda-na-svijet i okosnica čitavoga NZ-a. Bog će postaviti sve na pravo mjesto. Zajedništvo između Boga i čovječanstva stvorenog na Njegovu sliku bit će obnovljeno (usp. Otk 21 – 22). Zlo će biti osuđeno i uklonjeno (usp. Otk 20:11-15). Božje svrhe neće, ne mogu, ne uspjeti!

POSEBNA TEMA: DAN GOSPODINOV

Ovo se odnosi na SZ-ni izričaj što upućuje na Boga ili Njegovog Mesiju koji prodire u povijest kako bi uspostavio Novo doba pravednosti (usp. Iz 2:12; Joel 1:15; 2:11.31; Am 5:18; Zah 14). U SZ-u Božji je dolazak bio za blagoslov ili za osudu. Za vjernike to će biti vrhunac spasenja (tj. uskrsnuće) ali za nevjernike dokončanje osude.

Eshatološki naglasak o posebnome Danu dolaska kad će svi ljudi sresti Isusa (kao Spasitelja ili Suca) teče kroz nekoliko oznaka u Pavlovim pisanjima:

1. “dan našega Gospodina Isusa Krista” (usp. 1. Kor 1:8)
2. “dan Gospodina” (usp. 1. Kor 5:5; 1. Sol 5:2; 2. Sol 2:2)
3. “dan Gospodina Isusa” (usp. 2. Kor 1:14)
4. “dan Isusa Krista” (usp. Fil 1:6)
5. “dan Krista” (usp. Fil 1:10; 2:16)
6. “Njegov dan (Sina Čovječjega” (usp. Lk 17:24)
7. “dan kad će Sin Čovječji biti otkriven” (usp. Lk 17:30)
8. “otkrivenje našega Gospodina Isusa Krista” (usp. 1. Kor 1:7)
9. “kad će Gospodin Isus biti otkriven s neba” (usp. 2. Sol 1:7)
10. “u prisutnosti Gospodina Isusa kod Njegova dolaska” (usp. 1. Sol 2:19).

U SZ-u pisci su vidjeli dva Doba, Doba zla i dolazeće Doba pravednosti, Doba Duha ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:32: Ovo doba i dolazeće doba](#)). Bog će se uplesti u povijest kroz Svoga Mesiju ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)) kako bi uspostavio ovo Novo doba. Taj je događaj bio poznat kao “Dan Gospodina”. Zabilježite da NZ-ni pisci to pripisuju Kristu. Njegov prvi dolazak, Utjelovljenje, bilo je naviješteno u mnogim SZ-nim tekstovima. Židovi nisu očekivali Božansku Osobu, nego samo Božansko posredovanje. Dva dolaska Mesije, jedan kao Patećeg Sluge, jedan kao Suca i Gospodina, nisu bila očita SZ-nim ljudima.

▣ (9:26) “u Svojoj slavi, i slavi Oca i svetih anđela” Ovo je SZ-no pretkazanje iz Knjige proroka Daniela 7:10 (usp. Mt 16:27; Mk 13:20; Lk 9:26; 2. Sol 1:7). To upućuje na Drugi dolazak. Bio je to još jedan način potvrđivanja Božanstva Isusa. Nekoliko puta u Evanđelju po Mateju anđeli su skupljači i razdjeljivači ljudstva (usp. Mt 13:39-41.49; 24:31).

U SZ-u većina uobičajene hebrejske riječi za “slava” (*kbd*) izvorno je bila trgovački pojam (što je upućivao na par vaga) u značenju “biti težak”. Ono što je bilo teško bilo je vrijedno ili je imalo nutarnju vrijednost. Često je zamisao o

sjajnosti bila dodana toj riječi kako bi se izrazila Božja veličanstenost (usp. Izl 15:16; 24:17; Iz 60:1-2). On jedini je dostojan i častan. On je previše sjajan da Ga vidi palo čovječanstvo (usp. Izl 33:17-23; Iz 6:5). Bog jedino može biti istinski spoznat kroz Krista (usp. Jer 1:14; Mt 17:2; Heb 1:3; Jak 2:1). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:9: Slava \(kabod\) \(SZ\)](#).

9:27 Postoji mnogo teorija za objašnjenje Isusove izjave. Ona bi mogla upućivati na:

1. Isusovo uznesenje
2. Kraljevstvo već prisutno u Isusu
3. dolazak Duha na Pedeseticu
4. uništenje Jeruzalema godine 70.
5. očekivanje Isusova brzog povratka
6. brzo širenje kršćanstva
7. preobraženje.

Ove teorije usredotočuju se na različite izričaje u tekstu:

- a. “neki od onih (ljudi) što stoje ovdje”
- b. “kraljevstvo Božje”
- c. “dođe u sili” (usporednice u Mk 9:1).

Najbolja pretpostavka je #7 zbog trenutačnoga okvira (usp. Mk 9; Mt 17; također 2. Pt 1:16-18). Također, niti jedna druga teorija ne može objasniti sva tri vida Markova teksta (Mk 8:38).

▣ **“istinito”** Luka je zamijenio “amen” iz Evanđelja po Marku 9:1 s *alēthōs* zbog svoga poganskog slušateljstva koje nije poznalo taj hebrejski pojam. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:24: Amen](#).

▣ **“neće ... ne”** Ovo je jaka dvostruka negacija.

▣ **“okusiti smrt”** Ovaj isti idiom upotrijebljen je u sinoptičkim usporednicama Evanđelja po Mateju 16:28; Marku 9:1. Također je bio uporabljen u Ivanu 8:51.52 i Poslanici Hebrejima 2:9.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:28-36

²⁸Nekih osam dana nakon ovih stvari, On povede Petra i Ivana i Jakova, i popne se na goru kako bi molio. ²⁹I dok On bijaše molio, izgled Njegova lica postade drukčiji, i Njegova odjeća postade bijela i sjajna. ³⁰I gle, dva čovjeka bijahu pričala s Njim; a oni bijahu Mojsije i Ilija, ³¹koji, pojavivši se u slavi, bijahu govorili o Njegovu odlasku što je On morao izvršiti u Jeruzalem. ³²Sad Petar i njegovi drugovi bili su nadvladani snom; ali kad bijahu posve budni, oni vidješe Njegovu slavu i dvojicu muškaraca koji stoje s Njim. ³³I kad Ga ovi bijahu ostavili, Petar reče Isusu: “Gospodaru, dobro je za nas da budemo ovdje; dopusti nam napraviti tri šatora: jedan za Tebe, i jedan za Mojsija, i jedan za Iliju” - ne shvaćajući što bijaše govorio. ³⁴Dok on to bijaše govorio, oblak se oblikova i započe ih zasjenjivati; a oni bijahu prestrašeni kad udoše u oblak. ³⁵Onda glas izide iz oblaka, govoreći: “Ovo je Moj Sin, Moj Odabranik; Slušajte Njega!” I dok je glas govorio, Isus bijaše naden sâm. I oni nastaviše šutjeti, i ne govoraše nikome u onim danima išta od stvari što su vidjeli.

9:28 “Nekih osam dana nakon ovih stvari” Usporednica u Evanđelju po Marku 9:2 ima “šest dana”. Razlog za razliku jedna je od tajnovitosti zašto je Bog dopustio da Evanđelja budu napisana tako da se ne slažu u kronologiji, redosljedju, ili pojedinostima! Ove razlike su razlogom da je pojam “nepogrješiv” neprimjeren PRIDJEV za Pismo. Koje je od četiri Evanđelja povijesno točno? Ona su sva istinita, ali ona su istočnjačka i drevna, a ne zapadnjačka i suvremena književna izvješća.

Jedna teorija o Markovih “šest dana” jeste da to povezuje taj događaj s Knjigom Izlaska 24:12-18.

▣ **“popne se na goru kako bi molio”** Okvir izgleda čini goru Harmon najboljom mogućnošću (usp. Mt 16 u Cezareji Filipi). Predaja iz nekanonskoga *Gospel According to Hebrews* tvrdi da je to gora Tabor. U četvrtome stoljeću tradicija se širi da je gora Tabor bila i Gora Iskušenja i Preobraženja, ali to ne može biti istina.

Samo Luka spominje “kako bi molio”. Isusov molitveni život ponavljajuća je tema u Evanđelju po Luki. Molitva je ključna.

9:29 Druga dva sinoptička Evanđelja (usp. Mt 17:1-11; Mk 9:2-8) opisuju ovaj isti događaj s grčkim pojmom *metamorphoō*, što znači preobraziti, primijeniti vanjski oblik. Pavao koristi ovu metaforu o kršćanima koji bivaju promijenjeni u Poslanici

Rimljanima 12:2; 2. Korinćanima 3:18. Luka jednostavno opisuje izbijanje sjajne slave (usp. Mk 9:3) povezane s Isusovim susretom s dvojicom SZ-nih vođa.

9:30 “Mojsije i Ilija” Očevidno oni su bili: (1) dvije eshatološke SZ-ne osobe (usp. Pnz 18 i Mal 3 - 4) ili (2) oni koji su imali neuobičajenu smrt i njihova tijela nisu nikad nađena. Ne postoji dokaz u judaizmu da su Mojsije i Ilija predstavljali odjeljke Zakona i Proroka hebrejskoga kanona. Oni su morali ohrabriti Isusa i raspraviti o Njegovu dolazećem (PERIFRASTIČKI PREZENT AKTIVNOGA INFINITIVA) raspeću i uskrsnuću (usp. Lk 9:31).

9:32 “Petar i njegovi drugovi bili su nadvladani snom” Doslovno ovo je “bijahu opterećeni”, PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIV. Ovo iskustvo vrlo je slično onome što se dogodilo u Getsemanskome vrtu (usp. Mt 26:43).

▣ **“oni vidješe Njegovu slavu”** Ovo je bila jedna od svrha događaja. Malo pomalo spuštalo se na njih tko je On bio!

9:33 Petar je bio vrlo nagao i često je govorio preko reda. Pojam “šatora” upućuje na sjenicu od lišća što su bile rađene za kratko bivanje u njima tijekom Blagdana Sjenica.

Petar se želio zadržati na ovome slavnome trenutku. Tko ne bi?! Međutim, oni su se morali spustiti u dolinu, kao što se moramo i mi.

▣ **“ne shvaćajući što bijaše govorio”** Ovo može biti shvaćeno kao Petrovo nerazumijevanje Isusove jedinstvenosti. On ne može /ne bi smio biti jedno čak ni s Mojsijem i Ilijom. On nije bio prorok nego utjelovljeni Bog (usp. Lk 9:35).

9:34 “oblak” Ja mislim da je ovo povezano sa Šekina Slavom iz SZ-a (usp. Izl 13:21.22; 14:19.20.24; 16:10; 19:9.16; 24:15.16.18; 40:34-38; Br 9:15-23), što predstavlja sâmu prisutnost YHWH. Viđena je nekoliko puta u NZ-u:

1. kod Isusova krštenja
2. kod preobraženja
3. kod uznesenja
4. kod Isusova povratka pri Drugome dolasku (usp. 1. Sol 4:13 i dalje).

U određenome smislu to je prijenos Božanstva (usp. Dn 7:13; Mt 24:30; 26:64; Djela 1:9-11; Otk 1:7).

▣ **“se oblikova i započe ih zasjenjivati”** Ovo je posve ista riječ što je upotrijebljena o Duhu koji je osjenio Mariju u začeću Isusa (usp. Lk 1:35). To je bilo strahovito duhovno iskustvo!

9:35 “glas izide iz oblaka” Ova vrsta događaja, o Božjem govorenju iz oblaka, nije bila jedinstvena. Rabini su upućivali na to kao na *Bath-kol*. To je bila tradicija tijekom među-biblijskoga razdoblja o tome kako znati i potvrditi Božju volju.

▣ **““Ovo je Moj Sin, Moj Odabranik; Slušajte Njega”**” Ova izjava Oca zapisana je na tri različita načina u sinoptičkim Evanđeljima:

1. Marko: “Ovo je Moj ljubljani Sin, slušajte Njega!” (Mk 9:7)
2. Matej: “Ovo je Moj ljubljani Sin, s kojim sam zadovoljan; slušajte Njega!” (Mt 17:5)
3. Luka: “Ovo je Moj Sin, *Moj* Odabranik; Slušajte Njega!” (MSS P⁴⁵, P⁷⁵, א, B, L; UBS⁴ daje tome ocjenu “B”).

Lukine izjave čini se kako su složenica Kraljevskoga Mesijanskog Psalma, Psalma 2 (Moj Sin) i Pjesme o Patećem Sluzi Knjige proroka Izaije 42:1 (Moj Odabranik, usp. Lk 23:35). U ovoj kombinaciji ujedinjena su dva djelovanja (Spasitelj i Sudac) ili dva Dolaska Krista: Spasitelj i Sudac /Kralj.

Uobičajen element u sva tri izričaja je: “Slušajte Njega!” (PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA – MNOŽINA). To može biti smjeranje na jedan Mesijanski odlomak Ponovljenoga zakona 18:15.

9:36 Ovo je iskustvo bilo toliko strahovito da oni:

1. nisu postavili Isusu nijedno pitanje
2. nisu govorili nikome, čak ni drugim učenicima, sve do nakon uskrsnuća.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:37-43a

³⁷Narednoga dana, kad su se spustili s gore, veliko mnoštvo Ga sretne. ³⁸A čovjek iz mnoštva vikao je, govoreći: “Učitelju, preklinjem Te pogledaj na moga sina, jer on je moj jedini dječak, ³⁹a duh ga opsjeda, i on najednom viče, i baca ga u grčeve s pjenjenjem *na ustima*; i samo s teškoćom ga ostavlja, mlateći ga *dok ga ostavlja*. ⁴⁰Molio sam Tvoje učenike da ga izbace, a oni nisu mogli.” ⁴¹A Isus odgovori i reče: “Vi nevjerni i razvratni naraštaju, kako ću dugo Ja biti s vama i podnositi vas? Dovedi svoga sina ovdje.” ⁴²Dok je on još pristupao, demon ga udari *u tlo* i baci ga u grčeve. Ali Isus ukori nečistoga duha, i iscijeli dječaka i dade ga natrag njegovu ocu. ⁴³I oni svi bijahu začuđeni zbog veličine Božje.

9:37-62 Ovo su nizovi događaja što jasno slikovito pokazuju manjak duhovne zrelosti učenika:

1. opsjednuti dječak, Evanđelje po Luki 9:37-43
2. proročanstvo o Isusovoj smrti, Evanđelje po Luki 9:43-45
3. borba o tome tko je najveći, Evanđelje po Luki 9:46-48
4. ljubomora zbog drugih egzorcista, Evanđelje po Luki 9:49-50
5. ljutnja apostola, Evanđelje po Luki 9:51-56
6. mješovite odanosti, Evanđelje po Luki 9:57-62.

9:37-43a Evanđelje po Marku 9:14-20 mnogo je punije izvješće o ovome iscjeljenju.

9:39 Fizički simptomi su nastali od velikih nepravilnih napada. Demoni često očituju simptome bolesti. Međutim, NZ čini jasnu razliku između bolesti i demonskog očitovanja.

9:40 Isus je dao silu i vlast nad demonskim Svojim apostolima u Evanđelju po Luki 9:1-6. Međutim, u ovome slučaju oni nisu bili kadri provesti egzorcizam nad dječakom.

9:41 “**Isus odgovori**” Ovo je smjranje na Mojsijevu Pjesmu iz Ponovljenoga zakona 32:5.20; ne oslovljavaju se samo učenici (usp. Mt 17:19-21), nego i mnoštvo (Izrael).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:43b-45

^{43b}Ali dok se svatko divio svemu što je On činio, On reče Svojim učenicima: ⁴⁴“Neka ove riječi utonu u vaše uši; jer Sin Čovječji ide kako bi bio predan u ruke ljudi.” ⁴⁵Ali oni nisu razumjeli ovu izjavu, i ona je bila skrivena od njih tako da je nisu mogli shvatiti; a oni se bijahu bojali pitati Ga o toj izjavi.

9:44

NASB, NRSV

“Neka ove riječi utonu u vaše uši”

NKJV

“Neka ove riječi padnu u vaše uši”

TEV

“Nemojte zaboraviti što ću vam reći”

NJB

“Glede vas, vi morate imate ove riječi neprekidno na umu”

Ovo je idiom (usp. Izl 17:14). GLAGOL *tithēmi* u osnovi znači “smjestiti”, “postaviti”, ili “položiti”. Ovdje je upotrijebljen IMPERATIV kako bi potaknuo pozornost i sjećanje. Ovaj izričaj djeluje kao Isusov “Amen, amen” za uvod važne izjave istine.

▣ “**Sin Čovječji ide kako bi bio predan u ruke ljudi**” U svima sinoptičkim Evanđeljima Isus navješćuje i upozorava učenike o dolazećim događajima u Jeruzalemu. Ovo je smjranje na Knjigu proroka Izaije 53, posebice Evanđelje po Luki 9:12, u Septuaginti (tj. “predan”). Marko ima mnogo punije izvješće u 9:30-32. Isus je navijestio to iz nekoliko razloga:

1. kako bi pokazao Svoje znanje o budućim događajima
2. kako bi otkrio Božji iskupiteljski naum
3. kako bi im pokušao pomoći da se pripreme.

9:45 Jedino Evanđelje po Luki ima ovu izjavu. Isus im je govorio, ali neki su prekrili (PERIFRASTIČKI PERFEKT APSIVNOGA PARTICIPA) svoje oči (usp. Lk 18:34). Je li to bio Duh ili je to bio Sotona? Ako je bio Duh, onda učenici jednostavno nisu bili spremni primiti ovu istinu. Ona će doći na vrijeme. Ako je to bio Sotona, onda je svrha prouzročiti im da ne razumiju i, stoga,

prouzročiti više straha i zbunjenosti. Ono što me iznenađuje jeste to da je Isus uputio ovu izjavu njima i, iz nekog razloga, ona je prikriivena. Zašto bi Luka dodao to? Što bi mogla biti njegova svrha?

Zbunjenost i strah učenika otkriveni su u zadnjem izričaju: “oni se bijahu bojali pitati Ga o toj izjavi” (usp. Lk 9:36). Čitav odjeljak bavi se s nezrelošću apostola.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:46-48

⁴⁶Svađa je započela među njima o tome tko će od njih biti najveći. ⁴⁷Ali Isus, znajući o čemu oni bijahu razmišljali u svome srcu, uzme dijete i stavi ga Sebi sa strane, ⁴⁸i reče im: “Tko god prima ovo dijete u Moje ime prima Mene, a tko god Mene prima on prima Onoga koji Me poslao; jer onaj tko je najmanji među svima vama, taj je najveći.”

9:46-48 Ova raspra zapisana je u sva tri sinoptička Evandjelja (usp. Mk 9:33-37; Mt 18:1-5), ali svako se lagano razlikuje. Stihovi 37-56 imaju nizove događaja što otkrivaju nezrelost učenika.

Ovdje se svađaju o tome tko je najveći (očevidno oni nisu prepoznali Petrovo vodstvo). Isus određuje istinsku veličinu kao služenje, a ne nadzor!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Služeće vodstvo.](#)

POSEBNA TEMA: SLUŽEĆE VODSTVO

I. U SZ-u (“Moj Sluga”)

Ovo je bio naslov poštovanja i poziva (BDB 713, KB 774).

A. Koristio se u skupnome smislu:

1. patrijarsi kao skupina – Ponovljeni zakon 9:27
2. proroci – 2. Knjiga o Kraljevima 9:7; 17:13; Ezra 9:11; Knjiga proroka Jeremije 7:25; 26:5; 29:19; 35:15; 44:4
3. Izrael – Psalam 105:6; 136:22; Knjiga proroka Izaije 41:8-9; 42:18-19; 44:1.2.21; 45:4; 48:20; 49:3; Jeremija 30:10; 46:27.28
4. Septuaginta dodaje izričaj Izaiji 42:1, što čini da to upućuje na nacionalni Izrael (“Jakov je moj sluga, Ja ću mu pomoći; Izrael je moj odabrani”).

B. Koristio se u pojedinačnome smislu:

1. Abraham – Knjiga Postanka 26:24; Psalam 105:6
2. Job – Knjiga o Jobu 1:8; 2:3; 42:7.8
3. Izak – Knjiga Postanka 24:14
4. Jakov – 1. Knjiga Ljetopisa 16:13; Psalam 105:6; Knjiga proroka Ezekiel 28:25
5. Mojsije – Knjiga Izlaska 14:31; Brojevi 12:7-8; Ponovljeni zakon 34:5; Knjiga o Jošui 1:1-2.7.13.15
6. Jošua – Knjiga o Jošui 24:29; Suci 2:8
7. Kaleb – Knjiga Brojeva 14:24
8. David – Knjiga proroka Ezekiel 37:25
9. Zerubabel – Knjiga proroka Hagaja 2:23
10. Salamon – 1. Knjiga o Kraljevima 3:8
11. Izaija – Knjiga proroka Izaije 20:3; 44:26
12. Isus – Evandjelje po Mateju 12:15-21 navodi Izaiju 42:1-4.

II. U NZ-u (posebice Poslanica Korinćanima)

Božji su vođe darovi Crkvi (Ef 4:11), ali oni su ipak sluge, ne šefovi! Pavao koristi nekoliko pojmova za naslovljavanje zamisli o sluzi /poslaniku u pismima Korinćanima:

A. domaća pomoć (izvorno “podizanje prašine”)

1. *diakonos*, 1. Poslanica Korinćanima 3:5; 2. Korinćanima 3:6; 6:4; 11:15 (dva puta).23
2. *diakonia*, 1. Poslanica Korinćanima 16:15; 2. Korinćanima 3:7.8.9 (dva puta); 4:1; 5:18; 6:3; 8:4; 9:1.13; 11:8
3. *dialoneō*, 2. Poslanica Korinćanima 3:3

- B. sluga ili pomoćnik, *hupēretēs* (u NZ-u korišteno je o mnogima različitim vrstama poslužitelja), 1. Poslanica Korinćanima 4:1
- C. rob (netko tko je posjedovan i usmjeravan od drugog):
  1. *doulos*, 1. Poslanica Korinćanima 7:21.22 (dva puta).23; 2. Korinćanima 4:5
  2. *douloō*, 1. Poslanica Korinćanima 9:19
- D. su-radnik, su-pomoćnik (složenica od *sun* + radnik), *sunergos*, 2. Poslanica Korinćanima 1:24
- E. snabdjevač (izvorno onaj koji financira zbor):
  1. *chorēgeō*, 1. Poslanica Korinćanima 9:10
  2. *epichorēgeō*, 2. Poslanica Korinćanima 9:10
- F. pomagač (upotrijebljeno u Septuaginti o Josipu prema Pofifaru, Jošui prema Mojsiju, Samuelu prema Eliju, Abišaj prema Davidu i leviti prema Izraelu (*leitourgia*, tj. opći pojam za služenje u Septuaginti, 2. Kor 9:12).

Sva ova tri pojma pokazuju Pavlovo razumijevanje službe. Vjernici pripadaju Kristu. Kao što je Krist služio druge (usp. Mk 10:45), vjernici služe druge (usp. 1. Iv 3:16). Crkveno vodstvo je služeće vodstvo (usp. Mt 20:20-28; Mk 10:32-45; Lk 22:24-27).

Ove nabusite, ohole skupine u Korintu potpuno su krivo shvatile Evanđelje i promašile razumjeti Isusovo srce i službu!

Vjernici su dio obitelji. Cilj nije usmjeravati prema pojedinačnome vjerniku nego prema zdravome i rastućem Tijelu, obitelji, polju, hramskoj građevini (sve NZ-ne skupne metafore). Svaki vjernik je darovit (usp. 1. Kor 12:11) za zajedničko dobro (usp. 1. Kor 12:7). Mi smo služeni kako bismo služili!

9:47 “znajući o čemu oni bijahu razmišljali u svome srcu” Vidjeti raspru u Evanđelju po Luki 5:22 i 6:8.

Postoji grčka rukopisna varijanta u tome izričaju. Neki tekstovi imaju “znajući” (usp. MSS $\aleph$, B, F) a neki imaju “vidjevši” (usp. MSS A, C, D, L, W, i Vulgata). Svaki ima smisla u ovome okviru. UBS⁴ stavlja “znajući” u tekst ali daje ocjenu “C”.

9:48 “u Moje ime” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Ime Gospodinovo \(NZ\)](#).

POSEBNA TEMA: IME GOSPODINOVO (NZ)

Ovo je bio uobičajen izričaj za osobnu prisutnost i djelatnu snagu Trojedinoga Boga u Crkvi. To nije bila magična formula, nego obraćanje na Božju narav kao što je bila vidljiva u Isusu.

Često ovaj izričaj upućuje na Isusa kao Gospodina (usp. Fil 2:11):

1. kod priznavanja nečije vjere u Isusa (usp. Rim 10:9-13; Djela 2:21.38; 8:12.16; 10:48; 19:5; 22:16; 1. Kor 1:13.15; Jak 2:7)
2. kod egzorcizma (usp. Mt 7:22; Mk 9:38; Lk 9:49; 10:17; Djela 19:13)
3. kod iscjeljivanja (usp. Djela 3:6.16; 4:10; 9:34; Jak 5:14)
4. kod čina službe (usp. Mt 10:42; 18:5; Lk 9:48)
5. u vremenu crkvene stege (usp. Mt 18:15-20)
6. tijekom propovijedanja poganima (usp. Lk 24:47; Djela 9:15; 15:17; Rim 1:5)
7. u molitvi (usp. Iv 14:13-14; 15:7.16; 16:23; 1. Kor 1:2)
8. način upućivanja na kršćanstvo (usp. Djela 26:9; 1. Kor 1:10; 2. Tim 2:19; Jak 2:7; 1. Pt 4:14).

Što god mi činili kao navjestitelji, službujući, pomoćnici, iscjelitelji, egzorcisti, itd., mi činimo u Njegovoj naravi, Njegovoj sili, Njegovim odredbama – u Njegovo Ime (tj. Fil 2:9-10)!

☐ **(9:48) “on prima Onoga koji Me poslao”** Ovaj izričaj odražava teološki naglasak Evanđelja po Ivanu (usp. Iv 17:3.8.18.21.23.25). Isus poznaje Svoju ovisnost o Ocu (usp. Lk 10:16). Isus također služi!

☐ Ova ista vrsta učenja također je nađena u Evanđelju po Luki 22:26 i Mateju 10:40-42. Isus je morao koristiti ovu zamisao često u različitim okolnostima poučavanja.

Istina jeste ta da je veličina u služenju i da su oni koji se smatraju “zadnjima” važni Bogu.

Isto tako, snaga Isusova Imena u promjeni života znači ne samo u tome što ga mi izgovaramo, mi se moramo prilagoditi i oponašati Njega. Isus je konačan primjer ljubavi, služenja i, stoga, veličine (usp. Mk 9:35b).

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 6:13: Slati \(apostellō\), iz čega dolazi “apostol”.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:49-50

⁴⁹Ivan odgovori i reče: “Gospodaru, mi vidjesmo nekoga kako istjeruje demone u Tvoje ime; i mi ga probasmo spriječiti jer se ne drži zajedno s nama.” ⁵⁰Ali Isus mu reče: “Nemojte *ga* sprječavati; jer on tko nije protiv vas za vas je.”

9:49-50 Ovo je nađeno i u Evanđelju po Marku 9:38-40.

9:49 “**nekoga**” Pitanje jeste, je li židovski egzorcist jednostavno koristio Isusovo Ime kao magičnu formulu ili je bio učenik, ali nije bio dio Dvanaestorice?

9:50 Ovo je važno načelo u našem odnosu s drugima kršćanskim denominacijama (“u Moje ime”), međutim, to ne može biti prazna provjera prihvaćanja (usp. Lk 11:23).

▣ “**Nemojte *ga* sprječavati**” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelovanje u tijeku. Učenici su bili ljubomorni na druge uključene u službu. Oh!

▣ “**on tko nije protiv vas za vas je**” Kad se usporede Evanđelje po Luki 11:23a i Matej 12:30a s ovim tekstom, čini se da postoji paradoks. Mnoga su od Isusovih učenja bila uokvirena u ovu vrstu napetošću-ispunjene izjave. To je istočnjački način izražavanja istine. Sve se istine mogu izvesti do krajnosti. Metafore, alegorije, i slikoviti prikazi svi se oni razbijaju kad ih se pritišće. Zapamtite ovo su bile usmene izjave date u posebnim okvirima. Vidjeti *Hard Sayings of the Bible*, str. 466-467.

Budite pozorni od doslovnosti dokaznoga teksta [[vidjeti proof-text u Rječniku](#) – op.prev.]! Čitavo Pismo je nadahnuto, ne samo moji omiljeni dijelovi i stihovi. Malo znanja često uzrokuje pretjeran dogmatizam i osuđivanje!

Ovo kratko izvješće može odražavati stanje u kasnijoj Crkvi (*setz im laben* iz Lk). Evanđelja imaju dva autora: (1) Isusa i (2) evanđelistu. Evanđelist je napisao svoje Evanđelje za kasnije ciljano slušateljstvo. Moguće je, čak vjerojatno, da su neka Isusova djelovanja i učenja bila odabrana kako bi se povezala i utjecala na kasnije kontroverze.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:67: Istočnjačka književnost.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:51-56

⁵¹Kad se dani bijahu približavali za Njegovo uznesenje, On je odredio ići u Jeruzalem; ⁵²i On posla glasnike ispred Sebe, i oni odoše i udoše u selo Samarijanaca kako bi se dogovorili za Njega. ⁵³Ali oni Ga nisu primili, jer On bijaše putovao prema Jeruzalemu. ⁵⁴Kad Njegovu učenici Jakov i Ivan vidješe *to*, oni rekoše: “Gospodine, želiš li Ti da mi zapovjedimo neka vatra siđe s neba i uništi ih?” ⁵⁵Ali On se okrene i ukori ih, [i reče: “Vi ne znate od kakve vrste duha ste vi; ⁵⁶jer Sin Čovječji nije došao uništiti ljudske živote, nego spasiti ih.”] I oni odoše u drugo selo.

9:51-62 Novi odjeljak Evanđelja po Luki što opisuje Isusovo putovanje u Jeruzalem započinje ovdje (usp. Lk 9:51 - 19:44). Luka gradi svoje Evanđelje oko Isusova putovanja a posebno oko Njegova ulaska u Jeruzalem (usp. Lk 9:51; 13:22; 17:11; 18:38; 19:11.28). Zahvalni smo što je Luka objavio ovaj odjeljak, jer ova strašna obavijest jedinstvena je Luki.

9:51

NASB	“Kad se dani bijahu približavali”
NKJV	“kad je vrijeme došlo”
NRSV	“kad su se dani približili”
TEV, NJB	“Dok se vrijeme približilo”

Ovo je još jedan idiom, doslovno “ispuniti s” (PREZENT PASIVNOGA INFINITIVA). Postojao je postavljeni naum za Isusov život i smrt (usp. Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29). Isus im je otkrio što će se dogoditi u Jeruzalemu (usp. Lk 9:22.31) i sad Luka komentira kako se vrijeme tih događaja približilo.

▣ **“Njegovo uznesenje”** Isus im je rekao o Svome dolazećem suđenju, smrti, i uskrsnuću (usp. Lk 9:22; Mt 16:21; Mk 8:31), ali sad Luka uvodi “uznesenje”, taj poseban događaj četrdeset dana nakon uskrsnuća, kad je Isus bio uznesen u Nebo na oblaku s Maslinske gore (usp. Lk 24:51; Djela 1:2.9.11.22; 1. Tim 3:16). Ono nije bilo spomenuto prije i uopće nije određeno ovdje, nego je jednostavno spomenuto u prolazu. To može biti namjeravano povezivanje uznesenja Ilije (2. Kr 2:9-11) s uznesenjem Isusa (Djela 1:2.11).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Uznesenje.](#)

POSEBNA TEMA: UZNESENJE

Isus je sišao s Neba (usp. Fil 2:6-7; 2. Kor 8:9). Sad On je obnovljen za Svoju pred-postojeću slavu (usp. Iv 1:1-3; 17:5; Ef 4:10; 1. Tim 3:16; 1. Iv 1:2). On sad sjedi s desne strane Boga (usp. Ps 110:1; Lk 22:69; Djela 2:33; Rim 8:34; Ef 1:20; Kol 3:1; Heb 1:3; 8:1; 10:12; 12:2; 1. Pt 3:22). Ovo je potvrda Očeva odobrenja Njegova života i smrti!

Postoje brojne različite grčke riječi upotrijebljene za opis Isusova uznesenja natrag na Nebo:

1. Djela apostolska 1:2,11,22; *analambanō*, uzeti (usp. 1. Tim 3:16)
2. Djela apostolska 1:9; *epairō*, dignuti, podići, uzdići
3. Evanđelje po Luki 9:51, *analēpsis* (oblik #1)
4. Evanđelje po Luki 24:51, *diistēmi*, otići.

Postoji nekoliko smjerenja na Isusov povratak u Nebo u Evanđelju po Ivanu (usp. Iv 7:33; 8:14.21; 12:33-34; 13:3.33.36; 14:4.5.12.28; 16:5.10.17.28; 26:7)

5. Evanđelje po Ivanu 3:13; 20:17, *ana BeBēken*, podignuo se
6. Evanđelje po Ivanu 6:62, *anabainō*, uzdići.

Ovaj događaj nije zabilježen u Evanđelju po Mateju ili Marku. Marko završava u 16:8, ali jedan od tri kasnijih pisarskih dodataka opisuje taj događaj u Marku 16:19 (tj. *analambanō*).

Postoji nekoliko smjerenja na Isusa u Nebu u Djelima apostolskim:

1. Petar – Djela apostolska 2:33; 3:21
2. Stjepan – Djela apostolska 7:55-56
3. Pavao – Djela apostolska 9:3.5; 22:6-8; 26:13-15.

▣ (9:51)

NASB

“On je odredio ići u Jeruzalem”

NKJV

“On je čvrsto postavio Svoje lice da ide u Jeruzalem”

NRSV

“on je postavio svoje lice da ide u Jeruzalem”

TEV

“on je odlučio i odredio svoj put u Jeruzalem”

NJB

“on je odlučno okrenuo svoje lice prema Jeruzalemu”

Ovo je još jedan semantički idiom. NRSV je najbliže doslovnome prijevodu. Metaforički On je pogledao ravno naprijed. Nije dopuštao ništa da Ga odvraća na desno ili na lijevo. Božja volja bila je ići u Jeruzalem (usp. Mk 10:32). To može biti smjerenje na Knjigu proroka Izaije 50:7 ili Jeremije 42:15.17 (usp. Dn 9:3).

9:52 Ovo je prvi put da Evanđelja spominju kako Isus šalje ljude neka idu pred Njim da naprave pripremu za Njegovu posjetu. Tko su oni bili i zašto su bili odbačeni neizvjesno je.

Iznenadujuće je da je Evanđelje po Luki jedino sinoptičko Evanđelje koje zapisuje ovo negativno izvješće dok se druga izvješća odnose na Samarijance koji su vrlo pozitivni (usp. Lk 10:25-27; 17:11-19; Djela 1:8; 8:1-13.14.25; 9:31; 15:3). Luka spominje ovu prognaničku skupinu često kako bi pokazao Isusovu ljubav i skrb za sve ljude (tj. njegovo pogansko slušateljstvo), ali ne ovdje!

9:53 “oni Ga nisu primili, jer On bijaše putovao prema Jeruzalemu” Ovo se odnosi na židovsko /samarijske predrasude. Te dvije skupine mrzile su jedna drugu. Isto je tako moguće kako su oni znali da On putuje na Blagdan u Hram i odbacili su Jeruzalem kao mjesto pravoga Hrama, za kojeg su mislili da je na planini Gerizimo, blizu Šekema. Josip Flavije spominje kako su židovski putnici koji su putovali u Jeruzalem na proslavu Blagdana bivali zlostavljanima (usp. *Antiq.* 20.6.1).

Ovaj stih postavlja pozornicu za zahtjev Jakova i Ivana u Evanđelju po Luki 9:54, za kojeg Isus daje prijekor u Luki 9:55.

9:54 “Jakov i Ivan” Vidjeti Evandjelje po Marku 3:17, gdje su ova dva čovjeka nazvani “sinovi groma”. Sâm ovaj slučaj pokazuje kako su oni dobili svoje nadimke.

▣ KJV (NRSV i TEV fusnota) umeće izričaj (“baš kao što učini Ilija”, što je u MSS A, C, D, W), ali nije u MSS P^{45,75}, ⋈, B, ili L. UBS⁴ Odbor daje kraćem čitanju ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

9:55-56 KJV umeće izričaj (“i reče: ‘Vi ne znate kakvoga ste vi duha. Jer Sin Čovječji nije došao uništiti ljudske živote, nego ih spasiti’”), što je nađeno jedino u uncijalnome rukopisu K i u kasnijim verzijama. To nedostaje u MSS P^{45,75}, ⋈, A, B, C, L, i W. UBS⁴ Odbor daje kraćem čitanju ocjenu “A” (izvjesno).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:57-62

⁵⁷Dok oni bijahu hodali cestom, netko Mu reče: “Ja ću Te slijediti gdje god Ti išao.” ⁵⁸A Isus mu reče: “Lisice imaju jame a ptice iz zraka imaju gnijezda, ali Sin Čovječji nema nigdje poleći Svoju glavu.” ⁵⁹I On reče drugome: “Slijedi Me.” Ali on reče: “Gospodine, dopusti mi da prvo odem i pokopan svoga oca.” ⁶⁰Ali On mu reče: “Dopusti mrtvima da ukopaju svoje vlastite mrtve; ali što se tebe tiče, idi i navješćuj svugdje kraljevstvo Božje.” ⁶¹Drugi također reče: “Ja ću Te slijediti; ali prvo mi dopusti reći zbogom onima kod kuće.” ⁶²Ali Isus mu reče: “Nitko, nakon što stavi svoju ruku na plug i okrene se, nije pogodan za kraljevstvo Božje.”

9:57-62 Cijena učenja je temeljita predanost što zauzima mjesto svima kulturološkim i obiteljskim sponama. Postoje tri različita čovjeka koji žele slijediti Isusa (usp. Lk 9:57.59.61). U okviru blisko-istočnjačke kulture (vidjeti Kenneth E. Bailey, *Through Peasant Eyes*, str. 22-32), Isusov poziv za sljedećem bila je temeljita predanost ne nekom lagodnom životu, nego patnji i odbacivanju. To je bio poziv da se ostavi najvažnija kulturološka predanost – “obitelj” - i postane se dijelom nove obitelji (usp. Lk 8:19-21; Mt 12:46-50; Mk 3:31-35).

Isus pokušava dobiti ove “možda bismo /tobožnje” sljedbenike da izbroje cijenu koštanja prije negoli odluče (usp. Lk 14:25-35). Njegov prvi Dolazak bio je onaj od patnje i odbacivanja; to će jamačno biti iskustvo Njegovih sljedbenika isto tako. Ovi Židovi prvoga stoljeća očekivali su snažnoga, slavnoga, osvajačkoga Mesiju (Dn), ne Patećeg Slugu (usp. Iz 53).

9:57 “netko Mu reče” Usporednica u Evandelju po Mateju 8:19-22 ima “pisar reče”.

▣ “**Ja ću Te slijediti gdje god Ti išao**” Ovaj gorljiv učenik imao je dobre nakane, ali nije shvatio cijenu sljedbeništva (usp. Mt 26:33.35). Govoriti je lako; dnevna uskrata i usredotočena predanost vrlo su teške.

9:58 Isus zove na provjeru stvarnosti. Isusovi židovski sljedbenici još su uvijek razmišljali u pojmovima o kraljevstvu dobitaka i povlastica (usp. Mt 20:20-28; Mk 10:35-45; Djela 1:6), što je vrlo slično “što je u tome za mene” kršćanstvu, koje Evandjelje okreće u poruku više-i-više za mene!

9:59 “Slijedi Me” Ovaj IMPERATIV odražava terminologiju što su rabini koristili za poziv svojih učenika. Imamo primjere o Isusovom izgovaranju ovoga istog Dvanaestorici (usp. Lk 5:27; 9:23.59; 18:22; Mt 4:19; 8:22; 9:9; 16:24; 19:21; Mk 2:14; 8:34; 10:21; Iv 1:43; 10:27; 12:26; 21:19-22).

▣ “**dopusti mi da prvo odem i pokopan svoga oca**” Ovo je vrlo slično Elizejevu odazivu Iliji u 1. Knjizi o Kraljevima 19:19-20. U drevnome su svijetu djeca (posebice starija muška djeca) bila vezana obvezom da se brinu za svoje roditelje (usp. Lk 9:61). Međutim, Isusov poziv za sljedbeništvom istiskuje svaki zemaljski poziv (usp. Mt 10:37-39; Lk 14:26-35). Ova je izjava morala šokirati rabine.

Ovo je još jedan primjer o jednoj riječi s dva suzvuka (kao “život” [*psuchē*] u Lk 9:24). Ovdje riječ “mrtve” upućuje na duhovnu smrt (usp. Ef 2:1) i fizičku smrt. Ova smrt odnosi se na njihov izostanak odaziva Isusovim riječima i pozivu.

9:60 “idi i navješćuj svugdje kraljevstvo Božje” Ovi IMPERATIVI pokazuju nalog o službi Velike misije (usp. Lk 24:47; Mt 28:18-20; Djela 1:8). Od Pada je život-usredotočen-na-sebe (usp. Post 3) zamijenjen usredotočenošću na Kraljevstvo, ispunjenost Duhom, služenju drugima. Isusovi sljedbenici moraju oponašati Isusova djelovanja (usp. Lk 8:1; 9:6). On je otposlao Dvanaesticu (Lk 9) da propovijedaju, kao i Sedamdeseticu (Lk 10).

9:62 Kakva potresna izjava! Kraljevstvo je krajnje! Ono mora imati prvenstvo nad svakim vidom sebičnosti i kulture. Sljedbeništvo s Bogom u Kristu jedini je dostojan cilj. Ostanite usredotočeni!

U drevnim vremenima oranje sa životinjama imalo je dvoje opasnosti ako se nije bilo usredotočeno na tlo ispred sebe:

1. netko je mogao pogoditi kamen ili korijen i oštetiti plug
2. netko je mogao izorati krivudavi red i prouzročiti gubitak zrnja.

Opetovano ova vrsta poziva na prvenstvo učenitva ne može biti korištena u svakoj obiteljskoj poteškoći. Mi svi živimo u obiteljima i pozvani smo djelovati odgovorno prema njima (usp. 1. Tim 5:8). Ivanu je rečeno neka brine o Isusovoj majci (usp. Iv 19:26), što je on činio sve do njene smrti u Palestini; potom je Ivan otišao u Malu Aziju. Isusove izjave su teško udarajuće istine o prvenstvu, ali one ne smiju biti stavljene tako da oštete druge istine Pisma.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto Luka daje toliko sažeto izvješće o ovim događajima?
2. Kako se demonska opsjednutost odnosi prema fizičkome oboljenju?
3. Kako se može uskladiti Evanđelje po Luki 9:3 s Markom 6:8?
4. Objasnite svojim vlastitim riječima što Evanđelje po Luki 9:23 znači.
5. Zašto se Mojsije i Ilija pojavljuju s Isusom?

EVANĐELJE PO LUKI 10

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
misija sedamdeset i dvojice	sedamdesetorica otposlani	misija sedamdesetorice	Isus otposla sedamdeset i dvojicu	misija sedamdeset i dva učenika
10:1-12	10:1-12	10:1-12	10:1-12	10:1-12
jao nepokajanim gradovima	jao nepokajanim gradovima		nevjerujući gradovi	
10:13-16	10:13-16	10:13-16	10:13-15	10:13-15
			10:16	10:16
povratak sedamdeset dvojice	sedamdesetorica se vraća radosno	povratak sedamdesetorice	povratak sedamdeset dvojice	pravi uzrok za radovanje apostola
10:17-20	10:17-20	10:17-20	10:17	10:17-20
			10:18-20	
Isusovo radovanje	Isus se raduje u Duhu	Isusova molitva	Isus se raduje	Dobre vijesti otkrivene prostodušnima – Otac i Sin
10:21-24	10:21-24	10:21-22	10:21	10:21-22
			10:22	povlastica učenika
		10:23-24	10:23-24	10:23-24
dobar Samarijanac	parabola o dobrome Samarijanacu	odvjetnikovo pitanje	parabola o dobrome Samarijanacu	velika zapovijed
10:25-37	10:25-37	10:25-28	10:25	10:25-28
			10:26	
			10:27	
		dobar Samarijanac	10:28	parabola o dobrome Samarijanacu
		10:29-37	10:29	10:29-37
			10:30-35	
			10:36	
			10:37a	
			10:37b	
posjeta Marti i Mariji	Marija i Marta štuju i služe	Marta i Marija	Isus posjećuje Martu i Mariju	Marta i Marija
10:38-42	10:38-42	10:38-42	10:38-40	10:38-42
			10:41-42	

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Mnogo od ovoga poglavlja jedinstveno je Evanđelju po Luki:
  1. misija sedamdesetorice, Luka 10:1-20
  2. večera kod Marte i Marije, Luka 10:38-42.
- B. Luka i Matej zapisuju Isusovu hvalu Ocu, Evanđelje po Luki 10:21-24; Matej 11:25-27.
- C. Zajedno s drugima sinoptičkim Evanđeljima, Luka zapisuje pitanje o književniku /pisaru, Evanđelje po Luki 10:25-37; Marko 12:28-31; Matej 22:34-40.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:1-12

¹Sad nakon toga Gospodin imenova sedamdeset drugih, i posla ih u parovima ispred Sebe u svaki grad i mjesto gdje je On Sâm želio ići. ²I On im bijaše govorio: “Žetva je obilna, ali radnika je nekoliko; stoga molite Gospodara žetve neka pošalje radnike u Svoju žetvu. ³Idite; evo, Ja vas šaljem kao janjad usred vukova. ⁴Ne nosite pojas za novce, niti torbu, ni cipele; i ne pozdravljajte nikoga na putu. ⁵Gdje god uđete u kuću, prvo recite: ‘Mir neka bude ovoj kući.’ ⁶Ako je čovjek mira tamo, vaš mir počivat će na njemu; ali ako nije, vratit će se k vama. ⁷Ostanite u toj kući, jedite i pijte što vam oni daju; jer radnik je vrijedan svoje plaće. Nemojte hodati od kuće do kuće. ⁸U koji god grad uđete i prime vas, jedite što je stavljeno pred vas; ⁹i iscjeljujte u njemu one koji su bolesni, i recite im: ‘Kraljevstvo Božje došlo je blizu vas.’ ¹⁰Ali u koji god grad uđete i oni vas ne prime, izidite na ulice i recite: ¹¹‘Čak i prah vašega grada što prijanja na naše noge mi brišemo u znak prigovora protiv vas; ali budite sigurni o ovome, da je kraljevstvo Božje došlo blizu.’ ¹²Ja vam kažem, bit će mnogo snošljivije u onaj dan za Sodomu nego za taj grad.”

10:1 “imenova” Luka koristi ovaj pojam u dva različita smisla:

1. učiniti poznatim podizanjem (tj. baklja da bi se vidjela ili ruka da bi označila), Evanđelje po Luki 1:80; Djela apostolska 1:24
2. dodijeliti zadatak, Evanđelje po Luki 10:1.

Oba od ovih slijede korištenja u Septuaginti (#1, Hab 3:2; #2, Dn 1:11).

▣ **“sedamdeset drugih”** Nekoliko rukopisa ima broj “sedamdeset i dva”. Postojala je velika raspra o tome koji je broj odgovarajući. Postoje dvije moguće teorije o podrijetlu ovoga većeg broja:

1. dolazi iz Knjige Brojeva 11:16-26, gdje Mojsije imenuje sedamdeset starješina
2. dolazi iz rabinskoga tumačenja Knjige Postanka 10 - 11, gdje sedamdesetorica (Masoretski tekst) ili sedamdeset i dvojica (Septuaginta) predstavljaju narode i jezike svijeta. Mogućnost dva odgovora Lukinoj sveukupnoj svrsi u pisanju Evanđelja (usp. Lk 24:47).

Grčka rukopisna tradicija jednako je podijeljena o tome koji je broj izvoran (“sedamdeset”, MSS α , A, C, L, W, i “sedamdeset i dvoje”, MSS P⁷⁵, B, D). Ako se pristupi ovoj varijanti sa stavom kako je većina rijetkih čitanja vjerojatno istinita, onda je “sedamdeset i dvojica” izvorno. Broj 70 bio je uobičajeni okrugli broj u SZ-u (usp. Izl 1:5).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:13: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

▣ **“u parovima”** Ova metodologija slijedi slanje (isti GLAGOL, *apostellō*) Dvanaestorice (usp. Lk 9:1-6; Mk 6:7).

▣ **“ispred Sebe”** Sad ovo je novi element. Dvanaestorica su otišla u selo što Isus Sâm nikad nije posjetio kako bi iscjeljivali, izgonili demone, i propovijedali. Prvi put čujemo o Isusovu slanju predstavnika ispred u Evanđelju po Luki 9:52, u vezi sa selom u Samariji.

10:2 “Žetva je obilna” Očevidno Isus je koristio iste izričaje i učenja u različitim mjestima u različitim okolnostima (usp. Mt 9:37-38 i Iv 4:35). Važno je zabilježiti da mi moramo moliti Boga neka pošalje radnike, ne da jednostavno idemo sami. Potreba ne tvori poziv! Međutim, prvenstvo Evanđelja jeste problem o kojem svaki vjernik mora razmišljati!

▣

NASB	“molite”
NKJV, TEV	“molite”
NRSV, NJB	“pitajte /molite”

Pojam *deomai* osobit je Lukinom pisanju (osam puta u Lk i sedam puta u Djelima, jednom u Mt i nikad u Mk i Iv). Ovdje je to AORIST PASIVNOGA (deponent) IMPERATIVA. To slijedi svoj naglasak na molitvi. Vjernici vide evangelističke mogućnosti, shvaćaju duhovnu potrebu, i pozivaju se na Jedinoga koji može pomoći (Bog). To je Njegovo polje i Njegova žetva (usp. Mt 9:35-38)! Veliko poslanje (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8) je pogled na svijet!

▣ **“pošalje”** Ovo je doslovno jača riječ “potisak” (*ekballō*). Postoji žurnost i nalog.

10:3

NASB, TEV	“Idite”
NKJV	“Idite svojim putom”
NRSV	“Idite na svoj put”
NJB	“Počnite sad”

Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Teološki ovo je usporedno s Velikim poslanjem iz Evanđelja po Mateju 28:19: “Idite” (AORIST PARTICIPA upotrijebljen u smislu IMPERATIVA). U okviru ovo izgleda kao poseban zadatak; tako to ne može biti tumačeno: “kao što idete kroz život” ili “kroz svoje dnevne poslove”. To je posebno poslanje.

Ovaj odjeljak Evanđelja po Luki sličan je slanju Dvanaestorice u Luki 9.

▣ **“Ja vas šaljem kao janjad usred vukova”** Usporednica u Evanđelju po Mateju 10:16 ima puniju izjavu. Luka želi da ovi predstavnici znaju da će biti oprečje i odbacivanje (usp. Lk 10:11). Duh Božji je s njima i osigurati će ih.

Ovo je nagovještaj o dočeku što će Isus primiti u Jeruzalemu.

10:4 Važnost ovoga stiha jeste ta da su oni morali potpuno ovisiti o Božjoj opskrbi, ne o svojim vlastitim sredstvima (usp. Lk 9:3-5). Isus ponavlja to učenicima na Posljednjoj večeri (usp. Lk 23:35-36).

▣ **“ne pozdravljajte nikoga na putu”** Njihovo je poslanje bilo toliko važno da nisu smjeli biti u zakašnjenju zbog dugih, do pojedinosti izvedenih, obrednih istočnjačkih pozdravnih rituala (usp. 2. Kr 4:29).

10:6 “Ako je čovjek mira tamo” Ovaj “Ako” je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što znači moguće djelovanje. To je doslovno “sin mira”. *Jerome Biblical Commentary* (tom 2, str. 143) čini izjavu kako ovo izražavanje u Luki označava

da je spasenje došlo tome domu koji ih je dočekaao s dobrodošlicom (usp. Lk 1:79; 2:14.29; 7:50; 8:48; 12:51; 19:38). Dom daje dobrodošlicu Isusovim glasniciima i Isusovoj poruci!

▣ **“ako”** Drugi “ako” u Evandjelju po Luki 10:6 je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe.

10:7 “Ostanite u toj kući” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. To je morao biti standardni tehnički postupak putujućih misionara (usp. Lk 9:4).

▣ **“jedite i pijte što vam oni daju”** Ovo su oba PERFEKTI AKTIVNIH PARTICIPA. Misionari ne smiju tražiti bolji i bolji smještaj ili hranu. Gostoljubivost je bio kulturološki zahtjev na Istoku. Oni su davali najbolje gostima što su imali (i još uvijek to čine).

▣ **“jer radnik je vrijedan svoje plaće”** Ovo je bila istočnjačka ratarska izreka ili svakidašnji izraz (usp. Mt 10:10; 1. Kor 9:14; 1. Tim 5:18).

▣ **“Nemojte hodati”** Ovo je PREZENT IMPERATIVA s NIJEČNIM PARTICIPOM što uobičajeno podrazumijeva “zaustaviti djelovanje što je već u tijeku”. Očito oni su se kretali od kuće do kuće s ciljem dobivanja najboljih dostupnih pogodnosti.

10:8 “jedite što je stavljeno pred vas” Ovi su bili konzervativni Židovi, bili su vrlo izbirljivi glede hrane što im je bila ponuđena. Veliko poslanje (usp. Mt 28:18-20) važnije je od zakona o hrani (usp. Mk 7:1-23). Za vjernike su Mojsijevski zakoni o hrani iz Levitskoga zakonika 11 poništeni (tj. Djela 10:9-16.34; 15:6-11; 1. Kor 10:27).

10:9 “iscjeljujte u njemu one koji su bolesni” Ovo je još jedan PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Postoje dva moguća načina tumačenja ovoga izričaja: (1) njihov zadatak bio je iscijeliti bilo koga i svakoga zato da se potvrdi njihova poruka o Isusu i Kraljevstvu Božjem ili (2) oni su morali iscjeljivati one koji su imali vjeru (više kao, ostanite u onim kućama gdje ste dobrodošli).

Isus je činio oboje od ovoga u različitim okolnostima (usp. Mt 4:23; 8:16; 9:35; 14:14; 15:30; 19:2; 21:14, dok Marko kaže “mnoge”, Mk 1:34; 3:10).

▣ **“Kraljevstvo Božje došlo je blizu vas”** Ovaj GLAGOL je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Kraljevstvo Božje je ustoličeno u Kristovu dolasku (usp. Lk 10:11; 11:20; 21:31; Mt 3:2; 4:17; 6:10; 10:7; Mk 1:15). Dolazi vrijeme u životu svake osobe kad se Bog približi. To je vrijeme odaziva (usp. Lk 19:9; 2. Kor 6:2).

Ovo je toliko sporan tekst danas zbog teološkoga stajališta da je Kraljevstvo jedino budućnost. Želio bih uključiti svoje bilješke iz mojih komentara o Evandjelju po Marku 1:15 (www.freebiblecommentary.org):

“Marko 1:15: “vrijeme je ispunjeno” Ovaj izričaj uveden je s *hoti*, što uobičajeno označava navod i uobičajen je u Evandjelju po Marku. To odražava Petrovo sjećanje Isusovih riječi. To je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što ima proročku /Mesijansku važnost (usp. Ef 1:10; Gal 4:4; 1. Tim 2:6; Tit 1:3). PASIVNO STANJE odražava Božju djelatnost u vremenu i povijesti te nadzor vremena i povijesti.”

▣ **“Kraljevstvo Božje”** Ovo upućuje na Božju vladavinu. Ona je i sadašnja stvarnost i buduće dovršenje. U Evandjelju po Mateju na njega se uobičajeno upućuje kao na “Kraljevstvo nebesko”. Ovi su izričaji istoznačnice (usporediti Mt 13:11 s Mk 4:11 i Lk 8:10). Kraljevstvo je došlo kad je Isus bio rođen. Opisano je i utjelovljeno u Isusovu životu i učenjima. Bit će dovršeno kod Njegova povratka. Ono je bilo subjekt Isusovih propovijedi i parabola. Ono je bilo središnja tema Njegovih govorenih poruka.

▣

NASB, NKJV

NRSV

TEV

NJB

“došlo je blizu vas”

“je pri ruci”

“je blizu”

“je blizu pri ruci”

Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što podrazumijeva da je Kraljevstvo bilo prethodna stvarnost (usp. Lk 10:1-3) kao i sadašnja stvarnost (usp. Mt 12:28; Lk 11:20; 17:21). Izričaj “vrijeme je ispunjeno” uspoređuje taj izričaj i naglasak sa stvarnošću Božje proročke riječi što sad postaje povijesni događaj. “Novo doba pravедnosti” bilo je ustoličeno Isusovim rođenjem, ali ne posve poznato sve do događaja u Tjednu muke i ne posve opunomoćeno sve do Pedesetnice.

Iako je Kraljevstvo uistinu došlo, postoje i NZ-ni tekstovi što podrazumijevaju kako je njegovo potpuno očitovanje budućnost (usp. Lk 9:1; 14:25; Mt 26:29; Lk 22:18; Djela 1:11; 1. Sol 4:13-18). Što radimo s Kristom sad određuje našu eshatološku nadu (usp. Lk 8:38).

10:10-11 Isus je upravo primio istu vrstu postupanja u Samariji (usp. Lk 9:51-56). Međutim, Isusov odaziv na moguće odbacivanje "sedamdesetorice" bio je oštar i stavljen u okolnost eshatološke osude. Moramo biti vrlo pozorni glede građenja teoloških sustava iz jednoga teksta. Mi imamo samo mali postotak Isusovih riječi i djelovanja. Pisci Evanđelja odvojili su što će objaviti za evangelizaciju i potrebe Rane crkve. Suvremenici moraju biti zadovoljni sa snimljenim stanjima što imamo o Isusovu životu bez pokušavanja njihova okretanja u dogmatska pravila za svaku kulturu i svaku situaciju. Naša jedina nada jeste držati glavnu istinu događaja, perikopa, ili odlomaka, i ne okrenuti sve pojedinosti u kršćanski Talmud!

10:11 Ovo je bila kulturološka gesta odbacivanja i osude (usp. Mt 10:14; Lk 9:5).

10:12 "Ja vam kažem, bit će mnogo snošljivije u onaj dan" Ja vjerujem da Biblija uči o stupnjevima i nagrade i kazne temeljeno na tome koliko tko razumije, prima, i djeluje prema volji Božjoj.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Stupnjevi nagrada i kazni.](#)

POSEBNA TEMA: STUPNJEVI NAGRADA I KAZNI

- A. Primjeren i neprimjeren odaziv Bogu temeljen je na nečijemu stupnju znanja. Što manje znanja netko ima, manje je odgovoran. Suprotno je također istinito (usp. Lk 12:45).
- B. Znanje o Bogu dolazi na dva temeljna načina:
  - 1. Stvorenje (usp. Ps 19; Rim 1 - 2)
  - 2. Pismo (usp. Ps 19; 119; Isus, kao što je otkriveno u NZ-u).
- C. SZ-ni dokaz:
  - 1. nagrade:
    - a. Knjiga Postanka 15:1 (uobičajeno povezano sa zemaljskom nagradom, zemljom i sinovima)
    - b. Levitski zakonik 26:1-13; Ponovljeni zakon 28:1-14.58-68 (poslušnost Savezu donosi blagoslov)
    - c. Knjiga proroka Daniela 12:3
  - 2. kazne – Levitski zakonik 26:14-39; Ponovljeni zakon 27:15-26; 28:15-37 (neposlušnost Savezu donosi prokletstvo)
  - 3. SZ-ni uzorak za osobnu, zavjetnu pravednost promijenjen je zbog ljudskoga grijeha. Ova promjena je viđena u Knjizi o Jobu i Psalmu 73 (tj. "dva puta", usp. Pnz 30:15.19; Ps 1). NZ pojačava žarište od čina /djelovanja na misao (usp. Propovijed na gori, Mt 5 - 7).
- D. NZ-ni dokaz:
  - 1. nagrade (van spasenja):
    - a. Evanđelje po Marku 9:41
    - b. Evanđelje po Mateju 5:12.46; 6:1-4.5-6.6-18; 10:41-42; 16:27; 25:14-23
    - c. Evanđelje po Luki 6:23.35; 19:11-19.25-26
  - 2. kazne:
    - a. Evanđelje po Marku 12:38-40
    - b. Evanđelje po Luki 10:12; 12:47-48; 19:20-24; 20:47
    - c. Evanđelje po Mateju 5:22.29.30; 7:19; 10:15.28; 11:22-24; 13:49-50; 18:6; 25:14-30
    - d. Jakovljeva poslanica 3:1.

E. Za mene je jedina analogija što čini smisao iz opere. Ja ne posjećujem prikazivanja opera tako da ih ne razumijem. Što više znam o poteškoći i zamršenosti priče, glazbe, i plesa, toliko ću više cijeniti izvedbu. Vjerujem da će Nebo ispuniti naše čaše, ali mislim da naša ovozemaljska služba određuje veličinu naše čaše.

Prema tome, znanje i odaziv tome znanju ishodi u nagradama i kaznama (usp. Mt 16:7; Lk 12:48; 1. Kor 3:8.14; 9:17.18; Gal 6:7; 2. Tim 4:14). Postoji duhovno načelo - mi žanjemo ono što sijemo! Neki siju više i žanju više (usp. Mt 13:8.23).

F. "Kruna pravednosti" je naša u dovršenome djelu Isusa Krista (usp. 2. Tim 4:8), ali zabilježite da je "kruna života" vezana na ustrajnost pod iskušenjem (usp. Jak 1:12; Otk 2:10; 3:10-11). "Kruna slave" za kršćanske vođe vezana je na njihov način života (usp. 1. Pt 5:1-4). Pavao zna da ima neprolaznu krunu, ali on vježba krajnji samo-nadzor (usp. 1. Kor 9:24-27).

Misterija kršćanskoga života jeste ta da je Evanđelje u potpunosti besplatno u dovršenome Kristovu djelu, ali mi se moramo odazvati Božjoj ponudi u Kristu, mi se isto tako moramo odazvati Božjem osnaživanju za kršćansko življenje. Kršćanski život je nadnaravni kao što je i spasenje, ipak mi ga moramo primiti i držati ga se. Paradoks besplatno-ali-košta-sve tajna je nagrada sijanja / žetve.

Mi nismo spašeni dobrim djelima, nego za dobra djela (usp. Ef 2:8-10). Dobra djela dokaz su da smo sreli Njega (usp. Mt 7). Ljudska zasluga u području spasenja vodi do uništenja, ali pobožno je življenje nagrađeno.

▣ (10:12) **"(za) Sodomu"** [Sodoma] Uništenje vatrom ovoga zloga grada bilo je simbol Božje osude (usp. Mt 10:15). Isus je jamačno znao o Sudu na kraju vremena (usp. Mt 5:21-30; 7:13-27; 10:15; 11:20-24; 12:36.41-42; 25:1-46; Lk 11:31-32).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:13-15

¹³"Jao tebi, Korozaine! Jao tebi, Betsaido! Jer ako bi čudesa bila izvedena u Tiru i Sidonu što su se dogodila u vama, oni bi se odavno pokajali, sjedeći u kostrijeti i pepelu. ¹⁴Ali bit će više snošljivije za Tir i Sidon na sudu nego za vas. A ti, Kafarnaume, nećeš biti uzvišen do neba, hoćeš li? Ti ćeš biti oboren do Hada!"

10:13

NASB, NKJV, NRSV

“Jao”

TEV

“Kako strašno”

NJB

“Avaj”

Ovo je jedna od proročkih književnih oznaka. Ona simbolizira pogrebnu naricaljku. Luka zapisuje više Isusovih jao negoli ikoji drugi pisac Evanđelja (usp. Lk 6:24.25.26; 10:13; 11:42.43.44.46.47.52; 17:1; 21:23; 22:22). Životni odabiri imaju duhovne posljedice.

▣ **"Korozaine"** [Korozain] Ovo je bio grad u Galileji, dvije milje sjeverno od Kafarnauma. Spomenut je jedino u Evanđelju po Mateju 11:21 i ovdje. Nemamo ikakve druge zapisane obavijesti o Isusovoj službi u ovome gradu.

Naglasak jeste taj da su gradovi (Betsaida i Kafarnaum) gdje je Isus poučavao i vršio službu /govorio bili odgovorni. Mnoga SZ-na mjesta koje je Bog osudio odazvala bi se Isusovoj poruci samo da su imali priliku.

▣ **"ako"** Ovo je DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (usp. Mt 11:23), gdje kriva tvrdnja pojačava krivi ishod. Isusova čuda nisu bila učinjena u Tiru i Sidonu i oni se nisu pokajali.

▣ **"(u) Tiru i Sidonu"** [Tir i Sidon] Ovo su bila dva glavna pomorska grada u Feniciji, što je današnji Libanon (usp. Mt 11:22.24). Često su korišteni u SZ-u kao simboli ponosa i oholosti (usp. Iz 23; Ez 26-28).

▣ **"odavno pokajali, sjedeći u kostrijeti i pepelu"** Ovo su SZ-ni simboli pokajanja ili žalovanja. Može ih se popisati nekoliko:

1. sjedenje na tlu
2. oblačenje kostrijeti
3. stavljanje pepela ili blata na glavu

4. čupanje brade ili kose (raščupana kosa)
5. kidanje odjeće
6. glasno naricanje
7. bivanje bosonogim.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Obredi žalovanja.](#)

POSEBNA TEMA: OBREDI ŽALOVANJA

Izraelci su izražavali tugu zbog smrti voljenih i zbog osobnoga pokajanja, kao i za skupne zločine, na nekoliko načina:

1. kidanje vanjske odjeće, Knjiga Postanka 37:29.34; 44:13; Suci 11:35; 2. Samuelova 1:11; 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Job 1:20
2. oblačenje kostrijeti, Knjiga Postanka 37:34; 2. Samuelova 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Knjiga proroka Jeremije 48:37
3. skidanje obuće, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; Knjiga proroka Izaije 20:3
4. stavljanje ruke na glavu, 2. Knjiga o Samuelu 13:19; Knjiga proroka Jeremije 2:37
5. stavljanje prašine na glavu, Knjiga o Jošui 7:6; 1. Samuelova 4:12; Nehemija 9:1
6. sjedenje na tlu, Tužaljke 2:10; Knjiga proroka Ezekielia 26:16 (ležanje na tlu, 2. Sam 12:16); Knjiga proroka Izaije 47:1
7. udaranje po grudima, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26; Knjiga proroka Nahuma 2:7
8. oplakivanje, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26
9. rezanje tijela, Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Jeremije 16:6; 48:37
10. post, 2. Knjiga o Samuelu 1:12; 12:16.21; 1. Kraljevima 21:27; 1. Ljetopisa 10:12; Nehemija 1:4
11. pjevanje tužaljke, 2. Knjiga o Samuelu 1:17; 3:31; 2. Ljetopisa 35:25
12. ćelavost (kosa iščupana ili obrijana), Knjiga proroka Jeremije 48:37
13. rezanje brade nakratko, Knjiga proroka Jeremije 48:37
14. pokrivanje glave ili lica, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; 19:4.

Ovo su bili vanjski znaci unutrašnjih osjećaja.

10:14 Svjetlo i razumijevanje donosi duhovnu odgovornost (usp. Lk 12:47-48). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 10:12: Stupnjevi nagrada i kazni.](#)

10:15 “Kafarnaume” [Kafarnaum] Ovo je bilo Isusovo samo-odabrano sjedište. Kome je više dano, više je zahtijevano. Pitanje Evanđelja po Luki 10:15 očekuje “ne” odgovor.

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“Ti ćeš biti oboren”
“Ti ... ćeš biti stisnut dolje”
“Ti ćeš biti bačen dolje”
“ti ćeš biti gurnut dolje”

Ovo je možda smjernje na Knjigu Brojeva 16:30; Knjigu proroka Ezekielia 31:18; ili 32:18 u Septuaginti (što koristi *katabainō*). Usporednica u Evanđelju po Mateju 11:23 govori o bivanju odvedenim dolje u *hades* ili jamu (usp. Iz 14:13.15; Ez 26:20; 31:14; 32:24). Ova grčka riječ nađena je u nekoliko drevnih rukopisa (usp. P⁷⁵, B, D).

Međutim, rjeđa i mnogo jača riječ *katabibazō* (stisnut dolje) nađena je u drevnima grčkim rukopisima P⁴⁵, Ⓝ, A, C, L, W, te prijevodima Vulgate i Pešite.

Značenje teksta nije narušeno, ali koji je pojam bio izvoran ne može se odrediti.

▣ “(do) Hada” Ovo može biti smjernje na Knjigu proroka Izaije 14:15 ili Ezekielia 26:20; 28:8; 31:14; 32:18.24. To je upućivalo na kraljevinu smrti (usp. Lk 16:23). Prema rabinima, postojao je dio za pravednike nazvan *Paradise* i dio za grješnike nazvan *Tartarus*. To može biti istinito. Isusove riječi jednome od zločinaca koji je bio razapet s Njim u Evanđelju po Luki 23:43 čini se podrazumijevaju dio Hada za pravednike jer Isus se nije vratio u Nebo do četrdesetoga dana na dan nakon Pashe. Kod Isusova uskrsnuća On je uzeo dio *Hada* (*Šeol*) za pravednika da bude s Njima. Prema tome, Pavao može sad reći u 2. Poslanici Korinćanima 5:6.8 da biti odsutan iz tijela znači biti prisutan s Gospodinom. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 3:17: Gdje su mrtvi \(Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:16

¹⁶“Onaj tko sluša vas sluša Mene, i onaj tko odbacuje vas odbacuje Mene; a onaj tko odbacuje Mene odbacuje Onoga koji Me je poslao.”

10:16 Odbaciti Evanđelje jeste odbaciti Isusa. Odbaciti Isusa jeste odbaciti Oca (usp. 1. Iv 5:10-12). Iznimno je važno da shvatimo dostojanstvo što vjernici imaju kao kršćanski svjedoci (usp. Lk 9:48; Mt 10:40; Mk 9:37; Iv 13:20). Evanđelje nije naša poruka, nego Božja. Ljudi ne odbacuju nas, nego Njega.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:17-20

¹⁷Sedamdesetorica su se vratila s radošću, govoreći: “Gospodine, čak su demoni podložni nama u Tvoje ime.”
¹⁸A On im reče: “Ja bijah gledao Sotonu dok je pao s neba kao munja. ¹⁹Gle, Ja sam vam dao vlast da gazite zmije i štipavce, i nad čitavom silom neprijatelja, i ništa vas neće ozlijediti. ²⁰Usprkos ovog nemojte se radovati u tome, što su duhovi podložni vama, nego radujte se da su vaša imena zapisana u nebu.”

10:17 “Gospodine, čak su demoni podložni nama u Tvoje ime” Ovo je PREZENT PASIVNOGA INDIKATIVA. To je bilo iznenađujuće sedamdesetorici jer oni to nisu očekivali. To je bio znak da je sila i vlast Božja u Kristu učinkovito bila prenesena na Njegove sljedbenike, i da je kraljevstvo Sotone učinkovito poraženo.

[Za “ime” vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:48: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

10:18 “On im reče: ‘Ja bijah gledao Sotonu dok je pao s neba kao munja’” Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME slijedeći AORIST GLAGOLSKIM VREMENOM. Ova je izjava samo u Evanđelju po Luki. Postojala je velika raspra na što se ona točno odnosi: (1) pad Sotone s Neba, ili (2) pad Sotone od zemaljskih sila. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:1: Sotona](#). Meni izgleda da je #2 najbolja zbog toga što se okvir odnosi na čitavo izvješće o egzorcizmu sedamdesetorice.

Kad je Sotona pao s Neba? (usp. 2. Kor 4:4; Ef 2:2; 1. Pt 5:8; 1. Iv 5:19):

1. prije Knjige Postanka 1:1 (anđeoski pad prethodi stvaranju)
2. između Knjige Postanka 1:1 i 1:2 (Teorija jaza)
3. nakon Knjige o Jobu 1 - 2 (Satan u Nebu)
4. nakon Knjige proroka Zaharije 3:1-2 (Satan u Nebu)
5. metafore u Knjizi proroka Izaije 14:12-16; Ezekielu 28:12-16 (moguće upućuju na Sotona koji biva zbačen s Neba zbog ponosa /oholosti)
6. tijekom Isusova života na Zemlji (usp. Mt 12:29; Iv 12:31; 16:11); posebice Njegove pobjede nad kušnjom Sotone (usp. Lk 4:1-13)
7. tijekom misije sedamdesetorice (ovdje)
8. nakon Golgote /Uskrsnuća (Kol 2:15; 1. Kor 15:24)
9. u budućnosti (Otk 12:9)
10. svaki put kad su provodili egzorcizam.

F. F. Bruce u *Answers to Questions*, misli kako je Sotona bio zbačen s Neba na Zemlju kao trenutačna posljedica Isusove službe na Zemlji (str. 228). Ovo isto razmišljanje nađeno je u *Hard Sayings of the Bible*, str. 465-466.

George E. Ladd u *A Theology of the New Testament*, misli kako je to samo metaforički o porazu Sotone u misiji sedamdesetorice, ali da je konačno uništenje Sotone u budućnosti (str. 67, 625).

10:19 “Ja sam vam dao vlast da gazite zmije i štipavce, i nad čitavom silom neprijatelja” Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA (prošli događaj s trajnim ishodom). Postojalo je mnogo teorija glede ove reference:

1. kako su zmije i štipavci simboli snage Zloga
2. kako je to referenca na Psalam 91:13-14; Poslanicu Rimljanima 16:20
3. kako se to odnosi na Evanđelje po Marku 16:17-18, što je ne-nadahnuti rukopisni dodatak Markovu Evanđelju.

Meni je očito da je #1 jedino moguće značenje u ovome okviru. To je predivna istina za vjernike koji žive i služe u palome svijetu. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:6: Vlast \(exousia\).](#)

▣ **“i ništa vas neće ozlijediti”** Ovo je snažna DVOSTRUKA NEGACIJA. To mora biti tumačeno u svjetlu drugih NZ-nih tekstova. Ali to potvrđuje Božju prisutnost, zaštitu i opskrbu (usp. 1. Iv 5:19).

10:20 “Usprkos ovog nemojte se radovati” Ovo je PREZENT IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelovanje koje je već u tijeku. Oni se nisu morali radovati nad silom egzorcizma, nego radovati se (PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA) nad činjenicom da su njihova imena u Knjizi života.

▣ **“nego radujte se”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Postoji mjesto za primjereno radovanje!

▣ **“vaša imena zapisana u nebu”** Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA (trajni ishodi). Knjiga proroka Daniela 7:10 i Otkrivenje 20:12 popisuju dvije Knjige koje su simboli Božjega sjećanja i sudbine čovječanstva. One su:

1. Knjiga života (oni koji poznaju Boga, usp. Izl 32:32; Ps 69:28; Iz 4:3; Dn 12:1; Lk 10:20; Fil 4:3; Heb 12:23; Otk 3:5; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27)
2. Knjiga djela (djelovanja spašenih i nespašenih, usp. Ps 56:8; 139:16; Iz 65:6; Mal 3:16).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:21-22

²¹U tome trenutku On se uvelike obradova u Svetome Duhu, i reče: “Ja slavim Tebe, o Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si Ti skrio ove stvari od mudrih i razumnih a otkrio si ih dojenčadi. Da, Oče, jer to bijaše ugodno u Tvome pogledu. ²²Sve je predano Meni od Moga Oca, i nitko ne zna tko Sin jeste osim Oca, i nitko tko Otac jeste osim Sina, i bilo tko kome Sin želi otkriti *Njega*.”

10:21-22 Ovo je usporedno s Evanđeljem po Mateju 11:25-27. Zato jer je izricanje toliko slično, to bi mogla biti rana himna u liturgiji.

10:21

NASB

“On se uvelike obradova u Svetome Duhu”

NKJV

“Isus se obradova u Duhu”

NRSV

“Isus se obradova u Svetome Duhu”

TEV

“Isus bijaše ispunjen s radošću Svetoga Duha”

NJB

“ispunjen s radošću Svetoga Duha”

Postoji nekoliko različitih oblika ovoga izričaja u grčkoj rukopisnoj predaji. To je vjerojatno zato što je ovo neuobičajen i jedinstven izričaj: “on je kliktao u (po) Svetome Duhu”. Točan tekst je neizvjestan, ali smisao nije narušen. Zbog duhovne pobjede sedamdesetorice nad demonskim, Isus je bio uvelike ohrabren i počeo je slaviti Oca.

▣ **“Ja slavim Tebe”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA INDIKATIVA. Ta riječ je upotrijebljen nekoliko puta u SZ-noj Mudrosnoj književnosti u smislu “davanja zahvala” ili “slave”. U SREDNJEM STANJU u *koine* grčkom to znači priznati, otvoreno isповјediti (usp. Rim 14:11; 15:9; Fil 2:11; Otk 3:5).

▣ **“o Oče, Gospodaru neba i zemlje”** Zabilježite kako Isus kombinira YHWH-inu imanentnost (Otac, [vidjeti Posebnu temu dolje: Otac](#)) i transcendentnost (Gospodar Neba i Zemlje). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo](#). To je složenica slave, sile, i prisnosti što opisuje Božanstvo toliko dobro ljudskome iskustvu. Njegova snaga i neizrecivost vidljivi su u prirodi; Njegova ljubav i milost vidljivi su u Kristu.

POSEBNA TEMA: OTAC

SZ uvodi prisnu obiteljsku metaforu o Bogu kao Ocu ([vidjeti Posebnu temu dolje: Očinstvo Boga](#)):

1. narod Izraela često je opisan kao YHWH-in “sin” (usp. Hoš 11:1; Mal 3:17)
2. čak je ranije u Ponovljenome zakonu korištena analogija o Bogu kao Ocu (1:31)
3. u Ponovljenome zakonu 32 Izrael je nazvan “njegova djeca” a Bog je nazvan “vaš otac”
4. ova analogija izjavljena je u Psalmu 103:13 i razvijena u Psalmu 68:5 (otac siročadi)
5. ona je bila uobičajena u Prorocima (usp. Iz 1:2; 63:8; Izrael kao sin, Bog kao Otac, 63:16; 64:8; Jer 3:4.19; 31:9).

Isus je govorio aramejski, što znači da je na mnogim mjestima gdje se pojavljuje “Otac”, u grčkome to *Pater*, i to može odražavati aramejski *Abba* (usp. Mk 14:36). Ovaj obiteljski pojam “Tatica” ili “Tata”, odražava Isusovu prisnost s Ocem; Njegovo otkrivanje toga Svojim sljedbenicima također ohrabruje našu vlastitu prisnost s Ocem. Pojam “Otac” bio je rijetko korišten u SZ-u za YHWH-u, ali Isus ga koristi često i prožimajuće. To je glavni dokaz o novome odnosu vjernika s Bogom kroz Krista (usp. Mt 6:9).

POSEBNA TEMA: OČINSTVO BOGA

I. STARI ZAVJET

- A. Postoji smisao da je Bog otac na osnovi stvaranja:
1. Knjiga Postanka 1:26-27
  2. Knjiga proroka Malahije 2:10
  3. Djela apostolska 17:28.
- B. Otac je analogija korištena u nekoliko značenja:
1. otac Izraela (izborom):
    - a. “Sin” – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 3:19; 31:9.20; Hošea 1:10; 11:1; Malahija 1:6
    - b. “prvorodenac” – Knjiga proroka Jeremije 31:9
  2. otac kralja Izraela (Mesijanski):
    - a. 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16
    - b. Psalam 2:7; Djela apostolska 13:33; Poslanica Hebrejima 1:5; 5:5
    - c. Knjiga proroka Hošee 11:1; Evanđelje po Mateju 2:15
  3. analogija o ljubećem roditelju:
    - a. otac (metafora):
      - (1) nosi svoga sina – Ponovljeni zakon 1:31
      - (2) disciplinira – Ponovljeni zakon 8:5; Izreke 3:12
      - (3) osigurava (tj. Izlazak) – Ponovljeni zakon 32:6
      - (4) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
      - (5) ljubi – Psalam 103:13
      - (6) prijatelj /vodič – Knjiga proroka Jeremije 3:4
      - (7) iscjelitelj /onaj koji oprašta – Knjiga proroka Jeremije 3:22
      - (8) milosrdni davatelj – Knjiga proroka Jeremije 31:20
      - (9) onaj koji obučava – Knjiga proroka Hošee 11:1-4
      - (10) posebni sin – Knjiga proroka Malahije 3:17
    - b. majka (metafora):
      - (1) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
      - (2) ljubav majke koja njeguje – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 i Hošea 11:4 (s pretpostavljenom tekstualnom ispravkom od “jaram” u “dojenče”).

II. NOVI ZAVJET

- A. Trojstvo (tekstovi gdje su spomenute sve tri Osobe Trojstva):
1. Evanđelja:
    - a. Matej 3:16-17; 28:19
    - b. Ivan 14:26
  2. Pavao - Poslanice:
    - a. Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
    - b. 1. Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
    - c. 2. Korinćanima 1:21-22; 13:14
    - d. Galaćanima 4:4-6
    - e. Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4

- f. 1. Solunjanima 1:2-5
- g. 2. Solunjanima 2:13
- h. Titu 3:4-6
- 3. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2
- 4. Judina poslanica – stihovi 20-21.

B. Isus:

- 1. Isus kao “jedinorođenac /jedino rođeni” – Evanđelje po Ivanu 1:18; 3:16.18; 1. Ivanova poslanica 4:9
- 2. Isus kao “Sin Božji” – Evanđelje po Mateju 4:3; 14:33; 16:16; Luka 1:32.35; Ivan 1:34.49; 6:69; 11:27
- 3. Isus kao Ljubljeni Sin – Evanđelje po Mateju 3:17; 17:5
- 4. Isusova uporaba riječi *abba* za Boga – Evanđelje po Marku 14:36
- 5. Isusova uporaba ZAMJENICA kako bi pokazao i Njegov i naš odnos s Bogom:
  - a. “Moj Otac”, npr. Evanđelje po Ivanu 5:18; 10:30.33; 19:7; 20:17
  - b. “vaš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 5:16.45.48; 6:1.4.6.8.9.14.15.18.26.32; 7:11; 10:20.29; 18:14
  - c. “naš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 6:9.14.26.

C. Jedna od mnogih obiteljskih metafora za opis prisnoga odnosa između Boga i čovječanstva:

- 1. Bog kao Otac
- 2. vjernici kao:
  - a. sinovi Božji
  - b. djeca
  - c. rođen od Boga
  - d. nanovo rođen
  - e. usvojen
  - f. rođen
  - g. obitelj od Boga.

▣ (10:21) “dojenčadi” U Evanđelju po Mateju to očito upućuje na nove vjernike. Također zabilježite Ivanovu uporabu “moja mala djeca /moja dječice” u 1. Ivanovoj poslanici za opis vjernika. Ovdje to upućuje na Isusove učenike, koji su još uvijek nezreli na toliko mnogo načina.

▣ “to bijaše ugodno u Tvome pogledu” Otac otkriva istinu vjernicima zbog pokazivanja da Evanđelje nije ljudsko otkriće te da se nijedno tijelo neće slaviti pred Bogom (usp. Ef 2:9). Božje Evanđelje temeljeno je jedino na Njegovoj nepromjenjivoj naravi milosti i milosrđa, ne na ljudskoj izvedbi ili zasluži na bilo kojoj razini.

10:22 U Evanđelju po Luki 10:21 Isus naslovljava Oca, ali u Luki 10:22 On naslovljava učenike. Zbog ovoga naglog prijelaza neki su grčki rukopisi dodali opisni izričaj.

▣ “Sve je predano Meni od Moga Oca” Ovo je ponavljajuća tema u NZ-u (usp. Mt 11:27; 28:18; Iv 3:35; 13:3; Ef 1:20-22; Kol 1:16-19; 2:10; 1. Pt 3:22). Isus je bio Očev posrednik u: (1) stvaranju, (2) iskupljenju, i (3) osudi.

▣ “nitko ne zna tko Sin jeste osim Oca, i nitko tko Otac jeste osim Sina” Ovo je teološka potvrda da Isus posve i u potpunosti otkriva Oca (usp. Iv 1:14; 14:6.9-10; 17:25-26; Kol 1:15; Heb 1:3). Jedino osobno otkrivenje može posve otkriti osobnoga Boga [Boga kao osobu – op.prev.].

▣ “i bilo tko kome Sin želi otkriti Njega” Ovo pokazuje kako i Duh i Sin otkrivaju Oca. Ljudi ne razumiju sve dok njihova srca i umovi ne budu dotaknuti Božanskim posrednikom (usp. Iv 6:44.65; 17:2).

Ove Isusove riječi u Evanđelju po Luki 10:22 zvuče toliko slično Ivanovu Evanđelju (usp. *Hard Sayings of the Bible*, str. 379-380). To je dokaz da je Ivan uistinu zapisao Isusove riječi. Dobro objašnjenje razlike između Isusovih riječi, zapisanih u sinoptičkim Evanđeljima, i Evanđelju po Ivanu, može biti ta što Ivan zapisuje privatne razgovore (usp. Lk 10:23), dok Sinoptici zapisuju javna učenja (parabole).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:23-24

²³Okrenuvši se k učenicima, On reče napose: “Blagoslovljene su oči koje vide ovo što vi vidite, ²⁴jer Ja vam kažem, da su mnogi proroci i kraljevi željeli vidjeti stvari koje vi vidite, a nisu ih vidjeli, i čuti stvari koje vi čujete, ali nisu ih čuli.”

10:23 “Okrenuvši se k učenicima, On reče napose” Ovaj izričaj pokazuje prisutnost “mnoštva”, ili u najmanju ruku sedamdesetorice. Evanđelja nam ne govore uvijek kome je Isus upućivao Svoje riječi.

▣ **“Blagoslovljene”** Ovo je blaženstvo slično onima iz Evanđelja po Mateju 5:1-12. Isus izgovara dobrobit Njegova odabira da Svojim učenicima otkrije istine što nikad nisu bile odvojene od Njega.

Ovi su učenici vidjeli i čuli tajne Kraljevstva Božjeg. Oni su živjeli tijekom kulminacije Božjih SZ-nih obećanja. Nijedan SZ-ni prorok nije u potpunosti razumio Božji naum (usp. Heb 1:1; 1. Pt 1:10-12), ali u Isusu oni su (učenici) sad shvaćali (usp. Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Kol 1:26-27; Heb 1:2-3).

▣ **“da su mnogi proroci i kraljevi željeli vidjeti stvari koje vi vidite, a nisu ih vidjeli”** Usporednica u Evanđelju po Mateju ima “proroci i pravednici” (usp. Mt 13:16-17). Zasiurno “kraljevi” u Luki upućuju na pobožne kraljeve Jude, kao što su bili David, Ezekija, i Jošija.

Za mene je uvijek potresno i ponižavajuće shvatiti stvarnim da NZ-ni vjernici znaju više o Božjem vječnome naumu i svrhama nego ikoja druga SZ-na osoba (Adam, Noa, Abraham, Jakov, Mojsije, Izaija, itd.). Tada dolazi pitanje: “Što mi činimo sa znanjem?” Sa svjetlom dolazi odgovornost (usp. Lk 12:47-48).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:25-37

²⁵I notar ustane i stavi Ga na ispit, govoreći: “Učitelju, što moram činiti kako bih baštiniio vječni život?” ²⁶A On mu reče: “Što je pisano u Zakonu? Kako ti to čitaš?” ²⁷I on odgovori: “LJUBI GOSPODINA SVOGA BOGA S ČITAVIM SVOJIM SRCEM, I S ČITAVOM SVOJOM DUŠOM, I S ČITAVOM SVOJOM SNAGOM, I S ČITAVIM SVOJIM UMOM; I SVOGA BLIŽNJEGA KAO SAMOGA SEBE.” ²⁸I On mu reče: “Odgovorio si ispravno; ČINI TO I ŽIVJET ĆEŠ.” ²⁹Ali želeći opravdati sebe, on reče Isusu: “A tko je moj bližnji?” ³⁰Isus uzvrat i reče: “Čovjek je silazio iz Jeruzalema u Jerihon, i upao među razbojнике, i oni su ga opljačkali i istukli ga, te otišli ostavivši ga napola mrtvog. ³¹I slučajno svećenik bijaše silazio po toj cesti, i kad ga je vidio, on prođe na drugu stranu. ³²Isto tako levit također, kad je došao do toga mjesta i vidio ga, prođe na drugu stranu. ³³Ali Samarijanac, koji je bio na putovanju, dođe do njega; i kad ga je vidio, on osjeti sućut, ³⁴i dođe k njemu i poveže njegove rane, izlije ulje i vino na nj; i stavi ga na svoju vlastitu marvu, i dovede ga u gostionicu i pobrine se za njega. ³⁵Narednoga dana on izvadi dva denara i daje ih gostioničaru i reče: ‘Pobrini se za njega; i što god više potrošiš, kad se vratim platit ću ti.’ ³⁶Koji je od ove trojice što misliš pokazao da je bližnji čovjeku koji je pao u ruke pljačkaša?” ³⁷I on reče: “Onaj koji je pokazao milosrđe prema njemu.” Potom mu Isus reče: “Idi i čini isto.”

10:25-37 Ovaj razgovor i parabola o Dobrome Samarijancu raspravljena je iz istočnjačke točke gledišta u *Through Peasant Eyes*, str. 33-56 od Kennetha Baileyja. Korisno je dopustiti kulturi izvornoga autora neka osvjetljiva tekst.

10:25 “notar” Ovo upućuje na pisare /književnike (usp. Mk 12:28) a od Evanđelja po Mateju 22:34, na farizeje. Pisari su se razvili tijekom izgnaničkoga razdoblja i zamijenili su levite kao tumače pisanoga SZ i usmenih predaja (Talmud) na trenutačno stanje. Oni su mogli biti saduceji ili farizeji. Većina u Isusovo vrijeme bili su farizeji. Oni su postali rabini današnjega vremena. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 5:17: Pisari.](#)

▣ **“ustane”** Ovo pokazuje kako su oni bili na službenoj nastavi Isusova učenja.

▣ **“ispit”** Ovaj pojam podrazumijeva zle porive pisara; Evanđelje po Luki 10:29 čini se služi kao dokaz tome. Taj se pojam u NZ-u koristio u suzvuku o “ispitati s pogledom prema uništenju”. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:2: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja.](#)

▣ **“što moram činiti kako bih baštiniio vječni život”** Ovo podrazumijeva jedan veliki čin ili nizove ljudskih djelovanja. Taj čovjek, kao većina Židova prvoga stoljeća (usp. Lk 18:18), temeljili su spasenje na ljudskim djelovanjima i zaslugama (obdržavanje Mojsijevskoga Zakona, usp. Lev 18:5; Pnz 27:26; Gal 3:1-14). Luka, pišući poganima, pita o spasenju umjesto

o najvećoj zapovijedi židovskoga Zakona. Budući su svi ljudi grješni (usp. Rim 3:9-18.23), oni ne mogu biti spašeni temeljem svojih djela. Ovdje jeste to gdje je dar od Boga u Kristovoj smrti i uskrsnuću ključan (usp. Rim 5:6-11; 6:23; Ef 2:8-9).

Zabilježite kako Isus ne kaže ovdje: “vjeruj Mi /pouzdam se u Mene”, nego opisuje kako će osoba koja se pouzda u Isusa djelovati (usp. Mt 25:31-46). Židovi su mislili kako su oni u ispravnome odnosu s Bogom zbog njihova rodoslovlja (tj. sjeme /potomstvo Abrahama) i poslušnosti Mojsijevskome Zakonu te njegovu tumačenju u Usmenoj predaji. Isus pokušava prenuti razmišljanje ovoga čovjeka isticanjem “ljubavi”, neočekivano, pretjerane ljubavi.

▣ **“vječni život”** “Vječni život” je dato obilježje često korišteno od Ivana za opis života Novoga doba, Božje vrste života. Ovo pitanje pokazuje da je to bio farizej zato jer su saduceji nijekali uskrsnuće. On je tumačio ovaj izričaj u svjetlu svoje vlastite pozadine pa, stoga, vječni je život bio nastavljanje sadašnjega redosljeda.

10:26 “Što je pisano u Zakonu” Ovo upućuje na Mojsijevski Zakon (Post - Pnz). Svaka židovska osoba u prvome stoljeću Palestine išla je u sinagošku školu kao dijete. Ovaj je čovjek imao daljnju obuku za SZ. On je dobro poznao SZ, posebice Mojsijeva pisanja.

Isus je ispitivao njegovo znanje baš kao što je on pokušavao ispitivati Isusa.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Najveća zapovijed.](#)

POSEBNA TEMA: NAJVEĆA ZAPOVIJED

“Ljubi Gospodina svoga Boga” je iz Ponovljenoga zakona 6:4-5, nazvano *Shema* (“čuti i tako činiti”). Filakterija, što je sadržavala ovaj stih, pokazuje kako je to prvenstveno žarište u našem stavu predanosti prema Bogu što uključuje sve što mi jesmo.

Dopustite mi navesti moje bilješke iz Ponovljenoga zakona 6:5; Evanđelja po Mateju 22:37-38; i Marku 12:29.

“Evanđelje po Mateju 22:37-38: Najveća zapovijed izjavljena je u Ponovljenome zakonu 6:5. Postoji lagana razlika između Masoretskoga hebrejskog teksta i Isusova navoda, ali sržnost je ista. Ovaj stih ne bavi se dvojnošću (usp. Heb 4:12) ili trojnošću (usp. 1. Sol 5:23) naravi čovjeka, nego radije s čovjekom kao s jedinicom (usp. Post 2:7; 1. Kor 15:45): razmišljanje i osjećaj, fizičko i duhovno biće. Istina je da su zbog ljudi zemaljske životinje ovisne o ovoj planeti za hranu, vodu, zrak, i sve druge vrste životinjskoga svijeta moraju preživjeti. Ljudi su i duhovna bića koja su povezana s Bogom i duhovnim kraljevinama. Međutim krivo je tumačenje da se teologija gradi na ovima različitim opisima ljudske naravi. Ključ za ovaj stih ‘svim’ ponovljen je tri put, a ne pretpostavljena razlika između ‘srcem’, ‘dušom’, i ‘umom’.”

“Evanđelje po Marku 12:29: ‘čuj’ Isus navodi iz Ponovljenoga zakona 6:4-5, a ne iz Masoretskoga teksta ili Septuaginte (usporednica u Mt 22:37 bliža je MT-u, ali ne potpuno). Isusov navod dodaje izričaj i Masoretskome hebrejskome tekstu i grčkome tekstu u Septuaginti. Ovaj navod nije poznat iz ikojega SZ-noga teksta. LXX mijenja hebrejski ‘srcem’ na ‘umom’ ili ‘razumijevanjem’. Ali ovaj navod dodaje izričaj ‘sa svim svojim umom’ trostrukome izricanju (tj. srce, duša, snaga) u MT-u i LXX-i. NJB shvaća ovo kao ispisivanje izričaja kao da nije dio SZ-noga navoda (tj. nije u kurzivu). Zanimljivo je da grčki uncijalni rukopis D (tj. *Bezae*) iz petoga stoljeća izostavlja izričaj ‘i sa svim svojim umom’ u potpunosti. Ovo može odražavati izvornik jer njegov izostanak podudara se s pisarevim odgovorom u stihu 33.

U usporednici Evanđelja po Mateju (tj. 22:32) Matej navodi Isusa kao kazivanje: ‘sa svim svojim srcem, i sa svom svojom dušom, i sa svim svojim umom’. Ovdje je hebrejska kratka rečenica ‘sa svom svojom snagom’ ispuštena. Zanimljivo je da se Marko i Matej ne slažu jedan s drugim niti s MT-om i LXX-om. Ovo je savršen primjer o izgubljenosti mnogih SZ-nih navoda u NZ-u (čak onih pripisanih Isusu). Ovdje je gdje je točnost nemoguća. Oni svi (tj. LXX, Mt i Mk) odražavaju općeniti smisao Mojsijeva navoda.

Ovaj SZ-ni tekst (tj. Pnz 6:4-5) nazvan je *Shema*, što je hebrejska riječ ‘čuti’. To znači čuti kao i činiti. Ona je postala židovskom o monoteizmu. Molili su je vjerni Židovi dnevno i svake subote. Postoje drugi tekstovi o jednosti i jedinstvenosti Boga u Prorocima, ali ovaj je u Mojsijevim pisanjima (tj. Post - Pnz) i on je, stoga, obvezujući za sve Isusove slušatelje (tj. saduceje i farizeje).”

“Ponovljeni zakon 6:5: ‘I moraš ljubiti GOSPODINA svoga Boga svim svojim srcem i svom svojom dušom i svom svojom snagom’ Ovo je snažan naglasak koji potvrđuje da naša odgovornost prema Bogu mora uključivati našu čitavu osobu. Isus je upotrijebio ovaj isti stih u složenici s Levitskim zakonikom 19:18 kako bi ovjerio čitavu bit zakona (usp. Mt 22:36-38; Mk 12:29-34; Lk 10:27-38).

‘Ljubiti’ (BDB 12, KB 17 *Qal* PERFEKT) od strane vjernika je pretpostavljeno. Značajka Ponovljenoga zakona je povezivanje poslušnosti YHWH-inom Savezu kao dokaz nečije ljubavi za Njega (usp. 5:10; 6:5; 7:9; 10:12; 11:1,13; 13:3; 19:9; 30:6.16.20). Vidjeti punu bilješku u 5:10.

Pojmovi ‘srcem’ i ‘dušom’ često su bili korišteni zajedno kako bi pokazali potpunu osobu (usp. 4:29; 10:12; 11:13; 13:3; 26:16; 30:2.6.10).

Pojam ‘dušom’ (BDB 659) opisuje životnu snagu (tj. dah) i u ljudima i u životinjama (npr. Post 1:20-30; 2:7.19; 7:22; Job 34:14-15; Ps 104:29.30; 146:4; Prop 3:19-21). Ovdje upućuje na strastvenu žudnju.

‘Snagom’ (BDB 547) znači ‘obilje’ ili ‘jakost’ (usp. 2. Kr 23:25). Ova tri pojma, ‘srcem’, ‘dušom’, ‘snagom’, predstavljaju čitavu osobu i, stoga, usporedni su s izričajem: ‘čitavim srcem’. Zabilježite da je PRIJEDLOG ‘svom’ (BDB 481) ponovljen tri put zbog naglaska.

Ova je zapovijed istaknuta od Isusa kao najveća od zapovijedi (usp. Mt 22:34-40; Mk 12:29-30; Lk 10:25-37). Svaka od njih naslovljena je različitim vrstama židovskih vođa. Međutim, mora se razumjeti da je život Isusa i apostola bio razdoblje prelaska od SZ-a na NZ. Ova dva zakona, ljubiti Boga (Pnz 6:5) i ljubiti svoga brata (Lev 19:18) zasigurno su također sažeci Novoga saveza!

Za pitanje: ‘kako se NZ-ni vjernici moraju odazvati?’ na SZ-ne zakone vidi:

1. *How to Read the Bible for All Its Worth*, Douglas Stuart, str. 165-169
2. *Cracking Old Testament Codes*, D. Brent Sandy i Ronald L. Giese, str. 123-125.”

▣ (10:26)

NASB

NKJV, NJB

NRSV

TEV

“Kako ti to čitaš”

“Kakvo je tvoje čitanje toga”

“Što ti čitaš tamo”

“Kako ih ti tumačiš”

Ovaj je čovjek bio obučan biblijski tumač, tako Isus ga je pitao o njegovu osobnome razumijevanju toga pitanja. Isus čak potvrđuje njegovo tumačenje. Ovdje postoje dvije zabrinutosti:

1. svi vjernici moraju biti sposobni dokazati što vjeruju iz Pisma, ne iz kulture, predaja, ili denominacijske indoktrinacije. Ovaj je čovjek poznao svoju Bibliju!
2. iako ispravno prema teološkoj istini, on je promašio najvažnije – spasenje kroz vjeru u Krista.

10:27 “on odgovori: ‘LJUBI GOSPODINA SVOGA BOGA’” Ovo je iz Ponovljenoga zakona 6:4-5, nazvano *Shema* (“čuti i tako činiti”). Ovaj je čovjek moguće ukazao na svoju filakteriju, što je sadržavala ovaj stih. To pokazuje kako je prvenstveno žarište na našem stavu predanosti prema Bogu što uključuje sve što mi jesmo.

▣ “I SVOGA BLIŽNJEGA KAO SAMOGA SEBE” Ovo je navod iz Levitskoga zakonika 19:18 u Septuaginti. Isus je spojio istinu s praktičkim, etičkim zahtjevima. Nemoguće je ljubiti Boga i mrziti one koji su stvoreni u Njegovoj slici (usp. 1. Iv 2:9-11; 3:15; 4:20).

Nemoguće je ljubiti svoga bližnjega (tj. zavjetnoga brata ili sestru) kao samoga sebe ako ne ljubiš sebe samog. Postoji primjerena ljubav prema sebi što je temeljena na Božjoj prvenstvenoj ljubavi za čovječanstvo. Mi smo Njegovo stvorenje, stvoreni u Njegovoj slici (usp. Post 1:26.27). Moramo se radovati u našoj darovitosti i prihvatiti našu fizičku, mentalnu, i psihološku prirodu (usp. Ps 139). Kritizirati sebe jeste kritizirati našega Stvoritelja! On može okrenuti naš pad u grijeh u odraz Njegove slave (tj. Kristo-sličnost).

Kršćanstvo uključuje osobnu vjeru predanosti Bogu kroz Krista. To započinje kao voljna odluka pojedinca za pokajanjem i vjerom. Međutim, poteškoća je u obiteljskome iskustvu (toliko važno u istočnjačkoj kulturi). Mi smo daroviti za zajedničko dobro (usp. 1. Kor 12:7). Dio smo Tijela Kristova. Kako se mi odnosimo prema drugima otkriva našu istinsku odanost Kristu. Jednost Boga i čovječanstva stvorenog u slici i sličnosti Boga zahtijeva primjeren odaziv prema Bogu i prema drugim ljudima (tj. posebice prema onima od ukućana vjere).

10:28 “ČINI TO” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Mi moramo djelovati sukladno našem shvaćanju Božje istine i volje. Zapamtite da je Isus govorio notaru.

▣ “I ŽIVJET ĆEŠ” Ovo nije Isusova potvrda moguće pravednosti po djelima, nego odgovor čovjeku koji je imao SZ-no shvaćanje (usp. Ez 20:11). Za NZ-no shvaćanje mjesta Mojsijevskoga Zakona u spasenju vidjeti Poslanicu Galaćanima 3:6-14 i Rimljanima 3:20-21. Novi savez Knjige proroka Jeremije 31:31-34 jeste vječan, na milosrđu temeljen Savez, ne Savez

temeljen na vršenju. Čovječanstvo nije bilo kadro odabrati ispravnost i izbjeći /poništiti đavla (usp. Rim 3:9-18.23). Propovijed na gori širi SZ-no vršenje na stav, ipak još je uvijek zahtijevana svetost (usp. Mt 5:48). Prva istina Evanđelja je nesposobnost čovječanstva i duhovna potreba (usp. Rim 3:9-18). Jedino treba Spasitelj kad shvate svoju potrebu!

10:29 “tko je moj bližnji” Ovo je bilo vruće pitanje u judaizmu. Većinom su to bili samo Židovi, a često samo određeni Židovi.

10:30 “Čovjek” Suzvuk je bio čovjek Židov. Za smjernice u tumačenju parabola, vidjeti okvirne uvide u Evanđelju po Luki 8, B.

▣ **“Jeruzalema u Jerihon”** Jeronim je kasnije nazvao ovu glavnu cestu “krvav put” zbog prekršaja što su se toliko često događali tamo. To je bilo putovanje od sedamnaest milja što je spuštalo na 3.000 stopa.

10:31-32 “svećenik ... levit” Ovi religijski vođe bojali su se: (1) lopova; (2) oskvrnuća (usp. Lev 21 ili Br 19:11); (3) uplitanja; i (4) vremenskoga ograničenja.

10:33 “Samaritanac” Isus je uistinu šokirao ove Židove uporabivši omrznutoga Samaritanca kao junaka parabole. Samaritanci su bili polu-Židovi i polu-pogani, što je bio ishod politike ponovnoga naseljavanja asirijskih izgnanika od sjevernih deset plemena godine 722. pr.Kr. (tj. pad Samarije). Oni su razvili suparnički hram (planina Gerizimo) i suparnički tekst (Samaritansko Petoknjžje).

10:34 “ulje ... vino” Ovo su bili lijekovi toga vremena, ulje za omekšavanje kože i vino, sa svojim prirodnim alkoholom, za ubijanje zaraza.

▣ **“dovede ga u gostionicu”** Danas postoje arheološki ostaci od dvije karavane na otprilike pola puta između Jeruzalema i Jerihona.

10:35 “dva denara” Jedan denar bila je dnevna plaća za radnika ili vojnika. Ovaj bi iznos trebao platiti sobu i hranu za otprilike 14 dana.

▣ **“kad se vratim platit ću ti”** Očito ovaj je čovjek bio redovit korisnik. Njegova briga i zabrinutost bile su dosljedne i trajne.

10:36 Ovdje je ključna točka parabole i Isusova odgovora na pitanje toga čovjeka u Evanđelju po Luki 10:29.

10:37 “Onaj koji je pokazao milosrđe prema njemu” Notar nije mogao dovesti sebe da kaže “Samaritanac”.

▣ **“Idi i čini isto”** Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA i PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Taj se stih okvirno povezuje s Evanđeljem po Luki 10:28.

Ovo proširenje “bližnjega” od SZ-noga “zavjetnog druga” (tj. Židova) na omrznutoga Samaritanca mora da je šokiralo ovoga notara /pisara. Ipak, upravo je ovo proširenje obilježavalo Isusovo učenje (i Lukin naglasak). SZ-ne skupine nacionalnoga i rasnoga naglaska proširene su na sveopće domete. Novi obrazac jeste vjernik nasuprot nevjerniku, a ne Židov nasuprot poganu (usp. Rim 3:22; 10:12; 1. Kor 12:13; Gal 3:28; Kol 3:11). Niti jedan NZ-ni autor ne potvrđuje ponovno SZ-na nacionalna, rasna, ili zemljopisna obećanja. Jeruzalem nije više grad u Palestini, nego silazi “Novi Jeruzalem” s Neba kako bi ponovno stvorio Zemlju (usp. Otk 21:2). Novo doba nije židovsko!! Evanđelje nije o Izraelu nego o Isusu!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:38-42

³⁸Sad kad su oni putovali sami, On uđe u selo; i žena imenom Marta primi Ga dobrodošlog u svoju kuću. ³⁹Ona imaše sestru zvanu Marija, koja bijaše sjedila kod Gospodinovih nogu, slušajući Njegovu riječ. ⁴⁰Ali Marija bijaše rastrgana sa svima svojim pripremama; i ona dođe k Njemu i reče: “Gospodine, Tebe nije briga što me moja sestra ostavila da radim sve posluživanje sama? Onda reci joj neka mi pomogne.” ⁴¹Ali Gospodin odgovori i reče joj: “Marta, Marta, ti si zabrinuta i uznemirena oko toliko mnogo stvari; ⁴²ali samo jedna stvar je neophodna, jer Marija je odabrala dobar dio, koji neće biti uzet od nje.”

10:38 “Sad kad su oni putovali sami” Ovo je način kako Luka gradi ovaj dio svoga Evanđelja. Isus putuje k Svojoj Božanskoj sudbini u Jeruzalem (usp. Lk 9:51.56.57; 10:38; 13:22; 17:11; 18:31.35; 19:1.11).

▣ **“selo”** Iz Evanđelja po Ivanu 11:1 znamo da je to selo Betanija, samo dvije milje od Jeruzalema na Maslinskoj gori na cesti za Jerihon.

▣ **“Marta”** U aramejskome ovo znači “dama /gospođa”, ŽENSKI oblik od “Gospodin”.

▣ **“primi Ga dobrodošlog u svoju kuću”** Marta je djelovala kao glava kuće. Očito Lazar nije bio kod kuće. Za seljane oko Jeruzalema bilo je uobičajeno davanje dobrodošlice hodočasniciima u svojim domovima tijekom blagdanskim dana. U određeno vrijeme tijekom godine žiteljstvo Svetoga Grada naraslo je dva ili tri puta od svoje normalne veličine. Ugodnosti nisu bile dostupne.

10:39 “Marija” U hebrejskome ovo je Mirjam, što znači “gorka” (usp. Rut 1:20).

▣ **“bijaše sjedila kod Gospodinovih nogu”** Mora da je mnoštvo slijedilo Isusa do Betanije. Bilo je vrlo neuobičajeno za rabina da uči žene (još jedan primjer Lukine uključujuće teme). Marija je iskoristila prigodu za učenje. “Sjedeći kod nogu” bio je uobičajen pojam za položaje učenja (usp. Djela 22:3).

10:40 “bijaše rastrgana” Očito obje su žene sjele kako bi slušale. Marija je ostala slušati, ali Martina osobnost započela je brinuti o zadatku domaćice.

▣ **“Gospodine, Tebe nije briga”** Marta se pokrenula i onda krivila svoju sestru a onda Isusa! Pitanje očekuje “da” odgovor.

▣ **“ostavila (me) da radim sve posluživanje sama”** Marta je bila majstor maloljetnika!

▣ **“reci joj neka mi pomogne”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA.

10:41 “ti si zabrinuta i uznemirena oko toliko mnogo stvari” Ne radi se o tome da je Martina briga bila neprimjerena, nego su njen stav i zabrinutost bili izvan granica. Ona je promašila jednom-u-životu trenutak zbog dnevnih briga.

10:42 Isus je možda upotrijebio Martine razrađene pripreme za večeru kao metaforu za životna prvenstva.

▣

NASB

“ali samo jedna stvar je neophodna”

NKJV

“ali jedna stvar je potrebna”

NRSV

“postoji potreba za samo jedno”

TEV

“ali samo je jedno potrebno”

NJB

“ipak nekoliko toga je potrebno, a zapravo samo jedno”

Pitanje je, na što “stvar” upućuje? Može upućivati na jednostavno jelo nasuprot složenome jelu, ili može upućivati na Isusovu posjetu i učenje. Ostatak ovoga stiha podrazumijeva drugu mogućnost.

Postoji nekoliko tekstualnih varijanti vezanih na ovu izjavu. NJB slijedi jednu varijantu što dodaje “nekoliko je potrebno” (usp. MSS P³, 8, B, L).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je ova parabola toliko važna?
2. Je li Isus odgovorio na njegova pitanja?
3. Kako se ljubav odnosi prema spasenju?

EVANĐELJE PO LUKI 11

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
učenje o molitvi	uzorak molitve	izreke o molitvi	Isusovo učenje o molitvi	Gospodinova molitva
11:1-4	11:1-4	11:1-4	11:1-4	11:1-4
	prijatelj dolazi u ponoć			uporan prijatelj
11:5-13	11:5-8	11:5-8	11:5-13	11:5-8
	nastaviti moliti, tražiti, kucati			učinkovita molitva
	11:9-13	11:9-13		11:9-13
Isus i Belzebul	podijeljena kuća ne može opstati	izvori Isusove sile	Isus i Belzebul	Isus i Belzebul
11:14-23	11:14-23	11:14-23	11:14-15	11:14-22
			11:16-20	
			11:21-22	nema nagodbe
			11:23	11:23
povratak nečistoga duha	nečisti duh se vraća		povratak zlog duha	povratak nečistoga duha
11:24-26	11:24-26	11:24-26	11:24-26	11:24-26
istinsko blaženstvo	držati Riječ		istinska radost	istinska blagoslovljenost
11:27-28	11:27-28	11:27-28	11:27	11:27-28
			11:28	
tražnja znaka	traženje znaka	zahtjev za znak	traženje čuda	znak Jone
11:29-32	11:29-32	11:29-32	11:29-32	11:29-32
svjetlo tijela	svjetiljka tijela	glede svjetla	svjetlo tijela	parabola o svjetiljci ponovljena
11:33-36	11:33-36	11:33-36	11:33-36	11:33-36
osuđivanje od farizeja i notara	jao farizejima i notarima	protiv farizeja i notara	Isus optužuje farizeje i učitelje Zakona	farizeji i notaru napadnuti
11:37-44	11:37-54	11:37-41	11:37-41	11:37-44
		11:42-44	11:42	
			11:43-44	
11:45-54		11:45-52	11:45	11:45-46
			11:46-51	
				11:47-48
				11:49-51
			11:52	11:52
		11:53-54	11:53-54	11:53-54

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI 11:1-4

- A. Postoje mnoge tekstualne varijante Evanđelja po Luki 11:1-4 (i, u tom slučaju, čitavoga poglavlja) što su pokušaji usklađivanja Isusove molitve s Evanđeljem po Mateju 6:9-13, koja se koristila u crkvi vrlo rano.
- B. Suvremenim čitateljima i tumačima još je uvijek iznenađujuće kako različito Sinoptička Evanđelja zapisuju Isusov život i učenja. Izvješća ovih očevidaca (tj. Marko od Petra, Luka od razgovora ili pisanih dokumenata od očevidaca) ocijenjeni su njihovom samom različitošću. Mi u biti imamo što je Isus rekao, ali ne točno izricanje.
- C. Doktrina o nadahnuću mora pokriti raznovrsnost nađenu unutar četiri Evanđelja. Zapamtite ona su traktati o spasenju, ne suvremeni zapadnjački životopisi niti povijesti. Mi moramo biti zadovoljni s vjerodostojnošću različitih izvješća.
- D. Iz Evanđelja po Luki 5:33 čini se kako je Ivan Krstitelj učio svoje učenike moliti prema određenome uzorku. Ovdje, također, Isus postavlja uzorak (PREZENT SREDNJEGA [deponent] KONJUNKTIVA). Različiti elementi te molitve bili su ponovljeni naglasci u redovitoj molitvi, ne neophodno točne riječi:
  1. veličana Božja narav
  2. povećanje Božje kraljevine
  3. sigurnost Božje opskrbe
  4. izvjesnost Božjega oprosta
  5. učinkovita Božja prisutnost.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:1-4

¹Dogodi se dok Isus bijaše molio na izvjesnome mjestu, nakon što je završio, jedan od Njegovih učenika reče Mu: “Gospodine, nauči nas moliti baš kao što je Ivan naučio svoje učenike.” ²I On im reče: “Kad molite, recite: ‘Oče, sveto neka bude Tvoje ime. Tvoje kraljevstvo dolazi.’ ³Daj nam svaki dan naš dnevni kruh. ⁴I oprostí nam naše grijehé, Jer mi sami također opraštamo svakome tko nam je dužan. I ne vodi nas u kušnju.”

11:1 “dok Isus bijaše molio na izvjesnome mjestu” Luka često zapisuje Isusovo moljenje prije važnih događaja ili učenja. Naglasak ove molitve jedinstven je Luki (iako je Marko spominje dva puta, usp. Mk 1:35; 6:46). Matej zapisuje Isusovo govorenje Njegovim učenicima neka mole, ali ne spominje Isusovo moljenje toliko često kao Luka.

▣ **“nakon što je završio”** Isusov redovit molitveni život dojmio se i zainteresirao je apostole. Ona je bila izvor Njegova zajedništva i prisnosti s Ocem. Isusova snaga, vlast, i poruka dolazile su iz ove prisnosti. Učenicima je bila dana ovlast za snagu, vlast, i poruku, ali kako bi ispunili svoj zadatak, oni su isto tako trebali Isusovo zajedništvo s Ocem. To se događa jedino vjerom kroz molitvu.

▣ **“nauči nas moliti”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Ovi su učenici osjetili žurnost o ovome zahtjevu. Oni su trebali Isusov mir i pribranost.

▣ **“kao što je Ivan naučio svoje učenike”** Iz Evanđelja po Ivanu 1:29-41 znamo da su neki Isusovi učenici bili prvo učenici Ivana Krstitelja.

Zadatak učitelja (rabina) bio je obučiti svoje sljedbenike na sve načine i istinama potrebnima za neovisno djelovanje u nekome trenutku u budućnosti (usp. Lk 5:33). Molitva učvršćuje ovisnost o Ocu tijekom čitavoga života. To je bio ključ Isusove misije na Zemlji (usp. Lk 10:21-24).

11:2 “I On im reče: ‘Kad molite, recite’” Izgleda kako je nečiji stav važniji nego nečije riječi, međutim, ovo određeno izražavanje podrazumijeva da oblik može biti ponovljen (usp. Mt 6:9). Lukina izvedba mnogo je kraća negoli Matejeva (usp. Mt 6:9-13). Isus je vjerojatno ponavljao Svoja učenja o tome predmetu nekoliko puta i različitim skupinama.

▣ **“Oče”** SZ uvodi prisnu obiteljsku metaforu o Bogu kao Ocu:

1. u Ponovljenome zakonu korištena je analogija o Bogu kao Ocu (Pnz 1:31; 32:6)
2. ova je analogija izjavljena u Psalmu 103:13 i razvijena u Psalmu 68:5 (otac siročadi)
3. narod Izraela često je opisan kao YHWH-in “sin” (usp. Hoš 11:1; Mal 3:17)
4. to je bilo uobičajeno u Prorocima (usp. Iz 1:2; 63:8; Izrael kao sin, Bog kao Otac, 63:16; 64:8; Jer 3:4.19; 31:9).

Isus je govorio aramejski, što znači kako mnoga mjesta gdje se pojavljuje “Otac /Oče” kao u grčkome *Pater* mogu odražavati aramejski *Abba* (usp. Lk 14:36). Ovaj prisni pojam “Tatica” ili “Tata” odražava Isusovu prisnost s Ocem; Njegovo otkrivenje toga Svojim sljedbenicima također ohrabruje našu vlastitu prisnost s Ocem. Pojam “Otac” bio je rijetko korišten u SZ-u (i ne često u rabinskoj literaturi) za YHWH-u, ali Isus ga koristi često i prožimajuće. To je glavno otkrivenje našega novog odnosa s Bogom kroz Krista. Nebo je obiteljsko iskustvo.

Postoji nekoliko drevnih grčkih uncijalnih rukopisa što mijenjaju “Oče” (MSS P⁷⁵, x, B, L) u izričaj nađen u Evanđelju po Mateju 6:9: “Naš Oče koji jesi u nebu” (MSS A, C, D, W). UBS⁴ daje kraćem čitanju ocjenu “A” (izvjesno). Lukina verzija o “Gospodinovoj molitvi” sažetija je.

▣ **“sveto neka bude Tvoje ime”** Ovo je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA. “Sveto” dolazi od korijena “biti svet” ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:35: Svet](#)) i upućuje na Božju narav (usp. 2. Kr 19:22; Ps 71:22; 78:41; 89:18; Iz 1:4; 29:23 [upotrijebljeno 28 puta u Iz]). On je odvojen od zla. Taj se pojam često koristi u Septuaginti:

1. o stvarima, Knjiga Postanka 2:3; Knjiga proroka Amosa 2:12
2. o ljudima:
  - a. prvorodeni, Knjiga Izlaska 13:2.12
  - b. Izrael, Knjiga Izlaska 19:14
  - c. svećenici, Knjiga Izlaska 19:22; 29:21; 2. Ljetopisa 26:18
  - d. leviti, Knjiga o Nehemiji 12:47.

▣ **“Tvoje kraljevstvo dolazi”** Ovaj AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA upućuje na Božju vladavinu u ljudskim srcima sad koje će jednoga dana biti usavršeno nad čitavom Zemljom. To je eshatološki naglasak ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:33: Kraljevstvo Božje](#)). O Kraljevstvu Božjem govori se u sinoptičkim Evanđeljima kao:

1. prošlost (Lk 13:28)
2. sadašnjost (Lk 17:21; Mt 4:17; 12:28)
3. budućnost (Lk 11:2; Mt 6:10).

11:3 “Daj nam svaki dan” Ovo je još jedan PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Usporednica u Evanđelju po Mateju ima AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Stih 3 naglašava našu neprekidnu dnevnu ovisnost o Bogu.

Ovo je jedan primjer tvrdnji suvremenih teologa da Luka ima promijenjenu eshatologiju koja predviđa zakašnjeli Drugi dolazak. Dokaz ide otprilike ovako: Matej ima AORIST, što podrazumijeva jednom-za-uvijek davanje (tj. eshatološko

ispunjenje), ali Luka ima PREZENT, što podrazumijeva redovito (dnevno) davanje kroz vrijeme. Ovo može biti istinito. Pavao, Lukin prijatelj i sudrug na misijskome putovanju, također naglašava zakašnjeli Drugi dolazak u 2. Poslanici Solunjanima (jedna od Pavlovih ranih Poslanica).

▣ **“svaki dan”** Luka koristi izričaj *kath' hēmeran* često (usp. Lk 9:23; 11:3; 16:19; 19:47; 22:53; Djela 2:46.47; 3:2; 16:11; 17:11). To označava ponovljeno djelovanje.

▣ **“dnevni”** Grčka riječ prevedena “dnevni” (*epiousios*) nađena je jedino ovdje i u Evanđelju po Mateju 6:11. Korištena je o gospodaru koji daje robu dovoljno hrane za izvršenje zadatka što mu je dao za taj dan (*koine* papirus nađen u Egiptu, usp. TEV). Naglasak ovdje izgleda je da:

1. vjernici se moraju pouzdati u Boga neprekidno
2. Bog provida za nas na dnevnoj osnovi (grčka idiomaska uporaba), ne jednom-za-uvijek opskrba.

Ovaj riječ može nositi i eshatološki naglasak o “kruh budućnosti ili Novoga doba”. To bi podrazumijevalo da je Kraljevstvo prisutno sada u vjernicima (analogno “vječnome životu” sad). To je “već-sad-ipak-budućnost” napetost Isusova propovijedanja.

▣ **“kruh”** Postojalo je mnogo teorija o značenju ove riječi u ovome okviru:

1. fizički kruh
2. euharistijski kruh (usp. Djela 2:46)
3. riječ kao upućivanje na Riječ Božju (usp. Mt 4:4; Lk 4:4)
4. Isus Sâm (usp. Iv 6:41.48.51.58)
5. Mesijanski kruh (usp. Lk 14:15).

Meni se čini da je najbolje ovdje doslovno, ali upotrijebljena je o Božjoj opskrbi dnevnih potreba svih vjernika.

11:4 “I oprostite nam naše grijeh” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Ovo čini se upućuje na dovršeno Božje djelo u Kristu u životima vjernika (početno opravdanje i posvećenje) kao i na neprekidnu potrebu za opraštenjem (napredujuće posvećenje, usp. 1. Iv 1:9).

Grčki pojam “grieh” znači “promašiti oznaku”. Usporednica u Evanđelju po Mateju ima Isusov aramejski “dugove”, što je židovski idiom što Lukini poganski čitatelji ne bi mogli razumjeti.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Novozavjetna svetost /posvećenje.](#)

POSEBNA TEMA: NOVOZAVJETNA SVETOST /POSVEĆENJE

NZ tvrdi da kad se grješnici okrenu k Isusu u pokajanju i vjeri (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21), oni su trenutačno opravdani i posvećeni. To je njihov novi položaj u Kristu. Bila im je pripisana Njegova pravednost (usp. Post 15:6; Rim 4). Oni su proglašeni pravednima i svetima (Božje forenzičko djelo).

Ali NZ bodri /poziva vjernike na svetost ili posvećenje. Oboje je teološki položaj u dovršenome djelu Isusa Krista te poziv bivanjem Kristo-sličnim u stavu i djelovanjima u svakodnevnome životu. Kao što je spasenje besplatni dar a košta svega u načinu života, tako je također, posvećenje.

početni odaziv

Djela apostolska 26:18
Rimljanima 15:16
1. Korinćanima 1:2-3; 6:11
2. Solunjanima 2:13
Hebrejima 2:11; 10:10,14; 13:12
2. Petrova 1:2

napredujuća Kristo-sličnost

Rimljanima 6:19
2. Korinćanima 7:1
Efežanima 1:4; 2 2:10
1. Solunjanima 3:13; 4:3-4.7; 5:2
1. Timoteju 2:15
2. Timoteju 2:21
1. Petrova 1:15-16
Hebrejima 12:14

▣ **(11:4) “Jer mi sami također opraštamo svakome tko nam je dužan”** Opraštanje je znak da je nama oprašteno (usp. Mt 5:7; 6:14-15; 7:1-2; 10:8; 18:35; Lk 6:36; Kol 3:13; Jak 2:13; 5:9). Naše opraštenje drugima nije podloga za bivanje opraštenim nama, nego ishod i dokaz novoga srca i novoga uma (tj. Novi savez, usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-35). Ovaj je izričaj jedini što se odnosi na ljudska djelovanja.

▣ **“ne vodi nas u kušnju”** Ovo je NIJEČNI AORIST AKTIVNOGA KONJUNKTIVA (“nemoj nikad”). Pojam “kušnju” (*peirazō*) pojam je što u NZ-u ima suzvuk “kušati s pogledom prema uništenju”. [Vidjeti Posebnu temu u Evandelju po Luki 10:26: Najveća zapovijed](#). Isus je rekao Svojim učenicima neka mole za ovo isto u Evandelju po Luki 22:40.46. Jakov u svojoj Poslanici 1:13 koristi drukčiju riječ (*dokimazō*) za ispitivanje, što ima suzvuk “ispitivati s pogledom prema odobrenju”. Bog nas ne ispituje /kuša zato da bi nas uništio, nego nas On kuša kako bi nas ojačao (usp. Post 22:1; Izl 16:4; 20:20; Pnz 8:2.16; 13:3; Suci 2:22; 2. Ljet 32:31; Mt 4:1; 1. Sol 2:4; 1. Pt 1:7; 4:12-16).

Nekoliko drevnih grčkih uncijalnih rukopisa dodaje izričaj iz Mateja 6:13 (MSS A, C, D, W). Lukin kraći tekst nađen je u MSS P⁷⁵, κ ^{*1}, C, L. UBS⁴ daje kraćem čitanju ocjenu “A” (izvjesno).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:5-13

⁵Onda im On reče: “Pretpostavimo da jedan od vas ima prijatelja, i ide k njemu u ponoć i reče mu: ‘Prijatelju, posudi mi tri kruha; ⁶jer moj prijatelj došao je k meni s putovanja, i nemam ništa staviti pred njega’; ⁷i iznutra on odgovori i reče: ‘Nemoj me uznemiravati; vrata su već bila zatvorena i moja djeca i ja smo u krevetu; ne mogu se dići i dati ti *bilo što*.’ ⁸Ja vam kažem, čak iako on neće ustati i dati mu *bilo što* zato jer mu je njegov prijatelj, ipak zbog njegove ustrajnosti ustati će i dati mu koliko mu treba. ⁹Tako kažem vam, molite, i bit će vam dato; tražite, i naći ćete; kucajte, i bit će vam otvoreno. ¹⁰Jer svako tko moli, prima; i onaj tko traži, nađe; i onome tko kuca, bit će otvoreno. ¹¹Sad pretpostavite da je jedan od vaših očeva zamoljen od svoga sina ribu; on mu neće dati zmiju umjesto ribe, hoće li? ¹³Ako vi dakle, bivajući zlima, znate kako dati dobre darove svojoj djeci, koliko će više vaš nebeski Otac dati Svetoga Duha onima koji Ga mole?”

11:5-13 Ovo nije priča što slikovito pokazuje Božju nevoljkost da odgovori na naše molitve, nego priča o Njegovoj voljnosti. To se naziva usporedna parabola. To je izmišljeno izvješće što ne ističe voljnost čovječanstva nego voljnost Boga.

11:5

NASB, NRSV, TEV, NJB
NKJV

“Pretpostavimo da jedan od vas”
“koji od vas”

Ovo je doslovno “tko od vas”. Luka ovo često koristi za uvod u Isusova učenja (usp. Lk 11:5.11; 12:25; 14:5.28; 15:4; 17:7). Ovaj književni uvod može se u SZ-u vidjeti u Knjizi proroka Izaije 42:23 i 50:10.

Ovaj stih kulturološki očekuje jasan “ne” odgovor (vidjeti Kenneth Bailey, *Poet and Peasant*, str. 119-141).

11:6 “jer moj prijatelj došao je k meni” Putnici mogu putovati noću kako bi izbjegli vrućinu u nekima bliskoistočnim zemljama, ali u drugima je putovanje noću bilo opasno i neuobičajeno.

▣ **“nemam ništa staviti pred njega”** Kulturološka dužnost domaćina bila je osigurati hranu.

11:7 “Nemoj me uznemiravati” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je već u tijeku. Onda vlasnik kuće opisuje dva razloga zašto ne može ustati.

11:8 Ovaj stih objašnjava glavnu točku parabole. Ustrajnost je vrlo važan vid molitve (usp. Lk 11:9-10). To nije zato jer se Bog opire, nego zato jer molitva razvija prisnost s Bogom. Naša najveća potreba jeste Bog, ne odgovor na sve naše molitve (usp. Lk 18:1-6).

Bog poziva Svoju djecu neka dođu čak i u vremenima i okolnostima što izgledaju neprimjerenima. Bog je više dostupan nego ikoji drevni domaćin (usp. Ps 23:5-6).

11:9 “molite, i bit će vam dato; tražite, i naći ćete; kucajte, i bit će vam otvoreno” Ovo su svi PREZENTI AKTIVNIH IMPERATIVA što govore o uobičajenim zapovijedima, o zapovijedima o načinu života (usp. Pnz 4:29; Jer 29:13). Važno je uravnotežiti ljudsku ustrajnost s Božjim uzvratnom naravi. Vjernici ne mogu prisiljavati Boga da učini ono što za njih nije dobro. Međutim, istovremeno, oni mogu pred svoga nebeskog Oca donijeti ikoju primijećenu potrebu u bilo koje vrijeme i toliko često koliko žele. Isus je molio istu molitvu u Getsemanskome vrtu tri puta (usp. Mk 15:36.39.41; Mt 26:39.42.44). Pavao je također molio tri puta zbog svoga trna u tijelu (usp. 2. Kor 12:8). Ali najveća stvar glede molitve nije ta da netko prima određen odgovor na svoju molbu, nego što je proveo vrijeme s Ocem!

Ustrajnost (doslovno “besramnost”) je važna (usp. Lk 18:2-8). Međutim, ona ne suzbija Božju voljnost, nego otkriva stupanj zanimanja i brige osobe koja moli. Niti nečijih mnogo riječi ni njegove ponavljane molitve neće pobuditi Oca na davanje onoga što za tu osobu nije u najboljem interesu. Najbolje što vjernici dobivaju u molitvi jeste rastući međusobni odnos i ovisnost o Bogu.

11:11-12 Oba pitanja očekuju “ne” odgovor. Isus je upotrijebio analogiju o ocu i sinu kako bi opisao tajnu molitve. Matej daje dva primjera, dok Luka daje tri (usp. Lk 11:12, iako postoji neka pomutnja u rukopisnoj predaji). Čitav naglasak na slikovitim prikazima jeste taj da će Bog dati vjernicima “dobre stvari”. Luka određuje ovo “dobre” kao “Svetoga Duha” (usp. Lk 11:13). Često je najgore što nam naš nebeski Otac može dati odgovor na naše neprimjerene, sebične molitve! Sva tri primjera igra su o onome što izgleda kao: kamen kao kruh, riba kao jegulja, i jaje kao smotan, blijed štipavac.

11:11 “**umjesto ribe**” Semitski oblik ovog uporabio bi “i umjesto toga” (usp. MSS P^{45,75}, B), dok bi običan grčki idiom zahtijevao “ne umjesto” (usp. MSS $\aleph$, A, D, L, W). Ovo jasno pokazuje kako dugo grčki pisari nisu u potpunosti razumjeli aramejski utjecaj na pisce NZ-a (čak ni Luka) i promijenili su neuobičajene semitske oblike za svoje uobičajene oblike u *koine* grčkom.

Mi nemamo točne Isusove riječi. Evanđelja nisu video trake, nego sjećanja nadahnuti Svetim Duhom. Njihove razlike ne utječu na nadahnuće ili vjerodostojnost.

11:13 Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe. Na prilično neizravan način to je potvrdilo o grješnosti svih ljudi (usp. Rim 3:9,23). Oprečje je između zlih ljudskih bića i ljubećega Boga. Bog pokazuje Svoju narav pomoću analogije o ljudskoj obitelji.

▣ “**koliko će više vaš nebeski Otac dati Svetoga Duha onima koji Ga mole**” Postoji neko pitanje o sricanju ovoga stiha. Važno je promotriti usporednicu u Evanđelju po Mateju 7:11, što zamjenjuje “Svetoga Duha” i “dobre stvari”. Rukopisi P⁴⁵ i D Evanđelja po Luki 11:13 imaju “dobar dar” (kao što ima grčki tekst što je koristio Ambrozije). Ovo čini se podrazumijeva kako je referenca više na duhovnim darovima (usp. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 53) nego na sâmom Svetom Duhu (nema ČLANA). Ja ne poznajem ni jedno mjesto u Pismima gdje piše da moramo moliti Oca za Svetog Duha budući nam je Sveti Duh dat kod spasenja. Obitavajući Duh dolazi kad je Isus primljen. Međutim, rukopisna ovjera što ima “Svetoga Duha” prevladava (usp. MSS P⁷⁵, $\aleph$, A, B, C, W).

Postoji još jedna varijanta u ovome tekstu. Oznaka za Boga može biti: (1) “Otac s neba” (usp. MSS P⁷⁵, $\aleph$, L) ili (2) “Otac će dati s neba” (usp. MS P⁴⁵ i usporednica u Mt 7:11). Kao i s većinom varijanti, značenje teksta nije narušeno.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:14-23

¹⁴I On bijaše istjerivao demona, a on bijaše nijem; kad je demon izašao, nijemi čovjek progovori; i svjetina bijaše začudena. ¹⁵Ali neki od njih rekoše: “On istjeruje demone pomoću Belzebula, vladara demona.” ¹⁶Drugi, da Ga iskušaju, bijahu zahtijevali od Njega znak s neba. ¹⁷Ali On je znao njihove misli i rekao im: “Svako kraljevstvo razdijeljeno u sebi je uništeno; i kuća *razdijeljena* u sebi pada. ¹⁸Ako je Sotona razdijeljen isto tako u sebi, kako će opstati njegovo kraljevstvo? Jer vi kažete da Ja izgonim demone pomoću Belzebula. ¹⁹I ako Ja pomoću Belzebula izgonim demone, pomoću koga ih izgone vaši sinovi? Tako oni će biti vaši suci. ²⁰Ali ako Ja izgonim demone pomoću prsta Božjeg, onda je kraljevstvo Božje došlo k vama. ²¹Kad jak čovjek, potpuno naoružan, stražari svoju vlastitu kuću, njegova su imanja neometana. ²²Ali kad ga netko jači od njega napada i nadvlada ga, on mu oduzima čitavu njegovu opremu na koju se oslanjao i razdijeli svoju pljačku. ²³On tko nije sa Mnom protiv Mene je; i on tko ne skuplja sa Mnom, prosipa.”

11:14 “**demona, a on bijaše nijem**” Evanđelje po Mateju 12:22 kaže da je demon prouzročio sljepoću kao i nijemost. I Matej 12:22-32 i Marko 3:2-30 zapisuju ovu istu raspru u drukčijim okolnostima i mjestima.

Ovdje postoji grčka rukopisna varijanta u izričaju “a on bijaše nijem”. Većina manuskripta izostavlja “a on bijaše” (usp. MSS P^{45,75}, $\aleph$, A*, B, L).

Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 158, kaže kako čitav oblik odražava semitizam korišten od Luke, ali kraće je čitanje prevladalo grčku rukopisnu ovjeru. Odbor za prijevod UBS³ stavio je izričaj u zagrade i dao mu “D” ocjenu (s velikom poteškoćom). Međutim, UBS⁴ ima ga kao “C” ocjenu (poteškoća u odlučivanju). Znanstvenici mijenjaju svoja mišljenja!

Kao i s većinom ovih varijanata, to ne utječe na potisak stiha niti ne utječe na značenje odlomka kao cjeline.

11:15 “Ali neki od njih rekoše” Evanđelje po Mateju 12:24 ima “farizej”, dok Marko 3:22 ima “pisari iz Jeruzalema”.

▣ **“(pomoću) Belzebula, vladara demona”** Belzebul je SZ-ni bog plodnosti (*Ba'al* BDB 127) Ekrona (usp. 2. Kr 1:2.3.6.16). Rukopisi NZ-a razlikuju sricanje između Belzebuba i Belzebula (usp. Mk 3:22 i Mt 10:25). To je vjerojatno zbog nakane Židova da se ismijavaju od idola laganim mijenjanjem njihovih imena. Pojam *Zebub* znači “gospodar izmeta /gnoja” a kasnije je postao naslov u judaizmu za glavnoga demona. Nađen je u Vulgati i prijevodima Pešite.

Izričaj “vladar() demona” poistovjećuje “Belzebula” kao Satanu (usp. Lk 11:18). Iako SZ štiti o odnosu između Satana i demonskoga ([vidjeti Posebnu temu u Lk 4:1: Demonsko u Starome zavjetu](#)), među-biblijska književnost (pod utjecajem zoroastrijanizma) poistovjećuje Satanu kao glavnoga demona.

Isto je tako odnos između SZ-nih palih anđela i demonskoga neizvjestan (usp. Otk 12:9). Prva Knjiga Henokova kaže kako su *nefil*i iz Knjige Postanka 6, koji su pomrli u Potopu, postali demonima koji traže fizičko tijelo.

11:16 “da Ga iskušaju” Ovaj pojam (*peirazō*, vidjeti bilješku u Lk 11:4 i [Posebnu temu u Lk 4:2: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja](#)) korišten je u NZ-u sa suzvučkom o “ispitivati s pogledom prema uništenju”.

Ovaj odlomak čini se miješa dva odvojena pitanja:

1. egzorcizme što je provodio Isus
2. ispitivanje od onih koji su željeli znak.

Egzorcizmi su sami po sebi bili najmjerodavniji znak o Isusovu podrijetlu, vlasti, i sili.

▣ **“zahtijevali od Njega znak s neba”** Oni su imali znak, egzorcizam, ali ga nisu prihvatili (usp. 1. Kor 1:22). Zahtijevanje znakova postao je Židovima glavni kamen spoticanja (usp. Lk 11:29-30; Mt 12:38; Iv 2:18; 6:30).

Traženje znaka podsjeća nas na Isusovu kušnju (usp. Mt 4; Lk 4), gdje Ga Sotona kuša neka skoči s vrha Hrama, očito na Dan blagdana koji je bio pun svjetine kako bi impresionirao svjetinu (usp. Lk 4:9).

▣ **“On je znao njihove misli”** Vidjeti bilješke u Evanđelju po Luki 5:22; 6:8; 9:47; 24:38.

11:17-18 Isus potvrđuje logičku besmislicu Svojih oponenta. Zašto bi Sotona porazio svoje vlastite slugе (usp. Lk 11:18)?

11:18 “Ako” Ovo je prvi od tri PRVA RAZREDA KONDICIONALNIH REČENICA (usp. Lk 11:18.19.20) što su pretpostavljeno istiniti s autorove točke gledišta ili za njegove književne /logičke svrhe.

Ovaj iz Evanđelja po Luki 11:19 jeste primjer o tome kako PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE nije istinit do stvarnosti, ali pomaže autoru učiniti jak, logički naglasak. U stvarnosti, ova izjava nije istinita!

▣ **“njegovo kraljevstvo”** Sotona ima kraljevstvo i želi ga zadržati i proširiti. Postoji duhovni sukob (usp. Iv 12:31; 14:30; 16:11; 2. Kor 4:4; Ef 2:2; 4:14.27; 6:11-12.16; Jak 4:7; 1. Pt 5:8-9).

11:19 “pomoću koga ih izgone vaši sinovi” Židovi su bili vrlo djelotvorni u egzorcizmima (usp. Djela 19:13-16; vidjeti od Josipa Flavija, *Antiq.* 8.2,5). Ako su nijekali Isusovu snagu da izgoni demone, kako su objašnjavali židovske egzorcizme (posebice one koji su koristili Isusovo Ime, usp. Lk 9:49-50; Mk 9:38-40)?

▣ **“Tako oni će biti vaši suci”** Barem su ovi židovski egzorcisti koji su koristili Isusovo Ime shvatili Njegovu silu. Ovo mnoštvo (Matej kaže farizeji) napravili su neoprostiv grijeh pozivanjem svjetla tame. Oni su jasno vidjeli i čuli, ali to su smatrali zlom!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”.](#)

POSEBNA TEMA: EGZEGETSKI POSTUPCI ZA TUMAČENJE “NEOPROSTIVOG GRIJEHA”

A. Zapamtite da Evanđelja odražavaju židovsku okolnost:

1. dvije vrste grijeha ([vidjeti Posebnu temu dolje: Nehotimični grijesi \[SZ\]](#), usp. Lev 4:2.22.27; 5:15.17-19; Br 15:27-31; Pnz 1:43; 17:12-13):
  - a. nehotimičan
  - b. hotimičan

2. židovska okolnost prije Pedesetnice (tj. ispunjenje Evanđelja [tj. smrt, uskrsnuće, uznesenje] i posebno osnaživanje Duha nije se još dogodilo).

B. Zabilježite književni okvir Evanđelja po Marku 3:22-30:

1. nevjera Isusove vlastite obitelji (usp. Mk 3:31-32)
2. nevjera farizeja (usp. Mk 2:24; 3:1.6.22).

C. Usporedite paralele Evanđelja, gdje se naslov "Sin Čovječji" mijenja na "sinovi čovječji":

1. Evanđelje po Mateju 12:22-37 (tj. 12:32: "riječ protiv Sina Čovječjega")
2. Evanđelje po Luki 11:14-26; 12:8-12 (tj. 12:10: "riječ protiv Sina Čovječjega")
3. Evanđelje po Marku 3:28 (tj. "Svi grijesi bit će oprošteni sinovima čovječjim").

Neoprostiv grijeh je neprekidno odbacivanje Isusa u prisutnosti velikoga svjetla. Farizeji su jasno razumjeli ali odbacili su vjerovati. U ovome smislu to je povezano sa "smrtni grijeh" u 1. Ivanovoj poslanici ([vidjeti Posebnu temu dolje: Smrtni grijeh](#)).

POSEBNA TEMA: NEHOTIMIČNI GRIJESI (SZ)

I. Zabilježite iz Knjige o Jošui 20:3:

Čitav žrtveni sustav bio je usmjeren prema onima koji su grijeshili kroz zanemarivanje ili strasti. NIDOTTE, tom 2, str. 94, izjavljuje:

"Zamisao o 'nehotimičnome' ili 'nenamjernome /iz nepažnje' (Lev 4:2) jeste i strateška i problematična (usp. Jš 4:13.22.27; 5:15.18; 22:14; Br 15:22.24-29). Zbog toga su neki znanstvenici zaključili da je prinos određen samo za nenamjerman grijeh, to jest, za grijehe koji su bili počinjeni pogrješkom ili za grijehe koji su bili učinjeni ne znajući kako je određeno djelo bilo grješno (vidjeti Milgrom, 1991., 228-29). Međutim, riječ 'nehotimičan' znači u osnovi 'pogrješno' (znači počiniti pogrješku, zastraniti). Iako to može isto tako značiti da je pogrješka bila nehotimična ili nenamjerna (vidjeti npr. Br 35:11.15.22-23; Jš 20:3.9), to neophodno nije slučaj (vidjeti 1. Sam 26:21; Prop 5:6)."

Nije bilo žrtve za bezobziran, prkosan, smišljen, ili poznat grijeh (npr. Ps 51:17). Na ovu zamisao o hotimičnosti (BDB 993) upućuje se u Levitskome zakoniku 4:2.22.27; 5:15; 22:14; Knjizi Brojeva 4:42; 15:27-31; i 19:4.

Ovo je dobro mjesto za naglasiti da zapovijed "Ne ubij" (usp. Izl 20:13; Pnz 5:17) ne znači "ubiti" (KJV), nego ne počiniti "ne-zakonsko, smišljeno ubojstvo" (BDB 953, usp. Izl 21:12-14). Postojalo je zakonsko ubijanje s predumišljajem:

1. krvna osveta
2. Sveti rat
3. sudske kazne.

II. Bilješka iz **Ponovljenoga zakona 4:42** – "nenamjerno /nehotice"

4:42 "nenamjerno" Niječni pojam (BDB 395, KB 228) upućuje na nehotimičnu smrt druga Izraelca, bez predumišljaja ili predrasuda. To bismo mogli nazvati ubojstvo iz nehata.

Nedostatak zle pobude ključni je dio. To postaje teološko središte žrtvenoga sustava. Svaki grijeh počinjen namjerno nema važeću žrtvu (usp. Izl 21:12-14; Lev 4:2.22.27; 5:15-18; 22:14; Br 15:27.30; Pnz 17:12-13; Jš 20:1-6). Čak ni žrtva za narod koju je prinosio veliki svećenik na Dan pomirenja (Lev 16) nije pokrila grijeh s predumišljajem (usp. Ps 51:14-17)! Niste li sretni što smo pod NZ-nom Isusovom žrtvom?!

POSEBNA TEMA: SMRTNI GRIJEH (1. Ivanova poslanica)

A. Hermeneutička razmatranja:

1. primjerena identifikacija mora biti povezana s povijesnom okolnošću 1. Ivanove poslanice:
  - a. prisutnost gnostičkih krivih učitelja ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:40: Gnosticizam](#)) u crkvama (usp. 1. Iv 2:19.26; 3:7; 2. Iv 7):
    - (1) “cerintskih”. “Gnostici su naučavali da je čovjek Isus primio Kristov duh kod svoga krštenja i da ga je Kristov duh napustio prije njegove smrti na križu” (usp. 1. Iv 5:6-8)
    - (2) “doketskih”. Gnostici su učili da je Isus bio Božanski duh, ne pravo ljudsko biće (usp. 1. Iv 1:1-3)
    - (3) gnosticizam otkriven u spisima drugoga stoljeća odražava da se u ljudskome tijelu očituju dva različita gledišta:
      - (a) budući je istina bila otkrivena umu, ljudsko tijelo bilo je nevažno duhovnoj kraljevini. Prema tome, što god ono želi može imati. Na ove se često upućivalo kao na antinominale /proturječne ili libertanske /sladostrastne gnostike
      - (b) druga je skupina zaključila da budući je tijelo samo po sebi zlo (tj. grčko učenje), svaka tjelesna želja mora biti izbjegnuta. Ovi su bili nazivani “asketskim” gnosticima
  - b. ovi krivi učitelji napustili su crkvu (usp. 1. Iv 2:19), ali njihov utjecaj nije!
2. primjerena identifikacija mora biti povezana s književnim okvirom čitave Poslanice:
  - a. 1. Ivanova bila je pisana kako bi suzbila krivo učenje i istinske vjernike učinila sigurnima
  - b. ove dvije svrhe mogu se vidjeti u ispitima istinskih vjernika:
    - (1) doktrinalno:
      - (a) Isus je bio pravi čovjek (usp. 1. Iv 1:1-3; 4:14)
      - (b) Isus je bio pravi Bog (usp. 1. Iv 1:2; 5:20)
      - (c) ljudi su grješni i odgovorni svetome Bogu (usp. 1. Iv 1:6.10)
      - (d) ljudima je i oprosteno te su učinjeni ispravnima s Bogom:
        - i. Isusovom smrću (usp. 1. Iv 1:7; 2:1-2; 3:16; 4:9-10.14; 5:6-8)
        - ii. vjerom u Isusa (usp. 1. Iv 1:9; 3:23; 4:15; 5:1.4-5.10-12.13):
    - (2) praktično (pozitivno):
      - (a) način života poslušnosti (usp. 1. Iv 2:3-5; 3:22.24; 5:2-3)
      - (b) način života ljubavi (1. Iv 2:10; 3:11.14.18.23; 4:7.11-12.16-18.21)
      - (c) način života Kristo-sličnosti (ne griješi, usp. 1. Iv 1:7; 2:6.29; 3:6-9; 5:18)
      - (d) način života pobjede nad zlom (usp. 1. Iv 2:13.14; 4:4; 5:4)
      - (e) Njegova riječ prebiva u njima (usp. 1. Iv 1:10; 2:14)
      - (f) oni imaju Duha (usp. 1. Iv 3:24; 4:4-6.13)
      - (g) odgovorena molitva (usp. 1. Iv 5:14-15)
    - (3) praktično (negativno):
      - (a) način života grijeha (usp. 1. Iv 3:8-10)
      - (b) način života mržnje (usp. 1. Iv 2:9.11; 3:15; 4:20)
      - (c) način života neposlušnosti (usp. 1. Iv 2:4; 3:4)
      - (d) ljube svijet (usp. 1. Iv 2:15-16)
      - (e) niječu Krista (niječu Oca i Sina, usp. 1. Iv 2:22-23; 4:2-3; 5:10-12)
3. primjerena identifikacija mora biti povezana s posebnim temama u mjerodavnom tekstu (usp. 1. Iv 5:16-17):
  - a. odnosi li se pojam “brat” u 1. Ivanovoj 5:16 i na onog koji počinja grijeh koji ne vodi u smrt i na one koji počinjaju grijeh koji vodi u smrt?
  - b. jesu li prijestupnici koji su jednom napravili prijestup članovi Crkve (usp. 1. Iv 2:19)?
  - c. što je tekstualna važnost:
    - (1) bez ČLANA s pojmom “grijev”?
    - (2) GLAGOL “vidi” kao TREĆI RAZRED KONDICIONALA s AORISTOM AKTIVNOGA KONJUNKTIVA?

- d. kako mogu molitve jednoga kršćanina (usp. Jak 5:15-16) obnoviti vječni život, *zōē*, drugome bez osobnoga pokajanja toga grješnika?
- e. kako se 1. Ivanova 5:17 odnosi na vrste grijeha (smrtni, ne-smrtni)?

B. Teološke poteškoće:

1. smije li tumač pokušati povezati ovaj tekst s:
  - a. “neoprostivim” grijehom iz Evanđelja ([vidjeti Posebnu temu u Lk 11:19: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”](#))
  - b. “jednom izašli” iz Poslanice Hebrejima 6 i 10.

Okvir 1. Ivanove poslanice izgleda kako je uspoređan s neoprostivim grijehom farizeja u Isusovu vremenu (usp. Mt 12:22-37; Mk 3:22-29) kao i s nevjerujućim Židovima Poslanice Hebrejima 6 i 10. Sve tri skupine (farizeji, nevjerujući Židovi, i gnostički krivi učitelji) jasno su čuli Evanđelje, ali odbacili su pouzdati se u Isusa Krista
2. smiju li suvremena denominacijska pitanja biti rešetka za viđenje ovoga teksta?

Evangelikalizam je prenaplašavao početak kršćaninova iskustva a zanemario neprekidni način života dokaza istinske vjere. Naša suvremena teološka pitanja šokirala bi kršćane prvoga stoljeća. Mi želimo “izvjesnost” temeljenu na izdvojenim biblijskim “dokaznim tekstovima” i našima vlastitim logičkim oduzimanjima ili denominacijskim predrasudama.

Naša teološka pitanja, rešetke, i različitosti odražavaju naše vlastite nesigurnosti. Mi želimo više obavijesti i objašnjenja nego što Biblija osigurava, tako naše sustavne teologije uzimaju neke male kriške Pisma i ispletu ogromne mreže logičkih, zapadnjačkih, posebnih doktrina!

Isusove riječi u Evanđelju po Mateju 7 i Marku 7 bile su primjerene za Ranu crkvu! Isus traži učenike, ne odluke, dugoročni način života vjere, ne kratkoročni pojam emocionalne vjere (usp. Mt 13:10-23; 28:18-20; Iv 8:31-59). Kršćanstvo nije izdvojeni prošli čin, nego neprekidno pokajanje, vjera, poslušnost, i ustrajnost. Kršćanstvo nije karta za Nebo, kupljena u prošlosti, niti policica osiguranja protiv požara uzeta kako bi nekoga zaštitila od načina života sebičnosti, bezbožnoga življenja! [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:46: Apostazija \[otpadništvo\] \(*aphistēmi*\)](#).
3. upućuje li smrtni grijeh na fizičku smrt ili vječnu smrt? Ivanova uporaba pojma *zōē* u ovome okviru podrazumijeva suprotivost što upućuje na vječnu smrt. Je li moguće da Bog uzima doma (fizička smrt) djecu koja griješe? Suzvuk ovoga okvira jeste da su: (1) molitve braće /sestara vjernika i (2) osobno pokajanje prekršitelja povezane kako bi se obnovili vjernici, ali ako nastave u načinu života što donosi sramotu vjernoj zajednici, onda ishod može biti “u nezgodan trenutak” ili rani fizički rastanak od ovog života (usp. *When Critics Ask* od Normana Geislera i Thomasa Howea, str. 541).

11:20 “prsta Božjeg” Ovaj je izričaj upotrijebljen nekoliko puta u SZ-u:

1. Bog kao Stvoritelj, Psalam 8:3
2. Bog kao Davatelj otkrivenja, Knjiga Izlaska 31:18; Ponovljeni zakon 9:10
3. Bog kao Iskupitelj, pošast koja je donijela oslobođenje iz Egipta, Knjiga Izlaska 8:19.

Ovo je antropomorfistički izričaj ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:51: Bog opisan kao čovjek \[antropomorfistički jezik\]](#)). Ljudi imaju jedino zemaljski rječnik za opis duhovnih osoba, događaja, i stvari. Naš čitav jezik o Bogu jeste analogan i metaforičan. Bog je osoba i, stoga, Biblija Ga opisuje u ljudskim pojmovima (fizičkim, emocionalnim, odnosnim). Bog je vječan Duh, prisutan kroz Stvorenje. On nema ljudsko tijelo, iako On može uzeti taj oblik (npr. Post 3:8; 18:33; Lev 26:12; Pnz 23:14).

▣ **“onda je kraljevstvo Božje došlo k vama”** Logika je nadmoćna. Ako Isus izgoni demone Božjom silom, onda je On Mesija. Odbacivanje Njega i Njegove sile i vlasti od strane mnoštva bilo je odbacivanje YHWH (usp. 1. Iv 5:10-12).

Istjerivanje demona pokazalo je poraz Sotone i njegova kraljevstva. Eshatološki događaj (usp. Iz 24:21-23; Otk 20:1-3) došao je u Isusovoj službi. Kraljevstvo je sadašnjost (usp. Mt 12:28), ipak budućnost! To je NZ-na napetost “već” ali “ne još”. Sotona je poražen i biva poraženim!

11:21-22 Isusova snaga nad kraljevstvom Sotone i njegovim sljedbenicima pokazuje Isusovu Bogom danu vlast. Egzorcizam što je provodio Isus i onima koje je On ovlastio jasno pokazuje Božju snagu nad đavlom (čak “jak, potpuno naoružan” - PERFECT PASIVNOGA PARTICIPA). Sotona je bespomoćan protiv Isusa (usp. Lk 11:22; 10:18).

11:22 “pljačku” Ovo može biti smjeranje na Knjigu proroka Izaije 53:12b (“On će razdijeliti plijen s jakim”). To (*skulon*) je metafora o vojnoj pobjedi, dijeljenje plijena (usp. Septuaginta u Izl 15:9; Br 31:11.12.26.27; 1. Sam 23:3).

11:23 Ovo se naizgled suproti Evanđelju po Luki 9:50, ali sjetite se onih kojima Isus govori. U Luki 9:50 On naslovljava Svoje učenike govoreći im o trpeljivosti. Židovski egzorcisti ili drugi učenici prepoznali su Isusovu silu i koristili je za pomaganje ljudima. Međutim, ovdje su oni koji pokušavaju iskušavati Isusa (usp. Lk 11:16) koji su odbacili Njegovu silu i vlast od Boga tvrdeći kako On koristi silu Sotone. Postoje dva potpuno različita okvira i primatelja!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:24-26

²⁴“Dok nečisti duh izade iz čovjeka, on prolazi kroz bezvodna mjesta tražeći odmor, i ne našavši ikojega, reče: ‘Vratit ću se svojoj kući iz koje sam došao.’ ²⁵I kad dođe, on ju nade očišćenu i uređenu. ²⁶Onda ode i uzme *sobom* sedam drugih duhova više zlih od sebe, i oni uđu i ostanu tamo; i zadnje stanje toga čovjeka postaje gorim od prvog.”

11:24-26 Ovaj odlomak ima tri moguća značenja:

1. židovski egzorcisti izvodili su egzorcizme bez osobne vjere, i demonski duh se vratio
2. to je smjeranje na nacionalni Izrael u smislu njihova odbacivanja štovanja idola bez da su to zamijenili s odnosom vjere prema YHWH-i
3. to je upućivalo na propovijedanje Ivana Krstitelja, kojeg su prihvatili kao onoga koji biva od Boga, dok su odbacili Isusa.

Zadnje stanje bilo je daleko gore nego postojeća poteškoća.

11:24 “nečisti duh” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u;](#) i bilješku o egzorcizmu u Luki 4:35.

▣ **“on prolazi kroz bezvodna mjesta tražeći odmor”** U SZ-u demoni su živjeli u nenastanjenim mjestima (usp. Lev 16:10; Iz 13:21; 34:11).

Pojam “odmor” (*anapausis*) korišten je su Septuaginti u Knjizi proroka Izaije 34:14 (prema Josephu A. Fitzmyeru, *The Gospel According to Luke*, tom 2, str. 925), što opisuje odmarališna mjesta *Lilit* (ženskoga noćnog demona). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:1: Demonsko u Starome zavjetu.](#)

11:26 “sedam drugih duhova” Ovo je metaforički za jaču opsjednutost.

▣ **“zadnje stanje toga čovjeka postaje gorim od prvog”** Zlo, ako se s njim ne bavi s odlučnom vjerom u Krista, može se razvijati i napredovati. Zlo može i bit će pojačano jer je njegov konačan cilj uništenje osobe.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:27-28

²⁷Dok Isus bijaše govorio ove stvari, jedna od žena u mnoštvu podigne svoj glas i reče Mu: “Blagoslovljena je maternica što Tebe rodi i grudi koje su Tebe dojile.” ²⁸Ali On reče: “Naprotiv, blagoslovljeni su oni koji čuju riječ Božju i drže ju.”

11:27 Usporednica u Evanđelju po Mateju 12:46-50 zapisuje izvješće o Isusovoj majci i braći koji traže posjetu. Luka je zapisao to ranije u Luki 8:19-21.

Ovo nam pokazuje da Evanđelja nisu građena kronološki. To ne gubi na vrijednosti njihove povijesnosti, nego nam pomaže sjetiti se da Evanđelja nisu suvremene, zapadnjačke uzrok-i-posljedica /uzročno-posljedične, redosljedne povijesti, niti su njihovi životopisi. Glavno pitanje jeste Osoba i djelo Krista.

11:28 “Ali On reče” Isus je bio zahvalan ženinoj potvrdi odobravanja, ali On je potvrdio kako čak bliskiji odnosi (čak blagoslov) postoji između onih koji čuju i slijede (usp. Lk 6:46-49) Njegovu poruku više od onih koji su obiteljske veze (tj. krvni rod).

NASB
NKJV
NRSV, TEV
NJB

“Naprotiv”
“više od”
“radije”
“više”

Grčka složenica (*men + oun*) ima nekoliko suzvuka. Ona potvrđuje što je upravo bilo rečeno i dodaje joj to. To može: (1) potvrditi, (2) nijekati, ili (3) ići iza nje (usp. Rim 9:20; 10:18; Fil 3:8). Mogućnost tri odgovora ovome okviru bolje.

▣ **“blagoslovljeni su oni koji čuju riječ Božju i drže ju”** Ovo je usporednica s Evanđeljem po Luki 8:21. Ovo su oba PREZENTI AKTIVNIH PARTICIPA. Zajedno oni odražavaju hebrejsku riječ *shema*, Ponovljeni zakon 6:4-6. Isusova istinska obitelj su oni koji čuju i vrše Božju volju izraženu u Božjoj riječi! Bog želi ljude koji otkrivaju i očituju Njegove osobine svijetu.

Isus jeste Onaj koji daje riječ (*Logos*) i On jeste Riječ (usp. Iv 1:1). Vjernici su blagoslovljeni kad čuju i vrše Evanđelje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:29-32

²⁹Dok se svjetina uvećala, On započe govoriti: “Ovaj naraštaj je pokvaren naraštaj; on traži znak, a *ipak* nikakav znak neće im biti dan nego znak Jone. ³⁰Jer baš kao što je Jona postao znakom Ninivljanima, tako će Sin Čovječji biti ovome naraštaju. ³¹Kraljica Juga ustat će s ljudima ovoga naraštaja na sudu i otpužiti ih, jer je ona došla s krajeva zemlje kako bi čula mudrost Salomona; i gle, nešto veće od Salomona je ovdje. ³²Ljudi iz Ninive ustat će s ovim naraštajem na sud i optužiti ga, jer oni se nisu pokajali na propovijedanje Jone; i gle, nešto veće od Jone je ovdje.”

11:29 “Ovaj naraštaj je pokvaren naraštaj” Usporednica u Evanđelju po Mateju (usp. Lk 12:38-42) naziva ih “zao i preljubnički naraštaj”, što Lukini poganski slušatelji ne bi mogli shvatiti u njegovu SZ-nom suzvuku (tj. bezvjerni, idolopoklonički, npr. Izl 34:15-16; Pnz 31:16; Suci 2:17; 8:27; Ez 6:9; 23:30; Hoš 3:1; 4:12; 9:1). Ovaj stih može upućivati na Luku 11:16.

▣ **“on traži znak”** U Evanđelju po Marku 8:11-12 Isus odbija dati znak! I Matej i Luka zapisuju kako Isus smjera na znak proroka Jone:

1. Matej na njegovo bivanje u velikoj ribi tri dana (tj. Isusovo uskrsnuće)
2. Luka na njegovo propovijedanje o pokajanju Ninivljana (tj. što svjetina mora učiniti).

Oni su čuli Isusova učenja i vidjeli su iscjeljenja te egzorcizme što je On izvodio, ali oni su željeli neki konačan znak kako bi ih uvjerio da vjeruju u Njega. To je točna ista kušnja iz Mateja 4:5-7, kojoj Isus nije podlegao. Međutim, u stvarnosti, On im je davao znak za znakom, ali oni nisu htjeli ili nisu mogli vidjeti!

▣ **“ipak nikakav znak neće im biti dan nego znak Jone”** Usporednica u Evanđelju po Mateju (Mt 12:38-42) naglašava Jonu u velikoj ribi tri dana kao što je Isus bio u grobu (Hadesu) tri dana. Mi moramo zapamtiti kako ova tri dana po židovskome računanju, nisu tri razdoblja od po dvadeset i četiri sata. Svaki dio dana, što je za njih bilo od večeri do večeri (usp. Post 1), računao se kao puni dan. Isusovo smjerenje na Jonu potvrđuje povijesnost proroka Jone (kao što čini 2. Kr 14:25). To je točno to isto iskustvo u velikoj ribi što je korišteno kao analogija. Isto tako, Jonino propovijedanje ishodilo je u spasenju pogana (Lukino ciljano slušateljstvo bili su pogani).

Luka naglašava pokajanje Ninivljana zbog Jonina propovijedanja. U Evanđelju po Luki Isus poziva svjetinu na pokajanje u svjetlu Njegovih učenja i čudesa kao SZ-ni znak što su vidjeli (usp. Lk 11:32).

11:30 Jonino propovijedanje bilo je ono što je Bog upotrijebio kako bi prouzročio drevnoj Ninivi, glavnome gradu zle i okrutne Asirije (Izraelov neprijatelj), pokajanje. Usporednica u Evanđelju po Mateju koristi Jonu u velikoj ribi tri dana i Isusova tri dana u zemlji kao znak.

11:31 “Kraljica Juga” Ovo upućuje na posjetu kraljice Šebe (poganke) kako bi čula Salomonovu mudrost zapisanu u 1. Knjizi o Kraljevima 10 i 2. Ljetopisa 9.

▣ **“nešto veće od Salamona je ovdje”** Kakva strahovita samo-potvrda i samo-razumijevanje ovoga stolara iz Nazareta. On je sebe vidio kao onoga koji ima veću mudrost (t. “nešto”) od Salamona (usp. Lk 11:49.52).

Isus, u Svojim razgovorima s različitim skupinama, jasno potvrđuje kako je On “veći od”:

1. Hrama, Evanđelje po Mateju 12:6.8
2. Jone, Evanđelje po Mateju 12:41; Luka 11:31
3. Salamona, Evanđelje po Mateju 12:42; Luka 11:32
4. Jakova, Evanđelje po Ivanu 4:12
5. Ivana Krstitelja, Evanđelje po Ivanu 5:36
6. Abrahama, Evanđelje po Ivanu 8:53.

Ovo je ili razbacivanje ludog čovjeka ili svjedok utjelovljenoga Božanstva! Svaki slušatelj /čitatelj mora odlučiti.

11:32 “Ljudi iz Ninive” Ovo je očito srodna uporaba “ljudi” kao narod.

▣ **“nešto veće od Jone je ovdje”** Zabilježite ponovno “nešto”. Isusova mudrost i poruka veći su od ikoje SZ-ne mudrosti i poruke. Jonina poruka prouzročila je poganskom narodu pokajanje. Isusova poruka veća je od Jonine, ali ovi religijski vođe neće se pokajati i povjerovati. Njihova osuda daleko je gora zbog toliko nadmoćnije poruke što su čuli!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:33-36

³³“Nitko, nakon što upali svjetiljku, ne stavlja je u podrum niti pod košaru, nego na svijećnjak, tako da oni koji uđu mogu vidjeti svjetlo. ³⁴Oko je svjetiljka tvoga tijela; kad je tvoje oko čisto, tvoje čitavo tijelo također je puno svjetla; ali kad je ono bolesno, tvoje je tijelo također puno tmine. ³⁵Dakle pazi da svjetlost u tebi nije tmina. ³⁶Ako je stoga tvoje čitavo tijelo puno svjetla, bez tame u njemu, ono će biti čitavo osvijetljeno, kao kad svjetiljka osvjetljuje tebe sa svojim zrakama.”

11:33-36 Ove su iste metafore upotrijebljene u Evanđelju po Mateju 5:15; Marku 4:21; i Luki 8:16, ali s različitim primjenama. Očevidno je Isus koristio iste slikovite prikaze u različitim okolnostima. Ovdje one upućuju na stavove i otvorenost čovječanstva prema Bogu u Kristu.

Ovo se uobičajeno naziva neoprostiv grijeh ([vidjeti Posebnu temu u Lk 11:19: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”](#)). Vidjeti bilješke dolje iz mojih komentara o usporednim okvirima u Marku 3:29 i Mateju 12:31-32.

“Marko 3:29: “ali tko god bogohuli protiv Svetoga Duha” Ovo mora biti shvaćeno u svojoj povijesnoj okolnosti prije Pedesetnice. To je bilo uporabljeno u smislu o odbačenosti Božje istine. Učenje ovoga stiha uobičajeno je nazvano ‘neoprostiv grijeh’. To mora biti tumačeno u svjetlu sljedećega mjerila:

1. razlike u SZ-u između ‘hotimičnih’ i ‘nehotimičnih grijeha’ (usp. Br 15:27-31)
2. nevjere Isusove vlastite obitelji suprotstavljene s nevjerom farizeja u ovome okviru
3. izjava o oprost u Marku 3:28
4. razlika između usporednica u Evanđeljima, posebice promjene od ‘Sin Čovječji’ (usp. Mt 12:32; Lk 12:10) na ‘sinovi čovječji /ljudski’ (usp. Mt 12:31; Mk 3:28).

U svjetlu gore navedenoga, ovaj je grijeh bio počinjen od onih koji, u prisutnosti velikoga svjetla i razumijevanja, još uvijek odbacuju Isusa kao Božje sredstvo otkrivenja i spasenja. Oni okreću svjetlo Evanđelja u tamu Sotone (usp. Mk 3:30). Oni odbacuju privlačenje u uvjeravanje Duha (usp. Iv 6:44.65). Neoprostiv grijeh nije odbacivanje od Boga zbog nekoga pojedinačnog čina ili riječi, nego neprestano, neprekidno odbacivanje Boga u Kristu od strane tvrdoglavih nevjernika (tj. pisara i farizeja).

Ovaj grijeh može jedino biti počinjen od onih koji su bili izloženi Evanđelju. Oni koji su čuli poruku o Isusu jasno su najodgovorniji za njeno odbacivanje. Ovo je posebice istina o suvremenim kulturama koje neprekidno imaju pristup Evanđelju, ali odbacuju Isusa (tj. Amerika, zapadnjačka kultura).

▣ **“nikad nemaju oprost”** Ova izjava mora biti u ravnoteži s Evanđeljem po Marku 3:28.

▣ **“nego je kriv za vječni grijeh”** Ovo je bilo voljno odbacivanje Evanđelja (tj. Osobe i djela Isusa) u prisutnosti velikoga svjetla!

Postoje mnogo varijanti što se odnose na izričaj ‘vječni grijeh’. Neki drevni grčki rukopisi: (1) mijenjaju ga na izričaj u GENITIVU (tj. *hamartias*) - C*, D, W; (2) dodali su ‘osudu’ (tj. *kriseōs*) - A i C2 (usp. KJV); ili (3) dodali su ‘muku’ (tj. *kolaseōs*), miniskula [malo slovo] 1234.

Za rane pisare bilo je potresno govoriti o ‘vječnome grijehu’. Robert B. Girdlestone, u svojoj knjizi *Synonyms of the Old Testament*, ima zanimljiv osvrt o riječi ‘vječno’:

‘Pridjev *aiōnios* upotrijebljen je više od četrdeset puta u NZ-u obzirom na *vječni život*, što je dijelom smatrano kao sadašnji dar, dijelom kao obećanje za budućnost. Također se odnosilo na Božje beskonačno postojanje u Poslanici Rimljanima 16.26; na beskonačnu učinkovitost Božjega pomazanja u Hebrejima 9:12; 13:20; i prošla doba u Rimljanima 16:25; 2. Timoteju poslanici 1:9; Titu poslanici 1:2.

Ova riječ korištena je s upućivanjem na *vječnu vatru*, Matej 18:8.25.41; Juda 7; *vječnu osudu*, Matej 25:46; *vječni sud* ili *osudu*, Marko 3:29, Hebrejima 6:2; *vječno uništenje*, 2. Solunjanima 1:9. Riječ u ovim odlomcima podrazumijeva *konačnost*, i očito znači da će kad budu ove osude nanijete, vrijeme ispitivanja, promjene, ili prilike za ponovno dobivanje sreće, proći u potpunosti i za uvijek. Mi shvaćamo vrlo malo o budućnosti, o odnosu ljudskoga života s ostatkom postojanja, i o moralnoj težini nevjere, dok se gleda u svjetlu vječnosti. Ako je, u jednu ruku, krivo dodati Božjoj riječi, onda s druge strane ne smijemo oduzeti od nje; i ako smo podlegli pod doktrinom vječne osude kao one koja je iznijeta u Pismu, moramo biti zadovoljni čekati, prionuti uz Evanđelje o Božjoj ljubavi u Kristu, sa spoznajom kako postoji mračna pozadina koju nismo kadri shvatiti” (str. 318-319).

“**Matej 12:31-32:** Ovo upućivanje na bogohulje protiv Duha često je nazvano ‘neoprostiv grijeh’. Iz usporednice u Evanđelju po Marku 3:28 očito je da ‘Sin Čovječji’ nije bio naslov za Isusa u ovome okviru nego svojstvena uporaba hebrejskoga idioma ‘sinovi čovječji’ ili ‘čovječanstvo’. Ovo je podržano usporednošću Mateja 3:31 i 3:32. Grijeh o kojem se raspravljalo nije bio grijeh zanemarivanja, nego voljno odbacivanje Boga i Njegove istine u prisutnosti velikoga svjetla. Mnogi su ljudi zabrinuti jesu li počinili taj grijeh. Ljudi koji žude spoznati Boga ili se boje da su počinili taj grijeh nisu ga počinili! Taj grijeh je neprekidno odbacivanje Isusa u prisutnosti velikoga svjetla, do točke okorjelosti. To je slično Poslanici Hebrejima 6 i 10.”

11:34

NASB, NJB

“čisto”

NKJV, NIV

“dobro”

NRSV

“zdravo”

TEV, REB

“zdravo”

Vidjeti bilješku u Evanđelju po Mateju 6:22-23 na www.freebiblecommentary.org.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Velikodušno /iskreno \(*haplotēs*\).](#)

POSEBNA TEMA: VELIKODUŠNO /ISKRENO (*haplotēs*)

Ovaj je pojam (*haplotēs*) imao dva suzvuca, “velikodušno” ili “iskreno”. To je bila metafora vezana na viđenje. U SZ-u oko je bilo korišteno kao metafora za pobudu na dva načina:

1.   zlo oko (škrt, usp. Pnz 15:9 i Izr 23:6; 28:22)
2.   dobro oko (velikodušno, usp. Izr 22:9).

Isus je slijedio ovu uporabu (usp. Mt 6:22-23; 20:15).

Pavao koristi pojam u dva smisla:

1.   “jednostavnost, iskrenost, čednost” (usp. 2. Kor 1:12; 11:3; Ef 6:5; Kol 3:22)
2.   “darežljivost /slobodoumnost” (usp. Rim 12:8; 2. Kor 8:2; 9:11.13).

11:36

NASB, NRSV, NJB

“zrakama”

NKJV

“svjetlećim sjajem”

TEV

“svojom sjajnošću”

REB, NIV

“svijetli”

Ova riječ obično znači “bljesak” (usp. Lk 17:24; 24:4), ali ovdje ona označava “svjetleći sjaj” (vidjeti Harold Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, str. 57).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:37-41

³⁷Sad kad je On govorio, farizej Ga zamoli da ruča s njim; i On ode, i sjedne za stol. ³⁸Kad farizej vidje to, on bijaše iznenađen što se On nije prvo obredno oprao prije jela. ³⁹Ali Gospodin mu reče: “Sad vi farizeji čistite vanjštinu čaše i plitice; ali unutar vas, vi ste puni pljačke i pokvarenosti. ⁴⁰Vi ludaci, nije li On koji je stvorio vanjštinu stvorio unutrašnjost također? ⁴¹Ali dajete ono što je unutra kao milostinju, i onda su sve stvari čiste za vas.”

11:37 “farizej ... zamoli” Zapamtite ovaj se okvir bavi s odbacivanjem Isusa od strane farizeja. Ovo izvješće (usp. Lk 11:37-41) slikovito prikazuje njihovu duhovnu sljepoću za glavne istine i cjepidlačenje na legalizmu temeljenome na odredbama Talmuda (ljudske tradicije, usp. Iz 29:13). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 5:17: Farizeji.](#)

▣ **“ruča”** Pojmovi *ariston* i *deipnon* razlikuju jelo oko podneva (ili ranije, usp. Mt 22:4; Iv 21:12.15) i obilno jelo oko 16 sati (usp. Lk 14:12). Ovaj prvi pojam upotrijebljen je ovdje za rano jelo u podne.

11:38 “Kad farizej vidje to, on bijaše iznenađen što se On nije prvo obredno oprao prije jela” Očito je Isus, sa svrhom, ispustio ovu očekivanu rabinsku obrednu proceduru zato da dovede farizeja do razgovora (ovo je usporedno s Isusovim djelovanjima u subotu).

Riječ oprati je *baptizō*, gdje ona znači obredno očišćenje pranjem. Suvremeni tumači moraju biti pozorni glede uporabe etimologije da dogmatski odrede grčke riječi i onda umetnu njihovu tehničku odredbu (umiranje pomoću uranjanja) na svako mjesto gdje je riječ korištena. Ovaj okvir ne upućuje na uranjanje, nego na židovski obred očišćenja određenih količina (dva kokošja jaja) vode preko lakta dok se ne pokapaju prsti i onda ponovno od prstiju sve dok se ne pokapa lakat.

Postoji dobar članak od Roberta B. Girdlestonea u *Synonyms of the Old Testament*, str. 152-157 o hebrejskoj riječi *thaval* i grčkoj *baptizō*.

11:39 “Sad vi farizeji čistite vanjštinu čaše i plitice” Isus je želio raspraviti usmjerenost farizeja na trenutačne pojedinosti (Talmud) kao znak bivanja duhovnima. Srce jeste ključ za sva religijska djelovanja. Bog poznaje srce (usp. 1. Sam 2:7; 16:7; 1. Kr 8:39; 1. Ljet 28:9; 2. Ljet 6:30; Ps 7:9; 44:21; Izr 15:11; 21:2; Jer 11:20; 17:9-10; 20:12; Lk 16:15; Djela 1:24; 15:8; Rim 8:27).

11:40 Ovo pitanje očekuje “da” odgovor.

▣ **“Vi ludaci”** [Vidjeti Posebnu temu dolje: Budalasto /glupavo.](#)

POSEBNA TEMA: BUDALASTO /GLUPAVO

Ovaj stav /osoba izraženo je s nekoliko SZ-nih pojmova:

1. “budala”, “budalasta osoba” (BDB 17, KB 21) – usp. Knjiga o Jobu 5:2.3; Psalam 107:17; Izreke 1:7 (i mnogi drugi navodi); Knjiga proroka Izaije 19:11; 35:8; Jeremija 4:22; Hošea 9:7
2. “samouvjeren” (BDB 493, KB 489) – usp. Ps 49:10; 92:6; 94:8; Izr 1:22.32 (mnogo više navoda); Knjiga Propovjednika 2:14-16; 5:1.3.4 (mnogo više navoda)
3. “isprazna osoba” (BDB 614, KB 663) – usp. Ponovljeni zakon 32:6.21; 2. Knjiga o Samuelu 3:33; 13:13; Job 2:10; 30:8; Psalam 14:1; 39:8; 53:1; 74:18.22; Izreke 17:7.21; 30:22; Knjiga proroka Jeremije 17:11
4. “tvrdoglav” (BDB 698, KB 754) – usp. Knjiga Postanka 31:28; 1. Samuelova 13:13; 2. Samuelova 15:31; 24:10; 1. Ljetopisa 21:8; 2. Ljetopisa 16:9; Propovjednik 2:19; 10:3.14; Knjiga proroka Izaije 44:25; Jer. 5:21.

Isus je koristio tri riječi za opis budalastih /ludih ljudi:

1. *aphrōn*, Evanđelje po Luki 11:40; 12:20
2. *anoētos*, Evanđelje po Luki 24:25
3. *mōros*, Evanđelje po Mateju 5:22; 23:17.19.

Najjača Isusova izjava što se tiče uporabe ove karakterizacije jedne osobe od strane druge osobe jeste u Mateju 5:22, gdje *mōros* odražava aramejsku riječ *raca*, što znači nesposobna za život. Taj se odjeljak ne bavi s posebnim naslovima kako netko može ili ne može nazivati drugu osobu, nego s pretpostavljenim vjernikovim stavom prema drugima, posebice zavjetnoj braći.

Grčki pojam, *mōros*, preveden “budala /luđak”, morao je odražavati aramejski pojam *raca*. Međutim, Isusova igra riječi nije bila na grčku riječ *mōros*, nego prvenstveno na hebrejsku riječ *mōreh*, BDB 598, što znači “pobuniti se protiv Boga” (usp. Br 20:10; Pnz 21:18.20; vidjeti F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 42). Isus je nazivao farizeje tim posebnim pojmom u Mateju 23:17. Ne samo naša djelovanja, nego naši porivi, stavovi, i svrhe određuju grijeh protiv našega ljudskog druga. Ubojstvo, što se tiče Boga, može biti misao! Mržnja našega brata ili sestre jasno pokazuje da ne poznajemo Boga (usp. 1. Iv 2:9-11; 3:15, i 4:20). Društveno govoreći, misao puna mržnje bolja je od smrti, ali zapamtite da ovaj odjeljak Pisma ima cilj slomiti svu samo-pravednost i ponos u nečijoj vlastitoj pobožnosti.

Pavao sledi SZ i Isusa u uporabi nekoliko pojmova za opis budalastih /ludih ljudi:

1. *aphrōn*, 1. Poslanica Korinćanima 15:36; 2. Korinćanima 11:16.19; 12:6.11
2. *mōros*, 1. Poslanica Korinćanima 3:18; 4:10 i srodan oblik u Rimljanima 1:22.

Ljudi koji tvrde da poznaju Boga, ali misle i djeluju na neprimjerene načine, često su okarakterizirani kao jasni mislitelji! Pavlovi sarkastički osvrti, toliko tečni u 1. i 2. Poslanici Korinćanima, otkrivaju takvu vrstu osobe. Oni su bili toliko uvjereni kako posjeduju znanje da nisu mogli vidjeti niti shvatiti istinsko znanje!

11:41

NASB

NKJV, NRSV, NJB

TEV

“milostinju”

“milodar”

—

Ovaj stih čini se podrazumijeva da ako je unutrašnjost šalice ljubeća i poslušna, onda će ona pokazati prema van očitovanja ljubavi za siromašne i potrebite, ne legalizam i elitizam (usp. Lk 11:42; Mih 6:8). [Vidjeti Posebnu temu dolje: Milostinja.](#)

POSEBNA TEMA: MILOSTINJA

I. POJAM

- A. Ovaj se pojam razvio unutar judaizma.
- B. Upućuje na davanje siromašnima /ili potrebitima.
- C. Engleska riječ, milostinja, dolazi od skraćenoga grčkog pojma *eleēmosunē*.

II. STAROZAVJETNA ZAMISAO

- A. Zamisao o pomaganju siromašnih bila je izražena ranije u Tori:
  1. tipičan okvir, Ponovljeni zakon 15:7-11
  2. “skupljati /pabirčiti”, ostavljajući dio žetve za siromašne, Levitski zakonik 19:9; 23:22; Ponovljeni zakon 24:20
  3. “subotnja godina”, dopuštajući siromašnima jesti proizvode sedme, godine ugara, Knjiga Izlaska 23:10-11; Levitski zakonik 25:2-7.
- B. Zamisao se razvila u Mudrosnoj književnosti (izdvojeni primjeri):
  1. Knjiga o Jobu 5:8-16; 29:12-17 (poročni opisani u 24:1-12)
  2. Psalmi, 11:7
  3. Izreke 11:4; 14:21.31; 16:6; 21:3.13.

III. RAZVITAK U JUDAIZMU

- A. Prva podjela Mišne bavi se s time kako postupati sa siromašnima, potrebitima, i mjesnim levitima.
- B. Izdvojeni navodi:
  1. Knjiga Propovjednika (također poznata kao Mudrost Ben Siraha) 3:30: “kao što voda gasi razbuktalu vatru, tako milostinja okajava grijeh” (NRSV)
  2. Knjiga Tobije 4:6-11: ⁶“Jer ako činiš po istini, uspijevat ćeš u djelima svojim, kao svi oni koji čine pravdu. ⁷Dijeli milostinju od svoga dobra: kad dijeliš milostinju, neka ti ne bude oko stisnuto. Ne okreći lica od siromaha, pa ni Bog neće okrenuti lica od tebe. ⁸Od onoga što imaš i prema tome

koliko imaš dijeli milostinju: Imaš li malo, daj malo, ali ne oklijevaj dati milostinju. ⁹Jer dobar polog spremaš sebi za dan potrebe. ¹⁰Udijeljena milostinja oslobađa od smrti i ne dopušta da odeš u mrak. ¹¹Jer milostinja je mio dar pred licem Svevišnjega.” (KS, Zagreb, 1994.)

3. Knjiga Tobije 12:8-9: ⁸“Dobra je molitva s postom, s milostinjom i s pravednošću. Bolje je malo s pravednošću nego mnogo s nepravdom. Bolje je dijeliti milostinju nego sabirati u hrpe zlato. ⁹Milostinja oslobađa od smrti, ona čisti od svakoga grijeha. Koji dijele milostinju i čine pravednost, napunit će se života.” (KS, Zagreb, 1994.)

C. Zadnji navod iz Tobije 12:8-9 pokazuje razvijajuću poteškoću. Ljudska djela /ljudske zasluge bile su viđene kao mehanizam i za oprost i za obilje.

Ova se zamisao dalje razvijala u Septuaginti gdje je grčki pojam za “milostinju” (*eleēmosunē*) postao istoznačnica za “pravednost” (*dikaiousunē*). One mogu biti nadomještene jedna za drugu u prijevodu hebrejske riječi “pravednost” (BDB 842, Božja zavjetna ljubav i odanost, usp. Pnz 6:25; 24:13; Iz 1:27; 28:17; 59:16; Dn 4:27).

D. Ljudska djela sućuti postala su ciljem u njima samima kako bi postigli nečije osobno obilje ovdje i spasenje kod smrti. Sâm čin, umjesto poriva iza čina, postao je teološko vodeći. Bog gleda na srce, onda sudi djelo ruku. To je bilo učenje rabina, ali ono se nekako izgubilo u samo-pravednosti pojedinca (usp. Mih 6:8).

IV. NOVOZAVJETNO OČITOVANJE

A. Pojam je nađen u:

1. Evanđelju po Mateju 6:1-4
2. Evanđelju po Luki 11:41; 12:33
3. Djelima apostolskim 3:2-3.10; 10:2.4.31; 24:17.

B. Isus naslovljava tradicionalno razumijevanje pravednosti kao (usp. 2. Clement 16:4):

1. milostinju
2. post
3. molitvu.

C. U Isusovoj Propovijedi na gori (usp. Mt 5 - 7), On temeljito preusmjerava tradicionalno gledište o pravednosti (tj. pouzdanje u nečija djela). “Novi savez” Knjige proroka Jeremije 31:31-34 postaje novo mjerilo bivanja pravednim pred Bogom (usp. Rim 3:19-31). Bog daje novo srce, novi um, novi duh. Žarište nije ljudsko vršenje /izvedba nego Božansko vršenje /izvedba (tj. Ez 36:26-27).

▣ (11:41) “**onda su sve stvari čiste za vas**” Ovo je bila radikalna izjava za one koji su odrasli pod košer pravilima (usp. Lev 11). Međutim, Isus je promijenio SZ-ni zahtjev (usp. Mk 7:1-23), pokazujući time kako je On Gospodin Pisma (tj. njegov jedini istinski tumač, usp. Mt 5:17-48). Ova je izjava korištena kao Petrov slikoviti prikaz u Djelima apostolskim 10:9-16. Pavao je slijedio ovo razumijevanje obrednoga oskvrnuća (usp. Rim 14:14.20; 1. Kor 10:25-26; 1. Tim 4:4; Tit 1:15).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:42-44

⁴²“Ali jao vama farizeji! Jer vi plaćate desetinu od metvice i rutvice i svake vrste vrtnog bilja, a ipak zanemarujete pravdu i ljubav Božju; ali ove stvari morali biste raditi bez zanemarivanja ostalih. ⁴³Jao vama farizeji! Jer vi volite glavna mjesta u sinagogama i uljudne pozdrave na tržnicama. ⁴⁴Jao vama! Jer vi ste kao prikrivene grobnice, i ljudi koji hodaju po njima nesvjesni su toga.”

11:42 “jao vama” Ovo odražava SZ-nu proročku formulu prokletstva koristeći pogrebnu naricaljku (usp. Lk 11:42.43.44.46.52; Mt 23:13-36).

▣ “plaćate desetinu od” [Vidjeti Posebnu temu dolje: Desetina.](#)

POSEBNA TEMA: DESETINA

NZ ima nekoliko referenci na desetinu. Ja ne vjerujem o NZ-nim učenjima o desetini jer ovaj čitav odjeljak je o “cjepidlačenju” židovskoga legalizma i samo-pravednosti (tj. Mt 23:13-36). Vjerujem da su NZ-ne smjernice za redovito davanje (ako ih ima) nađene u 2. Poslanici Korinćanima 8 i 9 (tj. upućivanje na jednokratno davanje crkava sastavljenih od pogana siromašnoj Majci Crkvi u Jeruzalemu), što ide daleko izvan desetine! Ako je Židovima samo s obavijesti SZ-a bilo zapovjedbno dati deset do trideset posto (postoje dvije, moguće tri, zahtijevane desetine u SZ-u; [vidjeti Posebnu temu dolje: Desetine u Mojsijevskome zakonodavstvu](#)), onda kršćani moraju dati daleko izvan toga i ne uzimati vremena za raspru o desetini!

NZ-ni vjernici moraju biti pozorni od okretanja kršćanstva u novi zakonski kôd usmjeren na vršenje (kršćanski Talmud). Njihova želja da ugođe Bogu uzrokuje im pokušavanje nalaženja smjernica za svako područje života. Međutim, teološki je opasno uvlačiti starozavjetna pravila što nisu ponovno potvrđena u NZ-u (tj. Jeruzalemski sabor u Djelima 15) i napraviti ih dogmatskim mjerilom, posebice kad se tvrdi (od suvremenih propovjednika) kako su ona uzrocima nesreće ili obećanja o napretku (usp. Mal 3).

Ovdje je dobar navod od Franka Stagga, *New Testament Theology*, str. 292-293:

“Novi zavjet niti jednom ne uvrštava desetinu u milost davanja. Desetine su spomenute samo tri puta u Novome zavjetu:

1. u cenzuriranju farizeja za zanemarivanje pravde, milosrđa, i vjere dok provode sitničavu brigu o desetini čak i u vrtnim proizvodima (Mt 23:23; Lk 11:42)
2. u izlaganju o ponosu farizeja koji se ‘molio sam sebi’, hvaleći se kako posti dva puta svakoga tjedna i daje desetinu od svih svojih dobara (Lk 18:12)
3. u raspravljanju o nadmoćnosti Melkisedeka, a time i Krista, prema Leviju (Heb 7:6-9).

Jasno je da je Krist odobrio desetinu kao dio sustava Hrama, baš kao što je u načelu i u praksi podupro opće provedbe u Hramu i sinagogama. Ali ne postoji naznaka da je nametnuo ikoji dio vjerskih obreda Hrama Svojim sljedbenicima. Desetine su bile uglavnom proizvodi, formalno jedeni u Svetištu od jedne desetine a kasnije su ih jeli svećenici. Desetina kao što je navedena u Starome zavjetu može se provoditi jedino u religijskome sustavu izgrađenome oko sustava žrtvovanja životinje.

Mnogi kršćani nalaze kako je desetina pošten i izvediv naum za davanje. Tako dugo dok to nije napravljeno da bude prisilan ili legalistički sustav, može se pokazati prikladnim naumom. Međutim, ne može se tvrditi da o desetini uči Novi zavjet. Ona je prepoznata kao primjerenom za židovski običaj (Mt 23:23; Lk 11:42), ali nije nametnuta kršćanima. Zapravo, sad je nemoguće za Židove ili kršćane davati desetinu u starozavjetnome smislu. Davanje desetine danas samo slabo sličić drevnoj obrednoj praksi što je pripadala žrtvenome sustavu Židova.”

Stagg je to sažeo ovako:

“Dok se mnogo toga može reći za dragovoljno usvajanje desetine kao mjerila za nečije davanje bez krute zlorabe nad drugima kao da je to kršćanski zahtjev, jasno je u usvajanju takve prakse kako to nitko ne provodi kao praksu Staroga zavjeta. Najviše netko radi nešto samo izdaleko podudarno starozavjetnoj praksi davanja desetine, što je bio porez za podupiranje Hrama i svećeničkoga sustava, društvenoga i religijskoga sustava koji više ne postoji. Desetine su bile obvezatne u judaizmu kao porez sve do uništenja Hrama godine 70., ali one nisu tako obvezujuće za kršćane.

Ovo nije zato da se obezvrijedi desetina, nego da se razjasni njen odnos prema Novome zavjetu. To je zbog nijekanja da Novi zavjet dopupire prisilne, legalističke, dohodovne porive, i pogađanje što toliko često karakterizira poziv na davanje desetine danas. Kao dragovoljni sustav, davanje desetine nudi više; ali to mora biti iskupljeno milošću ako je to kršćanin. Braniti da ‘to djeluje’ samo je usvajanje pragmatičkih testova svijeta. Puno ‘djela’ ne znači biti kršćaninom. Davanje desetine, ako to znači biti pogodan teologiji Novoga zavjeta, mora biti ukorijenjeno u Božjoj milosti i ljubavi.”

POSEBNA TEMA: DESETINE U MOJSIJEVSKOME ZAKONODAVSTVU

A. Pisamske reference:

1. za svećenike i središnje Svetište:
  - a. Levitski zakonik 27:30-32
  - b. Ponovljeni zakon 12:6-7.11.17; 14:22-26
  - c. Knjiga Brojeva 18:21-24

- d. Knjiga Nehemije 12:44
- e. Knjiga proroka Malahije 3:8.10
- 2. za mjesne levite:
  - a. Ponovljeni zakon 12:12; 14:27; 26:12-15
  - b. Knjiga Brojeva 18:25-29 (leviti moraju dati desetine od svoje desetine za središnje svetište)
  - c. Knjiga Nehemije 10:37.38
- 3. za mjesne siromahe:
  - a. Ponovljeni zakon 14:28-29
  - b. Knjiga Nehemije 12:44.
- B. Primjeri o davanju desetine što su prethodile Mojsijevskome zakonodavstvu:
  - 1. Knjiga Postanka 14:20, Abraham Melkisedeku (Heb 7:2-9)
  - 2. Knjiga Postanka 28:22, Jakov YHWH-i.
- C. Desetine od Izraela bile su korištene za podupiranje središnjega Svetišta, ali svake treće godine desetine što je dao narod bile su usmjerene isključivo za mjesne siromahe.

▣ (11:42) **“ipak zanemarujete pravdu i ljubav Božju”** Izuzetno je važno da ne dopustimo da nam obredna ili liturgijska vršenja zaslijepe Božju volju za Njegov narod, što je:

- 1. ljubav za Boga (usp. Pnz 6:4-6; Lk 10:27)
- 2. pravda prema ljudima (usp. Lev 19:18; Lk 10:27).

▣ **“ali ove stvari morali biste raditi bez zanemarivanja ostalih”** Oni su se istegli u gnijezdu i progutali devu (usp. Mt 23:24). Je li desetina u začinima za kuhinju važnija, duhovnija, od toga kako živimo i volimo?

Heretik Rane crkve, Marcion (rano drugi stoljeće u Rimu), odbacio je SZ i prihvaćao samo promijenjeno Evanđelje po Luki i određena Pavlova pisma kao nadahnute. Budući je odbacio SZ, izričaj: “ali ove stvari morali biste raditi bez zanemarivanja ostalih” bio je izostavljen u kodeksu Beza (D), ali uključio je u većini ranije grčke manuskripte i verzije, tako da je vjerojatno izostavljanje izričaja u MS D bilo obzirom na njegov utjecaj.

11:43 “Jer vi volite glavna mjesta u sinagogama” Ovo su bila mjesta viđenosti. Glavna sjedišta bila su na polu-kružnoj klupi što se nalazila oko mjesta gdje se čuvala Tora, okrenuta prema zajednici (usp. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 2, str. 167). Vidjeti usporednicu u Evanđelju po Mateju 23:1-12.

▣ **“i uljudne pozdrave na tržnicama”** Očito se postojale standardni izričaji i naslovi što su religijske vođe koristili jedan za drugog, govorene javno. Ovaj izričaj, dakle, kori njihov ponos u njihovim položajima u sinagogama i društvu. Oni su voljeli biti prepoznati i hvaljeni!

11:44 “Jer vi ste kao prikrivene grobnice, i ljudi koji hodaju po njima nesvjesni su toga” Fizički dodir s grobnicom čini osobu obredno nečistom (usp. Lev 21:1-4; Br 19:11-22) tjedan dana (rabinsko tumačenje), međutim, u ovome slučaju ljudi to nisu razumjeli, prema tome, Židovi su prali grobnice da budu bijele zato da ponište ovu vrstu nehotičnoga obrednog oskvrnuća (usp. Mt 23:27). Isus optužuje ove samo-pravedne, legalističke vođe zbog bivanja stvarnim uzrokom duhovnoga oskvrnuća!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:45-52

⁴⁵Jedan od notara reče Mu u odgovoru: “Učitelju, kad Ti to govoriš, Ti i nas vrijedaš.” ⁴⁶Ali On reče: “Jao vama pisarima isto tako! Jer vi povijate ljude dolje s bremenima teškima za nositi, dok vi sami nećete čak ni taknuti bremena s jednim od svojih prstiju. ⁴⁷Jao vama! Jer vi gradite grobnice proroka, a *to bijahu* vaši očevi koji su ih ubili. ⁴⁸Tako vi ste svjedoci i odobravate djela svojih očeva; jer to su bili oni koji su ih ubili, a vi gradite *njihove grobnice*. ⁴⁹Iz toga razloga također mudrost Božja reče: ‘Ja ću im poslati proroke i apostole, i *neke* od njih oni će ubiti a *neke* će progoniti, ⁵⁰tako da krv svih proroka, prolivena od utemeljenja svijeta, može biti naplaćena protiv ovoga naraštaja, ⁵¹od krvi Abela do krvi Zaharije, koji bijaše ubijen između žrtvenika i kuće *Božje*; da, Ja vam kažem, to će biti naplata protiv ovoga naraštaja.’ ⁵²Jao vama pisarima! Jer vi ste oduzeli ključ spoznaje; vi sami niste ušli, a spriječili ste one koji bijahu ulazili.”

11:45 “Jedan od notara” Ovo upućuje na pisara ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Pisari](#)) čiji je glavni zadatak bio tumačenje usmenoga (Talmud) i napisanoga (SZ) zakona. Oni su zauzeli mjesto mjesnih levita kao učitelji i tumači Zakona i postali su stručnjaci za savjetovanje ljudi o dnevnim stvarima (one koje obvezuju i one zbog kojih se gubi). Većina pisara u Isusovo vrijeme bili su također farizeji.

▣ **“Ti i nas vrijeđaš”** Grčki pojam *hubrizō* znači “nasilno zlostavljanje” (usp. Mt 22:6; Lk 18:32; Djela 14:5; 1. Sol 2:2). Uobičajen je u Septuaginti (“vrijeđati”, usp. 2. Sam 19:44; 2. Mak 14:42 i “biti nabusit”, Jer 31:29). Ove židovske religijske vođe osjećali su žaoku od Isusovih osvrta (usp. Mt 23).

11:46 “Jer vi povijate ljude dolje s bremenima teškima za nositi” Postoji igra riječi (SRODAN AKUZATIV) u ovome stihu. GLAGOL i IMENICA (dva put) upotrijebljeni su o “bremenu”. Ovo upućuje na rabinsko cjepidlačenje u tumačenju Tore razvijeno u Usmenim predajama (kasnije kodicificarno u Talmudu). Ova religijska pravila i obredi bili su složeni i proturječni tako da obični radni ljudi nisu znali što činiti s njima (usp. Mt 23:4; Djela 15:10).

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“dok vi sami nećete čak ni taknuti bremena s jednim od svojih prstiju”

“vi sami ne dodirujete breme ni s jednim od svojih prstiju”

“vi sami ne podižete prst da im olakšate”

“vi sami nećete ispružiti prst da im pomognete nositi njihove terete”

“bremena što vi sami ne dotičete sa svojim prstima”

Oni su cjepidlačili u svojim rabinskim tumačenjima, ipak nisu mogli napraviti ikakve iznimke za druge niti čak uzeti vremena pomoći drugima.

Riječ “taknuti” nađena je jedino ovdje u NZ-u (niti u Septuaginti ni u Egipatskim papirusima). M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 187, kaže kako je to medicinski pojam upotrijebljen o laganome dodirivanju rane. Ako je ovo bio općenit suzvuk, onda ove religijske vođe nisu čak ni suosjećali sa stanjem obične osobe (“narodi zemlje”) dok su se trudili čuvati sitničava pravila farizeja.

11:47 “vi gradite grobnice proroka” Usporednica u Evanđelju po Mateju 23:29-33 je upadljiva! U SZ-u Božji narod ubija Božje proroke (tj. odbacuje njihovu poruku) i potom grade velike grobnice za njih kako bi odali počast uspomenom na njih. Gradnja spomenika Božjim glasnicima nije ono što je Bog želio. On želi poslušnost Njegovoj poruci. Kao što su vođe SZ-a ubili proroke, ove vođe ubit će Isusa i Njegove sljedbenike (usp. Mt 23:34).

11:49 “Iz toga razloga također mudrost Božja reče” Ne postoji mjesto u SZ-u gdje je ovo navedeno. Prema tome, mnogi su vjerovali da je Isus upućivao na Sebe kao na “Mudrost Božju” (usp. 1. Kor 1:24.30; Kol 2:3), što bi bilo smjernje na Izreke 8:22-31. Ovaj SZ-ni tekst jeste pozadina Evanđelju po Ivanu 1:1-14.

▣ **“proroke i apostole”** Ovo čini se upućuje na SZ-ne i NZ-ne govornike za Boga. To je panorama o tome kako su Židovi primili Božje glasnike (smrt i progonstvo).

11:50 “može biti naplaćena protiv ovoga naraštaja” Ovo je potresan stih. Isus je bio vrhunac židovske teologije, povijesti, i nade. Promašiti Njega bilo je promašiti sve! Konačna istina je došla i sad oni odbacuju Njega (usp. Lk 11:14-26.29-36)! Vidjeti punu bilješku u Evanđelju po Luki 11:31.

Ovo može upućivati na uništenje Jeruzalema godine 70. što je napravio Tit.

11:51 “od krvi Abela” Ovo upućuje na prvo ubojstvo s predumišljajem u Bibliji, zapisano u Knjizi Postanka 4:8.

▣ **“do krvi Zaharije, koji bijaše ubijen između žrtvenika i kuće Božje”** Ovo upućuje na slučaj zapisan u 2. Knjizi Ljetopisa 24:20-22.

Moguće je da je Isus odabrao jedan primjer (tj. Abel) iz Postanka, prve Knjige Hebrejskoga kanona, i jedan (Zaharija) iz 2. Ljetopisa, zadnje Knjige Hebrejskoga kanona, kako bi slikovito prikazao neprekidnu poteškoću Židova (usp. Pnz 9:6.7.13.24.27; 31:27).

Oltar upućuje na žrtvenik gdje su se prinisile žrtve kod ulaza u Hram, dok “kuće Božje” upućuje na samu zgradu, što je imala dvije glavne komore, vanjsku nazvanu “Svetinja” i nutarnju nazvanu “Svetinja nad Svetinjama”.

Abelova smrt bio je dokaz Pada (usp. Post 3), dok je Zaharijina smrt pokazala voljno nepoštivanje Božjega posebnoga obitavajućeg mjesta (Hram). Židovi su sad kovali zavjeru (usp. Lk 11:53-54) za ubiti Isusa isto tako.

11:52 “Jer vi ste oduzeli ključ spoznaje” Židovski vođe koji su morali prepoznati Isusa (“ključ spoznaje”) ne samo da su Ga promašili, nego su vodili druge u svoju tvrdoglavu sljepoću u Božje Ime (usp. Mt 23:13). Ovo je potresna optužba religijske elite Isusova vremena.

Kad dijelimo /navješćujemo Krista mi koristimo “ključeve Kraljevstva” (usp. Mt 16:19). Kad vjernici žive bezbožne ili bahate živote, oni postaju slični farizejima (usp. Mt 23:13-15) što sprječavaju ljude koji traže Boga.

Isus, a ne ljudsko znanje, ključ je mudrosti (usp. 1. Kor 1:18-31). Isus ima ključeve smrti i pakla (usp. Otk 1:18). Isus je istinsko potomstvo Davida i obećanje o Davidu (usp. 2. Sam 7 i Otk 3:7).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:53-54

⁵³Kad On ode otamo, pisari i farizeji počеше biti vrlo neprijateljski i ispitivati Ga temeljito o mnogim temama, ⁵⁴spletkarivši protiv Njega da Ga uhvate u nečemu što bi On rekao.

11:53

NASB, NRSV

“počеше biti vrlo neprijateljski”

NKJV

“počеше Ga žestoko napadati”

TEV

“počеше ga kritizirati ljuto”

NJB

“počеше razjaren napad na njega”

Prvi pojam, *deinōs*, znači “užasno”, “žestoko /ljuto”, ili “strašno” (usp. Mt 8:6). Bio je upotrijebljen u Septuaginti u Knjizi o Jobu 10:16 i 19:11 u istome smislu.

Drugi pojam, *enechō*, znači popraviti u smislu grčevitoga držanja (usp. Mk 6:19). Bijes i mržnja religijskih vođa, i saduceja i farizeja, što je toliko bila očita zadnji tjedan Isusova života u Jeruzalemu, započela je mnogo ranije (usp. Mk 6:19; Lk 11:53). Ova odlučna oporba bila je nahuškana kod Isusove optužbe od njihova licemjerja, samo-pravednosti, i oholosti.

NASB

“ispitivati Ga temeljito o mnogim temama”

NKJV, NRSV

“unakrsno Ga ispitivati o mnogim stvarima”

TEV

“pitati ga pitanja o mnogim stvarima”

NJB

“pokušavahu isiliti odgovore od njega o brojnim pitanjima”

GLAGOL *apostomatizō* upotrijebljen je jedino ovdje u NZ-u. Nije upotrijebljen u Septuaginti, ali je korišten u klasičnoj i kasnoj grčkoj književnosti u smislu govorenja napamet ili ponavljanja što je netko drugi rekao. To izgleda podrazumijeva brze nizove pitanja tako da se Isusu ne bi dala mogućnost razmišljanja o Njegovim odgovorima. Čitava svrha bila je uhvatiti Ga u pogrešnome odgovoru, tako da Ga mogu optužiti (usp. Lk 11:54) kao što je On toliko snažno optužio njih! Ali nisu mogli (usp. Lk 20:26).

11:54 “da Ga uhvate u nečemu što bi On rekao” Ova riječ doslovno znači “loviti divlju životinju”. Isus je postao ozbiljan teološki problem. Oni su Ga morali ukloniti (usp. Lk 20:20) kako bi zadržali svoje vodstvo.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Gospodinova Molitva, kao što je objavljena u Evanđelju po Mateju i Luki, različita?
2. Kako usklađujemo Evanđelje po Luki 11:4 i Jakovljevu poslanicu 1:13?
3. Sluša li Bog naše molitve protiv volje pa mi moramo nastavljati ponovno i ponovno moliti?
4. Zašto je toliko značajno da su Isusa nazivali Belzebulom?
5. Zašto je Isus bio toliko ljutit na religijske vođe prvoga stoljeća judaizma?

EVANĐELJE PO LUKI 12

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
upozorenje protiv licemjerja 12:1-3 koga se bojati	paziti se licemjerja 12:1-3 Isus uči o strahu Gospodnjem 12:4-7	ohrabrenje učenicima 12:1-3 12:4-7	upozorenje protiv licemjerja 12:1-3 koga se bojati 12:4-5 12:6-7	otvoren i neustrašiv govor 12:1-3 12:4-7
priznavanje Krista pred ljudima 12:8-12	priznati Krista pred ljudima 12:8-12	12:8-12	priznavanje i odbacivanje Krista 12:8-9 12:10 12:11-12	12:8-9 12:10 12:11-12
parabola o bogatoj budali 12:13-21	parabola o bogatoj budali 12:13-21	parabola o bogatoj budali 12:13-21	parabola o bogatoj budali 12:13 12:14-15 12:16-20 12:21	o raspolaganju imanjima 12:13-15 12:16-21
briga i tjeskoba 12:22-34	ne brinite se 12:22-34	o tjeskobi 12:22-31 12:32-34	pouzdanje u Boga 12:22-28 12:29-31 bogatstva u Nebu 12:32-34	pouzdanje u Providnost 12:22-31 12:32 o milostinji 12:33-34
budan sluga 12:35-40 12:41-48	vjeran sluga i zao sluga 12:35-48	na oprezu 12:35-38 12:39-40 12:41-48	budne sluge 12:35-40 vjeran ili nevjeran sluga 12:41 12:42-46 12:47-48	o bivanju spremnim za povratak gospodara 12:35-40 12:41-46 12:47-48
Isus uzrok podjele 12:49-53 12:54-56	Krist donosi podjelu 12:49-53 raspoznavati vrijeme 12:54-56	na kraju Doba 12:49-53 12:54-56	Isus uzrok podjele 12:49-53 razumjeti vrijeme 12:54-56	Isus i Njegova muka 12:51-53 o čitanju znakova vremena 12:54-56

smirivanje s vašim optuženikom 12:57-59	činiti mir s vašim protivnikom 12:57-59	12:57-59	smirivanje s vašim protivnikom 12:57-59	12:57-59
--	--	----------	--	----------

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

KRATKI PREGLED O TOME KOME ISUS UPUĆUJE SVOJE RIJEČI

Evangelje po Luki 12:1-12	učenicima
Evangelje po Luki 12:13-21	osobi u svjetini
Evangelje po Luki 12:22-53	učenicima
Evangelje po Luki 12:54-56	mnoštvu (također Lk 13:1-9).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:1-3

¹U tim okolnostima, nakon što se toliko mnogo tisuća ljudi skupilo tako da bijahu gazili jedan drugoga, On započe govoriti Svojim učenicima prvima *od svih*: “Čuvajte se kvasca farizeja, što je licemjerje. ²Ali ne postoji ništa što je pokriveno da neće biti otkriveno, i skriveno da neće biti poznato. ³Dakle, što god ste rekli u tami bit će čujeno na svjetlu, i ono što ste šaptali u nutrašnjim sobama bit će obznanjeno na vrhovima kuća.”

12:1 “nakon što se toliko mnogo tisuća ljudi skupilo” Pojam “tisuća” odražava SZ-ni pojam “mnoštvo /bezbroj” (usp. LXX Post 24:60; Lev 26:8; Br 10:36; Pnz 32:30), što obično označava desetine tisuća. Ovdje izgleda kako znači vrlo velik broj. To nastavlja naglasak sinoptičkih Evanđelja na “mnoštvu”. Ogroman broj ljudi dolazilo je slušati Isusa:

1. obični ljudi
2. bolesnici
3. znatiželjnici
4. učenici
5. religijska elita.

Jedan od razloga teškoće tumačenja Isusovih riječi jeste zato što suvremeni tumači nisu sigurni kojoj skupini u mnoštvu Isus govori. Isusova učenja bila su primljena samo od onih s otvorenim ušima i srcima spremnima prihvatiti (tj. parabola o tlima, usp. Lk 8:4-15).

▣ **“Čuvajte se kvasca farizeja”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA (“biti na svojoj straži”, NJB) riječi često korištenoj u Septuaginti (npr. Post 24:6; Izl 10:28; 34:12; Pnz 4:9) i upotrijebljenoj jedino od Luke u NZ-u (usp. Lk 17:3; 20:46; 21:34; Djela 5:35; 20:28). Čini se kako upućuje na stav o “sitničarenju” glede legalizma (usp. Lk 11:37-52) umjesto o ljubavi i brizi za siromašne i potrebite ljude u Božje Ime (usp. Lk 11:41; 12:33; 18:22).

Pojam “kvas(ac)” (*zumē*) upotrijebljen je u dva smisla i u SZ-u i u NZ-u:

1. smisao o pokvarenosti i, stoga, simbol zla:
  - a. Knjiga Izlaska 12:15; 13:3.7; 23:18; 34:25; Levitski zakonik 2:11; 6:17; Ponovljeni zakon 16:3
  - b. Evanđelje po Mateju 16:6.11; Marko 8:15; Luka 12:1; Poslanica Galaćanima 5:9; 1. Korinćanima 5:6-8
2. smisao o prožimanju i, stoga, utjecaj, ne simbol zla:
  - a. Levitski zakonik 7:13; 23:17; Knjiga proroka Amosa 4:5
  - b. Evanđelje po Mateju 13:33; Luka 13:20-21.

Jedino okvir može odrediti značenje ove riječi (što je istina za sve riječi!).

▣ **“licemjerje”** Ovo dolazi od dvije grčke riječi, “suditi” i “pod /temeljem” (usp. Lk 6:42; 12:56; 13:15). To je bio kazališni pojam što govori o “glumcima koji izvode dio iza maske” (usp. LXX 2. Mak 5:25; 6:21.24; 4. Mak 6:15.17). Naredni okvir pokazuje kako će tajne srca ovih religijskih vođa jednoga dana biti jasno otkrivene (usp. Lk 12:2-3).

Kvasac iz usporednice u Evanđelju po Mateju (usp. Mt 16:12) upućuje na učenja farizeja i saduceja, ali ovdje u Luki to je povezano s licemjerjem farizeja. Svaki nadahnuti pisac Evanđelja imao je uredničko pravo odabrati iz Isusovih riječi, govora, i čuda te odabrati ono što najbolje navješćuju Evanđelje njegovim čitateljima. Oni su također imali uredničko pravo urediti Isusova kazivanja i čuda za teološke (ne kronološke) svrhe. Oni su čak imali ograničeno pravo promijeniti ili prilagoditi Njegove riječi i djelovanja unutar određenih granica. Ovo objašnjava razlike među četiri Evanđelja. Ja ne vjerujem kako su oni imali uredničko pravo smišljati riječi, djelovanja, razgovore, ili događaje! Oni svi koristili su se raznolikim izvorima za svoje Evanđelje. Ova Evanđelja nisu zapadnjačke povijesti ili životopisi, nego evangelistički proglasi s ciljanim određenim skupinama ljudi.

12:2 “pokriveno” Ovo je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Grješni ljudi nastoje posve prikriti svoje grijeha i loše stavove, ali ne mogu.

Ovaj FUTUR PASIVNOGA INDIKATIVA u Evanđelju po Luki 12:2 (“neće biti otkriveno ... neće biti poznato”) naglašava eshatološku osudu (usp. Lk 12:40.45-47). Isus je znao istinske porive i misli ljudskoga srca i uma, i jednoga dana svi će znati! Božanska osuda otkrit će istinske nakane i misli nevjerničkoga srca.

12:3 U okviru ovo izgleda upućuje na planiranje i kovanje zavjere farizeja (usp. Lk 11:53-54) i saduceja (usp. Mt 16:6) protiv Isusa (i moguće isto tako planiranje i kovanje urote i Herodovaca, usp. Mk 8:15).

▣ **“obznanjeno na vrhovima kuća”** U Palestini kuće su imale ravne krovove što su se koristili kao mjesta za jedenje, spavanje, i druženje u vrućim vremenima. Ovo je dakle metafora za ljude koji govore svojim susjedima i izvješće što se širi čitavim gradom.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:4-7

⁴“Ja vam kažem, Moji prijatelji, nemojte se bojati onih koji ubijaju tijelo i nakon toga nema više ništa što oni mogu učiniti. ⁵Ali Ja ću vas upozoriti koga se bojati: bojte se Onoga koji, nakon što je On ubio, ima vlast baciti u pakao; da, Ja vam kažem, bojte se Njega! ⁶Nije li pet vrabaca prodano za dva centa? *Ipak* niti jedan od njih nije zaboravljen pred Bogom. ⁷Uistinu, svaka vlas vaše glave sve su izbrojene. Nemojte se bojati; vi ste mnogo vredniji od mnogih vrabaca.”

12:4 “Moji prijatelji” Ovo je jedina uporaba toga izričaja u sinoptičkim Evanđeljima. Isus često govori o “prijatelju”, ali jedino ovdje On kaže “Moji prijatelji”. Međutim, isti izričaj pojavljuje se tri puta u Evanđelju po Ivanu 15:14-15. Kakva silna potvrda Njegovim učenicima, ne samo od Gospodina, nego i od njihova prijatelja!

▣ **“nemojte se bojati”** “Nemojte se bojati” je AORIST PASIVNOGA (deponent) KONJUNKTIVA. “Bojati” (Lk 12:5) je još jedan AORIST PASIVNOGA (deponent) KONJUNKTIVA. Drugi i treći “bojati” u Evanđelju po Luki 12:5 su AORISTI PASIVNIH (deponent) IMPERATIVI.

Postoji očevidna igra riječi u ova dva stiha. Razlika između ovih oblika jedino je oznaka naglaska /akcenta. KONJUNKTIVNI NAČIN označava moćbitnost. U svjetlu ljudskih odabira i njihovih posljedica IMPERATIVI daju Božje nadahnute smjernice! Strah nije i ne smije biti osobina vjernika, nego radije strahopoštovanje i poštovanje prema Bogu, što je uvijek mudro i primjereno. Okolnosti i čak zli ljudi samo su privremeni, ali Bog i Njegovu sudovi su trajni i utječu na tijelo (fizičko i privremeno) i na dušu (duhovno i vječno).

▣ **“ubijaju tijelo”** Zemaljski neprijatelji mogu uništiti naš fizički život, ali jedino Bog može dati vječni život (usp. Mt 10:28)!

12:5 “koji, nakon što je On ubio, ima vlast baciti u pakao” Ovo je upućivanje na Boga Oca. U SZ-u monoteizam je bio potvrđen pripisivanjem sveukupne uzročnosti YHWH-i (usp. Pnz 32:39; 1. Sam 2:6; Job 5:18; Iz 30:26; Hoš 6:1). Daljnje napredujuće otkrivenje tvrdi da Bog dopušta postojanje zla kako bi služilo Njegovim svrhama (usp. A. B. Davidson, *An Old Testament Theology*, str. 300-306).

Međutim, ponekad kažemo da Bog ne šalje nikoga u pakao, da ljudi sami sebe šalju svojom nevjerom. Ovo je ponovno, tajnovitost predestinacije i ljudske slobodne volje. Ljudi su odgovorni za svoje odabire i djelovanja. Bog je Onaj koji će ih učiniti odgovornima. Misterija jeste zašto neki ne vjeruju!

[Vidjeti Posebne teme u Evanđelju po Luki 2:14: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom; i u Luki 1:15: Monoteizam.](#)

▣ **“pakao”** Pojam *Gehena* jeste značenje SZ-noga izričaja “dolina Hinom”. To je bio kraj štovanja fenicijskoga boga vatre, *Moleka* (što je iskvareni hebrejski pojam za kralja, MLK, BDB 572). To je štovanje spominjano često kroz SZ (usp. Lev 18:12; 1. Kr 11:7; 2. Kr 23:10; 2. Ljet 28:3; 33:6; Jer 32:35; Ez 16:20). To mjesto bilo je zvano *Topet* (gorenje /spaljivanje) i opisano je u 2. Knjizi o Kraljevima 16:3; 21:6; 23:10; Knjizi proroka Jeremije 7:32; 19:4-6; 32:34-35. Židovi su to područje na jugu Jeruzalema okrenuli u smetlišnu jamu za grad jer su bili vrlo posramljeni zbog svojih predaka koji su je koristili za idolopoklonstvo (prinoseći svoju djecu kao žrtve za plodnost usjeva, stada, i ljudi). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 3:17: Gdje su mrtvi \(Šeol /Hades, Gehena, Tartarus\).](#)

▣ **“bojte se Njega”** Ovo je AORIST PASIVNOGA (deponent) IMPERATIVA (usp. Lk 12:5b, ponovljeno zbog naglaska). Korišten je u smislu štovanja za Boga kao bivanje najvišim i najsvetijim Stvoriteljem /Iskupiteljem /Sucem.

12:6 “Nije li pet vrabaca prodano za dva centa” Vrapci nisu bili korišteni kao žrtve, nego su ih jeli siromašni (usp. Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 594).

Ova “dva centa” grčki je pojam *assarion*, što dolazi od latinskoga *as*. Bila je to mala brončana kovanica vrijedna oko jedne desetine denara. Ove su ptice bile vrlo jeftine. Vidjeti usporednicu u Evanđelju po Mateju 10:24-33.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 7:41: Kovanice u uporabi u Palestini u Isusovo vrijeme.](#)

▣ **“Ipak niti jedan od njih nije zaboravljen pred Bogom”** Ovo je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Obično je četiri vrabaca bilo prodavano za dva centa a jednoga su dobili besplatno. Čak ni onaj besplatan nije zaboravljen od Boga (usp. Mt 10:29-30). Bog istinski ljubi ljudska bića jer su ona stvorena u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27).

▣ Bog nije samo Stvoritelj, nego Davatelj i Održavatelj sveukupnoga života (usp. Neh 9:6; Mt 5:45; Kol 1:17). On pokreće čitavo Stvorenje prema Svojim svrhama.

Za dobru raspru o doktrini o “Providnosti”, vidjeti Millard J. Erickson, *Christian Theology*, 2. izdanje, str. 412-435.

Bog ima poseban odnos skrbi za one koji se pouzdaju u Njegovog Sina (tj. Otac). Vjernici se mogu pouzdati u Božju opskrbu u svakome području svoga života (usp. 1. Pt 5:7).

12:7 “Uistinu, svaka vlas vaše glave sve su izbrojene” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Ovo ne znači kako Bog doslovno čuva zapis o svakoj vlasni na našim glavama, nego je to metaforički (usp. SZ-ni idiom u 1. Sam 14:45; 2. Sam 14:11; i 1. Kr 1:52, vidjeti *Archer Bible Commentary*, tom 28A, str. 960) o bivanju Njegovom brigom o svakoj poteškoći, svakoj potrebi, svakome vidu, i svakoj situaciji života vjernika.

▣ **“Nemojte se bojati”** Ovo je PERFEKT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je već u tijeku. Strah je osobina paloga, ljudstva s krivnjom, ali ne smije biti osobina vjernika!

Kršćani moraju biti pozorni da ne tumače ovaj odlomak kao sveopće obećanje kako im se neće dogoditi ništa loše. To je pogrešno u povijesti i u prvome stoljeću. Ovo je obećanje da će Bog biti s nama kod eshatološkoga Suda! Naredni

odlomak također govori o eshatološkome Sudu, kao i o privremenim osudama. Potisak oba odlomka jeste taj da je Bog s nama i za nas, ali mi živimo u palome svijetu. Loše se stvari događaju (vidjeti John William Wenham, *The Goodness of God*)! Svijet je odbacio Božjega Sina; svijet će odbaciti, progoniti, i ubijati Njegove sljedbenike (usp. Mt 10:21-22; Iv 16:2), ali Bog će biti s njima pravovremeno i postaviti sve ispravnim kad vrijeme više ne bude postojalo! Moja omiljena knjiga o ovoj temi je od Hannah Whithall Smith *The Christian's Secret of a Happy Life*. Bila je blagoslov.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:8-12

⁸“A Ja vam kažem, svatko tko prizna Mene pred ljudima, Sin Čovječji priznat će njega isto tako pred anđelima Božjim; ⁹ali on tko Me nijeće pred ljudima bit će zanižan pred anđelima Božjim. ¹⁰I svatko tko kaže riječ protiv Sina Čovječjega, bit će mu oprosteno; ali on tko bogohuli protiv Svetoga Duha, njemu neće biti oprosteno. ¹¹Kad vas oni dovedu pred sinagoge i vladare i vlasti, nemojte se brinuti o tome kako ili što morate govoriti u svoju obranu, ili što morate reći; ¹²jer Sveti Duh poučit će vas u tome trenutku što biste trebali reći.”

12:8 “svatko” Volim uključujuće ZAMJENICE upotrijebljene za opis pozivanja iz Evanđelja, kao što je Ivan 3:15-16 (“tko god”) i 1:12 (“onoliko koliko”) kao i Poslanicu Rimljanima 10:9-13 (“koji god”). U ovome stihu “svatko” pokazuje opseg ljubavi Boga (usp. 1. Tim 2:4; Tit 2:11; i 2. Pt 3:9).

Međutim, “svatko” je ograničeno na one koji istinski vjeruju i primaju Evanđelje. Odlomci kao što je Matej 7:21-23 pokazuju kako postoje oni koji govore svojim usnama, ali ne svojim srcima (usp. Iz 29:13).

▣ **“tko prizna Mene pred ljudima”** Pojam “prizna” (AORIST KONJUKTIVA) prevodi grčku riječ *homolegeo*. Upotrijebljen je u 1. Ivanovoj poslanici 1:9 za vjernike koji priznaju svoje grijehе Bogu. Međutim, ovaj isti pojam upotrijebljen je u Evanđelju po Mateju 10:32 i Marku 8:38 za javnu potvrdu vjernika o pouzdanju u Isusa. Mi ne možemo institucionalizirati ovaj stih u skup liturgijskoga oblika, ali svi ljudi koji priznaju, dijele, i žive svoje pouzdanje u Krista i spoznaju o Kristu ispunjavaju ovaj stih. Marko 8:38 stavlja isti Isusov govor u eshatološki okvir. [Vidjeti Posebne teme u Luki 6:46: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”; i: Ispovijed /Priznanje.](#)

▣ **“Sin Čovječji ... (12:10): Sina Čovječjega”** Vjerujem kako je jedna od poteškoća bavljenja s tumačenjem “neoprostivoga grijehа” u Evanđelju po Luki 12:10 taj što mi pogrdno poistovjećujemo ova dva izričaja. Pojam “Sin Čovječji” u Luki 12:8 odnosi se na Isusa, ali pojam “Sina Čovječjega” u Luki 12:10, zbog usporednica u Mateju 12:31-32 (Sin Čovječji) i Marku 3:28-29 (sinovi čovječji), upotrijebljen je općenito o čovječanstvu (usp. Lk 12:9; Mt 12:31a). Ovaj “neoprostiv grijeh” jeste odbacivanje Isusa u prisutnosti velikoga svjetla. Ovo znamo zbog druga dva okvira (tj. Mt i Mk) što također slijede neslaganje glede Belzebula. Vidjeti proširene bilješke u Luki 11:33-36 i [Posebnu temu u Luki 11:19: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijehа”.](#)

▣ **“pred anđelima Božjim”** Ovo je zaobilazni izričaj za Božju prisutnost (usp. Lk 15:7.10). Ovaj stih je teološka potvrda o snazi Isusova posredovanja pred Bogom u korist vjernika (usp. Rim 8:34; Heb 7:25; 9:24; 1. Iv 2:1).

12:9 “nijeće” Pojam (AORIST SREDNJEGA [deponent] PARTICIPA) znači “nijekati”, “poricati”, “ne priznati”, “odreći se”, ili “odbiti”. Upotrijebljen je u istome smislu u Septuaginti (usp. Post 18:15; 4. Mak 8:7; 10:15; Mudrost 12:27; 16:16). To je riječ što ima suzvuk odbacivanja Isusa. To je vrhunac nevjere i odbacivanja! Privremeno odbijanje Evanđelja ima vječne posljedice.

12:10 “svatko” Uključujući pojam upotrijebljen je i u Evanđelju po Luki 12:8 i Luki 12:10. Evanđelje je široko kao čitavo ljudstvo, ali osuda je također široka kao svi oni koji kažu “ne”!

12:11 GLAGOLI u Evanđelju po Luki 12:11 su KONJUNKTIVI (možebitnost), što podrazumijeva kako se ovo posebno progonošтво neće dogoditi svakome vjerniku, ali nekima će se jamačno dogoditi!

▣ **“vlasti”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:2: Archē.](#)

▣ **“nemojte se brinuti”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA KONJUNKTIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM što podrazumijeva kako se čak ne mora uvijek započeti tako da se bude zabrinut.

▣ **“o tome kako ili što morate govoriti”** Ovo ne može biti dokazni tekst / proof-text za propovjednikov manjak osobnoga proučavanja i pripreme za propovijedanje nedjeljama! Ovo je obećanje onim vjernicima koji prolaze kroz progonstvo i javna suđenja.

12:12 “jer Sveti Duh poučit će vas u tome trenutku što biste trebali reći” U vremenima progonstva Bog će osigurati posebnu pomoć za ove snažne mogućnosti svjedočenja (usp. Lk 21:15; Mt 10:16-20).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: Osobnost Duha.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:13-21

¹³Netko u mnoštvu reče Mu: “Učitelju, reci mome bratu neka podijeli *obiteljsku* baštinu sa mnom.” ¹⁴Ali On mu reče: “Čovječe, tko Me odredi sucem ili arbitrom nad vama?” ¹⁵Onda im On reče: “Pazite, i budite na svojoj straži protiv svakoga oblika pohlepe; jer *čak* ni kad netko ima obilje njegov život ne sastoji se od dobara.” ¹⁶I On im reče parabolu, govoreći: “Zemlja bogatoga čovjeka bijaše vrlo plodna. ¹⁷I on počne razlagati sebi, govoreći: ‘Što ću učiniti, budući nemam mjesta kako bih uskladištio svoje usjeve?’ ¹⁸Onda reče: ‘Ovo je što ću učiniti: srušit ću svoje stajale i izraditi veće, i tamo ću pohraniti svoje žito i svoja dobra. ¹⁹I reći ću svojoj duši: ‘Dušo, ti imaš mnoga dobra nagomilana za mnogo godina *što će doći*; uzmi si spokoj, jedi, pij i budi sretna.’” ²⁰Ali Bog mu reče: ‘Ti budalo! Ove iste noći tvoja duša bit će zahtijevana od tebe; i *sad* tko će posjedovati što si spremio?’ ²¹Takav je čovjek koji pohranjuje blaga za sebe, a nije bogat prema Bogu.”

12:13 “Netko u mnoštvu reče Mu” Očito da je ovaj čovjek upao u Isusov tijek učenja kako bi postavio nevažno pitanje vezano na obiteljsko nasljeđe. On nije mislio ništa neuobičajeno o ovome jer to su bila obična pitanja upućena rabinima, i čini se kako se odnose na Ponovljeni zakon 21:15-17.

12:14 “Ali On mu reče: ‘Čovječe’” Ovo je blagi prigovor (usp. Lk 22:58.60; Rim 2:3; 9:20).

▣ **“tko Me odredi sucem ili arbitrom nad vama”** Isus odbacuje zamisao da je On samo još jedan rabin ili mjesni levit. Njegov zadatak navješćivanja dolaska Kraljevstva Božjeg imalo je prednost nad svima ostalim životnim pitanjima.

Pojam “arbitrom” upotrijebljen je jedino ovdje u NZ-u i nije uopće uporabljen u Septuaginti, ali je uobičajen u grčkoj književnosti. Oblik GLAGOLA (“podijeli”) upotrijebljen je u Evanđelju po Luki 12:13 od čovjeka koji je pitao Isusa. Zbog rijetkosti toga pojma nađeno je nekoliko drugih pojmova u grčkome MSS, ali UBS⁴ daje ovome čitanju (MSS P⁷⁵, x, B, L) ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

12:15 “Pazite, i budite na svojoj straži protiv svakoga oblika pohlepe” Ovo je vrlo naglašena izjava u grčkome (PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA i PREZENT SREDNJEGA IMPERATIVA, oba su MNOŽINA). Pohlepa (ili gramzljivost) stav je i način života “više i više za mene pod svaku cijenu” (usp. Rim 1:29; Ef 4:19; 5:3; Kol 3:5)! To je plod spoznaje dobra i zla! Pohlepa ubija (1. Tim 6:9-10).

12:16 “I On im reče parabolu” Naredni okvir bavi se s ispravnima i krivim stavovima prema zemaljskim dobrima. Ova parabola naglašava lažnu sigurnost što osiguravaju novac i imanja. Postojala je rimska izreka što kaže: “Novac je kao morska voda, što je više piješ, više je želiš!” Poteškoća nije novac, nego ljubav za novac, prvenstvo novca, samo-dostatnost što se čini da novac osigurava (usp. Mk 8:36-37).

12:17 “on počne razlagati sebi” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA. Može biti razumjet na dva načina:

1. bogataš iz Isusove parabole počeo je razmišljati (NASB)
2. bogataš je razmišljao u sebi iznova i iznova.

12:19 “Dušo” Ovo je grčki pojam *psuchē*, što odražava hebrejski pojam *nefeš*. To upućuje na naše biće, nas same, našu osobnost (usp. Djela 2:41; 3:23; Rim 13:1) ili na životnu silu povezanu s ovom planetom, ovu fizičku sferu postojanja.

▣ **“uzmi si spokoj”** Teološki naglasak ovdje je na krhkosti i pretpostavkama ljudskih nauma (usp. Izr 27:1; Jak 4:13-15). Istinski život mnogo je više d fizičkoga napretka!

12:20 “Ti budalo” Ovaj čovjek nije bio teološki ateist, ali živio je svoj život u praktičnome ateizmu, kao mnogo njih danas u crkvi (usp. Ps 14:1; 53:1). NZ-na Jakovljeva poslanica dobar je NZ-ni osvrt o prvenstvu bogatstva!

Ovo je različita riječ za “budala” (*aphrōn*, usp. Lk 11:40; 12:20; 1. Kor 15:36) i to nije riječ “budala” (*mōros*) iz Evanđelja po Mateju 5:22, što odražava aramejski *raca*. Osobno Isus koristi *mōros* u Mateju 23:17.19. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 11:40: Budalasto /glupavo.](#)

▣ **“zahtijevana”** Ovo je iznenađujuće MNOŽINA. Doslovno je to: “oni zahtijevaju tvoju dušu”:

1. Luka često koristi taj oblik bez žarišta na “oni” (usp. Lk 6:38; 12:11.20; 16:9; 23:31)
2. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 2, str. 176, misli da je to okolišanje rabina kako bi izbjegli korištenje Božjega Imena, prema tome, oblik iz SZ-ne “množine veličanstva”
3. Michael Magill, *NT Transline* (str. 239) misli kako to upućuje na anđele (usp. Lk 16:22).

▣ **“i sad tko će posjedovati što si spremio”** Ovo je prodorno pitanje za materijaliste (usp. Ps 39:6; 49:10; Prop 2:18-23).

12:21 “bogat prema Bogu” Teško je držati vrijeme i vječnost u primjerenoj ravnoteži u palome svijetu s preostalim učincima Pada u svima nama (usp. Lk 12:33; Mt 6:19-34).

Iznenađujuće MS D (peto stoljeće) i neke SZ-ne Latinske verzije (a, b, d iz četvrtoga i petog stoljeća) izostavljaju Evanđelje po Luki 12:21. UBS⁴ daje ovome uključivanju ocjenu “A” (izvjesno), jer je nađeno u MSS P^{45,75}, ⋈, A, B, L W, i mnogima starima Latinskim verzijama.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Bogatstvo.](#)

POSEBNA TEMA: BOGATSTVO

I. STAJALIŠTE SZ-a KAO CJELINE

A. Bog je vlasnik svega:

1. Knjiga Postanka 1 - 2
2. 1. Knjiga Ljetopisa 29:11
3. Psalam 24:1; 50:12; 89:11
4. Knjiga proroka Izaije 66:2.

B. Ljudi su upravitelji bogatstva za Božje svrhe:

1. Ponovljeni zakon 8:11-20
2. Levitski zakonik 19:9-18
3. Knjiga o Jobu 31:16-33
4. Knjiga proroka Izaije 58:6-10.

C. Bogatstvo je dio štovanja:

1. u dvije desetine:
  - a. Knjiga Brojeva 18:21-29; Ponovljeni zakon 12:6-7; 14:22-27
  - b. Ponovljeni zakon 14:28-29; 26:12-15
2. Izreke 3:9.

D. Bogatstvo je viđeno kao dar od Boga za vjernost Savezu:

1. Ponovljeni zakon 27 - 28
2. Izreke 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6.

E. Opomene protiv bogatstva na trošak /račun drugih:

1. Izreke 21:6
2. Knjiga proroka Jeremije 5:26-29
3. Knjiga proroka Hošee 12:6-8
4. Knjiga proroka Miheja 6:9-12.

F. Bogatstvo nije grješno samo po sebi osim ako je ono prvenstvo:

1. Psalam 52:7; 62:10; 73:3-9
2. Izreke 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
3. Knjiga o Jobu 31:24-28.

II. JEDINSTVENO STAJALIŠTE IZREKA

A. Bogatstvo je bilo smješteno u arenu osobnoga napora:

1. nemarnost i lijenost osuđena – Izreke 6:6-11; 10:4-5.26; 12:24.27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15.24; 20:4.13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16
2. težak rad zagovaran – Izreke 12:11.14; 13:11.

B. Siromaštvo nasuprot bogatstvima upotrijebljeno za slikoviti prikaz pravednosti nasuprot grješnosti – Izreke 10:1 i dalje; 11:27-28; 13:7; 15:16-17; 28:6.19-20.

C. Mudrost (spoznaja Boga i Njegove Riječi i življenje te spoznaje) je bolja od bogatstva – Izreke 3:13-15; 8:9-11.18-21; 13:18.

D. Upozorenja i opomene:

1. upozorenja:
  - a. paziti se jamčiti za zajam blišnjega (jamstvo) – Izreke 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13
  - b. paziti se od postajanja bogatim kroz zla sredstva – Izreke 1:19; 10:2.15; 11:1; 13:11; 16:11; 20:10.23; 21:6; 22:16.22; 28:8
  - c. paziti se od posuđivanja – Izreke 22:7
  - d. paziti se od prolaznosti bogatstva – Izreke 23:4-5
  - e. bogatstvo neće pomoći na Sudnji dan – Izreke 11:4
  - f. bogatstvo ima mnogo “prijatelja” – Izreke 14:20; 19:4
2. opomene:
  - a. velikodušnost /darežljivost zagovarana – Izreke 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9.22-23; 23:10-11; 28:27
  - b. pravednost bolja od bogatstva – Izreke 16:8; 28:6.8.20-22
  - c. moliti za potrebu, ne za obilje – Izreke 30:7-9
  - d. davanje siromašnima je davanje Bogu – Izreke 14:31.

III. STAJALIŠTE NOVOGA ZAVJETA

A. Isus:

1. bogatstvo čini jedinstvenu kušnju da imamo pouzdanja u sami sebe i naše izvore umjesto u Boga i Njegove izvore:
  - a. Evanđelje po Mateju 6:24; 13:22; 19:23
  - b. Evanđelje po Marku 10:23-31
  - c. Evanđelje po Luki 12:15-21.33-34
  - d. Otkrivenje 3:17-19
2. Bog želi osigurati naše fizičke potrebe:
  - a. Evanđelje po Mateju 6:19-34
  - b. Evanđelje po Luki 12:29-32
3. sjetva povezana sa žetvom (duhovnom kao i fizičkom):
  - a. Evanđelje po Marku 4:24
  - b. Evanđelje po Luki 6:36-38
  - c. Evanđelje po Mateju 6:14; 18:35
4. pokajanje utječe na bogatstvo:
  - a. Evanđelje po Luki 19:2-10
  - b. Levitski zakonik 5:16

5. ekonomsko izrabljivanje osuđeno:
  - a. Evanđelje po Mateju 23:25
  - b. Evanđelje po Marku 12:38-40
6. Sud na kraju vremena povezan je s našom uporabom bogatstva – Evanđelje po Mateju 25:31-46.

B. Pavao:

1. praktičko stajalište kao i Izreke (rad):
  - a. Poslanica Efežanima 4:28
  - b. 1. Poslanica Solunjanima 4:11-12
  - c. 2. Poslanica Solunjanima 3:8.11-12
  - d. 1. Timoteju poslanica 5:8
2. duhovno gledište kao Isusovo (stvari su prolazne, biti zadovoljan):
  - a. 1. Timoteju poslanica 6:6-10 (zadovoljstvo)
  - b. Poslanica Filipljanima 4:11-12 (zadovoljstvo)
  - c. Poslanica Hebrejima 13:5 (zadovoljstvo)
  - d. 1. Timoteju poslanica 6:17-19 (velikodušnost /darežljivost i pouzdanje u Boga, ne u bogatstva)
  - e. 1. Poslanica Korinćanima 7:30-31 (preinaka stvari).

IV. ZAKLJUČCI

- A. Ne postoji sustavna biblijska teologija glede bogatstva.
- B. Ne postoje određeni odlomci o ovome predmetu, stoga, uvid mora biti skupljen iz različitih odlomaka. Budite pozorni da ne učitavate svoja gledišta u takve izdvojene tekstove.
- C. Izreke, što su pisali mudri ljudi (mudraci), imaju različitu točku gledišta od ikoje druge vrste biblijskoga žanra. Izreke su usredotočene na praktično i pojedinačno. One uravnotežuju i moraju biti uravnotežene drugim Pismom (usp. Jer 18:18).
- D. Naš dan mora analizirati njegova gledišta i provedbe glede bogatstva u svjetlu Biblije. Naša prvenstva su pogrešno postavljena ako su kapitalizam ili komunizam naš jedini vodič. Zašto i kako netko uspijeva važnija su pitanja negoli koliko je netko nagomilao.
- E. Gomilanje bogatstva mora biti uravnoteženo s istinskim štovanjem i odgovornošću upravljanja (usp. 2. Kor 8 - 9).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:22-32

²²I On reče Svojim učenicima: “Iz toga vam razloga kažem, nemojte se brinuti o *svome* životu, *kao* što ćete jesti; niti za svoje tijelo, *kao* što ćete staviti na njega. ²³Jer život je više od hrane, a tijelo je više od odjeće. ²⁴Promotrite gavrane, jer oni ni ne siju niti žanju; oni nemaju spremište niti žitnicu, a *ipak* Bog ih hrani; koliko mnogo više ste vrjedniji vi od ptica! ²⁵I koji od vas može zabrinutošću dodati *jedan* sat svome životnom vijeku? ²⁶Ako dakle vi ne možete učiniti čak vrlo malu stvar, zašto se brinete o drugim stvarima? ²⁷Promotrite ljiljane, kako oni rastu; oni niti teško rade ni pletu; ali Ja vam kažem, čak niti Salamon u svoj svojoj slavi nije obukao sebe kao jedan od ovih. ²⁸I ako Bog tako odijeva poljsku travu, koja je *živa* danas a sutra je bačena u peć, koliko mnogo više *će* On odijevati vas? Vi ljudi male vjere! ²⁹I nemojte tražiti što ćete jesti i što ćete piti, i nemojte biti zabrinutima. ³⁰Jer sve ove stvari narodi svijeta pohlepno traže; a vaš Otac zna da vi trebate ove stvari. ³¹Nego tražite Njegovo kraljevstvo, i ove će vam stvari biti dodane. ³²Nemoj se bojati, malo stado, jer je tvoj Otac odlučio rado ti dati kraljevstvo.”

12:22 “I On reče Svojim učenicima” Očito je Isus usmjeravao Svoja učenja različitim skupinama u ovome velikom slušateljstvu (bolesni, znatiželjni, religijski vođe, učenici). Odlomak je uspoređen s onim u Evanđelju po Mateju 6:25-33, što je dio Propovijedi na gori (Mt 5 - 7).

ZAMJENICA “Svojim” nedostaje u nekima vrlo ranim MSS (P^{45,75}, B, i u dvije Starolatinske verzije c i e). Međutim, njeno uključnja slijedi Lukin način pisanja i nađena je u MSS $\aleph$, A, D, L, W. UBS⁴ ne može se odlučiti između njenog uključivanja ili isključivanja, pa ju stavlja u zagrade.

▣ **“nemojte se brinuti o svome životu”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno podrazumijeva zaustaviti djelo što je u tijeku. Učenici su bili zabrinuti (usp. Lk 12:11.22.25.26) o fizičkim potrebama (usp. Mt 6:25.27.28.31.34).

Pojam život je *psuchē*, kao u Evanđelju po Luki 12:19 i 23, što označava sebičnost.

12:23 Ovo je teološki sažetak. Vjernici su su-baštinici (usp. Rim 8:17) svih stvari (usp. Lk 12:31-32).

12:24 “Promotrite gavrane” Čak su ove nečiste ptice (usp. Lev 11:15) bile osigurane od Boga (usp. Ps 147:9) i čak upotrijebljene od Boga (usp. Post 8:7; 1. Kr 17:4.6). Ovaj stih može odražavati Knjigu o Jobu 38:41.

▣ **“koliko mnogo više ste vrjedniji vi od ptica”** Ovo je drugi put da je Isus dao ovu izjavu (usp. Lk 12:7; Mt 10:31).

12:25 “koji od vas može zabrinutošću dodati jedan sat svome životnome vijeku” Pojam *pēchus* doslovno je “lakat”. To je razmak između čovjekova lakta i najduljeg prsta. Obično je dug oko 18 inča. Korišten je na dva različita načina u grčkom:

1. može biti upotrijebljen o veličini (usp. Iv 21:8; Otk 21:17)
2. može biti upotrijebljen o vremenu (usp. Mt 6:27; Lk 12:25).

Isto dvojno značenje nađeno je u grčkome pojmu *hēlikia* (NKJV, “dodati jedan lakat na njegov kip”). To može upućivati na veličinu (usp. Lk 19:3; Ef 4:13) ili na vrijeme (usp. Iv 9:21.23; Heb 11:11). Oba pojma čini se upućuju na vrijeme u ovome okviru.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Lakat.](#)

POSEBNA TEMA: LAKAT

Postoje dva lakta (BDB 52, KB 61) u Bibliji. Običan lakat je razmak između prosječno ljudskoga najduljeg prsta i njegovoga pregiba lakta, uobičajeno oko 18 inča ([palac – 25,401 mm – op.prev.], npr. Post 6:15; Izl 25:10.17.23; 26:2.8.13.16; 27:1.9.12.13.14.16.18; Br 35:4.5; Pnz 3:11). Postoji i dulji lakat (kraljevski lakat) korišten u gradnji (tj. Salamonov hram), koji je bio uobičajen u Egiptu (tj. 21 palca), Palestini (tj. 24 palca), i ponekad u Babilonu (tj. 30 palca). Bio je dug oko 21 inč (usp. Ez 40:5; 43:13).

Drevni su ljudi koristili ljudsko tijelo kao mjerne jedinice. Narod drevnoga Bliskog Istoka koristio je:

1. duljinu od pregiba lakta do srednjega prsta (lakat)
2. širinu od ispruženoga palca do maloga prsta (pedalj, usp. Izl 28:16; 39:9; 1. Sam 17:4)
3. duljinu između sva četiri prsta zatvorene ruke (širina ruke, usp. Izl 25:25; 37:12; 1. Kr 7:26; 2. Ljet 4:5)
4. duljina od srednjeg članka prsta (širina prsta, Jer 52:21).

Lakat (BDB 52, KB 61) nije bio u potpunosti ujednačen, ali postojale su osnovne dvije duljine:

- a. pregib lakta prosječnoga muškarca do srednjega prsta (oko 18 inča, usp. Pnz 3:11)
- b. kraljevski lakat bio je nešto dulji (oko 20 inča, usp. 2. Ljet 3:3; Ez 40:5; 43:13).

12:26 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe.

12:27 “Promotrite” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Pojam je sastavljen od PRIJEDLOGA *kata* plus GLAGOLA razumjeti ili shvatiti (usp. Mt 7:3), što označava vrlo pažljivo razmatranje. Luka ga koristi često u svojim pisanjima (usp. Lk 6:41; 12:24.27; 20:23; Djela 7:31.32; 11:6; 27:39).

▣ **“ljiljane”** Ovo upućuje na anemone, šafrane, ili irise Palestine. U Pjesmi nad Pjesmama 5:13, ovaj je cvijet korišten za boju ženinih usana.

NASB, NKJV, NET, NIV “kako oni rastu; oni niti teško rade ni pletu”

NJB, NRSV(fusnota), REB “oni nikad ne pletu niti ne tkaju”

NASB slijedi MSS P^{45,75}, ⳨, A, B, L, W, dok NJB slijedi MS D. UBS⁴ daje prvoj mogućnosti ocjenu “B” (gotovo izvjesno). Ovo je također sricanje u Evanđelju po Mateju 6:28.

▣ “čak niti Salamon u svoj svojoj slavi nije obukao sebe kao jedan od ovih” Priroda odražava ljepotu i dizajn svoga Stvoritelja. Priroda je dio Božjega otkrivenja (usp. Ps 19:1-6). Ljepota, zamršenost, i sila prirode postaje načinom potvrđivanja dokaza o postojanju Boga (usp. Rim 1:19; 2:14; vidjeti *Mere Creation*, izd. William A. Dembski i *The Battle of Beginnings* od Dela Ratzscha).

12:28 “ako” Ovo je još jedan PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (usp. Lk 12:26).

▣ “poljsku travu, koja je živa danas a sutra je bačena u peć” Ovo odražava SZ-ni idiom o prolaznosti prirode trave (ljudski život) u usporedbi s Bogom (usp. Iz 40:6-8; Job 8:12; 14:1-2; Ps 37:2.20; 90:5-6; 102:11-12; 103:15-17; Jak 1:10-11; 1. Pt 1:24-25).

▣ “koliko mnogo više će On odijevati vas” Ovo je ponovljena tema Evanđelja po Luki 12:24b. Ljudi su važniji od trave.

▣ “Vi ljudi male vjere” Ovo je složeni pojam “malo” plus “vjera”. Posebno ga je koristio Matej (usp. Mt 6:30; 8:26; 14:31; 16:80), ali jedino je upotrijebljen u Luki ovdje. Uopće nije upotrijebljen u Septuaginti ili *koine* Egipatskome papirusu. Čak su manjkavi, slabi, i zabrinuti vjernici vrijedni Bogu.

12:29 “nemojte tražiti što ćete jesti” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA što se odnosi na naredna dva izričaja, “što ćete jesti” i “što ćete piti” (oba AORISTI AKTIVNIH KONJUNKTIVA), ZAMJENICA “vi” smještena je prva u grčkoj rečenici kako bi naglasila Božju opskrbu za vjernike /učenike.

▣ “nemojte biti zabrinutima” Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno označava zaustavljanje djela što je već u tijeku (usp. Lk 12:11; Mt 6:31).

Ova grčka riječ *meteōrizō* upotrijebljena je jedino ovdje u NZ-u. U grčkoj književnosti ona znači “podići” (usp. Moulton and Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 405). Upotrijebljena je nekoliko puta u Septuaginti u ovome istom smislu. Zbog ovoga su je neki znanstvenici (Luther) željeli prevesti kao “nemojte biti visokoga mišljenja”.

Međutim, moramo zapamtiti jezično načelo da okvir određuje značenje, a ne etimologija ili leksikoni. “Zabrinutima” odgovara ovome okviru najbolje.

12:30 “Jer sve ove stvari narodi svijeta pohlepno traže” Bog zna što ljudi trebaju (usp. Mt 6:32); On će osigurati u Svoje vrijeme i na Svoj način. To se često naziva doktrina Providnosti. Bog provida fizičke potrebe čitavoga života na ovoj planeti (usp. Mt 5:45). Isus je Božji posrednik u toj ulozi u Poslanici Kološanima 1:17 i Hebrejima 1:3. Za dobru raspru o ovoj zamisli vidjeti Millard J. Erickson, *Christian Theology*, II. izdanje, str. 412-435.

▣ “vaš Otac” Ovo se zasigurno vraća na Isusovo učenje o molitvi (usp. Lk 11:2.13; također zabilježiti 6:36).

12:31 “Nego tražite Njegovo kraljevstvo” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Kad imamo Boga, mi imamo sve, ali bez Njega čak je fizički život užasan i mučan!

Nekoliko ranih grčki rukopisa ima “Kraljevstvo Božje” (usp. MSS P⁴⁵, A, D¹, W, i većina Starolatinskih verzija, kao i Vulgata te Sirijski prijevodi, usp. NKJV), ali većina engleskih prijevoda (NASB, NRSV, TEV, NJB, NIV) ima “Njegovo kraljevstvo” (usp. MSS ⳨, B, D*, L, i Koptska verzija). Okvir čini ZAMJENICU prethodnoga člana očitom. UBS⁴ urednici daju ZAMJENICI ocjenu “B” (gotovo izvjesno). Papirusni rukopis P⁷⁵ izostavlja oboje.

12:32 “Nemoj se bojati” Ovo je još jedan PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM ČLANOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo što je u tijeku. Isus je to često rekao (usp. Mt 17:7; 28:10; Mk 6:50; Lk 5:10; 12:32; Iv 6:20; Otk 1:17).

▣ **“malo stado”** Ovo je jedina uporaba toga pojma u NZ-u. On naglašava važnost kršćanske zajednice (usp. Lk 13:18-21). Taj je pojam upotrijebljen u Knjizi proroka Izaije 40:11 (i 40:14 u LXX-i) za Boga kao Pastira (usp. Ps 23). U Zahariji 13 Mesija (“Moj Pastir”, “Moj Pomoćnik”) opisan je kao pogođen pastir Božji. Isus je govorio o Sebi kao o “Dobrome Pastiru” u Evanđelju po Ivanu 10:11-18.

▣ **“jer je tvoj Otac odlučio rado ti dati kraljevstvo”** Pojam *eudokeō* korišten je u sinoptičkim Evanđeljima uglavnom za Boga Oca koji biva “vrlo zadovoljan” sa Sinom (usp. Mt 3:17; 12:18; 17:5; Mk 1:11; Lk 3:22; i 2. Pt 1:17).

U ovome okviru žarište je na Očevoj volji da nas učini dijelom Svoje obitelji i Kraljevstva (usp. Ef 1:5.9). Moulton i Milligan, *The Vocabulary of the Greek Testament*, str. 260, nazivaju ovaj GLAGOL “karakterističnim židovsko grčkim glagolom”. Luka je poznao Septuagintu dobro.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:33-34

³³“Prodajte svoja imanja i dajte u milostinju; učinite sebe novčanim pojasevima što se ne troše, neprolaznim blagom na nebu, gdje ne dolazi lopov niti moljac uništava. ³⁴Jer gdje vaše blago jeste, tamo će biti vaše srce također.”

12:33 “Prodajte svoja imanja” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. To nije sveopća zapovijed, nego se bavi s prvenstvom građe naših života (usp. Lk 14:33; 18:22; Mt 19:21; 1. Kor 13:3). Ako Bog nije prvenstvo, svatko i sve ostalo mora biti odstranjeno s prvoga mjesta (usp. Mt 5:29-30). Ova opetovana tema jasno pokazuje radikalni vid kršćanske predanosti. Bog mora biti prvi! Sve ostalo je idolopoklonstvo. Međutim, mnogi su ljudi u Bibliji - Abraham, Izak, Jakov, Josip, Job, židovski kraljevi, Zakej, Josip iz Arimateje, bili bogati. Nije bogatstvo poteškoća, nego prvenstvo bogatstva!

▣ **“dajte u milostinju”** Ovo vjerojatno upućuje na Evanđelje po Luki 11:41. Ljubav za siromašne i potrebite dokaz je da je Bog promijenio nečije gledište i svjetonazor. Evanđelje po Luki naglašava Isusovu ljubav za društveno izopćene i obespravljene. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 11:41: Milostinja.](#)

▣ **“učinite sebe novčanim pojasevima”** Ovo je još jedan AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Pojam *ballantion* upotrijebio je jedino Luka u NZ-u (usp. Lk 10:4; 12:33; 22:35.36). Korišten je u Septuaginti za vreću ili torbicu (usp. Job 14:17; Izr 1:14).

Ivan koristi drukčiji pojam, *glōsskomon*, za kutije za novce što su imali učenici (usp. Lk 12:6; 13:29). Taj je pojam izvorno upućivao na kutiju korištenu za pohranu glazbenih cjevčica ili piskova.

Matej i Marko koriste pojam *zōnē* što upućuje na:

1. pojas /opasač (usp. Mt 3:4; Mk 1:6; Djela 21:11; Otk 1:13; 15:6 i Septuagintu za svećeničku lentu /naprsnik u Izl 28:4.39.40; Pnz 23:14) ili
2. pojas za novce (usp. Mt 10:9; Mk 6:8).

▣ Ostatak stiha popisuje nekoliko osobina novčane vreće velikodušnih vjernika (usp. Mt 6:19-20):

1. neće se istrošiti
2. neće podbaciti ili biti iscrpljene
3. lopov ne može ukrasti
4. moljac ne može iskvariti.

Drevna sredstva bogatstva bila su:

1. težina dragocjenih kovina ili dragulja
2. skupa odjeća ukrašena sa zlatom, srebrom, ili draguljima
3. spremišta hrane.

Sigurnost je bila glavna poteškoća. Lopovi mogu ukrasti, snijet uništiti, i kukci ili glodavci mogu pojesti. Ovaj popis bio je način opisivanja vjernikove sigurnosti baštine s Bogom (usp. 1. Pt 1:4-5), što je bilo dokazljivo velikodušnošću ovdje na Zemlji.

12:34 “Jer gdje vaše blago jeste, tamo će biti vaše srce također” Ovo je sažetak izjave. Nečiji odnos s Bogom vidljiv je po tome kako on /ona barata sa zemaljskim sredstvima. Za suvremene, zapadnjačke vjernike, prvenstva opredjeljenja jasno su vidljiva u njihovima čekovnim knjižicama i kalendarima. Mi zavaravamo sebe kako davanjem Bogu viška od našega bogatstva i nekoliko sati tjedno provedenih na zajedničkome štovanju, mislimo da smo NZ-ni učenici!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:35-38

³⁵“Budite odjeveni u spremnost, i *držite* svoje svjetiljke upaljenima. ³⁶Budite kao ljudi koji čekaju svoga gospodara kad se vrati sa svadbene gozbe, tako da mu odmah mogu otvoriti *vrata* dok dolazi i kuca. ³⁷Blagoslovljeni su oni robovi koje će gospodar naći na oprezu kad dolazi; uistinu Ja vam kažem, on će opasati sebe *da služi*, kako bi ih naslonio *na stol*, i pristupiti i čekati na njih. ³⁸Bilo da dolazi u drugoj straži, ili čak u trećoj, i nade *ih* tako, blagoslovljeni su oni *robovi*.”

12:35

NASB

“Budite odjeveni u spremnost, i *držite* svoje svjetiljke upaljenima”

NKJV

“Neka vaš struk bude opasan i *vaše* svjetiljke gore”

NRSV

“Budite blagoslovljeni za djelovanje i imajte svoje svjetiljke upaljene”

TEV

“Budite spremni za išta što dolazi, odjeveni za djelovanje i sa svojim svjetiljkama upaljenima”

NJB

“Gledajte da imate svoje pojaseve zakopčane i svoje svjetiljke upaljene”

Ovaj stih ima glavni GLAGOL i dva odnosna PARTICIPA (PERIFRASTIČKI):

1. PREZENT IMPERATIVA od *eimi* (“neka bude”)
2. PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA, “imajući svoja bedra opasanima” (simbol za neprekidno bivanje spremnim za djelovanje)
3. PREZENT PASIVNOGA PARTICIPA, “nastaviti gorjeti” (ali upotrijebljeno kao SREDNJE STANJE, upućujući na ulje za svjetiljke).

Svi ovi su idiomi za bivanje spremnim za snažno djelovanje u svakome trenutku (usp. Lk 12:36; Mt 25:1-13). Oni se odnose na djelovanje sluge koji čekaju na povratak svoga gospodara, kao što vjernici čekaju na povratak Krista (usp. Lk 12:37-38.43).

12:37 “uistinu Ja vam kažem” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:24: Amen.](#)

▣ “on će opasati sebe” Ovo je potresan obrat uloga što podsjeća na Isusova djelovanja u Gornjoj sobi kad je prao noge učenicima (usp. Iv 13:4). Uobičajen postupak robova izrečen je u Evanđelju po Luki 17:7-10.

12:38 “drugoj straži” Rimljani su dijelili noć na četiri straže (6-9; 9-12; 12-3; 3-6, usp. Mt 14:25; Mk 13:35), ali Židovi su dijelili noć na tri straže (6-10; 10-2; 2-6, usp. Suci 7:19).

▣ “Bilo da ... čak” Ovaj je stih TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (*kai + ean*, dvaput), što govori o mogućem djelovanju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:39-40

³⁹“Ali budite sigurni o ovome, da ako bi voditelj kuće znao u koji sat lopov dolazi, on ne bi dopustio da bude provaljeno u njegovu kuću. ⁴⁰Vi isto tako, budite spremni; jer Sin Čovječji dolazi u neki sat kad ne očekujete.”

12:39 “ako” Ovo je DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (*ei + an + KONJUNKTIV*), što čini krivu potvrdu kako bi se naglasio krivi zaključak. To je često zvano “suprotno činjeničnome stanju”. Primjer: “ako bi voditelj kuće znao u koji sat lopov dolazi (što on nije znao), on ne bi dopustio da bude provaljeno u njegovu kuću (što je bilo)”. Neki drugi primjeri ove građe su u Evanđelju po Luki 4:26; 7:39; 17:6; 19:23.

▣ “u koji sat lopov dolazi” Ova metafora uobičajena je u NZ-u u bavljenju s Gospodinovim povratkom svakoga trenutka (usp. 1. Sol 5:2; 2. Pt 3:10; i Otk 3:3; 16:15). Postoji napetost u NZ-u između “povratka Gospodina svakoga trenutka” i “nekih događaja što se moraju dogoditi prvo”. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Isusov povratak svakoga trenutka nasuprot ne-još povratka \(NZ-ni paradoks\).](#)

Jedino Otac zna vrijeme Drugoga dolaska (usp. Mt 24:36; Mk 13:32; Djela 1:7)!

**POSEBNA TEMA: ISUSOV POVRATAK SVAKOGA TRENUTKA NASUPROT NE-JOŠ POVRATAK
(NZ-ni paradoks)**

- A. Novozavjetni eshatološki odlomci odražavaju uvid starozavjetnoga proroka koji je vidio kraj vremena kroz tekuće događaje.
- B. Evanđelje po Mateju 24, Marku 13, i Luki 21 vrlo su teška za tumačenje zato jer se bave s nekoliko pitanja istovremeno:
1. kad će Hram biti uništen?
  2. što će biti znak povratka Mesije?
  3. kad će završiti ovo Doba (usp. Mt 24:3)?
- C. Žanr novozavjetnih eshatoloških odlomaka uobičajeno je složenica apokaliptičkoga i proročkog jezika što je nakanjeno višeznačan i visoko simboličan (vidjeti D. Brent Sandy, *Ploshwars and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*).
- D. Nekoliko odlomaka u NZ-u (usp. Mt 24, Mk 13, Lk 17 i 21, 1. i 2. Sol i Otk) bave se s Drugim dolaskom. Ovi odlomci naglašavaju:
1. točno vrijeme događaja je neizvjesno, ali događaj je siguran
  2. mi možemo znati općenito vrijeme, ali ne i određeno vrijeme, događaja
  3. dogodit će se iznenada i neočekivano
  4. mi moramo biti Bogu ugodni, spremni, i vjerni određenim zadacima.
- E. Postoji teološka paradoksalna napetost između:
1. povratka svakoga trenutka (usp. Lk 12:40.46; 21:36; Mt 24:27.44) i
  2. činjenice da se neki događaji u povijesti moraju dogoditi (točka F. dolje).
- F. NZ izjavljuje da će se neki događaji dogoditi prije Drugoga dolaska:
1. Evanđelje propovijedano čitavome svijetu (usp. Mt 24:14; Mk 13:10)
  2. veliki otpad (usp. Mt 24:10-13,21; 1. Tim 4:1; 2. Tim 3:1 i dalje; 2. Sol 2:3)
  3. otkrivenje "Čovjeka grijeha" (usp. Dn 7:23-26; 9:24-27; 2. Sol 2:3)
  4. uklanjanje onoga što /koji prijeći (usp. 2. Sol 2:6-7)
  5. nada u židovski preporod (usp. Zah 12:10; Rim 11).
- G. Evanđelje po Luki 17:26-37 nema usporednicu u Evanđelju po Marku. Ima djelomičnu sinoptičku usporednicu u Evanđelju po Mateju 24:37-44.
- H. Za raspru o skorome Kristovu povratku, [vidjeti Posebnu temu dolje: Skori povratak](#).
- I. Za raspru o zakašnjelom povratku, [vidjeti Posebnu temu dolje: Zakašnjeli Drugi dolazak \(brzi Kristov povratak nasuprot zakašnjeloj Parusiji\)](#).

POSEBNA TEMA: SKORI POVRATAK

Za zamisao "uskoro zauzeti mjesto" usporediti Otkrivenje 1:3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20. To može biti SZ-no smjerenje na Knjigu proroka Daniela 2:28.29, i 45. U Knjizi Otkrivenja, Ivan nikad nije naveo SZ nego je smjerao na njega. Od 404 stiha, moguće njih 275 ima SZ-nu pozadinu. Prevoditelji su bili podijeljeni u tumačenju ovoga izričaja zbog svojih teoloških predrasuda o svrsi Knjige Otkrivenja:

1. iznenada
2. jednom kad je započeto dogodit će se brzo
3. ubrzo će početi

4. jamačno će se dogoditi
5. neminovno.

Uporaba ovoga pojma u Otkrivenju 22:7.12.20 pokazuje da je Ivan očekivao kako će se ovi događaji zbiti brzo tijekom njegova života (vidjeti punu bilješku u Otk 10:6; 22:3). Budući postoji 2000 godina razmaka između pisanja te Knjige i našega vremena, mnogi kažu kako je Ivan bio u krivu. Međutim, uporaba skorašnjega vremenskog okvira čini se kako je tipična za proročku književnost iz Staroga zavjeta koji je koristio slike tekućih događaja za naviještanje događaja na kraju vremena:

1. Ivan je koristio prvo stoljeće Rima kako bi naznačio buduće događaje (zadnja vremena)
2. Izaija i Ezekiel koristili su obnovljenu (nakon izganstva) Judu
3. Daniel je koristio Antioha IV. Epifana.

Dolazak Novoga doba pravедnosti nada je i ohrabrenje za svaki naraštaj vjernika, ali iskustvo za samo jedan, onaj zadnji.

Nitko ne može objasniti zašto Isusov povratak traje toliko dugo kad je bio bio očekivan vrlo skoro (Mt 10:23; 16:28; 23:36; 24:34). Postoji napetost u NZ-u između Isusova povratka svakoga trenutka i zakašnjele *Parusije* ([vidjeti Posebnu temu dolje: Zakašnjeli Drugi dolazak \[brzi Kristov povratak nasuprot zakašnjeljoj Parusiji\]](#)). Također vidjeti od D. Brenta Sandyja, *Plowshares and Pruning Hooks*, str. 101-102, za pojam kao proročki simbol točnosti i neočekivanosti, str. 173-175.

POSEBNA TEMA: ZAKAŠNJELI DRUGI DOLAZAK (brzi Kristov povratak nasuprot zakašnjeljoj Parusiji)

Većina vjernika mislila je kako će Isusov dolazak biti skoro, iznenada, i neočekivano (usp. Mt 10:23; 24:34; Mk 9:1; 13:30; Otk 1:1.3; 2:16; 3:11; 22:7.10.12.20; [vidjeti Posebnu temu gore: Skori povratak](#)). Ali svaki naraštaj vjernika koji je iščekivao bio je u krivu! Skorost (neposrednost) Isusova povratka snažna je obećana nada svakoga naraštaja, ali stvarnost za samo jedan (i taj jedan je progongeni).

Vjernici moraju živjeti kao da će se On vratiti sutra, ali planirati i vršiti Veliko poslanje (usp. Mt 28:19-20) ako On odugovlači.

Neki su odlomci u Evanđeljima (usp. Mt 24:45-51; 25:5.19; Mk 13:10; Lk 17:2; 18:8; 19:11-27) te 1. i 2. Poslanici Solunjanima temeljeni na zakašnjelome Drugom dolasku (*Parusiji*). Postoje neki povijesni događaji što se moraju dogoditi prvo:

1. evangelizacija širom svijeta (usp. Mt 24:14; Mk 13:10)
2. veliki otpad (usp. 2. Sol 2:3)
3. otkrivenje “Čovjeka grijeha” (usp. Mt 24:15; 2. Sol 2:3.8-12; Otk 13)
4. veliko progongstvo (usp. Mt 24:21.24; Otk 13).

Postoji namjeravana višeznačnost (usp. Mt 24:42-51; Mk 13:32-36)! Živjeti svaki dan kao da je to vaš zadnji dan ali planirati i obučavati se za buduću službu!

▣ (12:39) “**on ne bi dopustio**” Postoji dodatak nekoliko riječi iz usporednice ovoga govora u Evanđelju po Mateju 24:43 što je nađen u MSS $\kappa^{1,2}$, A, B, L, W. Kraće čitanje nađeno je u P⁷⁵, κ^* , D. UBS⁴ daje kraćem čitanju ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

▣ “**provaljeno u**” Ovo je doslovno “prokopati”. Razbojnici su bili zvani “kopači blata” jer su kopali kroz zidove od blata kuća i trgovina.

12:40 “**Vi isto tako, budite spremni**” Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA. To je naša odgovornost (usp. Lk 21:36; Mk 13:33)!

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:26: NZ-ni pojmovi za Kristov povratak.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:41-48

⁴¹Petar reče: “Gospodine, upućuješ li Ti ovu parabolu nama, ili i *bilo kome drugome*?” ⁴²I Gospodin reče: “Tko je dakle vjerni i razborit upravitelj, kojeg će njegov gospodar postaviti glavnim nad svojim slugama, kako bi im

dao njihova sljedovanja u primjereno vrijeme? ⁴³Blagoslovljen je onaj sluga kojeg njegov gospodar nađe tako raditi kad dođe. ⁴⁴Uistinu Ja vam kažem da će ga on postaviti nad svima svojim posjedima. ⁴⁵Ali ako taj sluga kaže u svome srcu: 'Moj gospodar neće doći dugo vremena', i započne tući robove, i muškarce i žene, te jesti i piti i opijati se; ⁴⁶gospodar toga roba doći će u dan kad ga on ne očekuje i u sat kad on ne zna, i rasjeći ga na komade, i dodijeliti mu mjesto s nevjernicima. ⁴⁷I taj sluga koji je znao gospodarevu volju a nije bio spreman niti je djelovao u skladu s njegovom voljom, primit će mnoge udarce bičem, ⁴⁸ali onaj koji nije znao to, a činio je djela vrijedna šibanja, primit će ih nekoliko. Od svakoga kome je dano mnogo, mnogo će biti zahtijevano; a onome kome su povjerali mnogo, od njega će oni sve više tražiti."

12:41 Ovo je točno to pitanje što suvremeni tumači postavljaju o Isusovim učenjima: "Kome su ona upućena?" Postojale su mnoge različite skupine u svjetini što je slijedila Isusa; ključni element tumačenja jeste: "Koja je skupina naslovljena?"

12:42-48 Ovo je usporedno u Evanđelju po Mateju 24:45-51, ali nije nađeno u Marku. To su ti govori i učenja (ona što se nalaze u Mateju i Luki, ali ne u Marku) za koje se pretpostavlja kako su sadržana na popisu Isusovih govora što suvremeni biblijski znanstvenici nazivaju "Quelle", iz njemačkoga za "izvor". Ovaj popis nikad nije bio nađen, ali je logički nužan barem za jednu tekuću teoriju (teorija dva-izvora, vidjeti Uvod u Evanđelje po Luki) što se odnosi na suvremeno razumijevanje odnosa između sinoptičkih Evanđelja.

12:42 Zabilježite kako je okarakteriziran upravitelj:

1. vjeran
2. razborit
3. zadužen za ostale sluge.

Ovo čini se upućuje ili na Dvanaesticu ili na kasnije crkvene vođe. Mora biti jasno izrečeno da je svaki vjernik pozvan, nadaren službenik, tako Isusove riječi mogu upućivati na budne i marljive vjernike koji žive svaki dan u svjetlu Drugoga dolaska!

12:43 Ovo je ponovljeni naglasak iz Evanđelja po Luki 12:35-38.

▣ **"Blagoslovljen"** Ovo je pojam upotrijebljen u Blaženstvima (*makarios*, usp. Lk 6:20-22; Mt 5:3-11). Isus ga redovito koristi za jasno proglašavanje vrste blagoslovljene, povlaštene, ili radosne osobe (usp. Lk 1:45; 6:20-22; 7:23; 10:23; 11:27.28; 12:37.38.43; 14:14.15; 23:29).

12:44 **"Uistinu"** Ovo je pojam *alēthōs* upotrijebljen u smislu hebrejskoga "amen". [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:24: Amen](#). Luka je pisao poganima koji ne bi razumjeli hebrejski pojam.

12:45 **"ako"** Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što znači moguće djelovanje.

12:46 **"i rasjeći ga na komade"** Ovo je bio SZ-ni način smrtne kazne (usp. LXX u 2. Sam 12:31; 1. Ljet 20:3). Koristi se doslovno u LXX-i u Knjizi Izlaska 29:17; Knjizi proroka Ezekiela 24:4. Ovdje je upotrijebljen slikovito za pojačavanje eshatološke osude čak nad onima koji tvrde kako poznaju i služe Isusu! Ovaj se pojam pojavljuje u NZ-u jedino ovdje i u Evanđelju po Mateju 24:57. Moulton i Milligan, *Vocabulary of the Greek Testament*, str. 165, osigurava zapis što isto tako pojam koristi slikovito.

12:47-48 Ovo čini se tvrdi o stupnjevima kazne. Stih 47 podrazumijeva da su ljudi kažnjeni sukladno s najboljim svjetlom što imaju (usp. Jak 4:17). Stih 48 podrazumijeva da svatko ima neko svjetlo i nije živio sukladno njemu (usp. Rim 1:19-20; 2:14). Za druge odlomke o prividnim stupnjevima kazne vidjeti Evanđelje po Luki 10:12-15; 11:31-32; Matej 18:6.7. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 10:12: Stupnjevi nagrada i kazne](#).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:49-53

⁴⁹"Ja sam došao baciti vatru na zemlju; i kako bih želio da već bijaše zapaljena! ⁵⁰Ali Ja imam krštenje za trpjeti, i kako sam žalostan sve dok se to ne izvrši! ⁵¹Mislite li da Ja dođoh dati mir na zemlju? Ja vam kažem, ne, nego radije podjele; ⁵²jer od sad od pet članova u jednome kućanstvu bit će razdijeljeno, trojica protiv dvojice i dvojica protiv trojice. ⁵³Oni će biti podijeljeni, otac protiv sina i sin protiv oca, majka protiv kćeri i kći protiv majke, svekrva protiv snahe i snaha protiv svekrve."

12:49 “**Ja sam došao baciti vatru na zemlju**” Riječ “vatru” smještena je prva u grčkoj rečenici za naglasak ([vidjeti Posebnu temu u Lk 3:9: Vatra](#)). U Evanđelju po Ivanu 3:17-21 izjavljuje se kako Isus nije došao prvi puta kao Sudac, nego kao Spasitelj. Nakon bivanju među palim ljudima, On sad želi da je eshatološka osuda već bila sadašnjost (usp. Lk 12:49b). Slušatelji Evanđelja podijeljeni su u dvije, i samo dvije, skupine po tome kako se odazivaju na Isusa i Njegovu poruku (usp. Lk 24:44-49).

▣ “**kako bih želio da već bijaše zapaljena**” Neki vide ovo kao:

1. DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (usp. Bass-Debrunner-Funk, *Greek Grammar of the New Testament*, str. 359-360)
2. semitski idiom (usp. Black, *An Aramaic Approach to the Gospels and Acts*, str. 123)
3. A. T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament*, tom 2, str. 182, uzima *ti* kao “kako” i *ei* kao “da” (*hoti*), ali i priznaje: “nije jasno što taj odlomak znači”
4. George M. Lamsaov prijevod drevnih Sirijskih (Aramejskih) rukopisa je: “i Ja želim napraviti to, ako već nije zapaljena”.

Isus želi da Kraljevstvo Božje bude očitovano na Zemlji (usp. Mt 6:10), čak premda će to biti visoka cijena za Njega Sâmoga i druge (propadanje nevjernika vječno i progonstvo vjernika privremeno).

12:50 “**Ja imam krštenje za trpjeti**” Grčki ima “krštenje kojim treba biti kršten”. Iz Evanđelja po Marku 10:38 očividno je kako to ne upućuje na Isusovo vodeno krštenje, nego na:

1. progonstvo i odbacivanje Njegova propovijedanja
2. kušnja Njega u Getsemaniji
3. Njegovo raspeće na Golgoti.

Isus je vidio Sebe kao ispunjenje Knjige Postanka 3:15 (Obećano Sjeme /Potomstvo) i Knjige proroka Izaije 53 (Pateći Sluga). On je vidio Psalam 22 kao navještaj Njegova iskustva.

▣ “**kako ... žalostan**” Ovaj pojam znači mentalni pritisak (usp. Fil 1:23). Isusova bitka toliko je jasno vidljiva u Getsemaniji (usp. Mk 14:32-42; Mt 26:36-46; i Lk 22:40-46).

Spasenje može biti besplatno, ali ono nije bilo jeftino!

Dobra raspra o ovome stihu nađena je u *Hard Sayings of the Bible*, str. 472-475. Ta je knjiga dobar izvor za teške tekstove, i SZ-ne i NZ-ne. Ja vam je preporučam!

12:51 “**Mislite li da Ja dođoh dati mir na zemlju**” Vidjeti usporednicu u Evanđelju po Mateju 10:34-39. Čak će i bliski obiteljski odnosi u židovskome domu iskusiti podjele oko Isusa. Postoji prvenstvo predanosti potrebno za slijeđenje Njega! Vjernici tvore novu obitelj, obitelj Božju (usp. Lk 8:21; 11:27-28)!

12:53 Ovo može biti spjev ili naricaljka. Može biti smjernanje na Knjigu proroka Miheja 7:6, zbog usporednice u Evanđelju po Mateju (usp. Mt 10:35.36), što navodi Miheja 7:6.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:54-56

⁵⁴I On bijaše govorio svjetini također: “Kad vidite oblak kako se diže na zapadu, odmah kažete: ‘Kiša dolazi’, i tako to bude. ⁵⁵I kad *vi vidite* kako puše južni vjetar, kažete: ‘Bit će vruć dan’, i to bude *na taj način*. ⁵⁶Vi licemjери! Znae kako proučiti pojavak na zemlji i nebu, ali zašto ne proučavate ovo sadašnje vrijeme?”

12:54 “**On bijaše govorio svjetini**” Zabilježite kako Isus izričito navodi skupinu koju On naslovljava (vidjeti bilješku u Lk 12:41).

▣ “**Kad vidite**” Isus nudi nizove znakova vremenskih uvjeta (Lk 12:54-55) što je ovo palestinsko slušateljstvo dobro poznavalo. Oni su mogli navijestiti vrijeme, ali bili su slijepi za dolazak Božje osude. Oni su promašili Božjega Mesiju (usp. Lk 12:56)!

12:56 “**licemjери**” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:42: Licemjери.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:57-59

⁵⁷“I zašto čak niti na svoj vlastiti poticaj ne presudite što je pravo? ⁵⁸Jer dok vi idete sa svojim protivnikom kako biste se pojavili pred sucem, na *svome* putu *tamo* nastojte se dogovoriti s njim, tako da vas on ne vuče pred suca, i sudac vas preda službeniku, a službenik vas baci u zatvor. ⁵⁹Ja vam kažem, nećete izića od tamo sve dok ne platite i posljednji cent.”

12:57-59 Ovo je usporednica u Evanđelju po Mateju 5:25-26. To kratko učenje odgovara sveopćoj temi o eshatološkoj osudi, ali ne uklapa se dobro u ovaj okvir. Luka odabire, uređuje, i prilagođava Isusove riječi od:

1. Marka
2. Quellea
3. svojih jedinstvenih izvora (usp. Lk 1:1-4)
4. Pavla.

Evanđelja nisu kronološki, slijedni, uzročno-posljedični životopisi. Ona su ciljani, evangelistički proglasi (vidjeti Fee i Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*, str. 127-148).

12:59 “cent” Ovo je pojam *lepton*. To je bila najmanja židovska kovanica i bila je napravljena od bakra (usp. Mk 12:42). Bila je vrijedna oko 1/64 *denara*. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 7:41: Kovanice u uporabi u Palestini u Isusovo vrijeme.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je “kvasac farizeja”?
2. Opišite razliku između NZ-noga pojma “Hades” i “Gehena”.
3. Kako netko javno priznaje Isusa Krista?
4. Kako netko objašnjava Evanđelje po Luki 12:33?
5. Što je središnja istina Evanđelja po Luki 12:35-41?
6. Postoje li stupnjevi Neba i Pakla?

EVANĐELJE PO LUKI 13

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
pokajati se ili izginuti	pokajati se ili izginuti	o pokajanju	okrenuti se od svoga grijeha ili umrijeti	primjeri što pozivaju na pokajanje
13:1-5	13:1-5	13:1-5	13:1-5	13:1-5
parabola o jalovome smokvinom stablu	parabola o jalovome smokvinom stablu		parabola o neplodnome smokvinom stablu	parabola o jalovome smokvinom stablu
13:6-9	13:6-9	13:6-9	13:6-9	13:6-9
iscjeljenje u subotu žene koja je bila bogalj	duh nemoći	žena koja je bila bogalj iscijeljena	Isus iscjeljuje u subotu ženu koja je bila bogalj	iscjeljenje u subotu žene koja je bila bogalj
13:10-17	13:10-17	13:10-17	13:10-13 13:14 13:15-17	13:10-13 13:14-17
parabola o sjemenu gorušice i kvascu	parabola o sjemenu gorušice	parabola o sjemenu gorušice i kvascu	parabola o sjemenu gorušice i kvascu	parabola o sjemenu gorušice i kvascu
13:18-19	13:18-19 parabola o kvascu	13:18-19	13:18-19 parabola o kvascu	13:18-19 parabola o kvascu
13:20-21	13:20-21	13:20-21	13:20-21	13:20-21
uska vrata	uski put	na kraju doba	uska vrata	uska vrata: odbacivanje Židova, poziv poganima
13:22-30	13:22-33	13:22-30	13:22-23a 13:23b-30	13:22-24 13:25-27 13:28-29 13:30
tužaljka nad Jeruzalemom		riječi Herodu Antipi	Isusova ljubav za Jeruzalem	Herod Lisica
13:31-35	Isus jadikuje nad Jeruzalemom 13:34-35	13:31-33 tužaljka nad Jeruzalemom 13:34-35	13:31 13:32-33 13:34-35	13:31-33 Jeruzalem upozoren 13:34-35

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:1-5

¹Sad u istoj prigodi tamo bijahu neki prisutni koji su Ga izvijestili o Galilejcima čiju je krv Pilat izmiješao s njihovim žrtvama. ²I Isus im reče: “Mislite li da ovi Galilejci bijahu *veći* grješnici od svih *ostalih* Galilejaca zato jer su trpjeli ovu *sudbinu*? ³Ja vam kažem, ne, ali ako se ne pokajete, vi ćete svi isto tako izginuti. ⁴‘Ili mislite li da onih osamnaest na koje je pala kula u Siloi i ubila ih bijahu gori zločinci od svih ljudi koji žive u Jeruzalemu?’ ⁵Ja vam kažem, ne, ali ako se ne pokajete, vi ćete isto tako izginuti.

13:1 “tamo bijahu neki prisutni” Ovaj izričaj (IMPERFEKT INDIKATIVA) može značiti:

1. oni su bili uvijek u mnoštvu
2. oni su upravo stigli.

▣ “Galilejcima čiju je krv Pilat izmiješao s njihovim žrtvama” Mi nemamo ikoju drugu povijesnu referencu o ovome izvješću, ali zbog stremljenja Galilejaca da budu razbojnici i zbog osobnosti Pilata, to je zasigurno činjenično. Zašto je to spomenuto osim da se utvrdi povijesna točka ove reference?

Očito su ovi galilejski Židovi došli u Jeruzalem kako bi prinijeli žrtvu u Hramu, i nešto je pošlo strahovito krivo što je uključilo rimsku vladu, ne samo hramsku policiju (tj. posebice leviti). Većina komentatora pretpostavlja kako su oni bili uključeni u pokret “zelota” (slobodna Palestina od Rima pod ikoju cijenu).

13:2 “I Isus im reče: ‘Mislite li da ovi Galilejci bijahu *veći* grješnici od svih *ostalih* Galilejaca zato jer su trpjeli ovu *sudbinu*’” Teologija Staroga zavjeta težila je dovoditi u vezu poteškoće u životu s osobnim grijehom (usp. Pnz 27 - 28), međutim, Knjiga o Jobu, Psalam 73, i Isus u ovome odlomku (također vidjeti Iv 9) tvrde kako to nije uvijek slučaj.

Teško je teološki znati razlog za poteškoće ili progonstva u ovome svijetu:

1. može biti kazna za osobni grijeh i pobunu
2. može biti djelovanje osobnoga zla
3. mogu biti ishodi življenja u palome svijetu (statističko zlo)
4. može biti neka mogućnost za duhovni rast.

Isus postavlja pitanja židovskim slušateljima što se odnose na #1 i na tradicionalnu teologiju rabina (usp. tri Jobova prijatelja). Prisutnost poteškoća, progonstava, i teških vremena nije znak Božjega gnjeva. Međutim, ključni problemi odnose se na manjak pokajanja zbog grijeha i manjak vjere u Isusa! Loše stvari se događaju! Dvije dobre knjige što su mi pomogle u ovome području su od Hannah Whithall Smith *The Christian's Secret of A Happy Life* i od Johna Wenhama, *The Goodness of God*.

Jedna dodatna misao, ovi Galilejci bili su u hramskome području, ali Hram (velika židovska nada) nije ih mogao spasiti.

13:3 “ali ako se ne pokajete, vi ćete svi isto tako izginuti” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. To je PREZENT AKTIVNOGA KONJUNKTIVA praćen FUTUROM SREDNJEGA INDIKATIVA. Ovo naglašava potrebu za osobnim pokajanjem (usp. Lk 13:3.5; 15:7.10; 17:3.4; Mk 1:15; Djela 3:19; 20:21). Pokajanje je okretanje od grijeha i sebičnosti, dok je vjera okretanje k Bogu. Pojam “pokajete” u hebrejskome znači “promjena djelovanja”. Pojam pokajanje u grčkome znači “promjena uma”. Oboje je zahtijevano. Zabilježite kako je oboje početno i trajno (vidjeti bilješku u Lk 13:5). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

13:4 Ovdje je još jedan mjesni povijesni slučaj kojeg su Isusovi slušatelji poznavali osobno. Isus pojačava Svoje izjave istine ovima povijesnim slikovitim prikazima osobnim (namjeravano, Lk 13:1-2) i prirodnim (nenamjeravano, Lk 13:4) suvremenim događajima.

NASB   ““zločinci””
NKJV   ““grješnici””
NRSV   ““prijestupnici””
TEV, NJB   – izostavljeno–

Ovo je doslovni pojam “dugovi” kao u Evanđelju po Mateju 6:12, što je bio židovski idiom za grijeh ili grješnika. Luka ne koristi taj pojam u svojoj verziji Gospodinove Molitve (usp. Lk 11:2-4) zbog toga jer njegovi poganski čitatelji ne bi normalno mogli shvatiti ovaj idiom.

13:5 Ovaj je stih uspoređan Evanđelju po Luki 13:3. Stih 3 ima PREZENT KONJUNKTIVA, dok Luka 13:5 ima AORIST KONJUNKTIVA. Ovo čini se upućuje na odlučan čin pokajanja (i vjere) nasuprot neprekidnoj potrebi za pokajanjem u Luki 13:3. Oboje je neophodno.

▣ “izginuti” Ovo je oblik FUTURA SREDNJEGA INDIKATIVA pojma *apollumi*. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Uništenje \(*apollumi*\)](#).

POSEBNA TEMA: UNIŠTENJE (*apollumi*)

Ovaj pojam ima široko semantičko polje, što je uzrokovalo veliku pomutnju u vezi s teološkim zamislima o vječnoj osudi nasuprot anihilaciji. Temeljno doslovno značenje je od *apo* plus *ollumi*, porušiti, uništiti.

Poteškoća dolazi u slikovitim uporabama ovoga pojma. To se može jasno vidjeti u *Greek-English Lexicon of the New Testament, Based On Semantic Domains*, tom 2, str. 30 od Louwa i Nida. Popisuje nekoliko značenja ovoga pojma:

1. uništiti (npr. Mt 10:28; Lk 5:37; Iv 10:10; 17:12; Djela 5:37; Rim 9:22 iz toma 1, str. 232)
2. ne uspjeti dobiti (npr. Mt 10:42, tom 1, str. 566)
3. izgubiti (npr. Lk 15:8, tom 1, str. 566)
4. nesvjestan položaja (npr. Lk 15:4, tom 1, str. 330)
5. umrijeti (npr. Mt 10:39, tom 1, str. 266).

Gerhard Kittel, *Theological Dictionary of the New Testament*, tom 1, str. 394, pokušava ocrtati različite uporabe popisivanjem četiriju značenja:

1. uništiti ili ubiti (npr. Mt 2:13; 27:20; Mk 3:6; 9:22; Lk 6:9; 1. Kor 1:19)
2. izgubiti ili trpjeti gubitak od (npr. Mk 9:41; Lk 15:4.8)
3. izginuti (npr. Mt 26:52; Mk 4:38; Lk 11:51; 13:3.5.33; 15:17; Iv 6:12.27; 1. Kor 10:9-10)
4. biti izgubljen (npr. Mt 5:29-30; Mk 2:22; Lk 15:4.6.24.32; 21:18; Djela 27:34).

Kittel potom kaže: “općenito možemo reći da #2 i #4 čine podlogu izjavama što se odnose na ovaj svijet kao u Sinoptcima, dok #1 i #3 čine podlogu za one što se odnose na naredni svijet, kao kod Pavla i Ivana” (str. 394).

U tome leži zbrka. Pojam ima toliko široku semantičku uporabu da ga različiti NZ-ni autori koriste na raznolike načine. Meni se dopada od Roberta B. Girdlestonea, *Synonyms of the Old Testament*, str. 275-277. On dovodi u vezu pojam s onim ljudima koji su moralno uništeni i čekaju vječno odvojenje od Boga nasuprot onih ljudi koji poznaju Krista i imaju vječni život u Njemu. Posljednja skupina je “spašena”, dok je posljednja skupina “uništena”.

Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 276, naglašava kako postoji nekoliko mjesta gdje ovaj pojam ne može biti preveden anihilacijom, “nego takvom ranom što objekt čini praktički beskorisnim za njegovu izvornu svrhu”:

1. otpad od pomasti, Evanđelje po Mateju 26:8
2. uništenje kožnih mjehova od staroga vina, Evanđelje po Mateju 9:17
3. uništenje kose, Evanđelje po Luki 21:18
4. uništenje hrane, Evanđelje po Ivanu 6:27
5. uništenje zlata, 1. Petrova poslanica 1:7

6. uništenje svijeta, 2. Petrova poslanica 3:6
7. uništenje fizičkoga tijela, Evanđelje po Mateju 2:13; 8:25; 12:14; 21:41; 22:7; 26:52; 27:20; Poslanica Rimljanima 2:12; 14:15; i 1. Korinćanima 8:11.

Ovaj pojam nikad ne upućuje na anihilaciju osobe, nego na kraj tjelesnoga postojanja. Također se uobičajeno koristi u moralnome smislu. “Svi ljudi smatrani su moralno uništenima, tj. oni su promašili namjeru zbog koje je rasa bila pozvana u bivanje” (str. 276). Božji odaziv na taj problem grijeha bio je Isus Krist (usp. Iv 3:15-16 i 2. Pt 3:9). Oni koji odbace Evanđelje sad su predmet daljnjeg uništenja, što uključuje tijelo i duh (usp. 1. Kor 1:18; 2. Kor 2:15; 4:3; 2. Sol 2:10). Za oprečno mišljenje vidjeti Fudge, *The Fire That Consumes*.

Ja osobno (usp. R. B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 276) ne mislim da taj pojam označava anihilaciju (usp. E. Fudge, *The Fire That Consumes*). Pojam “vječno” korišten je i za vječnu osudu i za vječni život u Evanđelju po Mateju 25:46. Podcijeniti jednog znači podcijeniti oba!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:6-9

⁶I On *započe* govoriti ovu parabolu: “Neki čovjek imao je stablo smokve koje je bilo posađeno u njegovu vinogradu; i on dođe tražiti plod na njemu i nije našao nijedan. ⁷I on reče čuvaru vinograda: ‘Gle, već tri godine dolazim tražiti plod na ovome smokvinu stablu bez da nađem jednog. Posijeci ga! Zašto čak iskorištava tlo?’ ⁸I on odgovori i reče mu: ‘Ostavi ga, gospodine, još i ove godine, sve dok ne okopam uokolo i stavim u gnojivo; ⁹i ako rodi plod iduće godine, u redu; ali ako ne, posijeci ga.’”

13:6 “Neki čovjek” NASB 1970 ima “izvjestan čovjek” (*tis*). Ovo je književna oznaka za Lukino uvođenje Isusove parabole (usp. Lk 10:30; 12:16; 13:6; 14:16; 15:4; 16:1.19; 19:12).

▣ **“imao je stablo smokve”** Stablo smokve često se koristilo kao simbol Izraela (usp. Hoš 9:10; Joel 1:7). Međutim, u izvješću u Evanđelju po Mateju 21:19 i dalje, smokvino stablo simbol je samo Izraelovih vođa. U SZ-nome smjeranju iz Knjige proroka Izaije 5, loš plod dolazio je iz Božjega posebnog vinograda. Ovaj okvir čini se upućuje na narodni Izrael kao cjelinu, čiji su duhovni život i prioriteta bili okarakterizirani u njegovim vođama.

13:7 “već tri godine” Treba nekoliko godina za plod stabla ikoje vrste kako bi započelo roditi plod. To vrijeme što je prošlo trajalo je tri godine. Bog je bio strpljiv, ali postoji ograničenje Njegovog strpljenja.

13:8-9 Ovo simbolizira Božju strpljivost i milosrđe, međutim, Evanđelje po Luki 13:9 pokazuje stvarnost osude. Bog želi pravedan narod koji odražava Njegovu narav. Ovaj odlomak, kao Ivan 15:2-6, upozorenje je protiv neplodnosnih života u Njegovu narodu! Bog uzima poslušnost ozbiljno (usp. Lk 6:46). To nije pravednost po djelima, nego istinsko spasenje dokazano bogobojaznim življenjem (usp. Ef 2:8-10). Spasenje nije proizvod, karta za Nebo, ili policia osiguranja protiv vatre, nego promijenjeni i mijenjajući život pobožnosti! Vječni život ima vidljive značajke (usp. Mt 7).

13:9 “i ako” Ovo je grčka složenica *kai ean*, što čini ovo djelomično TREĆIM RAZREDOM KONDICIONALNE REČENICE (moguće djelovanje). Njeno bivanjem nepotpunom bio je način isticanja pretpostavljenog zaključka.

▣ **“ali ako ne”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (*ei de mē ge*), što pretpostavlja da neće roditi plod čak niti s posebnom daljnjom skrbi (usp. Lk 3:9).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:10-17

¹⁰I On bijaše učio u jednoj od sinagoga u subotu. ¹¹A tamo bijaše žena koja je osamnaest godina imala bolest uzrokovanu duhom; i ona je bila dvostruko svijena, i nije se mogla izravnati uopće. ¹²Kad ju je Isus vidio, On ju pozove i reče joj: “Ženo, ti si slobodna od svoje bolesti.” ¹³I On položi Svoje ruke na nju; i trenutačno ona se uspravi ponovno i *započe* slaviti Boga. ¹⁴Ali službenik sinagoge, ozlojeđen jer je Isus iscjeljivao u subotu, *započe* govoriti mnoštvu odgovarajući: “Postoji šest dana u kojima posao mora biti napravljen; tako dođite tijekom njih i iscjeljujte, a ne na dan subote.” ¹⁵Ali Gospodin mu odgovori i reče: “Vi licemjeri, ne odrješuje li svaki od vas u subotu svoga vola ili svoga magarca iz staje i ne pušta li ga kako bi ga napojio? ¹⁶A ova žena, kći Abrahama kao što jeste, koju je Sotona

vezao osamnaest dugih godina, ne smije li ona biti odriješana od ovog okova na dan subote?”¹⁷ Dok On to reče, svi Njegovi protivnici bijahu poniženi; i čitavo mnoštvo radovaše se nad svima slavnim stvarima što bijahu učinjena od Njega.

13:10 Mnoga od Isusovih učenja i čudesa bila su napravljena u sinagogama u subotu zbog dva nepovezana razloga:

1. Isus je ispunio sve židovske zahtjeve. Štovanje subotom bio je jamačno jedan od njih (usp. Post 2:2-3; Izl 20:8-11)
2. On je djelovao u subotu kako bi potaknuo razgovor s religijskim vođama koji su njegovali svoja pravila i predaje više od ljudi.

13:11 “žena” Luka jedinstveno zapisuje Isusovu službu ženama. To je bilo šokantno židovskoj osjetljivosti! [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:36: Žene u Bibliji.](#)

▣ **“bolest uzrokovanu duhom”** Očevidno to je bio slučaj opsjednutosti demonom. NZ čini razliku između nekoga tko biva demoniziran i nekoga tko biva bolestan, iako demoni često uzrokuju bolesti. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u.](#)

▣ **“dvostruko svijena”** Ovo je grčki medicinski pojam za “svijena kralježnica”. Luka je bio poganski liječnik (usp. Kol 4:14) ili u najmanju ruku visoko obrazovan čovjek.

13:12 “Kad ju je Isus vidio” Isus čini ovo: (1) zbog sućuti za ovu ženu i /ili (2) kako bi uključio religijske vođe u teološki razgovor. Ona ne očekuje niti Ga ne moli da On djeluje u njenu korist.

▣ **“Ženo, ti si slobodna od svoje bolesti”** Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Isus obično nikad nije polagao ruke na ljude zbog egzorcizma. Očito je na Njegovu riječ demon pobjegao, ali Isus je položio ruke na nju kako bi pojačao njenu vjeru i osposobio je da stoji uspravno (usp. Lk 13:13).

13:13 “I On položi Svoje ruke na nju” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:40: Polaganje ruku u Bibliji.](#)

13:14 “Ali službenik sinagoge, ozlojeđen” Ovaj čovjek tvrdi kako postoji šest drugih dana tjedna kad se ovo moglo zakonski dogoditi (prema tumačenju Izl 20:9 i Pnz 5:13 rabinske Usmene predaje), ali ova žena pohađala je sinagošku službu osamnaest godina tjedno u svome jadnome stanju i nisu joj pomogle židovska pravila, židovski iscjelitelji (pisari /književnici), niti sinagoško štovanje! [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:1: Sabat /Subota.](#)

13:15-16 Isus je izložio ovog čovjeka i sve koji misle kao on (MNOŽINA, licemjeri). Rabini su imali veliki suosjećaj u svojim usmenim predajama za ljudsko postupanje sa životinjama u subotu (usp. Lk 14:5), ali bili su ograničavajući u svome postupanju s ljudima. Isus slikovito pokazuje zabludu legalističkoga rabinskog sustava bez sućuti za ljude. Mi moramo biti pozorni glede naših pravila. Ona često postaju važnija od ljudi. Ljudi su prvenstvo za Boga. Samo su ljudi vječni. Bog je napravio Stvorenje za zajedništvo s ljudima! Naša pravila često govore više o nama nego o Bogu!

13:15 “licemjeri” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:42: Licemjeri.](#)

13:16 Ovaj stih očito povezuje demona i Sotonu ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:32: Anđeli i demoni \[demonsko \(nečisti duhovi\)\] u NZ-u](#)). On je glavni demon (usp. Lk 11:15.18). Ova je žena bila vezana na gori način od ikojega vola (usp. Lk 13:15). Stih 16 očekuje “da” odgovor.

13:17 “svi Njegovi protivnici bijahu poniženi” Ovo pokazuje prisutnost mnogih religijskih vođa u sinagogi. Ovaj jedan “vladar sinagoge” govorio je u ime mnogih koji su bili prisutni.

Riječ “poniženi” (IMPERFEKT PASIVNOG INDIKATIVA) upotrijebljena je jedino ovdje u Evanđeljima, ali upotrijebljena je devet puta od Pavla (tj. Rim 1 i 2. Kor). Luka ju je morao čuti često u Pavlovim službama. Često se koristi u Septuaginti (posebice Iz 45:16). Luka je dobro poznao grčki prijevod Hebrejske Biblije. On je bio pod utjecajem njene terminologije i idioma.

▣ “čitavo mnoštvo radovaše se nad svima slavnim stvarima što bijahu učinjena od Njega” Kakva suprotnost: religijski vođe posramljeni, ali obični ljudi (ljudi zemlje) raduju se nad Isusovim riječima i djelima (usp. Lk 9:43; 13:17; 18:43; 19:37)! Opetovano, srca slušatelja određuju odaziv (npr. parabola o tlima, usp. Lk 8:4-15).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:18-21

¹⁸Tako On bijaše govorio: “Čemu je slično kraljevstvo Božje, i sa čime ću ga Ja usporediti?” ¹⁹Ono je kao zrno gorušice, koje čovjek uzme i baci u svoj vlastiti vrt; i ono raste i postane stablo, i PTICE IZ ZRAKA UGNIJEZDE SE U NJEGOVIH GRANAMA.” ²⁰I On reče ponovno: “Sa čime ću Ja usporediti kraljevstvo Božje? ²¹Ono je kao kvasac, kojeg žena uzme i skriva u tri mjere brašna sve dok ono ne bude čitavo ukvasano.”

13:18 “Čemu je slično kraljevstvo Božje” Ovdje su dvije parabole što podrazumijevaju sićušnost i nevažnost Kraljevstva ali, potom, jednoga dana, njegovo prožimanje i silu.

13:19 “PTICE IZ ZRAKA UGNIJEZDE SE U NJEGOVIH GRANAMA” Sjeme gorušice izraste oko deset stopa visoko. Ovaj SZ-ni navod simbol je sićušnosti, zaštite, i opskrbe Kraljevstva Božjeg (usp. Ez 17:23; 31:6; Dn 4:12.21).

13:21 “kvasac” Ovo nije simbol zla u ovome okviru, nego znak sićušnosti. [Vidjeti Posebnu temu dolje: Kvasac.](#)

POSEBNA TEMA: KVASAC

Pojam “kvasac” (hebrejski, 18,13a,8, BDB 329, KB 329; grčki, *zumē*) korišten je u dva smisla i u SZ-u i u NZ-u:

1. smisao pokvarenosti i, stoga, simbol zla:
  - a. Knjiga Izlaska 12:15.19; 13:3.7; 23:18; 34:25; Levitski zakonik 2:11; 6:17; Ponovljeni zakon 16:3
  - b. Evanđelje po Mateju 16:6.11-12; Marko 8:15; Luka 12:1; Poslanica Galaćanima 5:9; 1. Korinćanima 5:6-8
2. smisao prožimanja i, stoga, slika utjecaja, ne simbol zla:
  - a. Levitski zakonik 7:13; 23:17; Knjiga proroka Amosa 4:5
  - b. Evanđelje po Mateju 13:33; Luka 13:20-21.

Jedino okvir može odrediti značenje ove riječi (što je istina za sve riječi!).

Na temu beskvasnoga kruha, Izraelci nisu mogli čekati do jutra kako bi se kruh digao. Ova pojedinost iz noći izlaska dovela je do blagdana Pashe Izlaska koji je bio usklađen s ratarskim blagdanom (usp. Izl 12:15-20; 23:14-17; 34:18).

Kvasac je redovito bio korišten u žrtvenim stvarima (usp. Lev 7:13; 23:17), ali kasnije je postao simbolom grijeha i pobune. Fermentacija je bila viđena u tome simboličkome smislu kao Izraelova mogućnost na pojedinačnoj osnovi da istraže svoje živote zbog ikojega nagovještaja pobune ili neposlušnosti YHWH-i. Kao što je Dan pomirenja (Lev 16) djelovao na narodnoj razini, Blagdan beskvasnoga kruha djelovao je na pojedinačnoj ili obiteljskoj razini.

Ovaj godišnji zahtijevani Blagdan, usklađen s blagdanom Pashe, držao je veličanstveno oslobođenje što je izvršio YHWH uvijek pred umovima i srcima Njegova naroda. Kao što je milost i obećanje osiguralo oslobođenje iz Egipta, tako je Izrael bio ovisan o ovima neprimjenjivim Božanskim osobinama da se spasi dok su godine prolazile (usp. Izl 13:8.14; Pnz 4:9; 6:2.7.20-21).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:22-30

²²I On je prolazio od jednoga grada i sela do drugoga, učeći, i nastavljaajući Svoj put u Jeruzalem. ²³I netko Mu reče: “Gospodine, ima li *samo* nekoliko onih koji bivaju spašenima?” A On im reče: ²⁴“Nastojte ući kroz uska vrata; jer mnogi, Ja vam kažem, tražit će kako bi ušli i neće biti kadri. ²⁵Jednom kad se poglavar kuće digne i zatvori vrata, a vi počinjete stajati vani i kucati na vrata, govoreći: ‘Gospodine, otvori nama!’ onda će On odgovoriti i reći vam: ‘Ja ne znam odakle ste vi.’ ²⁶Potom ćete vi započeti govoriti: ‘Mi smo jeli i pili u Tvojoj prisutnosti, i Ti si učio po našim ulicama’; ²⁷a On će reći: ‘Kažem vam, Ja ne znam odakle ste vi; ODSTUPITE OD MENE, SVI VI ZLOTVORI.’ ²⁸Na tome mjestu bit će plač i škrgut zuba kad vidite Abrahama i Izaka i Jakova i sve proroke u kraljevstvu Božjem, a vi sami bivati izbačenima. ²⁹I oni će doći od istoka i zapada i sa sjevera i juga, i naslonit će se *na stol* u kraljevstvu Božjem. ³⁰I gle, *neki* koji su posljednji bit će prvi a *neki* koji su prvi bit će posljednji.”

13:22 Ovdje je opetovani Lukin naglasak na Isusovu putovanju na Njegovu putu za Jeruzalem prema Njegovu Božanskome nalogu (usp. Lk 9:51; 13:22; 17:11; 18:31; 19:11.28; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

13:23 “**Gospodine, ima li samo nekoliko onih koji bivaju spašenima**” Ovo je bilo vrlo mnogo raspravljano među rabinima (usp. Mt 7:13-14). Oni su se prepirali budu li svi Židovi spašeni od Božjega gnjeva na Sudnji dan ili samo određene sekte unutar judaizma (njihova vlastita). Ovo pitanje isto se tako može odnositi na SZ-nu zamisao o “Ostatku” (usp. Iz 10:20-23; 16:14; Mih 2:17; 4:6-8; 5:7-9; 7:18-20). Tragedija drevnoga Izraela jeste ta da iako su bili posebno odabrani narod od YHWH, većina nikad nije imala osobni odnos vjere s Njim. Izraelova povijest je osuda, obnova, i osuda ponovno. Proroci su vidjeli jedino vjerni Ostatka (*sh’r*) kako se vraća iz izgnanstva Asirije i Babilona.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Ostatka, tri značenja.](#)

POSEBNA TEMA: OSTATAK, TRI ZNAČENJA

SZ-na zamisao “vjernoga Ostatka” ponavljana je tema Proroka (uglavnom u osmome stoljeću proroka i Jeremije). Korištena je u tri značenja:

1. oni koji prežive progonstvo (npr. Iz 10:20-23; 17:4-6; 37:31-32; Jer 42:15.19; 44:12.14.28; Am 1:8)
2. oni koji ostanu vjerni YHWH-i (npr. Iz 4:1-5; 11:11.16; 28:5; Joel 2:32; Am 5:14-15; Mih 2:12-13; 4:6-7; 5:7-9; 7:18-20)
3. oni koji su dio eshatološke obnove i ponovnoga stvaranja (npr. Am 9:11-15).

13:24 “**Nastojte ući kroz uska vrata**” Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA – MNOŽINA. Pojam “nastojte” znači “ući na atletske natjecanje”. Iz ovoga grčkog pojma dobivamo englesku riječi “agonija” (usp. Lk 22:44). To nije naglašavanje pravednosti temeljenjem djela, nego da slijeđenje Isusa košta. Isus, ne židovski legalizam, jesu vrata k spasenju (usp. Lk 13:25-26; Iv 10:1-3.7; Gal). U Evanđelju po Mateju 7:13 to su uska vrata što vode na uski put, ali ovdje su to uska vrata što su ulaz u kuću.

▣ “**jer mnogi, Ja vam kažem, tražit će kako bi ušli i neće biti kadri**” Ovo tvrdi da će mnogi od onih koji su mislili kako je njihov ulazak u Kraljevstvo siguran biti iznenađeni (usp. Lk 13:28; Mt 8:12). To je potresan stih za legaliste svih doba i kultura. Spasenje nije ljudski napor, nego odaziv osobne vjere na Božji dar i opskrbu – a to je Isus (usp. Iv 10:1-18; 14:6). Slika ovdje može biti o mnogim ljudima koji zazivaju iza malih vrata i pokušavaju svi odjednom ući. U trenutku *Parusije* neće biti vremena za pripremu ili djelovanje (usp. Mt 15:1-13).

13:25 Ovo je vrlo slično eshatološkoj paraboli o pripremi i upornosti nađenoj u Evanđelju po Mateju 15:1-13. Kad netko sretne Isusa, to je vrijeme spasenja. Ljudi ne smiju odgađati duhovnu odluku što mora biti donijeta danas. U ovoj paraboli, kad je domaćin gozbe shvatio da je vrijeme za blagovanje došlo, On zaključava vrata tako da više nijedan gost ne može ući.

Ljudi ne pokreću duhovne odluke. Oni se samo mogu odazvati na Božji poticaj (usp. Iv 6:44.65). Bog je govorio kroz Krista. Oni se moraju odazvati sad ili biti zaključanima izvan Mesijanske gozbe.

13:26 “**Mi smo jeli i pili u Tvojjoj prisutnosti**” Često su se Židovi pouzdavali u svoje rasne pretke (usp. Lk 3:8; Iv 8:31-59) ili religijsku izvedbu (usp. Mt 7:21-23). Poznavanje Isusa u tijelu ili jednostavno pozivanje na Njegovo Ime (liturgijski ili lakomisleno) nije ekvivalent osobnome odnosu vjere (usp. Iv 1:12; 3:16; Rim 10:9-13).

13:27

NASB

“**Ja ne znam odakle ste vi**”

NKJV

“**Ja ne znam, odakle ste vi**”

NRSV, NJB

“**Ja ne znam odakle dolazite**”

TEV

“**Ja ne znam odakle dolazite**”

Stihovi 25 i 27 usporedni su, ali Evanđelje po Luki 13:27 čini se kako je ispustilo ZAMJENICU “vi” (*humas*) u drevnim grčkim rukopisima P⁷⁵ (rano treće stoljeće), B (četvrto stoljeće), L (osmo stoljeće), i 070 (šesto stoljeće). Dolazi pitanje: “Je li izvornik bio točno uspoređan?” Mnogi drugi drevni tekstovi je imaju (usp. MSS κ , A, W, i većina ranih verzija). Isusove riječi ovim slušateljima uspoređivale su Njegove riječi s religioznima u Evanđelju po Mateju 7:21-23! Religijska pravila, djelovanja, i liturgija, bez osobne vjere, bila je strašna tragedija narodnoga Izraela i suvremena tragedija za legaliste!

M. R. Vincent, *Word Studies*, str. 192, tvrdi kako se ovaj izričaj (“odakle ste vi”) odnosi na rodni grad govornika ili obitelji. Ako je tako, ovo može upućivati na židovsku obuzetost Abrahamom kao njihovim pretkom (usp. Mt 3:9; Iv 8:33.37.39). Dvije židovske nade bile su: (1) njihov rasni predak i (2) njihov Mojsijevski hram (vjerski obred). Isus je obescijenio oboje i nadomjestio ih s osobnom vjerom u Njega Sâmog kao jedini put da se bude u ispravnome odnosu s Bogom.

▣ “SVI VI ZLOTVORI” Ovo je čini se navod iz Psalma 6:8 (usp. Mt 7:23).

13:28 “bit će plač i škrgut zuba” Ovo je upotrijebljeno za eshatološko odbacivanje (usp. Mt 8:12; 13:42.50; 22:13; 24:15; 25:30; Otk 18:19). Ovi Židovi tuguju ([vidjeti Posebnu temu u Lk 10:13: Obredi žalovanja](#)) jer:

1. Abraham i patrijarsi bit će s Isusom
2. ovi židovski vođe neće biti s Isusom
3. pogani iz čitavoga svijeta bit će s Isusom.

▣

NASB	“a vi sami bivati izbačenima”
NKJV	“a vi sami izbačeni”
NRSV	“a vi sami izbačeni”
TEV	“dok ste vi izbačeni”
NJB	“a vi sami izbačeni”

Slika zaključenoga ulaza (usp. Lk 13:24-25) promijenjena je i pojačana do izlučivanja. Neki koji su mislili da su unutra bit će izbačeni. Slika se preokrenula od vlasnika kuće na Kraljevstvo Božje.

13:29 “naslonit će se na stol u kraljevstvu Božjem” Ovo upućuje na sliku o Mesijanskoj gozbi (usp. Iz 25:6-8; 55:1-2; 65:13-14), na koju se često upućuje u Knjizi Otkrivenja kao Svadbeni blagdan Janjeta (usp. Otk 3:20; 19:9). To je događaj inauguracije početka savršenoga Kraljevstva Božjeg (usp. Lk 14:15; 22:16.30).

13:30 Stihovi 25-27 upućuju na Isusove slušatelje. Neki Mu se odazivaju, neki misle da su se Mu odazvali, a mnogi Ga otvoreno odbacuju. Eshatološke posljedice za odbacivanje Njega su strašne.

Stih 30 odnosi se na ocjenjivanje vjernika unutar Kraljevstva. Oni koji ovdje izgledaju istaknuti neće biti u Nebu (usp. Mt 19:30; 20:16; Mk 10:31). Božji načini procjenjivanja drukčiji su od ljudskih načina (usp. Iz 55:8-11). Porivi i stavovi bit će jednoga dana poznati i nagrađeni.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:31-35

³¹Upravo u to vrijeme pristupiše farizeji, govoreći Mu: “Odlazi, otidi odavde, jer Te Herod želi ubiti.” ³²A On im reče: “Idite i recite toj lisici: ‘Gle, Ja istjerujem demone i provodim izlječenja danas i sutra, a treći dan Ja ću postići Svoj cilj.’ ³³Unatoč tome Ja moram putovati danas i sutra i naredni dan; jer ne smije biti da prorok izgine izvan Jeruzalema. ³⁴O Jeruzaleme, Jeruzaleme, grad što ubija proroke i kamenuje one koji su mu poslani! Koliko sam često Ja želio skupiti tvoju djecu zajedno, baš kao što kvočka skuplja svoje mlade pod svoja krila, a ti nećeš imati to! ³⁵Gle, tvoja kuća ostala ti je *opustošena*; i Ja vam kažem, nećete Me vidjeti sve dok vrijeme ne dođe kad ćete reći: ‘BLAGOSLOVLJEN JESTE ON TKO DOLAZI U IME GOSPODINOVO!’”

13:31 Je li bio čin ljubaznosti ili način dobivanja Isusa van grada tako kako ih On ne bi ukorio i povećao Svoje učenike?

▣ “Odlazi, otidi odavde” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA slijeđen PREZENTOM SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA.

▣ “Herod” Vidjeti bilješku u Evandjelju po Luki 9:7.

▣ “želi ubiti” Ovo je ironički jer, ustvari, farizeji ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Farizeji](#)) i saduceji ([vidjeti Posebnu temu dolje: Saduceji](#)) također su željeli Isusa mrtvog. Možda su se farizeji nadali da će Ga ubiti Herod i spasiti ih od problema i krivnje.

POSEBNA TEMA: SADUCEJI

I. PODRIJETLO SKUPINE

- A. Većina znanstvenika vjeruje da ime dokazi od Sadoka, jednoga od Davidovih velikih svećenika (usp. 2. Sam 8:17; 15:24). Kasnije, Salamon je izгнаo Ebjataru zbog podupiranja pobune Adonija (usp. 1. Kr 2:26-27) i priznao Sadoka kao jedinoga velikog svećenika (usp. 1. Kr 2:35). Nakon babilonskoga izgnanstva ova je svećenička loza bila ponovno uspostavljena u Jošui (usp. Hag 1:1). Ova levitska obitelj bila je odabrana kao upravitelj Hrama. Kasnije su ovi koji su bili iz te svećeničke predaje i njihovi pristaše bili nazvani zadokiti [ili sakoditi] ili saduceji.
- B. Rabinska predaja devetoga stoljeća poslije Krista (*Aboth* Rabbi Nathana) kaže da je Sadok bio učenik Antigona Sokha (2. st.pr.Kr.). Sadok je krivo shvatio slavnu izreku svoga mentora: “nakon smrti nagrade”, i razvio teologiju što niječe život nakon smrti i, time isto tako uskrснуće tijela.
- C. Kasnije su unutar judaizma saduceji poistovječeni s Boethusijanima. Boethus je također bio učenik Antigona Sokha. On je razvio teologiju sličnu Sadokovoj, što također niječe život nakon smrti.
- D. Ime saducej ne pojavljuje se sve do vremena Ivana Hirkana (135.-104. g.pr.Kr.), što je navodio Josip Flavije (usp. *Antiquities* 13.10.5-6). U *Antiquities* 13.5.9 Josip Flavije kaže kako su postojale “tri škole mišljenja”, farizeji, saduceji, i eseni.
- E. Postoji suparnička teorija kako su oni došli iz vremena nastojanja vladara Seleukovića da heleniziraju svećenstvo pod Antiohom IV. Epifanom (175.-163. g.pr.Kr.). Tijekom makabejskoga ustanka novo je svećenstvo započelo u Šimunu Makabejcu (142.-135. g.pr.Kr.) i njegovim potomcima (usp. 1. Mak 14:41). Ovi novi hasmonejski veliki svećenici moguće su bili početak aristokratskih saduceja. Farizeji su se razvili tijekom ovoga istog vremena od Hasidima (tj. “odvojeni”, usp. 1. Mak 2:42; 7:5-23).
- F. Postoji suvremena teorija (tj. T. W. Manson) kako je “saducej” transliteracija grčkoga pojma *sundikoi*. Ovaj je pojam upućivao na mjesne vlasti koje su se povezale s rimskom vlašću. To može objasniti zašto neki saduceji nisu bili aristokratski svećenici, nego su bili članovi Sanhedrina.

II. RAZLIČITA VJEROVANJA

- A. Postojala je svećenička konzervativna frakcijska (prihvaća jedino Toru kao nadahnutu) sekta židovskoga života tijekom razdoblja Hasmonejaca i Rima.
- B. Oni su se posebno brinuli za hramske postupke, protokole, obrede, i liturgiju.
- C. Oni su se držali pisane Tore (tj. Post - Pnz) kao autoritativne, ali odbacili su Usmenu predaju (tj. Talmud).
- D. Oni su, time, odbacili mnoge njegovane razvijene doktrine farizeja:
1. uskrснуće tijela (usp. Mt 22:23; Mk 12:18; Lk 20:27; Djela 4:1-2; 23:8)
  2. besmrtnost duše (usp. *Antiquities* 18.1.3-4; *Wars* 2.8.14)
  3. postojanje složene hijerarhije anđela (usp. Djela 23:8)
  4. oni su na “oko-za-oko” (tj. *lex talionis*) uzimali doslovno i podržavali fizičku kaznu i smrtnu osudu (umjesto novčane nagodbe).
- E. Još jedno područje teološkoga spora bila je predestinacija nasuprot slobodne volje. Od tri skupine spomenute od Josipa Flavija:
1. eseni su tvrdili neku vrstu determinizma
  2. saduceji su stavili naglasak na ljudsku slobodnu volju (usp. *Antiquities* 13.5.9; *Wars* 2.8.14)
  3. farizeji su nekako držali uravnotežen položaj između njih [esena i saduceja – op.prev.].

- F. U jednu ruku sukobi između dviju skupina (tj. saduceji – farizeji) odražavali su napetost između svećenika i proroka u SZ-u.

Još jedna napetost izniče iz činjenice da su saduceji predstavljali društveno plemstvo i veleposjednike. Oni su bili aristokrati (usp. Josip Flavije *Antiquities* 13.10.6; 18.1.4-5; 20.9.1), dok su farizeji i pisari /književnici bili znanstvenici i pobožni ljudi među ljudima zemlje. Ova napetost može biti okarakterizirana kao Hram u Jeruzalemu nasuprot mjesnih sinagoga diljem države.

Druga napetost mogla je predstavljati saducejsko odbacivanje utjecaja zoroastrijanizma na farizejsku teologiju. Primjeri njihove teologije su: (1) visoko razvijena angeologija; (2) dualizam između YHWH i Sotone; i (3) razrađeno gledište o životu nakon smrti u vatrenim fizičkim pojmovima. Ovi sukobi esena i farizeja uzrokovali su teološki odaziv saduceja. Oni su se okrenuli konzervativnome položaju jedino-Mojsijeve teologije u nastojanju da spriječe nagađanja ostalih židovskih skupina.

III. IZVORI OBAVIJESTI

- A. Josip Flavije glavni je izvor obavijesti o saducejima. On je bio pristran jednima i drugima svojom predanošću farizejima i svojim interesima u ocrtavanju pozitivne slike židovskoga života Rimljanima.
- B. Drugi izvor obavijesti je rabinska literatura. Međutim, ovdje je, također, vidljiva jaka pristranost. Saduceji niječu važnost i ovlast Usmene predaje Starješina (tj. Talmud). Ovi farizejski spisi očito opisuju svoje protivnike na negativne, moguće pretjerane (tj. čovjek slame, taktike) načine.
- C. Ne postoje poznati spisi o samim saducejima koji su preživjeli. S uništenjem Jeruzalema i Hrama godine 70. svi su spisi i utjecaj svećeničke elite bili uništeni.
Oni su željeli zadržati regionalni mir a jedini način da se to napravi u prvome stoljeću bila je suradnja s Rimom (usp. Iv 11:48-50).

13:32 “Idite i recite” Ovo je AORIST PASIVNOGA (deponent) PARTICIPA upotrijebljen u smislu IMPERATIVA plus AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Međutim, to je dobar primjer IMPERATIVA upotrijebljenog kao književni alat (ne doslovno). Isus ne traži od ovih farizeja da služe kao Njegov glasnik Herodu.

▣ **“Ja istjerujem demone i provodim izlječenja”** Ovo se može odnositi na Evanđelje po Luki 9:7. Herod je znao o Isusu i želio Ga je ispitivati.

▣ **“danas i sutra, a treći dan Ja ću postići Svoj cilj”** Ovaj izričaj jasno pokazuje kako je znao da je Božja volja za Njega umrijeti u Jeruzalemu (usp. Lk 13:33; Iv 5:36; 17:23; 19:28) i nitko (Herod) nije mogao spriječiti Božji iskupiteljski naum. Evanđelje po Luki naglašava Isusovo utvrđeno putovanje u Jeruzalem od Luke 9:51.

Moguće je ovaj izričaj apokaliptički idiom iz Luke 3:5, što upućuje na razdoblje progonstva (usp. Dn 7:25; 8:14; 12:12; i moguće Lk 4:25).

13:34 “Jeruzaleme, Jeruzaleme” Udvostručenje je semitski način pokazivanja jačine (usp. Post 22:11 i LXX-u za Post 22:1). Međutim, u većini NZ-nih primjera ono pokazuje blag ukor.

▣ **“grad što ubija proroke i kamenuje one koji su mu poslani”** Ovo je još jedan izričaj Božjega opetovanog pokušaja da pozove Svoj narod na pokajanje (usp. Hoš 11:2). Židovski narod ubijao je ove “poslan(e)” glasnike kamenovanjem, što je bila Mojsijevska kazna za bogohuljenje (za njih se mislilo da donose lažnu poruku). Sad grad će ubiti “Sina” (usp. Lk 20:9-18).

▣ **“Koliko sam često Ja želio skupiti tvoju djecu zajedno”** Ovo je još jedan izričaj što pokazuje Božje opetovane pokušaje komunikacije i zajedništva. Zabilježite da Isus Sebe izriče kao YHWH-u.

▣ **“kao što kvočka skuplja svoje mlade pod svoja krila”** Ovo je metafora ŽENSKOGA RODA što je Isus koristio za Sebe. Božanstvo nije ni muško niti žensko (usp. Post 1:2; Izl 19:4; Pnz 32:11; Ps 17:8; 36:7; Iz 49:15; 16:9-13; i Hoš 11:1-4). Bog je vječan, sveprisutan Duh. On je stvorio i muški rod i ženski rod te objedinio najbolje u Sebi. Ljudi nazivaju Boga “On” zbog Njegove osobnosti i drevne predaje iz židovske patrijarhalne kulture.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Sjena kao metafora za zaštitu i skrb.](#)

POSEBNA TEMA: SJENA KAO METAFORA ZA ZAŠTITU I SKRB (uporaba nekoliko srodnih izričaja)

Ovo je hebrejski idiom za:

1. "sjena" kao zaštita:
  - a) od YHWH - Knjiga proroka Izaije 16:3-4;
  - b) od Egipta - Knjiga proroka Izaije 30:2-3;
  - c) od YHWH-inog Mesije - Tužaljke 4:20
2. "sjena od ruke", također o YHWH-inoj zaštiti - Psalam 121:5; Knjiga proroka Izaije 49:2; 51:16 (također zabilježiti Izlazak 33:22)
3. "sjena moga krova", drugi idiom za zaštitu - Knjiga Postanka 19:8
4. "sjena YHWH-inoga posebnog oblaka tijekom razdoblja lutanja pustinjom" (tj. sjena danju, svjetlo noću vodilo ih je) - Knjiga Izlaska 13:21-22; 14:19.20.24; Knjiga proroka Izaije 4:6; 25:4-5; 32:1-2
5. "sjena krila" – hebrejski idiom o Bogu kao o majci ptici - Psalam 17:8; 36:7; 57:1; 61:4; 91:1.4; Knjiga proroka Izaije 31:5 (ista slika u Pnz 32:10-11; Ruta 2:12; Mt 23:37; Lk 13:34)
6. "sjena stabla":
  - a. parabola u vezi s Abimelekom - Knjiga o Sucima 9:15
  - b. parabola o orlu i trsu - Knjiga proroka Ezekielia 17:23
  - c. parabola o Egiptu – Knjiga Ezre 31:6.17
  - d. san Nabukodonozora – Knjiga proroka Daniela 4:12
  - e. slika Izraelova zarobljeništva – Knjiga proroka Hošee 14:7.

Sjena je bila snažna, životno-spasavajuća metafora za pustinjski narod.

13:35 “**tvoja kuća ostala ti je opustošena**” Metafora “tvoja kuća” jeste podsjećanje iz Evanđelja po Luki 11:21-26. Ovaj stih nije usmjeren samo na židovsko vodstvo, nego na žitelje Jeruzalema koji su predstavljali čitav Izrael. Božji opetovani pokušaji ljubavi bili su ponavljano i žestoko /krvnički odbačeni. Sad dolaze posljedice.

Ali, molim podsjetite se da su posljedice njihova grijeha, i našega grijeha, bile plaćene kroz Kristovu smrt u našu korist u tome sâmomu gradu koji je bio upravo ukoren. Isus jeste ta Božja otvorena vrata oprosta za ikoga tko to želi (usp. Iv 1:12; 3:16). Ta su vrata otvorena tako dugo dok još postoji život i dok postoji vrijeme!

▣ “**opustošena**” Ovaj pojam nije nađen u drevnim grčkim rukopisima P^{45,75}, $\aleph$, A, B, L, W, ili grčkim tekstovima što su koristili Epafan i Augustin. Ta se ista poteškoća pojavljuje u Evanđelju po Mateju 23:38. UBS⁴ ocjenjuje dodatak “opustošena” u Mateju 23:38 kao “B” (gotovo izvjesno) ali njegovo ispuštanje ovdje kao “B” (gotovo izvjesno). Čini se kako je to bilo dodano kasnije (MS D) za objašnjenje grčkoga izričaja, ili moguće kao smjerenje na Knjigu proroka Jeremije 22:5.

Za mnoge to je proročanstvo o uništenju Jeruzalema godine 70. (usp. Lk 21), što navještava uništenje koje prethodi Drugome dolasku. Uništenje Jeruzalema za vrijeme života ovih slušatelja bilo je snažno svjedočanstvo o vjerodostojnosti Isusovih riječi.

▣ “**nećete Me vidjeti sve dok vrijeme ne dođe kad ćete reći: “BLAGOSLOVLJEN JESTE ON TKO DOLAZI U IME GOSPODINOVO”**” Ovo je smjerenje na Psalam 118:26 u Septuaginti.

Ovo ima dvostruku referencu: (1) upućuje na Isusov pobjedonosan ulazak u Jeruzalem (usp. Lk 19:38) i (2) upućuje na Drugi dolazak. Zabilježite da Isus dolazi kao što su dolazili proroci “u Ime Gospodinovo”, što znači YHWH-in predstavnik. Ova izrečena osuda nije bila trajna, nego uvjetovana. Božje se srce slama zbog Njegova pobunjeničkog naroda (usp. Hoš 11:8-9; Rim 9 - 11; Zah 12:10).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Jesu li oboljenja i poteškoća u životu znak Božje ljutnje /nezadovoljstva?
2. Je li Izrael još uvijek glavni potisak Božjega iskupljenja čitave Zemlje?
3. Zašto je Isus bio u takvome oprečju s farizejima glede usmenoga zakona?
4. Koliko će ljudi biti spašeno?
5. Je li Bog muškoga ili ženskog roda?

EVANĐELJE PO LUKI 14

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
iscjeljenje čovjeka s hidropsijom 14:1-6	čovjek s hidropsijom iscjeljen u subotu 14:1-6	iscjeljenje čovjeka s hidropsijom 14:1-6	Isus iscjeljuje bolesnog čovjeka 14:1-3 14:4-5 14:6	iscjeljenje hidropsičnog čovjeka u subotu 14:1-6
pouka gostima i domaćinu 14:7-14	uzeti nisko mjesto 14:7-14	o poniznosti 14:7-11	poniznost i gostoljubivost 14:7-11	o odabiranju mjesta za stolom 14:7-11 o odabiranju gostiju koji moraju biti pozvani 14:12-14
parabola o velikoj gozbi 14:15-24	parabola o velikoj večeri 14:15-24	velika večera 14:12-14 14:15-24	parabola o velikom blagdanu 14:15 14:16-24	pozvani gosti koji rade isprike 14:15-20 14:21-24
cijena učenja 14:25-33	ostaviti sve kako bi se slijedio Krist 14:25-33	uvjeti učenja 14:25-33	cijena bivanja učenicom 14:25-33	odricanje od svega što netko drži dragim 14:25-27 odreći se imetaka 14:28-33
bljutava sol 14:34-35	bljutava sol je beskorisna 14:34-35		beskorisna sol 14:34-35	o gubitku poleta kod učenika 14:34-35

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak

3. Treći odlomak

4. I tako dalje.

NACĚLA ZA TUMAČENJE PARABOLA (vidjeti potpune bilješke u [Uvod u poglavlje 8](#))

- A. Vidjeti okvir što prethodi i slijediti kako bi se odredili:
1. primatelji Isusovih riječi
  2. svrha parabole.
- B. Odrediti glavnu temu (teme su obično vezane na broj glavnih likova).
- C. Nemojte siliti sitne pojedinosti u teološka tumačenja (parabole su izmišljene priče).
- D. Izbjegavajte alegoriziranje i produhovljenost osim ako nešto u tekstu to zahtijeva.
- E. Nemojte graditi doktrine isključivo na parabolama; one služe boljim slikovitim prikazima.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:1-6

¹Dogodi se da kad On uđe u kuću jednoga od vođa farizeja u *tu* subotu kako bi jeo kruh, oni su Ga promatrali pomno. ²A tamo ispred Njega bijaše čovjek koji je patio od vodene bolesti. ³I Isus odgovori i reče notarima i farizejima, govoreći: “Je li zakonito iscijeliti u subotu, ili nije?” Ali oni su šutjeli. Ali On ga uzme i iscijeli ga, i otposla ga. ⁵I On im reče: “Koji od vas što ima sina ili vola koji je pao u jamu, i neće ga odmah izvaditi na dan subote? ⁶I oni nisu mogli odgovoriti na to.

14:1

NASB	“jednoga od vođa farizeja”
NKJV	“jednoga od vladara farizeja”
NRSV	“vođe farizeja”
TEV, NJB	“jednoga od vodećih farizeja”

NASB čini se malo bolji za tumačenje; on je bio mjesni religijski vođa, i bio je farizej.

▣ “u *tu* subotu” Ovo je bila neprekidna suprotivost između pisanoga Zakona od Mojsija i njegovih rabinskih tumačenja poznatih kao Usmeni zakon, što je kasnije bilo kodificirano u Talmud. Isus se neprestano suprotstavljao farizejima na njihovim sitničavim pravilima što precjenjuju i podcjenjuju ljude (usp. Lk 4:31 i dalje; 6:6 i dalje; 13:10 i dalje). Ovaj odlomak izgleda kao namjeravano oprečje ili od Isusa ili od farizeja. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:1: Sabat /Subota.](#)

▣ “kako bi jeo” Zabilježite Isus nastavlja pokušavati uključiti farizeje u razgovor. On jede s njima (usp. Lk 7:36; 11:37). On štuje s njima. On izvodi čudesa pred njima. Na mnoge načine kršćanstvo je neko proširenje farizejštine, kao što je rabinsko judaizma. Farizeji su bili praktičari načina života glede svoje vjere. Oni su bili ozbiljni što se tiče Božje riječi i volje.

Elementi što su nedostajali bili su:

1. osobna vjera u Isusa
2. spasenje kao dar Božje milosti (svima)
3. ne se pouzdati u ljudsku izvedbu kao sredstvo bivanja u ispravnome odnosu s Bogom.

Luka koristi jelo i razgovor što ih prati kao književni način za Isusa da predstavi istinu (usp. Lk 5:29; 7:36; 9:13; 10:39; 11:37; 14:1; 22:14; 24:30, uglavnom na isti način Ivan koristi razgovore). Jedenje je bio prislan i važan društveni događaj za obitelj, prijatelje, i zajednicu u prvome stoljeću svijeta Mediterana.

▣ “oni su Ga promatrali pomno” Ovo je PERIFRASTIČKI SREDNJI IMPERFEKT. Oni nastavljaju pratiti Isusa u svrhu nalaženja nečega što je On rekao ili napravio čime bi Ga osudili, i židovsko stanovništvo i Rimljani.

14:2 “vodene bolesti” [hidropsija] Zabilježite da Isus ne iscjeljuje ovoga čovjeka na osnovu njegove vjere, nego kao znak religijskim vođama (baš kao ženu u Lk 13:10-17) s kojima je On još uvijek pokušavao raditi (usp. Lk 14:3). Hidropsija je bila zadržavanje tekućine što je ishodilo u nabrekli (pojam je iz korijena za “voda”). Ona je obično bila ishod drugih fizičkih poteškoća. Spomenuta je jedino ovdje u NZ-u, što je prikladno za liječnika (usp. Kol 4:14), iako je pojam korišten od ne-liječnika u grčkoj književnosti. Rabini su govorili kako je ta bolest bila uzrokovana ozbiljnim grijehom, što može dodati dramatici toga trenutka. Neki komentatori misle da su ovog čovjeka tamo postavili farizeji da prevare Isusa kako bi učinio nešto što prema Usmenoj predaji nije dopušteno činiti u subotu.

14:3-4 Isus pita ove stručnjake za Mojsijevski Zakon praktično pitanje. Ovo nisu bili bezdušni ljudi, ali bili su predani štovanju YHWH kroz sustav rabinskih raspr (Shamai i Hillel), što su tumačili SZ-ne tekstove. U dugoj povijesti ovih religijskih rasprava, izgubljeno je bilo prvenstvo ljudskih bića. Isus pokušava obnoviti središnje mjesto čovječanstva, stvorenog u Božjoj slici. Isus je Gospodar subote (usp. Mt 12:8; Mk 2:28; Lk 6:5) i subota je stvorena za čovječanstvo, a ne čovječanstvo za subotu (usp. Mk 2:27). Legalizam i samo-pravednost još uvijek žive i među vrlo iskrenim i predanim religijskim ljudima.

14:3 “notarima” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 5:17: Pisari.](#)

14:5 “On im reče: ‘Koji od vas što ima sina ili vola koji je pao u jamu, i neće ga odmah izvaditi na dan subote’” Ovdje postoji rukopisni problem:

1. pojam “sin(a)” (*uios*) nađen je u drevnima grčkim rukopisima P^{45,75}, A, B, i W
2. pojam “magarac” (*onos*) nađen je u MSS κ i L.

Ove riječi imaju vrlo sličan završetak. Rukopisni dokaz podupire “sina” (UBS⁴ daje ocjenu “B”, što znači “gotovo izvjesno”), dok okvir podupire “magarac”. Ako netko slijedi načelo da je najneobičajenija srž najstarija ovjera, onda prednost ima “sin(a)”, ali glavni potisak Isusove izjave jeste taj da su Židovi imali veću sućut za životinje negoli za ljude (usp. Lk 13:15).

14:6 Isusova pitanja (Lk 14:4) i primjeri (Lk 14:6) bili su toliko poražavajući da ih ovi religijski vođe nisu mogli odgovoriti. Njihova pravila postala su važnija od ljudi!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:7-11

⁷I On započe govoriti parabolom pozvanim gostima dok je On vidio kako su oni zauzeli časna mjesta za stolom, kazujući im: ⁸“Kad si pozvan od nekog na svadbenu gozbu, ne uzimaj časna mjesta, jer netko istaknutiji od tebe može biti pozvan od njega, ⁹i on tko te je pozvao doći će obojici i reći vam: ‘Daj svoje mjesto ovome čovjeku’, i onda ćeš u sramoti prelaziti kako bi zauzeo zadnje mjesto. ¹⁰Nego kad si pozvan, idi i zauzmi zadnje mjesto, tako da on tko te je pozvao dođe, i može ti reći: ‘Prijatelju, pomakni se naviše’; onda ćeš imati čast u pogledu svih koji su za stolom s tobom. ¹¹Jer svatko tko uzvisuje sebe bit će ponižen, a on tko ponizi sebe bit će uzvišen.”

14:7 Ovo izvješće jedinstveno je Evanđelju po Luki. Isus nije bio jedini gost kod ovoga blagovanja. U prvome stoljeću palestinske okolnosti, vjenčanja i blagovanja bili su događaj zajednice. Neki su bili pozvani na blagovanje (usp. Lk 14:12-14), ali mnogi drugi došli su kako bi stajali uokolo i slušali, i čak sudjelovali u njihovu razgovoru za večerom.

▣ **“kako su oni zauzeli časna mjesta”** Netko bi morao poznavati Istok kako bi razumio zbrku u određivanju sjedišta kod svih njihovih društvenih događaja. Ispravni ljudi moraju biti na ispravnim mjestima (tj. društvena i religijska elita) prije nego što se započne s jelom. Stihovi 7-14 bave se s poukom, ne u odgovarajućoj etiketi ili procedurama, nego u poniznosti (usp. Lk 14:11; 18:14; Mt 23:12; Jak 4:6; 1. Pt 5:5; Job 22:29; Izr 29:23). Oprečje poniznosti navedeno je u Evanđelju po Luki 11:43; 20:46; Mateju 23:1-12; Marku 12:38-40.

14:9 “i onda ćeš u sramoti prelaziti kako bi zauzeo zadnje mjesto” Jedino mjesto za nasloniti se što je ostalo u tome trenutku bilo je na kraju stola. Ovaj preokret uloga (uobičajeno u Isusovim učenjima) također je naglašen u Evanđelju po Luki 13:30.

14:11 NASB *Study Bible* (str. 1491) čini dobar osvrt ovdje: “temeljno načelo ponovljeno često u Bibliji (vidjeti Lk 11:43; 18:14; 20:46; 2. Ljet 7:14-15; Izr 3:34; 25:6-7; Mt 18:4; 23:12; Jak 4:10; 1. Pt 5:6).”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:12-14

¹²I On ode reći i k onome koji Ga je pozvao: “Kad daješ ručak ili večeru, nemoj pozivati svoje prijatelje ili svoju braću ili svoje rođake ili bogate susjede, inače oni mogu pozvati tebe zauzvat i *to* će biti tvoj povrat. ¹³Nego kad prireduješ prijam, pozovi *one* siromašne, *one* osakaćene, *one* hrome, *one* slijepe, ¹⁴i ti ćeš biti blagoslovljen, budući oni nemaju *sredstava* da ti uzvrate; jer tebi će biti uzvratio kod uskrsnuća pravednika.”

14:12 “nemoj pozivati svoje prijatelje ili svoju braću ili svoje rođake ili bogate susjede” Ovo je izvješće nađeno jedino u Evanđelju po Luki. To je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači “zaustaviti djelovanje što je već u tijeku”. Isus često daje potisak što je dijametralno suprotan onome što je uobičajeno, kulturološki, ili očekivano (usp. Iz 55:8-9).

14:13 Isus odražava Svoju vlastitu službu označavajući ljude kojima su SZ-na proročanstva naviještala da će za služenje biti osposobljeni od strane Mesije (usp. Pnz 14:28-29; 16:11-14; 26:11-13; Iz 29:18-19; 35:5-6; 42:7.16; Jer 31:8). Ljudi Kraljevstva brinu o potrebitima, izopćenima, bolesnima, i siromašnima. Zajedništvo s Bogom dokazuje se skrblju, brigom, i službom takvim vrstama ljudi. Takva vrsta službe bila je osobina Isusova života i mora biti osobina života svih ljudi Kraljevstva.

14:14 Kroz čitavo Evanđelje po Luki Isus “blagoslivlja” (*makarios*, usp. Lk 6:20-22; 7:23; 10:23; 11:27-28; 12:37-38; 14:14; 23:29) i upozorava (tj. “jao”, usp. Lk 6:24-26; 10:13; 11:42-52; 17:1; 21:23; 22:22) Svoje slušatelje.

Ovaj blagoslov zadržan je za eshatološki Sud. Temeljen je na nesebičnim djelovanjima sad što odražavaju novi stav prema Bogu (usp. Mt 25:31-46). Isus koristi pojam “pravednika” u smislu Evanđelja po Mateju 6:1, što uključuje milostinju ([vidjeti Posebnu temu u Lk 11:41: Milostinja](#)), molitvu, i post ([vidjeti Posebnu temu u Lk 4:2: Post](#)). Judaizam je vidio ovo kao zaslužena djela što će biti nagrađena od Boga. Pobuda za pravedna djelovanja jeste ključ. Bog gleda prvo na srce!

NASB *Study Bible* (str. 1491) ima koristan sažetak o Pismima što se odnose na uskrsnuće svih nasuprot uskrsnuća nekih: “Svi će biti uskrsnuti (Dn 12:2; Iv 5:28-29; Djela 24:15). Neki drže kako je uskrsnuće pravednika (1. Kor 15:23; 1. Sol 4:16; Otk 20:4-6) različito od ‘općega’ uskrsnuća (1. Kor 15:12.21; Heb 6:2; Otk 20:11-15).”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:15-24

¹⁵Kad je jedan od onih koji bijahu naslonjeni *na stol* s Njim čuo ovo, on Mu reče: “Blagoslovljen je svatko tko jede kruh u kraljevstvu Božjem!” ¹⁶Ali On mu reče: “Čovjek je davao veliku večeru, i pozvao je mnoge; ¹⁷u sat večere on pošalje svoga slugu neka kaže onima koji bijahu pozvani: ‘Dodite; jer sve je spremno sad.’ ¹⁸Ali svi su počeli činiti isprike. Prvi mu reče: ‘Ja sam kupio komad zemlje i trebam otići i pogledati je; molim smatraj me ispričanim.’ ¹⁹Drugi reče: ‘Ja sam kupio pet jarmova volova, i idem ih isprobati; molim smatraj me ispričanim.’ ²⁰Drugi reče: ‘Ja sam se oženio ženom, i iz toga razloga ne mogu doći.’ ²¹I sluga dode *natrag* i izvijesti o ovome svoga gospodara. Onda glava kućanstva postane bijesan i reče svome sluzi: ‘Izidi odmah na ulice i uličice grada i dovedi ovdje siromašne i osakaćene i slijepe.’ ²²I sluga reče: ‘Gospodaru, ono što si zapovjedio učinjeno je, ali još uvijek ima mjesta. ²³I gospodar reče sluzi: ‘Izidi na glavne ceste i duž ograda, i primoraj *ih* da uđu, tako da moja kuća može biti puna.’ ²⁴Jer Ja vam kažem, niti jedan od onih ljudi koji bijahu pozvani neće okusiti moje večere.”

14:15 “Blagoslovljen je svatko tko jede kruh u kraljevstvu Božjem” Ovo je očito bio srčani ispad, ali Isus shvaća u ovome židovski samo-pravedni stav što očekuje da bude blagoslovljen. Ovaj čitav okvir uključuje židovsko očekivanje Božje ljubavi (odabranost Izraela, usp. Iv 8:31-59).

▣ “jede kruh u kraljevstvu Božjem” Očito je to bilo govorenje farizeja jer su oni očekivali život nakon smrti ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Farizeji](#)). Mesijanska gozba vrlo je uobičajena metafora u Pismu za opis osobnoga, radosnog zajedništva s Bogom u Nebu (usp. Lk 13:29; Ps 23:5; Iz 25:6-9; Mt 8:11-12; 26:29; Otk 19:9). Mora se shvatiti kako društveno i prisno zajedništvo uključuje zajedničko blagovanje u svijetu Mediterana.

14:16-24 Ovo je usporedno s Evanđeljem po Mateju 22:2-14, iako se pojedinosti razlikuju (u Mt to je svadbena gozba).

14:17 Čini se kako je u Palestini Isusova vremena postojao običaj za formalne pozive na gozbu što su bili poslani ranije, i na dan večere (ili blagdana) sluge su bili poslani reći gostima kako je već sve spremno (postavljeni stol, vruća hrana), neka dođu odmah.

14:18 “Ali svi su počeli činiti isprike” Izgovori su bili:

1. kupio je komad zemlje
2. kupio je volove
3. upravo se oženio.

Iako ove stvari nisu neprimjerena djelovanja, ona pokazuju stav krivih prvenstava, manjak predanosti, i osjećaj osobnog odbacivanja ili odbacivanje domaćina.

14:21 Ova društvena blagovanja bila su vrlo skupa. Pripreme su bile napravljene temeljene na onima koji su pozvani, koji su bili očekivani biti tamo. Postojao je i gubitak poštovanja domaćina koji ih je velikodušno pozvao.

▣ Prva misao domaćina bila je pozvati potrebite iz zajednice (usp. Lk 14:21). Ovaj popis ima SZ-ne Mesijanske suzvuke. Kad to ipak nije bilo dovoljno, bili su pozvani čak putnici i stranci koji su prolazili (usp. Lk 14:23). Ova druga skupina mogao je biti način upućivanja na “pogane” (vidjeti Kenneth Bailey, *Through Peasant Eyes*, str. 100-103).

14:23 Možda je ovo odgovor na pitanje kako se može biti spašen u Evanđelju po Luki 13:23. Božja kuća bit će puna (tj. pogani i stranci bit će pozvani i jurit će k Isusu za spasenje).

14:24 “niti jedan od onih ljudi koji bijahu pozvani neće okusiti moje večere” Ovo je sažetak Isusovih riječi. Očito to upućuje na narodni Izrael (usp. Lk 14:15; Rim 9 - 11). Pogani su bili uključeni; Izrael je promašio ispuniti svoj misijski nalog iz Knjige Postanka 12:3 (usp. Izl 19:5-6; Ef 2:11-13). Sad domaćin (Bog) zatvara vrata!!

Kroz svoju povijest Izrael se bunio protiv YHWH (usp. Djela 7); samo vjerni Ostatak bio je u ispravnome odnosu s Bogom. Spasenje je uvijek bilo čin milosti i milosrđa od Boga. Međutim, Bog je želio pravedan, odvojen narod da bude svjedok Njegove naravi palome svijetu (usp. Ez 36:22). To je ta želja za osobnom pravednošću što je zbunila Izraela (i još uvijek zbunjuje legaliste). Pravednost je bila ishod, dokaz odnosa osobne vjere s Bogom, a ne temelj toga odnosa!

Oh, tragedija u vremenu i vječnosti legalizma i samo-pravednosti!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:25-33

²⁵Sad veliko mnoštvo bijaše išlo zajedno s Njim; i On se okrene i reče im: ²⁶“Ako itko dolazi k Meni, a ne mrzi svoga vlastitog oca i majku i ženu i djecu i braću i sestre, da, čak i svoj vlastiti život, on ne može biti Moj učenik. ²⁷Tko god ne nosi svoj vlastiti križ i ne pođe za Mnom ne može biti Moj učenik. ²⁸Jer koji od vas, kad želi graditi kulu, prvo ne sjedne i izračuna trošak kako bi vidio ako ima dovoljno da dovrši to? ²⁹Ako ne, kad je položio temelj i nije kadar dovršiti, svi koji promatraju to počinju ga ismijavati, ³⁰govoreći: ‘Ovaj je čovjek počeo graditi i nije bio kadar dovršiti.’ ³¹Ili koji kralj, kad krene drugi kralj u bitku, neće prvo sjesti i promotriti je li on jak dovoljno s deset tisuća ljudi sukobiti se s onim koji dolazi protiv njega s dvadeset tisuća? ³²Inače, dok je drugi još daleko, on šalje izaslanstvo i pita za uvjete mira. ³³Tako onda, nitko od vas ne može biti Moj učenik tko se ne odrekne svih svojih imetaka.”

14:25 “Sad veliko mnoštvo bijaše išlo zajedno s Njim” Ovo je IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. To veliko mnoštvo karakterizira građu Isusove službe sve do Evanđelja po Luki 9:51 dok On putuje u Jeruzalem umrijeti.

14:26 “Ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je istinit s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe.

▣ **“itko”** Kakva predivna riječ! Hvala Bogu za biblijska pozivanja “ikoga”, “svakoga”, “koliko god”, i “tko god”! Međutim, postoje zahtjevi i uvjeti. Zabilježite to dolazi okvirno nakon Evanđelja po Luki 14:21! Svi su dobrodošli!

▣ **“dolazi k Meni”** Ovo je osobni uvjet za spasenje (više kao Iv). Vjera ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:45: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje \[pistis \(imenica\), pisteuō \(glagol\), pistos \(pridjev\)\] u NZ-u](#)) u Isusa ključ je oprosta i osobnoga odnosa s Bogom. Mi smo bili stvoreni (usp. Post 1:26-27) da Ga spoznamo i imamo zajedništvo s Njim (usp. Post 3:8). Život bez Njega je isprazan i prazan (tj. Mk 8:36). Kao što je rekao Augustin, postoji Bogom oblikovani otvor u svakome ljudskom biću, i mi nikad nećemo biti sretni sve dok ne nađemo mir s Njim.

▣ **“ne mrzi svoga vlastitog oca”** Ovo je hebrejski idiom usporedbe (usp. Post 29:31.33; Pnz 21:15; Mal 1:2-3 [Rim 9:13]; Iv 12:25). Očito je da ovaj okvir ne može biti uzet doslovno zbog Isusove izjave o poštovanju svoga oca i majke u Evanđelju po Mateju 15:4, što odražava Deset zapovijedi. Ovaj odjeljak govori o smrti sebi (usp. Gal 2:20) i zemaljskim prvenstvima.

Na Bliskome Istoku odanost obitelji istiskuje svaku drugu odanost, ali Isus mora postati vjernicima prvi prioritet (usp. Lk 12:49-53; Mt 10:34-39).

▣ **“čak i svoj vlastiti život”** Isus postavlja obrazac službe (usp. Lk 9:23; 17:33; 1. Iv 3:16).

▣ **“on ne može biti Moj učenik”** Ova točka naglašena je u Evanđelju po Luki 14:27 i 33. Teško je uravnotežiti Božju milost toliko jasno prikazanu u paraboli o Velikoj gozbi (Lk 14:15-24) s radikalnim pozivom na potpuno žrtvovanje sebe u Luki 14:25-33. Oboje je istina. Milost potiče i osigurava, ali primatelji moraju napraviti životno-mijenjajući, odabir prioriteta! Zajedništvo (Lk 14:25) nije isto kao učenništvo. Baš kao u paraboli o tlima, klijanje nije isto kao rađanje ploda!

14:27 “Tko god ne nosi svoj vlastiti križ” Ovo ne upućuje na poteškoće s kojima se vjernici suočavaju, nego na smrt sebi (usp. Lk 9:23-26; Mt 10:34-39; 16:24; Gal 2:20). U Palestini u prvome stoljeću bio je običaj za osuđene zatvorenike koji su morali biti razapeti da nose poprečnu gredu križa do mjesta raspeća.

14:28-32 Ovo govori o potrebi shvaćanja cijene zajedništva! Ne brze odluke! Evanđelje je posve besplatno, ali ono košta sve što mi jesmo i imamo (usp. Mt 13:44-46). U svjetlu ovog, zapadnjačko suvremeno kršćanstvo grješno je očitovanje kulturološke religije “što je u tome za mene”! Suvremeni zapadnjački kršćani okrenuli su biblijsku vjeru u tjedni događaj, u mjesto gdje parkiramo svoj auto na nekoliko sati umjesto 24-satnoga-dana, sedam-dana-u tjednu odnosa službe Kristu. Mi dajemo samo ostatke naših zaposlenih života i nauma Njemu. Štujemo i slavimo Ga s daljine i bez-osnova. To je zašto imamo tako velike, prekrasne crkvene zgrade i razrađujemo organizacije i programe a BEZ DUHOVNE SILE, BEZ PROMIJENJENIH ŽIVOTA, BEZ STAVOVA KOLIKO-GOD-TO-KOŠTA!! Neka nam Bog oprost i za kulturološko, udaljeno, olako vjerovanje!

Samo jedna dodatna misao, ovaj naglasak na računanju cijene koštanja učenništva mora se također odnositi na doba kad netko prihvati Krista. Mora se biti dovoljno star:

1. da se poznaju Pisma
2. da se zna da su ih prekršili
3. da se razumije Evanđelje
4. biti sposoban pristupiti “cijeni učenništva”.

Ako su “odluke” donesene prerano one ishode u zbunjenim kršćanima ili neprekidnome kršćanstvu ili “pred-kršćanima”!

14:31 “neće prvo sjesti i promotriti je li on jak dovoljno” Ovo ne znači procjena naših vlastitih sredstava, nego naših promišljenih svjesnih odabira o cijeni zajedništva.

14:33 Prije negoli odbacimo ovo kao hiperbolu, ponovno pročitajmo okvir i usporednice (usp. Lk 9:23-26.61-62; 12:33; 15:22). Biblijska vjera je ozbiljna prioritarna predanost. Ništa, ništa, ništa ne smije biti iznad Njega (obitelj, narod, izdržavanje, nečiji vlastiti život). Ako išta prethodi Njemu, odbacite to. Što god ostane, koristite to za Njega! Vidjeti F. F. Bruce, *answers to Questions*, str. 54.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:34-35

³⁴“Prema tome, sol je dobra; ali ako je čak i sol postala bljutava, sa čime će ona biti začinjena? ³⁵Ona je beskorisna bilo za tlo ili za gomilu gnojiva; ona je bačena van. On tko ima uši da čuje, pustite ga čuti.”

14:34 “sol je dobra” Zbog iznimne vrijednosti soli u drevnome svijetu ona se koristila:

1. za iscjeljenje i očišćenje
2. za očuvanje hrane
3. za davanje okusa hrani
4. za održavanje vlage u ljudima u vrlo suhima klimatskim uvjetima.

Sol je bila cijenjeni imetak. Često je bila korištena za plaćanje vojničkih zarada. Kršćani su nazvani “sol zemlje” zbog svoje snage prodiranja i očuvanja u palome svijetu. Vjernici su sol. To nije neka mogućnost. Jedini odabir jeste kakva će vrsta soli oni biti. Sol može postati pokvarena i beskorisna. Izgubljeni ljudi promatraju.

14:35 “On tko ima uši da čuje, pustite ga čuti” Ovo je upućivalo na činjenicu da osim ako Sveti Duh ne pomogne vjernikovu uvidu on ne može razumjeti duhovnu istinu (usp. Mt 13:9.43; Mk 4:9.23; Lk 8:8; Otk 2:7.11.17.29; 3:6.13.22; 13:9). Međutim, to također podrazumijeva voljnost pojedinca da čuje i odazove se.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto se Isus nastavlja suprotstavljati religijskim vođama oko njihovih Usmenih predaja?
2. Objasnite metaforu i svrhu Mesijanske gozbe.
3. Želi li Isus da mi budemo siromašni i bez obiteljskih veza kako bismo bili istinski učenici?
4. Kako su kršćani “sol”?
Zašto su oni “sol”?
Što je njihova svrha u palome svijetu?

EVANĐELJE PO LUKI 15

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
parabola o izgubljenoj ovci 15:1-7	parabola o izgubljenoj ovci 15:1-7	parabole o izgubljenima (15:1-32) izgubljena ovca 15:1-2 15:3-7	izgubljena ovca 15:1-3 15:4-7	tri parabole o Božjemu milosrđu (15:1-22) izgubljena ovca 15:1-3 15:4-7
parabola o izgubljenome kovanome novčiću 15:8-10	parabola o izgubljenome kovanome novčiću 15:8-10	izgubljeni kovani novčić 15:8-10	izgubljeni kovani novčić 15:8-10	izgubljena drahma 15:8-10
parabola o izgubljenome sinu 15:11-24 15:25-32	parabola o izgubljenome sinu 15:11-32	izgubljeni sin 15:11-24 15:25-32	izgubljeni sin 15:11-20a 15:20b-24 15:25-32	izgubljeni sin (rasipnik) i poslušnome sinu 15:11-13 15:14-20a 15:20b-24 15:25-30 15:31-32

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate preputiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Evanđelje po Luki 14:25-35 postavlja pozornicu jer su mnogi u mnoštvu, kod slušanja cijene učenja, prestali slijediti Isusa. Luka 15 pokazuje da religijski i društveni izopćenici nastavljaju dolaziti k Njemu.

- B. Ove tri parabole imaju četiri žarišta:
1. izgubljenost čovjeka
  2. Božja djelatna ljubav za sve ljude (usp. 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9)
  3. Spasiteljeva misija traženja i spašavanja (usp. Mk 10:45)
  4. samo-pravedan odaziv religijskih vođa (usp. Lk 15:2, predstavljeno u starijem bratu, 25-32).
- C. Zabilježite da su glavni likovi u parabolama bili ljudi na koje su religijski autoriteti gledali kao na one koji su dolje: pastiri, žene, i pobunjenička djeca.
- D. Tri parabole, što su jedinstvene Evanđelju po Luki (Mt 18:12-14 koristi “izgubljenu ovcu”, ali u okviru upućuje na učenike, ne na farizeje), otkrivaju Isusovo razumijevanje Božje naravi traženja i spašavanja te svrhu (obnova čitavoga paloga, grješnog ljudska do punog zajedništva s Njim, usp. Iv 4:23; Lk 19:10).
- E. Evanđelje po Luki 15 i 16 ima nizove od pet parabola. Zapamtite podjele poglavlja nisu nadahnute.
- F. Postoji jedan izvor što sam našao posebno koristan u tumačenju parabola u Evanđelje po Luki: Kenneth E. Bailey, *Poet and Peasant* i *Through Peasant Eyes*, Eerdmans, 1983. To nije toliko autorov pretpostavljeni *chiazam* koliko je njegovo znanje o bliskoistočnome društvu i običajima što je dovelo do takvoga uvida u ovaj istočnjački žanr.

NAČELA ZA TUMAČENJE PARABOLA (vidjeti potpune bilješke u [Uvod u poglavlje 8](#))

- A. Vidjeti okvir što prethodi i slijediti kako bi se odredili:
1. primatelji Isusovih riječi
  2. svrha parabole.
- B. Odrediti glavnu temu (teme su obično vezane na broj glavnih likova).
- C. Nemojte siliti sitne pojedinosti u teološka tumačenja (parabole su izmišljene priče).
- D. Izbjegavajte alegoriziranje i produhovljenost osim ako nešto u tekstu to zahtijeva.
- E. Nemojte graditi doktrine isključivo na parabolama; one služe boljim slikovitim prikazima.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:1-2

¹Sad svi skupljači poreza i grješnici bijahu došli blizu Njega kako bi Ga slušali. ²I farizeji i pisari *započeše* zanovijetati, govoreći: “Ovaj čovjek prima grješnike i jede s njima.”

15:1 “svi” Luka često koristi hiperbole (tj. uporaba “svi” u Lk 3:16; 4:15; 9:1) kako bi naglasio utjecaj što je Isus imao na izopćenike Palestine. Sigurno nije svaki izopćenik i grješnik pristupio Isusu, ali mnogi jesu (usp. Lk 1:65.66; 2:1.38.47; 3:15.20; 4:5.15; 6:26; 7:16.17.29; itd.).

▣ “**skupljači poreza**” Ovi Židovi radili su za Rimljane (ili Heroda) i njihova je plaća obično dolazila od previsokoga oporezivanja svojih zemljaka. Oni su bili omraženi i izopćeni od mjesnih ljudi. Isus je čak jednoga od njih pozvao da bude apostol, Levija (usp. Mt 9:9-10).

▣ “**grješnici**” Ovo upućuje ili na:

1. otvoreno nečudoredne osobe
2. osobe koje su bile izopćenici zbog svog zanimanja
3. obične seljane koji nisu potpuno slijedili Usmene predaje.

Za obične ljude vrlo je teško u potpunosti slijediti sva rabinska pravila.

Ove dvije skupine karakterizirale su sve one koje je odbacila religijska elita Isusova vremena (usp. Lk 5:30; Mk 2:16). Sekte (farizeji, saduceji, zeloti, eseni) judaizma čak su isključivale jedna drugu kao neprihvatljive za Boga. Pobuna je postala status temeljen na vršenju ili ekskluzivnoj stranačkoj pripadnosti.

▣ **“bijahu došli blizu Njega”** Ovaj PERIFRASTIČKI IMPERFEKT podrazumijeva kako je to bio uobičajen pojavak. Oni su našli prihvaćanje s Isusom, što nikad nisu našli s drugima religijskim vođama. Zanimljivo je da je ovaj isti grčki GLAGOL upotrijebljen za pristupanje Bogu u Poslanici Hebrejima 7:19 i Jakovljevoj poslanici 4:8. Ovi su ljudi tražili Boga (usp. 2. Ljet 15:2); farizeji su tvrdili da Ga traže, ali u stvarnosti, oni su se oslanjali na svoje predaje (usp. Iz 29:13) i vodili ljude daleko od Boga (usp. Mt 23:16.24; Rim 2:19).

▣ **“kako bi Ga slušali”** Ovo je PREZENT INFINITIVA. Ovi izopćenici željeli su čuti Isusova učenja.

15:2 “farizeji i pisari” Ovo je isti redosljed kao u Evanđelju po Luki 5:30; obično je redosljed preokrenut (tj. Lk 5:17.21). Oni su vjerojatno bili dio službenoga izaslanstva poslanog iz Jeruzalema kako bi uhodili Isusa. Nadali su se naći nešto da Ga službeno osude na sudu. U Isusovo vrijeme većina pisara (Mojsijevski odvjetnici) bili su farizeji. [Vidjeti Posebne teme u Luki 5:17: Farizeji; i: Pisari.](#)

▣ **“započеше zanovijetati”** Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što označava ponovljeno djelovanje u prošlosti (usp. Lk 5:30).

Ovo je složenica (*dia + gogguzō*) upotrijebljena jedino ovdje i u Evanđelju po Luki 19:7. Oboje uključuje zanovijetanje religijske elite. U Septuaginti ova je složenica bila korištena o Izraelcima koji su zanovijetali Mojsiju i čak YHWH-i tijekom razdoblja lutanja pustinjom (usp. Izl 15:24; 16:2.7.8; Br 14:2).

▣ **“Ovaj čovjek”** Ovo je često u Evanđeljima korišteno u pogrđnome smislu kao način ne korištenja imena osobe (usp. Mk 14:71).

▣ **“prima grješnike”** Ovaj PREZENT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA znači da je Isus neprekidno odabirao o uključivanju ovih ljudi. Možda je On priredio ovo blagovanje i posebice pozvao njih. Ovaj se isti kriticizam vidi u Evanđelju po Luki 5:27-32 (usp. Lk 7:34).

Isusovo primanje izopćenika, potrebitog, i bolesnog jedan je od SZ-nih Mesijanskih znakova ovim religijskim vođama što su morali prepoznati (vidjeti bilješku u Lk 14:13). Izenađujući vid ove tri parabole nije samo vrsta ljudi kojima su bile upućene (pastiri, žene, pobunjenička djeca), nego i suzvuk da Isus prima i oprašta grješnicima. To je jedinstveno Božje područje (usp. Mk 2:1-12)! Ovo je snažan dokaz o Isusovu shvaćanju Samoga Sebe (tj. utjelovljeno Božanstvo).

▣ **“i jede s njima”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Često su bogati Židovi hranili siromašne iz svoje zajednice dajući milostinju mjesnoj sinagogi ([vidjeti Posebnu temu u Lk 11:41: Milostinja](#)). Međutim, oni nisu nikad jeli s njima. Jedenje s nekim u ovoj je kulturi pokazivalo puno prihvaćanje i zajedništvo. Isus je ljubio /ljubi grješnike i pokušavao je /pokušava dohvatiti ih za Boga, što ih mijenja od bivanja grješnicima do gostiju i prijatelja. U određenome smislu ovo blagovanje nagoviještaj je Mesijanske gozbe. Neki koji misle da će biti tamo, neće biti.

Ovo je eshatološka okolnost u sve tri parabole u Evanđelju po Luki 15. Usporednica u Mateju 18:12-13 također pokazuje Božje srce.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:3-7

³Tako On im reče ovu parabolu, govoreći: ⁴“Koji čovjek među vama, ako ima stotinu ovaca i izgubi jednu od njih, ne ostavlja devedeset-devet na otvorenoj paši i ide za onom koja je izgubljena kako bi je našao? ⁵Kad ju je našao, on je položi na svoje rame, radujući se. ⁶I kad dođe doma, on pozove zajedno svoje prijatelje i svoje susjede, govoreći im: ‘Radujte se sa mnom, jer našao sam svoju ovcu koja bijaše izgubljena!’ ⁷Ja vam kažem da na isti način, postojat će više radosti u nebu nad jednim grješnikom koji se kaje nego nad devedeset-devet pravednih osoba koje ne trebaju pokajanje.”

15:4 “Koji čovjek među vama” Isus upućuje na pastire. Ovi su zbog zanimanja bili izopćeni od farizeja jer ih je njihov posao sprječavao od pomnoga praćenja svih pravila i odredaba Usmenih predaja. Oni odbačeni od religijskih vođa bili su dobrodošli od Isusa. Ustvari, pastiri su bili oni kojima je prvo bilo naviješteno rođenje Mesije (usp. Lk 2).

▣ **“ne ostavlja devedeset-devet”** Ovo je vrlo svojstven broj. Pastir bi brojio ovce tako da ih je stavio u ograđeni prostor kroz noć. Svaka je ovca bila važna pastiru. Stado od stotinu ovaca bilo je smatrano stadom srednje veličine. Devedeset i devet njih nije bilo ostavljeno samima, nego s drugim pastirima ili još u zatvorenome prostoru. Metafora Boga kao Pastira uobičajena je u SZ-u (usp. Ps 23; 80:1; Iz 40:10.11). Korištena je i za lažne vođe (usp. Ez 34:1 i dalje; Iz 56:9-12). Postoji čak i ranjen Mesijanski pastir u Knjizi proroka Zaharije 13. Isus naziva Sebe “Dobrim Pastirom” u Evanđelju po Ivanu 10.

▣ **“na otvorenoj paši”** Ovaj pojam znači nenastanjeno područje za pašu.

▣ **“za onom koja je izgubljena”** Ovo može biti smjerenje na Knjigu proroka Izaije 53:6. Grješni Židovi bili su poistovječeni kao izgubljene ovce (usp. Jer 50:6; Mt 9:36; 10:6).

15:5 “položi na svoje rame, radujući se” Jedno od prekrasnih umjetničkih djela jeste ono što prikazuje Isusa kao pastira s janjetom na Svojim leđima. To pokazuje ljubeću skrb pastira.

15:6 “Radujte se sa mnom” Ovaj AORIST PASIVNOGA (deponent) IMPERATIVA ponovljen je u Evanđelju po Luki 15:9 i uspoređan u Luki 15:23 (doslovno kao “biti sretan”, AORIST PASIVNOGA KONJUNKTIVA). Ova zapovijed odražava žudnju Boga koji želi prihvatiti i radovati se nad svima koji su se vratili k Njemu kroz odaziv Njegovu Mesiji, Njegovu Sinu, u pokajničkoj vjeri.

15:7 “se kaje” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA PARTICIPA što označava neprekidno djelovanje. Ovaj grčki pojam *metanoēō* znači “promijeniti um”. Odgovarajući hebrejski pojam znači “promjena djelovanja”. Oboje je uključeno u pokajanje. Zanimljivo je da Matej i Luka spominju “pokajanje” mnogo više od Marka i Ivana, koji riječ ne spominje uopće. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

Evanđelje može biti sažeto kao: (1) pokajanje i (2) uvjerenje /vjera /pouzdanje (tj. Mk 1:15; Djela 20:21). Luka spominje potrebu za pokajanjem često (usp. Lk 5:32; 10:13; 11:32; 13:3.5; 15:7.10; 16:30; također zabilježite Djela 2:38; 3:19; 8:22; 17:30; 20:21; 24:47; 26:20).

▣ **“radosti u nebu nad jednim grješnikom”** Ovo pokazuje Božje srce i prvenstvo ljudi za bivanje spašenima. U tri parabole ovog poglavlja svrha Evanđelja je jasno otkrivena (obnova slike Božje u ljudstvu, usp. Post 1:26-27, i obnova zajedništva ljudstva s Bogom, usp. Post 3:8).

▣ **“koje ne trebaju pokajanje”** Ovo je ironija, ne doktrina, kao u Evanđelju po Luki 5:31-32; Mateju 9:12-13 i Marku 2:17. Oni koji su znali kako su u duhovnoj potrebi brzo su došli k Isusu, ali religijska elita nije osjećala takvu potrebu. Isus jede, druži se, i oprašta onima koji su došli (i dolaze) k Njemu u vjeri i pokajanju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:8-10

⁸“Ili koja žena, ako ima deset srebrnih kovanih novčića, neće upaliti svjetiljku i pomesti kuću i tražiti pozorno sve dok ga ne nađe? ⁹Kad ga je našla, ona pozove zajedno svoje prijatelje i susjede, govoreći: ‘Radujte se sa mnom, jer našla sam kovani novčić što sam izgubila!’ ¹⁰Na isti način, postojat će radost u prisutnosti anđela Božjih nad jednim grješnikom koji se kaje.”

15:8 “ako” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što znači moguće djelovanje.

▣ **“deset srebrnih kovanih novčića”** Ova grčka riječ *drahma*, upotrijebljena je jedino ovdje u NZ-u. Bila je to dnevna plaća za vojnika ili radnika (slični *denaru*). Ovi su bili statusni simbol žene i moguće njenog miraza. Običaj Bliskoga Istoka izvješćuje nas kako je to mogao biti nakit na glavi.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 7:41: Kovanice korištene u Palestini u Isusovo vrijeme.](#)

▣ **“i tražiti pozorno sve dok ga ne nađe”** Ovo ne znači označavanje univerzalizma (na kraju svi će biti spašeni). Pojednost parabole ne mogu biti siljene u teološku doktrinu. Kao što Poslanica Rimljanima 5:18 mora biti tumačena u okviru Rimljanima 1 - 8, tako isto, kratki izričaji ne mogu biti korišteni za učenje istina što su jasno nijekane u trenutačnome okviru (usp. “grješnik koji se kaje”, Lk 15:7.10). Ako svi iskuse pokajanje i vjeru, svi mogu biti spašeni, ali tajna zla jeste da čak i u prisutnosti velikog svjetla, mnogi se neće odazvati (tj. farizeji). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 11:19: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”.](#)

Ja vjerujem da Isusova smrt pokriva sav grijeh, ali Evanđelje zahtijeva početni i neprekidni odaziv vjere.

▣ **“upaliti svjetiljku”** Siromašniji domovi toga vremena nisu imali prozore i zato nisu imali ni prirodno svjetlo.

15:9 Ovo ponavlja teološki naglasak Evanđelja po Luki 15:6-7.

15:10 **“andela Božjih”** Ovo je rabinski način upućivanja na Boga (kao što je “radosti u nebu” u Lk 15:7). Evanđelje po Mateju ima mnoge od ovih izričaja što upućuju na Boga bez spominjanja Njegova Imena (zaobilazni izričaji).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:11-24

¹¹I On reče: “Čovjek je imao dva sina. ¹²Mlađi od njih reče svome ocu: ‘Oče, daj mi udio od posjeda što mi pripada.’ Tako on podijeli svoje bogatstvo između njih. ¹³I ne mnogo dana poslije, mlađi sin skupi sve zajedno i ode na putovanje u daleku zemlju, i tamo on rasu svoje imanje raskalašenim življenjem. ¹⁴Sad kad je potrošio sve, žestoka oskudica dogodi se u toj zemlji, i on poče biti siromašan. ¹⁵Tako on ode i unajmi se k jednome od građana te zemlje, i on ga posla u svoja polja hraniti svinje. ¹⁶I on bi rado napunio svoj trbuh s mahunama što svinje bijahu jele, ali nitko mu ne bijaše davao *išta*. ¹⁷Ali kad dođe k svojoj pameti, on reče: ‘Koliko mnogo od zaposlenih ljudi moga oca imaju više negoli dosta kruha, a ja ovdje umirem od gladi!’ ¹⁸Ustat ću i ići k svome ocu, i reći mu: ‘Oče, ja sam zgriješio protiv neba, i u tvome pogledu; ¹⁹nisam više dostojan zvati se tvojim sinom; učini me kao jednog od svojih zaposlenih ljudi.’” ²⁰Tako on ustane i dođe k svome ocu. Ali dok on bijaše još daleko, njegov ga otac vidje i osjeti sućut za njega, i potrči i zagrlj ga i izljubi ga. ²¹I sin mu reče: ‘Oče, ja sam zgriješio protiv neba i u tvome pogledu; nisam više dostojan zvati se tvojim sinom.’ ²²Ali otac reče svojim slugama: ‘Brzo iznesite najbolji ogrtač i stavite ga na njega, i stavite prsten na njegovu ruku i sandale na njegove noge; ²³i donesite utovljeno tele, ubijte ga, i hajdemo jesti i slaviti; ²⁴jer ovaj moj sin bijaše mrtav i oživje ponovno; on bijaše izgubljen i nađen je.’ I oni počeše slaviti.”

15:11 **“dva sina”** Ovi će predstaviti Židove koji su čuli Isusa: (1) obični ljudi i (2) religijske vođe. Njihov odaziv izgubljenosti svih ljudi (u ovome okviru, Izraelaca) pred Bogom bit će vrlo različit. Jedna skupina radovat će se u mogućem spasenju svih ljudi, ali drugi su uvrijeđeni Božjom ljubavlju za sve ljude.

15:12 **“daj mi udio od posjeda što mi pripada”** Ovo ne pripada njemu sve do očeve smrti. To bi uključilo jednu trećinu posjeda s dvije trećine što idu najstarijem sinu (usp. Pnz 21:17). To pokazuje pobunjenički, neljubeći, neovisan duh. Ovo bi samo pitanje bilo nečuveno u istočnjačkoj kulturi. Ono podrazumijeva želju za očevom smrću (usp. Kenneth E. Bailey, *Poet and Peasant*, str. 142-206).

▣ **“Tako on podijeli svoje bogatstvo između njih”** Postoje različiti kulturološki i zakonski razlozi za baštinu što bi se davala prije, ali ne temeljem zahtjeva sina! Očeva djelovanja u dopuštanju ovoga neprimjerenog i kulturološko nečuvenog zahtjeva ne niječe Božju narav, nego je to književno oruđe za naglašavanje Božje nezaslužene i nadmoćne ljubavi i oprosta kasnije u paraboli.

Što se tiče starijeg sina, njegova šutnja i na bratov zahtjev i na očevu djelovanje bila bi neoprostiva u istočnjačkoj kulturi. On je morao žestoko protestirati. On će također biti izlučen za osudu u zaključku parabole. Zapravo, on predstavlja stavove farizeja. (Hoće li oni prihvatiti grješnike kao što to čini Bog, ili će on odbaciti svoga brata?)

15:13 **“skupi sve zajedno”** Prenijeti gospodarstvo u gotovinski novac značilo je: (1) razbiti gospodarstvo i čak izložiti opasnosti njegovo buduće postojanje i (2) prodati sve po vrlo niskoj cijeni.

Ako je zemlja bila uključena, kupac je nije uzeo u vlasništvo sve do očeve smrti. Otac ju je do onda mogao koristiti.

▣ **“i ode na putovanje”** Ovo predstavlja mlađeg sina koji traži neovisnost od obitelji. On će to napraviti na svoj način!

▣

NASB

NKJV

NRSV

TEV

NJB

PEŠITA (sirijska)

“tamo on rasu svoje imanje raskalašenim življenjem”

“tamo on potraži svoje imanje s rasipnim življenjem”

“tamo on rasu svoj imetak u razuzdanome življenju”

“gdje on potraži svoj novac u bezbrižnome življenju”

“gdje on rasu svoj novac u životu razuzdanosti”

“tamo on potraži svoje bogatstvo u nastranome življenju”

Ovo je oblik GLAGOLA *sōzō* (spasiti) s ALFA PRIVATIVOM (netko tko ne može spasiti). Svi engleski prijevodi prevode *asōtōs*, i PRIDJEV što se pojavljuje jedino ovdje u NZ-u, kao nečudoredno, bezbožno, buntovničko življenje (usp. Lk 15:3 i LXX-a u Izr 7:11; 28:7). Međutim, peto stoljeće Sirijske (Aramejske) verzije označava nekoga tko je neoprezan ili lakomislen sa svojim sredstvima (Njemačka Biblija od Društva *Greek - English Lexicon of the Septuagint*, popisuje “rasipništvo” kao prijevod mogućnosti za *asōtia*, str. 69), ali ne neophodno nemoralno (usp. *Kittel*, tom 1, str. 507 te Louw i Nida, tom 1, str. 753).

15:15 “on ode i unajmi se k jednome od građana te zemlje” Ključna poteškoća tumačenja jeste riječ “skrije” (*kollaō*). Većinski se koristi u Evanđelju po Luki i koristi ju Pavao. Može značiti “povezati s /družiti se s” (usp. Djela 5:13; 9:26; 10:28), “prionuti uz” (usp. Mt 19:5; Lk 10:11), ili “pridružiti se” (usp. Djela 8:29; 17:74). Izvorno znači “zalijepiti”. Je li se ovaj budalasti Židov unajmio za plaću ili se očajnički priljepio k mjesnome, nežidovskome poljoprivredniku za život? Pitanje jeste pitanje očajnika. Koliko je očajan bio ovaj mladić? Koliko uistinu?

Moguće se je “građanin(om)” pokušavao riješiti ovoga židovskog mladića pitajući ga da hrani svinje! Moguće je bio toliko gladan, toliko očajan, da bi napravio sve samo kako bi proživio.

15:16

NASB, NKJV

“on bi rado napunio svoj trbuh s mahunama”

NRSV

“on bi se rado ispunio s mahunama”

TEV

“on je želio da može ispuniti sebe s mahunama graha”

NJB

“on bi se rado ispunio s ljuskama”

Prva dva prijevoda slijede drevne grčke rukopise P⁷⁵, κ , B, D, L, i Augustinov grčki tekst, što ima GLAGOL *gemizō* i riječ “trbuh”, Međutim, zadnja tri slijede drevni grčki manuskript A i staru latinsku Vulgatu te Sirijske verzije, što imaju GLAGOL *chortazō* i isključuju riječ “trbuh”. Obično kad se κ i B slažu o A, suvremenu tekstualni kritičari slijede ranije rukopise. Međutim, UBS⁴ daje drugoj mogućnosti ocjenu “B” (gotovo izvjesno). Nekako je iznenađujuće da NASB (1995.) slijedi KJV.

Kao i obično, ova varijanta ne utječe na značenje odlomka.

▣ “mahunama” Očito su postojale dvije vrste ovoga graha rogača (usp. Bailey, *Poet and Peasant*, str. 171-172). Jedan je nađen u Siriji, koji je mekan i jede ga sveopće stanovništvo. Drugi je divlji rogač koji je kratak s crnim, trpkim bobicama. To ne osigurava dovoljno hranjivosti za život. To su ove divlje bobice što je mladić želio jesti, ali nije znao kako one ne pomažu njegovoj gladi.

▣ “ali nitko mu ne bijaše davao išta” U okviru ovo može značiti kako mu ostale sluge nisu dopustile jesti svinjsku hranu. Ovdje je poteškoća ključna riječ. To je stanje što mladić nije planirao, sad je bio u opasnosti za život (usp. Lk 15:17).

15:17

NASB, TEV, NJB

“dode k svojoj pameti”

NKJV, NRSV, PEŠITA

“dode k sebi”

Ovo je hebrejski idiom o: (1) prihvaćanju odgovornosti i pokajanja ili (2) tijek unutarnjih misli osobe, epifanija (usp. Lk 18:4, točan grčki izričaj). Stihovi 18-19 podrazumijevaju značenje #1.

▣ “zaposlenih ljudi” Postoji nekoliko stupnjeva sluga u bliskoistočnome ruralnome seoskom životu (usp. Bailey, *Poet and Peasant*, str. 176):

1. *doulos*, domaći sluga koji je živio s gospodarom
2. *paidēs*, robovi koji su izvršavali zadatke slugu ali živjeli su na farmi
3. *misthos*, privremeni, zaposleni radnici koji nisu živjeli na farmi.

U okviru #2 odgovara želji sina.

15:18 “protiv neba” Ovo je još jedno okolišanje izricanja što upućuje na Boga. Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 15:10.

15:20 Ali dok on bijaše još daleko, njegov ga otac vidje ... i potrči i zagrlji ga i izljubi ga” Očevo čekanje i neuobičajeno djelovanje odražavaju jačinu njegove ljubavi.

Zadnja dva čina, “zagrlji ga” i “izljubi ga”, mogu odražavati Septuagintu u Knjizi Postanka 33:4; 45:14-15, što označava ponovno sjedinjenje. Zadnji čin, “izljubi ga”, može biti znak oprosta iz 2. Knjige o Samuelu 14:33. Ovaj složeni pojam, *kata + phileō*, podrazumijeva žarku ljubav (usp. Lk 7:38; Djela 20:37).

Kad se tumače parabole mora se gledati na središnju istinu (obično u onome što je kulturološki potresno ili neočekivano) i ne gurati (alegorizirati) sve pojedinosti. Očeva djelovanja u dopuštenju početnoga zahtjeva mladića što je izložilo opasnosti čitavu obitelj, bila su nemoralna i kulturološki neprimjerena. Njima se ne smiju pripisati Božje osobine. Bog nam neće dati ono što će nas uništiti! On će nam, međutim, dati slobodu da sami sebe uništimo! Međutim, očevo neuvjetovani oprost i veličanstvena obnova takve nedostojne osobe jamačno je osobina Boga. Zapamtite širi okvir parabole je nepopustljiv i neprihvatljiv stav farizeja (tj. stariji brat, Lk 15:25-32, posebice Lk 15:28).

15:21 Postoji varijanta grčkoga manuskripta u stihu. Neki drevni tekstovi na kraju rečenice imaju “tvojim sinom”, ali drugi dodaju preostali izričaj iz Evanđelja po Luki 15:19 (“učini me kao jednog od svojih zaposlenih ljudi”). Pisari su stremili popuniti izričaje, stoga, UBS⁴ daje kraćem tekstu ocjenu “A” (izvjesno).

15:22 Jačina trenutka prenesena je s tri AORISTA AKRIVNIH IMPERATIVA. Slugama je zapovjedbno učiniti ove stvari odmah!

▣ “**najbolji ogrtač**” Ovo je bio znak položaja u obitelji.

▣ “**prsten**” Ovo je bio znak njegova obnovljenog obiteljskog položaja i autoriteta.

▣ “**sandale**” Ovo je bio znak sina vlasnika, ne zaposlenog slugu.

15:23 “**utovljeno tele**” Židovi jedu crveno meso samo u vrlo posebnim prigodama. Ovo je bilo najvrjednije meso što se moglo dobiti.

Kenneth E. Bailey, *Poet and Peasant/Through Peasant Eyes*, daje osvrt da se suzvukom o ubijanju ugojenog teleta uključivala čitava zajednica. Bilo bi previše hrane samo za gospodarstvo. Ako je tako, ovo podrazumijeva da je otac riješio problem prihvaćanja mladog sina natrag u zajednicu ovom gozбом (usp. str. 181-187).

Također zabilježite kako je ova obilata gozba za pobunjenog sina neočekivani element parabole. Stol zajedništva bila je židovska metafora za Nebo (eshatološka gozba). Šok jeste taj da je mlađi sin (simbolizirajući skupljače poreza i grješnike) objekt gozbe, dok stariji sin (simbolizirajući religijske vođe) odbija prisustvovati i naglašava kako nema gozbe za njega. Ova uloga obrata tipična je u Isusovim učenjima.

15:24 Ovo je usporedno s Evanđeljem po Luki 15:6-7 i 9-10. Nebo se raduje kod obnove grješnika!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:25-32

³²“Sad njegov stariji sin bijaše u polju, i kad dođe i pride kući, on začuje glazbu i plesanje. ²⁶I on dozva jednoga od slugu i *zapoe* ispitivati što bi ovo moglo biti. ²⁷I on mu reče: ‘Tvoj brat je došao, i tvoj je otac ubio ugojeno tele jer ga je primio natrag sigurnog i zdravog.’ ²⁸Ali on postade bijesan i ne htjede ući; a njegov otac izade van i *zapoe* ga zaklinjati. ²⁹Ali on odgovori i reče svome ocu: ‘Evo! Toliko mnogo godina ja sam ti služio i nikad nisam zanemario tvoje zapovijedi; a *ipak* ti mi nisi nikad dao jare, tako da mogu slaviti sa svojim prijateljima; ³⁰ali kad ovaj tvoj sin dođe, koji je progutao tvoje bogatstvo s bludnicama, ti si ubio ugojeno tele za njega.’ ³¹I on mu reče: ‘Sine, ti si uvijek bio sa mnom, i sve što je moje jeste tvoje. ³²Ali mi morasmo proslaviti i radovati se, jer ovaj tvoj brat bijaše mrtav i *poceo* je živjeti, i bijaše izgubljen i nađen je.’”

15:25 “**stariji sin**” Ako rasipništvo predstavlja izgubljeno i palo ljudstvo, onda stariji sin predstavlja samo-pravedan stav religijskih vođa.

Ova parabola ima dvije glavne istine:

1. Božja radost nad jednim koji se kaje
2. Božja bol kad dio Njegove duhovne obitelji neće oprostiti i prihvatiti druge dijelove grješne obitelji.

Na mnogo načina ništa se nije promijenilo. Grijeh i neopraštanje još uvijek žive u crkvenim zgradama! Postoje dvije vrste otuđenosti:

1. otvorena pobuna
2. skrivena nadmoć i ljubomora /zavist.

Svaki od ovih sinova, iz oprečnih razloga, bio je van zajedništva s ocem.

15:28 Bog ljubi farizeje također!

15:29 “ja sam ti služio” Ovo pokazuje sinovu ljutnju i bijes, čak moguće ljubomoru i zavist. Stariji sin osjeća kako on zaslužuje očevu ljubav zbog svoje poslušnosti i dugotrajnosti (tj. samo-pravedni legalizam, usp. parabolu u Mt 20:1-16).

▣ **“mi nisi nikad dao jare”** Ovo je bila manje skupa životinja od ugojenog teleta. On se osjeća zanemarenim.

15:30 “ovaj tvoj sin” Ovaj izričaj pokazuje dubinu bijesa starijeg sina i nastavljeno odbacivanje svoga brata.

▣ **“s bludnicama”** Ovo je bilo jedino nagađanje starijega brata.

15:31 “sve što je moje jeste tvoje” Preostala baština pripadala je u potpunosti ovome sinu. Život i izdržavanje mlađega sina bilo je, ustvari, u rukama starijeg brata. Mlađi sin bio je posve u milosti starijeg brata jednom kad otac umre.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je glavna istina ovih triju parabola?
2. Koji sin predstavlja vas?
3. Zašto ne postoji zaključak u zadnjoj paraboli?

EVANĐELJE PO LUKI 16

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
parabola o nečasnome upravitelju 16:1-13	parabola o nepravednome upravitelju 16:1-13	nečasni ravnatelj 16:1-13	prepreden ravnatelj 16:1-8	vješt upravitelj 16:1-4 16:5-7 16:8 ispravna uporaba novca 16:9-12 16:13
Zakon i Kraljevstvo Božje 16:14-18	Zakon, Proroci, i Kraljevstvo Božje 16:14-18	učenje o Zakonu 16:14-15 16:16-17	neki Isusovi govori 16:14-15 16:16-17	protiv farizeja i njihove ljubavi za novac 16:14-15 jurišanje na Kraljevstvo 16:16 Zakon ostaje 16:17 brak nerazoriv 16:18
bogataš i Lazar 16:19-31	bogataš i Lazar 16:19-31	bogataš i Lazar 16:18 16:19-31	bogataš i Lazar 16:18 16:19-31	parabola o bogatašu i Lazaru 16:19-22 16:23-26 16:27-31

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Evanđelje po Luki 16 okvirno je povezano s Lukom 15:
1. oba su bila naslovljena farizejima, 15:2-3; 16:14;
  2. dodatno slušateljstvo bili su učenici, 14:33; 16:1;
  3. parabole ova dva poglavlja bile su osmišljene za ukor stavova religijskih vođa i otkrivanje učenicima Božjega iskupljenja i traženja srca
  4. ujedinjujuće pitanje Luke 15 bilo je Božja ljubav za izgubljene grješnike, dok se Luka 16 usredotočuje na farizejevu ljubav za novac, 16:14-15. (Lk 16 ujedinjeno je s rabinskom igrom o “mamonu” ili novcu).
- B. Parabola (16:1-13) je prouzročila veliki spor u tumačenju, jer se čini da hvali prijevaru. Međutim, mora se razumjeti da je ovo određena vrsta parabole (tj. oprečna priča) što slikovito prikazuje pozitivnu istinu negativnim primjerom (usp. Lk 18:1-8).
1. Ključevi ispravnoga tumačenja parabole:
    - a. tko govori u Evanđelju po Luki 16:8a, Isus ili zemljovlasnik parabole?
    - b. stihovi 8b-13:
      - (1) Isus se osvrće na poteškoću ljubavi za novac
      - (2) rani crkveni osvrti (autor Evanđelja)
      - (3) izdvojena književna jedinica?
  2. nemojte previše učtavati pojedinosti parabole. Tražite središnju istinu /istine
  3. postoje sličnosti između Rasipnoga sina i Nepravdnoga upravitelja:
    - a. milostiv otac /zemljovlasnik
    - b. u jednu ruku, sin je nevjeran; u drugu, dobro plaćen upravitelj je nevjeran
    - c. u oba slučaja, niti nudi ispriku za svoje grijehе nego nabacuje milosrđe oca /dužnika.
- C. Ovo poglavlje nam daje očevidnu jedinstvenu temu. Često je teško vidjeti književne jedinice. Je li Evanđelje po Luki 16:13 neovisni govor? Kako se odnose Luka 16:16-17 i 18 na širi okvir?
- Luka je naizgled sastavio nekoliko nepovezanih Isusovih govora, ali zašto i kako ostaje neizvjesno. Sveobuhvatna tema je neprimjereno prvenstvo sebičnosti, bogatstva, i poredak ovoga svijeta.
- D. Izvješće o Lazaru u Evanđelju po Luki 16:19-31 peta je parabola u nizu (Lk 15-16). Čini se kako je opisana da prikaže istine iz Luke 16:8b-13 i 14. Neprimjerena ljubav za novac predmet je Luke 16.
- Farizeji koje je Isus naslovljavao bili su kao braća bogataša (Lk 16:29). Oni su imali Zakon i Proroke, ali odabrali su ne odazvati se na primjeren način! Vjerovali su u budući fizički život s Bogom, ali promašili su činjenicu da je vjera u Isusa ključ toga budućeg života. Postoji iznenađujući obrat što čeka religijske vođe Isusova vremena.
- E. Kenneth E. Bailey, *Poet and Peasant* i *Through Peasant Eyes*, jeste misaono razdražujući te koristan strukturni i kulturološki pristup tumačenju parabola u Evanđelju po Luki.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:1-9

¹Sad On također bijaše govorio učenicima: “Postojao je bogataš koji je imao ravnatelja, i taj *ravnatelj* bijaše mu prijavljen da rasipa njegovu imanja. ²I on ga pozva i reče mu: ‘Što je to što čujem o tebi? Daj izvješće o svome upravljanju, jer ti više ne možeš biti moj ravnatelj.’ ³Ravnatelj reče sebi: ‘Što ću učiniti, budući moj gospodar uzima upravljanje od mene? Ja nisam dovoljno jak da bih kopao; sramim se prositi. ⁴Znam što ću učiniti, tako da kad budem uklonjen s upravljanja ljudi će me srdačno dočekati u svojim domovima.’ ⁵I on pozove svakoga dužnika od svoga gospodara, i *započe* govoriti prvome: ‘Koliko duguješ mome gospodaru?’ ⁶I on reče: ‘Stotinu mjera ulja.’ I on mu reče: ‘Uzmi svoj račun, i brzo sjedni i napiši pedeset.’ ⁷Onda reče drugome: ‘A koliko ti duguješ?’ I on reče: ‘Stotinu mjera pšenice.’ On mu reče: ‘Uzmi svoj račun, i napiši osamdeset.’ ⁸I njegov gospodar pohvali nepravdnoga ravnatelja jer je djelovao lukavo; jer sinovi ovoga doba lukaviji su u odnosu na svoju vlastitu vrstu negoli sinovi svjetla. ⁹I Ja vam kažem, stecite sebi prijatelje pomoću bogatstva nepravdnosti, tako da kad nestane, oni će vas primiti u svoja vječna obitavališta.”

16:1 “učenicima” Pojam *mathētēs* znači “učenici”. NZ ne usredotočuje se na odluke, nego na učenike (usp. Mt 28:19). Kršćanstvo je početna odluka o vjeri i pokajanju (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21) slijeđena načinom života vjere i pokajanja.

Isus upozorava učenike o stavovima i djelovanjima (tj. “kvasac farizeja”, usp. Lk 12:1) religijskih vođa.

NASB, NRSV, NJB, REB, Pešita	“Postojao je”
NKJV	“Postojao je izvjestan”
TEV	“Postojao je jednom”

Grčki pojam *tis* i *ti* često uvodi parabole u Evanđelju po Luki (usp. Lk 7:41; 10:30; 14:16; 15:11; 16:1.19; 19:12; 20:9 [MS A]). Zabilježite da u ovim nizovima od pet parabola u Luki 15 - 16, *tis* uvodi tri od njih.

NASB, NRSV, NJB	“ravnatelj”
NKJV; REB; Pešita	“upravitelja”
TEV	“slugu koji je upravljao”

Grčki pojam *oikonomos* može upućivati na:

1. osobu zaposlenu za upravljanje gospodarstvom (usp. Lk 12:42; 16:1.3.8)
2. upravnika ili nadzornika (usp. 1. Kor 4:1-2; Tit 1:7; 1. Pt 4:10)
3. gradskog blagajnika (usp. Rim 16:23).

Ovo je morao biti obrazovani rob ili unajmljena slobodna osoba.

NASB	“prijavljen”
NKJV	“optužba”
NRSV	“okrivljen”
TEV	“bijaše rečeno”
NJB	“bijaše prokazano”
REB	“primi pritužbe”
Pešita	“optužen”

Ovaj je pojam iz istoga korijena kao “đavao” [*diabolos*, *dia* plus *bollos*], što doslovno znači “baciti prijeko” ili metaforički “optužiti”.

▣ “**rasipa**” Ova ista riječ (*diaskorpizō*) bila je upotrijebljena o rasipnome sinu (usp. Lk 15:13).

▣ “**imanja**” Ova je ista riječ upotrijebljena u Evanđelju po Luki 14:33.

16:2 “Daj izvješće o svome upravljanju” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Iz okvira upravitelja je moguće bio kriv za posuđivanje novaca ili posjeda (lihvarstvo, usp. Izl 22:25; Lev 25:36; Pnz 23:19). Talmud je u *Baba Bathra* 10:4 propisao iznos što je zajmodavac zakonski naplaćivao. Ovaj upravitelj premašio je taj iznos, moguće čak s iznosom s kojim je kasnije smanjio račun.

▣ “**ti više ne možeš biti moj ravnatelj**” Zabilježite da čovjek nije bio utamničen niti išiban, nego otpušten! Ovo je moralo biti iznenađujuće izvornim slušateljima. To bi moralo izreći neku važnost o milosrdnoj naravi posjedniku.

16:3-4 Ovaj čovjek ponovno je pregledao mogućnosti zaposlenja za sebe.

16:4

NASB, TEV, Pešita	“Znam što ću učiniti”
NKJV	“Riješio sam što učiniti”
NRSV	“Odlučio sam što učiniti”
NJB	“Ah, znam što ću učiniti”
REB	“Znam što moram učiniti”

Ovaj je izričaj bio idiom za iznenadni uvid! On je, kao rasipni sin (usp. Lk 15:17), došao k sebi i odabrao djelovati odlučno.

▣ “**Ijudi**” Ovo upućuje na gospodarove dužnike (usp. Lk 16:4), za koje je smanjio njihove ugovorne obveze prema posjedniku.

16:6

NASB, NKJV, NJB

“**Stotinu mjera ulja**”

NRSV, REB

“**Stotinu vrčeva maslinovog ulja**”

TEV

“**Storinu bačava maslinovog ulja**”

Pešita

“**Stotinu mjera maslaca**”

Ovo je bilo doslovno “100 *bata*”, što je bila hebrejska mjera za tekućinu. Iznos je neizvjestan ali jedan *bat* iste je vrijednosti kao otprilike 8 do 9 galona [galon = 4,54 l – op.prev.]. Očito su postojali različiti standardi mjera u Palestini u Isusovo vrijeme. Osim toga, Isus je često koristio preuveličane brojeve (hiperbola) u Svojim parabolama za naglasak ili velik šok.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Drevne blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

POSEBNA TEMA: DREVNE BLISKO-ISTOČNE TEŽINE I ZAPREMINE (METROLOGIJA)

Težine i mjerenja korištena u trgovačke svrhe bila su najvažnija u starome poljodjelskom gospodarstvu. Biblija poziva Židove da budu poštenji u njihovoj međusobnoj razmjeni (Lev 19:35-36; Pnz 25:13-16; Izr 11:1; 16:11; 20:10). Stvarna poteškoća nije bila samo poštenje, nego i nestandardizirani pojmovi i sustavi korišteni u Palestini. Izgleda da su postojale dvije skupine težina; “laka” i “teška” za svaki iznos (vidi *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 4, str. 831). Isto tako je i egipatski decimalni sustav (osnova 10) bio usklađen s mezopotamskim šezdesetnim sustavom (osnova 6).

Mnoge od tih korištenih “veličina” i “iznosa” temeljile su se na dijelovima ljudskoga tijela, životinjskim teretima, i ratarskim spremištima, ali ni jedan od njih nije bio standardiziran. Stoga, tablice su jedine procjene stanja i provizorne su. Najlakši način za predočavanje težina i mjera je tablica o omjerima.

I. Najčešće korišteni pojmovi za zapremninu

A. Suhe mjere

1. *Homer* (BDB 330, moguće “magareći – teret”, BDB 331), npr. Levitski zakonik 27:16; Knjiga proroka Hošee 3:2
2. *Letek* (ili *leteh*, BDB 547, moguće se smjera na Hoš 3:2)
3. *Efa* (BDB 684), npr. Knjiga Postanka 18:6; 1. Samuelova 25:18; 1. Kraljevima 18:32; 2. Kraljevima 7:1.16.18
4. *Šekel – Se`ah* (BDB 684), npr. Knjiga Postanka 18:6; 1. Samuelova 25:18; 1. Kraljevima 18:32; 2. Kraljevima 7:1.16.18
5. *Gomer* (BDB 771 II, moguće “svežanj, snop”, vrsta otpalog zrnja [ili žita – op.prev.], BDB 771 I), npr. Knjiga Izlaska 16:16.22.36; Levitski zakonik 23:10-15
6. *Hina – Issaron* (BDB 798, “deseti dio”), npr. Knjiga Izlaska 29:40; Levitski zakonik 14:21; Brojevi 15:4; 28:5.13
7. *Qav* (ili *Kab*, BDB 866), usp. 2. Knjiga o Kraljevima 6:25.

B. Tekuće mjere

1. *Kor* (BDB 499), npr. Knjiga proroka Ezekiel 45:14 (može biti suha mjera, 2. Ljet 2:10; 27:5)
2. *Bat* (BDB 330, jednak *homereu*), npr. 2. Knjiga Ljetopisa 2:10; 3:5; Ezekiel 45:10-11.14
3. *Hin* (BDB 228), npr. Knjiga Izlaska 29:40; Levitski zakonik 19:36; Ezekiel 45:24
4. *Log* (BDB 528), Levitski zakonik 14:10.12.15.21.24.

C. Tablica (uzeta iz Roland de Vaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 201 i *Encyclopedia Judaica*, tom 16, str. 379)

homer (suhi)	= kor (tekući ili suhi)	1				
efa (suha)	= bat (tekući)	10	1			
šekel (suhi)		30	3	1		
hin (tekući)		60	6	2	1	
omer/`issaron (suhi)		100	10	-	-	1
kab (suhi)		180	18	6	3	- 1

II. Najviše korišteni pojmovi za težinu

A. Tri najuobičajenije težine su *talent*, *šekel*, i *ger*.

1. Najveća težina u SZ-u je talent. Iz Knjige Izlaska 38:25-26 učimo da jedan talent odgovara 3.000 šekela (tj. “okrugla težina”, BDB 503).
2. Pojam *šekel* (BDB 1053, “težina”) tako je često korišten da je pretpostavljen, ali to tekst ne izjavljuje. Postoji nekoliko vrijednosti šekela spomenutih u SZ-u:
  - a. “trgovačko standardni” (NASB u Post 23:16)
  - b. “hramski šekel” (NASB u Izl 30:13)
  - c. “po kraljevskoj težini/mjeri” (NASB u II. Sam 14:26), nazvan također “kraljevska težina” u papirusima s Elefantine.
3. *Ger* (BDB 176 II.) procijenjena vrijednost je 20 po šekelu (usp. Izl 30:13; Lev 27:25; Br 3:47; 18:16; Ez 45:12). Taj se omjer mijenja od Mezopotamije do Egipta. Izrael je najuobičajenije slijedio vrednovanje iz Kanaan (Ugarit).
4. *Mina* (BDB 584) procijenjena vrijednost je na 50 ili 60 šekela. Taj je pojam pronađen uglavnom u starijim Knjigama SZ-a (tj. Ez 45:12; Ezr 2:69; Neh 7:70-71). Ezekiel je koristio 60 na 1 omjer, dok je Kanaan koristio 50 na 1 omjer.
5. *Bek* (BDB 132, “pola šekela”, usp. Post 24:22) u SZ-u korišten je samo dva puta (usp. Post 24:22; Izl 38:26) i procijenjena vrijednost je jedna-polovica šekela. Njegovo ime znači “dijeliti”.

B. Tablica

1. Temeljena na Petoknjžju

talent	1			
mina	60	1		
šekel	3.000	50	1	
bek	6.000	100	2	1
ger	60.000	1.000	20	10
2. Temeljeno na Knjizi proroka Ezekielia

talent	1				
mina	60	1			
šekel	3.600	60	1		
bek	7.200	120	2	1	
ger	72.000	1.200	20	10	1

16:7

NASB, NKJV, NJB, REB, Pešita “Stotinu mjera pšenice”

NRSV “stotinu spremnika pšenice”

TEV “stotinu bušela pšenice”

Ovo je bilo doslovno “100 *kora*”, što je bila hebrejska mjera za suhe stvari. Iznos je neizvjestan ali jedan *kor* jednak je otprilike kao deset do dvanaest *bušela*.

16:8

NASB, NRSV, REB “njegov gospodar”

NKJV, TEV, NJB “gospodar”

Pešita “Gospodin”

Grčki tekst nema “njegov”, nego “taj (engl. *the*)”. Prednji član njegova naslova prouzročio je veliku raspru među komentatorima. To je ili: (1) Isus upućivao na njega kao na “Gospodina” ili (2) na zemljoposjednika iz parabole upućivalo se kao na “gospodin”. U okviru to je zemljovlasnik (usp. Lk 16:3.5). To ovisi o tome gdje parabola završava.

▣ **“djelovao lukavo”** Ovaj izričaj je središte tumačenja ove parabole. Odlučno djelovanje ovoga čovjeka u lice neminovne krize pohvaljeno je, bez obzira na njegova djelovanja.

Ovaj je isti zemljoposjednik otpustio upravitelja u Evanđelju po Luki 16:8. To je prelom (glavna točka) parabole. Vjerojatno su zakupci iz sela hvalili zemljoposjednika za njegovu velikodušnost i, zauzvrat, raspravljali o djelovanjima upravitelja.

Upravitelj je bio hvaljen jer je shvatio dolazak nepogode i svoju krivnju. On je djelovao lukavo, kockajući se milosrđem: (1) dužnika (usp. Lk 16:4-5) ili (2) zemljovlasnika. Ovo odražava grješnike koji shvaćaju svoju krivnju i dolazeću osudu i brzo se odazivaju na Isusovu ponudu oprosta i milosrđa (usp. Lk 16:16).

▣ **“sinovi ovoga doba ... sinovi svjetla”** Ovo je bio hebrejski idiom. Hebrejski, bivajući drevnim jezikom, imao je nekoliko PRIDJEVA i, stoga, koristio je “sin od ...” kao PRIDJEVSKI idiom.

Židovi su vidjeli dva Doba (usp. Mt 12:32; Mk 10:30; Lk 20:34-35), sadašnje Doba zla (usp. Gal 1:4; 2. Kor 4:4; Ef 2:2) i Doba koje mora doći (usp. Mt 28:20; Heb 1:3; 1. Iv 2:15-17). Vjernici žive u napetošću ispunjenome vremenu u kojem se ova Doba preklapaju (dva Dolaska Krista). Vjernici žive u “već ali ne još” napetosti Kraljevstva Božjeg i često ne upravljaju dobro s tim.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Ovo i dolazeće Doba; i Posebnu temu dolje: “Sinovi \(od\) ...” \(BDB 119, KB 137\).](#)

POSEBNA TEMA: “SINOVI (OD) ...” (BDB 119, KB 137)

Pojam “sin” (ili “djeca od...”) često je korišten za karakteriziranje skupine (ili pojedinca) ili pokazivanje nečije uključenosti u skupinu.

A. STARI ZAVJET

Hebrejska riječ za “sin” (BDB 119, KB 137) je tečna. Hebrejski *ben* (BDB 119-122) može značiti:

1. sin rođen od oca
2. djeca (čak rođaci, npr. Br 36:11)
3. unuk (npr. Post 31:28.55)
4. član profesionalnoga ceha
5. predak /potomak (rodoslovlja)
6. član plemena /naroda (npr. “sinovi Izraela”)
7. obični ljudi (sinovi zemlje)
8. član religije (sin od [ime boga]). Hebrejski kralj, Psalam 2; 2. Knjiga o Samuelu 7:14
9. anđeli (usp. Post 6:2.4; Job 1:6; 2:1)
10. idiom karakterizacije (npr. “sinovi Belijara”, “sinovi mudrih”, “sinovi junaštva”).

U Knjizi o Jošui 21 pojam je upotrijebljen nekoliko puta:

1. o pojedincu – sin od Nuna, Jošua 21:1
2. plemenska /narodna skupina – sinovi Izraela, Jošua 21:1.3.8.31
3. profesionalni ceh (tj. svećenici /leviti):
  - a. sinovi Arona, Jošua 21:4,10,13,19
  - b. sinovi Levija, Jošua 21:10 (usp. stih 27)
4. članovi pojedinačnih plemena:
  - a. sinovi Jude, Jošua 21:9
  - b. sinovi Šimuna, Jošua 21:9
5. članovi obiteljskih skupina:
  - a. sinovi Kehata, Jošua 21:5.20.26
  - b. sinovi Geršona, Jošua 21:6,27
  - c. sinovi Merarija, Jošua 21:34.

Ova vrsta tečnosti čini nemogućim dodati nadnevke predaka i doći do nadnevka stvaranja (tj. USSHUR-ovih 4004. g.pr.Kr.). Često, popisani su jedino važni datumi (ili zla ili dobra ili nekoga zapamćenog djelovanja). Nekoliko naraštaja često je izostavljeno (npr. rodoslovlje Isusa).

B. NOVI ZAVJET

Pojam “sin” (ili “djeca od...”) često je korišten za karakteriziranje skupine (ili pojedinca) ili pokazivanje nečije uključenosti u skupinu.

1. Karakterizacija skupine
  - a. pozitivno:
    - (1) sinovi Kraljevstva, Evanđelje po Mateju 8:12; 13:38
    - (2) sinovi ljudski, Evanđelje po Marku 3:28; Poslanica Efežanima 3:5
    - (3) sinovi svjetla, Evanđelje po Luki 16:8; Ivan 12:36; Poslanica Efežanima 5:8; 1. Solunjanima 5:5
    - (4) sinovi uskrsnuća, Evanđelje po Luki 20:36
    - (5) sinovi proroka, Djela apostolska 3:25
    - (6) sinovi Saveza, Djela apostolska 3:25
    - (7) djeca Božja, 1. Ivanova poslanica 3:10
  - b. negativno:
    - (1) sinovi Zloga, Evanđelje po Mateju 13:38; Ivan 8:44; 1. Ivanova poslanica 3:10
    - (2) sin Pakla, Evanđelje po Mateju 23:15
    - (3) sinovi ovoga Doba, Evanđelje po Luki 16:8; 20:34
    - (4) sinovi đavla, Djela apostolska 13:10; 23:6
    - (5) sinovi neposlušnosti, Poslanica Efežanima 2:2; 5:6
2. karakterizacija pojedinca
  - a. pozitivno:
    - (1) sin ohrabrenja (tj. Barnaba), Djela apostolska 4:36
    - (2) sin farizeja (tj. Pavao), Djela apostolska 23:6
  - b. negativno:
    - (1) sinovi groma (tj. Jakov i Ivan), Evanđelje po Marku 3:17
    - (2) sin prokletstva (tj. Juda Iskariotski), Evanđelje po Ivanu 17:12
    - (3) sin uništenja (Antikrist), 2. Poslanica Solunjanima 2:3.

▣ (16:8)

NASB

“lukaviji su u odnosu na svoju vlastitu vrstu”

NKJV

“lukaviji su od svoga naraštaja”

NRSV

“lukaviji su u bavljenju sa svojim vlastitim naraštajem”

TEV

“mnogo su lukaviji u rukovanju sa svojim poslovima”

NJB

“pronjavijaju su u bavljenju sa svojom vlastitom vrstom”

Pešita

“mudriji u svome naraštaju”

Ovaj stih suprotstavlja kako djeluju nevjernici u kriznoj situaciji a kako bi vjernici trebali djelovati (usp. Lk 16:1). Međutim, problem tumačenja jeste kako se to odnosi na Evanđelje po Luki 16:9? Što točno Isus govori? Vidjeti komentare u Luki 16:9.

▣ Isus želi da Njegovi sljedbenici žive mudro (usp. Mt 10:16), ali često oni su budalasti!

16:9 Ovaj je stih ironički sarkazam:

1. steći prijateljima pomoću bogatstva nepravednosti
2. kad ono nestane (Vulgata i NKJV imaju “kad vi nestanete”)
3. oni (usp. Lk 16:4) će vas primiti u vječna obitavališta
4. privremena okolnost – ljudi ovoga svijeta, “svojim domovima” (usp. Lk 16:4)
5. eshatološka okolnost:
  - (1) narod Božji
  - (2) anđeli
  - (3) Bog Sâm, “vječno obitavalište”.

Naglasak je: “Djelovati sad”!

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“stecite sebi prijatelje pomoću bogatstva nepravednosti”

“stecite sebi prijatelje nepravednim mamonom”

“stecite si prijatelje pomoću nečasnoga bogatstva”

“stecite si prijatelje s ovozemaljskim bogatstvom”

“koristite novac, zaražen kakav jeste, kako biste pobijedili prijatelje”

Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava žurnost. “Mamon” je bila aramejska riječ za “bogatstva”, što je bilo personificirano kao bog u babilonskom Talmudu i u narodu Sirije. Riječ je izvorno značila “povjeriti nešto nekome”. To je sažetak onoga što je nepravedan upravitelj činio.

Ovo može biti sarkastički zbog Evanđelja po Luki 16:13. Oprečje je bilo između zlih upravitelja koji su se pripremali za fizičku budućnost i kraljevstvo ljudi koji se nisu pripremali za duhovnu budućnost.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 12:21: Bogatstvo.](#)

“oni će vas primiti u svoja vječna obitavališta” Židovi (farizeji) vjerovali su u život poslije smrti fizičkoga blaženstva (usp. Job 14:14-15; 19:25-27; Ps 11:7; 16:11; 17:15; 140:13; Iz 25:8; 26:19; Dn 12:2).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:10-13

¹⁰“On tko je vjeran u vrlo maloj stvari vjeran je isto tako u velikoj; i on tko je nepravedan u vrlo maloj stvari nepravedan je isto tako u velikoj. ¹¹Stoga ako niste bili vjerni u uporabi nepravednoga bogatstva, tko će povjeriti istinska bogatstva vama? ¹²I ako niste bili vjerni u uporabi onoga što je od drugoga, tko će vam dati ono što je vaše vlastito? ¹³Niti jedan sluga ne može služiti dvojici gospodara; jer ili će mrziti jednoga a ljubiti drugoga, ili će inače biti predan jednome a prezirati drugoga. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.”

16:10 “u vrlo maloj stvari” Ovo je upućivalo na ovozemaljsko bogatstvo ili upravljanje. Ljudi otkrivaju svoju narav u svojim dnevnim odabirima i djelovanjima.

“u velikoj” Ovo je upotrijebljeno dva puta u ovome stihu. To upućuje na nebesko bogatstvo (usp. Mt 6:19-34).

16:11 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove književne svrhe. Vjernici moraju koristiti stvari ovoga svijeta kako bi: (1) pomogli ljudima koji dolaze da bi spoznali Krista i (2) pomogli vjernicima.

“povjeriti” Postoji igra riječi između “vjeran” (*pistos*, Lk 16:10.11.12) i “povjeriti” (*pisteuō*, FUTUR AKTIVNOGA INDIKATIVA). Vjernici su upravitelji (usp. 1. Kor 4:1-5; Tit 1:7; 1. Pt 4:10). Pitanje jeste koje vrste upravitelja (usp. Mt 5:13-15).

Retoričko pitanje Evanđelja po Luki 16:11 očekuje negativan odgovor (kao Lk 16:12). Ljudi koji ne poznaju Boga ne mogu biti vjerni čak ni u malim stvarima. Neizjavljeno oprečje naglasak je ove parabole. Pametni ljudi mogu dobiti druge ljude koje su podmitili da bi im pomogli u ovome životu (usp. Lk 16:4), ali oni nemaju sredstava za naredni život (“vječna obitavališta”).

16:12 “ako” Ovo je također PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Ovo retoričko pitanje je negativno. Nevjernici su nevjerni u svim stvarima.

“što je od drugoga” Mnogi tumači vide ovo kao upućivanje na Božje posjedovanje svega. Vjernici su upravitelji svega i vlasnici ničega. To je istina o ovome Evanđelju i za svjetovna sredstva.

“ono što je vaše vlastito” Postoji dopuna grčkoga rukopisa što uključuje ZAMJENICU. UBS⁴ tekst kaže “vaše” (*humeteron*) i ocjenjuje ocjenom “A” (izvjesno, usp. MSS P⁷⁵, x, A, D, W, i Vulgata, Sirijske, Koptske, i Aramejske verzije). Ali, drugi suvremeni, eklektički grčki tekstovi kao što Nestles – 21. izdanje imaju “naše” (*hēmeteron*, tj. Očevo i Sinovo, usp. MSS B i L). Učinak na značenje je neznatan, ali daje mogućnost raspravljanja o tome kako je NZ bio prepisan te zašto se varijante kao ova pojavljuju. Često jedna osoba čita grčki tekst dok je nekolicina drugih napisala dolje to što je on pročitao. Prema tome, riječi što zvuče slično često su bile zbunjujuće. Izgovaranje ove dvije ZAMJENICE bilo je vrlo slično, tako i varijanta! [Vidjeti Dodatak: Tekstualni kritičizam](#) te John H. Walton, D. Brent Sandy, *The Lost World of Scripture*.

16:13 “Niti jedan sluga ne može služiti dvojici gospodara” Netko ne može imati dva prioriteta (tj. sebičnost i Bog). Mora odabrati između dobara ovoga svijeta ili duhovnih bogatstava (usp. Mt 6:19-34; 10:34-39; 1. Iv 2:15-17). “Ne možete služiti Bogu i bogatstvu”.

▣ “mrziti ... ljubiti” Ovo je bio hebrejski idiom usporedbe (usp. Post 29:31; Pnz 21:15; Mal 1:2-3; Lk 14:26; 16:13; Iv 12:25; Rim 9:13). Bog i Njegovo kraljevstvo moraju biti prioritet.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:14-15

¹⁴Sad farizeji, koji bijahu ljubitelji novca, slušali su sve ove stvari i rugali Mu se. ¹⁵A On im reče: “Vi ste oni koji opravdavaju sebe u pogledu ljudi, ali Bog poznaje vaša srca; jer ono što je visoko cijenjeno među ljudima jeste gnusno u pogledu Boga.”

16:14-18 Ovo može biti odvojena jedinica misli što je Luka ubacio iz Isusovih učenja u neko drugo vrijeme. Odnosi se na parabolu u Evanđelju po Luki 16:1-13 i 19-31. Središnja poteškoća jeste svjetovno bogatstvo i prioritet sebičnosti.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 12:21: Bogatstvo.](#)

16:14 “Sad farizeji, koji bijahu ljubitelji novca” Ovo je objedinjena tema Evanđelja po Luki 16. Ona pokazuje da iako su naslovljeni učenici u Luki 16:1, farizeji su bili jednaka meta za ovu istinu (usp. Lk 15:2) i narednu parabolu (Lk 16:19-31).

▣

NASB	“i rugali Mu se”
NKJV	“i oni su Ga ismijavali”
NRSV, Pešita	“i oni su Mu se podrugivali”
TEV	“oni su se ismijavali od Isusa”
NJB	“i zadirkivali Ga”

Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što podrazumijeva: (1) ponovljeno djelovanje ili (2) početak nekog djelovanja u prošlom vremenu. To je složeni dio “podići nos” (usp. Lk 23:35). Ovaj isti pojam upotrijebljen je u Septuaginti u Psalmima 2:4; 21:8; 34:16. To postavlja pozornicu za parabolu u Evanđelju po Luki 16:19-31. Farizeji su čuli i razumjeli Njegova učenja o novcu, ali odbacili su ih u svjetlu svoje predaje shvaćanja novca kao znaka Božanskoga blagoslova (usp. Pnz 28).

16:15 “Vi ste oni koji opravdavaju sebe u pogledu ljudi” Ovo može upućivati ili na publiku, tjednu milostinju ili na razmetljivo davanje u Hramu (usp. Mk 12:41-44). Luka često zapisuje Isusova učenja o ovoj vrsti samo-pravedne sebičnosti (usp. Lk 10:29; 16:15; 18:9.14). To je bio problem farizeja!

▣ “Bog poznaje vaša srca” Morano zapamtiti da Bog poznaje porive ljudskog srca, što određuje primjerenost i neprimjerenost svakoga djelovanja (usp. 1. Sam 2:7; 16:7; 1. Kr 8:39; 1. Ljet 28:9; 2. Ljet 6:30; Ps 7:9; 44:21; 139:1-4; Izr 15:11; 21:2; Jer 11:20; 17:9-10; 20:12; Lk 16:15; Djela 1:24; 15:8; Rim 8:27).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:51: Srce.](#)

▣ “jer ono što je visoko cijenjeno među ljudima jeste gnusno u pogledu Boga” Ovo je opet iznenađujuća uloga obrata teme. Farizeji su se smatrali najboljima od najboljeg, ali Bog sudi drukčijim mjerilom (usp. Mt 5:20.48). Sâm Bog je mjerilo i sva ostala padaju (usp. Rim 3:23). Spasenje mora biti dar milosti jer ga palo ljudstvo ne može dobiti zaslugom (usp. Rim 3:21-31; Gal 3). Bog osigurava način kroz Svoga Mesiju; svi su dobrodošli kroz Njega, ali oni ne žele doći!

▣

NASB, REB	“gnusno”
NKJV, NRSV	“odvratnost”
TEV	“ne vrijedi ništa”
NJB	“odvratno”
Pešita	“ogavno”

U Septuaginti ovaj pojam (u svojim raznovrsnim oblicima) odnosi se na:

1. idolatriju (idol i njegovo štovanje)
2. eshatološki događaj ili osobu (Daniel).

Ovdje je to idiom o tome što odvlači ljudstvo od YHWH. To je svjetovnost nasuprot duhovnosti. To je prioritet trenutačnoga nasuprot vječnosti. To je ljudska žudnja za neovisnost od Boga.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:16-17

¹⁶“Zakon i Proroci *bijahu proglašavani sve do Ivana; od toga vremena evanđelje o kraljevstvu Božjem bilo je propovijedano, i svatko se gura u njega.* ¹⁷Ali lakše je da nebo i zemlju prođu nego da netko izbací neko slovo Zakona kako bi propao.”

16:16-18 Kao komentator ja osjećam toliku nesigurnost o značenju ovih stihova. Čini se da su toliko nepovezani i nije im mjesto ovdje. Siguran sam da su to Isusova kazivanja, ali zašto je Luka odabrao staviti ih u ovaj okvir ostaje tajna za mene. Ovdje je dobro mjesto za podsjetiti komentatore da jasni tekstovi moraju tumačiti teške tekstove. Bilo bi neprimjereno koristiti ove stihove, i u tom slučaju i Evanđelje po Luki 16, kao jedinu biblijsku podršku za bilo koju doktrinu ili primjenu. Sveopće značenje Luke 15 – 16 je jasno, ali ne smijemo gurati pojedinosti u doktrinu.

16:16 “Zakon i Proroci” Ovo su bila dva od tri odjeljka Hebrejskoga Kanona. Prema tome, ovaj izričaj upućuje na bivanje važećim čitavoga SZ-a (usp. Lk 16:29; 24:44; Mt 5:17; 7:12; 22:40; Djela 13:15; 28:23).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Podjele Hebrejske Biblije \(Kanon\).](#)

POSEBNA TEMA: PODJELE HEBREJSKE BIBLIJE (Kanon)

I. ZAKON (*Tora*):

- A. Knjiga Postanka
- B. Knjiga Izlaska
- C. Levitski zakonik
- D. Knjiga Brojeva
- E. Ponovljeni zakon.

II. PROROCI (*Nevi'im*):

- A. raniji Proroci:
  - 1. Knjiga o Jošui
  - 2. Knjiga o Sucima
  - 3. 1. i 2. Knjiga o Samuelu
  - 4. 1. i 2. Knjiga o Kraljevima
- B. kasniji Proroci:
  - 1. Knjiga proroka Izaije
  - 2. Knjiga proroka Jeremije
  - 3. Knjiga proroka Ezekielia
  - 4. Dvanaestorica:
    - a. Knjiga proroka Hošee
    - b. Knjiga proroka Joela
    - c. Knjiga proroka Amosa
    - d. Knjiga proroka Obadije
    - e. Knjiga proroka Jone
    - f. Knjiga proroka Miheja
    - g. Knjiga proroka Nahuma
    - h. Knjiga proroka Habakuka
    - i. Knjiga proroka Sefanije
    - j. Knjiga proroka Hagaja
    - k. Knjiga proroka Zaharije
    - l. Knjiga proroka Malahije.

III. SPISI (*Ketubim*):

- A. Knjiga Blagdana (*megillot*):
  - 1. Knjiga o Ruti (čitana na Pedeseticu)
  - 2. Pjesma nad pjesmama (čitana na Pashu)
  - 3. Knjiga Propovjednika (čitana na Blagdan sjenica)
  - 4. Tužaljke (čitana samo na Dan sjećanja pada Jeruzalema)
  - 5. Knjiga o Esteri (čitana na Purim)
- B. Mudrosne knjige:
  - 1. Knjiga o Jobu
  - 2. Psalmi
  - 3. Izreke
- C. Povijesne knjige:
  - 1. Knjiga o Ezri
  - 2. Knjiga o Nehemiji
  - 3. Knjiga Ljetopisa
  - 4. Knjiga proroka Daniela.

IV. O odjeljku Spisi još su raspravljali židovski vođe (tj. Jamnija) u prvome stoljeću glede toga koje Knjige moraju biti uključene.

▣ (16:16) “**sve do Ivana**” Ivan Krstitelj bio je zadnji SZ-ni prorok i prvi propovjednik Novoga doba (usp. Mt 11:13). On je bio teološko i vremensko razvođe između Staroga zavjeta u Mojsiju i Novoga zavjeta u Kristu.

▣ “**evanđelje o kraljevstvu Božjem bilo je propovijedano**” NASB, NRSV, i TEV uključuju pojam “evanđelje” ili “Dobre vijesti” u svoje prijevode, ali ovoga nema u grčkome tekstu. Pojam dolazi implikacijom iz oblika GLAGOLA “propovijedati” (*euangelizō*), što znači “navješćivati dobre vijesti” (usp. Lk 4:18; 9:6).

[Vidjeti Posebne teme dolje: Evanđelje; i: *Kerygma*; te Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

POSEBNA TEMA: EVANĐELJE

Evanđelje po Marku vjerojatno je prvo pisano Evanđelje; ako je tako, to je prva uporaba pojma *euangelion* (usp. Mk 1:14.15; 8:35; 10:29; 13:10; 14:9) od pisca Evanđelja (Pavlova uporaba u Gal 2:2 i 1. Sol 2:9 bila bi kronološki ranija).

Zanimljivo je zabilježiti kako Ivan nikad ne koristi IMENICU, niti to čine Poslanica Hebrejima i Jakovljeva poslanica. To je doslovno “dobre vijesti” ili “dobra poruka”. Ovo očito odražava Knjigu proroka Izaije 61:1 i moguće 40:9 i 52:7 (vidjeti LXX-u). Gramatički oblik Evanđelja može biti razumjet kao:

- 1. poruka dana od Isusa
- 2. poruka o Isusu.

Dictionary of Jesus and the Gospels, izdao IVP, kaže: “Genitiv (‘od’) vjerojatno je i subjektivan i objektiv: Isus navješćuje Evanđelje i ono navješćuje Njegovu priču” (str. 285).

Jerome Biblical Commentary kaže: “Markova uporaba riječi ‘Evanđelje’ srodna je onoj kod Pavla, gdje može značiti ili čin navješćivanja ili sadržaj o tome što je navješćivano.”

Pojam “Evanđelje” uključuje nekoliko vidova:

- 1. početne loše vijesti o grijehu i pobuni čovječanstva
- 2. Božje milosrdne odredbe da se bavi ljudskim grijehom (tj. smrt Krista)
- 3. otvoren poziv za bilo koga ili svima neka prihvate Božju odredbu pokajanjem i vjerom.

Za dobar popis teoloških predmeta o kojima su propovijedali rani apostoli, [vidjeti Posebnu temu u dolje: *Kerygma*.](#)

Ove dobre vijesti o Isusu uključuju tri vida:

- 1. osobu kojoj treba dati dobrodošlicu (tj. Isus)

2. istine o toj osobi kojima se mora vjerovati (tj. NZ)
3. život koji oponaša tu osobu (tj. Kristo-sličan život).

Ako je ikoji od ova tri vida podcijenjen onda je Evanđelje oštećeno!

POSEBNA TEMA: *KERYGMA*

Postoji mnogo opcija o kršćanstvu. Naše vrijeme je vrijeme religijskoga pluralizma, baš kao i u prvome stoljeću. Osobno, ja u potpunosti uključujem i prihvaćam sve skupine koje tvrde da poznaju i pouzdaju se u Isusa Krista. Svi se ne slažemo oko ovoga ili onoga ali u osnovi kršćanstvo je čitavo o Kristu. Međutim, postoje skupine koje tvrde da su kršćanske što izgledaju “slično kao” ili “dolazak-kicoša-u-posljednja vremena”. Kako neka izrečem razliku?

Dakle, postoje dva načina:

- A. korisna knjiga što govori o tome što suvremene skupine sekta vjeruju (iz njihovih vlastitih tekstova) je *The Kingdom of the Cults* od Waltera Martina
- B. propovijedi Rane crkve, posebice one od apostola Petra i Pavla u Djelima apostolskim, daju nam temeljni pregled o tome kako su nadahnuti autori prvoga stoljeća predstavljali kršćanstvo različitim skupinama. Ova rana “navješćivanja” ili “propovijedi” (od kojih su Djela apostolska sažetak) dolaze od grčke riječi *kerygma*.

Slijede temeljne istine Evanđelja o Isusu u Djelima apostolskim:

1. ispunjava mnoga SZ-na proročanstva – Djela apostolska 2:17-21.30-31.34; 3:18-19.24; 10:43; 13:17-23.27; 33:33-37.40-41; 26: 6-7.22-23
2. poslan od YHWH kao što je obećano – Djela apostolska 2:23; 3:26
3. izvodio je čudesa kako bi potvrdio Svoju poruku i otkrio Božji suosjećaj – Djela apostolska 2:22; 3:16; 10:38
4. predan, nepriznat – Djela apostolska 3:13-14; 4:11
5. razapet – Djela apostolska 2:23; 3:14-15; 4:10; 10:39; 13:28; 26:23
6. uskrsnuo u život – Djela apostolska 2:24.31-32; 3:15.26; 4:10; 10:40; 13:30; 17:31; 26:23
7. uzvišen do Božje desne ruke – Djela apostolska 2:33-36; 3:13.21
8. doći će ponovno – Djela apostolska 3:20-21
9. imenovani Sudac – Djela apostolska 10:42; 17:31
10. poslao je Duha Svetog – Djela apostolska 2:17-18.33.38-39; 10:44-47
11. Spasitelj za sve koji vjeruju – Djela apostolska 13:38-39
12. nitko drugi nije Spasitelj – Djela apostolska 4:12; 10:34-36.

Ovdje su neki načini odaziva na ove stupove apostolske istine:

1. pokajanje – Djela apostolska 2:38; 3:19; 17:30; 26:20
2. vjerovanje – Djela apostolska 2:21; 10:43; 13:38-39
3. biti kršten – Djela apostolska 2:38; 10:47-48
4. primiti Duha – Djela apostolska 2:38; 10:47
5. svi mogu doći – Djela apostolska 2:39; 3:25; 26:23.

Ova shema služila je kao sržno propovijedanje Rane crkve, iako različiti autori Novoga zavjeta mogu ispustiti neki dio ili naglasiti druge pojedinosti u svojim pisanjima. Čitavo Evanđelje po Marku pažljivo slijedi Patrov vid *kerygme*. Marko je tradicionalno viđen kao onaj koji gradi Petrove propovijedi, propovijedane u Rimu, u pisano Evanđelje. I Matej i Luka slijede Markovu osnovnu građu.

▣ (16:16)

NASB, NJB

NKJV, Pešita

NRSV

TEV

REB

“svatko se gura u njega”

“svatko navaljuje u njega”

“svatko pokušava ući u njega silom”

“svatko sili svoj put”

“svatko sili put”

“Svatko” je hiperbola ali ona upućuje na one koji slušaju Evanđelje.

Ovo upućuje na entuzijazam religijskih izopćenika (tj. GLAGOL je PREZENT SREDNJEGA [deponent] INDIKATIVA) u prihvaćanju Isusovih učenja nasuprot hladnokrvnosti i odbacivanju religijskih vođa. Ovaj Isusov govor upotrijebljen je u vrlo različite smislu u Evanđelju po Mateju 11:12.

Moguće GLAGOL nije SREDNJI nego PASIV, označavajući kako su oni koji slušaju propovijedano Evanđelje poticani (od Duha) na odaziv u pokajanju i vjeri (NET Biblija, str. 1856).

Septuaginta koristi ovaj isti GLAGOL u PASIVU u Knjizi Postanka 33:11 i Sucima 19:7. Može se koristiti u PASIVNOME smislu u Mateju 11:12.

16:17 Isus, iako je tvrdio da je Novo doba došlo s objavom Njegova Evanđelja, usprkos tome potvrdio je trajnost i vječnost SZ-a (usp. Mt 5:17-20). Isus je odbacio Usmenu predaju Židova i njena tumačenja (usp. Mt 5:21-48) i čak je promijenio neke SZ-ne zahtjeve (usp. Mk 7:19, zakoni o hrani; Mt 19:7-8, rastava i ponovna ženidba), čime je pokazivao Svoju nadmoćnost, čak nad Pismom!

☐	
NASB, NRSV	“izbaci neko slovo”
NKJV	“jedno malo”
TEV	“najmajnu pojedinost”
NJB	“jedno malo izbaci”
REB, Pešita	“jedno slovo”

Riječ *kepaia* doslovno znači “rog”, što u ovome okviru, upućuje na najmanje točkice ili crtice što su isticale jedno hebrejsko slovo više od drugog (usp. Mt 5:18). Stoga, TEV izražava značenje dobro. Međutim, sjetite se kako je Isus uobičajeno koristio hiperbolu. Ovo vjerojatno znači da je SZ Božje otkrivenje i to ostaje tako. SZ je stalni odraz Božje naravi i svrhe. To jamačno ne znači kako je pridržavanje svih SZ-nih obreda do svake pojedinosti i vjerskih zahtjeva Božja volja za sve ljude. Stih 16 je potvrdio kako je novi dan otvorenosti i dostupnosti stigao u Kristu. Djela apostolska 15 jasno pokazuju da pogani (Lukino slušateljstvo) ne moraju postati praktični Židovi kako bi postali kršćani. Vidjeti Pavlovu raspru o svrsi SZ-a u Poslanici Galaćanima 3 (www.freebiblecommentary.org).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:18

¹⁸“Svatko tko otpusti svoju ženu i oženi se drugom čini preljub, i tko se oženi onom koja je rastavljena od muža čini preljub.”

16:18 “Svatko tko otpusti svoju ženu i oženi se drugom čini preljub” Ovo se mora razumjeti u svjetlu okvira, kao jedan primjer židovskih vođa koji pokušavaju izbjeći očevidnu svrhu Mojsijevskoga Zakona (usp. Lk 16:16-17 i odlomak u Pnz 24:1-4; vidjeti pune bilješke u Pnz 24:1-4 *online*), s tumačenjem svojih talmudskih, rabinskih predaja (Hillel, vrlo liberalan i Shammai, vrlo konzervativan). Vidjeti bilješke u Evanđelju po Mateju 5:27-32 i 19:3-12 *online*.

☐ “čini preljub” Znači li ponovna ženidba da netko čini preljub? Je li Isus raspravljao o Mojsijevim izjavama nađenima u Ponovljenome zakonu 24:1-4? Mojsije je napisao to kako bi zaštitio odbačene žene svoga vremena, koje su bile vrlo ranjive za zlostavljanje. Jedini prikladan razlog dat za razvod braka bilo je seksualno neprimjereno ponašanje (Shammai, usp. Mt 5:32). Ako je žena bila odbačena zajednica je pretpostavljala da je bila otpuštena zbog seksualne nevjere (ona je bila stigmatizirana kao preljubnica). Ovo tumačenje potvrđeno je PASIVNIM STANJEM GLAGOLA (“prouzrokovati joj da počini preljub”) u Evanđelju po Mateju 5:32 i 19:9.

Za više obavijesti o razvodu ići na www.freebiblecommentary.org i kliknuti na *Controversial and Difficult Texts* (“Sporni i teški tekstovi”) te potom kliknuti na *Christian Home* (“Kršćanski dom”) (audio predavanja #2130 i 2131).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:19-31

¹⁹“Sad bio je bogat čovjek, i on se stalno oblačio u grimizni i fini lan, veselo živeći u sjaju svakog dana. ²⁰A siromašan čovjek imenom Lazar ležao je kod njegovih vrata, prekriven čirevima, ²¹i žudio biti nahranjen s *mrvicama* što bijahu padale sa stola bogataša; uz to, čak su psi dolazili i lizali njegove čireve. ²²Sad siromašan čovjek umre i bijaše prenesen od anđela u Abrahamovo naručje; i bogataš također umre i bijaše pokopan. ²³U Hadu on podigne svoje oči, bivajući u mukama, i vidje Abrahama daleko i Lazara u njegovu naručju. ²⁴I on povika: ‘Oče Abraham, imaj milosrđa za mene, i pošalji Lazara tako da može namočiti vrh svoga prsta u vodu i rashladiti moj jezik, jer sam u jakim bolovima u ovome plamenu.’ ²⁵Ali Abraham reče: ‘Dijete, sjeti se da si tijekom svoga života ti primio svoja

dobra, i na isti način Lazar loša; ali sad on biva utješeno ovdje, a ti si u jakim bolovima.²⁶ A osim svega toga, između nas i tebe je veliki jaz nepromjenjiv, tako da oni koji žele doći od tamo k tebi neće biti kadri, te da nitko ne može prijeći od tamo k nama.’²⁷ I on reče: ‘Onda molim te, oče, da ga pošalješ kući moga oca –²⁸ jer imam petero braće – zato da ih može upozoriti, tako da i oni ne dođu na ovo mjesto mučenja.’²⁹ Ali Abraham reče: ‘Oni imaju Mojsija i Proroke; neka ih slušaju.’ Ali on reče: ‘Ne, oče Abrahamo, ali ako netko ode k njima od umrlih, oni će se pokajati!’³¹ Ali on mu reče: ‘Ako ne slušaju Mojsija i Proroke, oni neće biti uvjereni čak ako netko uskrsne od mrtvih.’”

16:19-31 “bio je bogat čovjek” Ovo je peta u nizovima parabola u Evanđelju po Luki 15 i 16. To je vrlo neuobičajena parabola jer:

1. nema uvod
2. nema isključivu primjenu
3. osoba je posebno imenovana.

Međutim, okvir zahtijeva da bude tumačena u svjetlu Luke 16:8b-13. To je parabola. Ne mogu se siliti pojedinosti kako bi se vjernicima dali teološki odgovori u području prijelaznoga, bestjelesnoga stanja smrti ili opisa Pakla (jer tekst ima *Hades*, a ne *Gehena*).

Luka često uvodi parabole s *tis* (“izvjesni _____”, usp. Lk 15:11; 16:1.19). Vidjeti bilješku u Luki 16:1.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Tumačenje parabola.](#)

POSEBNA TEMA: TUMAČENJE PARABOLA

Sinoptička Evanđelja bila su pisana mnogo godina nakon Isusova života. Pisci Evanđelja (uz pomoć Duha) bili su kulturološki naviknuti na usmenu predaju. Rabini su učili usmenim predstavljanjima. Isus je oponašao ovaj usmeni pristup učenju. Za naše znanje On nikad nije zapisao nijedno od Svojih učenja ili propovijedi. Kako bi se pomoglo u pamćenju, predstavljanja učenja bila su ponavljana, sažeta, i slikovito prikazana. Pisci Evanđelja zapamtili su ova pomagala za pamćenje. Parabole, koje je teško odrediti, jedna su od tih tehnika.

“Parabole su najbolje određene kao priče s dva stupnja značenja; stupanj priče osigurava ogledalo kojima je stvarnost uočena i shvaćena”, *Dictionary of Jesus and the Gospels* (str. 594).

“Parabola je govorenje ili priča što traži prijenos glavne točke koju govornik želi naglasiti slikovitim prikazom iz poznatoga stanja uobičajenog života”, *The Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia* (str. 590).

Teško je odrediti točno što je bilo shvaćeno pod pojmom “parabola” u Isusovu vremenu:

1. neki kažu da odražava hebrejski pojam *mashal* što je bila jedna vrsta zagonetke (Mark 3:23), mudroga govorenja (Izr, Lk 4:23), kratkog govorenja (Mk 7:15), ili mističnog govorenja (“mračno govorenje”)
2. drugi to drže ograničenijom odredbom kratke priče.

Ovisno o tome kako netko određuje taj pojam, više od jedne trećine Isusovih govora zapisano je u obliku parabole. To je bio glavni NZ-ni književni žanr. Parabole su zasigurno autentični Isusovi govori. Ako se prihvati druga odredba, postoji ipak nekoliko različitih vrsta kratkih priča:

1. jednostavne priče (Lk 13:6-9)
2. složene priče (Lk 15:11-32)
3. suprotive priče (Lk 16:1-8; 18:1-8)
4. tipološke /elegoričke (Mt 13:24-30. 47-50; Lk 8:4-8.11-15; 10:25-37; 14:16-24; 20:9-19; Iv 10; 15:1-8).

U bavljenju s ovom raznolikošću građe parabole ovi se govori moraju tumačiti na nekoliko stupnjeva. Prvi stupanj bila bi opća hermeneutička načela primjenjiva na sve biblijske žanrove. Neke smjernice:

1. identificirati svrhu čitave Knjige ili barem širu književnu jedinicu
2. identificirati izvorno slušateljstvo. Važno je da su često iste parabole bile date različitim skupinama, primjer:
  - a. izgubljena ovca u Luki 15 usmjerena je k grješnicima
  - b. izgubljena ovca u Mateju 18 usmjerena je prema učenicima
3. budite sigurni da ste zabilježili trenutačan okvir parabole. Često Isus ili pisac Evanđelja govori glavnu točku (obično na kraju parabole ili odmah nakon nje)

4. izriče središnju nakanu(e) parabole u jednoj izjavnoj rečenici. Parabole često imaju dva ili tri glavna lika. Obično postoji podrazumijevana istina, svrha, ili točka (zaplet) za svaki lik (Lk 15:11-22 ima 3 lika ali ne i parabola o dobrome Samarijancu, Lk 10:25-37)
5. provjeriti usporedne odlomke u drugim Evanđeljima, onda druge NZ-ne Knjige i SZ-ne Knjige.

Drugi stupanj načela tumačenja su ona što se posebno odnose na građu parabole:

1. čitati (slušati ako je moguće) parabolu opet i ponovno. One su bile dane zbog usmenoga utjecaja, ne zbog pisanih raščlambi
2. većina parabola ima samo jednu središnju istinu što je povezana s povijesnim i književnim okvirima i o Isusu i/ili o evanđelisti
3. budite pozorni glede tumačenja pojedinosti. Često su one samo dio okolnosti priče
4. zapamtite da parabole nisu stvarnost. One su kao životne analogije, ali često pretjerivanja, kako bi prenijele glavnu točku (istinu)
5. identificirati glavne točke priče što je židovsko slušateljstvo prvoga stoljeća moglo razumjeti (Kenneth E. Bailey, *Jesus Through Middle Eastern Eyes*). Onda potražiti zaplet ili iznenađenje. Obično to ide prema kraju priče (usp. A. Berkeley Mickelsen, *Interpreting the Bible*, str. 221-224)
6. sve su parabole bile davane zbog izvlačenja odaziva. Taj odaziv obično je povezan sa zamisli o "Kraljevstvu Božjem". Isus je bio inaugurator novoga Mesijanskog Kraljevstva (Mt 21:31; Lk 17:21). Oni koji su Ga čuli moraju Mu se odazvati sada!
Kraljevstvo je bilo i budućnost (Mt 25). Budućnost osobe bila je ovisna o tome kako se odazvala Isusu u tome trenutku. Parabole o Kraljevstvu opisivale su Novo kraljevstvo što je došlo u Isusu. One su opisivale svoje etičke i radikalne zahtjeve za učenitvo. Ništa ne može biti kao što je bilo. Sve je temeljito novo i usredotočeno na Isusa!
7. parabole često ne izražavaju naglasak ili središnju istinu. Tumač mora tražiti okvirne ključeve što otkrivaju kulturološki-očevidne središnje istine izvornim primateljima ali one su sad nama zamračene.

Treći stupanj što je često oprečan jeste taj o skrivenosti istine parabole. Isus je često govorio o skrivenosti parabola (usp. Mt 13:9-15; Mk 4:9-13; Lk 8:8-10; Iv 10:6; 16:25). To je bilo povezano s proročanstvom u Knjizi proroka Izaije 6:9-10. Srce slušatelja određuje stupanj razumijevanja (usp. Mt 11:15; 13:9.15.16.43; Mk 4:9.23.33-34; 7:16; 8:18; Lk 8:8; 9:44; 14:35).

Međutim, mora biti izjavljeno da su često i mnoštvo (Mt 15:10; Mk 7:14) i farizeji (Mt 21:45; Mk 12:12; Lk 20:19) razumjeli točno to što je Isus govorio ali odbacili su odazvati se primjereno na parabolu vjerom i pokajanjem. U jednu ruku to je istina o paraboli o tlima (Mt 13; Mk 4; Lk 8). Parabole su bile sredstvo za skrivanje ili otkrivanje istine (Mt 13:16-17; 16:12; 17:13; Lk 8:10; 10:23-24).

Grant Osborne, u *Hermeneutical Spiral*, str. 239, naglašava da "su parabole 'mehanizam susreta' i djeluju različito ovisno o slušateljstvu... Svaka se je skupina (vođe, mnoštva, učenici) susrela različito putem parabola." Često čak ni učenici nisu razumjeli niti Njegove parabole ni Njegova učenja (usp. Mt 15:16; Mk 6:52; 8:17-18.21; 9:32; Lk 9:45; 18:34; Iv 12:16).

Četvrti stupanj također je suprotiv. Bavi se sa središnjom istinom parabola. Većina tumača reagirala je (opravdano) na alegorijsko tumačenje parabola. Alegorija je okrenula pojedinosti u složene sustave istine. Ova metoda tumačenja nije se usredotočila na povijesnu okolnost, književnu okolnost, ili autorovu nakanu, nego je predstavila misao tumača, a ne teksta. Međutim, mora biti dopušteno kako su parabole što je tumačio Isus vrlo blizu alegorijskome ili barem tipološkome tumačenju. Isus je koristio pojedinosti kako bi prekrpio istinu (Sijač, Mt 13; Mk 4; Lk 8 i pokvareni zakupci, Mt 21; Mk 12; Lk 20).

Neke od drugih parabola također imaju nekoliko glavnih istina. Dobar primjer je parabola o Rasipnome sinu (Lk 15:11-32). Nije samo ljubav Oca i svojevrijednost mlađega sina nego stav starijeg sina ono što je sastavni dio punoga značenja parabole.

Koristan navod iz *Linguistics and Biblical Interpretation* od Petera Cotterella i Maxa Turnera:

"Adulf Julicher usmjerio je više od ikoga drugoga učenje Novoga zavjeta prema odlučnome pokušaju razumijevanja uloge parabole u Isusovu učenju. Radikalno alegoriziranje parabola bilo je napušteno i započela je potraga za ključem koji bi nas osposobio prodrijeti u njihovo pravo značenje. Ali kao što je Jeremija učinio jasnim: 'Njegovi napori za oslobađanjem parabola od fantastičnih i neosnovanih tumačenja svake pojedinosti prouzročilo

mu je pad u kobnu pogrješku.' Pogrješka je bila ne samo prosto inzistiranje kako parabola mora biti shvaćena kao prenošenje jedne zamisli, nego to da bi zamisao trebala biti što je više moguće općenita" (str. 308).

Drugi koristan navod iz *The Hermeneutical Spiral* od Granta Osbornea:

"Ipak zabilježio sam mnoge naznake da su parabole uistinu alegorije, doduše nadzirane autorovom nakanom. Blomberg (1990.) zapravo uvjerava kako postoji mnogo više naglasaka nego što postoji osobina u parabolama i one su doista alegorije. Iako je to prilično pretjerano, bliže je istini nego 'jedan naglasak' pristup" (str. 240).

Bi li parabole trebale biti korištene za učenje doktrinarnih istina ili za osvjetljavanje doktrinarnih istina? Mnogi su tumači bili pod utjecajem zlorabe alegorijske metode tumačenja parabola što im je dopuštalo da budu korištene za učvršćivanje doktrina što nije imalo veze s Isusovom izvornim nakanom niti onom od pisca Evanđelja. Značenje mora biti povezano s autorovom nakanom. Isus i pisci Evanđelja bili su pod nadahnućem, ali tumači nisu.

Međutim loše jeste to da iako su parabole bile zlorabljene one ipak djeluju kao učiteljska vozila istine, doktrinarne istine.

Čujmo što kaže o tome Bernard Ramm:

"Parabole uče doktrinu i tvrdnja kako one ne smiju biti uopće korištene u doktrinarnim spisima neprimjereno je .... Mi moramo provjeriti naše ishode s jasnim, očevitim učenjem našega Gospodina, i s ostatkom Novoga zavjeta. Parabole s odgovarajućom mjerom opreza mogu se koristiti za slikovit prikaz doktrine, osvjetljavanje kršćanskoga iskustva i za učenje praktičkih poduka." *Protestant Biblical Interpretation* (str. 285).

U zaključku dopustite mi dati tri navoda što odražavaju upozorenja u našim tumačenjima parabola:

1. uzeto iz *How to Read the Bible For All Its Worth* od Gordon Feeja i Douga Stuarta:
"Parabole su trpjele sudbinu krivoga tumačenja u Crkvi podržane jedino Otkrivenjem" (str. 135).
2. uzeto iz *Understanding and Applying the Bible* od J. Robertsona McQuilkina:
"Parabole su bile izvor neizrecivoga blagoslova u prosvjetljenju Božjega naroda glede duhovne istine. Istovremeno, parabole su bile izvor neizrecive zbrke i u doktrini i u praksi u Crkvi" (str. 164).
3. uzeto iz *The Hermeneutical Spiral* od Granta Osbornea:
"Parabole su bile među najpopularnijima ali ipak hermeneutički zlorabljivi dijelovi Pisma ... najdinamičnije a ipak najteže za shvaćanje biblijskih žanrova. Mogućnost parabole za navješćivanje ogromna je, budući ona oblikuje usporedbu ili priču temeljenu na svakodnevnome iskustvu. Međutim, ta priča sama po sebi može imati mnogo značenja, i suvremeni čitatelj ima toliko mnogo poteškoća u tumačenju nego što su imali drevni slušatelji" (str. 235).

▣ **16:19 "bogat čovjek"** Latinska predaja nazivala ga je *Dives* što je latinski pojam za "bogat". Postoji nekoliko drugih imena danih ovome bogatom čovjeku nađenih u različitim zemljopisnim područjima i razdobljima (usp. Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 165-166).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 12:21: Bogatstvo.](#)

▣ **"on se stalno oblačio u grimizni i fini lan"** Grimiz je bio vrlo skup pigment dobiven od školjaka. Ovo je bio neizmjereno bogat čovjek s prekrasnim gornjim haljinama i finim donjim rubljem. On se oblačio u ovu vrstu odjeće često (IMPERFEKT SREDNJEGA INDIKATIVA).

16:20 "Lazar" Ovo je bilo hebrejsko ime "Eleazar" (BDB 46), što znači "Bog je moja pomoć". Bila je to namjeravana igra riječi toga imena. Nitko ne pomaže ovome siromašnom čovjeku nego samo Bog! To je dio književna čestica a ne stvarna osoba.

▣ **"ležao je"** Ovo je PLUSKVAMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što označava redovito prosjačenje. Siromašni i bolesni ljudi uvijek su prosili u bogatim susjedstvima ili na javnim mjestima (usp. Djela 3:2).

▣ **"prekriven čirevima"** Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA od *helkos* (usp. LXX Izl 9:9.10.11; Lev 13:18). Luka je zamijetio tu pojedinost u Isusovoj paraboli.

16:21 “Žudio biti nahranjen” Ovo je ista riječ upotrijebljena o razmetnome sinu sa svinjama u Evanđelju po Luki 15:16. Postoji sličnost između ove dvije parabole (usp. Okvirni uvidi, B. 3.).

▣ **“s mrvicama što bijahu padale sa stola bogataša”** Svi ljudi u ovoj kulturi jedu rukama. Vrlo bogati koriste bijeli kruh kako bi si obrisali ruke i onda ga bacaju na pod (usp. Mt 15:27).

Riječ “mrvicama” je u *kurzivu*, što označava da ona nije u grčkome tekstu ali je podrazumijevana okvirom. Riječ se ne pojavljuje u usporednici Evanđelja po Mateju 15:27 a uključena je u MSS κ^2 , A, D, W. Međutim, ona nedostaje u MSS P⁷⁵, κ^3 , B, L. UBS⁴ daje tome isključenju ocjenu “B” (gotovo izvjesno).

▣ **“čak su psi dolazili i lizali njegove čireve”** Ovo je pokazivalo kako je Lazar bio preslab da bi se obranio od ovih životinja što su skupljale otpatke. Psi nisu bili kućni ljubimci u to vrijeme i u toj kulturi, nego ulični mješanici.

16:22 Zabilježite suprotivosti u ovome stihu:

1. jedan je očito bio nepokopan (pretpostavljeno), jedan primjereno pokopan
2. jednoga su prenijeli anđeli, za jednoga prijenos nije spomenut
3. jedan s Abrahamom u raju, jedan u mukama odvojen od Abrahama.

Zabilježite istovjetnosti:

1. oba su umrla
2. oba su svjesna.

Nije izjavljeno zašto je siromah prihvaćen a bogataš odbačen, ali u širem okviru to je povezano s tim kako su oni koristili svoje bogatstvo (ili manjak istog). Njihovi duhovni životi nisu otkriveni fizičkim okolnostima (usp. Pnz 28 nasuprot Job i Ps 73). Bogatašev nedostatak brige za siromašne slikovito pokazuje njegovu sebičnost, zemaljska prvenstva.

Prioriteti suvremenih, zapadnjačkih ljudi mogu se naučiti iz njihovih čekovnih knjižica i kalendara!

▣

NASB, NKJV, Pešita
NKJV, REB
TEV
NJB

“Abrahamovo naručje”
“da bude s Abrahamom”
“da sjedne pokraj Abrahama na gozbi u nebu”
“u Abrahamov zagrljaj”

Ovo je parabola, ne odlomak učenja o Nebu ili o tome kako doći tamo! Ova parabola nema ništa za reći o Nebu ili Paklu. Ona koristi SZ-nu zamisao o *Šeolu* (BDB 982) ili *Hadesu* (zadržavajuće mjesto umrlih za koje su rabini govorili kako je podijeljeno u odjela za pravednike nazvan “Raj” i odjel za grješne nazvan *Tartarus*).

Abrahamovo naručje bio je idiom za sjedenje na gozbi do Abrahama dok se jede. To bi mogla biti referenca na pozdravno jelo za Židove u stranu *Hadesa* (Raja, usp. Lk 23:43) za pravednike.

16:23 “U Hadu” *Hades* je bio ekvivalent SZ-noga *Šeola* što je upućivalo na kraljevinu umrlih. To je različito od *Gehene*, što je Isus koristio za opis “vječne osude”. *Gehena* je bila iz dvije hebrejske riječi, “*ge* – dolina” i “*henna*” – skraćena od “sinovi Hinoma” (usp. 2. Kr 23:10; 2. Ljet 28:3; 33:6; Jer 7:31). Ova dolina bila je južno od Jeruzalema gdje je bio štovan fenicijski bog vatre (*Molek*, BDB 574) žrtvovanjem djece. Židovi su je okrenuli u jamu za smeće. To je bilo različito od *Hadesa*. Ovaj pojam upotrijebljen je samo jednom van Isusovih riječi (usp. Jak 3:6).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 3:17: Gdje su mrtvi \(*Šeol /Hades, Gehena, Tartarus*\); i Posebne teme dolje: *Molek*; i: *Molek \(iz Ponovljenoga zakona 12:31\)*.](#)

POSEBNA TEMA: MOLEK

Pojam (BDB 574, KB 592) neizvjestan je. Postoji nekoliko teorija:

1. povezan s božanstvom podzemnoga svijeta:
  - a. *Malik* iz pločica iz Eble (± 2.300. g.pr.Kr. iz sjeverne Sirije)
  - b. *Maliku* ili *Muluk* iz pločice iz Mare (± 1800.-1750. g.pr.Kr. iz sumerskoga grada smještenoga na rijeci Eufrat)
2. povezano s vrstom žrtve iz uporabe kartaškoga pojma *molk* iz stele iz Sjeverne Afrike iz IV. do I. st.pr.Kr. Ona je mogla uključiti nadomjesno janje koje je bilo spaljeno umjesto djeteta (Eissfeldt).

- N. H. Snaith teoretizira kako je to značilo da su djeca bila dana za javnu prostituciju, temeljeno na:
- a. Levitskome zakoniku 18:19-23 koji govori o seksualnim grijesima, tako isto može biti i stih 18
  - b. ovo je način na koji to isto tako vidi Talmud
3. moguća zbrka s *Milkomom* (usp. *Molek* u 1. Kr 11:7, ali zabilježite da je *Milkom* spomenut u 1. Kr 11:5.33. Međutim, na oba boga upućivalo se u Ps 106:35-39)
  4. riječ je hebrejska igra riječi iz suglasnika za “kralj” (MLK, BDB 591) složena sa samoglasnicima iz pojma “sram” (BDB 101 ili 102). Čak i ako je to istina, to ne poistovjećuje boga ili kult.

Kult *Moleka* opisan je kao ljudsko žrtvovanje djece, vatrom (ili su spaljena živa ili prinošena kao prinijeti paljeni prinos nakon što su bila ubijena na drugi način što je neizvjesno). Ako je ovo istina onda je to bila:

1. vrsta kulta plodnosti
2. kult što štuje boga podzemnoga svijeta.

Ovaj je bog bio štovan u Jeruzalemu u dolini sinova Hinoma, koja je postala poznata kao “Tofet” (usp. Iz 30:33; 57:5; Jer 7:31; 32:35). Štovanje je bilo obilježeno uzrokovanjem da njihovi sinovi i kćeri prođu kroz vatru (usp. Pnz 12:31; 18:10; 2. Kr 16:3; 17:17.31; 21:6; Ps 106:37; Jer 7:31; 19:5; Ez 16:20-21). Sama riječ pojavljuje se u Levitskome zakoniku 18:21; 20:2.3.4.5; 1. Knjizi o Kraljevima 11:7; 2. Kraljevima 23:10; Knjizi proroka Jeremije 32:35; moguće u Amosu 5:26; Djelima apostolskim 7:43. Kult je više usvojen od judejskih kraljeva, Ahaba i Manašea, iako se pojavljuje ranije u židovskim dodirima s okolnim poganskim štovanjem plodnosti.

POSEBNA TEMA: MOLEK (iz Ponovljenoga zakona 12:31)

YHWH zabranjuje štovanje *Moleka* (BDB 574), kanaanskoga (amonskoga) boga vatre, koji je bio štovan žrtvovanjem prvorodenog djeteta svake obitelji u zajednici kako bi se osigurala plodnost. Njegovo ime (kao što je bilo korišteno od Izraelaca) hebrejska je igra suglasnika za “kralj” i samoglasnika za “sram”. Izrael je bio upozoren glede toga boga rano i često (usp. Lev 18:21; 20:2.3.4.5; 1. Kr 11:7; 2. Kr 23:10; Jer 32:35; Mih 6:7). Ovo je štovanje često bilo obilježeno izričajem: “provođenje kroz vatru” (usp. 12:31; 18:10; 2. Kr 16:3; 17:17.31; 21:6; Ps 106:37; Jer 7:31; 19:5).

▣ (16:23) “**on podigne svoje oči**” SZ opisuje stvarnost u jeziku opisivanja, koristeći pet osjetila. Ova vrsta fenomenološkoga jezika bila je temeljena na bivanju Boga “gore” i bivanju umrlih u zemlji (gdje su bili ukopani). To nije protu-znanstveno, nego pred-znanstveno. Prva Knjiga Henoka 22 - 23 i 4. Ezre 7:75-78 židovska je među-zavjetna dokumentacija o vjerovanju u podjelu u *Šeolu* prije Sudnjega dana.

▣ “**bivajući u mukama**” Mnogi su koristili ovaj odlomak za potvrdu kako postoji trpljenje za grješne sad (usp. Lk 16:25.28), čak prije Sudnjega dana (usp. Mt 25:31-46; Otk 20:4-15). Postoje neki SZ-ni odlomci o bivanju vatre povezane sa *Šeolom*, ali zapamtite da je ovo parabola. Pojednostiti ne znače uvijek prikrivanje doktrinarne istine. Bolje je tražiti središnju istinu osim ako Isus tumači parabolu na tipološkome stupnju (usp. parabola o tlima ili pokvarenim zakupcima). Ne postoji niti jedan drugi NZ-ni tekst što uči ovu istinu.

16:24 “Oče Abrahame, imaj milosrđa za mene” U određenome smislu to je bila nakana da se upotrijebi njegovo židovstvo za pogodnosti. Rabinska teologija često je tvrdila kako trebaju zasluge da se bude Abrahamovim potomcima. Bilo je rečeno da on čuva kraljevinu osude kako niti jedan Židov ne bi bio odveden tamo.

▣ “**pošalji Lazara**” Bogat je čovjek još uvijek mislio o Lazaru kao o robu koji mora izvršiti njegovu ponudu.

16:25 Opet neočekivana uloga obrata! Za bogatstvo bogataša pretpostavljalo se kako je ono znak Božje ljubavi (usp. Pnz 28).

16:26 Ovaj stih izražava bol i iznenađenje što će mnogi osjetiti kad otkriju tko jeste s Bogom a tko nije! To također označava trajnost podjele kod smrti (“nepromjenjiv”, PERFEKT PASIVNOGA [implikacija od strane Boga] INDIKATIVA). Ne postoje druge prilike. Isus jamačno ovo upućuje farizejima koji su se toliko samouvjerenom pouzdavali u svoj navodno religijski položaj s Bogom.

NASB, NRSV “veliki jaz”
 NKJV, NJB, REB, Pešita “veliki bezdan”
 TEV “duboka jama”

Ovaj pojam *chiasma* upotrijebljen je u Septuaginti za duboku jamu ili rupu (usp. 2. Sam 18:17, gdje je Abšalom bio pokopan).

16:27-29 “Oni imaju Mojsija i Proroke; neka ih slušaju” Zabilježite da ova braća nisu bila prokleta zbog njihova bogatstva, nego zbog njihova odbacivanja biblijskoga otkrivenja i njegove potvrde u njihovima dnevnim životima (tj. “neka ih slušaju”, AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA). Ljudi su duhovno odgovorni za svjetlo koje imaju od prirodnoga otkrivenja (usp. Ps 19; Rim 1 - 2) i posebnoga otkrivenja (usp. Ps 19:7-13; 119; Mt 5:17-18; Lk 12:48; 2. Tim 3:15-17).

16:28

NASB, NRSV, TEV, NJB, REB “upozoriti”
 NKJV, Pešita “posvjedočiti”

Ovo je složen pojam *dia plus marturomai*, što označava ozbiljno upozorenje ili svečano svjedočanstvo (usp. LXX Izl 19:10; Pnz 4:26; Zah 3:7). Taj je isti pojam upotrijebljen jedino ovdje u Evanđeljima, ali često ga koristi Luka za opis kršćanskoga svjedočenja u Djelima apostolskim (usp. Djela 2:40; 8:25; 10:42; 18:5; 20:21.23.24; 23:11; 28:23).

▣ **“ovo mjesto mučenja”** U okviru ovo mjesto upućuje na *Hades*, ne na *Gehenu* ([vidjeti Posebnu temu u Lk 3:17: Gdje su mrtvi \[Šeol /Hades, Gehena, Tartarus\]](#)). To je sadašnjost, ne budućnost. To nije samo mjesto u NZ-u što govori o strašnim mukama nevjernih mrtvih prije Sudnjega dana. Budući su pojedini parabola često samo dio priče, parabole se ne mogu koristiti kao jedini izvor za biblijsku doktrinu.

Pojam “mučenje” jeste metafora iz metalurgije. Harold K. Moulton, *Analytical Greek Lexicon Revised*, ima zanimljivu bilješku o izvoru ove metafore:

“Imenica, *lapis Lydius*, vrsta kamena iz Lidije, što biva primijenjena na kovine bila je misao što označava bilo koju leguru što može biti miješana s njima, i stoga je korištena za ispitivanje metala; dakle, *ispitivanje* osobe, posebice mučenjem; u NZ-u *tortura, mučenje, jaka bol*, Matej 4:24; Luka 16:23.28.

Glagol, *pruimijeniti lapis Lydius ili iskušavanje*; metaforički *ispitati, kritički razmotriti, iskušati*, ili riječima ili mučenjem; u NZ-u *nanijeti bol, mučiti*; pasiv *biti pogođen, mučen, povrijeđen*, bolestima, Matej 8:6.29, itd.; *biti bačen, potresen*, kao od valova, Matej 14:24” (str. 66-67).

16:29 “ako” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što označava moguće djelovanje.

16:30 “pokajati” Hebrejski pojam za pokajanje znači promjenu djelovanja. Grčki pojam znači promjenu uma. Pokajanje je voljnost da se promijeni. To ne znači potpuni prestanak s grijehom, nego žudnju za njegovim krajem. Kao palo ljudstvo mi živimo za sebe, ali kao vjernici mi živimo za Boga! Pokajanje i vjera Božji su zahtjevi Novoga saveza za spasenje (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21). Isus je rekao “ako se ne pokajete, svi ćete izginuti” (usp. Lk 13:3.5). Pokajanje jeste Božja volja za palo ljudstvo (usp. Ez 18:23.30.32; 2. Pt 3:9).

Tajna suverenosti Boga i ljudske slobodne volje može se jasno slikovito pokazati pokajanjem kao zahtjevom za spasenje. Međutim, to je isto tako dar Božji (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25). Uvijek postoji napetost u biblijskome predstavljanju Božje početne milosti i potrebnoga odaziva čovječanstva. Novi savez, kao i Stari, ima “ako - onda” građu. Postoji nekoliko pojmova upotrijebljenih u NZ-u što se odnose na zamisao o pokajanju. Klasični tekst je u 2. Poslanici Korinćanima 7:8-11. Pojmovi su:

1. “žalost” [*lupe*], Evanđelje po Luki 16:9.10.11, što je bilo moralno neutralno
2. “žaljenje” [*metamelomai*], Evanđelje po Luki 16:8.10, što znači “žaliti nad prošlim djelima”. Koristilo se za Judu (usp. Mt 27:3) i Ezava (usp. Heb 12:16-18)
3. “pokajanje” [*metanoēō*] Evanđelje po Luki 16:9.10.11, što znači promjenu uma, nova narav, novi smjer života.

Nije žalost ona što karakterizira pokajanje, nego voljnost da se promijeni kako bi se povinivalo Božjoj volji.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

6:31 Postoje dvije KONDICIONALNE REČENICE u ovome stihu:

1. prva je PRVI RAZRED, što označava Mojsija i Proroke koji govore
2. druga je TREĆI RAZRED, što označava da su ova braća morala slušati Božje otkrivenje. To je točno onaj naglasak parabole o nepravednome upravitelju. Ova braća nisu razumjela potrebu za odlučnim djelovanjem trenutačno! Oni su stvarno žarište parabole.

Lazarevo bivanje podignutim iz smrti nije uvjerilo tvrdokorne religijske vođe u Jeruzalemu. Ono ih je samo prisililo da stvaraju naum o Isusovoj smrti (usp. Iv 11:46; 12:9-11). Čudo nije automatski odgovor na duhovnu potrebu čovječanstva (usp. Mt 7:21-23; 24:24; Mk 13:22; 2. Sol 2:9-12; Otk 13:13-14).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako se svaka podjela na odlomke u poglavlju odnosi na temu o uporabi novca? (1-8a; 8b-13; 14-18; 19-31)
2. Zašto je bogatstvo opasno?
3. Što je središnja istina parabole (Lk 16:1-8a) i (9-31)?
4. Tko govori i kome one govore u Evandjelju po Luki 16:8a i 8b?
5. Jesu li stihovi 19-31 parabola ili povijesno izvješće? Zašto?
6. Možemo li našu teologiju o među-stanju temeljiti na pojedinostima ovoga odlomka? (Lk 16:19-31)

EVANĐELJE PO LUKI 17

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
neki Isusovi govori	Isus upozorava o napadima		grijeħ	o vođenju drugih pogrješnim putem
17:1-4	17:1-4	17:1-4	17:1-3a	17:1-3a
				bratsko ispravljanje
	vjera i obveza		17:3b-4	17:3b-4
17:5-6	17:5-10	17:5-6	Vjera	snaga vjere
			17:5	17:5-6
			17:6	
			obveza sluge	ponizna služba
17:7-10		17:7-10	17:7-10	17:7-10
očišćenje deset gubavaca	deset gubavaca očišćeno	deset gubavaca očišćeno	Isus iscjeljuje deset ljudi	deset ųrtava oboljenja koųe
17:11-19	17:11-19	17:11-19	17:11-13	17:11-19
			17:14a	
			17:14b-19	
dolazak Kraljevstva	dolazak Kraljevstva	Kraljevstvo je među vama	dolazak Kraljevstva	dolazak Kraljevstva Boųjeg
17:20-37	17:20-37	17:20-21	17:20-21	17:20-21
		kraj ovoga Doba		Dan Sina Čovječjega
		17:22-37	17:22-30	17:22-25
				17:26-30
			17:31-36	17:37
			17:37a	
			17:37b	

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:1-4

¹On reče Svojim učenicima: “Neizbježno je da će kamenje spoticanja doći, ali jao onome kroz kojeg oni dolaze! ²Bit će bolje za njega ako bi mlinski kamen bio obješen oko njegova vrata i on bačen u more, nego da bi prouzročio jednome od ovih malih da se spotaknu. ³Čuvajte se! Ako tvoj brat zgriješi, ukori ga; i ako se on pokaje, oprostí mu. ⁴I ako on zgriješi protiv tebe sedam puta na dan, i vrati se k tebi sedam puta, govoreći: ‘Kajem se’, oprostí mu.”

17:1 “On reče Svojim učenicima” Okvir ostaje isti. Isus govori farizejima (usp. Lk 15:2; 16:14), ali u ovome trenutku On naslovljava učenike ponovno (usp. Lk 16:1; 17:5).

▣ “Neizbježno je” Mi živimo u palome, pobunjeničkome svijetu. Budimo spremni!

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“kamenje spoticanja”

“napadi”

“prigode za spoticanje”

“stvari što čine ljudima padanje u grijeh”

“uzrokuje padanje”

Pojam je *skandalon*, što je u LXX-u, preveden hebrejski pojam (BDB 430) “zamka” (usp. Jš 23:13; Suci 2:3; 8:27), što je označavalo palicu za mamac u zamci. To također može biti shvaćeno kao “kamen spoticanja” (usp. Lev 19:14; 1. Sam 25:31; Ps 119:165). *Anchor Bible* (tom 28A, str. 1138) bilježi kako je to s vremenom došlo do značenja prisiliti /nagnati nekoga na “otpad” ili “odustajanje od vjernosti (Bogu ili Njegovoj riječi kao što je naviještao Isus)”.

▣ “ali jao onome kroz kojeg oni dolaze” Ovo je usporedno u Evanđelju po Mateju 18. Učenici su naslovljeni i upozoreni (usp. Mt 18:4-6.8-10). Isus upućuje i na farizeje i na vjernike koji griješe. Istinski vjernici su odgovorni za svoju braću i sestre u Kristu (usp. Rim 14:1 - 15:13; 1. Kor 8 - 10; Gal 6:1-4).

Pavao, u 1. Poslanici Korinćanima 11:19, tvrdi kako su čak ovi krivi učitelji i njihovi sljedbenici očitovani tako da su jasno otkriveni istinski vjernici.

17:2 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE što, u okviru, ponovno potvrđuje neminovnost dolaska kamenja spoticanja, tako također, doći će i osuda.

▣ “mlinski kamen” U SZ-u žito je bilo mljeveno ručnim mlinom, obično jednim ravnim kamenom (usp. Job 41:24) i jednim ručnim brusom (usp. Suci 9:53). U NZ-no vrijeme mljevenje se radilo s dva okrugla kamena (18 do 20 inča). Drveni klinovi držali su ih na mjestu i dopuštali okretanje vrha. Smljeveno zrnje kretalo se okolo tih rubova.

Moguće Isus upućuje na veći par kamenova što su okretala dva muškarca (usp. Mt 24:41) ili čak na neki veći kojeg su vukle životinje (usp. Suci 16:21).

▣ **“bačen u more”** Židovi, bivajući polu-pustinjskim stanovnicima, uvijek su se bojali velikih vodenih površina. Čak su na čelu Salamonove flote bili Feničani, ne Židovi. Utapanje je bila zastrašujuća budućnost.

Ozbiljnost upozorenja je iznenađujuća. To može biti:

1. način pokazivanja koliko su ovi novi vjernici važni Bogu
2. način upućivanja na otpad ili uzrokovanje ovima novim vjernicima da se odreknu svoje nove vjere ([vidjeti Posebnu temu u Lk 6:46: Apostazija \(otpadništvo\) \[aphistēmī\]](#))
3. jednostavno istočnjačka hiperbola, vrlo uobičajena u Isusovim učenjima.

▣ **“jednome od ovih malih”** Ovo nije upućivanje na djecu, nego na nove vjernike (usp. Mt 18 i 1. Poslanica Klementa Korinćanima, poglavlje 46).

▣

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“da se spotaknu”
“da se uvrijede”
“da zgriješe”
“da padnu”

Ovo je pojam *skandalizō*, što doslovno znači zagristi okidač na životinjskoj stupici (IMENICA je upotrijebljena u Lk 17:1). Koristila se metaforički o nečemu što uzrokuje nekome biti kušanim, zapreku u nečijemu duhovnom ili moralnom rastu, ili prigodu za grijšenje.

Često je korištena o nekome tko vrijeđa Isusa ili Evanđelje (usp. Mt 11:6; 13:57; 1. Kor 1:23; Gal 5:11), ali to ne odgovara ovome okviru ako je naslovljen vjernicima. Ako je, međutim, slušateljstvo farizeja meta, onda je suzvuk na meti. Ako su vjernici slušateljstvo, onda to upućuje na pobožno življenje i oprost (usp. Lk 17:3-4). Kršćanska zajednica mora biti otvorena, pobožna, ona koja oprašta, i ona koja predstavlja zajedništvo. Ranjeni vjernici su bili glavna poteškoća (usp. 1. Kor 8:12), onda i sada su!

17:3

NASB, NRSV
NKJV
TEV
NJB

“Čuvajte se”
“Pazite na sebe”
“Dakle pazite što radite”
“Čuvajte se”

Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava neprekidnu zapovijed. Vjernici moraju paziti na svoja djelovanja i osobne odabire (usp. Heb 2:1; 2. Pt 1:19). Mi smo čuvari naše braće (izgubljene i spašene)!

Luka koristi ovaj pojam doslovno, “pazite na sebe” (*prosechete heautois*) često u svojim pisanjima (usp. Lk 12:1; 17:3; 21:34; Djela 5:35; 20:28 i samo GLAGOL u Lk 20:46).

▣ **“Ako ... ako”** Ovo su TREĆI RAZRED KONDICIONALNIH REČENICA, što govori o mogućem djelovanju. Meni je zadivljujuće koliko često Biblija govori o opraštanju kao dokazu oprosta (usp. Mt 6:12.14-15; 18:21-35; Lk 6:38).

▣ **“tvoj brat zgriješi, ukori ga”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava žurnost. To je usporedno u Evanđelju po Mateju 18:15-18 i raspravljeno u Poslanici Galaćanima 6:1-5. Kao obitelj Boga, mi smo odgovorni jedan za drugog.

▣ **“ako se on pokaje”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA KONJUNKTIVA s *ean*, što označava TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

▣ **“oprosti mu”** Ovo je još jedan AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava žurnost. Vjernici ne smiju nositi zamjerke ili postati gorki jedan prema drugome. Oprost uvijek čisti dva srca!

17:4 **“I ako on zgriješi protiv tebe sedam puta na dan”** Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Petar postavlja to pitanje u usporednici u Evanđelju po Mateju 18:21-22.

▣ **“vрати se k tebi sedam puta, govoreći: “Kajem se””** Ovo može odražavati SZ-ni pojam za pokajanje (*shub*, “okrenuti se”) i grčku riječ “kajati se” (*metanoēō*). Zajedništvo i obnova nisu pod utjecajem brojeva (7 x 70 u Mt 18:21-22), nego pod utjecajem stava prihvaćanja, što je prema obrascu milostivoga Boga i žrtvovanog Mesije. Vjernici moraju oponašati ljubav i oprost Trojstva (usp. 1. Iv 3:16).

▣ **“oprosti mu”** Ovo je FUTUR AKTIVNOGA INDIKATIVA upotrijebljen u smislu AORISTA AKTIVNOGA IMPERATIVA iz stiha 3.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:5-6

⁵Apostoli rekoše Gospodinu: “Uvećaj našu vjeru!” ⁶A Gospodin reče: “Ako imate vjeru kao gorušičino zrno, rekli biste ovome dudovu stablu: ‘Budi iščupan i budi posaden u more’; i ono će vas poslušati.”

17:5 “Uvećaj našu vjeru” Ovo je još jedan AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA što označava žrnost. U svjetlu Isusovih izjava u Evanđelju po Luki 17:1-4, Dvanaestorica je osjećala potrebu čak za većom vjerom kako bi ispunili uzore i zahtjeve Novoga saveza, Evanđelja, i Novoga doba! Ovo ne upućuje na spasavajuću vjeru, nego na dnevnu vjeru, vjernost u radu s ljudima – nesavršenim, nestrpljivim, često neljubecim, nezahvalnim vjernicima i nevjernicima!

17:6 “Ako imate vjeru” Početni izričaj ove KONDICIONALNE REČENICE je PRVI RAZRED, što pretpostavlja da je istinito, ali drugi izričaj je uveden s “neku”, što označava DRUGI RAZRED. Suzvuk bi bio kako Isus zna da oni imaju vjeru, ali hoće li je koristiti primjereno (tj. međusobni odnosi)?

▣ **“kao gorušičino zrno”** Dobar izvor brze ali precizne obavijesti o životinjama i biljkama iz Biblije jeste United Bible Societies: *Helps For Translators: Fauna and Flora of the Bible*.

Članak o “gorušici” (*sinapi*) nalazi se na str. 145-146. Sjeme na kojeg upućuje Isus je iz obične crne biljke gorušice. Sjeme ustvari nije najmanje (orhideja), nego je ono u Palestini bio poslovičan izričaj za njegovu malešnost.

▣ **“dudovu stablu”** Točna vrsta stabla na kojeg upućuje Isus je neizvjesno. Jedino Luka koristi ime ovih povezanih i često zbunjujućih stabala u NZ-u:

1. dudovo stablo (*sukaminos*) – doneseno iz Perzije. Na njega se upućuje jedino ovdje u NZ-u (A. T.

Robertson, *Word Pictures*, tom 2, str. 226, nazivaju ga “crni dud”)

2. egipatska smokva (*sukomorea*) – veliko stablo (usp. Lk 19:4; A. T. Robertson naziva ga “bijeli dud”).

Okvir zahtijeva veliko stablo u oprečju s vrlo malim sjemenom. Značenje jeste to da mala vjera može utjecati na velike ili ogromne stvari (usporednica u Mt [17:20] ima planinu umjesto stabla).

Teološki mora biti naglašeno da to nije količina vjere, ili zanos, ili predanost što osoba ima koja uzrokuje ishode, nego objekt njegove vjere. Ljudska vjera nije ključ, nego vjera u Isusa. On je izvor učinkovitosti!

▣ **“Budi iščupan i budi posaden u more”** Ovo je očito hiperbolički idiom. Stabla se ne mogu posaditi u more. To izražava neostvarivo, slično Evanđelju po Luki 18:25. Ali ono što je nemoguće za ljude moguće je za Boga!

Ovo su oba AORIST PASIVNIH IMPERATIVA. Vjera u Krista čini vidljivu razliku u nečijem stanju i stavu. U okviru za ove vjernike koji ljube i brinu se jedan za drugog vrlo je teško, ali vjera u Isusa čini ih kadrima ljubiti i oprostiti jedan drugome.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:7-10

⁷“Koji će od vas, imajući slugu koji ore ili čuva ovce, reći mu kad je došao s polja: ‘Dodi odmah i sjedni jesti’? ⁸‘Ili neće li mu reći: ‘Pripremi nešto za mene za jesti, i *prikladno* se obuci i služi me dok ja jedem i pijem; a poslije ti možeš jesti i piti’? ⁹On ne zahvaljuje sluzi jer je učinio stvari što bijahu zapovjedene, je li? ¹⁰Tako isto vi, kad napravite sve stvari što su vam zapovjedene, kažete: ‘Mi smo bezvrijedne sluge; učinili smo *samo* ono što trebali učiniti.’”

17:7-10 Ovo je posve nova književna jedinica. To je vrlo važna izjava što nas podsjeća kako sva naša djela i naponi ne zaslužuju Božju ljubav. To je istina što je često zaboravljena, posebice od crkvenih radnika. Bog uvijek djeluje u ljubavi, nikad kao nagrada za ljudsku zaslugu. Vjernici su sluge /robovi koji su pretvoreni u djecu. Mi moramo ljubiti i brinuti se za ostatak obitelji.

17:7 Postoje nizovi retoričkih pitanja ovdje. Ovo je tipično Isusovo učenje u sinoptičkim Evanđeljima. U Luki zabilježite: 2:49; 5:21-23.34; 6:32-34.46; 7:24-26; 9:25; 11:5-7; 13:2-4; 14:28.31.34; 16:11-12; 17:7-9.17-18; 18:7-8; 22:27.48.52.

Stih 7 okvirno očekuje “ne” odgovor. MS D čak dodaje MĚ ČLAN.

17:8 Ovo pitanje očekuje “da” odgovor (uporaba *ou*).

17:9 Ovo pitanje očekuje “ne” odgovor (uporaba *MĒ*).

17:10 Govori li ovaj tekst:

1. da bi sluga, nakon svoga dugog dana provedenog u polju, morao ići i jesti prvo prije posluživanja jela vlasniku (TEV, NJB)
2. da bi morao sjesti s vlasnikom i jesti (NASB, NKJV, NRSV, NIV)
3. da bi čak morao biti poslužen od vlasnika (usp. Lk 12:37, što bi bio još jedan dramatičan obrat uloga toliko karakterističan za Luku).

Ovdje zasigurno postoji višeznačnost, ali nakana odlomka je jasna.

Točno oprečje ovoga nađeno je u Evanđelju po Luki 12:37. Istočnjačka književnost često pristupa istini predstavljanjem oprečja! Suvremeni zapadnjački tumači često promašuju važnost razlika između istočnjačkih i zapadnjačkih oblika književnosti.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:67: Istočnjačka književnost.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:11-19

¹¹Dok je On bio na putu za Jeruzalem, On je prolazio između Samarije i Galileje. ¹²Dok je ušao u neko selo, deset gubavaca koji su stajali na udaljenosti sretnu Ga; ¹³i oni podigoše svoje glasove, govoreći: “Isuse, Gospodaru, imaj milosrđa nad nama!” ¹⁴Kad ih On vidje, reče im: “Idite i pokažite se svećenicima.” I dok oni bijahu išli, bili su očišćeni. ¹⁵Sad jedan od njih, kad je vidio da je iscijeljen, vrati se, slaveći Boga jakim glasom, ¹⁶i on padne na svoje lice kod Isusovih nogu, dajući Mu hvale. A on bijaše Samarijanac. ¹⁷Onda Isus odgovori i reče: “Ne bijaše li deset očišćenih? A devetorica – gdje su oni? ¹⁸Ne bijaše li niti jedan naden koji se vratio kako bi dao slavu Bogu, osim ovoga tudinca?” ¹⁹I On mu reče: “Ustani i idi; tvoja vjera učinila te zdravim.”

17:11-19 Ovo je nova tema.

17:11 “Dok je On bio na putu za Jeruzalem” Zapamtite mi smo u većoj književnoj jedinici jedinstvenoj Evanđelju po Luki, građenoj kao Isusovo putovanje iz Galileje u Jeruzalem (usp. Lk 9:51 - 19:28).

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“On je prolazio između Samarije i Galileje”

“On je prolazio usred Samarije i Galileje”

“Isus je išao kroz područje između Samarije i Galileje”

“on je išao uz granicu između Samarije i Galileje”

“on je putovao u prigraničjima Samarije i Galileje”

“Između” ili “kroz” (tj. *dia* s AKUZATIVOM) nađeno je u MSS $\aleph$, B, i L:

1. Isus se kreće prema jugu, tako da je Galileja morala biti prva na popisu
2. u to vrijeme, Isus bi trebao biti daleko južnije od granice Galileje i Samarije
3. Isus se kreće prema istoku uz granicu po tradicionalnoj ruti u Jeruzalem.

Ovo ponovno potvrđuje moju tvrdnju kako Evanđelje po Luki nije prvenstveno u kronološkome redosljedju, nego u teološkome redosljedju.

17:12 “deset gubavaca koji su stajali na udaljenosti sretnu Ga” Ovi bolesni ljudi (gubavci) bili su prisiljeni živjeti u odvojenim, kolektivnim uvjetima gdje su sve normalne društvene granice bile uklonjene (usp. Br 5:1-3). Čini se u ovome okviru da su među gubavcima bili Židovi i Samarijanci. Rabini tvrde kako je to bila Božanska bolest poslana od Boga na grješnike (usp. 2. Kr 5:25-27; 15:5; 2. Ljet 26:16-23).

17:13 “Gospodaru” Ovo je grčki pojam *epistatēs*. Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 5:5. To je bio naslov poštovanja. Ima li teološki suzvuk teško je znati. Ovi ljudi imali su nadu da im Isus može i hoće pomoći. Oni su morali čuti o Njemu.

17:14 “Idite i pokažite se svećenicima” Ovi gubavci morali su djelovati (AORIST PASIVNOGA [deponent] PARTICIPA upotrijebljenog u IMPERATIVNOGOME smislu i AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA) u vjeri u Isusovu izjavu kako su očišćeni iako je njihova koža još uvijek bila bolesna (usp. Lev 13:14 i 2. Kr 5:8-14).

Ovo je mogla biti Isusova nakana da se posvjedoči svećenicima u Jeruzalemu čak prije negoli je On došao tamo. To također pokazuje kako je Isus ispunio Mojsijevski Zakon u obzirnosti prema ovim levitskim odredbama.

17:15 Samo jedan izliječeni gubavac vratio se kako bi dao zahvale, kao što je učinio Naaman u 2. Knjizi o Kraljevima 5:15.

17:16 “**A on bijaše Samarijanac**” Ovo je čini se urednički dodatak Luke ili njegova izvora. Mržnja između Židova i Samarijanaca započela je nakon asirijskoga izgnanstva sjevernih deset plemena godine 722. pr.Kr. Naredno doseljeno pogansko žiteljstvo ženilo se s preostalim židovskim žiteljstvom i judejski Židovi smatrali su ih mješancima i odbacili su imati ikoji društveni ili religijski ugovor s njima o bilo čemu. Isus je upotrijebio ovu jaku predrasudu u dvije različite parabole što govore o Božjoj ljubavi za sve ljude (usp. Lk 10:25-37). Ovaj okvir također govori o potrebi vjernika da ljube i opraštaju jedni drugima (usp. Lk 17:1-6).

17:19 “**Ustani i idi; tvoja vjera učinila te zdravim**” Ova je građa usporedna s Evanđeljem po Luki 17:14 (AORIST AKTIVNIH PARTICIPA upotrijebljenih u IMPERATIVNOME smislu i PREZENT SREDNJEGA [deponent] IMPERATIVA).

▣ Zabilježite da je vjera ruka koja je primila Isusovu silu. Vjera ovoga čovjeka nije ga izliječila; Isus ga je izliječio putem njegove vjere (usp. Lk 7:9.50; 8:48; 17:19; 18:42; Mk 5:34; 10:52; Mt 9:22.29; 15:28).

GLAGOL je PERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA što podrazumijeva da je izlječenje ostalo. GLAGOL je sōzō, uobičajen pojam za spasenje u NZ-u, međutim, ovdje je upotrijebljen u SZ-nome smislu o fizičkome oslobođenju (usp. Jak 5:15). Jamačno je ovaj čovjek bio i fizički i duhovno spašen (namjeravana višeznačnost). Kakva bi tragedija bila da je fizičko iscjeljenje ishodilo u vječnoj smrti! Molba i zahvalnost ovoga čovjeka otkrivaju njegovu vjeru u Isusa. Ali što s ostalom iscjeljenom devetoricom?

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:20-21

²⁰Sad bivajući pitan od farizeja do kad će doći kraljevstvo Božje, On im odgovori i reče: “Kraljevstvo Božje ne dolazi sa znacima da bude vidljivo; ²¹niti će oni reći: ‘Vidi, ovdje je!’ ili: ‘Tamo je!’ Jer evo, kraljevstvo Božje je među vama.”

17:20 “**Sad bivajući pitan od farizeja**” Oni su bili prisutni u mnoštvu koje je slijedilo Isusa. Bili su prisutni uvijek u vremenima Isusovih učenja i čudesa.

▣ “**kad će doći kraljevstvo Božje**” Farizeji ([vidjeti Psebnu temu u Lk 5:17: Farizeji](#)) su posebno bili zainteresirani glede života nakon smrti, u oprečju sa saducejima ([vidjeti Psebnu temu u Lk 13:31: Saduceji](#)), koji su to nijekali. Ovo je slično pitanjima što je postavljalo nekoliko učenika u Evanđelju po Marku 13:4. Evanđelje po Luki jedinstveno je po tome što ono dijeli Isusovu eshatološku raspru na dva odvojena odlomka, Luka 17:20-37 i Luka 21. I u Mateju i u Marku taj je eshatološki odlomak u jednome poglavlju (usp. Mt 24 i Mk 13). Isus mora da je ponavljao ova učenja na različitim mjestima u različito vrijeme.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

▣ “**ne dolazi sa znacima da bude vidljivo**” Ovo je medicinski pojam za pažljivo promatranje simptoma i postavljanje dijagnoze. Ovdje je to upotrijebljeno o pozornome promatranju. Luka to često koristi kako bi pobio pisare ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:21: Pisari](#)) a farizeji su promatrali Isusa kako bi našli nešto čime bi Ga optužili (usp. Lk 6:7; 14:1; 20:20).

17:21 “**niti će oni reći: ‘Vidi, ovdje je’**” Ovo uvodi Evanđelje po Luki 17:23 (usp. Mt 24:23.26). Suzvuk jeste taj da će Isusov povratak biti vidljiv za sve i znan svima (usp. Lk 17:24; Mt 24:27).

▣

**NASB
NKJV, TEV
NRSV, NJB**

“**kraljevstvo Božje je među vama**”

“**Kraljevstvo Božje je u vama**”

“**Kraljevstvo Božje je među vama**”

Ovo je upotrijebljeno u smislu: (1) u svakome od vas ili (2) među vama (MNOŽINA). U *The Jerome Biblical Commentary, NT*, str. 150, spomenuta su tri egzegetska odabira drevne crkve:

1. u vama - Evanđelje po Tomi:

Hipolit

- Origen
Atanazije
Ambrozije
Jeronim
Bede
2. u vašoj sredini - Efrajim:
Ćiril Aleksandrijski
Teofilat
  3. u vašem dosegu – Tertulijan:
Ciprijan.

Ovo upućuje na njihov osobni odaziv Isusu u vjeri, prema tome, mogućnosti #2 i 3 najbolje odgovaraju okviru. Opcija #1 ne bi se primijenila na farizeje! To bi zgedala kao “gnostička” vrsta teološke izjave. Isusova osobna prisutnost dovela je Kraljevstvo, a Njegov osobni povratak dovršit će ga. Ono je Božja vladavina u ljudskim srcima sad što će jednoga dana biti dokončana nad čitavom Zemljom. Kad Isus u Gospodinovoj molitvi moli: “Neka bude Tvoja volja na Zemlji kao što je na Nebu” (usp. Mt 6:10), On moli neka dođe Kraljevstvo Božje. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:22-37

²²I On reče učenicima: “Doći će dani kad ćete žudjeti da vidite jedan od dana Sina Čovječjega, ali nećete ga vidjeti. ²³Oni će vam reći: ‘Vidi tamo! Vidi ovdje!’ Nemojte odlaziti, i nemojte trčati za njima. ²⁴Jer baš kao munja, kad bljesne na jednom dijelu neba, zasja na drugome dijelu neba, tako će Sin Čovječji biti u Svoj dan. ²⁵Nego prvo On mora pretrpjeti mnoge stvari i biti odbačen od ovoga naraštaja. ²⁶I baš kao što se dogodilo u danima Noe, tako će biti isto u danima Sina Čovječjega: ²⁷oni bijahu jeli, oni bijahu pili, oni se bijahu ženili, oni su bili davani za brakove, sve do dana kad je Noa ušao u arku, i došao je potop i uništio ih sve. ²⁸To bijaše isto što se događalo u dane Lota: oni bijahu jeli, oni bijahu pili, obi bijahu kupovali, oni bijahu prodavali, oni bijahu sadili, oni bijahu gradili; ²⁹ali u dan kad Lot izade iz Sodome padala je vatra i sumpor s neba i uništila ih sve. ³⁰Bit će isto u dan kad se Sin Čovječji otkrije. ³¹U taj dan, on tko je na vrhu kuće i čija su dobra u kući ne smije ići dolje kako bi ih iznio; i slično ona tko je u polju ne smije se vratiti. ³²Sjetite se Lotove žene. ³³To god traži da očuva svoj život izgubit će ga, a tko god izgubi svoj život očuvat će ga. ³⁴Ja vam kažem, u toj noći bit će dvoje u jednome krevetu; jedan će biti uzet a drugi ostavljen. ³⁵Bit će dvije žene koje melju na istome mjestu; jedna će biti uzeta a druga ostavljena. ³⁶[Dvojica muškaraca bit će u polju; jedan će biti uzet a drugi ostavljen.]” ³⁷I odgovarajući oni Mu rekoše: “Gdje, Gospodine?” A On i reče: “Gdje je lešina, tamo će se skupljati i lešinari.”

17:22 “Doći će dani kad ćete žudjeti da vidite jedan od dana Sina Čovječjega” Izričaj “Doći će dani” čini se da podrazumijeva dane kušnji, progonstva, bolesti, itd. Iako su post-milenijanisti (vidjeti *The Meaning of the Millennium, Four Views*, izdao Robert Glouse) tvrdili da kad budu stvari išle bolje i bolje i onda će se Gospodin vratiti, Biblija čini se uči da stvari postaju gore i gore prije Gospodinova povratka (usp. Dn 12:1; Rim 8:18-23).

▣ “Sina Čovječjega” Ovo je čini se samo-oznaka koju je koristio Isus što dolazi iz Knjige proroka Ezekielu 2:1 i Daniela 7:13, što podrazumijeva i ljudske i Božanske osobine. Vidjeti puniju bilješku u Evanđelju po Luki 6:5 i [Posebnu temu u Luki 5:24: Sin Čovječji \(iz Knjige proroka Daniela 7:13\).](#)

▣ “nećete ga vidjeti” Isus naslovljava učenike u Evanđelju po Luki 17:22-27. Prema tome, ovo mora označavati:

1. oni će biti ubijeni i trpjet će progonstvo prije Njegova povratka
2. postojat će zakašnjenje u *Parusiji* (usp. 2. Sol 2)
3. doći će iznenada bez prethodnih znakova ili upozorenja.

Isus jasno dopušta kako On nije znao vrijeme ili nadnevak Svoga povratka (usp. Mt 24:36), ali ovaj izričaj podrazumijeva zakašnjenje.

17:23 “Oni će vam reći: ‘Vidi tamo! Vidi ovdje’” Ovaj stih odnosi se na Evanđelje po Luki 17:24, što jamči vjernicima da će Isus imati javni, vidljiv dolazak pri kojem niti jedan od Njegovih učenika neće biti zanemaren.

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“Nemojte odlaziti, i nemojte trčati za njima”
“Nemojte ići za njima ili slijediti ih”
“Nemojte ići, nemojte krenuti u potjeru”
“Ali nemojte odlaziti tražeći to”
“Nemojte se micati; nemojte krenuti u potjeru”

Ovo su oba AORIST AKTIVNIH KONJUNKTIVA upotrijebljenih u smislu IMPERATIVA. AORIST KONJUNKTIVA s NEGATIVNIM PARTICIPIOM znači “nemojte čak ni početi”. Vjernici ne smiju biti uhvaćeni u mahnitost ili fanatičko nagađanje na kraju vremena o tobožnjim fizičkim očitovanjima.

17:24 Ovaj stih uspoređan je u Evanđelju po Mateju 24:27, ali nema ga u Marku 13. On tvrdi kako će Isusov povratak biti vidljiv i očevidan svima, nema tajnoga dolaska! Matej 24:40-41 (Lk 17:27) u okviru upućuje na one koji su ubijeni u osudi (“kao u danima Noe”), ne na izdvojenu skupinu poganskih vjernika ili vidljivu Crkvu.

Postoji varijanta grčkoga rukopisa što se odnosi na završetak ovoga stiha. Neki grčki tekstovi imaju “u Njegov (Svoj) dan” (usp. MSS κ , A, L, W, i Vulgata te Sirijske verzije). Međutim, nekoliko drugih drevnih manuskripta to nemaju (usp. MSS P⁷⁵, B, i neke Koptske verzije). Tekstualno je nemoguće odabrati između ovih rukopisa, međutim, izričaj je nađen jedino ovdje u NZ-u i mogao je prouzročiti zbrku pisara. Većina neuobičajenih čitanja vjerojatno je izvorna. [Vidjeti Dodatak](#). Ali kao što je toliko čest slučaj s ovim varijantama, potisak odlomka nije pod utjecajem ni jednoga odabira.

17:25 “Nego prvo On mora pretrpjeti mnoge stvari i biti odbačen od ovoga naraštaja” Isus je otkrio ovu poruku nekoliko puta Svojim učenicima (usp. Mt 16:21; 17:9.12.22-23; 20:18-19; Mk 8:31; 9:12; Lk 9:22.44; 12:50; 13:32-33; 18:32-33). Trpljenje Mesije bilo je neočekivano od Židova Isusova vremena (usp. 1. Kor 1:23), ali SZ-ni odlomci, kao i NZ-ni, isključivi su:

1. Knjiga Postanka 3:15
2. Psalam 22; 118:22
3. Knjiga proroka Izaije 8:14; 52:13 - 53:12
4. Knjiga proroka Zaharije 12:10
5. Evanđelje po Luki 2:34
6. Evanđelje po Mateju 21:42-46
7. Djela apostolska 2:23.

▣ “**ovoga naraštaja**” Isus je upotrijebio ovaj izričaj kako bi uputio na one suvremene palestinske Židove koji su Ga čuli govoriti, ali nisu povjerovali (usp. Lk 7:31; 9:41; 11:29.30.31.32.51; 16:8; 17:25; 21:32; Djela 2:40). “On dolazi Svojima vlastitima a oni koji su bili Njegovi vlastiti nisu Ga primili” (Iv 1:11). Ovaj je izričaj upotrijebljen na takav način da jasno otkriva kako način odaziva ljudi Isusu određuje njihovu sudbinu. Kraljevstvo je bilo ustoličeno Isusovim utjelovljenjem i bit će dokončano kod Njegova povratka.

17:26 “**I baš kao što se dogodilo u danima Noe**” Život Noe opisan je u Knjizi Postanka 6 - 9. Naglasak ovdje jeste na nastavljanju uobičajenih životnih djelatnosti prije Potopa (usp. Lk 17:27-30; Mt 24:36-39). Samo je osam ljudi bilo pripremljeno za dolazak Božjeg Suda (usp. Post 7:7.13).

17:28-29 “**Lot**” Život Lota u Sodomi opisan je u Knjizi Postanka 12:5.13-14.19.

17:30 “**Bit će isto u dan kad se Sin Čovječji otkrije**” Ovaj okvir tvrdi nekoliko stvari o Drugome dolasku:

1. bit će vidljiv i javan (usp. Lk 17:23.24)
2. bit će uobičajen društveni život (usp. Lk 17:27)
3. bit će iznenađan
4. bit će neočekivan.

Ovo isto otkrivenje opisano je u Evanđelju po Mateju 16:27; 24:29-44; 1. Poslanici Korinćanima 1:7; 1. Solunjanima 4:12-18; 2. Solunjanima 1:7; 1. Petrovoj poslanici 1:7; i Otkrivenju 11:15-19; 19:1-21.

17:31-32 Ovaj okvir ima tri primjera što naglašavaju kako vjernici ne smiju biti neopravdano zabrinuti sa svjetovnim zanimanjima ili nepravilnostima. Ovi su upotrijebljeni u ostalim okvirima s različitim primjenama. To me vodi do uvjerenja kako

je Isus koristio ista učenja u različitim okolnostima i na različite načine. Ova tri spomenuta primjera su:

1. osoba na krovu (usp. Mt 24:17)
2. čovjek u polju
3. negativan primjer jednoga koji se okreće, Lotova žena (usp. Post 19:26).

Evangelje po Mateju 24 čini se kombinira poteškoće što će biti prisutne kod Drugoga dolaska s poteškoćama povezanim s uništenjem Jeruzalema što je učinio rimski vojskovođa (kasnije Car), Tit godine 70. Stihovi 31-32 (usp. Mt 24:17-18) mogu upućivati na uništenje Jeruzalema u smislu da su neki uzeli Isusova upozorenja i otišli, ali drugi nisu učinili tako i bili su pobijeni. Koji god da je okvir (godina 70. ili kraj vremena) ovo je okvir sudbine nepripremljenih nevjernika, nevjernika koji nisu u iščekivanju!

17:33 “To god traži da očuva svoj život izgubit će ga” Pojam “očuva” u SREDNJEM STANJU, znači steći, zaraditi, ili zaslužiti. Isusov poziv na učenje bio je poziv na osobno odricanje (usp. Gal 2:20; 1. Iv 3:16). To je temeljita odluka o samo-optuživanju (usp. Lk 9:24; Mt 10:39; 16:25; Mk 8:35; Iv 12:25).

Pojam “život” doslovno je pojam *psuche*, često preveden kao “duša”, ali to upućuje na čitavu osobu. Vidjeti bilješku u Evangelju po Luki 12:19.

Ovo isto učenje nađeno je u Luki 9:24 i Mateju 10:34-39; 16:25; Marku 8:35; Ivanu 12:25, što se bavi s potrebom za konačnom predanošću Isusu jedinome.

17:34 “u toj noći” Ovo upućuje na noć Gospodinova povratka (usp. Lk 17:30).

▣ **“dvoje u jednome krevetu”** Grčki idiom može značiti muškarca i njegovu ženu.

17:34-35 Ova su dva primjera često korištena kao dokazni tekst za tajno uznesenje vjernika (od dispencijjskih predmilenijanista). Međutim, u ovome okviru, ovo izgleda naglašava odvojenje izgubljenih i spašenih kod Drugoga dolaska, što čine anđeli (usp. Mt 24:31; Mk 13:27). U ovome okviru to je osuda nepripremljenih, nevjerujućih (“kao u dane Noe”, usp. Mt 24:40-41). Ja ne vjerujem u tajno uznesenje, nego radije u vidljiv povratak Gospodina, zajedno sa stihovima iz 1. Poslanice Solunjanima 4:13-18.

17:36 Stih 36 nije nađen u ranima grčkim rukopisima P⁷⁵, κ , A, B, L, ili W. On dolazi iz Evangelja po Mateju 24:40 i čini se kako je uključen u ovaj usporedni odlomak od kasnijega pisara. UBS⁴ Odbor ocjenjuje njegovo izostavljanje kao “izvjesno”.

17:37 Točno značenje ove izjave neizvjesno je. Očito da su ljudi koji su slušali Isusa govoriti razumjeli što je On mislio. Moguće je sljedeće:

1. kako se to odnosi na uništenje Jeruzalema, kao što je u Evangelju po Luki 17:31-32
2. uobičajena izreka (usp. Mt 24:48)
3. to znači duhovnu smrt privučenu Božjom osudom.

Pojam “orao” (*aetos*) također je upotrijebljen na sličan način u Evangelju po Mateju 24:28. SZ-na pozadina jeste ta da su ptice grabljivice (lešinari) privučene k bitkama i krvoprolićima (usp. Job 39:26-30; Ez 39:17; Hab 1:8). Ovo podrazumijeva pozornicu Suda na kraju vremena.

Ako je istina da Luka, kao Matej 24, upućuje na pad Jeruzalema (usp. Lk 17:31-35), onda je moguće da “orao” može upućivati na rimsku vojsku, čija su mjerila bila uspoređivana s vrhunskim orlovima.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li ovo poglavlje prvenstveno pisano za učenike ili za farizeje?
2. Zašto su Židovi mrzili Samarijance?
3. Hoće li Drugi dolazak biti očekivan ili neočekivan, vidljiv ili tajan?
4. Koristi li NZ pojam “uznesenje”?
Odredite zamisao u svojim vlastitim pojmovima.

EVANĐELJE PO LUKI 18

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
parabola o udovici i sucu 18:1-8	parabola o upornoj udovici 18:1-8	nepravedan sudac 18:1-8	parabola o udovici i sucu 18:1-5 18:6-8	bezobziran sudac i nametljiva udovica 18:1-5 18:6-8
parabola o farizeju i skupljaču poreza 18:9-14	parabola o farizeju i skupljaču poreza 18:9-14	farizej i skupljač poreza 18:9-14	parabola o farizeju i skupljaču poreza 18:9-14	farizej i skupljač poreza 18:9-14
mala djeca blagoslovljena 18:15-17	Isus blagoslivlja malu djecu 18:15-17	iz Galileje u Jeruzalem (18:15 - 19:27) blagoslivljanje djece 18:15-17	Isus blagoslivlja malu djecu 18:15-17	Isus i djeca 18:15-17
bogat vladar 18:18-23	Isus savjetuje bogatoga mladog vladara 18:18-23	bogat vladar 18:18-25	bogat čovjek 18:18 18:19-20 18:21	bogat aristokrat 18:18-23
18:24-30	s Bogom sve je moguće 18:24-30	18:26-27 18:28-30	18:22-23 18:24-25 18:26 18:27 18:28 18:29-30	opasnost od bogatstva 18:24-27 nagrada za odricanje 18:28-30
treći put Isus navješćuje Svoju smrti i uskrsnuće 18:31-34	Isus treći put nagovješćuje Svoju smrti i uskrsnuće 18:31-34	muka naviještena ponovno 18:31-34	Isus govori po treći put o Svojoj smrti 18:31-33 18:34	treće proročanstvo o mucu 18:31-34
iscjeljenje slijepog prosjaka blizu Jerihona 18:35-43	slijepi čovjek prima svoj vid 18:35-43	slijep čovjek iscijeljen 18:35-43	Isus iscjeljuje slijepog prosjaka 18:35-36 18:37 18:38 18:39 18:40-41a 18:41b 18:42 18:43	ulazak u Jerihon: slijep čovjek 18:35-43

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. U sinoptičkim Evanđeljima (Mt, Mk, i Lk) Isusovo učenje često je slikovito prikazano parabolama.
- B. Parabole (OT *mashal*, BDB 605 II) imaju mnoge oblike:
  1. poslovična izreka (Lk 4:23)
  2. priča (Lk 15 i 16)
  3. alegorija (Lk 8:4-15)
  4. usporedba (Lk 13:19.21; 17:6)
  5. oprečje (Lk 11:5-13; 18:1-8).
- C. Za smjernice o tumačenju parabola, vidjeti Uvod u Evanđelje po Luki 8.
- D. Ovo poglavlje povezano je pitanjem o spasavajućoj vjeri:
  1. prva parabola (Lk 18:1-8), hoće li Sin Čovječji naći vjeru (ustrajnu, pobožnu vjeru) kad se vrati?
  2. druga parabola (Lk 18:9-14), kriva vrsta vjere (samo-pravednik) nasuprot pokajničke vjere (grješnik, skupljač poreza)
  3. parabolički primjer (Lk 18:15-17), Isus i dječja vjera bez koje nitko ne može ući u Kraljevstvo
  4. parabolički primjer (Lk 18:18-30), prvenstvo vjere (bogat, mlad, moralan vladar). Isus i Kraljevstvo moraju biti broj jedno!
  5. Isusova žrtvena smrt (Lk 18:31-34) ključ je k vječnome životu koji se dobiva vjerom
  6. proročki primjer (Lk 18:35-43) o slijepima koji primaju svoj vid vjerom (fizički i duhovni vid), što je djelo "patećeg" Mesije (usp. Lk 18:42).

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:1-8

¹Sad On im bijaše rekao parabolu da pokaže kako oni čitavo vrijeme trebaju moliti i ne izgubiti srce, ²govoreći: "U određenome gradu postojao je sudac koji se nije bojao Boga i nije poštivao čovjeka. ³Postojala je udovica u tome gradu, i ona je nastavljala dolaziti k njemu, govoreći: 'Daj mi zakonsku zaštitu od mojih protivnika.' ⁴Neko vrijeme on nije bio voljan; ali potom on si reče: 'Čak iako se ne bojim Boga niti poštujem čovjeka, ⁵ipak zbog ove udovice koja mi dosaduje, dat ću joj zakonsku zaštitu, inače će me neprekidnim dolaskom istrošiti.'" ⁶I Gospodin

reče: “Čujte što je nepravedni sudac rekao; ⁷sad, neće li Bog donijeti pravdu za Svoje izabrane koji vape k Njemu dan i noć, i hoće li On dugo odgadati nad njima? ⁸Ja vam kažem da će On donijeti pravdu za njih brzo. Međutim, kad Sin Čovječji dođe, hoće li On naći vjeru na zemlji?”

18:1 “Sad On im bijaše rekao parabolu” Ovo je antitetička ili suprotstavljajuća parabola slična Evanđelju po Luki 11:5-13. To je priča što se odnosi točno oprečno onome kakav je ustvari Bog. ZAMJENICA “im” upućuje na učenike (usp. Lk 16:1; 17:5.22.37; 17:37).

▣ **“kako oni čitavo vrijeme trebaju moliti i ne izgubiti srce”** Zabilježite grčke pojmove:

1. *dei*, što znači “trebali” ili “neophodno”
2. *pas*, ovdje u obliku PRIDJEVA (*pantote*), što znači “uvijek”.

Ovaj izričaj jeste nalog o održavanju molitve i ne postajanju obeshrabrenim (usp. Ef 6:18). U nekoliko usporednih odlomaka u Pavlovim pisanjima, ustrajna molitva povezana je na zahvaljivanje (usp. Fil 4:6; Kol 1:3; 4:2; 1. Sol 5:17-18).

Molitva je svjetonazor; zahvaljivanje jeste stav; oboje zahtijeva vjernikova djelovanja prema ljudima i okolnostima.

▣ **“ne izgubiti srce”** Grčki pojam je *egkakeō* (usp. 2. Kor 4:1.16; Gal 6:9; Ef 3:13; 2. Sol 3:13), što je vjerojatno isto kao *ekakeō*, što doslovno znači “ne davati u loše”, ovdje metaforički biti malaksav, biti trom, ili biti lijen.

18:2 “sudac koji se nije bojao Boga i nije poštivao čovjeka” On nije bio pod utjecajem Božjega mišljenja ili mišljenja ljudstva. Njegove su osude bile temeljene na osobnome interesu ili osobnom sklonosti.

18:3 “udovica” Ponovno Luka pokazuje Isusovu brigu i skrb za društveno nemoćne i /ili izopćene. Udovice su često bile iskorištavane od židovskoga društva (usp. Izl 22:21-24; Pnz 10:18; 24:17). Evanđelje po Luki obilježeno je Isusovim međudjelovanjem sa ženama i brigom za žene.

▣ **“Daj mi zakonsku zaštitu”** Ovo može značiti braniti ili daj mi pravdu (usp. Lk 18:7 i 8).

18:4 “Neko vrijeme on nije bio voljan” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što označava sučevo neprekidno odbijanje djelovanja u korist udovice.

▣ **“Čak iako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (usp. Robert Nanna, *A Grammatical Aid to the Greek New Testament*, tom 1, str. 123), što potvrđuje stvarnos izjava Evanđelja po Luki 18:2.

U određenome smislu ovo je slično Luki 15:17. Ovaj je sudac imao epifaniju; došao je k sebi. Počeo je shvaćati posljedice svoje odluke.

18:5 “će me ... istrošiti” Ovo doslovno znači “ocrniti nečije oko” (usp. 1. Kor 9:27). Ovdje je to upotrijebljeno metaforički o nekome ili nečemu što neprekidno smeta.

18:7 “neće li” Ovo je DVOSTRUKA NEGACIJA, što je bio jak način izražavanja “ne, nikad ni pod kojim okolnostima”:

1. naš je nebeski Otac točno oprečan nepravednome, nepozornome, sebičnome sucu
2. Njegovo kašnjenje ima korisnu svrhu (tj. pun broj izabranih, usp. Rim 11:25; Iv 10:16).

▣ **“koji vape k Njemu dan i noć”** Ovaj izričaj karakterizira ustrajne molitve izabranih (usp. Lk 11:9-13; Mt 7:7-12). Ustrajnost ne nadvladava Božju sustezanje, nego pokazuje pouzdanje i uvjerenje.

▣ **“Svoje izabrane”** Ovo je SZ-ni način upućivanja na Božji narod, posebice kao sluge (usp. Iz 42 - 43; 44:28 - 45:7).

[Vidjeti posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:14: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

▣ **“koji vape k Njemu dan i noć”** Ovo je način izražavanja neprekidnoga djelovanja (tj. stalno /uvijek). Redosljed “dan i noć” odražava poganski idiom, dok Evanđelje po Luki 2:37, “noć i dan”, odražava hebrejski idiom. Luka je bio istraživač. On je koristio idiome svojih izvora, no ipak on je bio urednik i sastavljač i vremenom su njegovi vlastiti idiomi postali dio njegova Evanđelja (usp. Djela 9:24; 20:31; 26:7).

▣ **“hoće li On dugo odgađati nad njima”** Ovo je drugo od dva retorička pitanja u Evanđelju po Luki 18:7 što suprotstavljaju Boga i stav ovoga pokvarenog suca. Prvo pitanje očekuje “da” odgovor a ovo, drugo pitanje, “ne” odgovor.

Grčki “odgađati” (*makrothumeō*, udaljiti gnjev daleko) višeznačno je i može značiti dvije stvari:

1. pomoć za ustrajne odabrane za rast u vjeri
2. više vremena za grješne za pokajanje (usp. Rim 2:4; 2. Pt 3:9)
3. NASB (1970.) ima alternativni prijevod na margini: “i ipak ima dugu patnju nad njima”, što označava Božje strpljenje s grješnicima.

18:8 Ovo je iznenađujući zaključak u ovoj paraboli. Čini se kako nije povezan s pričom. Isusov povratak bit će mehanizam Božjega dovođenja pravde izabranima (usp. Otk 6:9-11).

Što onda PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ *en tachei* znači: (1) iznenada ili (2) brzo? Je li to suprotiva parabola ili parabola o različitim porivima za zakašnjeli pravorijek?

Mnogi komentatori tvrde da Evanđelje po Luki predlaže zakašnjeli Drugi dolazak i pokušava pripremiti pogansko slušateljstvo za ovaj iznenađujući razvoj (posebice 12:35-48; 17:22-30).

▣ **“kad Sin Čovječji dođe”** Ovo je naglasak na eshatološkome Dolasku Mesije kao Suca. Pojam “Sin Čovječji” prvenstveno je povučen iz Knjige proroka Ezekijela 2:1 i Daniela 7:13, gdje kombinira ljudske i Božanske osobine. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Sin Čovječji.](#)

▣ **“hoće li On naći vjeru na zemlji”** NZ naglašava fizički, tjelesni povratak Isusa Krista. Međutim, ne govori nam kad ili kako. Kaže nam da se mora biti djelatno uključen u rad Kraljevstva i kako treba biti spreman iz-trenutka-u-trenutak za Njegov dolazak. Ovaj izričaj čini se odražava ovu dvosmjernu pouku.

Ovdje “vjeru” ima ODREĐENI ČLAN. To je:

1. uvjerenje da će Bog odgovoriti na njihove molitve za pomoć (usp. Lk 18:7). Njegov najbolji odgovor bit će slanje Njegova Sina natrag u svijet drugi put kako bi postavio sve ispravno kao što je On obećao
2. M. R. Vincent, *Word Studies*, str. 204, uzima *kai* kao “ipak” (usp. Iv 9:30; 16:32), što ne podrazumijeva neizravno oprečje pokvarenome sucu, nego daje razlog za Božje odgađanje u odgovaranju Svojima izabranim (razvoj vjere)
3. Kenneth E. Bailey, *Through Peasant Eyes*, str. 127-141, misli kako se to odnosi na događaj brzoga dolaska u Tjednu Pashe, opisanome u Evanđelju po Luki 18:31-34
4. ovo je vjera u Krista ili kršćanstvo.

Naglasak može biti na onome za što vjernici mole. Mole li oni Boga ponavljajuće za osobne stvari ili za stvari Kraljevstva? Ako mole za osobne stvari, onda su vjernici više slični nepravednome sucu negoli žele priznati.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:9-14

⁹I On isto tako reče ovu parabolu nekim ljudima koji su se pouzdavali u sebe kako su pravedni, i gledali druge s prijezirom: ¹⁰“Dva čovjeka uzidoše u hram moliti, jedan farizej a drugi skupljač poreza. ¹¹Farizej stane i bijaše molio ovo u sebi: ‘Bože, zahvaljujem Ti što ja nisam kao ostali ljudi: varalice, nepravični, preljubnici, ili čak kao ovaj skupljač poreza. ¹²Ja postim dva puta tjedno; plaćam desetine od svega što steknem.’ ¹³Ali skupljač poreza, stojeći malo dalje, bijaše čak nevoljan podići svoje oči k nebu, nego se udarao o prsa, govoreći: ‘Bože, budi milostiv meni, grješniku!’ ¹⁴Ja vam kažem ovaj čovjek ode svojoj kući opravdan prije negoli onaj drugi; jer svatko tko uzvisi sam sebe bit će ponižen, ali on tko ponizi sam sebe bit će uzvišen.”

18:9 “On isto tako reče ovu parabolu” Ovo je druga parabola o ustrajnosti u molitvi.

▣ **“nekim ljudima”** Parabole su naslovljene na farizeje i učenike u Evanđelju po Luki 15 - 17, ali ovdje na “ljudima” (tj. svjetini /mnoštvu, također zabilježite 15:3; 19:11). Okvir podrazumijeva da je upućena farizejima (usp. Lk 16:14-15). Parabole su uvijek govorene u javnim okolnostima. One ili istinu čine jasnom ili je skrivaju, ovisi o srcu slušatelja!

▣ **“koji su se pouzdavali u sebe kako su pravedni”** Pojam “pouzdavali” je PERFECT AKTIVNOGA PARTICIPA od pojma *peithō*, što je preveden u NZ-u kao “uvjeriti”, “pouzdati se” ili “biti uvjeren /siguran”. Isus naslovljava one Židove (i sve ljude) koji misle kako su u ispravnome odnosu s Bogom temeljeno na njihovu pretku, stavovima, i djelovanjima. Židovi Isusova vremena smatrali su: (1) molitvu (usp. Mt 6:4-5), (2) davanje milostinje (usp. Mt 6:2-4), i (3) post (usp. Mt 6:16-18) djelima što će im donijeti osobnu pravednost (usp. Mt 6:1).

Ranije parabola bavi se sa sucem koji nije vjerovao niti štovao Boga. Ova se parabola bavi s onima koji prema van izgledaju kako vjeruju i štiju Boga, ali zapravo su se pouzdavali u svoja vlastita dobra i vršenje. Oni su osjećali da im Bog duguje! Očekivali su da moraju biti posve obeštećeni za svoja pravedna djela (davanje milostinje, post, i molitva, kao i njihovo držanje pravila Usmene predaje starješina).

Samo-pravednost može biti najopasniji grijeh “pobunjeničkih” ljudi (usp. Lk 10:29; 16:15; 18:9.14).

18:9 “gledali druge s prijezirom” Grčki pojam *exoutheneō* koristili su jedino Luka (usp. Lk 18:9; 23:11; Djela 4:11 [LXX]) i Pavao (usp. Rim 14:3.10; 1. Kor 1:28; 6:4; 16:11; 2. Kor 10:10; Gal 4:14; 1. Sol 5:20). Ovaj osuđujući stav glavna je poteškoća legalističkih, religioznih ljudi. Bog dugo trpi, ali često oni koji tvrde kako poznaju Njega i pripadaju Njemu upravo su oprečni!

Pojam “druge” u NASB je doslovno “odmor”, što označava osuđujući stav farizeja. S njihove točke gledišta svi drugi bili su neprihvatljivi i van Božje ljubavi. Samo njihova skupina (sekta) bila je pravedna! U ovome posebnom smislu, ovaj farizej čak stoji ispred svih drugih štovatelja. On je sebe vidio čak pravednijim od drugih farizeja.

18:10 “u hram moliti” Postojala su tri vremena za dnevnu molitvu u judaizmu prvoga stoljeća. Devet sati i petnaest sati bila su vremena za dnevnu žrtvu u Hramu (neprekidnost). Religijski vođe Jeruzalema dodali su podne kao treće vrijeme za dnevnu molitvu. Okolnost ove parabole bila bi u 9 sati ili u 15 sati.

▣ **“jedan farizej a drugi skupljač poreza”** Prvi je zabilježen zbog svoje iskrene religioznosti i predanosti činjenju Božje volje. Drugi je bio poznat kao društveni izopćenik, prijatelj Rima, i posve isključen iz religijske zajednice Izraela (usp. Lk 5:30; 7:34; 9:2.7; 15:1).

18:11 “Farizej stane i bijaše molio ovo u sebi” Ovdje je čovjek koji se moli Bogu dok promatra svoja vlastita postignuća (usp. Lk 18:12). Kad se tumače parabole traži se “iznenađenje”, neočekivani obrat događaja, uloga obrata. To jeste ključ u razumijevanju parabole (usp. Lk 18:13-14).

Izričaj, “ovo u sebi”, što dolazi nakon “stane”, ima nekoliko različitih oblika u grčkoj rukopisnoj tradiciji. Vrlo vjerojatno to odražava aramejski idiom, “zauzimati svoj položaj, molio je” (usp. C. C. Torey, *Our Translated Gospels*, str. 79 i M. Black, *Aramaic Approach*, III. izdanje, str. 103, od Brucea M. Metzgera, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 168, fusnota #1).

Dakle pitanje za tumače jeste: “Upućuje li ovaj izričaj na: (1) razmišljanje u sebi (NASB, TEV) ili (2) stajanje odvojeno od skupljača poreza (NRSV)?

▣ **“zahvaljujem Ti što ja nisam kao ostali ljudi: varalice, nepravični, preljubnici, ili čak kao ovaj skupljač poreza”** Ovaj čovjek pouzdaje se u svoje religijsko vršenje. Moramo se sjetiti kako prorok Izaija kaže da su ljudska djela pravednosti u vezi sa zasluženim spasenjem kao prljave krpe pred Bogom (usp. Iz 64:6). Ova parabola i druge parabole u ovome poglavlju naglašavaju potrebu za osobnim odnosom i dovršenim djelom Isusa Krista. Božja milost i Isusova žrtvena smrt jedina je nada grješnika!

18:12 “Ja postim dva puta tjedno” Farizeji Isusova vremena postili su ([vidjeti Posebnu temu u Lk 4:2: Post](#)) u ponedjeljak i četvrtak u sjećanje na Mojsijev uzlazak i silazak s planine Sinaj, gdje je primao Zakon od Boga. Oni su otišli daleko izvan SZ-noga zahtjeva o jednome danu posta na godinu (usp. Lev 16), Danu pomirenja (usp. Zah 7 - 8). U među-biblijskome razdoblju rabini su postavili i još jedan godišnji blagdan za sjećanje na uništenje Hrama godine 586. pr.Kr. što je učinio Nabukodonozor, kralj Babilona (usp. Jer 52; Tuž 1 - 5).

▣ **“plaćam desetine od svega što steknem”** Ne radi se o tome da je njegova desetina bila neprimjerena. Radi se o stavu iza desetine (“od svega”) što to okreće u samo-pravednost umjesto odanosti. Ovaj je farizej ovisio o onome što je činio, ne o Božjem milosrđu i milosti. On je otišao daleko izvan zahtjeva Zakona (usp. Pnz 14:22), ali promašio je Boga! To je tragedija samo-pravednoga legalizma! Toliko mnogo njih “čini mnogo”, ali toliko malo “ljube” (usp. Pnz 6:5; Lev 19:18).

Samo misao ili dvije o desetini kao kršćanskome zahtjevu. Iznenađujuće NZ nam ne daje smjernice za redovito davanje. On raspravlja o primjerenim porivima za jednokratno Pavlovo davanje od poganskih crkava majci Crkvi u Jeruzalemu (usp. 2. Kor 8 - 9). Desetina je židovska praksa za potpomaganje Hrama, mjesnih levita, i siromašnih. Međutim, Djela apostolska 15 jasno izjavljuju da poganski vjernici nisu vezani ili obvezni na davanje židovske desetine za Hram i njegovo osoblje.

Mnogo propovijedi što sam čuo o davanju desetine koriste SZ-ne tekstove (posebice Mal) i pokušavaju siliti davanje desetine kroz strah o Božanskoj kazni ili kroz obećanja o Božanskome blagoslovu (pohlepa). Postoji dobar članak o davanju desetine u knjizi od Franka Stagga, *New Testament Theology*, str. 290-293. Čitavi životi vjernika moraju biti dar Kristu i Njegovu kraljevstvu iz zahvalnosti za puno i besplatno spasenje! [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 11:42: Desetina.](#)

18:13 “Ali skupljač poreza, stojeći malo dalje, bijaše čak nevoljan podići svoje oči k nebu, nego se udario o prsa”

Zabilježite tri izričaja povezana sa suzdržanjem ovoga čovjeka pred Bogom:

1. stojeći malo dalje (PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA)
2. nije gledao prema nebu (IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA s DVOSTRUKOM NEGACIJOM)
3. udario se o svoja prsa (IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA).

Izričaj #3 može biti gesta pokajanja ili uzrujanosti (usp. Lk 23:48) udaranjem srca (središte osobe, usp. Josip Flavije, *Antiq.* 7.10.5).

Također zabilježite kako je sve što ovaj čovjek čini oprečno samo-pravednome farizeju (posebice zabilježite taj “stojeći”: farizej je stajao udaljen od mnoštva štovatelja i očito bliže žrtveniku, dok je skupljač poreza zauzeo svoj položaj daleko od mnoštva i još dalje od žrtvenika).

Ovo je biblijski temelj za našu kulturološku predaju o prigibanju naših glava i zatvaranju naših očiju u molitvi, međutim, židovski stav za molitvu bio je s podignutim rukama, otvorenim očima s licem podignutim prema nebu. Ključ u molitvi nije položaj tijela, nego srca!

▣ **“Bože, budi milostiv meni”** Ovo je AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA. Riječ milostiv” (*hilaskomai*, nađeno jedino ovdje u Lukinim pisanjima) iz istoga je korijena kao pojam “sjedalo milosrđa” ili “mjesto okajavanja” (u Septuaginti, *hilastērion*) u žrtvenome sustavu Izraela (usp. Heb 9:5). U Septuaginti ovaj grčki GLAGOL upotrijebljen je za prijevod hebrejskoga *salach* (BDB 699), što se isključivo koristi o Božjem oprostima prema grješnicima (usp. Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 135). Kenneth E. Bailey, *Through Peasant Eyes*, str. 154, kaže da na sirijskome to znači: “učiniti pokajanje za mene”. Zapamtite oni su u okolnosti javnoga štovanja u vrijeme žrtvovanja janjeta (dva puta dnevno) za Izraela. Ovaj grješnik više iz svoga srca: “Neka ta krv bude za mene!”

▣ **“grješniku”** Ova parabola opisuje dva Židova: jednoga farizeja koji misli da je u ispravnome odnosu s Bogom zbog svega što čini i skupljača poreza koji zna kako je udaljen od Boga. On osjeća da je “najveći grješnik” (upotreba ODREĐENOGA ČLANA). Nije li ironički da je drugi otišao u ispravnome odnosu s Bogom a prvi je otišao otuđen od Boga (usp. Rim 10:2-4)? Kakva šokantna kulturološka uloga obrata!

18:14 “ode svojoj kući opravdan” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA što upućuje na vjernikov položaj oprosta od milosrdnoga Boga. To je bio dar besplatno dat! To je analogno Pavlovu opravdanju vjerom u Isusa Krista (usp. Gal 3; Rim 3:21-31; 4:5). Farizej je bio čudoredan čovjek, ali on je bio i duhovno izgubljen čovjek jer se pouzdavao u sebe i nije mislio kako treba Božje milosrđe i oprost. To je židovski religiozan čovjek o kojem se govori u Knjizi proroka Izaije 6:9-10 i 29:13.

[Za “opravdan” vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:6: Pravednost.](#)

▣ **“svatko tko uzvisi sam sebe bit će ponižen”** Ovo može biti smjernje na Knjigu proroka Izaije 57:15 (usp. Iz 66:2; Ps 34:18; 51:17). To je bilo prvo uvedeno u Evanđelju po Luki 14:11 (usp. Mt 23:12). Kakva šokantna uloga obrata SZ-noga gledišta Ponovljenoga zakona 27 - 29! Novi savez obara cijenu ljudskoga vršenja (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38).

▣ **“ali on tko ponizi sam sebe bit će uzvišen”** Riječ “uzvišen” (*hupsoō*) upotrijebljena je o farizejima u Evanđelju po Luki 16:15. Korištena je u vezi s poniznošću 1:52; 14:11 (usp. Mt 23:12). Ovo ne znači uzvišen među drugima u društvu, nego upućuje na nečiji odnos s Bogom. Bog podiže poniznoga u prisnost sa Sâmim Sobom.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:15-17

¹⁵I oni dovedoše čak svoju djecu k Njemu tako da ih On može dotaknuti, ali kad učenici vidješe to, oni ih započehše koriti. ¹⁶Ali Isus ih pozva, govoreći: “Pustite djecu da dođu k Meni, i nemojte ih sprječavati, jer kraljevstvo Božje pripada takvima kao što su ovi. ¹⁷Uistinu Ja vam kažem, tko god ne prima kraljevstvo Božje kao djeca neće ući u njega uopće.”

18:15 i dalje Bili smo u proširenome književnom okviru od 9:51 - 18:14 što nema izravnu usporednicu u ostalima sinoptičkim Evanđeljima. Kod stiha 15 Luka se vraća na Markovu kronologiju.

▣ **“oni dovedoše čak svoju djecu k Njemu tako da ih On može dotaknuti”** Moramo zapamtiti da u židovskoj predaji toga vremena ova djeca nisu bila dotaknuta da budu spašeni molitvom rabina, nego blagoslovljeni za sretan, zdrav, i koristan život. Oni su mislili kako bi morali biti spašeni jer su bili dio narodnoga Izraela. Prema tome, ovaj okvir nema ništa sa spasenjem djece. Mi se bavimo sa zamisli o rabinskim blagoslovima za malu djecu.

U ovome okviru, jasno vidimo Isusovo srce:

1. Isus se stvarno brine za malu djecu
2. ovo nije odlomak samo o djeci, nego prvenstveno o vjeri kao o dječjoj vjeri (usp. Mt 18:3) koju zreli ljudi trebaju kako bi bili spašeni
3. Isus uvijek pokazuje ljubav zapostavljenim i izopćenim skupinama društva kao što su djeca, žene, udovice, i ozloglašeni grješnici.

Ovaj je odlomak sličan Evandjelju po Mateju 18 s novim vjernicima koji bivaju poistovječeni kao mala djeca koji vjeruju u Isusa (usp. Mt 18:6).

▣ **“djecu”** Grčki pojam *brephos* može značiti:

1. nerođeno dijete (usp. Lk 1:41.44)
2. novorođena beba (usp. Lk 2:12.16; Djela 7:19)
3. starija djeca (usp. Lk 18:15; 2. Tim 3:15).

Usporednice u Evandjelju po Mateju (usp. Lk 19:13-15) i Marku (usp. Lk 10:13-16) koriste pojam “djeca” (*paidia*), što također označava dijete bilo koje dobi (usp. Harold K. Moulton, *The Analytical Greek Lexicon Revised*, str. 298).

Čitava svrha Isusove analogije jeste ta da djeca moraju biti dovoljno stara kako bi razumjela i primjenjivala pouzdanje i vjeru u Evandjelje (tj. vjera kao dječja vjera). Za Židove ovo doba odgovornosti bilo je 13 godina starosti za dječake (*bar mitzva*) i 12 godina starosti za djevojčice (*bat mitzva*).

18:16 Ovaj stih sadrži dva IMPERATIVA:

1. “Pustite” - AORIST AKTIVNI (usp. Mt 5:40)
2. “nemojte ... sprječavati” - PREZENT AKTIVNI s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno znači zaustaviti djelo u postupku.

Ovaj stih ne podrazumijeva da Kraljevstvo pripada djeci, nego onima koji imaju pouzdanje i vjeru u Isusa kao što imaju djeca (usp. Mt 19:13-15 i Mk 10:13-31).

18:17 “Uistinu” Ovo je doslovno “Amen”. [Vidjeti Posebnu temu u Evandjelju po Luki 4:24: Amen.](#)

▣ **“tko god ne prima kraljevstvo Božje”** Postoji nekoliko točaka što je privuklo moju pozornost:

1. “tko god” - Evandjelje je za sve ali mora biti prihvaćeno, primljeno, vjerovano
2. “prima” - ovo je negativna suprotivost Evandjelju po Ivanu 1:12. Ova dva stiha koriste različite riječi, ali teološki zamisao je ista
3. “kraljevstvo Božje” - to je način upućivanja na Evandjelje o Isusu. Zabilježite Ivan 1:12 kaže “primite Ga”. Nečiji ulazak u Kraljevstvo Božje ovisi posve i potpuno o nečijoj vjeri /pouzdanju /uvjerenju u Evandjelje o Isusu, što jeste Isus Sâm. Jednostavno i bezgranično pouzdanje djeteta karakterizira istinsku vjeru
4. u Kraljevstvo se mora ući – usp. Luka 13:24; 18:24.25; Matej 18:3; Marko 10:15; Djela apostolska 14:22.

▣ **“neće ući u njega uopće”** Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA, što znači “nikad, ne nikad ni pod kojim okolnostima”. Jednostavno, dječje pouzdanje je ključno, ne samo ono koje se želi. Vjernici se u potpunosti moraju oslanjati na Božju narav i Isusovu opskrbu, ne na svoje vlastite zasluge ili izvedbu kao sredstvo bivanja prihvaćenim od Boga kako bi se ušlo u Kraljevstvo u Nebu (usp. Rim 3:21-31). To je toliko teško za samo-pravedne, legalističke, religijske ljude svih doba i svih kultura.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:18-27

¹⁸Neki vladar upita Ga, govoreći: “Dobri Učitelju, što moram učiniti da baštinim vječni život?” ¹⁹A Isus mu reče: “Zašto Me zoveš dobrim? Nitko nije dobar osim Boga jedinoga. ²⁰Ti poznaješ zapovijedi: ‘NEMOJ ČINITI PRELJUB, NEMOJ UBITI, NEMOJ KRASTI, NEMOJ LAŽNO SVJEDOČITI, POŠTUJ SVOGA OCA I MAJKU.’” ²¹I on reče: “Sve ovo držao sam od svoje mladosti.” ²²Kad je Isus čuo to, On mu reče: “Jedno si ipak propustio; prodaj sve što posjeduješ i podijeli to siromašnima, i imat ćeš blago u nebu; i dođi, slijedi Me.” ²³Ali kad je čuo ove stvari, on postane vrlo tužan,

jer bijaše vrlo bogat. ²⁴I Isus ga pogleda i reče: “Kako je teško za one koji su bogati ući u kraljevstvo Božje! ²⁵Jer lakše je devu proći kroz oko igle nego bogatome čovjeku ući u kraljevstvo Božje.” ²⁶Oni koji čuše to, rekoše: “Onda tko može biti spašen?” ²⁷Ali On reče: “Stvari koje su nemoguće s ljudima moguće su s Bogom.”

18:18 “Neki vladar” Neizvjesno je što točno ovaj naslov (*archōn*) znači, iako u Evanđelju po Ivanu 3:1 upućuje na Nikodema koji je bio član Sanhedrina (usp. Lk 23:13.35; 24:20). Može upućivati na osobu koja je bila odgovorna u mjesnoj sinagogi (usp. Lk 8:41; 14:1). Očito to upućuje i na poštovanog vođu, moguće suca (usp. Lk 12:58).

▣ **“Dobri Učitelju, što moram učiniti da baštinitim vječni život”** To je točno isto pitanje što je pisar postavio u Evanđelju po Luki 10:25 s naglaskom na osobno vršenje. To je točno suprotno Luki 18:17. Vječni život i Kraljevstvo Božje usporednice su. Vidjeti bilješku o vječnome životu u Luki 18:30.

18:19 “Zašto Me zoveš dobrim” Moramo zapamtiti kako ovo nije teološki odlomak što se bavi s Osobom Isusa Krista. Mnogi pokušavaju ovo koristiti kao dokazni tekst da Isus Sebe nije smatrao Božanskim. Ovo pitanje i izjava Isusa odražava kako se razumijevanje ovoga čovjeka o njegovoj sposobnosti da bude u ispravnome odnosu s Bogom temelji na njegovima vlastitim naporima. Ovaj je odlomak sličan Evanđelju po Mateju 19:16, što čita: “Učitelju, što dobro moram učiniti kako bih dobio vječni život”.

18:20 Deset zapovijedi popisano je u Knjizi Izlaska 20 i Ponovljenome zakonu 5. One u osnovi prodiru u dva vida: (1) ljudsko stajalište i odnos prema Bogu i (2) ljudsko stajalište i odnos sa zavjetnom braćom i sestrama. Taj popis nije prema redosljedju iz Masoretskoga teksta i Izlaska 20 i Ponovljenoga zakona 5 jer se one (zapovijedi) odnose na primjeren odnos između zavjetnih ljudi.

18:21 “I on reče: ‘Sve ovo držao sam od svoje mladosti’” Ovaj čovjek nije lagao. On tvrdi da je živio prema svima religijskim zahtjevima i predaja svoga vremena od svoje *bar mitzve* u dobi od 13 godina. Pavao tvrdi ovu istinu u Poslanici Filipljanima 3:6.

Iz Rimljanima 1:18 do 3:23 znamo da su svi ljudi zgriješili. Moramo zapamtiti da jedino Duh Božji otkriva ovu istinu ljudskome srcu.

Ovo je prva zahtijevana istina Evanđelja. Nitko ne treba Spasitelja sve dok ne shvati svoju potrebu. Samo-pravednost je okrutan i obmanjujući poslodavac. Evanđelje su jedino “dobre vijesti” kad netko shvati loše vijesti Knjige Postanka 3 i ljudske pobune. Niti jedan čovjek neće se hvaliti pred Bogom (usp. Ef 2:8-9).

18:22 “Jedno si ipak propustio; prodaj sve što posjeduješ” Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Isus je shvatio građu prvenstva ovog čovjeka. Usporednica u Evanđelju po Marku 10:21 i neki drevni uncijalni rukopisi Luke (A i W) kažu da je Isus imao veliku brigu i ljubav za ovog čovjeka, ali On nije želio spustiti mjerilo Evanđelja kako bi mu dopustio primiti vječni život. To nije sveopći zahtjev za sve ljude (usp. Zakej, Lk 19). Ali to je ponavljajuća izjava (usp. Lk 18:28 i 12:33-34). Isus je shvatio da srce ovoga čovjeka nije posve bilo okrenuto Bogu. Sve što nas u našem životu sprječava od potpunoga pouzdanja u Boga jeste idol i mi se moramo pozabaviti time (usp. Mt 6:24).

Moguće je Isus pozivao ovog čovjeka da bude učenik kao Dvanaestorica (usp. Mt 19:21; Mk 10:21). Taj bi čovjek mogao biti važan kršćanski vođa, ali privlačna snaga bogatstva (usp. Lk 8:14) paralizirala je mogućnosti! Isus je upotrijebio ovu istu zapovijed (“dođi, slijedi Me”) kako bi pozvao druge:

1. Levija (Mt), Marko 2:14; Luka 5:27; Matej 9:9
2. Petra i Andriju, Matej 4:19
3. Filipa, Ivan 1:43.

Međutim, mora se također reći da je ovo poziv na učenje za sve sljedbenike, ne samo za Dvanaesticu (usp. Mt 8:22; 16:24; Mk 8:34; Lk 9:23.59; Iv 10:27; 12:26; 21:22). Evanđelje je:

1. dobrodošlica osobi (Isus)
2. vjerovanje u istinu o toj osobi (Evanđelje, NZ)
3. življenje kao što je živjela ta osoba (Kristo-sličnost).

▣ **“podijeli to siromašnima”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Isus se brine za siromašne. On je uvijek imao vremena za njih. Poteškoća ovdje nije siromaštvo kao društveni problem, nego građa prvenstva ovog čovjeka (usp. Mt 6:24). Zapamtite Židovi ovog vremena vidjeli su bogatstvo kao dar od Boga za pravedno življenje (usp. Pnz 27 - 29). Pavao koristi ovaj isti prikaz u 1. Poslanici Korinćanima 13:3.

▣ **“blago u nebu”** Ovo podsjeća na Evanđelje po Mateju 6:19-21. Ono što netko smatra pod “blago” otkriva vrijednosni sustav te osobe.

▣ **“dođi, slijedi Me”** Ovaj “dođi” je PRILOG upotrijebljen u smislu IMPERATIVA (usp. Mt 19:21; Mk 10:21). A “slijedi Me” je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA što naglašava neprekidno slijeđenje. Zabilježite kako je Isus prebacio pitanje od “činiti dobro” na “slijediti Njega”. On je, ne ljudska izvedba, ključ za vječni život.

NZ-ni naglasak nije na početnoj odluci, iako je to jamačno važno, nego na neprekidnoj vjeri i učeništvu. NZ naglašava međusobni odnos čak prije doktrinarnoga sadržaja i načina života. Ova tri mjerila oblikuju trostrukost sigurnosti u NZ-u (usp. Mk 2:14; 8:34; 10:21; Mt 4:19; 8:22; 9:9; 16:24; 19:21; Lk 5:17; 9:23.59; 18:22; Iv 1:43; 10:27; 12:26; 21:22).

18:24 “Kako je teško za one koji su bogati ući u kraljevstvo Božje” Odaziv učenika zabilježen u Evanđelju po Luki 18:26 pokazuje nam kako su oni bili iznenađeni što bogatstvo nije bilo znak Božjega blagoslova. Zabilježite da jedinski GLAGOLI i ZAMJENICE započeti u Luki 18:18 sad postaju MNOŽINE (općenita izjava). Isus ovdje tvrdi kako oni koji imaju svjetovna dobra i položaje streme pouzdati se u svoja vlastita sredstva a ne u Boga (usp. Mt 19:23-30; Mk 10:23-31). Isus naslovljava poteškoću bogatstva i spasenja koristeći vladara kao primjer.

18:25 “Jer lakše je devi proći kroz oko igle” Postoji nekoliko teorija za opis ove izjave:

1. pojam “oko igle” upućuje na mala vrata u zidu Jeruzalema kroz koje je mogao ući samo pješak
2. pojam “devi” (*kamēlon*) bilo je krivo prevedeno i to je zapravo pojam “konac” (*kamilon*)
3. ovo je istočnjačko pretjerivanje kako bi se stvorio naglasak (usp. Lk 6:41)
4. ovo je bila uobičajena poslovice za nemogućnost.

Ja vjerujem da je ili # 3 ili #4 ispravno. Broj 1 nema povijesnu potvrdu (vidjeti Fee i Stuart, *How To Read the Bible For All Its Worth*, str. 25) a #2 je prvo nađeno u jednome kasnijem uncijalnom grčkom rukopisu (MS S) i u nekoliko minuskulnih rukopisa (tj. #13, 59, 124, 130, 437, 472, 543). UBS⁴ daje “devi” i ocjenjuje s “A” ocjenom (izvjesno).

Matej i Marko zapisuju ovo isto učenje i koriste grčki pojam *rhapsis* (igla) iz *rhaptō*, šivati, ali Luka, liječnik, koristi *belonē*, što se koristilo o igli za šivanje rana (medicinski pojam).

18:26 “Onda tko može biti spašen” Ovo je poteškoća! To je bila posebna poteškoća tradicionalnoga judaizma što je tumačio bogatstvo i društveni položaj kao dokaz Božjega blagoslova i prihvatanja (usp. Pnz 27 - 29). Ova parabola izravno naslovljava ove krive pretpostavke, kao što čini Knjiga o Jobu i Psalam 73. U ovome okviru, međutim, poslušnost i vjera u Isusa ključ su za vječni život, ne ljudsko vršenje Mojsijevskih zakona, osobno bogatstvo, ili društveni položaj.

18:27 Ovo može biti smjernje na SZ-nu karakterizaciju YHWH (usp. Post 18:14; Job 42:4; Jer 32:17.27; Zah 8:6; Mt 19:26; Mk 10:27; Lk 1:37).

Bog ljubi bogate ljude. Abraham (i svi patrijarsi), David (i svi pobožni židovski kraljevi), Nikodem, i Josip iz Arimateje dobri su biblijski primjeri. Ključ jeste gdje su vjera i pouzdanje stavljeni, u imetke ili u Boga? [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 12:21: Bogatstvo.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:28-30

²⁸Petar reče: “Gle, mi smo ostavili svoje vlastite *domove* i slijedili smo Tebe.” ²⁹A On im reče: “Uistinu Ja vam kažem, ne postoji nitko tko je ostavio kuću ili ženu ili braću ili roditelje ili djecu, zbog kraljevstva Božjeg, ³⁰tko neće primiti mnogo puta više u ovo vrijeme i u doba koje mora doći, vječni život.”

18:28 Petar i svi apostoli bili su šokirani Isusovim odazivom na ovoga moralnoga, iskrenog, uspješnog, židovskog vođu. Oni su željeli ponovno potvrditi kako su ostavili sve (usp. Lk 5:11).

18:29 “Uistinu” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:24: Amen.](#)

▣ **“ne postoji nitko tko je ostavio”** Vidjeti Evanđelje po Mateju 19:29; Marku 10:29-30, gdje se popis ovoga ponešto razlikuje.

18:30 Nagrade Kraljevstva su od duha /Duha. Postoji mir i radost sad a u budućnosti postojat će licem-u-lice zajedništvo s Trojedinim Bogom.

▣ **“neće”** Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA, što naglašava da će oni jamačno primiti svoju buduću nagradu. Obitelj koju netko ostavlja umnožit će se u potpunost Božje obitelji.

▣ **“doba koje mora doći”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Ovo i dolazeće Doba.](#)

▣ **“vječni život”** Ovo je osobina Evanđelja po Ivanu (usp. Iv 3:15; 4:36; 5:39; 6:54.68; 10:28; 12:25; 17:2-3), ali nekoliko puta spomenuta je i u sinoptičkim Evanđeljima (usp. Mt 19:16; 25:46; Mk 10:17.30; Lk 10:25; 18:11). Čini se da to odražava hebrejski iz Knjige proroka Daniela 12:12 (“vječit [’*olam*, BDB 761] život”).

U grčkome postoje tri pojma za život (*bios* i *psuchē* – zemaljski život i *zoē* – duhovni život). Ovo nije kronološki život, nego život u zajedništvu s Bogom, život kakav je morao biti!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:31-34

³¹Potom On uzme dvanaesticu u stranu i reče im: “Evo, mi uzlazimo u Jeruzalem, i sve što je pisano kroz proroke o Sinu Čovječjem bit će ostvareno. ³²Jer On će biti predan poganima, i bit će izrugivan i zlostavljan i pljuvan, ³³i nakon što će Ga bičevati, oni će Ga ubiti; i treći dan On će ustati ponovno.” ³⁴Ali učenici nisu razumjeli ništa od ovoga, i **značenje** ove izjave bijaše skriveno od njih, i oni nisu shvatili stvari što su bile rečene.

18:31 “Potom On uzme dvanaesticu u stranu i reče im” Ovo je još jedno od naviještanja Isusove smrti (usp. Lk 9:22.44; 17:25). Postoje smjieranja na Isusovu smrt u Jeruzalemu spomenuta u Evanđelju po Luki 5:35; 12:50; i 13:32-33.

▣ **“i sve što je pisano kroz proroke o Sinu Čovječjem bit će ostvareno”** Ovo upućuje na SZ-na proročanstva o patećemu, izdanome, umrlome, i uskrsnome Mesiji (usp. Post 3:15; Ps 22; 41:9; 118; Iz 53; Zah 9:9; 11:12-13). [Za “Sinu Čovječjem” vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 5:24: Sin Čovječji \(iz Knjige proroka Daniela 7:13\).](#)

18:32 Ovo je proročanstvo ispunjeno u Evanđelju po Luki 22:63.65; 23:11.

18:33 “treći dan” U židovskome računanju vremena svaki dio dana bio je računat kao puni dan. Isus je umro prije 18 sati u petak, prema tome, to je bio jedan dan. U grobu je bio čitavu subotu; to je bio drugi dan. On je uskrsnuo u neko vrijeme izlaska Sunca u nedjelju (sjetite se kako Židovi započinju svoj dan u 18 sati); to je bio treći dan.

18:34 Zabilježite tri usporedna izričaja. Za mene je vrlo ohrabrujuće znati kako niti učenici nisu u potpunosti razumjeli Isusova učenja i njihova značenja premda su živjeli s Njim i vidjeli Njegova čuda (usp. Lk 2:50; 9:45; 18:34).

▣ **“značenje ove izjave bijaše skriveno od”** Ovo je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIV. Mnoga od Isusovih učenja nisu imala smisla apostolima sve do nakon uskrsnuća (usp. Iv 12:16) i dolaska Duha na Pedeseticu (usp. Iv 14:26; 15:26; 16:13-15). Oni još nisu mogli vidjeti potpunost poruke Evanđelja jer je ono bilo toliko različito od onoga što su učili i očekivali.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:35-43

³⁵Dok se Isus približavao Jerihonu, slijepi čovjek bijaše sjedio na cesti proseći. ³⁶Sad čuvši mnoštvo kako prolazi, on započe ispitivati što to bijaše. ³⁷Oni mu rekoše da je prošao Isus iz Nazareta. ³⁸I on zazove, govoreći: “Isuse, Sine Davidov, imaj milosrđa nada mnom!” ³⁹Oni koji su vodili putom oštro su mu govorili da bude tiho; ali on nastavi vikati još više: “Sine Davidov, imaj milosrđa nada mnom!” ⁴⁰I Isus se zaustavi i zapovjedi da ga dovedu k Njemu; i kad on dođe blizu, On ga upita: ⁴¹“Što želiš od Mene da učinim za tebe?” I on reče: “Gospodine, ja želim ponovno dobiti svoj vid!” ⁴²I Isus mu reče: “Primi svoj vid; tvoja vjera učinila te zdravim.” ⁴³Odmah on ponovno dobije svoj vid i započe Ga slijediti, slaveći Boga; i kad svi ljudi vidješe to, oni dadoše hvalu Bogu.

18:35 “Dok se Isus približavao Jerihonu” Sinoptička Evanđelja imaju nekoliko varijacija o ovome istom izvješću: (1) Matej ima dva slijepca (usp. Mt 20:30) ili (2) Marko naziva ovoga Bartimej (usp. Mk 10:46). Ova prividna suprotivost glede mjesta, ulaska (Lk 18:35) ili izlaska (Mt 20:29; Mk 10:46) iz Jerihona, čini se da je obzirom na činjenicu kako su postojala dva Jerihona, stari grad i novi kojeg je izgradio Herod Veliki.

▣ **“slijepi čovjek”** Evanđelja zapisuju iscjeljenje mnogih slijepaca. SZ-no proročanstvo bilo je da će Mesija iscjeljivati slijepce (usp. Iz 29:18; 35:5; 42:7.15). Fizička sljepoća bila je metafora duhovne sljepoće (usp. Iz 42:18-19; 59:9-10; Iv 9).

18:37 “Isus iz Nazareta” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Isus Nazarećanin](#). Uncijalni grčki rukopis iz petoga stoljeća Bezae (D) ima Nazarećanin (usp. Lk 4:34; 24:19).

18:38 “Isuse, Sine Davidov, imaj milosrđa nada mnom” Ovo definitivno ima Mesijansko dodatno značenje povezano s 2. Knjigom o Samuelu 7 (usp. Lk 1:27.32; 2:4; Mt 9:27; 12:23; 15:22; 20:30.31; 21:9.15; 22:42).

18:39 “su mu govorili da bude tiho; ali on nastavi vikati još više” Ovo je primjer ustrajnosti spomenut u Evanđelju po Luki 18:1-8.

18:41 “Gospodine” Okvir podrazumijeva kako je ovo više nego samo politički naslov. Ovaj slijep čovjek nazvao je Isusa “Sine Davidov”. On je čuo o Isusu i djelovao je prema onome što je čuo.

18:42 “tvoja vjera učinila te zdravim” Ovaj izričaj sadrži dva ključna pojma Evanđelja:

1. vjera (*pistis*) – ovaj čovjek vjerovao je da mu Isus želi i bude mu pomogao i on je djelovao
2. zdrav (*sōzō*) – ovo je pojam uobičajeno preveden “spašen”. U SZ-u upućivao je na fizičko oslobođenje, kao i ovdje. To također označava duhovno spasenje, što je zasigurno suzvuk ovoga okvira (usp. Lk 7:50; 8:48; 17:19).

Ovaj susret otkriva Mesijanski vid Isusove službe i vjere ovoga slijepog prosjaka. Taj slijepi čovjek, koji nije imao ništa, primio je vjerom, sve (fizički i duhovno), dok je bogat, mladi vladar, koji je imao sve, izgubio sve što je konačno bilo važno.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je glavni teološki potisak parabole u Evanđelju po Luki 18:2-8?
2. Što je parabola o farizeju i grješniku namjeravala prenijeti nama u našem vremenu?
3. Raspravlja li NZ o spasenju djece?
4. Što je glavna istina parabole u farizeju i skupljaču poreza u Evanđelju po Luki 18:18-30?
5. Je li Evanđelje po Luki 18:19 NZ-ni dokaz da Isus Sebe nije smatrao Bogom?
6. Zašto učenici nisu razumjeli Isusove riječi o Njegovu raspeću i smrti kad im je On toliko često govorio o tome?

EVANĐELJE PO LUKI 19

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isus i Zakej 19:1-10	Isus dokazi u Zakejev dom 19:1-10	Zakej 19:1-10	Isus i Zakej 19:1-5 19:6-7 19:8 19:9-10	Zakej 19:1-10
parabola o deset funti 19:11-27	parabola o minama 19:11-27	parabola o funtama 19:11-27	parabola o zlatnim kovanicama 19:11-14 19:15-27	parabola o funtama 19:11-14 19:15-26 19:27
pobjedonosan ulazak u Jeruzalem 19:28-36	pobjedonosan ulazak 19:28-40	Posljednji tjedan (19:28 - 23:56) Nedjelja palmi /Cvjetnica 19:28 19:29-40	pobjedonosni pristup Jeruzalemu 19:28-31 19:32-33 19:34-36	Mesija ulazi u Jeruzalem 19:28-34 19:35-38
19:37-40			19:37-38 19:39 19:40	Isus brani Svoje učenike za njihovo priznavanje Njega 19:39-40
19:41-44	Isus plače nad Jeruzalemom 19:41-44	19:41-44	Isus plače nad Jeruzalemom 19:41-44	Isus plače nad Jeruzalemom 19:41-44
čišćenje Hrama 19:45-46	Isus čisti Hram 19:45-46	čišćenje Hrama 19:45-46	Isus ide u Hram 19:45-46	istjerivanje prodavača iz Hrama 19:45-46
19:47-48	19:47-48	19:47-48	19:47-48	Isus uči u Hramu 19:47-48

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:1-10

¹On uđe u Jerihon i bijaše prolazio njime. ²A tamo bijaše čovjek nazvan imenom Zakej; on bijaše starješina skupljača poreza i bijaše bogat. ³Zakej bijaše pokušavao vidjeti tko je Isus, a nije bio kadar zbog mnoštva, jer bijaše mali u rastu. ⁴Tako on potrči naprijed i uspne se na divlju smokvu zato da Ga vidi, jer On je morao proći toga dana. ⁵Kad Isus dođe do toga mjesta, On pogleda gore i reče mu: “Zakej, požuri i siđi, jer danas moram ostati u tvojoj kući.” ⁶I on požuri i siđe i primi Ga radosno. ⁷Kad oni to vidješe, svi *započеше* mrmljati, govoreći: “Otišao je da bude gost čovjeka koji je grješnik.” ⁸Zakej stane i reče Gospodinu: “Gle, Gospodine, pola od mojih dobara dat ću siromašnima, i ako sam prevario bilo koga u bilo čemu, vratit ću četiri puta više.” ⁹A Isus mu reče: “Danas je spasenje došlo u ovu kuću, jer on, isto tako, jeste sin Abrahamov. Jer Sin Čovječji došao je tražiti i spasiti ono što bijaše izgubljeno.”

19:1 “Jerihon” Jerihon je jedan od najstarijih drevnih gradova u svijetu. Smješten je oko devetnaest milja sjeveroistočno od Jeruzalema na zapadnoj strani rijeke Jordan blizu ušća Mrtvog mora. Bio je poznat po balzamu od drva i palmama datula (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 15.4.2). Antonije ga je jednom darovao Kleopatri. Očito je postojao jedan stari grad i novi grad, što je pomoglo objasniti očevidno nesuglasje u Sinopticima između “ulaska” (Lk 18:35; 19:1) i “izlasak” (Mt 20:29; Mk 10:46).

▣ **“bijaše prolazio njime”** Luka koristi ovaj pojam često. To je složenica od *dia* i *erchomai*. Ovdje je to IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA, što označava početak nekog djelovanja. Ovo isto GLAGOLSKO VRIJEME može naglasiti ponovljeno djelovanje u prošlo vrijeme, ali to značenje nema smisla u ovome okviru. Okvir, ne leksikoni ili grčka gramatika, ključ je za autorovu nakanu. Riječi i oblici imaju samo značenje u određenome književnom okviru.

Ovdje su neki primjeri o tome kako Luka koristi taj pojam:

1. “nastaviti”, Evandjelje po Luki 2:15 (usp. Djela 9:38)
2. “probiti se”, Evandjelje po Luki 3:35
3. “proći kroz”, Evandjelje po Luki 4:30
4. “širiti glasine na sve strane”, Evandjelje po Luki 5:15
5. “prijeći”, Evandjelje po Luki 8:22
6. “proći zajedno”, Evandjelje po Luki 9:4
7. “putovati kroz zemlju”, Evandjelje po Luki 9:6.

19:2 “Zakej” Ovo je hebrejski pojam u značenju “čist” ili “nedužan” (usp. BDB 269). On će ispuniti svoje ime u svom susretu s Isusom.

▣ **“on bijaše starješina skupljača poreza”** Pojam *architelōnēs* vrlo je neuobičajen i nije nađen u Septuaginti, *Koine* papirusu, ili grčkoj književnosti, ali čini se kako znači da je on bio porezni povjerenik za okružje Jerihona. Ovaj položaj kupio je od rimskih vlasti. Mjesni Židovi mrzili su i izopćili one koji su radili za Rim jer su im oni često, ako ne i uvijek, nametnuli veće poreze. Tako su si pribavljali svoje plaće.

▣ **“i bijaše bogat”** Iako je imao bogatstvo, on nije bio sretan. Čini se kako je on savršen primjer istine nađene u Evanđelju po Luki 18:24-27. Zakej je doslovno folija bogatome, mlađem vladaru iz Luke 18. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 12:21: Bogatstvo.](#)

19:3 “bijaše pokušavao vidjeti tko je Isus” Ovo IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME ovdje znači neprekidno djelovanje u prošlo vrijeme. Sveti Duh već je napravio Svoje djelo privlačenjem ovoga čovjeka.

▣ **“jer bijaše mali u rastu”** Ovaj pojam uobičajeno znači “doba /starost” (usp. Lk 2:52; Iv 9:21.23; Heb 11:11), ali u NZ-u može također značiti “rast” (usp. Lk 12:25; te moguće 2:52 i Ef 4:13; Mt 6:27). U ovome okviru izričaj može upućivati na rast ili visinu Zakeja ili Isusa, ali vjerojatnije Zakeja.

19:4 “on potrči naprijed i uspne se na divlju smokvu” Ovo je vrlo neuobičajeno za vrlo bogate Istočnjake. Njegov je ponos nestao. On je čuo da Isus prihvaća i druži se sa skupljačima poreza. Jedan je čak bio jedan od Njegovih bliskih suradnika (tj. Levi, Matej).

▣ **“divlju smokvu”** Ovo nije isto kao divlja smokva u Americi. To drvo je iz obitelji koprivnjača, što također uključuje dud i smokvu. U grčkome pojam *sukomorea* sastavljen je od “smokva” (*sukon*) i “dud” (*moron*). To je bilo veliko stablo s niskim granama, na koje se bilo lako popeti (usp. United Bible Societies, *Fauna and Flora of the Bible*, str. 179-182).

19:5 “On pogleda gore i reče mu: ‘Zakej, požuri i sidi’” Ovo je AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA (upotrijebljen u smislu IMPERATIVA) kombiniran s AORISTOM AKTIVNOGA IMPERATIVA što znači “sidi brzo”. Pitam se kako je Isus znao njegovo ime. Neki komentatori koriste Evanđelje po Ivanu 1:47-48 kao usporednicu o Isusovu nadnaravnome znanju.

▣ **“moram ostati u tvojoj kući”** Isus je imao Božanski sastanak s ovim čovjekom (uporaba *dei*). Ja sam vrlo radostan što je Isus ljubio izgnanike, i bogate i siromašne, muško i žensko, roba i slobodnjaka, Židova i pogana!

19:6 Zakej je bio iznenađen ali i ushićen! NET Biblija (str. 1864 fusnota 29) spominje da je “radost kao odaziv na ono što je Bog činio” osobina Evanđelja po Luki (usp. Lk 1:14; 2:10; 10:20; 13:17; 15:5.32; 19:37; 24:41.52).

19:7 “Kad oni to vidješe, svi započеше mrmljati” Ovo je još jedno IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Korijen riječi za “mrmljati” je od zujanja pčela (usp. Lk 5:30). Upotrijebljen je u Septuaginti za opis gramzljivosti (gundanja) Izraela (usp. Izl 15:24; 16:2.7.8; Br 14:2). Nađen je samo dva puta u NZ-u, i to jedino u Evanđelju po Luki (usp. Lk 15:2; 19:7). Mjesni Židovi osjećali su kako Isusovo druženje s grješnicima (onima nesposobnima ili onima koji se nisu htjeli držati Usmenih predaja) Njega čini obredno nečistim i teološki sumnjivim (tj. 5:30-32; 7:37-50; 15:1-2).

19:8 “Zakej stane i reče” Zakej je morao čuti mrmljanje! Ovo je njegova javna izjava o vjeroispovijedi, pokajanju, i obnovi kao znak da je žig novoga odnosa ljubavi i oprosta bio izgrađen s Bogom kroz ovaj susret s Isusom, Mesijom.

▣ **“pola od mojih dobara dat ću siromašnima”** Ovo je bio ogroman iznos novca. Bivanje ispravnim pred Bogom otvara nečije oči za potrebe siromašnih!

Neki misle kako ovo upućuje na njegova redovna djelovanja, kao što su bila od Kornelija (usp. Djela 10:2), ali u okviru čini se kako to upućuje na njegovo nagomilano bogatstvo. Ovaj je čovjek antiteza bogatašu iz Evanđelja po Luki 18.

▣ **“ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je istina. On je javno priznao da je varao ljude.

▣ **“vratit ću četiri puta više”** On je koristio SZ-no mjerilo iz Knjige Izlaska 22:1 i primjer iz 2. Samuelove 12:6 kao povrat zbog nasilne pljačke. To je bila daleko veća svota nego što su Levitski zakonik 6:5 i Brojevi 5:7 zahtijevali, gdje je kao povrat zahtijevana jedna petina više. Njegov povrat bio je dokaz promijenjenog srca, ne sredstvo za promjenu srca. Ova izjava, kombinirana s prijašnjim obećanjem, znači da on više nije bio bogat čovjek. Kakvo oprečje Evanđelju po Luki 18!

19:9 “A Isus mu reče: ‘Danas je spasenje došlo u ovu kuću’” Novi odnos s Bogom bio je dokazan promjenom stava i djelovanja ovog čovjeka, što je pogodilo čitavu obitelj (usp. Djela 10:2; 11:14; 16:15.31-33; 18:8). Ovo spasenje bila je sadašnja stvarnost (usp. 2. Kor 6:2), kao i buduće dovršenje.

Izričaj “u ovu kuću” podrazumijeva kako su ostali članovi proširene obitelji i sluge bili pod utjecajem Zakejeva obraćenja. Evangelizacija kućanstva nekoliko je puta viđena u Djelima apostolskim (usp. Djela 10:2; 11:14; 16:15.31-34; 18:8). Zapadnjački individualizam nije jedini biblijski obrazac.

▣ **“jer on, isto tako, jeste sin Abrahamov”** Očito on je već bio rasni Židov, ali sad kroz vjeru u Isusa, on je postao istinski Abrahamov potomak vjerom (usp. Rim 2:28-29; 3:22; 4:11-12; 10:12; Gal 3:9.26.28.29; 4:5.12; 5:6; 6:15). Njegovo rodoslovlje nije mu donijelo spasenje, ali njegova vjera, dokazana javnom vjeroispovijedi i obnovom, zasigurno jeste!

19:10 “Sin Čovječji došao je tražiti i spasiti ono što bijaše izgubljeno” Ovo može biti smjernje na Septuagintu u Knjizi proroka Ezekijela 34:16 i sigurno se odnosi na Evanđelje po Luki 1:68-79. To je teološki naglask parabola u Luki 15. To je također slično središnjem sažetku izjave Evanđelja po Marku (usp. Mk 10:45 i 1. Tim 1:15).

Teološki Isus je došao iz nekoliko razloga:

1. otkriti Oca
2. umrijeti za grijeh
3. dati obraćenim ljudima primjer što moraju slijediti.

U ovome okviru iskupiteljska tema je naglašena. Oba GLAGOLA “tražiti” i “spasiti” su AORIST AKTIVNIH INFINITIVA.

[Za “Sin Čovječji” vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Sin Čovječji.](#)

Riječ “izgubljeno” je PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA od *apollumi*, što znači uništiti. Ovdje je uporabljena kao metafora o trajnoj duhovnoj izgubljenosti (vidjeti Mt 10:6).

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 13:5: Uništenje \(*apollumi*\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:11-27

¹¹Kad oni bijahu slušali ove stvari, Isus nastavi govoriti parabolu, jer On bijaše blizu Jeruzalema, a oni pretpostavljahu da će se kraljevstvo Božje pojaviti odmah. ¹²Tako On reče: “Vlastelin ode u udaljenu zemlju kako bi primio kraljevstvo za sebe, i *onda* se vrati. ¹³I on pozva deset od svojih slugu, i dade im deset mina i reče im: ‘Poslušajte s ovim sve dok se ne vratim *natrag*.’ ¹⁴Ali njegovi su ga građani mrzili i poslali su izaslanstvo za njim, govoreći: ‘Mi ne želimo da ovaj čovjek vlada nad nama.’ ¹⁵Kad se on vrati, nakon primanja kraljevstva, on naredi da ove sluge, kojima je dao novac, budu pozvani k njemu tako da može znati koji su posao napravili. ¹⁶Prvi se pojavi, govoreći: ‘Gospodaru, tvoja mina stvorila je deset mina više.’ ¹⁷I on mu reče: ‘Dobro učinjeno, dobri slugo, zato jer si bio vjeran u varlo malo stvari, ti ćeš biti na vlasti nad deset gradova.’ ¹⁸Drugi dođe, govoreći: ‘Tvoja mina, gospodaru, stvorila je pet mina.’ ¹⁹I on mu reče isto tako: ‘I ti ćeš biti nad pet gradova.’ ²⁰Još jedan dođe, govoreći: ‘Gospodaru, ovdje je tvoja mina, što sam držao dalje u rupčiću; ²¹jer ja sam te se bojao, zato jer si ti zahtjevan čovjek; ti podižeš ono što nisi položio i žanješ ono što nisi sijao.’ ²²On mu reče: ‘Prema tvojim vlastitim riječima ja ću ti suditi, ti beskorisni slugo. Nisi li znao da sam ja zahtjevan čovjek, podižem ono što nisam položio i žanjem ono što nisam sijao?’ ²³Onda zašto nisi stavio moj novac u banku, i kad dođem, pokupio bih ga s kamatama?’ ²⁴Onda on reče promatračima: ‘Uzmite minu od njega i dajte je onome koji ima deset mina.’ ²⁵A oni mu rekoše: ‘Gospodaru, on *već* ima deset mina.’ ²⁶Ja vam kažem da svakome koji ima, više će biti dano, ali od onoga koji nema, čak ono što ima bit će oduzeto. ²⁷Ali ovi moji neprijatelji, koji nisu željeli mene da vladam nad njima, dovedite ih ovdje i ubijete ih u mojoj prisutnosti.”

19:11 “parabolu” Vidjeti Uvod u Evanđelje po Luki 8 za hermeneutička načela tumačenja parabola.

▣ Isus daje dva razloga za govorenje ove parabole u to vrijeme i na tome mjestu:

1. On je prilazio Jeruzalemu
2. mnoštvo je očekivalo trenutačan dolazak Kraljevstva.

Mnogi komentatori tvrde da Evanđelje po Luki naglašava zakašnjeli Drugi dolazak. Ova parabola jedan je dokaz (usp. Robert H. Stein, *The Method and Message of Jesus' Teachings*, str. 54-55).

▣ **“kraljevstvo Božje pojaviti odmah”** Židovi su očekivali samo jedan vrhunski Dolazak Božji u povijesti kroz Mesiju i uspostavu Doba pravednosti sa Židovima koji bi bili odgovorni! Mnogi su mislili kako će se to zbiti kad Isus dođe u Jeruzalem na Pashu. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje; i Posebnu temu u Luki 1:132: Ovo i dolazeće Doba.](#)

19:12 Ovo je slično Evanđelju po Mateju 25:14-30. Očevidno je Isus koristio iste teme i učenja u različitim okolnostima za različite svrhe.

NASB, NRSV, NJB   “Vlastelin”
NKJV   “izvjestan vlastelin”
TEV   “bio jednom neki čovjek”

Ova parabola uvedena je s *tis*, što je obično prevedeno “izvjestan”. Mnoge od Lukinih parabola su uvedene s ovom tekstualnom oznakom (usp. Lk 7:41; 10:30; 14:16; 15:11; 16:1.19; 19:12).

▣ “Vlastelin ode u udaljenu zemlju kako bi primio kraljevstvo za sebe, i *onda se vrati*” Mnogi povjesničari vide ovo kao smjerenje na smrt Heroda Velikog i na njegova sina Arhelaja koji ga je namjeravao naslijediti (usp. Lk 19:14, što je neuobičajena fusnota). Ovaj povijesni događaj zapisao je Josip Flavije u *Antiq.* 17.

19:13 “on pozva deset od svojih slugu” Iako je pozvao desetericu, samo su trojica posebice spomenuta. Pojam *doulos* označava slugu u kućanstvu.

▣ “i dade im deset mina” Ovo je grčki pojam *maneh* (semitska posuđena riječ *mena*), što je jednake vrijednosti kao stotinu *drahmi* (jedna šestina talenta). *Drahma* je isto vrijedna kao *denar*, što je bila dnevna plaća za radnika ili vojnika. Prema tome, ovo je bilo manje od jedne trećine godišnje plaće, to uopće nije bila velika svota. To bi moglo odražavati škrtnost ili štedljivost gospodara. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 7:41: Kovanice korištene u Palestini u Isusovo vrijeme.](#)

NASB, NRSV   “Poslušajte s ovim sve dok se ne vratim natrag”
NKJV   “poslušajte dok ne dodem”
TEV   “Vidite što možete zaraditi s ovim dok me nema”
NJB   “Trgujte s tim, dok se ne vratim”

Ovo je AORIST SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA (“poslušajte”) slijeđen PREZENTOM SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA (“dok me nema”). U Evanđelju po Ivanu 14:3 ovo je korišteno o Isusovu povratku. Gospodar je iskušavao vještine i vjerodostojnost svojih slugu. Dao im je neku odgovornost! On će ih pozvati da daju račun u neko neodređeno buduće vrijeme (usp. Lk 19:15-20).

19:17

NASB   “ti ćeš biti na vlasti nad deset gradova”
NKJV   “imati vlast nad deset gradova”
NRSV   “preuzeti odgovornost za deset gradova”
TEV   “postaviti ću te odgovornim nad deset gradova”
NJB   “imat ćeš upravu nad deset gradova”

Ovo je PERIFRASTIČKI PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA, što označava neprekidnu vlast.

19:20 “rupčiću” Moguće postoji aramejska zbrka između riječi “tlo /zemlja” (vidjeti usporednicu u Mt 25:25) i “rupčiću / maramici”. Prema običajima toga vremena ovaj je čovjek zakopao novac u zemlju zbog čuvanja. Međutim, ovaj je pojam upotrijebljen o odjeći u Evanđelju po Ivanu 11:44.

19:21 “jer ja sam te se bojao” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA, što označava ponovljeno djelovanje u prošlosti. Paralizirajući strah nije pobuda za učinkovito služenje.

NASB, NJB   “si ti zahtjevan čovjek”
NKJV   “ti si oštar čovjek”
NRSV   “ti si okrutan čovjek”
TEV   “ti si tvrd čovjek”

Ova grčka riječ upotrijebljena je u Septuaginti u 2. Knjizi o Makabejcima 14:30 za “okrutno”, “grubo”, ili “razdražljivo ponašanje”. U *Koine* papirusu upotrijebljena je za pretjeranoga, strogog, škrca i osobnost prema zakonu slova.

Ta je riječ samo dio parabole. Ni na koji način ne opisuje Krista na Dan suda (usp. 2. Kor 5:10).

19:22 Neki prijevodi čine ovaj stih pitanjem (NASB, NRSV, NJB, NIV), ali drugi ga vide kao potvrdu (NKJV, TEV, NAB).

19:24-26 Zapamtite ovo je blisko-istočna parabola, što često koristi hiperbolu. Pojediniosti priče ne smiju biti alegorizirane. Ove pretjerane izjave zasigurno su dio iznenađujućega obrta što označava glavnu točku parabole. Moguće je to analogno Evanđelju po Luki 8:18.

Središnji paradoks Evanđelja jeste taj da je spasenje besplatno u dovršenome djelu Mesije, ali stvarnost što ishodi iz toga jeste sve-koštajuća služba (usp. Ef 2:8-9.10). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 10:12: Stupnjevi nagrada i kazne.](#)

19:25 NKJV i NRSV stavljaju ovaj stih u zagrade jer ga neki drevni grčki tekstovi izostavljaju (MSS D, W, nekoliko rječnika, kao i neki Staro-latinski, Sirijski i Koptski prijevodi). UBS⁴ Odbor za prijevode ocjenjuje njegovo uključivanje kao “izvjesno”!

19:26 Pitanje je koliko daleko siliti pojediniosti ove (i svake) parabole. Moguće je poistovjetiti:

1. vlastelina kao Isusa (Lk 19:12)
2. sluge /robove (Lk 19:13) kao učenike
3. građane (Lk 19:14).

Ako je tako onda Evanđelje po Luki 19:26 predstavlja zanimljivo pitanje: “Je li sluga kažnjen ali ipak ostaje u obitelji” (usp. Lk 8:18; Mt 13:12; 25:29; Mk 4:25; 1. Kor 3:10-15; Juda 23)? Parabola o tlima (Mt 13; Mk 4; Lk 8) snažno sugerira kako se neki početno odazovu, ali ne ostaju. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:46: Apostazija \[otpadništvo\] \(aphistēmi\).](#)

Iako je nagađanje zanimljivo, uobičajeno parabole imaju jednu glavnu istinu ili barem jednu istinu vezanu na svaki lik. Često su pojediniosti samo dio priče. Vidjeti Uvod u Luku 8.

19:27 “Ali ovi moji neprijatelji, koji nisu željeli mene da vladam nad njima, dovedite ih ovdje i ubijete ih u mojoj prisutnosti” Ova izjava upućuje na Evanđelje po Luki 19:14. Točno kako se ljudi koji su odbacili vladavinu gospodara odnose prema sluzi /robu koji nije djelovao, neizvjesno je. Moguće su osuđene dvije skupine:

1. oni koji su odbacili vladavinu gospodara
2. oni koji odbijaju djelovati u službi gospodara.

Uvod u Luku 19:11 odnosi se na Isusov pobjedonosni ulazak u Jeruzalem. Ljudi i njihovi vođe odbacit će Isusa i biti odbačeni iz različitih razloga, u odnosu na #1. Zakej je potpuno bio prihvaćen i njegova djelovanja dokazuju to, što se odnosi na #2.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:28

²⁸Nakon što je On rekao ove stvari, On bijaše krenuo dalje, uzlazeći u Jeruzalem.

19:28 Ova podjela odlomka poklapa se s NRSV. To nastavlja Lukinu temu Isusova putovanja u Jeruzalem, što je započeta u Evanđelju po Luki 9:51 i ovdje završava u Njegovu pobjedonosnome ulasku.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:29-40

²⁹Kad se približio Betfagi i Betaniji, blizu gore koja je nazvana Maslinska, On posla dva učenika, ³⁰govoreći: “Idite u selo ispred vas; tamo, kad uđete, naći ćete vezano ždrijebe magarca na kojem još nitko nije sjedio; odvezite ga i dovedite ovdje. ³¹Ako vas itko zapita: ‘Zašto ga odvezujete?’ reći ćete: ‘Gospodin ga treba.’” ³²Tako oni koji bijahu poslani odoše i našu upravo tako kao što im je On rekao. ³³Dok su odvezivali ždrijebe magarca, njegov im vlasnik reče: “Zašto odvezujete ždrijebe magarca?” ³⁴Oni rekoše: “Gospodin ga treba.” ³⁵Oni ga dovedoše Isusu, i staviše svoje haljine na ždrijebe magarca i stave Isusa na njega. ³⁶Dok je On išao, oni bijahu prostirali svoje haljine po cesti. ³⁷Prije negoli se On približio, blizu padine Maslinske gore, čitavo mnoštvo učenika poče slaviti Boga radosno s jakim glasom za sva čuda što su vidjeli, ³⁸kličući: “BLAGOSLOVLJEN JE KRALJ KOJI DOLAZI U IME GOSPODINOVO; Mir u nebu i slava na visini!” ³⁹Neki od farizeja u mnoštvu rekoše Mu: “Učitelju, ukori Svoje učenike.” ⁴⁰Ali Isus odgovori: “Ja vam kažem, ako ovi utihnu, kamenje će vikati!”

19:29 “Betfagi” [Betfaga] Talmud kaže kako je to bilo predgrađe Jeruzalema. Točan je položaj neizvjestan. Ime znači “kuća nedozrelih smokava” (usp. Mt 21:1; Mk 11:1).

▣ **“Betaniji” [Betanija]** Ovo ime znači “kuća datulja” (usp. Mt 21:17; Mk 11:1). To je selo bilo udaljeno od Jeruzalema oko dvije milje na suprotnoj strani međe od koje je Maslinska gora bila dijelom. Kad je Isus bio u Jeruzalemu, On je obično ostajao u kući Marije, Marte, i Lazara, što se nalazila u Betaniji.

19:30 “naći ćete vezano ždrijebe magarca na kojem još nitko nije sjedio” Ovo je proročko (tipološko) ispunjenje Knjige proroka Zaharije 9:9 (usp. Mt 21:2). Mora biti zapamćeno da je magarac (mula, usp. 2. Sam 18:9; 1. Kr 1:33) bio kraljevski jahaći konj kraljeva Izraela. Blisko-istočni magarci bili su velike, dostojanstvene životinje (United Bible Societies, *Fauna and Flora of the Bible*, 2. izdanje, str. 5-7). To je bio znak Isusova kraljevskog roda, ne samo to da je On bio čovjek mira. Razlog zašto je to bilo ždrijebe magarca kojeg nitko nije jahao bio je taj što je kralj imao svoga vlastitog magarca kojeg nije jahao nitko drugi (usp. 1. Kr 1:33). Isus je ili već prije dogovorio (usp. Lk 19:31.33-34) za ovu životinju ili je koristio Svoje nadnaravno znanje.

19:31 “Ako” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICINALNE REČENICE, što označava moguće djelovanje.

19:36 “oni bijahu prostirali svoje haljine po cesti” Ovo je bio znak kraljevskoga dostojanstva (usp. 2. Kr 9:13). Luka ovdje ne spominje palmine grančice. Taj je događaj okarakteriziran kao “pobjedonosni ulazak u Jeruzalem” (usp. Mt 21:1-9; Mk 11:1-10; Iv 12:12-15).

19:37 “blizu padine Maslinske” M. R. Vincent, *Word Studies*, tom 1, str. 208, daje tipološki osvrt kako na ovoj hodočasničkoj cesti može nakratko vidjeti Jeruzalem kad mu se približava (Lk 19:37), ali potom je opet skriven za neko vrijeme. Stih 41 opisuje panoramski pogled zadnje padine dok bijeli, vapnenasti Hram ne dođe u puni vidokrug.

▣ **“(mnoštvo) učenika poče slaviti Boga radosno s jakim glasom za sva čuda što su vidjeli”** “Čitavo mnoštvo učenika” upućuje na:

1. učenike (usp. Lk 19:39)
2. one koji su putovali s njima
3. hodočasnike iz Galileje koji su se pridružili Isusu na putu za Jeruzalem (usp. Lk 19:39).

Ovo “sva čuda što su vidjeli” upućuje na Isusova prijašnja djelovanja od Evanđelja po Luki 9:51 kroz ovaj okvir, što su se dogodila na cesti za Jeruzalem.

19:38 “BLAGOSLOVLJEN JE KRALJ KOJI DOLAZI U IME GOSPODINOVO” Ovo je navod iz Psalma 118:26, ali promijenjen je:

1. “Kralj” zamjenjuje “onaj tko” (usp. Lk 13:35)
2. izostavlja “hosana” iz Evanđelja po Marku (usp. Mk 11:9-10 jer pogani nisu poznavali taj pojam).

Ovaj navod (i Mk) ne odgovara MT-u (Masoretskome tekstu) niti LXX-i (Septuaginti). Ovo je dio Aleluje (slave /hvale) psalama (Ps 113 - 118) što su tradicionalno bili:

1. navođeni kad su hodočasnici ulazili u Jeruzalem tijekom vremena Pashe
2. pjevani dok su se klali pashalni janjci u Hramu
3. pjevani prvoga dana Pashe (i na dane drugih glavnih Blagdana)
4. navođeni prije blagovanja tijekom tjedna Pashe (Ps 113 - 114) i nakon blagovanja (Ps 115 - 118).

Ja mislim kako se većina ovoga što je rečeno radilo svake godine, ali činjenica da su ljudi iz Jeruzalema i hodočasnici primjenjivali ovaj tekst posebno na Isusa iz Nazareta pokazuje da su oni razumjeli jedinstvenost Njegove Osobe i djela. To nije bila samo još jedna Pasha!

▣ **“Mir u nebu i slava na visini”** Ovaj izričaj nije dio Psalma 118:26. Bio je dijelom anđeoske poruke pastirima (usp. Lk 2:14). Obećani mir ima iznenađujuću iskusiteljsku cijenu koštanja (Golgota, usp. Iz 53).

19:39 “Neki od farizeja u mnoštvu rekoše” Ovo upućuje na:

1. farizeje koji su dali dobrodošlicu hodočasnici u Jeruzalemu
2. farizeje koji su bili dio hodočasnika što su putovali iz Galileje kroz područje Pereje u Jeruzalem za Blagdan Pashe
3. farizeje koji su bili u mnoštvu pokušavaju naći neki način za osuditi Isusa za bogohulje (usp. Luk 13:31; 14:1.3; 15:2; 16:14; 17:20; 19:39).

Isusov odgovor jasno potvrđuje Njegovo očitovanje Mesijanskoga ispunjenja u ovoj izjavi (usp. Lk 19:40).

19:40 “ako” Ovo je PRVI RAZRED KONDICINALNE REČENICE (koristi *ean*, usp. Djela 8:31).

▣ “kamenje će vikati” Ovo je možda poslovična izjava o prisutnome Božanskome sudu (usp. Hab 2:11). Može se odnositi na prirodne grčeve kod Božjega pristupanja (tj. pohođenja, usp. Lk 19:44).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:41-44

⁴¹Kad se On približi *Jeruzalemu*, On vidje grad i zaplače nad njim, ⁴²govoreći: “Ako bi ti znao ovoga dana, čak vi, stvari što se čine za mir! Ali sad one su skrivene od tvojih očiju.

⁴³Jer doći će dani nad tebe kad će tvoji neprijatelji postaviti prepreku protiv tebe, i opkoliti te i usidriti se na svakoj strani, ⁴⁴i oni će te razrušiti do zemlje i tvoju djecu unutar tebe, i oni neće ostaviti u tebi jedan kamen na drugome, jer ti nisi prepoznao vrijeme tvoga pohođenja.”

19:41 “On vidje grad i zaplače nad njim” Ovdje vidimo Isusa kako izražava ljudske osjećaje nad tragedijom Njegova odbacivanja od Svoga vlastitog naroda (usp. Lk 13:34-35). SZ-na uvjetovana obećanja su poništena; ostaje samo osuda!

19:42 “Ako” Ovo je nepotpun DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE (A. T. Robertson, *Word Pictures*, tom 2, str. 246). Židovsko vodstvo i većina stanovništva Jeruzalema (“čak vi”) nisu razumjeli važnost Isusova dolaska.

▣

NASB, NRSV

“stvari što se čine za mir”

NKJV

“stvari što se čine za tvoj mir”

TEV

“što je neophodno za mir”

NJB

“put k miru”

Ovo je prelomljena, nepotpuna rečenica. Isusovi osjećaji nad dolaskom osude nad Jeruzalem preplavili su Ga! Taj duhovni mir, mir s Bogom (to je igra riječi za “Jeruzalem”, BDB 436, “posjed mira”) dolazi jedino kroz vjeru u Krista. Isus je donio taj mir da su oni samo htjeli poslušati Njega i odazvati se (usp. Iz 48:18). Isus nije bio takva vrsta Mesije kakvog su oni očekivali, tako oni su Ga odbacili i takvom činidbom, zapečatili su svoju fizičku (uništenje Jeruzalema) i duhovnu (osobnu i skupnu izgubljenost) zlu sudbinu.

▣ “Ali sad one su skrivene od tvojih očiju” Ovo je AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA. Luka je spomenuo ovo u Evanđelju po Luki 9:45; 10:21; 18:34. To označava ili Božansku sljepoću (usp. Rim 11:7.25) ili je idiom izražavanja odbacivanja.

19:43-44 Ovo čini se upućuje na uništenje Jeruzalema (s pet opisnih izričaja SZ-noga osvajačkog rata, usp. Jer 6) provedenog od rimskoga vojskovođe Tita godine 70., kao i mogući nagovještaj događaja o eshatološkome Sudu (usp. Lk 21; Ps 2; Iz 29:1-4; Ez 38 - 39; Dn 9:24-27; Zah 13 - 14; Otk 20:7-10).

Biblija je jasna da razdoblje progonestva prethodi Drugome dolasku. Međutim, neki komentatori vjeruju da 70.-a godina u potpunosti ispunjava to proroštvo. Oni su nazvani preteristi. Dobar primjer ovog je od Johna Braya, *Matthew 24 Fulfilled*.

Drugi komentatori očekuju buduće doslovno ispunjenje što će pogoditi grad Jeruzalem i narod Izrael. Oni su nazvani pred-milenijanisti. Dvije dobre knjige su *Dispensationalism Today* od Charlesa C. Ryriea (reformirani dispencionalizam) i *Progressive Dispensationalism* od Blaisinga i Bocka (napredujući dispencionalizam). Postoje i mnogi koji su povijesni pred-milenijanisti, kao George E. Ladd, koji se drži sličnoga rasporeda kraja vremena.

Ovo može biti mnogostruko ispunjenje proročanstva, ali ja mislim da NZ poopćuje SZ-na proročanstva čime zemljopisni i/ili rasni Izrael nije više ključ Evanđelja. SZ-na proročanstva ispunjena su i sad uključuju sve ljude.

19:43 “doći će dani” Ovo je bio idiom korišten o: (1) eshatološkome dolasku mladoženje (usp. Lk 5:35) i (2) uništenju Jeruzalema (usp. Lk 23:29). Taj je idiom upotrijebljen u Septuaginti o Božjoj osudi nad: (a) Elijem i njegovom obitelji (usp. 1. Sam 2:31) i (b) Ezekijinim bahatim djelovanjima što je okretao u proročanstvo o uništenju Jude i Hrama od strane Babilona (usp. 2. Kr 20:17).

19:44 “jer ti nisi prepoznao” Ovo upućuje na Evanđelje po Luki 19:42 (DRUGI RAZRED KONDICIONALNA). Židovi su morali vidjeti dokaz u Isusovim riječima i djelovanjima što su ispunila SZ-no proročanstvo. Njihove dragocjene predaje zaslijepile su ih za istinu, doduše. Neka bi Bog imao milosrđa nad čitavom palom rasom Adama!

Iako Isus nikad posebice ne spominje zamisao o “Ostatku” od SZ-nih proroka, u stvarnosti, Njegovi učenici i sljedbenici bili su toga uvjerenja kako će proročki Ostatak biti od Izraela (usp. “malo stado” iz Lk 12:32). Čak ni u SZ-u Izrael kao cjelina nikad nije bio u “ispravnome” odnosu s YHWH-om. “Izgubljenost” iz Evanđelja po Luki 19:10 jamačno uključuje Izrael!

▣ **“vrijeme tvoga pohoda”** Iz SZ-a ovo vrijeme pohoda može biti za blagoslov ili za osudu (usp. Iz 10:3; 23:17; 24:22; 29:6, *episkopē* u LXX-i). U Evanđelju po Luki 1:68.78 i 1. Petrovoj poslanici 2:12 to je pohoda za blagoslov za vjernike, ali osuda za nevjernike (tj. Drugi dolazak). Mora biti zapamćeno da se odbijena Božja ljubav i milost okreću u Božji gnjev za odgovornost i Božji gnjev osude (usp. parabola iz Lk 19:11-27).

NASB

“i oni će te razrušiti do zemlje i tvoju djecu unutar tebe”

NKJV

“i razrušiti te, i tvoju djecu s tobom”

NRSV

“oni će te smlaviti do zemlje, tebe i tvoju djecu unutar tebe”

TEV

“oni će potpuno uništiti tebe i tvoje ljude unutar tvojih zidina”

NJB

“oni će smlaviti tebe i tvoju djecu unutar tvojih zidina do zemlje”

Smrt djece može biti smjeranje na Psalam 137:8-9, gdje je upotrijebljen posve isti GLAGOL u Septuaginti. GLAGOL doslovno znači “razrušiti” (usp. Iz 3:26), ali dobio je metaforičko značenje “baciti /tresnuti na zemlju” (usp. Hoš 10:14; Nah 3:10). Ovaj GLAGOL pojavljuje se jedino ovdje u NZ-u. Kao što je spasenje utjecalo na Zakejevu obitelj (usp. Lk 19:9), tako je također, osuda skupno iskustvo (tj. svi žitelji Jeruzalema, usp. Luke 19:44-45).

Ja često razmišljam o tome skupnom vidu biblijske vjere, budući sam odrastao u zapadnjačkoj kulturi, kulturi usredotočenoj na pojedinca. Međutim, Biblija govori o osudi trećega i četvrtoga naraštaja (usp. Pnz 5:9), ali i o zavjetnoj odanosti tisućama naraštaja (usp. Pnz 5:10; 7:9)! To mi je pomoglo u mom pouzdanju da će Bog raditi s mojom djecom i njihovom djecom (ali to ne uklanja osobni odabir i posljedice).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:45-46

⁴⁵Isus je ušao u hram i počeo istjerivati one koji bijahu prodavali, ⁴⁶govoreći: “Pisano je: ‘A MOJ DOM BIT ĆE DOM MOLITVE’, ali vi ste ga napravili RAZBOJNIČKOM JAZBINOM.”

19:45 “Isus je ušao u hram i počeo istjerivati one koji bijahu prodavali” Ovo je čini se proročko ispunjenje Knjige proroka Malahije 3:1-2 (“iznenada” je kombinirano s “osuda”). Evanđelje po Ivanu 2:13 i dalje zapisuje čišćenje Hrama ranije u Isusovoj službi, dok Sinoptici zapisuju čišćenje u zadnjem tjednu Njegove službe. Zbog tematske uređenosti i slobode četiri pisca Evanđelja, neizvjesno je jesu li bila samo jedno ili dva čišćenja Hrama. Saduceji su posjedovali trgovačka prava na Maslinskoj gori i u dvorištu za pogane. Oni su varali ljude: (1) sa svojim zelenaškim pristojbama za mijenjanje običnih kovanica u tirske šekel i (2) svojim brzim diskvalifikacijama žrtvenih životinja što su bile dovedene od kuće. Žrtvene životinje dostupne preko ovih trgovaca bile su vrlo skupe.

Ovo djelovanje Isusa:

1. otkriva Njegovu vlast
2. otkriva pokvarenost u Božjem domu
3. zapečaćuje Njegovu smrt od židovskih vođa (saduceja, herodijevaca, i farizeja, usp. Lk 19:47).

19:46 “Pisano je” Ovo je idiom za Pismo. Točno zašto Luka nije naveo čitav odlomak (usp. Iz 56:7), što ima nastavak (i u MT-i i LXX-i), “za sve narode” neizvjesno je, jer čini se kako to odgovara njegovoj ponavljajućoj temi Evanđelja po Luki o sveopćoj Božjoj ljubavi kroz Isusa za sve ljude (od kojih je Zakej izravan primjer).

▣ **“ali vi ste ga napravili RAZBOJNIČKOM JAZBINOM”** Isus kombinira Knjigu proroka Izaije 57:6 s Jeremijom 7:11 (“jazbina razbojnika”). Jeremija 7 čuvena je proročka hramska propovijed naslovljena onima koji se pouzdaju u Hram umjesto u YHWH-u.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:47-48

⁴⁷I On je poučavao dnevno u hramu; ali glavari svećenički i pisari i vodeći ljudi među narodom bijahu pokušavali uništiti Ga, ⁴⁸ali nisu mogli naći ništa što bi mogli učiniti, jer su svi ljudi upijali svaku riječ što je On rekao.

19:47 “On je poučavao dnevno u hramu” Ovo je PERIFRASTIČKI IMERFEKT. Isus je redovito poučavao javno tijekom zadnjega tjedna Svoga života. Dio područja Hrama bilo je određeno za poučavanje. Bilo je poznato kao Salamonov trijem i okruživalo je dvorište za žene, prema tome, svi posjetitelji Hrama (židovski muškarci i žene, kao i pogani) mogli su Ga čuti.

19:48 Ovaj stih je vrhunac neprijateljstva što započinje u Evandjelju po Luki 6:11 i 11:53-54. Vrlo je tužno, vođe su odbacili slušati Isusa jer su bili ugroženi Njegovom popularnošću. Međutim, Njegova popularnost nikad nije potrajala jer je svjetina čula poziv na potpunu predanost i službu što je bila zahtijevana a oni nisu bili voljni platiti cijenu. Vođe su željeli drukčije Evandjelje a narod je želio lakše Evandjelje!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Usporedite stav Zakeja u Evanđelju po Luki 19:1-10 sa stavom bogatoga mladog vladara u Luki 19:18-23.
2. Što je središnja teološka istina parabole nađene u Evanđelju po Luki 19:12-27?
3. Što je važnost Pobjedonosnoga ulaska?
4. Zašto je Isus očistio Hram? Zašto su Mu religijski vođe dopustiti očistiti Hram? Koliko je puta On očistio Hram?

EVANĐELJE PO LUKI 20

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isusova vlast dovedena u pitanje 20:1-8	Isusova vlast dovedena u pitanje 20:1-8	o Isusovoj vlasti 20:1-8	pitanje o Isusovoj vlasti 20:1-2 20:3-4 20:5-7 20:8	Židovi propitkuju Isusovu vlast 20:1-8
parabola o vinogradu i zakupcima 20:9-19 (17)	parabola o pokvarenim vinogradarima 20:9-19 (17)	parabola o vinogradu 20:9-19 (17)	parabola o zakupcima u vinogradu 20:9-15a 20:15b-16a 20:16b 20:17-18 (17) pitanje o plaćanju poreza 20:19-22	parabola o pokvarenim zakupcima 20:9-15a 20:15b-18 (17) 20:19 o danku caru 20:20-25
plaćanje poreza Caru 20:20-26	farizeji: je li zakonito plaćati porez Caru? 20:20-26	plaćanje poreza Caru 20:20-26	20:23-24a 20:24b 20:25 20:26	20:26
pitanje o uskrsnuću 20:27-40	saduceji: što je s uskrsnućem? 20:27-40	pitanja o uskrsnuću 20:27-33 20:34-40	pitanje o uskrsnuću od mrtvih 20:27-33 20:34-38 20:39-40	uskrsnuće mrtvih 20:27-33 20:34-38 20:39-40
pitanje o Davidovu Sinu 20:41-44 (42b-43)	Isus: kako može David zvati svoga potomka Gospodinom? 20:41-44 (42b-43)	Davidov Sin 20:41-44 (42b-43)	pitanje o Mesiji 20:41-44 (42b-43)	Krist nije samo Sin nego i Davidov Gospodin 20:41-44 (42b-43)
pisari prokazani 20:45-47	čuvati se pisara 20:45-47	o ponosu i poniznosti 20:45-47	Isus upozorava protiv učitelja Zakona 20:45-47	pisari osuđeni od Isusa 20:45-47

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobroga biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI U EVANĐELJE PO LUKI 20:1-47

Ovo poglavlje nizovi su sukoba.

- A. Religijski vođe napadaju Isusa:
1. svećenički glavari, pisari, i starješine (tj. Sanhedrin) postavljaju ključna pitanja o izvoru Isusove vlasti, Evanđelje po Luki 20:1-8
  2. Sanhedrin šalje uhode da Ga pokušaju uhvatiti postavljajući sporna, politička pitanja što bi morala osigurati optužbe koje bi se mogle predočiti rimskim vlastima, Evanđelje po Luki 20:19-26
  3. saduceji postavljaju teološko pitanje vezano na uskrsnuće, Evanđelje po Luki 20:27-40.
- B. Isus izaziva napadače:
1. On na pitanje Sanhedrina odgovara:
    - a. s pitanjem, Evanđelje po Luki 20:3-8
    - b. s parabolom o Božjem odbacivanju Izraela i njegova vodstva, Evanđelje po Luki 20:9-18
  2. On odgovara onima koji Ga pokušavaju uhvatiti sa spornim političkim pitanjem sa snažnim, praktičkim odgovorom vezanim na ljudsku odgovornost prema Bogu i vlasti, Evanđelje po Luki 20:23-25
  3. On odgovara na prijevaru saduceja, smiješnim pitanjem o leviratskome (šogor) braku postavljajući im pitanje, Evanđelje po Luki 20:41-44
  4. On odgovara svima njima ozbiljnim upozorenjem svjetine, Evanđelje po Luki 20:45-47.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:1-8

¹Jednoga od dana dok On bijaše učio ljude u hramu i propovijedao Evanđelje, svećenički glavari i pisari sa starješinama suprotstaviše se *Njemu*, ²i oni kazivahu, govoreći Mu: “Reci nam kojom vlašću činiš ove stvari, ili tko je taj koji Ti je dao ovu vlast?” ³Isus odgovori i reče im: “Ja ću vam također postaviti pitanje, i recite Mi: ‘Je li krštenje Ivanovo od neba ili od ljudi?’” ⁵Oni umovaše među sobom, govoreći: “Ako kažemo: ‘Od neba’, On će reći: ‘Zašto mu niste vjerovali?’” ⁶Ali ako kažemo: ‘Od ljudi’, svi ljudi kamenovat će nas nasmrt, jer oni su uvjereni da Ivan bijaše prorok.” ⁷Tako oni odgovoriše da ne znaju odakle *ona dode*. ⁸A Isus im reče: “Niti vam Ja neću reći kojom vlašću činim ove stvari.”

20:1 Ovaj uvodni izričaj pokazuje da je Isus ponovljeno i redovito učio javno. On je otkrivao istinu svakome tko je želio doći, slušati, i primiti. Kršćanstvo je otvoreno za sve. Ne postoji zahtijevana akademska diploma ili posebni pozivi. Tko god će doći na Božju gozbu istine može jesti (usp. Iz 55:1-13). Budite pozorni od posebnih učitelja, govornika, i propovjednika koji tvrde kako imaju tajna znanja ili poseban uvid! Ne postojte gurui ili iluminati u biblijskome kršćanstvu!

▣ **“svećenički glavari i pisari”** Ovo je službena oznaka za Sanhedrin, što je bio Vrhovni sud Židova sastavljen od sedamdeset vođa u Jeruzalemu. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:22: Sanhedrin.](#)

NASB, NKJV
NRSV, TEV
NJB

“suprotstaviše se Njemu”
“dodoše”
“pojaviše se”

Luka koristi grčku riječ *ephistēmi* često u svojim pisanjima, ali u ostatku NZ-a nađena je jedino u Pavlovim pisanjima. Ona ima nekoliko suzvuka:

1. pristupiti iznenada, Evanđelje po Luki 2:9; 21:34; 24:4; Djela apostolska 12:7; 23:27
2. napadati, Evanđelje po Luki 20:1 (i moguće Lk 10:40); Djela apostolska 4:1; 6:12; 17:5
3. pojaviti se, Djela apostolska 10:17; 11:11; 23:11.

Zapamtite da okvir, ne prije postavljena odredba, određuje značenje. Riječi imaju semantičke dosege i jedino okvir (rečenice, odlomka) može naznačiti na koji je mislio izvorni autor.

Ove religijske vođe (Sanhedrin je bio nadziran od saduceja) bili su zabrinuti zbog Isusove popularnosti i Njegova čišćenja Hrama (usp. Lk 19:45-46). Isus se suprotstavljao njihovoj vlasti (Hram) sa Svojom vlastitom vlašću (On je bio Novi hram Božji, usp. Mt 26:41; 27:40; Mk 14:58).

20:2 “Reci nam kojom vlašću činiš ove stvari, ili tko je taj koji Ti je dao ovu vlast” Ovo pitanje o vlasti (*exousia*) središnje je pitanje kroz kojeg ljudi moraju promišljati:

1. o Bogu (svjetovne religije)
2. o Bibliji (svete knjige)
3. o Isusu iz Nazareta (svete osobe).

Ljudi su neizlječiva religijska stvorenja, ali tko govori istinu?

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:6: Vlast \(*exousia*\).](#)

20:3 “recite Mi: ‘Je li krštenje Ivanovo od neba ili od ljudi’” Isusovo suprotno pitanje pita ih o izvoru Ivanove vlasti za krštenje Židova (usp. Iv 1:19-25). Ivan Krstitelj prethodno je svjedočio za Isusovu Osobu i vlast (usp. Lk 7:18-23; Iv 1:29). Ako bi na pitanje odgovorili potvrdno, mogli bi imati svoj odgovor o Isusovoj vlasti. Niti Ivan ni Isus nisu bili službeni pisari ili učitelji. Ipak obojica su pokazivali Božju silu i vlast, što su ljudi prepoznali i potvrdili. Pitanje o vlasti nije samo teološko pitanje, nego i praktično pitanje o pobudama, djelovanjima, i ishodima. Isusova vlast bila je jasno otkrivena u Njegovu životu, učenjima, i djelovanjima.

20:5 “Ako kažemo: ...” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što označava moguće djelovanje (kao što je u Lk 20:6). Osobni interes, ne istina, bila je glavna ljudska poteškoća u njihovim prosuđivanjima.

20:6 “svi ljudi kamenovat će nas” Iako se ovaj GLAGOL (FUTUR AKTIVNOGA INDIKATIVA) ne pojavljuje u Septuaginti, to je SZ-ni odgovor na blasfemiju (usp. Lev 24:14-23; Br 15:35-36; Pnz 13:1-5; 21:21). Govorenje istine bilo je važno. Laganje ili krive izjave imale su ozbiljne posljedice, posebice za one koji su tvrdili da govore za Boga.

▣ **“jer oni su uvjereni da Ivan bijaše prorok”** Pojam “uvjereni” je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIVNI. Ljudi su bili posve uvjereni da je Ivan Krstitelj prorok (usp. Mt 21:26). On je bio zadnji SZ-ni prorok koji je ispunjavao proročanstva o Iliji iz Knjige proroka Malahije 4:5.

20:7 Oni su zaobišli pitanje. Imali su neko mišljenje, ali javno bi se mogli izložiti pogibelji. Iskrenost je bila ublažena sebičnim interesom. Isus je odbio odgovoriti ovim licemjerima (usp. Lk 20:8). Oni nisu željeli istinu; oni nisu tražili obavijest, nego su tražili prigodu da Ga optuže i napadnu zbog svoga sebičnog interesa!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:9-18

⁹I On započe kazivati ljudima ovu parabolu: “Čovjek je zasadio vinograd i dao ga u zakup vinogradarima, i ode na putovanje na dugo vrijeme. ¹⁰U vrijeme žetve on posla slugu vinogradarima, tako da mu oni mogu dati nešto od ploda vinograda; ali vinogradari ga istuku i otposlaše ga praznih ruku. ¹¹I on posla opet drugog slugu; i oni istukoše i njega i sramotno postupiše s njim i otposlaše ga praznih ruku. ¹²I on posla i trećega slugu; i njega također izranjavaše i izbaciše. ¹³Vlasnik vinograda reče: ‘Što ću učiniti? Poslat ću svoga ljubljenog sina; moguće će poštivati njega.’ ¹⁴Ali kad ga vinogradari vidješe, oni umovaše jedan s drugim, govoreći: ‘Ovaj je baštinik; hajdemo ga ubiti tako da baština bude naša.’ ¹⁵Tako oni ga izbaciše iz vinograda i ubiše ga. Što će, onda, vlasnik vinograda učiniti njima? ¹⁶On će doći i uništiti ove vinogradare i dati vinograd drugima.” Kad su to čuli, oni rekoše: “Nikad to ne bilo!” ¹⁷Ali Isus ih pogleda i reče: “Što je onda to što je pisano: ‘KAMEN ŠTO GRADITELJI ODBACIŠE, TAJ POSTADE GLAVNI UGAONI KAMEN’?” ¹⁸Svatko tko padne na taj kamen bit će razbijen u komade; ali onaj na koga on padne, raspršit će ga kao prašinu.”

20:9 Ovo ima usporednicu u Evandelju po Marku 12:1-12 i Mateju 21:33-46.

▣ **“I On započe kazivati ljudima ovu parabolu”** Vidjeti Uvod u Evandjelje po Luki 8 za korisne smjernice o tumačenju parabola. Ova parabola upućuje ili na:

1. narod Izraela (usp. Iz 5)
2. ili na židovsko vodstvo (usp. Lk 20:19).

Ovo je najjače odbacivanje judaizma prvoga stoljeća u NZ-u. Odbacivanje Isusa jeste odbacivanje Boga (usp. 1. Iv 5:10-12). To je teško, šokantno, kulturološki neprihvatljivo (post-modernističko), ekskluzivističko učenje, ali ono je istinito (ako je NZ nadahnut)!

▣ **“Čovjek je zasadio vinograd”** U Markovoj usporednici (Mk 12:1-11) Marko (koji zapisuje i uređuje Petrove propovijedi u Rimu) uvodi parabolu s navodom iz Septuaginte u Knjizi proroka Izaije 5:1-2. Vinova loza bila je jedan od simbola za narod Izraela (kao što je bilo smokvino stablo u Mt 21:18-22 i Mk 11:12-14.20-25, ali ne u Lk).

Teško je odrediti je li Bog odbacio:

1. Izraelove nezakonske, ne-aronovske velike svećenike
2. Izraelov samo-pravednički legalizam
3. nevjeru čitavog naroda.

Postoji grčka rukopisna varijanta u ovome stihu. Neki rukopisi (MSS A i W, kao i Sirijske i Armenijske verzije te Diatessaron) dodaju *tis* (izvjestan čovjek). Luka često koristi *tis* za uvod parabola (usp. Lk 7:41; 10:30; 12:16; 14:16; 15:11; 16:1.19; 19:12). To nedostaje u MSS α , B, L, i Vulgati te Koptskim verzijama, kao i u grčkim tekstovima što su koristili Origen i Augustin. UBS⁴ to uključuje u zagradama i daje njegovu uključivanju ocjenu “C” (poteškoća u odlučivanju).

▣ **“na dugo vrijeme”** Ovo je književni idiom jedinstven Lukinim pisanjima (usp. Lk 8:27; 23:8; Djela 8:11; 14:3; 27:9).

20:10 Ova parabola odražava kulturološki očekivani odnos zemljoposjednika /zakupca ratara u prvome stoljeću Palestine. Zemljoposjednik je primio dio prinosa s polja.

▣ **“ga istuku i otposlaše ga praznih ruku”** Ovdje je “iznenađenje” ili neočekivani preokret parabole (usp. Lk 20:11-12.15). Ovaj ponovljeni odgovor od zakupca ratara morao je biti svakome šokantan!

20:12 “izranjavaše” Iz ove grčke riječi dobivamo englesku riječ “trauma”. Jedino je Luka liječnik koristi u NZ-u (usp. Lk 10:34; 20:12; Djela 19:16).

20:13.15 “svoga ljubljenog sina ... oni ga izbaciše iz vinograda i ubiše ga” Ove dvije izjave odnose se izgleda na posebnost života Isusa iz Nazareta u rukama religijskih vođa (tj. Moj Ljubljeni Sin, usp. Lk 3:22; 9:35; Mt 3:17; 17:5; Mk 9:7)! Isus je bio ubijen van zidina Jeruzalema.

20:16 “dati vinograd drugima” Ova riječ čini se upućuje na pogane (usp. Rim 11; Iv 10:16).

▣ U Markovoj usporednici Isus postavlja pitanje svjetini (usp. Mk 12:9). Njihov odgovor zapečatio je njihovu vlastitu sudbinu!

☐	
NASB	“Nikad to ne bilo!”
NKJV	“Jamačno ne!”
NRSV	“Nebo zabranilo!”
TEV	“Zasigurno ne!”
NJB, REB	“Bog zabranio!”
NIV	“Nikad ovo ne bilo!”
NET Biblija	“Nikad se ovo ne dogodilo!”

Ovo je doslovno “Neka ne bude” (niječni AORIST SREDNJEGA [deponent] OPTATIVA), toliko uobičajen kod Pavla (posebice u Rimu), ali upotrijebljen jedino ovdje u Evanđeljima. Luka mora da je to često čuo u Pavlovu učenju /propovijedanju.

Postoje dva načina tumačenja ovoga:

1. židovski vođe znali su da Isus govori izravno njima (usp. Mt 21:45)
2. ovo upućuje na spontanu provalu svjetine, koja je u Evanđelju po Marku 12:9 šokirana djelovanjima pokvarenih zakupaca, ne sa zemljoposjednikom koji je dao svoj vinograd drugim zakupcima.

Oni su odgovorili s idiomom što je AORIST SREDNJEGA [deponent] OPTATIVA (želja ili molitva). Ovaj je izričaj nađen nekoliko puta u Septuaginti (usp. Post 44:17; Jš 22:29; 24:26; 1. Kr 20:3). Ovo je jedino mjesto njegova pojavljivanja u Evanđeljima. Pavao koristi taj isti rijeđak oblik često (usp. Rim 3:4.6.31; 6:2.15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1. Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Isusova parabola potpuno je šokirala ove religijske vođe. Ova osuda i prijenos SZ-nih obećanja od Izraela na druge bilo je za njih previše za čuti!

20:17 “Što je onda to što je pisano” Ovaj stih navod je iz Septuaginte u Psalmu 118:22, što je dio Aleluja Psalama, navođenih tijekom Pashe. Naglasak ovoga odlomka jeste na jednome (Isusu) kojeg su oni smatrali nedostojnim da postane njihov poglavar i glavni vođa i Spasitelj. Ovaj SZ-ni navod navještaj je da će Mesija biti odbačen od Izraelovih vođa.

☐ “KAMEN” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Ugaoni kamen.](#)

20:18 “Svatko tko padne na taj kamen” Zabilježite da vlastiti odabiri i djelovanja osobe uništavaju tu osobu. Ovo je očevdno smjeranje na Mesiju. Odbacivanje Isusa ishodi u bivanju odbačenim od Boga!

☐ “bit će razbijen u komade” Ovo je FUTUR PASIVNOGA INDIKATIVA riječi upotrijebljene nekoliko puta u Septuaginti u okvirima Suda (usp. Suci 5:26; 9:53; Ps 110:5; i Mih 3:3).

☐ “ali onaj na koga on padne, raspršit će ga kao prašinu” Nevjera ima vječne posljedice (usp. Iz 8:14-15; Dn 2:34-35). Ovaj “svatko” i “koga (god)” izražava istinu da je Sud za bilo koga i za sve koji odbacuju Božjega predstavnika, Mesiju, bez obzira na položaj, nacionalnost, ili čin.

☐ “kao prašinu” Ova je riječ bila korištena o vijanju žita kako bi se uklonila ljuska koju je tako raspršivao vjetar. To je također zamisao o Sudu iz Septuaginte (usp. Iz 17:13; 30:22.24; 41:16; Jer 30:27; Am 9:9).

Stih 18 morao je biti kristalno jasan židovskim vođama koji su ga čuli. Potpun, totalan, i konačan Sud dolazi na vas!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:19-26

¹⁹Pisari i glavari svećenički pokušavahu položiti ruke na Njega u taj isti čas, ali oni se bojahu ljudi; jer shvatiše da je On rekao ovu parabolu protiv njih. ²⁰Tako oni su Ga promatrali, i poslali su uhode koji su se pretvarali da su pravedni, zato da Ga mogu uhvatiti u nekoj izjavi, kako bi Ga mogli predati vlasti i ovlasti upravitelja. ²¹Oni su Ga ispitivali, govoreći: “Učitelju, mi znamo da Ti govoriš i učiš ispravno, i Ti nisi nijedan od njih, nego učiš putu Božjem u istini. ²²Je li zakonito za nas plaćati poreze caru, ili nije? ²³Ali On otkri njihovu prijevaru i reče im: ²⁴“Pokažite Mi denar. Čiju sličnost i natpis ima?” Oni rekoše: “Carevu.” ²⁵I On im reče: “Onda platite caru stvari što su careve, a Bogu stvari što su Božje.” ²⁶I oni nisu bili kadri uhvatiti Ga u govoru u prisutnosti ljudi; i bivajući začuđenima Njegovim odgovorom, oni ušute.

20:19 “Pisari i glavari svećenički pokušavahu položiti ruke na Njega u taj isti čas” Oni su jasno razumjeli Isusove riječi osude. Značenje ove parabole uopće nije bilo skriveno od njih (usp. Mt 21:45). Ova parabola i čišćenje Hrama zapečatilo je Isusovu smrt.

▣ **“ali oni se bojahu ljudi”** Oni su se bojali ili: (1) gnjeva ljudi (usp. Lk 20:6; 22:2) ili (2) reakcije Rima na nered (usp. Lk 20:20). U ovome okviru #1 najbolje je.

▣ **“jer shvatiše da je On rekao ovu parabolu protiv njih”** Očito su ovi religijski vođe shvatili da je prethodna parabola bila posebno naslovljena na njih (usp. Mt 21:45).

20:20 “oni su Ga promatrali” Pojam znači pazljivo čekati na priliku (usp. Lk 6:7; 14:1). Iz Evanđelja po Mateju 22:15-16 i Marku 12:13 učimo o ovome nevjerojatnome savezu između farizeja i herodijaca.

▣ **“uhode”** Ovo je bilo “netko skriven leži na čekanju” ili “zasjeda” (usp. LXX za Jš 8:9; Ez 35:5; 1. Mak 10:52). To je bio SZ-ni idiom za ubojstvo s predumišljajem.

▣ **“pretvarali da su pravedni”** Ovo je bila kazališna riječ za “glumiti” ili hipokrizija (usp. LXX za Job 34:30; 36:13; 2. Mak 5:25; 6:21.24.25).

▣ **“vlasti i ovlasti upravitelja”** Pojam “upravitelja” upućivao je na rimskoga vladara (usp. Mt 27:2; Lk 2:2; 3:1). Ovo znači da su ove uhode morale podići političku optužbu, ne raspravu o Mojsijevskome Zakonu.

Sanhedrin nije imao službenu vlast donošenja smrtno osude. Od vremena do vremena oni su sudjelovali u nasilju nekoga skupa kako bi uklonili ljude koji su im prijetili, kao što je bio Stjepan u Djelima apostolskim 7.

Isus je bio optužen za blasfemiju i morao je biti kamenovan. Međutim, temeljeno na prokletstvu iz Ponovljenoga zakona 21:23, gdje su pisari Isusova vremena vjerovali da bivanje razapetim znači biti proklet od Boga, oni su željeli da Isus, ovaj Mesijanski licemjer, bude razapet!

Ja mislim da je ovo jedan od razloga što je Pavao imao takvu poteškoću s time da Isus jeste obećani Mesija, ali nakon osobnoga susreta s Isusom na cesti za Damask (Djela 9), on je vidio da je Isus postao “prokletstvo” za nas (usp. Gal 3:13).

[Za “vlast” vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:2: Archē.](#)

20:21 “Ti nisi nijedan od njih” Ovo je doslovno “podići lice”. To je izvorno značilo sudski favoritizam od hebrejskoga suca koji bi dignuo lice osobe koja je bila optužena prije izricanja presude.

Oni su se pokušavali koristiti laskanjem kako bi prevarili Isusa da kaže neku kompromitirajuću izjavu o rimskome oporezivanju.

▣ **“putu Božjem”** Istina je personificirana kao netko tko slijedi primjeren put (usp. Ps 119:105; Izr 6:23; također zabilježite Ps 16:11; 139:24). Prvi naslov za Crkvu u Djelima apostolskim bio je “Put” (usp. Djela 9:2; 19:9.23; 22:4; 24:14.22).

Božja istina nije skrivena ili nije ju teško naći. To je jasno određen način života. Poteškoća je ljudska poslušnost!

20:22 “Je li zakonito” Ovo podrazumijeva “je li zakonito po zapovijedima Božjim?”. Oni su postavili političko pitanje pod krinkom religijskoga pitanja.

▣ **“poreze”** I Evanđelje po Mateju (Mt 22:27) i Marku (Mk 12:14) imaju “glavarinu” (*kēnsos*). To je bio godišnji osobni porez na muškarce između četrnaeste i šezdeset i pete godine starosti i žene između dvanaest i šezdeset i pet godina (usp. James S. Jeffers, *The Greco-Roman World*, str. 143). To je bio jedan *denar* i išao je u carevu riznicu.

Luka ima *phoros* (Lk 20:22; 23:2; također Pavao u Rim 13:6.7), obično prevedeno “danak”. Rimski porezi bili su glavna kost sukoba sa zelotima. Židovski vođe nadali su se uhvatiti Isusa na rogovima dvojbe između ljudi (zelota i narodnoga mišljenja) i Rima.

20:23 “On otkri njihovu prijevaru” Vidjeti usporednicu u Evanđelju po Mateju 22:18.

20:24 “Pokažite Mi denar” Ovo je bio rimski srebrni kovani novac na kojem je bila otisnuta slika cezara Tiberija, koji je vladao od 14.-27. g. Na jednoj strani bila je njegova slika s natpisom “Tiberije Cezar August Sin Božanskoga Augusta”. Na drugoj strani bila je izjava “Najviši Svećenik”. Ova je kovanica predstavljala rimsku silu i vlast. Također je isticala božanstvo Cezara.

20:25 “**Onda platite caru stvari što su careve, a Bogu stvari što su Božje**” Isus je tvrdio da ljudi duguju odanost (*apodidōmi*, što znači vratiti ono što je potrebno, izvršiti obvezu) političkoj vlasti pod kojom žive (AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA, usp. Rim 13:1-7; 1. Tim 2:1-4; Tit 3:1). Međutim, On također tvrdi da kad su tvrdnje o vlasti ušle u područje Božje vlasti, vjernici moraju odbaciti građansku vlast i primiti posljedice ma kakve one bile (usp. Ivanovo Otk).

Meni je začuđujuće koliko je mnogo suvremenih raspra o političkoj zamisli o odvajanju Crkve i države građeno na ovome odlomku što vrlo malo ima s ovim problemom. Većina naših američkih političkih briga dolazi od povijesnih presedana, a ne Pisma.

20:26 Kasnije je ova ista skupina uhoda lagala i izopačila Isusove izjave (usp. Lk 23:2).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:27-33

²⁷Sad tamo dođoše k Njemu neki od saduceja (koji kažu da nema uskrsnuća), ²⁸i oni su Ga pitali, govoreći: “Učitelju, Mojsije je napisao za nas da AKO BRAT ČOVJEKA UMRE, imajući ženu, I ON JE BEZ DJECE, NJEGOV BRAT MORA OŽENITI ŽENU I PODIĆI DJECU SVOME BRATU. ²⁹Sad bijaše sedmero braće; i prvi uzme ženu i umre bez djece; ³⁰i drugi ³¹i treći oženi nju; i na isti način umre svih sedam, ne ostavivši djecu. ³²Konačno žena umre također. ³³U uskrsnuću stoga, čija će ona žena biti? Jer svih sedam su je oženili.”

20:27 “**saduceja**” Ovo su bili bogati aristokrati koji su podupirali stanje kakvo jeste – *status quo* – zbog svoga položaja moći. Oni su nadzirali veliko svećeništvo, koje je jedna obitelj kupila od Rimljana. Josip Flavije rekao je kako su oni odbacili Usmenu predaju toliko popularnu kod farizeja i priznavali su samo Mojsijeva pisanja (tj. Post - Pnz). Isto su tako odbacili ikoju zamisao o životu nakon smrti (usp. Djela 23:6-8) što je bilo popularno među farizejima (usp. Josip Flavije *Wars of the Jews* 2.8.14; *The Antiquities of the Jews* 18.1.4, što znači da oni nisu ozbiljno uzimali Joba 14:14; 19:25-27; Ps 16:9-11; Iz 25:8; 26:19; ili Dn 12:1-2. Ovo je jedino spominjanje te određene političke religijske skupine u Lk).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 13:31: Saduceji.](#)

20:28 “**Mojsije je napisao za nas**” Ovo upućuje na Ponovljeni zakon 25:5-10 u Septuaginti, obično nazvan “leviratski brak”. Pojam “liviratski” dolazi od latinske riječi *levir*, što znači “šogor”, ne “iz plemena Levija”. Poteškoća je bilo pitanje baštine (usp. Br 27:6-11; Ruta 4:1-2). Josip Flavije zapisuje da se to provodilo u Palestini još u Isusovo vrijeme (usp. *Antiq.* 4.8.23).

▣ “**AKO**” Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što označava moguće djelovanje.

20:33 Ovo pitanje pretpostavlja da će život nakon smrti oponašati ovozemaljski, fizički život.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:34-40

³⁴Isus im reče: “Sinovi ovoga doba žene se i daju u brak, ³⁵ali oni koji su smatrani dostojnima doći do toga doba i uskrsnuća od mrtvih, niti će se ženiti ni davati u brak; ³⁶jer oni ne mogu čak ni umrijeti, budući su kao anđeli, i sinovi su Božji, bivajući sinovima uskrsnuća. ³⁷A da su umrli uskrsnuti, čak je Mojsije pokazao, u odlomku o gorućem grmu, gdje on naziva Gospodina BOGOM ABRAHAMA, I BOGOM IZAKA, I BOGOM JAKOVA. ³⁸Sad On nije Bog mrtvih nego živih; jer svi žive Njemu.” ³⁹Neki od pisara odgovoriše i rekoše: “Učitelju, Ti si govorio dobro.” ⁴⁰Jer oni nisu imali hrabrosti pitati Ga više bilo o čemu.

20:34 “**Sinovi ovoga doba**” “Sinovi od” je semitski idiom za opis. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Ovo i dolazeće Doba.](#)

20:35 “**oni koji su smatrani dostojnima doći do toga doba**” Isus odgovara saducejima i to čini sa židovskom (farizejskom) teologijom. Izričaj “smatrani dostojnima” upotrijebljeno je u Septuaginti u 2. Knjizi o Makabejcima 13:12; 3. Makabejaca 3:21; 4:11; 4. Makabejaca 18:3 i također u grčkoj književnosti za one “procijenjene dostojnima”. To nije Isusova potvrda pravednosti po djelima, nego nakana da se naslove ove religijske vođe. NZ uči da je netko samo “dostojan” u Kristu (usp. Djela 13:46).

▣ “**uskrsnuća od mrtvih**” Ovo je bio nauk farizejske teologije temeljen na Knjizi o Jobu 14:7-15; 19:25-27; Knjizi proroka Daniela 12:1-2. Međutim, oni su na to gledali kao na jednostavno nastavljanje sadašnjega života. Isus jasno ukazuje

da je Novo doba drukčije od društvenih ustroja ovoga Doba. Brak je bio ključni ustroj Edena prije Pada iz Knjige Postanka 3. Božja zapovijed da se bude plodan te da se množe bila je ponavljana tema (usp. Post 1:28; 9:1.7).

▣ **“niti će se ženiti ni davati u brak”** Društvene strukture vezane na rađanje, toliko uobičajeno ovome svijetu (Dobu), neće se nastaviti u duhovnoj, vječnoj kraljevini. Seks neće biti potreban za društvenu stabilnost ili potomstvo. Obiteljska jedinica neće preživjeti smrt, ali prisno obiteljsko zajedništvo u Božjoj proširenoj obitelji hoće!

20:36 “budući su kao anđeli” Zabilježite da okvir naglašava, ne bespolnost, nego stanje besmrtnosti (usp. Lk 20:36a). Ja uvjetno vjerujem da su neki anđeli jednom imali sposobnost imati izvanbračnu zajednicu, ili su u najmanju ruku neki umrli, temeljeno na Knjizi Postanka 6:1-4; Judinoj poslanici 6; i 1. Knjizi o Henoku.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: “sinovi Božji” u Knjizi Postanka 6.](#)

POSEBNA TEMA: “sinovi Božji” U KNJIZI POSTANKA 6

- A. Postoji velika borba mišljenja o poistovjećivanju izričaja “sinovi Božji”. Postoje tri glavna tumačenja:
1. izričaj upućuje na pobožnu Šetovu lozu (usp. Post 5)
  2. izričaj upućuje na skupinu anđeoskih bića
  3. izričaj upućuje na kraljeve ili tirane Kajinove loze (usp. Post 4).
- B. Dokaz za upućivanje izričaja na Šetovu lozu:
1. izravan književni okvir Postanka 4 i 5 pokazuje razvitak pobunjeničke Kajinove loze i pobožne Šetove loze. Prema tome, okvirni dokaz izgleda pogoduje pobožnoj Šetovoj lozi
  2. rabini su se podijelili oko njihova razumijevanja ovoga odlomka. Neki tvrde da upućuje na Šeta (ali većina na anđele)
  3. izričaj “sinovi Božji”, iako češće korišten za anđeoska bića, rijetko upućuje na ljudska bića:
    - a. Ponovljeni zakon 14:1 – “sinovi YHWH vašeg Boga”
    - b. Ponovljeni zakon 32:5 – “Njegovi sinovi” [Njegova djeca]
    - c. Knjiga Izlaska 21:6; 22:8-9 (moguće levitski suci)
    - d. Psalam 73:15 – “Božja djeca”
    - e. Knjiga proroka Hošee 1:10 – “sinovi živoga Boga”.
- C. Dokaz za upućivanje izričaja na anđeoska bića:
1. ovo je bilo najuobičajenije tradicionalno razumijevanje odlomka. Širi okvir Postanka može poduprijeti ovo gledište kao još jedan primjer nadnaravnoga zla pokušavajući omesti Božju volju za čovječanstvo (rabini kažu kroz ljubomoru)
  2. izričaj (“sinovi Božji”) pretežno je u SZ-u korišten za anđele:
    - a. Knjiga o Jobu 1:6
    - b. Knjiga o Jobu 2:1
    - c. Knjiga o Jobu 38:7
    - d. Psalam 29:1
    - e. Psalam 89:6.7
    - f. Knjiga proroka Daniela 3:25
  3. među-zavjetna 1. Knjiga Henokova, koja je bila vrlo popularna među vjernicima u NZ-onome razdoblju, zajedno s *Genesis Apocryphon* iz Svitaka s Mrtvog mora, i Jubileja 5:1 tumači ovo kao pobunjene anđele (1. Hen 12:4; 19:1; 21:1-10)
  4. izravan književni okvir Postanka 6 izgleda podrazumijeva da su “moćni ljudi koji *bijahu* od davnine, glasoviti ljudi” proizašli iz ovih neprimjerenih miješanja redova Stvorenja
  5. 1. Henokova čak tvrdi da je Noin Potop došao kako bi uništio ovo anđeosko /ljudsko združivanje koje je bilo neprijateljsko prema YHWH-i i Njegovu naumu za Stvorenje (usp. 1. Hen 7:1 i dalje; 15:1 i dalje; 86:1 i dalje)
- D. Dokaz za upućivanje izričaja na kraljeve ili tirane Kajinove loze:
1. postoji nekoliko drevnih prijevoda koji podupiru ovo gledište:
    - a. *Targum* ili *Onkelos* (drugo stoljeće) prevodi “sinovi Božji” kao “sinovi plemenitaša”
    - b. *Symmachus* (drugo stoljeće) grčki prijevod SZ-a, preveo je “sinovi Božji” kao “sinovi kraljeva”

- c. pojam *elohim* bio je korišten za Izraelove vođe (usp. Izl 21:6; 22:8; Ps 82:1.6, zabilježite NIV i NET Bibliju)
- d. *Nephilim* povezani s *Gibborim* u Postanku 6:4, *Gibborim* je množina od *Gibbor* u značenju “silan čovjek junaštva; jakost; bogatstvo ili snaga”
- e. ovo tumačenje i njegov dokaz uzet je iz *Hard Sayings of the Bible*, str. 106-108.
- E. Povijesni dokaz branitelja obiju uporaba:
1. izričaj upućuje na Šetite:

a. Ćiril Aleksandrijski	e. Calvin
b. Theodoret	f. Kyle
c. Augustin	g. Gleason Archer
d. Jeronim	h. Watts
  2. izričaj upućuje na anđeoska bića:

a. pisci Septuaginte	f. Tetulijan	k. Olford
b. Filo	g. Origen	l. Westermann
c. Josip Flavije (<i>Antiquities</i> 1:3:1)	h. Luther	m. Wenham
d. Justin Mučenik	i. Delitzsch	n. NET Biblija
e. Klement Aleksandrijski	j. Hengstenberg	
- F. Kako se “Nefili” iz Postanka 6:4 odnose sa “sinovi Božji” i “čovječje kćeri” iz Postanka 6:1-2? Zabilježite ove teorije:
1. oni su divovi proizašli iz združivanja između anđela i ljudskih žena (usp. Br 13:33)
  2. oni uopće nisu povezani. Jednostavno su spomenuti kao bića na Zemlji u vremenu zbivanja Postanka 6:1-2 i isto tako nakon toga
  3. R. K. Harrison u *Introduction to the Old Testament*, str. 557, ima sljedeći zagonetan navod: “promašiti čitave neprocjenjive antropološke uvide u međusobni odnos *Homo sapiens* i pred-Adamovskih vrsta koje odlomak sadržava, i što su pristupačni onim znanstvenicima koji su opremljeni pratiti ih.”

Ovo po meni podrazumijeva da on ove dvije skupine vidi kao predstavljajuće različite skupine humanoida. Ovo bi moglo podrazumijevati kasnije posebno stvaranje Adama i Eve, ali isto tako evolucijski razvitak *Homo erectus*.
- G. Pošteno je otkriti moje vlastito razumijevanje ovoga prijepornog teksta. Prvo, dopustite mi podsjetiti svakoga od nas da je tekst u Knjizi Postanka kratak i višeznačan. Mojsijevi prvi slušatelji mora da su imali dodatni povijesni uvid ili je Mojsije koristio usmenu ili pismenu predaju iz razdoblja patrijarha koju on sâm nije posve razumio. Ovo pitanje nije ključan teološki predmet. Mi smo često znatiželjni o stvarima o kojima Pismo samo nagovještava. Bilo bi vrlo žalosno graditi poboljšanu teologiju izvan toga i sličnih dijelova biblijske obavijesti. Ako smo trebali tu obavijest Bog bi je osigurao u jasnijemu i potpunijem obliku. Osobno vjerujem da su to bili anđeli i ljudi zbog:
1. izričaj “sinovi Božji” upotrebljavan je dosljedno, ako ne isključivo, za anđele u SZ-u
  2. prijevoda (aleksandrijski) Septuaginte (kasno prvo stoljeće pr. Kr.) “sinovi Božji” kao “anđeli Božji”
  3. pseudo-natpisa apokaliptičke 1. Henokove knjige (moguće pisane oko 200. g.pr.Kr.) koji je vrlo osobit jer upućuje na anđele (usp. poglavlja 6 – 7)
  4. 2. Petrova poslanica 2 i Judina poslanica govore o anđelima koji su zgriješili i nisu zadržali svoje pravo prebivalište. Ja znam da izgleda kako se nešto od ovoga suproti Evandjelju po Mateju 22:30, ali ovi posebni anđeli nisu ni na Nebu niti na Zemlji nego u posebnome zatvoru (*Tartarus*)
  5. mislim da jedan od razloga mnogih događaja u Knjizi Postanka 1 – 11 nađen u drugim kulturama (tj. slična izvješća o stvaranju, slična izvješća o potopu, slična izvješća o anđelima koji su uzimali žene) jeste zbog toga što su svi ljudi bili zajedno i imali neko znanje o YHWH-i tijekom ovoga razdoblja, ali nakon Babilonske kule raspršivanje toga znanja postalo je pokvareno i prilagođeno mnogobožačkome obrascu.
- Dobar primjer ovoga je grčka mitologija gdje su polu ljudi /polu nadnaravni divovi

nazvani Titanima zatvoreni u *Tartarus*, ovo posebno ime upotrijebljeno samo jednom u Bibliji (usp. 2. Pt 2) za mjesto držanja anđela koji nisu zadržali svoje pravo prebivalište. U rabinskoj teologiji Had je bio podijeljen u dio za pravednike (raj) i dio za grješne (*Tartarus*).

▣ **(20:36) “sinovi su Božji, bivajući sinovima uskrsnuća”** Kao što su anđeli (sinovi Božji, usp. LXX za Post 6:2; Job 1:6) viđeni kao oni koji dijele Božju kraljevinu, tako je također, sad dijeli odabrani broj dostojnih ljudi (uskrsnuti vjernici). Ovo je nekako ironički ili sarkastički budući su saduceji nijekali složenu angelologiju od farizeja (kao što čini Isus, ali On potvrđuje njihovo postojanje).

Biblija također govori o uskrsnuću nedostojnih (usp. Dn 12:2; Djela 5:29; 24:15). Jedna skupina je uskrsla za osudu a druga skupina za vječno blaženstvo u zajedništvu s Bogom.

20:37 “gdje on naziva Gospodina” Ovo je navod iz Knjige Izlaska 3:6, što je vrlo značajan odlomak o zavjetnome Imenu za Boga, YHWH. To je oblik GLAGOLA “biti”. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

20:38 “On nije Bog mrtvih nego živih” Patrijarsi iz Evanđelja po Luki 20:37 odavno su mrtvi, ali oni su ipak prisutni s Bogom, što pokazuje nastavljanje zavjetnoga odnosa YHWH i ove odabrane obitelji čak nakon smrti.

▣ **“svi žive Njemu”** Sav život na ovoj planeti povlači svoje postojanje od Boga. On je podrijetlo života i održatelj života (usp. Rim 14:8).

Fizički život vezan je na *Elohim* (usp. Post 1) u SZ-u, ali duhovni život vezan je na YHWH-u, zavjetnoga Boga Izraela (tj. patrijarsi). Jedini život koji se kreće od ovoga Doba na naredno jeste onaj od onih koji poznaju Božje milosrđe kroz vjeru, samo od onih koji imaju osobni odnos s iskupiteljem Bogom kroz Krista. U SZ-u to je bio vjeran Ostatak. U NZ-u to su oni koji primaju Božjega Mesiju vjerom. Ovo su oni “dostojni” koji postaju “sinovi Božji” Novoga doba pravednosti uskrsnućem.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 13:23: Ostatak, tri značenja.](#)

20:39 “Neki od pisara odgovoriše i rekoše” Ovo mora da su bili farizeji jer su se oni veselili što je Isus porazio teološki argument saduceja.

20:40 Ovaj stih upućuje na farizeje iz Evanđelja po Luki 20:19-26 i saduceje iz Luke 20:27-39. To je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA. Nitko se nije usudio pitati Isusa niti jedno teološko pitanje (usp. Lk 20:41-44).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:41-44

⁴¹Onda im On reče: “Kako je to da oni govore Krist je Davidov sin? ⁴²Jer David sâm kaže u knjizi Psalama: ‘GOSPODIN REČE MOME GOSPODINU: “SJEDNI KOD MOJE DESNE RUKE, ⁴³SVE DOK JA NE UČINIM TVOJE NEPRIJATELJE PODNOŽJEM ZA TVOJE NOGE.”’ ⁴⁴Prema tome David naziva Njega ‘Gospodin’, i kako je On njegov sin?”

20:41 Isus im sad postavlja biblijsko pitanje!

▣ **“Krist je Davidov sin”** Ovo je potvrđeno u 2. Knjizi o Samuelu 7 i Knjizi proroka Izaije 11 (usp. Mt 1:1; Rim 1:3). Isus čini se ubacuje ovaj Psalm zbog njihova krivog razumijevanja svrhe Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)). Od Njega kao Sina Davidova, oni su očekivali kako će On biti vojni vođa, što će On biti kad se vrati. On je prvi put došao kao Pateći Sluga iz Izaije 53 (usp. Post 3:15; Ps 22; Zah 9; Iv 3:17-18).

20:42 “Jer David sâm kaže u knjizi Psalama” Ovo je navod iz Septuaginte u Psalmu 110:1. U tome stihu pojavljuju se oba pojma za “Gospodin”. Prvi “GOSPODIN” prevodi YHWH; Drugi “Gospodin” prevodi *Adon* (vlasnik, gospodar, suprug, gospodin). Drugi “Gospodin” upućuje na Mesiju koji dolazi poslije Davida. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Imena za Božanstvo.](#)

▣ **“SJEDNI KOD MOJE DESNE RUKE”** Ovo je antropomorfistički izričaj ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:51: Bog opisan kao čovjek \[antropomorfistički jezik\]](#)), što znači da mi koristimo ljudske riječi i svjetovne zamisli za opis Boga koji je vječan, Duha koji je prisutan u čitavome svemiru i nije pod utjecajem vremena niti prostora.

“Sjedni” označava istočnjačku palaču, prijestolje i označava vrhovnog vladara. Bog nema prijestolje (usp. 1. Kr 8:27). Ono bi bilo previše ograničeno.

Bog nema desnu ruku, iako Bog može uzeti fizički oblik (usp. Post 3:8); On može govoriti (usp. Post 3:9); On je Duh. Po ljudski govoreći desna ruka je idiom za našu jaču ruku (većina ljudi je desnoruko), prema tome, to označava silu, vlast, i superiornost.

Budite pozorni od razmišljanja da kako bi bilo istinito, Biblija mora biti doslovna. Biblija opisuje duhovnu stvarnost na prikrivene načine (usp. 1. Kor 13:9-12) zbog našega grijeha. Bog Sâm Sebe prilagođava na vjerodostojno priopćavanje Svojim stvorenjima, ali mi moramo biti zadovoljni s ograničenom spoznajom datom u metaforičkome jeziku. Bog je opisan u Bibliji negacijom, analogijom, i metaforom. Čak je i zamisao Boga kao Oca metafora. Bog nije muškoga roda (niti, što se toga tiče, ženskoga roda)!

20:44 Potisak Isusova pitanja čini se da je:

1. pred-postojanje (Božanstvo) Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#))
2. čovjek, Davidovski potomak Mesije (usp. Lk 1:32-33; 3:31).

Nitko nije očekivao da će Mesija biti utjelovljeno Božanstvo. Oni su očekivali Božanski osnaženog čovjeka, kao što su bili suci ili kraljevi Izraela.

Ta ista poteškoća o punome čovještvu i Božanstvu Mesije postaje teološki problem gnostičkih krivih učitelja (usp. Kol, Ef, 1. Iv, pastoralne Poslanice). Prva Ivanova poslanica 4:1-3 čak tvrdi kako onoga tko nijeće bilo koji od tih vidova čini antikristom!

Postoje navještaji ove istine u SZ-u, posebice u Knjizi proroka Daniela 7:13, gdje sin čovječji (ljudsko biće) dolazi pred Pradavnoga (YHWH-u) i prima Vječno kraljevstvo. Ovaj dvojni vid “sina čovječjega” može biti razlogom zašto je Isus koristio taj naslov za Sâmoga Sebe. Psalam 110 i Daniel 7:13 povezani su u Isusovu odazivu velikome svećeniku u Evanđelju po Luki 22:69 i Marku 14:62. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:32: Sin Čovječji; i Posebnu temu u Luki 5:24: Sin Čovječji \(iz Knjige proroka Daniela 7:13\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:45-47

⁴⁵I dok svi ljudi bijahu slušali, On reče učenicima: ⁴⁶“Čuvajte se pisara, koji vole hodati okolo u dugim haljinama, i ljube pozdrave pune poštovanja na tržnicama, i glavna sjedišta u sinagogama i mjesta časti na gozbama, ⁴⁷koji proždiru kuće udovica, i zbog vanjštine prinose duge molitve. Oni će primiti veću osudu.”

20:46 “Čuvajte se pisara” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA složene grčke riječi od *prou* (za) i *echo* (ja). Ovdje je to slijeđeno s *apo*, što označava “braniti se od” (usp. Mt 6:1; 7:13).

Duhovni vođe ([za “pisare” vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Pisari](#)) moraju uvijek biti na straži zbog samo-pravednih, oholih duhova. Ovi su bili vrlo iskreni i vrlo motivirani religijski ljudi, ali oni su potpuno promašili Boga zbog svojih poimanja s predrasudama i sebičnih stavova (usp. Lk 6:39-40; Mt 15:14; 23:16.24).

Isus ocrtava neke od njihovih neprimjerenih djelovanja:

1. oni nose duge vjerske haljine kako bi svakome pokazali tko oni jesu, Evanđelje po Luki 20:46
2. oni u javnosti vole biti pozdravljenima s pozdravima i naslovima poštovanja, Evanđelje po Luki 20:46.
3. oni žele najbolja mjesta u sinagogi (tj. na podignutim podijima blizu svitaka), Evanđelje po Luki 20:46
4. oni žele najbolja mjesta na gozbama blizu domaćina na čelu stola, Evanđelje po Luki 20:46
5. oni zakonski, ali neetički, varaju udovice da ostanu bez svojih domova i nasljedstva, Evanđelje po Luki 20:47
6. oni mole duge molitve tako da svi mogu zamijeniti njihovu mudrost i pobožnost, Evanđelje po Luki 20:47.

Ovo zvuči više kao moje vrijeme i njegova religijska etika negoli što bih ja želio priznati!

20:47 “Oni će primiti veću osudu” Ja osobno vjerujem u stupnjeve i u Nebu i u Paklu temeljeno na spoznaji i djelima. Neka od Pisma što podrazumijevaju to su Evanđelja po Mateju 11:22.24; Luka 12:47-48. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 10:12: Stupnjevi nagrada i kazne.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je problem vlasti iza Ivanova krštenja bilo toliko ključno pitanje što je Sanhedrin postavio Isusu?
2. Što je središnja istina parabole u Evanđelju po Luki 20:9-16? Na koga ona upućuje?
3. Zašto se toliko mnogo u Americi raspravlja o Evanđelju po Luki 20:25?
4. Koju implikaciju ima Evanđelje po Luki 20:36 za naše gledište o Nebu i seksualnosti?
5. Postoje li stupnjevi /činovi u Nebu i u Paklu?

EVANĐELJE PO LUKI 21

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
udovičin prinos 21:1-4	udovičina dva novčića 21:1-4	udovičin prinos 21:1-4	udovičin prinos 21:1-4	udovičin novčić 21:1-4
nagoviješteno uništenje Hrama 21:5-6	Isus nagoviješta uništenje Hrama 21:5-6	nagoviješteno uništenje Hrama 21:5-6	Isus govori o uništenju Hrama 21:5-6	rasprava o uništenju Jeruzalema: uvod 21:5-7
znakovi i progonstva 21:7-19	znakovi vremena i kraj ovoga Doba 21:7-19	o kraju ovoga Doba 21:7-8 21:9-11 21:12-19	nevolje i progonstva 21:7 21:8-9 21:10-19	znakovi upozorenja 21:8-11 21:12-19
uništenje Jeruzalema nagoviješteno 21:20-24	uništenje Jeruzalema 21:20-24	21:20-24	Isus govori o uništenju Jeruzalema 21:20-24	opsada 21:20-23 Velika nevolja i Doba pogana 21:24
Dolazak Sina Čovječjega 21:25-28	Dolazak Sina čovječjega 21:25-28	21:25-28	Dolazak Sina Čovječjega 21:25-28	kozmičke katastrofe i slavni pojavak Sina Čovječjega 21:25-28
pouka o smokvinu stablu 21:29-33	parabola o smokvinu stablu 21:29-33	21:29-33	pouka o smokvinu stablu 21:29-31 21:32-33	vrijeme Njegova dolaska 21:29-33
poticaj na budnost 21:34-36	važnost budnosti 21:34-38	21:34-36	potreba za budnošću 21:34-36	biti na oprezu 21:34-36
21:37-38		21:37-38	21:37-38	Isusovi zadnji dani 21:37-38

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:1-4

¹I On podigne pogled i vidje bogataše kako stavljaju svoje darove u blagajnu. ²I On vidje siromašnu udovicu kako ubacuje dva mala bakrena novčića. ³I On reče: “Uistinu Ja vam kažem, ova siromašna udovica ubacila je više od svih *njih*; ⁴jer oni svi stavljaju od svojih viškova u prinos; ali ona je dala od svoga siromaštva sve što je imala za živjeti.”

21:1-4 Ovo je usporedno u Evanđelju po Marku 12:41-44.

21:1 “blagajnu” Ovo je složena riječ od “blagajna /riznica” i “čuvar /straža” (usp. LXX za 2. Kr 23:11; Ester 3:9; Ezra 5:17; 6:1; 7:20). Židovska predaja (*Shekalim* 6 [četvrti traktat u *Mo'ed*]; Josip Flavije, *Jewish Wars* 5.5.2; 6.5.2; *Antiq.* 19.6.2; i Alfred Edersheim, *Temple*, str. 48-49) tvrdi da je bilo trinaest posudica sličnih obliku trubi, to jest metalnih kutija smještenih u Dvorištu za žene, gdje je Isus redovito poučavao (usp. Lk 20:1). Svaka od njih bila je označena za različitu dobrotvornu svrhu (usp. Iv 8:20). Arheologija nije nikad potvrdila postojanje ovih kovanih posudica.

21:2 “siromašnu udovicu” Luka odabire iz Isusovih riječi i djelovanja baciti pozitivno svjetlo na religijski i društveno izopćene u Isusovo vrijeme (posebice na žene). Ovdje je siromašna udovica stavljena kao mjerilo žrtvenoga davanja kojeg bi svi učenici morali oponašati.

▣ **“dva mala bakrena novčića”** Ovo upućuje na dva bakrena židovska novčića nazvana *lepton*. Ovaj pojam znači “tanak”. To je jedina židovska kovanica spomenuta u NZ-u. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 7:41: Kovanice u uporabi u Palestini u Isusovo vrijeme.](#) Dvije *lepte* bile su iste vrijednosti kao jedan *kvadrant*; četiri *kvadranta* bila su iste vrijednosti kao jedan *aserion*; 16 *aseriona* bilo je iste vrijednosti kao jedan *denar*, što je bila dnevna plaća za vojnika ili radnika.

Komentatori su često spominjali kako netko nije mogao dati jednu *leptu* (rabinska predaja), ali ovo je krivo razumijevanje židovskoga Talmuda.

21:3 “Uistinu” Ovo je grčki pojam *alēthōs* (usp. Lk 9:27; 12:44), što je korišten istoznačno s *amēn* u Evanđelju po Luki 21:32. Usporednica u Marku 12:43 ima *amēn*. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:24: Amen.](#)

21:4

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“u prinos”
“u prinose za Boga”
“doprinijeli”
“prinijeli svoje darove”
“stavili u novac”

Doslovno ovo je “staviti u darove” (usp. MSS α , B, i L), ali nekoliko drugih uncijalnih rukopisa (usp. MSS A, D, W) i većina drevnih verzija dodaje “od Boga” kako bi razjasnili okvir za pogane. UBS⁴ Odbor ocjenjuje kraći tekst s ocjenom “B” (gotovo izvjesno).

▣ **“od svojih viškova”** Ovo isto načelo duhovnog davanja nađeno je u 2. Poslanici Korinćanima 8:12. Iznenadjuće je da NZ ne raspravlja o načelima redovitoga davanja. Druga Korinćanima 8 – 9 bavi se s jednokratnim darom poganske crkve majući Crkvi u Jeruzalemu. Davanje desetine je SZ-no načelo ([vidjeti Posebnu temu u Lk 11:42: Desetina](#)).

▣ **“dala od svoga siromaštva sve što je imala za živjeti”** Ova se žena pouzdavala u Božju dnevnu opskrbu (usp. Mt 6:33). Luka zapisuje mnoga Isusova učenja o svjetovnim imetcima i bogatstvu ([vidjeti Posebnu temu u Lk 12:21: Bogatstvo](#)). Davanje je duhovni termometar. On otkriva naše porive i prioritete.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:5-6

⁵**I dok su neki razgovarali o hramu, kako je bio ukrašen s predivnim kamenjem i zavjetnim darovima, On reče: “Što se tiče ovih stvari što gledate, doći će dani kad neće ostati jedan kamen na drugome koji ne bude srušen.”**

21:5 “I dok su neki razgovarali o hramu” U Evanđelju po Marku 13 (i Mt 24) to je nutarnji krug učenika koji spominju predivnu hramsku građevinu dok su svi sjedili na Maslinskoj gori gledajući Jeruzalem i Hram preko doline Kidron, ali Luka stavlja raspru o ljepoti Herodova Hrama u Dvorište za žene u samome Hramu. Ovaj Hram nije bio dovršen sve do godine 63., šest godina prije nego ga je Titova vojska uništila. Ovo preoblikovano i povećano narodno svetište postalo je objektom židovske religije, kao što je to bilo u SZ-u (usp. Jer 7). Ova ista rasprava nađena je u Marku 13:1 i Mateju 24:1-2.

▣ **“predivnim kamenjem”** Herodov Hram bio je građen s ogromnim sjajnim vapnenim kamenjem (tj. *mezzeh*), što su bili 25 x 8 x 12 lakata (lakat je 18-21”, [vidjeti Posebnu temu u Lk 12:25: Lakat](#)). Josip Flavije zapisuje ovu obavijest u *Antiq.* 15.11.3.

▣

NASB
NKJV
NRSV
TEV
NJB

“zavjetnim darovima”
“poklonima”
“darovima posvećenima Bogu”
“darovima prinesenima Bogu”
“zavjetnim prinosima”

Ovo je grčki pojam *anathēma*, što je upotrijebljen jedino ovdje u NZ-u. U Septuaginti može upućivati na:

1. zavjetni prinos (usp. 2. Mak 9:16)
2. prokletu stvar (tj. nešto dato Bogu i time postaje sveto te ne može biti korišteno od ljudskih bića, usp. Pnz 7:26).

Jedan primjer ovoga bio je Herodov izdašan dar ogromnoga zlatnog čokota što je visio na hramskome zidu. Grožđe je bilo veliko kao čovjek (usp. Josip Flavije, *Antiq.* 15.2.3). Ovaj čokot bio je simbol naroda Izraela (usp. Ps 80:8; Iz 5:1-7).

21:6 “neće ostati jedan kamen na drugome koji ne bude srušen” Ovo je nagovještaj ogromnoga uništenja. To točno opisuje rimsko uništenje Jeruzalema pod Titom godine 70. Jedino kamenje što je ostalo bilo je kamenje od temelja Salamonova Hrama koje je danas poznato kao “Zid plača”. Ovo potpuno uništenje bilo je prorokovano u Knjizi proroka Miheja 3:12 i Jeremije 26:18.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:7-9

⁷Oni Ga upitaše, govoreći: “Učitelju, kad će se dakle dogoditi ove stvari? I što će biti znak kad se dogode ove stvari?” ⁸I On reče: “Pazite na to da ne budete zavedeni; jer mnogi će doći u Moje ime, govoreći: ‘Ja sam On’, i ‘Vrijeme je blizu’. Nemojte ići za njima. ⁹Kad čujete o ratovima i neredima, nemojte biti prestravljeni; jer ove se stvari moraju dogoditi prvo, ali kraj ne slijedi odmah za tim.”

21:7 “Oni Ga upitaše” Iz Evanđelja po Marku 13:3 znamo da “Oni” upućuje na Petra, Jakova, Ivana, i Andriju. Oni su čini se postavili tri pitanja:

1. kad će Hram biti uništen
2. što će biti znak nadolazećeg uništenja
3. kad će završiti ovo Doba i započeti Novo doba (zapisano jedni u Mt 24:3),

Luka se usredotočuje na uništenje Jeruzalema, dok se Matej i Marko usredotočuju na kraj ovoga Doba. Isus čini se spaja ove dvije teme u ovaj trenutak proučavanja. Znanstvenici za Sinoptike često su spominjali kako se čini da Luka odabire iz Isusovih učenja ono što će naglasiti zakašnjeli Drugi dolazak.

SZ-ni proroci uzimaju krize svoga vremena i preslikavaju ih u eshatološku okolnost. Luka odabire žarište na događaj trenutačnoga, zemaljskoga suda (uništenje Jeruzalema i Hrama), dok se Matej i Marko usredotočuju na kraj ovoga Doba (Drugi dolazak, Sudnji dan).

21:8 “Pazite na to da ne budete zavedeni” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA i AORIST PASIVNOGA KONJUNKTIVA. To upućuje na mnoge mesijanske varalice između Isusove smrti i Rimskoga rata godine 60.-70. To je bio taj religijski fanatizam što je vodio do potpunoga uništenja Jeruzalema (usp. Josip Flavije, *Wars of the Jews* 6.54).

▣ **“zavedeni”** Ovo je grčki GLAGOL *planaō*, od kojega je povučena engleska riječ “planet” (tj. lualice). To upućuje na neuobičajenu orbitu planeta u usporedbi s konstelacijama (zvijezde). Obično se prevodi kao “pogrješka”, ali došla je do metaforičke uporabe o varanju ili odvratanju (usp. Mt 24:4.5.11.24).

▣ **“Ja sam On”** Ovo odražava Isusovu uporabu SZ-noga zavjetnog Imena za Boga (usp. Izl 3:14; [vidjeti Posebnu temu u Lk 1:16: Imena za Božanstvo](#)) kao oznaka o Njemu Sâmom (usp. Iv 8:24.58; 13:19; 18:5). Ovdje to znači mnoge lažne proroke koji su tvrdili da su židovski Mesija u Ponovljenome zakonu 18:18-19 (usp. Djela 3:20-23).

▣ **“Vrijeme je blizu”** Ovo je poruka pseudo-mesija. To je još jedan primjer o naglasku zakašnjeloga Drugog dolaska u Evanđelju po Luki. Ovo upućuje na vremensko razdoblje između Isusove smrti i uništenja Jeruzalema.

▣ **“Nemojte ići za njima”** Ovo je AORIST PASIVNOGA (deponent) KONJUNKTIVA upotrijebljenog u smislu IMPERATIVA (Mk 13:7 je PREZENT IMPERATIVA). On ima NEGATIVNI ČLAN, što obično označava zaustavljanje djelovanja što je u tijeku. Ovi lažni mesije mora da su se naveliko i gorljivo slijedili.

21:9-11 Ovo su prethodni znakovi što su vidljivi u svakome Dobu. Oni označavaju vrstu svijeta u kojem mi živimo, a ne jedinstveni svijet netom prije Drugoga dolaska Isusa Krista (usp. John L. Bray, *Matthew 24 Fulfilled*, str. 25,28).

21:9 “nemojte biti prestravljeni” Ovo je još jedan AORIST PASIVNOGA KONJUNKTIVA upotrijebljenog u smislu IMPERATIVA. To je i idiom iz Septuaginte.

▣ **“ove se stvari moraju dogoditi prvo”** Usporednica u Evanđelju po Marku naziva ove prethodne događaje “početak porođajnih bolova novoga doba” (usp. Mk 13:7-8). I Marko i Luka imaju riječ *dei* (morati), što znači neophodnost. Božja djeca trebaju znati i pouzdati se kako se sve događa prema Njegovu naumu!

Razlog zašto se čini kako se ovi loši događaji povećavaju danas nisu njihovi uvećani /učestaliji pojavci, nego trenutačnost suvremene komunikacije. Za nepogode i ratove što se događaju u udaljenim mjestima mi doznajemo gotovo trenutačno.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:10-11

¹⁰Onda On nastavi govoreći im: “Narod će se dići protiv naroda i kraljevstvo protiv kraljevstva, ¹¹i bit će veliki potresi zemlje, i na različitim mjestima pošasti i gladi; i bit će užasi i veliki znakovi s neba.”

21:11
NASB
NKJV
NRSV
NJB

“užas”
“zastrašujući prizori”
“strašna znamenja”
“zastrašujući događaji”

Ovaj oblik riječi “užas” nađen je jedino ovdje u NZ-u, ali nađen je i u LXX-i u Knjizi proroka Izaije 19:17.

▣ **“veliki znakovi s neba”** Autor koristi SZ-ni apokaliptički jezik za opis ovih događaja (usp. Mk 13:25). Petar kaže kako je proročanstvo Knjige proroka Joela 2:28-32, koje također koristi apokaliptički jezik, bilo ispunjeno na Pedeseticu (usp. Djela 2), što pokazuje da nije nakana to shvatiti doslovno (usp. D. Brent Sandy, *Plowshares & Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*).

Postoji nekoliko lagano drukčijih verzija toga izričaja u grčkoj rukopisnoj predaji. Varijacije ne mijenjaju smisao izričaja u okviru. Ne postoji način određivanja koja je od pet varijanti izvorna.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:12-19

¹²“Ali prije svih ovih stvari, oni će stavljati svoje ruke na vas i progoniti vas, izručivati vas u sinagoge i zatvore, dovesti vas pred kraljeve i upravitelje zbog Moga imena. ¹³To će voditi k mogućnosti za vaše svjedočenje. ¹⁴Tako zapamtite da vam se ne treba pripremati unaprijed za svoju obranu; ¹⁵jer Ja ću vam dati iskaz i mudrost čemu se nijedan od vaših protivnika neće biti kadar oduprijeti ili opovrgnuti. ¹⁶Ali bit ćete izdani čak od roditelja i braće i rodaka i prijatelja, i oni će *neke* od vas ubiti, ¹⁷i vi ćete biti omrznuti svi zbog Moga imena. ¹⁸Ipak niti jedna vlas s vaše glave neće propasti. ¹⁹Svojom izdržljivošću zadobit ćete svoje živote.”

21:12 Postoje mnogi primjeri i u Djelima apostolskim i u crkvenoj povijesti o ovoj vrsti progona vjernika. Zabilježite različite vrste progona (tj. “stavljati svoje ruke na”, LXX-in idiom):

1. sinagoge – udarci zbog kršenja Mojsijevskoga Zakona ili sudske odluke (usp. Pnz 25:1-3; Mt 19:17; 23:34; Mk 13:9; Djela 6:9-10)
2. mjesne vladarski autoriteti (tj. različiti Herodovi sinovi)
3. rimski autoriteti (prokonzuli ili prokurator):
  - a. regionalno
  - b. u Rimu.

NASB Study Bible (fusnota u Lk 21:12, str. 1503) tvrdi da je i sinagoga bila korištena kao mjesto pritvora sve do suđenja.

21:13 Progonstvo može voditi do prigode za naviještanje (npr. Pavao u zatvoru u Rimu). Iznenadujuće je da Luka ne zadržava Markov način izricanja na ovoj točki zato jer to vrlo dobro odgovara Lukinoj svrsi u pisanju njegova Evanđelja (tj. Mk 13:10, “i Evanđelje mora biti propovijedano svim narodima”)!

21:14-15 Ovo ne upućuje na redovitu pripremu za propovijedanje i biblijske poduke, nego na posebno svjedočenje u lice progona i suđenja pred vladinim autoritetima (usp. Lk 12:11-12).

21:16 **“bit ćete izdani čak od roditelja i braće i rodaka i prijatelja”** Vjera u Krista podijelit će obitelji i dugogodišnje prijatelje (usp. Mt 10:21; Mk 13:12).

21:17 **“vi ćete biti omrznuti svi zbog Moga imena”** Ovo je PERIFRASTIČKI FUTUR PASIV. Prisutnost “svi” pokazuje da je to hiperbola (preuveličavanje). Kršćane će se mrziti zbog njihova poistovjećivanja s Isusom iz Nazareta. Rana crkva bila je optužena za: (1) ateizam; (2) izdaju; (3) incest; i (4) kanibalizam, što je sve bilo u vezi s krivim razumijevanjem kršćanskih doktrina, terminologija, i obreda štovanja. Progonstvo zbog Krista jeste NZ-ni dokaz o vjernikovu spasenju i učinkovitome kršćanskom življenju.

21:18 **“Ipak niti jedna vlas s vaše glave neće propasti”** Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA. Stih 18 čini se da se suproti Evanđelju po Luki 21:16. Međutim, mora se razumijeti da je glavni potisak ovdje: (1) Bog je u nadzoru povijesti i (2) fizička smrt nije konačna za vjernike.

Isus je koristio ovaj isti idiom o zaštiti (usp. 1. Sam 14:45; 2. Sam 14:11; 1. Kr 1:52) u prethodnim propovijedima (usp. Lk 12:7; Mt 10:30).

▣ **“propasti”** Ovo je grčki pojam *apollumi*. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 13:15: Uništenje \(*apollumi*\)](#).

Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 276, naglašava kako ovdje postoje mjesta gdje taj pojam ne može biti preveden riječju anihilacija, “nego takvom ozljedom koja objekt praktično čini beskorisnim za svoju izvornu svrhu”:

1. gubitak pomasti, Evanđelje po Mateju 26:8
2. uništenje koža od staroga vina, Evanđelje po Mateju 9:17
3. uništenje kose, Evanđelje po Luki 21:18
4. uništenje hrane, Evanđelje po Ivanu 6:27
5. uništenje zlata, 1. Petrova poslanica 1:7
6. uništenje svijeta, 2. Petrova poslanica 3:6
7. uništenje fizičkoga tijela, Evanđelje po Mateju 2:13; 8:25; 12:14; 21:41; 22:7; 26:52; 27:20; Poslanica Rimljanima 2:12; 14:15; i 1. Korinćanima 8:11.

Ovaj stih nikad ne upućuje na anihilaciju osobe, nego na kraj tjelesnoga postojanja. Također se obično koristi u moralnome smislu. “Svi se ljudi smatraju moralno uništenima, tj. oni su promašili ispuniti nakanu zbog koje je rasa bila dozvana u postojanje” (str. 276). Božji odaziv na ovaj problem bio je Isus Krist (usp. Iv 3:15-16 i 2. Pt 3:9). Oni koji odbacuju Evanđelje sad su subjekt daljnjeg uništenja, što uključuje tijelo i duh (usp. 1. Kor 1:18; 2. Kor 2:15; 4:3; 2. Sol 2:10). Za suprotno mišljenje vidjeti Fudge, *The Fire That Consumes*.

21:19 Ovaj isti naglasak na ustrajnosti nađen je u Evanđelju po Luki 21:36. Istinska vjera jeste vjera koja traje! [Vidjeti Posebnu temu u Luki 6:46: Ustrajnost](#).

Postoji grčka rukopisna varijantna u tome GLAGOLU:

1. AORIST SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA (usp. MSS α , D, L, W)
2. FUTUR SREDNJEGA INDIKATIVA (usp. MSS A, B, i većina drevnih verzija).

UBS⁴ odabire #1, ali “s poteškoćom” (“C” ocjena). UBS³ daje #1 ocjenu “D”, “as velikom poteškoćom”.

▣ **“svoje živote”** Ovo je grčka riječ *psuchē* (duša), što odražava hebrejsku riječ *nefeš* (BDB 659, tj. fizički život). Zbog stiha 16 to mora upućivati na nečiji duhovni život. Kršćani će biti ubijani ali oni imaju vječni život (usp. Mt 10:28). Vidjeti igru riječi između dva značenja u Evanđelju po Marku 8:35-37.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:20-24

²⁰“Ali kad vidite Jeruzalem okružen vojskama, onda shvatite da je njegovo opustošenje blizu. ²¹Onda oni koji su u Judeji moraju pobjeći u planine, a oni koji su usred grada moraju otići, i oni koji su na polju ne smiju ući u grad; ²²jer ovo su dani kazne, tako da sve stvari koje su napisane budu ispunjene. ²³Ja o onima koje su trudne i onima koje doje djecu u one dane; jer bit će velika nevolja nad zemljom i gnjev na ovaj narod; ²⁴i oni će pasti od oštrice mača, i bit će odvedeni kao zarobljenici u sve narode; a Jeruzalem će biti gažen pod nogama pogana sve dok se ne ispune vremena pogana.”

21:20 “kad vidite Jeruzalem okružen vojskama” Vespazijan je bio Neronov vojskovođa koji je opkolio Palestinu, ali kad je Neron umro on se morao vratiti u Rim kamo su ga slijedila tri Cara (Galba, Ortho, i Vitrello) u manje od godinu dana. Vespazijan je postao car i njegov je sin, Tit, konačno uništio grad i Hram godine 70. nakon pet mjeseci opsade Jeruzalema što je započela u travnju kad je grad bio preplavljen hodočascima.

21:21 “Onda oni koji su u Judeji moraju pobjeći u planine” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Predaja (Euzebij, *Eccl. His.* 3.5.2-3) tvrdi da kad su kršćani vidjeli rimske vojske kako dolaze, obratili su pozornost na proročku poruku i pobjegli u transjordansku regiju Dekapolisa u grad nazvan Pella i većina od njih bila je pošteđena strahota opsade i uništenja Jeruzalema.

21:23 Ovo očito upućuje na uništenje jedino Jeruzalema, ne na Drugi dolazak. Poteškoća je bila brzi bijeg što je bio neophodan.

Isus odgovara na pitanja učenika, ali povezuje pad Jeruzalema i Drugi dolazak. Također zabilježite istoznačni paralelizam što je toliko uobičajen u SZ-noj mudrosnoj književnosti. Stihovi 23 i 24a uobličuju tri dvostruka usporedna retka.

21:24 “i oni će pasti od oštrice mača” Josip Flavije kaže nam da je 1,100.000 ljudi bilo ubijeno a 97.000 zarobljeno (*Wars of the Jews*, 6.9.3). Josip često pretjeruje sa svojim brojevima, ali nasilje i užas ovoga događaja je točan.

▣ **“i bit će odvedeni kao zarobljenici u sve narode”** Zarobljeni Židovi bili su prodani kao robovi diljem Rimskoga Carstva (kao što su bili svi poraženi narodi). Dvije trećine žitelja Rimskoga Carstva bili su robovi.

▣ **“sve dok se ne ispune vremena pogana”** Postoji nekoliko teorija povezanih s ovim izričajem (usp. Lk 20:16; Mk 13:10; Rim 11:12.25):

1. pogani kao Božji instrument osude Izraela
2. pogani u političkome nadzoru Palestine
3. vjerni pogani koji primaju Izraelov SZ-ni blagoslov i nalog o evangelizaciji
4. Radosna vijest biva propovijedana čak i poganima.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:25-28

²⁵“Postojat će znakovi na suncu i mjesecu i zvijezdama, i na zemlji zastrašenost među narodima, u zbunjenosti pri bućanju mora i valova, ²⁶ljudi će klonuti od straha i očekivanja stvari što dolaze nad svijet; jer sile nebesa bit će potresene. ²⁷Onda će oni vidjeti SINA ČOVJEČJEGA KAKO DOKAZI NA OBLAKU sa silom i velikom slavom. ²⁸Ali kad će se ove stvari početi događati, uspravite se i podignite svoje glave, jer vaše se iskupljenje približava.”

21:25-26 “Postojat će znakovi na suncu i mjesecu i zvijezdama” Opetovano ovo je primjer SZ-noga apokaliptičkog jezika glede Božjega prodiranja u povijest. Zbog Petrove uporabe iz Knjige proroka Joela 2:28-32 u Djelima apostolskim 2, ovo se ne smije uzeti doslovno. Vidjeti bilješku u stihu 11.

21:25 “i na zemlji zastrašenost među narodima, u zbunjenosti pri bućanju mora i valova” Apokaliptička književnost ima mnogo zajedničkoga sa SZ-nom mudrosnoj književnošću. U ovome tekstu postoji dobar primjer istoznačnoga paralelizma. Metafora o moru za narode dolazi iz Knjige proroka Daniela (usp. Lk 7:2-3).

21:26 “dolaze nad svijet” Ovaj je izričaj jedinstven Luki. To upućuje na poznati nastanjeni svijet.

▣ **“jer sile nebesa bit će potresene”** Ovo odražava nekoliko odlomaka u Knjizi proroka Izaije 13:10.13; 24:22; 34:4; 51:6.

Ova slika ima dva smjera:

1. ako je ovo bio okvir astralnih božanstava to bi moglo upućivati na njihovu grješnost i osudu
2. ako je ovo bio okvir YHWH-ina pohođenja (i jeste) onda to upućuje na grčeve Stvorenja kad pristupa svome Stvoritelju.

21:27 “Onda će oni vidjeti” Ovo čini se upućuje na čitavo čovječanstvo. To moguće isključuje tajno uznesenje.

▣ **“SINA ČOVJEČJEGA KAKO DOKAZI NA OBLAKU”** “Sin Čovječji” ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:24: Sin Čovječji \[iz Knjige proroka Daniela 7:13\]](#)) Isusov je samo-odabrani naslov. Taj naslov je da dolazi iz Knjige proroka Ezekielu 2:1 i Daniela 7:13, gdje spaja ljudstvo i Božanstvo (usp. Mt 17:5). Prisutnost oblaka odgovara SZ-nim i NZ-nim smjerenjima na oblak kao bivanje prijenosa za božanstvo. To je prisutno kod mnogih glavnih događaja na kraju vremena (usp. Mt 24:30; 26:64; 1. Sol 4:17; Otk 1:7).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Dolazak na oblacima.](#)

POSEBNA TEMA: DOLAZAK NA OBLACIMA (nekoliko hebrejskih riječi, ali najčešće *anan*, BDB 777, KB 857)

Ovaj dolazak na oblacima bio je vrlo znakovit eshatološki znak. Koristio se na tri različita načina u SZ-u:

1. pokazivanje Božje fizičke prisutnosti, *Šekina* Oblak Slave (usp. Izl 13:21; 14:19.20.24; 16:10; 19:9; Br 11:25; Neh 9:19)
2. pokrivanje Njegove svetosti tako da Ga čovjek ne može vidjeti i umrijeti (usp. Izl 33:20; Iz 6:5)
3. prijevoz Božanstva (usp. Ps 18:9; 104:3; Iz 19:1; Nah 1:3; Djela 1:9; 1. Sol 4:17).

U Knjizi proroka Daniela 7:13 oblaci su bili korišteni kao prijevoz Božanskoga, ljudskoga Mesije ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)). Na to proročanstvo u Danielu smjera se više od 30 puta u NZ-u. Ta ista povezanost Mesije s oblacima nebeskim može se vidjeti u Evanđelju po Mateju 24:30; 26:64; Marku 13:26; 14:62; Luki 21:27; Djelima apostolskim 1:9.11; 1. Poslanici Solunjanima 4:17; Otkrivenju 1:7.

21:28 “Ali kad će se ove stvari početi događati” Ova proročanstva iz Evanđelja po Marku 13, Mateju 24, i Luki 21 znače ohrabrivanje:

1. onih vjernika koji žive između Isusove smrti i uništenja Jeruzalema
2. onih vjernika koji trpe progonstvo u svakome dobu
3. onoga zadnjeg naraštaja kršćana koji će se suočiti s gnjevom Antikrista i njegovih sljedbenika (usp. 2. Sol 2 i Otk).

Ova proročanstva mogu postati znatno doslovna za zadnji naraštaj progonjenih vjernika, ali nemoguće je nagađati o kome, kako, i kada. Isus je otkrio ove stvari kako bi nas ohrabrio, a ne podijelio.

▣ **“uspravite se i podignite svoje glave”** Ovo su oba AORISTI AKTIVNIH IMPERATIVA. Hrabrost vjernika u lice progonstva i smrti snažan je svjedok nevjernicima koji se tresu od straha (usp. Lk 21:25-26).

▣ **“jer vaše se iskupljenje približava”** Stihovi 29-36 građeni su na obećanju iz Evanđelja po Luki 21:28. To pokazuje da kršćani usred patnji na kraju vremena još uvijek imaju pouzdanje.

▣ **“iskupljenje”** Ovo znači “otkupljeno oslobođenje” (nađeno jedino ovdje u Evanđeljima). To je uobičajen SZ-ni pojam za Božja veličanstvena djela prema Njegovu narodu. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:68: Otkupnina /iskupljenje.](#)

▣ **“približava”** Ova je ista riječ upotrijebljena u Evanđelju po Mateju 24:32-33. Parabola korištena u Mateju 24:32-35 i Marku 13:28-32 također je u Luki 21:29-33.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:29-33

²⁹Onda im On reče parabolu: “Promotrite smokvino stablo i sva stabla; ³⁰čim iznose *listove*, vi to vidite i znate sami po sebi da je ljeto sad blizu. ³¹Tako vi također, kad vidite da se ove stvari događaju, shvatite da je kraljevstvo Božje blizu. ³²Uistinu Ja vam kažem, ovaj naraštaj neće proći sve dok se ne dogode sve ove stvari. ³³Nebo i zemlja će proći, ali Moje riječi neće proći.”

21:29 “im On reče parabolu” Ovo je također zapisano u Evanđelju po Mateju 24:32-35 i Marku 13:28-31. Mali izričaj “i sva stabla” jedinstven je Luki i proširuje upozorenje na čitav svijet. Iako vjernici ne mogu znati točno vrijeme Isusova dolaska, mogu znati opće vrijeme (usp. Lk 21:30-31).

21:31 “kraljevstvo Božje” Ovo upućuje na eshatološko Kraljevstvo. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

▣	
NASB	“shvatite”
NKJV, NJB	“znate”
NRSV	“vi znate”
TEV	“vi ćete znati”

Spregnuti oblik od “znati” može biti:

1. PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA (NASB, NKJV, NJB)
2. PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA (NRSV, TEV).

▣ **“je ... blizu”** Vjernici ne mogu znati točno vrijeme Isusova povratka, čak niti On nije znao (usp. Mt 24:36). Oni će time biti iznenađeni (usp. Mt 24:44), ali mogu znati opće godišnje doba (Mt 24:32-35; Mk 13:28-31) i biti pripremljenima za to. Zamisao o skorome povratku bila je poteškoća za tumače zbog jaza od 2000 godina. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 12:39: Skori povratak.](#)

21:32 “Uistinu Ja vam kažem” Ovo je doslovno, “amen”. To je usporedno s usporednicom nađenom u Evanđelju po Luki 21:3. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 4:24: Amen.](#)

▣ **“ovaj naraštaj neće proći sve dok se ne dogode sve ove stvari”** Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA. Bilo je mnogo raspre o tumačenju ovoga stiha. Postoje dvije glavne teorije:

1. ovo upućuje posebice na uništenje Jeruzalema godine 70.
2. ovaj je izričaj upotrijebljen u svome SZ-nome smislu o ljudima (usp. Pnz 32:5.20).

Obje su istinite i obje odgovaraju ovome okviru.

21:33 Ovo je još jedna jaka DVOSTRUKA NEGACIJA. To je snažna potvrda vječnosti Božjih obećanja (usp. Iz 40:8; 55:11) i ponovljena je u Evanđelju po Luki 16:17 i Mateju 5:18. Vjernici se mogu pouzdati u ove neuvjetovane istine:

1. Božju narav
2. Božja obećanja
3. Božjega Sina
4. Božju prisutnost
5. Božje svrhe.

Zabilježite naglasak na sličnome sricanju u Evanđelju po Mateju 5:18, koje govori o činjenici da je sad SZ zamijenjen Isusovim riječima (usp. Lk 21:21-48)!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:34-36

³⁴“Budite na straži, tako da vaša srca ne budu pritisnuta s rasipnošću i pijanstvom i životnim brigama, i da taj dan ne dođe na vas iznenada kao lopov; ³⁵jer on će doći na sve one koji obitavaju na licu zemlje. ³⁶Ali budite na oprezu u svako vrijeme, moleći da možete imati snage izbjeći sve te stvari što se tek moraju dogoditi, i ostati pred Sinom Čovječjim.”

21:34 “Budite na straži” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. To je ponavljajuće upozorenje (usp. Lk 12:40.45; Mk 4:19; Mt 24:42-44) i glavni potisak Isusovih eshatoloških učenja:

1. budite spremni
2. promatrajte
3. budite djelatni u Mojoj službi.

▣ **“srca”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:51: Srce](#). U ovome okviru “vi sami” i “srca” su usporednica.

▣ **“pritisnuta s rasipnošću i pijanstvom i životnim brigama”** Ovo je naslovljeno na apostole. Kršćanski život je napetošću ispunjeno hodočašće. Mnogi vjernici naštetili su svome svjedočenju i učinkovitoj službi iskušenjima i brigama ovoga Doba. Spasenje nije kraj borbe; ponekad je to početak.

Usporednica o tlima u Evanđelju po Marku 4 i Mateju 13 šokantan je svjedok potrebi za donošenjem roda i ustrajnošću, ne samo početnim odazivom (klijanje). Spasenje je neprekidan odnos (usp. Mt 10:32; Mk 13:13), ne samo karta za Nebo ili polica osiguranja! Dnevni odabiri otkrivaju srce i pravo ja. Vjernost i ustrajnost dokaz su besplatnoga spasenja. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 8:13: Potreba za ustrajnošću](#).

▣ **“i da taj dan ne dođe na vas iznenada kao lopov”** Ovaj “taj dan” je SZ-ni idiom za Božje pohođenje za blagoslov ili osudu. [Vidjeti Posebnu temu dolje iz proroka osmoga stoljeća: Taj dan](#).

POSEBNA TEMA: TAJ DAN

Ovaj izričaj, “u taj dan” ili “toga dana”, način je za proroke osmoga stoljeća da govore o Božjemu pohođenju (prisutnosti) za osudu i za obnovu:

Hošea		Amos		Mihej	
<u>pozitivno</u>	<u>negativno</u>	<u>pozitivno</u>	<u>negativno</u>	<u>pozitivno</u>	<u>negativno</u>
1:11	1:5		1:14(2)		2:4
	2:3		2:16		3:6
2:15			3:14	4:6	

2:16	4:5	5:18 (2)	5:10
2:18	5:9	5:20	7:4
2:21	6:2	6:3	7:11(2)
	7:5	8:3	7:12
	9:5	9:11	8:9 (2)
	10:14	8:10	
		8:13	

Ovaj uzorak tipičan je za proroke. Bog ide djelovati protiv grijeha u vremenu, ali On isto tako nudi dan pokajanja i oprostona onima koji su voljni promijeniti svoja srca i djelovanja (tj. primiti novo srce, novi um, i novi duh, usp. Ez 36:22-27)! Božja svrha iskupljenja i obnove bit će ostvarena! On će imati ljude koji odražavaju Njegovu narav. Svrha stvaranja (zajedništvo između Boga i ljudstva) bit će ispunjena!

21:35 Ovo može biti smjerenje na Knjigu proroka Izaije 24:17 u Septuaginti. Ako je tako, onda se podjela na stihove lagano mijenja.

Drugi dolazak ("taj dan", Lk 21:34) pogodit će sva ljudska bića koja žive i koja su umrla. Svi će dati račun Bogu o daru života (usp. Mt 25:31-46; 2. Kor 5:10; Otk 20:11-15).

Za one koji poznaju Boga u Kristu, to je Dan uskrsnuća, ponovnoga sjedinjavanja, i radovanja. Ali, za one koji se nisu odazvali Evanđelju, to je Dan tame, zle kobi, odbacivanja, i trajne osude (odvojenost).

21:36 "budite na oprezu u svako vrijeme" Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA što označava neprekidnu pozornost (usp. Mk 13:33; Ef 6:18). Ovaj me stih podsjeća na Poslanicu Efežanima 6:19. Postoji dnevna cijena koju se mora platiti! Pavao koristi oblik ovoga pojma za opis njegove patnje zbog Krista i Evanđelja u 2. Korinćanima 6:5 i 11:27.

☐ "moleći" Ovo je PREZENT SREDNJEGA (deponent) PARTICIPA upotrijebljenog u smislu IMPERATIVA. Luka često koristi ovaj pojam u smislu:

1. zaklinjati ili moliti, Evanđelje po Luki 5:12; 8:38; 10:2; 21:36; 22:32; Djela apostolska 4:31; 8:22.24; 10:2
2. prositi /moliti, Evanđelje po Luki 8:28; 9:38.40; Djela apostolska 21:39; 26:3
3. molim govorite /recite, Djela apostolska 8:34.

Sva su ova značenja nađena u Septuaginti.

☐

NASB, NRSV

"da možete imati snage izbjeći"

NKJV

"da budete uračunati dostojnima izbjeći"

TEV

"da budete imali snage proći kroz to sigurno"

NJB

"za snagu da proživite"

Ovo je namjeravana kratka (*hina*) s AORISTOM AKTIVNOGA KONJUNKTIVA (bilješka o nepredvidivosti) i AORISTOM AKTIVNOGA INFINITIVA. Neki će vjernici biti uhvaćeni nesvjesnima i nespremnima kad se događaji na kraju vremena počinju brzo razvijati. Oni će se morati suočiti s Kristom posramljeni i neće primiti nagradu (usp. 1. Kor 3:10-15; 2. Kor 5:10).

Postoji varijanta grčkoga rukopisa u ovome izričaju:

1. *kataxiōthēte* (AORIST PASIVNOGA KONJUNKTIVA), "može biti osuđen /uračunat dostojnim" (usp. MSS A, C, D)
2. *katischusēte* (AORIST AKTIVNOGA KONJUNKTIVA), "neka ima snagu" (usp. MSS SBU u i W ,L ,B ,x⁴).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:37-38

³⁷Sad tijekom dana On je poučavao u hramu, ali navečer On bi izlazio i provodio noć na gori zvanoj Maslinska. ³⁸I svi bi ljudi izlazili rano ujutro da dođu k Njemu u hram kako bi Ga slušali.

21:37 "tijekom dana On je poučavao u hramu" Isus se nije skrivao ili umanjivao Svoju javnu službu (usp. Lk 20:1).

▣ **“provodio noć na gori zvanj Maslinska”** Ovo upućuje na činjenicu da je Isus proboravio van Maslinske gore nekoliko noći i nije svaku noć provodio s Marijom, Martom, i Lazarom u Betaniji. Ovo je mjesto bilo dobro poznato Judejcima i bit će to mjesto Isusova uhićenja.

21:38 Ovo pokazuje Isusovu popularnost i kod hodočasnika koji su prisustvovali Pashi i kod mjesnih građana. Ova popularnost bila je jedan od razloga što je prouzročio religijskim vođama da Ga se boje.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je duhovna istina o upravljanju o čemu govori Isus u Evanđelju po Luki 21:1-4?
2. Zašto su Židovi bili toliko ponosni glede Hrama?
3. Zašto je raspra o uništenju Jeruzalema izmiješana s događajima kraja vremena na kraju ovoga Doba?
4. Što izričaj u stihu 25, "vremena pogana", znači?
5. Što je glavni naglasak Isusovih učenja glede Njegova drugog dolaska?
6. Upućuje li Evanđelje po Luki 21:34-36 na vjernike? Ako da, što je implikacija?

EVANĐELJE PO LUKI 22

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
zavjera za ubijanje Isusa	zavjera za ubijanje Isusa	Isusova smrt (22:1 - 23:56)	zavjera protiv Isusa	urota protiv Isusa: Juda Ga izdaje
22:1-6	22:1-6	22:1-2	22:1-2	22:1-2
			Juda pristaje izdati Isusa	
		22:3-6	22:3-6	22:3-6
priprema Pashe	Isus i Njegovi učenici pripremaju Pashu	Posljednja večera	Isus se priprema jesti Pashalno jelo	priprema za Pashalnu večeru
22:7-13	22:7-13	22:7-13	22:7-8	22:7-13
			22:9	
			22:10-12	
			22:13	
uvođenje Gospodnje večere	Isus uvodi Gospodnju večeru		Gospodnja večera	Večera
22:14-23	22:14-23	22:14-23	22:14-16	22:14-16
			22:17-18	22:17-18
				uvođenje euharistije
			22:19-20	22:19-20
				Judina izdaja naviještena
			22:21-22	22:21-23
			22:23	
spor o veličini	učenici se svadaju o veličini		svađa o veličini	tko je najveći?
22:24-30	22:24-30	22:24-27	22:24-27	22:24-27
				nagrada obećana apostolima
		22:28-30	22:28-30	22:28-30
Petrovo odricanje naviješteno	Isus navješćuje Petrovo odricanje		Isus navješćuje Petrovo odricanje	Petrovo odricanje i pokajanje naviješteno
22:31-34	22:31-34	22:31-34	22:31-32	22:31-34
			22:33	
			22:34	
novčanik, vreća, i mač	lisnica, vreća, i mač		novčanik, vreća, i mač	vrijeme krize
22:35-38	22:35-38	22:35-38	22:35a	22:35-38

			22:35b	
			22:36-37	
			22:38a	
			22:38b	
molitva na Maslinskoj gori	molitva u Vrtu	Getsemani	Isus moli na Maslinskoj gori	Maslinska gora
22:39-46	22:39-46	22:39-46	22:39-40	22:39-40
			22:41-44	22:41-44
			22:45-46	22:45-46
izdaja i uhićenje Isusa	Izdaja i uhićenje u Getsemaniji		uhićenje Isusa	uhićenje
22:47-53	22:47-53	22:47-53	22:47-48	22:47-51
			22:49-50	
			22:51	
			22:52-53	22:52-53
Petrovo odricanje Isusa	Petar se odriče Isusa i gorko plače		Petar se odriče Isusa	Petrovo odricanje
22:54-62	22:54-62	22:54-62	22:54-56	22:54-62
			22:57	
			22:58a	
			22:58b	
			22:59	
			22:60a	
			22:60b-62	
ismijavanje i bijenje Isusa	Isus ismijavan i bijen		Isus je ismijavan i bijen	Isus ismijavan od stražara
22:63-65	22:63-65	22:63-65	22:63-65	22:63-65
Isus pred Vijećem	Isus se suočava sa Sanhedrinom		Isus pred Vijećem	Isus pred Sanhedrinom
22:66-71	22:66-71	22:66-71	22:66-67a	22:66 - 23:1
			22:67b-69	
			22:70a	
			22:70b	
			22:71	

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#)) SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Prva Poslanica Korinćanima 11:20 i dalje prvo je izvješće o Posljednjoj večeri. Zapisao ga je Pavao. Luka, na mnogo načina, odražava Pavlovo predstavljanje.
- B. Jedino izvješće o razgovoru tijekom Gospodnje večere je Evanđelje po Ivanu 13 - 17, iako nije uključena niti jedna referenca na stvarno jelo.
- C. Postoje dvije velike tekstualne poteškoće povezane s ovim poglavljem, Evanđelje po Luki 22:17-20 i Luka 22:43-44. Vidjeti bilješke dolje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:1-2

¹Sad Blagdan Beskvasnoga kruha, što je nazvan Pasha, približavao se. ²Svećenički glavari i pisari tražili su kako Ga mogu ubiti; jer oni su se bojali ljudi.

22:1 “Blagdan Beskvasnoga kruha, što je nazvan Pasha” Ova dva Blagdana raspravljena su u Knjizi Izlaska 12 (Pasha, Lk 22:1-14,21-36 i Beskvasni kruh, Lk 22:15-20). Izvorno su oni bili izdvojeni Blagdani, ali poslije su spojeni u jedan osmodnevni Blagdan (usp. Br 28:16-31) što je započeo 14. nisana (ožujak - travanj). Blagdan Pashe sjećanje je na Anđela smrti koji je prolazio između domova židovskih robova u Egiptu i sjećanje na oslobođenje Božjega naroda od Egipćana kao što je obećano u Knjizi Postanka 15:12-21.

22:2 “Svećenički glavari i pisari” Ovo upućuje na Sanhedrin, Vrhovni sud Židova u Jeruzalemu. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:22: Sanhedrin.](#)

▣ **“kako Ga mogu ubiti”** Religijski vođe osjećali su da je Isus:

1. bio krivovjeran
2. mogao prouzročiti probleme s Rimljanima (usp. Mt 26:5)
3. učinio da se osjećaju ljubomornima.

Evanđelje po Ivanu spominje nekoliko urota da se Isus ubije (usp. Iv 7:30.44; 8:59; 10:31.39; 11:53).

▣ **“ubiti”** Ova je riječ za smrt (*anairēō*) korištena u NZ-u gotovo isključivo od Luke za nekoga tko je ubijen (usp. Lk 22:2; 23:32; Djela 2:23; 5:33.36; 7:28; 9:23.24.29; 10:39; 12:2; 13:28; 16:27; 22:20; 23:15.21.27; 25:3; 26:10). Na taj je način korištena u Septuaginti (usp. Post 4:15; Izl 15:9; 2. Sam 10:18).

Ostala sinoptička Evanđelja koriste pojmove *apollumi* ili *apokteinō* za ove ubilačke urote od ovih jeruzalemskih vođa.

Luka, bivajući jedini poganski pisac NZ-a, ima drukčiji rječnik od drugih pisaca Evanđelja čiji je primarni jezik bio aramejski. Evanđelje po Luki je pod jakim utjecajem terminologije i rječnika grčkoga prijevoda NZ-a, Septuaginte.

▣ **“jer oni su se bojali ljudi”** Ovo je ponavljajuća tema (usp. Mt 21:26.44; Mk 11:18.32; 12:12; Lk 20:19).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:3-6

³I Sotona uđe u Judu koji je bio zvan Iskariot, pripadajući broju dvanaestorice. ⁴I on ode i raspravi sa svećeničkim glavarima i službenicima kako bi im Ga mogao izdati. ⁵Oni su bili veseli i složili su se da mu daju novac. ⁶Tako on pristane, i započne tražiti dobru prigodu da Ga izda njima odvojeno od mnoštva.

22:3 “I Sotona uđe u Judu” Luka spominje često Sotonu (usp. Lk 4:13; 10:18; 13:16; i 22:3.31). Juda je čuo, družio se s, i promatrao Gospodina Isusa u neposrednoj blizini nekoliko godina, ali očito nije imao osobni odnos s Njim vjerom (usp. Mt 7:21-23). Petar je podvrgnut istoj jačini kušnje kao Juda, ali s drastično različitim ishodima. Dogodila se velika raspra o porivima Judine izdaje: (1) prvenstveno je bila zbog novca (usp. Iv 12:6); (2) prvenstveno je bila politička (usp. William Klassen, *Judas Betrayer of Friend of Jesus?*); (3) bila je duhovna (usp. Iv 13:27).

O temi sotonskoga utjecaja ili demonske opsjednutosti, postoji nekoliko dobrih izvora (popisanih po redosljedju onih u koje se pouzdajem):

1. Merrill F. Unger, *Biblical Demonology, Demons in the World Today*
2. Clinton E. Arnold, *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*
3. Kurt Koch, *Christian Counseling and Occultism, Demonology Past and Present*
4. C. Fred Dickason, *Demon Possession and the Christian*
5. John P. Newport, *Demons, Demons, Demons*
6. John Warwick Montgomery, *Principalities and Powers.*

Također [vidjeti moju Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:1: Sotona; i u Luki 1:32: Anđeli i demoni \(demonsko \[nečisti duhovi\]\) u NZ-u.](#)

Budite pozorni glede kulturoloških mitova i praznovjerja. Sotona je dirnuo Petra u Mateju 16:23 da bi kušao Isusa na točno isti način - da izbjegne Svoju nadomjesnu smrt. Sotona je dosljedan. On pokušava na sve moguće načine zaustaviti Isusovo iskupiteljsko djelo u našu korist:

1. Sotonova kušnja Isusa, Evanđelje po Luki 4; Matej 4
2. Petar, Evanđelje po Mateju 16
3. Juda i Sanhedrin, ovdje.

Isus čak opisuje Judu kao đavla u Ivanu 6:70. Biblija ne raspravlja o temi demonske opsjednutosti i utjecaju kako se to odnosi na vjernike. Ali, vjernici su očito pod utjecajem osobnih odabira i osobnoga zla!

▣ **“Iskariot”** [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:16: Juda Iskariot.](#)

▣ **“pripadajući broju”** Ovi su bili posebni učenici kojima je Isus odabrao prisno otkriti Sebe i obučio ih da postanu “novi Izrael”. Uistinu dobra knjiga o Isusovoj metodologiji obučavanja je od Roberta E. Colemana, *The Master Plan of Evangelism*. Ovi su ljudi postali poznati kao “Dvanaestorica”. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 6:13: Broj dvanaest.](#)

22:4 “službenicima” Ovo upućuje na hramsku policiju. Jedna od podjela levita bila je zadužena za stražu, održavanje reda, i provođenje kazne na hramskome brdu. Ti su svećenici čuvali sâm Hram, ali hramska policija (uči Philo, *De Specialibus Legibus* [Loeb 7, 1.156]) bila je određena za:

1. otvaranje i zatvaranje vanjskih vrata u području Hrama
2. čuvanje otvaranja između Dvorišta za pogane i Dvorišta za žene
3. ophodnju trgovačkoga područja poznatog kao Dvorište za pogane.

Noću je bio dvadeset i jedan stražar postavljen oko vanjskoga ruba hramskoga područja (M. M. dd. 1.1).

Oni su bili pod nadzorom Sanhedrina, koji se obično sastajao u Hramu. Na njih se obično upućuje:

1. kao na službenike ili poslužitelje, Evanđelje po Ivanu 7:32.45.46; 18:18
2. kod Isusova uhićenja, Evanđelje po Ivanu 18:3.12
3. u noći suđenja, Evanđelje po Ivanu 18:18.36:
  - a. kod Petrova odricanja, Evanđelje po Mateju 26:58; Marku 14:54.65; Ivanu 18:18
  - b. kod Pilatove izricanje kazne Isusu, Evanđelje po Ivanu 19:6
4. u Djelima apostolskim 4:1; 5:22-26; 21:30.

22:5 “Oni su bili veseli” Oni su se radovali jer sad su mogli uhvatiti Isusa tiho i diskretno nasamo bez hodočasnika ili ljudi iz grada koji nisu ništa znali o tome (usp. Lk 22:6).

▣ **“i složili su se da mu daju novac”** Iz Evanđelja po Mateju 26:15 učimo da je to bilo trideset srebrnika, što ispunjava proročanstvo iz Knjige proroka Zaharije 11:12.

22:6 “i započe tražiti dobru prigodu da Ga izda” Obredna noć Pashe mogla je biti prikladno vrijeme jer je svatko bio kod kuće sa svojim obiteljskim skupinama u tu posebnu svetu večer.

▣ **“odvojeno od mnoštva”** Moramo zapamtiti da je Isus bio vrlo popularna osoba u Galileji i tijekom ovoga Blagdana stotine i stotine ljudi iz Galileje bilo je u Jeruzalemu. To je taj razlog zašto je veliki svećenik odlučio čekati u Evanđelju po Marku 14:2, ali kad Ga je jedan od Njegovih vlastitih ponudio izdati Ga, oni su promijenili svoja mišljenja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:7-13

⁷Onda dode prvi dan Beskvasnoga kruha u kojem je Pashalno janje moralo biti žrtvovano. ⁸I Isus posla Petra i Ivana, govoreći: “Idite i pripremite Pashu za nas, tako da je možemo blagovati.” ⁹Oni Mu rekoše: “Gdje Ti želiš da je pripreмимо?” ¹⁰I On im reče: “Kad uđete u grad, neki čovjek srest će vas noseći krčag vode; slijedite ga u kuću u koju ulazi. ¹¹I vi ćete reći vlasniku kuće: ‘Učitelj ti kaže: “Gdje je gostinska soba u kojoj Ja mogu jesti Pashu sa Svojim učenicima?’” ¹²I on će vam pokazati veliku, namještenu gornju sobu; pripremite je tamo.” ¹³I oni odoše i nadoše sve upravo kako im je On rekao; i oni pripremiše Pashu.

22:7 “Onda dode prvi dan Beskvasnoga kruha u kojem je Pashalno janje moralo biti žrtvovano” Postoji kronološka razlika između sinoptičkih Evanđelja (Pasha) i Evanđelja po Ivanu (Dan pripreme, usp. Izl 12:6; Iv 13:1; 18:28) o tome koji se točno dan dogodila Gospodnja večera. Zapamtite da Židovi započinju dan u sumrak zbog Knjige Postanka 1. Dan Isusova raspeća jednoobrazan je u sva četiri Evanđelja kao petak. Ako se netko vrati na lunarni kalendar u Isusovo vrijeme godine 30., 14. nisana (usp. Lev 23:5-6) pada na četvrtak, 15. nisana na petak, što se točno uklapa.

22:8 “I Isus posla Petra i Ivana” Jedino Luka imenuje ovu dvojicu zaduženih za pripravu. Obično je uključen i Jakov s ovim nutarnjim krugom apostola, ali ne ovdje.

▣ **“Idite i pripremite”** Ovo je dobar primjer idiomske uporabe PARTICIPA prije IMPERATIVA, gdje su oba upotrijebljena kao IMPERATIVI (usp. Mt 28:19).

Ova priprema trebala je biti učinjena popodne 14. nisana. Jelo je trebalo biti jedeno noću (15. nisana).

22:9 “Gdje Ti želiš da je pripreмимо” Učenici nisu znali točan položaj, moguće zato jer Isus nije želio da Judina izdaja prekida blagovanje.

22:10 “neki čovjek srest će vas noseći krčag vode” Žene su obično nosile vodu u zemljanim včrevima, muškarci su je ponekad nosili u životinjskim kožama. Ovo je još jedan od mnogih primjera u Evanđeljima što može biti tumačen kao: (1) nadnaravno Isusovo znanje ili (2) unaprijed dogovorena okolnost. Ljudi Jeruzalema i okolnih područja otvarali su svoje domove tijekom blagdanskih prigoda za hodočasnike.

22:11 “I vi ćete reći vlasniku kuće” Ovo bi morao biti dom Ivana Marka, što je postalo mjesto sastajalište učenika u Jeruzalemu poznato kao Gornja soba (usp. Djela 12:12).

▣ “gostinska soba” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 2:7, gdje je to prevedeno “u gostionici”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:14-23

¹⁴Kad je došao čas, On se nasloni *na stol*, i apostoli s Njim. ¹⁵I On im reče: “Stvarno sam žudio blagovati ovu Pashu s vama prije Moje patnje; ¹⁶jer kažem vam, Ja je neću nikad više ponovno jesti sve dok se ne ispuni u kraljevstvu Božjem.” ¹⁷I kad je uzeo kalež i dao zahvale, On reče: “Uzmite ovo i podijelite među sobom; ¹⁸jer Ja vam kažem, Ja neću piti od ploda trsa od sada sve dok ne dođe kraljevstvo Božje.” ¹⁹I kad je On uzeo *nešto kruha i dao zahvale*, On ga prelomi i dadne im ga, govoreći: “Ovo je Moje tijelo koje se daje za vas; činite to u spomen na Mene.” ²⁰I na isti način *On uze kalež nakon što su blagovali*, govoreći: “Ovaj kalež što je izliven za vas jeste novi savez u Mojoj krvi. ²¹Ali gledajte, ruka onoga koji će Me izdati je sa Mnom za stolom. ²²Jer uistinu, Sin Čovječji ide kao što je određeno; ali jao onome čovjeku od koga je On izdan!” ²³I oni počеше raspravljati među sobom koji od njih bi mogao biti taj koji bi učinio takvu stvar.

22:14 “Kad je došao čas” Ovo bi morao niti sumrak na početku 15. nisana.

▣ “On se nasloni *na stol*” Zapamtite Gospodnja večera bila je provedena kao sva židovska jela, naslanjanjem na lijevi lakat oko stola što je bio oblika potkove, nizak stol.

22:15 Ovaj stih ima dvije igre riječi:

1. “sa žudnjom (*epithumia*) žudih (*epethumēsa*)”, što je uobičajeni idiom u Septuaginti za “jako željeno”
2. “pasha” (*pascha*) i “patnja” (*paschō*).

Isus ih je prije upozorio nekoliko puta (usp. Lk 9:22-27; Mk 8:31 - 9:1; Mt 16:21-28; 17:9.12.22-23; 20:18-19) o Njegovoj nadolazećoj patnji u Jeruzalemu zbog huškanja židovskih autoriteta i okrutne rimske pravde (razapinjanje na križ).

22:16 “Ja je neću nikad više ponovno jesti sve dok se ne ispuni u kraljevstvu Božjem” Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA, što upućuje na Pashalno blagovanje. Čini se kako je to referenca na Mesijansku gozbu (usp. Lk 22:18.30; 14:15; Mt 8:11; 26:29; Otk 19:9).

Ovu metaforu o prisnome zajedništvu teško je tumačiti. Očito upućuje na stol zajedništva, što je bilo veoma važno u drevnome Izraelu i Bliskom Istoku. Međutim, mora li se to shvatiti doslovno? Uskrsla tijela ne trebaju fizičku hranu. To je ta vrsta idiomskoga jezika o životu nakon smrti što je prouzročila farizejima razmišljanje u takvima ovozemaljskim, fizičkim pojmovima (islam također). Ljudi imaju mnogo pitanja o životu nakon smrti, ali Biblija govori o njemu u simbolu, idiomu, analogiji, i metafori. Moguće je 1. Poslanica Korinćanima 2:9, što je navod iz Knjige proroka Izaije 64:4 i 65:17, najbolje objašnjenje!

▣ “kraljevstvu Božjem” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

22:17-20 Postoji rukopisna varijanta u ovim stihovima. Dulji tekst (Lk 22:17-20) objavljen je u NASB, NRSV, NJB, NKJV, TEV. On nije u manuskriptu D, na kojem je obično bila temeljena verzija *King James*, ali je u druga četiri, najdrevnija svjedoka (MSS P⁷⁵, א, A, B) i navodio ga je Justin Mučenik oko godine 150.

U kraćem tekstu (Lk 22:17-19a), vino dolazi prije kruha, što slijedi redosljed 1. Korinćanima 10:16 (i u *Didache* 9:1-3). Ako je slijeden dulji tekst, onda je redosljed obrnut što je nađeno u Evanđelju po Mateju, Marku, i 1. Korinćanima 11:23-27.

Postoje dvije dobre raspre o ovome tekstualnom problemu:

1. Bruce M. Metzger, *A Textual commentary on the Greek New Testament*, str. 173-177
2. Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 198-209.

Ovaj tekstualni problem ne utječe na ikoju kršćansku doktrinu (zbog usporednica u Mt i Mk), nego samo prikladno čitanje Luke i njegovih svrha i posebnosti njega kao autora. Na pozornici tekstualnoga kriticizma ne postoji način određivanja čitanja rukopisnoga prijepisa (izvorni rukom pisani prijepis) Evanđelja po Luki. Oba oblika bila su poznata kršćanima drugoga stoljeća.

22:17 “kalež” Postoje četiri kaleža blagoslova tijekom službe na Pashu. Ja mislim da je Isus koristio treći kalež blagoslova kao točku rastanka od izraelskoga narodnoga jela do novoga crkvenog jela.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Pasha \(redosljed službe\).](#)

POSEBNA TEMA: PASHA (REDOSLIJED SLUŽBE)

- A. Molitva
- B. Čaša vina
- C. Pranje ruku domaćina i prenošenje zdjele do svih
- D. Umakanje gorkoga bilja i začina
- E. Janje i glavno jelo
- F. Molitva i drugo umakanje gorkoga bilja i začina

- G. Druga čaša vina s vremenom za pitanje-i-odgovor za djecu (usp. Izl 12:26-27)
- H. Pjevanje Aleluja Psalama 113 - 114 i molitva
- I. Vođa obreda čini umak za svakoga nakon pranja svojih ruku
- J. Svi jedu sve do sita; završavaju s komadom janjeta

- K. Treća čaša vina nakon pranja ruku
- L. Pjevanje Aleluja Psalama 115 – 118

- M. Četvrta čaša vina, što označava dolazak Kraljevstva

Mnogi vjeruju da se osnivanje Gospodnje večere dogodilo kod točke “K”.

22:18 “ploda trsa” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: Biblijski stavovi prema alkoholu \(fermentacija\) i alkoholizmu \(ovisnost\).](#)

22:19 “nešto kruha” Zabilježite da janje nije spomenuto. Ovo jelo ima potpuno novu važnost za Crkvu i nije povezano nerazdvojivo na godišnji Blagdan naroda Izraela. Ono simbolizira novo oslobođenje (izlazak) od grijeha (tj. Novi savez, usp. Jer 31:31-34).

▣ **“Ovo je Moje tijelo”** Postoji četiri glavna razumijevanja ovoga jela u crkvi:

1. rimsko-katolička transupstancijacija, što znači da je to jelo u stvarnosti Kristovo tijelo
2. konsupstancijacija od Martina Luthera, što je nešto manje doslovna od broja 1
3. duhovna prisutnost od Johna Calvina, što je nešto manje doslovna od brojeva 1 i 2
4. Zwinglijevo simboličko shvaćanje.

Tumačenje da elementi zapravo postaju tijelo i krv od Krista dolazi iz Evanđelja po Ivanu 6:43-58 što, međutim, u okviru, zapisuje hranjenje pet tisuća i nagađanje Židova da će ih Mesija hraniti kao što ih je Mojsije, a ne Gospodnja večera.

▣ **“činite to u spomen na Mene”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Izričaj je jedinstven Evanđelju po Luki. Riječ *anamnēsis* pojavljuje se dva puta u Pavlovu izvješću o Gospodnjoj večeri u 1. Poslanici Korinćanima 11:24.25. Luka je možda stekao svoju terminologiju od Pavlovih crkava. Ovo je vjerojatno zašto postoji nekoliko ne-Lukinih oblika i riječi u Luki 22:19b-20.

22:20

NASB, NRSV, TEV, NJB

“izliven”

NKJV

“proliven”

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Izliveno \(NZ\).](#)

POSEBNA TEMA: IZLIVENO (NZ)

Klasičan grčki pojam *cheō* znači “točiti” (obično u doslovnome smislu). Pojačani oblik, *ekcheō*, zauzima njegovo mjesto i razvio se u dva suzvuca:

1. prolivena nedužna krv, usp. Knjiga Postanka 9:6; 37:22; Ponovljeni zakon 19:10; Evanđelje po Mateju 23:35; Djela apostolska 22:20; Poslanica Rimljanima 3:15

2. dana žrtva, usp. Knjiga o Sucima 6:20; 1. Samuelova 7:6; 2. Samuelova 23:16; Evanđelje po Mateju 26:28; Marku 14:24; Luki 22:20.

U Isusu ova su se dva smisla sreala na Golgoti (usp. Colin Brown, izd., *The New International Dictionary of New Testament Theology*, tom 2, str. 853-855).

Biblija također koristi taj GLAGOL u vezi s(a):

1. Svetim Duhom koji biva izliven (usp. Joel 2:28-29; Ez 39:29; Zah 12:10; Djela 2:17-18.33; 10:45; Tit 3:6)
2. Božjom ljubavlju (usp. Rim 5:5; zabilježite teološku usporednicu u Gal 4:6)
3. Božjim gnjevom (usp. Otk 16, GLAGOL upotrijebljen osam puta).

▣ (22:20) “**novi savez u Mojoj krvi**” Ovaj Novi savez opisan je u Knjizi proroka Jeremije 31:31-34, Ezekijela 36:22-36, i Zaharije 9:11. Za Židove je bilo užasno razmišljati o pijenju krvi (usp. Lev 17:14). Očito je da Isus upućuje na Svoju žrtvenu smrt a ne na doslovno pijenje Njegov krvi!

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Gospodnja večera u Evanđelju po Ivanu 6.](#)

POSEBNA TEMA: GOSPODNJA VEČERA U EVANĐELJU PO IVANU 6

- A. Evanđelje po Ivanu ne zapisuje sâmu Gospodnju večeru, iako poglavlja 13 – 17 objavljuju razgovor i molitvu u Gornjoj sobi. Ovo izostavljanje može biti namjeravano. Crkva kasnoga prvog stoljeća započela je promatrati odredbe u sakramentalnome smislu. Oni su ih vidjeli kao kanale milosti. Moguće je Ivan reagirao na taj razvitak sakramentalnoga stajališta ne zapisujući Isusovo krštenje ili Gospodnju večeru.
- B. Evanđelje po Ivanu 6 je u okviru hranjenja pet tisuća. Međutim, mnogi to koriste za učenje o sakramentalnome viđenju euharistije. To je izvor rimo-katoličke doktrine o transupstancijaciji (Iv 6:53-56).
Pitanje o tome kako se poglavlje 6 odnosi na euharistiju pokazuje dvojni narav Evanđelja. Očevidno, Evanđelja se odnose na Isusove riječi i život, ipak ona su bila napisana desetljećima kasnije i odražavala su vjeru pojedinačne autorove zajednice. Tako postoje tri stupnja autorove nakane:
  1. Duh
  2. Isus i izvorni slušatelji
  3. pisci Evanđelja i njihovi čitatelji.Kako to treba tumačiti? Jedina dokaziva metoda mora biti okvirni, gramatički, leksički pristup, obaviješten povijesnom okolnošću.
- C. Moramo zapamtiti da je slušateljstvo bilo židovsko a kulturološka pozadina bilo je rabinsko očekivanje bivanja Mesije super-Mojsijem (usp. Iv 6:30-31), posebice obzirom na iskustva Izlaska kao što je osiguravanje “mane”. Rabini bi koristili Psalam 72:16 kao dokazni tekst. Isusove neuobičajene izjave (usp. Iv 6:60-62.66) morale su suzbiti kriva Mesijanska očekivanja svjetine (usp. Iv 6:14-15).
- D. Očevi Rane crkve nisu se svi složili da ovaj odlomak upućuje na Gospodnju večeru. Klement Aleksandrijski, Origen, i Euzebij nikad ne spominju Gospodnju večeru u svojim raspravama o tome odlomku.
- E. Metafore ovoga odlomka vrlo su slične Isusovim riječima upotrijebljenima sa “ženom na izvoru” u Evanđelju po Ivanu 4. Zemaljska voda i kruh upotrijebljeni su kao metafore o vječnome životu i duhovnim stvarnostima.
- F. Ovo umnažanje kruha jedino je čudo zapisano u sva četiri Evanđelja!

22:21 “ruka onoga koji će Me izdati je sa Mnom za stolom” U Evanđelju po Luki, Juda sudjeluje u čitavoj Gospodnjoj večeri. U Ivanu 13:21-30 on odlazi prije negoli je Večera započela. U Mateju i Marku on uzima udio u polovici Večere. Moramo nastaviti pamtit da Evanđelja nisu suvremene povijesti, nego evangelistički proglašaji! Judina izdaja je ispunjenje Psalma 41:9 (usp. Iv 13:18).

22:22 “Sin Čovječji ide kao što je određeno” [Za “Sin Čovječji” vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Sin Čovječji.](#)

GLAGOL je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA od *horizō*, što znači međa ili ograničenje. Dobili smo englesku riječ “horizont” iz toga grčkog pojma. Isusova žrtvena smrt dio je predodređenoga Božjeg nauma (usp. Post 3:15; Iz 52:13 - 53:12; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 10:42; 13:29; 17:26.31). Isusova smrt nije bila zakašnjela misao ili plan B! Isus je došao umrijeti (usp. Mk 10:45; Iv 3:16; 2. Kor 5:21)!

▣ “**ali jao onome čovjeku od koga je On izdan**” Evanđelje po Ivanu jeste ono koje spominje Judinu izdaju rano i često (usp. Iv 6:70; 12:4; 13:2.26.27; 17:12; 18:2-5).

22:23 Ovaj stih pokazuje pomutnju i neizvjesnost Dvanaestorice. Oni su bili s Isusom nekoliko godina. Čuli su Njegova učenja, vidjeli Njegova čuda, i djelovali su kao Njegovi predstavnici, ipak oni nisu razumjeli! Čak niti nisu bili sigurni koji je od njih izdajnik!

Odlomci kao ovaj za mene su ohrabrenje u mojim sumnjama, zbrkama, i strahu. Kršćanstvo je život vjere, pouzdanja, nade, straha, i neizvjesnosti; naviknimo se na to! Čudo nad čudesima je da kroz sve to postoji mir, radost, zadovoljstvo, i sigurnost!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:24-27

²⁴I nastade i spor među njima *glede toga koji je od njih smatran biti najvećim*. ²⁵I On im reče: “Kraljevi pogana gospodare nad njima; a oni koji imaju vlast nad njima zvani su ‘Dobrotvori’. ²⁶Ali *to nije* tako s vama, nego onaj koji je najveći među vama mora postati kao najmlađi, i predvodnik kao sluga. ²⁷Jer tko je veći, onaj koji je naslonjen *na stol* ili onaj koji služi? Nije li to onaj koji je naslonjen *na stol*? A Ja sam među vama kao onaj koji služi.”

22:24 “I nastade i spor među njima *glede toga koji je od njih smatran biti najvećim*” Svaki put kad je Isus povezao Svoju smrt, Njegovi su se učenici počeli svađati o tome tko bi mogao biti Njegov nasljednik (usp. Mt 18:1-5; 20:24-28; Mk 9:33-37; 10:41-45; Lk 9:46-48). Grčka riječ za “spor” podrazumijeva nekoga spremnog za svađu. Okvir Evanđelja po Ivanu 13 uključuje ovaj isti problem. Širi okvir je razgovor u “gostinskoj sobi” tijekom Gospodnje večere, Ivan 13 - 17. Oni su još uvijek u svojim umovima imali zemaljsko kraljevstvo, židovsko kraljevstvo (usp. Djela 1:6). Svađali su se oko toga tko će zauzeti Isusovo mjesto kao vođa.

22:25-27 Isus koristi nekoliko riječi opisujući snažne ljude; “kraljevi”, “oni koji imamu vlast”, “dobrotvori” (korišteno o sirijskim kraljevima). Ovo sve upućuje na ljude koji imaju moć. Kristovi predvodnici moraju biti službujući predvodnici. Isus im je to pokazao dok je On njima prao noge u Evanđelju po Ivan u 13:3-5 i krajnje kad je On umro na križu. Božji vođe moraju biti ljudi Kraljevstva, ljudi Velikoga poslanja!

Pad je uključio sebičnost; vjera u Isusa promiče i osigurava nesebičnost (usp. Gal 2:20). Mi smo spašeni kako bismo služili; mi živimo kako bismo služili! U svemu se radi o Isusu, a ne u svemu o nama (usp. Lk 9:48).

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:46-48: Služeće vodstvo.](#)

22:27 Drugo pitanje Evanđelja po Luki 22:27 očekuje “da” odgovor. Ovo je tipična biblijska izjava “obrata uloge”. Božji putovi nisu naši putovi (usp. Iz 55:8).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:28-30

²⁸“Vi ste oni koji ste stajali uz Mene u Mojim kušnjama; ²⁹i baš kao što je Moj Otac Meni dao kraljevstvo, Ja dajem vama ³⁰da možete jesti i piti za Mojim stolom u Mome kraljevstvu, i vi ćete sjediti na prijestoljima sudeći dvanaest plemena Izraela.”

22:28

NASB

NKJV

NRSV

TEV

NJB

“oni koji ste stajali uz Mene u Mojim kušnjama”

“oni koji ste nastavljali sa Mnom u Mojim kušnjama”

“oni ste stajali kod Mene u mojim kušnjama”

“vi ste ostali sa mnom kroz sve moje kušnje”

“vi ste ljudi koji ste stajali uz mene vjerno u mojim kušnjama”

Ovo je PERFEKT AKTIVNOGA PARTICIPA. Isus mora da je upućivao na događaje i borbe u godinama kad će biti u službi zajedno na cesti. Velika mnoštva su došla i otišla, ali ovaj zbog sljedbenika je ostao. Ova je skupina uključivala i nekoliko žena koje su putovale s njima (usp. Lk 8:1-3) i neke od stotinu i dvadesetorice u Gornjoj sobi na Pedesetnicu (usp. Djela 1:13-15).

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Žene koje su putovale s Isusom i Njegovim učenicima.](#)

POSEBNA TEMA: ŽENE KOJE SU PUTOVALE S ISUSOM I NJEGOVIM UČENICIMA

Matej 27:55-56

Marija Magdalena

Marija, majka Jakova i Josipa

Majka sinova Zebedeja
(Jakova i Ivana)

Marko 15:40-41

Marija Magdalena

Marija, majka Jakova
Mladega, Josipa

Saloma

Luka 8:2-3; 23:49

Marija Magdalena

Ivana, žena Kuza
(Herodova upravitelja)

Suzana i druge

Ivan 19:25

Marija, Isusova majka

sestra Njegove majke

Marija, žena Kleofe

Marija Magdalena

Slijede bilješke o ovim ženama iz moga komentara **Evangelja po Marku 15:40-41**:

“Postojale su i žene koje su gledale izdaleka.” Apostolsku skupinu posluživalo je i novčano i fizički nekoliko žena (tj. kuhale su, prale, itd., usp. Mk 15:41; Mt 27:55; Lk 8:3).

“**Marija Magdalena**”. Magdala je bio mali grad na obalama Galilejskoga mora, tri milje sjeverno od Tiberijade. Marija je slijedila Isusa iz Galileje nakon što ju je On oslobodio od sedam demona (usp. Lk 8:2). Ona je nepravedno bila imenovana prostitutkom ali nema NZ-noga dokaza za to.

“**Marija, majka Jakova Mladega i Josipa**”. U Evangelju po Mateju 27:56 ona je nazvana “majka Jakova i Josipa”. U Mateju 28:1 nazvana je “druga Marija”. Stvarno pitanje jeste, za koga je ona bila udana? U Ivanu 19:25 moguće je bila udana za Kleofa, ipak za njenog sina Jakova, rečeno je da je on “sin Alfeja” (usp. Mt 10:3; Mk 3:18; Lk 6:15).

“**Saloma**”. Ovo je bila majka Jakova i Ivana, koji su bili dio nutarnjega kruga Isusovih učenika, i bila je žena Zebedeja (usp. Mt 27:56; Mk 15:40; 16:1-2).

Slijede moje bilješke o ovim ženama iz mojih komentara **Evangelja po Ivanu 19:25**:

“kod Isusova križa stajale su **Njegova majka, i sestra Njegove majke, Marija, žena Kleofa, i Marija Magdalena**.” Postoji toliko mnogo raspre jesu li ovdje navedena četiri imena ili tri imena.

Vjerojatno je navedeno četiri imena jer ne bi mogle biti dvije sestre imenom Marija. Marijina sestra, Saloma, imenovana je u Marku 15:40 i Mateju 27:56. Ako je ovo tako, onda znači da su Jakov, Ivan, i Isus bili bratići. Predaja drugoga stoljeća (Hegesipp) kaže da je Kleofa bio Josipov brat. Marija Magdalena bila je ona iz koje je Isus istjerao sedam zlih duhova, i prva koju je On odabrao da joj se ukaže nakon Svoga uskrsnuća (usp. Iv 20:1-2; 11-18; Mk 16:1; Lk 24:1-10).

22:29-30 Isus je znao tko On jeste i zašto je došao (usp. Iv 15:1-7). On je imao vlast (usp. Mt 28:18) određivanja mjesta Svojih sljedbenika koju Mu je dao Otac (mjesta časti na čelu stola).

22:30 “i vi ćete sjediti na prijestoljima sudeći dvanaest plemena Izraela” Točno vrijeme, svrha, i ljudi koji će vladati neizvjesno je (usp. Mt 19:28; 2. Tim 2:11-12; Otk 3:21). Ovaj izričaj zasigurno povezuje SZ-ni Izrael i NZ-nu Crkvu u nerazdvojjiv zagrljaj.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Vladajući u Kraljevstvu Božjem.](#)

POSEBNA TEMA: VLADAJUĆI U KRALJEVSTVU BOŽJEM

Zamisao o vladanju s Kristom dio je većega teološkog razreda nazvanog “Kraljevstvo Božje”. Ovo je prenijeto iz SZ-ne zamisli o Bogu kao istinskome Kralju Izraela (usp. 1. Sam 8:7). On simbolički vlada (1. Sam 8:7; 10:17-19) kroz potomstvo od plemena Jude (usp. Post 49:10) i obitelj Jišaja (usp. 2. Sam 7).

Isus je obećao ispunjenje SZ-noga proročanstva glede Mesije. On je ustoličio Kraljevstvo Božje sa Svojim utjelovljenjem u Betlehemu. Kraljevstvo Božje postalo je središnji stup Isusova propovijedanja. Kraljevstvo je u potpunosti došlo u Njemu (usp. Mt 10:7; 11:12; 12:28; Mk 1:15; Lk 10:9.11; 11:20; 16:16; 17:20-21).

Međutim, Kraljevstvo je i budućnost (eshatološki). Ono je bilo sadašnjost ali nije bilo dovršeno (usp. Mt 6:10; 8:11; 16:28; 22:1-14; 26:29; Lk 9:27; 11:2; 13:29; 14:10-24; 22:16.18). Isus je došao prvi puta kao Pateći sluga (usp. Iz 52:13 - 53:12); kao ponizan (usp. Zah 9:9), ali On će se vratiti kao Kralj Kraljeva (usp. Mt 2:2; 21:5; 27:11-14). Zamisao o “vladajućima” zasigurno je dio ove teologije o “kraljevstvu”. Bog je dao Kraljevstvo Isusovim sljedbenicima (vidjeti Lk 12:32).

Zamisao o vladajućima s Kristom ima nekoliko vidova i pitanja:

1. upućuju li odlomci što tvrde da je Bog vjernicima dao “Kraljevstvo” kroz Krista na “vladajuće” (usp. Mt 5:3.10; Lk 12:32)?
2. upućuju li Isusove riječi od prvotnih učenika u prvome stoljeću židovskoga okvira na sve vjernike (usp. Mt 19:28; Lk 22:28-30)?
3. je li Pavlov naglasak na vladajućima u ovome životu sad suprotstavljeno ili dopuna gornjih tekstova (usp. Rim 5:17; 1. Kor 4:8)?
4. kako su patnja i vladanje povezani (usp. Rim 8:17; 2. Tim 2:11-12; 1. Pt 4:13; Otk 1:9)?
5. ponavljajuća tema Otkrivenja je dijeljenje vladavine proslavljenoga Krista, ali je li ta vladavina:
  - a. zemaljska, Otkrivenje 5:10
  - b. tisućljetna, Otkrivenje 20:4-6
  - c. vječna, Otkrivenje 2:26; 3:21; 22:5 i Knjiga proroka Daniela 7:14.18.27.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:31-34

³¹“Šimune, Šimune, gle, Sotona je tražio *dopuštenje* da te prosije kao pšenicu; ³²ali Ja sam molio za tebe, da tvoja vjera ne bi oslabila; a ti, kad se jednom ponovno vratiš, ojačaj svoju braću.” ³³Ali on Mu reče: “Gospodine, s Tobom ja sam spreman ići i u tamnicu i u smrt!” ³⁴A On reče: “Ja ti kažem, Petre, pijetao neće zakukurikati danas sve dok tri puta ne zaniječeš da Me poznaješ.”

22:31 “Šimune, Šimune” Udvostručenje imena bio je način blagog ukora (usp. Lk 6:46; 10:41; 22:31; Djela 9:4; 22:7; 26:14). Zabilježite Isus ga zove Šimun a ne Petar (stijena). U narednim nekoliko sati on će biti sve drugo samo ne stijena.

NASB

“Sotona je tražio *dopuštenje* da te prosije kao pšenicu”

NKJV

“Sotona je molio za tebe, bi li *te* mogao prosijati kao pšenicu”

NRSV

“Sotona je zahtijevao da te prosije kao pšenicu”

TEV

“Sotona je dobio *dopuštenje* da sve vas iskuša, odvoji dobre od zlih, kao što ratar odvaja pšenicu od pljeve”

NJB

“Sotona je dobio svoju želju da prosije sve vas kao pšenicu”

Ovaj “te” je MNOŽINA. To znači sve učenike. Ovo zvuči više kao Knjiga o Jobu 1:12; 2:6. Satan mora moliti za Božje dopuštenje prije nego djeluje. TEV i NJB uhvatili su suzvuk GLAGOLA *exaiteō* (ovdje AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA) kao što je bio uporabljen na papirusu (Moulton i Milligan, *Vocabulary of the Greek Testament*, str. 221).

Prosijavanje je bio postupak: (1) tresenja zrnja kroz sito kako bi se uklonila prljavština i mali kamenčići te druge nečistoće prije pripremanja za jelo ili (2) odvajanje zrnja od pljeve vijanjem. Ovdje je to metaforički o vremenu iskušavanja /odvajanja.

22:32 “ali Ja sam molio za tebe” ZAMJENICA *egō* je naprijed, podrazumijevajući “ja osobno”. Isus je molio posebno za Petra. Isus je molio za Svoje učenike onda i moli sad u Evanđelju po Ivanu 17. Isus nastavlja moliti za sve vjernike (usp. Heb 7:25; 9:24; 1. Iv 2:1). Ovaj je isti GLAGOL upotrijebljen u Luki 21:36 za vjernike koji mole i stražare.

▣ **“da tvoja vjera ne bi oslabila”** Ovo je trezvena misao ([vidjeti Posebnu temu u Lk 6:46: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati” i “Pozvati se”](#)). Petar će zaniijekati bilo kakvu poznavaju Isusa tri puta, sa zakletvom! Ali Petar se kaje i ponovno uspostavlja svoj odnos vjerom (Juda to ne čini).

Ako je jak vođa apostolske skupine otvoren za sotonski napad i zatajenje, zašto ne i ostatak Isusovih učenika (prošlost i sadašnjost)?

▣ **“kad se jednom ponovno vratiš”** Čak i usred kušnje, Isus osnažuje Petra svojom izjavom. Ja vjerujem da je Evanđelje po Ivanu 21 Petrova službena potvrda njega kao vođe apostolske skupine nakon njegovog odricanja. Začudujuće, on će propovijedati prvu kršćansku propovijed na Pedeseticu u Djelima apostolskim 2!

22:33 Ovaj stih jasno pokazuje borbu volje. Petar je istinski želio slijediti i služiti svome Gospodinu, ali postoji strašan sukob u palome ljudskom srcu (usp. Ef 6:10-19). Sebičnost, sebični interesi, i samo-zaštita postaju konačni problemi (usp. Rim 7). Petar je želio umrijeti za Isusa kod uhićenja u Getsemanskome vrtu, ali ne kod vatre van kuće velikoga svećenika (usp. Mt 26:41; Mk 14:38).

22:34 “pijetao neće zakukurikati” Vrijeme kukurikanja (prije 3 sata ujutro) i broj kukurikanja (usp. Mk 14:30) primjeri su Isusova nadnaravnoga znanja.

▣ **“da Me poznaješ”** GLAGOL “poznaješ” je PERFEKT AKTIVNOGA INFINITIVA što označava prošlo djelovanje koje postaje ustaljeno stanje bivanja. Hebrejski suzvuk za “znati /poznati” nisu činjenice o nečemu, nego prisani osobni odnos (usp. Post 4:1; Jer 1:5). Petar je tvrdio da nikad nije imao osobni odnos s Isusom!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:35-38

³⁵I On im reče: “Kad vas otposlah bez opasača za novce i torbe i sandala, nije vam ništa nedostajalo, je li?” Oni rekoše: “Ne, ništa.” ³⁶A On im reče: “Ali sad, tko god ima pojas za novac neka ga uzme sobom, isto tako i torbu, i tko god nema mač neka proda svoj ogrtač i kupi jedan. ³⁷Jer Ja vam kažem da to što je pisano mora biti ispunjeno u Meni: ‘A ON BIJAŠE BROJEN MEĐU PRIJESTUPNIKE’; jer to što upućuje na Mene ima svoje ispunjenje.” ³⁸Oni rekoše: “Gospodine, gledaj, ovdje su dva mača.” A On im reče: “To je dovoljno.”

22:35 “Kad vas otposlah bez opasača za novce i torbe i sandala” Ovo se odnosi na misijska putovanja Dvanaestorice i Sedamdesetorice (usp. Lk 9:3; 10:4). Ovo ih podsjeća na vrijeme službe kad su bili potpuno ovisno o Bogu što se tiče uzdržavanja, zaštite, i opskrbe.

▣ **“nije vam ništa nedostajalo, je li”** Ovo pitanje očekuje “ne” odgovor.

22:36 “tko god nema mač neka proda svoj ogrtač i kupi jedan” Petar je očevidno ovo uzeo doslovno kao i drugi učenici (vidjeti Lk 22:38). Ovo je vjerojatno pozadina Petrova odsijecanja uha sluzi velikoga svećenika. Ja ne vjerujem da je Isus govorio doslovno, nego slikovito o predstojećoj borbi.

Postoji paradoks između Božanske opskrbe i ljudske pripreme. Oboje je potrebno. To je dio zavjetnoga odnosa vjere s Bogom. Vjernici nisu blagoslovljeni ili učinkoviti zbog svojih napora, nego su blagoslovljeni besplatnim davanjem sebe za duhovne zadatke dobivene od Boga.

Ovaj stih, što sadržava tri AORISTA AKTIVNIH IMPERATIVA, pokazuje da sve zapovijedi ne smiju biti uzete doslovno. Ljudski jezik ima složen odnos prema posebnoj povijesnoj okolnosti i književnim okvirima. Dio slike Božje u čovječanstvu jesu naše jezične mogućnosti.

22:37 “da to što je pisano mora biti ispunjeno u Meni” Ovo upućuje na SZ-no proročanstvo (ovdje Iz 53:12). GLAGOL “je pisano” jeste PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA, što je idiom za nadahnuto SZ-no Pismo. Isusov život, učenja, i djelovanja imaju SZ-no proročko suzvučje.

Autori SZ-a i NZ-a vjerovali su da je Bog bio prisno uključen u Svoje Stvorenje. On otkriva Sebe Sámog ljudima u Pismu. Jedan od snažnih načina Njegova potvrđivanja nepobitnosti i autoriteta Njegova otkrivenja (Biblija) jeste naviješteno

proročanstvo. Mnoga od SZ-nih proročanstava su tipološka ispunjenja (nešto se događa Izraelu ili njegovim vođama što se također poslije pojavljuje u Isusovu životu, usp. Ps 22; Hoš 11:1) a druga kao ovo posebno zapisano o budućim događajima jedinstvena su Mesiji (usp. Iz 53; Mih 5:2). Niti jedna druga "sveta knjiga" svjetovne religije nema predviđajuće proročanstvo. Ono jasno pokazuje nadnaravnu narav Biblije te Božjega nadzora i znanja o povijesti.

NASB "jer to što upućuje na Mene ima svoje ispunjenje"
NKJV "jer stvari glede Mene imaju kraj"
NRSV "i uistinu što je pisano o meni biva ispunjeno"
TEV "što bijaše pisano o meni obistinjuje se"
NJB "Da, to što kažu o meni već sad doseže svoje ispunjenje"

Ovo može upućivati na: (1) proročko Pismo o Mesiji ili (2) Isusovo životno djelo izvršenja iskupiteljske volje i nauma Boga, o tome da bude izvršeno. Njegov je trenutak došao. Charles B. Williams, *The New Testament In the Language of the People* ima: "da to govorenje o meni ima svoje ispunjenje", što Evanđelje po Luki 22:37 čini hebrejskim sinonimnim paralelizmom.

▣ "A ON BIJAŠE BROJEN MEĐU PRIJESTUPNIKE" Ovo je navod iz Pjesme o Sluzi Knjige proroka Izaije 52:13 - 53:12 (usp. Lk 53:12). To je najposebnije SZ-no proročanstvo o odbacivanju Mesije i nadomjesnoj smrti. Mesija će trpjeti (usp. Post 3:15)!

22:38 "To je dovoljno" Ovo upućuje ili na činjenicu da je: (1) bilo dovoljno mačeva ili (2) ovo je dovoljno o toj vrsti razgovora (usp. TEV fusnota).

Both A. T. Robertson (*Word Pictures*) i Joseph A. Fitzmyer (*Anchor Bible*, tom 28A) pretpostavljaju da Isus govori metaforički a da su Ga apostoli uzeli doslovno. Budući On ne može razgovarati s njima zbog njihova svjetonazora /razmišljanja, On dovršava raspru. Oni uzimaju taj pristup jer toliko van Isusove naravi zvuči da On podržava kupovanje mačeva za fizičku bitku između Njegovih učenika i velike skupine vojnika.

F. F. Bruce, *Questions and Answers*, kaže:

"Naš Gospodin govori ovdje s izvjesnom tužnom ironijom: budući se mora dogoditi da Sin Čovječji bude ubrojen među prijestupnike (određenije, s lopovima kao što su bili oni razapeti s Njim), zašto se Njegovi sljedbenici ne bi obukli sukladno tome i nosili mačeve kao i druge predmete za koje im je prije bilo zabranjeno da ih nose sobom? Uzimajući Ga doslovno, učenici su otkrili kako imaju sobom dva mača. Ali On, shvaćajući kako Ga oni nisu razumjeli, odbacuje raspravu: "Dosta!" On je rekao: "tako će biti učinjeno." On zasigurno nije želio da oni koriste mačeve za obranu Njega (kao nastavak), a i dva mača bila bi nedovoljna za njihovu vlastitu samo-obranu" (str. 63). Ovo temeljno razumijevanje nađeno je u *Hard Sayings of the Bible*, str. 486-487.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:39-46

³⁹I On izađe i nastavi kao što bijaše Njegov običaj na Maslinsku goru; i učenici su Ga slijedili također. ⁴⁰Kad stigne na mjesto, On im reče: "Molite da ne biste ušli u iskušenje." ⁴¹I On se povuče od njih otprilike koliko bi se bacio kamen, i klekne i započne moliti, govoreći: "Oče, ako si Ti voljan, otkloni ovaj kalež od Mene; ipak ne Moja volja, nego Tvoja neka bude izvršena." ⁴³Sad andeo s neba ukaza Mu se, osnažujući Ga. ⁴⁴I bivajući u agoniji On bijaše molio vrlo žarko; i Njegov znoj postade kao kapi krvi, padajući na tlo. ⁴⁵Kad se digno s molitve, On dođe k učenicima i nade ih kako spavaju od tuge, ⁴⁶i reče im: "Zašto spavate? Ustanite i molite da ne uđete u iskušenje."

22:39 "kao što bijaše Njegov običaj na Maslinsku goru" Očito je Isus često koristio ovo mjesto za molitvu. Postoji i mogućnost da je ovo bio Njegov tabor dok je boravio u Jeruzalemu.

Maslinska gora je uistinu greben na istoku Jeruzalema veličine oko 2,5 milje. Ona je viša od grada oko 300-400'. To je čini prelijepim mjestom da se odozgo vidi sveti grad i Hram. Isus je očito taborovao ovdje dok je boravio u Jeruzalemu (usp. Lk 21:37).

22:40 "Kad stigne na mjesto" Luka nikad ne spominje Getsemanski vrt kao Marko (usp. Lk 14:32) i Matej (usp. Lk 26:36).

▣ "Molite da ne biste ušli u iskušenje" Ovdje "Molite" je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA, što označava neprekidnu zapovijed. Isus se suočio sa Svojim trenutkom kušnje kroz Svoje neprekidno druženje s Ocem u molitvi. Evanđelje po Luki, više od svih Evanđelja, naglašava Isusov molitveni život.

Pojam “iskušenje” je oblik IMENICE od GLAGOLA *peirazō*. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 4:2: Grčki pojmovi za preispitivanje i njihova suzvučja.](#)

22:41 Isus je došao u Getsemani sa svima Svojim apostolima (osim Jude) na molitvu. Očito je ostavio veću skupinu kao i nutarnji krug učenika, Petra, Jakova, i Ivana. Onda je ostavio njih i otišao nedaleko njih te započeo moliti (IMPERFEKT SREDNJEGA [deponent] INDIKATIVA), što označava početak djelovanja u prošlo vrijeme ili ponovno događanje djelovanja (usp. Mt 26:39.42.44).

▣ **“klekne”** Evanđelje po Mateju i Marku imaju Isusa koji je ispružen na tlu (usp. Mt 26:39; Mk 14:35). Luka ima Isusa koji kleči. Normalan položaj židovskoga molitelja bio je stajanje s očima i rukama podignutima k nebu. Ovaj događaj nije uobičajen ni u kojem smislu!

22:42 “Oče” [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 10:21: Otac.](#)

▣ **“ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što podrazumijeva da je Isusov zahtjev bio moguć. Taj je izričaj ponovljen u sva tri sinoptička Evanđelja (usp. Mt 26:39 i Mk 14:35).

▣ **“otkloni ovaj kalež od Mene”** Mi smo ovdje na krajnje svetome tlu dok se Isusova ljudska narav bori s Očevom voljom. To je bila SZ-na metafora za nečiju sudbinu (usp. Ps 16:5; 23:5; Jer 51:2; Mt 20:22). Obično se koristila u osuđujućem (tj. negativno) smislu (usp. Ps 11:6; 75:8; Iz 51:17.22; Jer 25:15-16.27-28; 49:12; Tuž 4:21; Ez 23:31-33; Hab 2:16). Ovaj idiom često je povezan s pijanošću, što je još jedna SZ-na metafora za osudu (usp. Job 21:20; Iz 29:9; 63:6; Jer 25:15-16.27-28). Isus je želio izaći iz toga! Strah nije grijeh. On je suočio vjeru sa strahom; tako moramo i mi!

▣ **“ipak ne Moja volja, nego Tvoja neka bude izvršena”** U ovome okviru istinska čovječnost i vjera Isusa sije i dalje! Iako Njegova ljudska narav više za oslobođenjem, Njegovo je srce predano ispunjenju Očeva vječnog nauma nadomjesnoga pomirenja (usp. Post 3:15; Iz 53; Mk 10:45; Lk 22:22; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; 2. Kor 5:21; Ef 2:11-3:13).

Ovaj “Biti (neka bude)” GLAGOL je PREZENT SREDNJEGA (deponent) IMPERATIVA. Kušnja je bila premostiti križ! To je točno ono iskušnje od Sotone u pustinji iz Evanđelju po Luki 4 (vidjeti James S. Stewart, *The Life and Teaching of Jesus Christ*, str. 39-46).

22:43-44 Ovi su stihovi nađeni u drevnome grčkom uncijalnom rukopisu $\aleph^*$, $\aleph^2$, D, K, L, X, i Delti. Nađeni su i u navodima Justina Mučenika, Ireneja, Hipolita, Euzebija, i Jeronima. Međutim, izostavljeni su u MSS P⁶⁹ [vjerojatno]⁷⁵, $\aleph^1$, A, B, N, T, i W, kao i u rukopisima koriptenima od Klementa Aleksandrijskoga i Origena. UBS⁴ ocjenjuje njihovo ocjenom “A” (izvjesno).

Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 187-194, pretpostavlja da su ovi stihovi dodatak ranoga drugog stoljeća kako bi se pobile doketske (gnostičke) kristologije koje su nijekale Kristovu čovječnost i trpljenje. Crkveni sukob s kristološkim herezama bio je moguć izvor mnogih ranih rukopisnih promjena.

UBS⁴, NASB, i NRSV stavljaju u zagrade ove stihove, dok NKJV, TEV, i NIV imaju fusnotu što kaže: “neki drevni rukopisi izostavljaju stihove 43 i 44.” Ova je obavijest jedinstvena Evanđelju po Luki.

22:45 “spavaju od tuge” Jedino Luka dodaje ovu bilješku kako bi objasnio zašto učenici nisu mogli ostati budni.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:47-53

⁴⁷Dok On uvijek bijaše govorio, gle, mnoštvo *dođe*, i jedan zvan Juda, jedan od dvanaestorice, bijaše ih predvodio; i on pristupi Isusu da Ga poljubi. ⁴⁸Ali Isus mu reče: “Juda, izdaješ li Sina Čovječjega s poljupcem?” ⁴⁹Kad oni koji bijahu oko Njega vidješe što se događa, rekoše: “Gospodine, hoćemo li udariti s mačem?” ⁵⁰I jedan od njih udari slugu velikog svećenika i odsiječe njegovo desno uho. ⁵¹Ali Isus odgovori i reče: “Stani! Dosta toga.” I On dotaknu njegovo uho i iscijeli ga. ⁵²Onda Isus reče svećeničkim glavarima i službenicima hrama i starješinama koji su došli protiv Njega: “Vi ste izašli s mačevima i toljagama kao što biste protiv razbojnika?” ⁵³Dok Ja bijah s vama dnevno u hramu, vi ne staviste ruke na Mene; ali ovaj čas i sila tame su vaši.”

22:47 “mnoštvo” Luka često spominje mnoštvo ljudi koji su slijedili Isusa kako bi čuli Njegovo učenje i promatrali Njegova čuda. Ironički je da su sad u ovome stihu i u 23:4 oni neprijatelji, ali u Evanđelju po Luki 23:48 (križ) mnoštvo koje je došlo gledati, žaluje i razilazi se.

▣ **“i on pristupi Isusu da Ga poljubi”** Ovo je bio tipičan pozdrav učenika za njegovog rabina (usp. Mk 14:45). To je bio znak privrženosti (usp. Lk 22:48), ali ovdje je to način ukazivanja na Isusa tako da On može biti uhićen (usp. Mk 14:44; Mt 26:49).

22:50 Evanđelje po Ivanu 18:10 imenuje učenika (Petar) i slugu velikoga svećenika (Malko).

22:51

NASB

NKJV

NRSV

TEV

NJB

“Stani! Dosta toga”

“Pusti čak i to”

“Dosta toga”

“Dovoljno toga”

“to je dovoljno”

Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. To ima tri moguća značenja:

1. ako On naslovljava učenike, to znači dopuštenje da se to dogodi Meni
2. ako On naslovljava svjetinu, to znači nećemo se više boriti
3. NASB (1970.) fusnota povezuje ovaj izričaj na Isusovo iscjeljenje odrezanog uha, također podrazumijevajući dosta više nasilja.

▣ **“I On dotaknu njegovo uho i iscijeli ga”** Matej, Marko, i Ivan svi oni spominju da je Petar odsijekao uho sluge velikoga svećenika. Samo Luka zapisuje iscjeljenje. Neizvjesno je je li Isus: (1) zaustavio krvarenje ili (2) ponovno vratio uho na mjesto. Luka liječnik zainteresiran je za to.

Pitam se je li Malko postao vjernik. To je morao biti vrlo dramatičan trenutak za sve ove ljude koji su bili poslani da uhiće Isusa!

22:52 “svećeničkim glavarima” Razlog za MNOŽINU jeste taj da budući su Rimljani zauzeli Palestinu, veliko svećenstvo bilo je politički visak obitelji. Dvojbena je da je sâm veliki svećenik došao u vrt, nego su to vjerojatno bili njegovi predstavnici iz Sanhedrina (starješine).

▣ **“s mačevima i toljagama”** Rimljani bi imali mačeve a hramska policija (službenici, vidjeti bilješku u Lk 22:4) toljage.

22:53 Ovaj stih odnosi se na hramsku policiju i predstavnike Sanhedrina. To je probojno pitanje i optužba. Kao što je Isus imao Svoj proročki “trenutak /sat” (ODREĐENI ČLAN, usp. Mt 26:45; Mk 14:35.41), tako su također, imale ove sile i pijuni đavla (vlast tame). Isusovo uhićenje, suđenja, smrt, i uskrsnuće bili su dio Božjega nauma iskupljenja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:54-62

⁵⁴Uhitivši Ga, oni Ga *odvedoše* i dovedoše Ga u kuću velikoga svećenika; a Petar ih je slijedio izdaleka. ⁵⁵Nakon što su oni upalili vatru nasred dvorišta i posjedali zajedno, Petar bijaše sjedio među njima. ⁵⁶A sluškinja, vidjevši ga dok je sjeo na svjetlo vatre i promatrajući ga pozorno, reče: “Ovaj čovjek bijaše s Njim također.” ⁵⁷Ali on zaniijeka *to*, govoreći: “Ženo, ja Ga ne poznajem.” ⁵⁸Nešto poslije, drugi ga vidje i reče: “Ti si *jedan* od njih također!” Ali Petar reče: “Čovječe, nisam!” ⁵⁹Nakon što je prošao otprilike jedan sat, još jedan čovjek *započe* navaljivati, govoreći: “Zasigurno ovaj čovjek također bijaše s Njim, jer je i on Galilejac.” ⁶⁰Ali Petar reče: “Čovječe, ja ne znam o čemu ti govoriš.” Istoga trenutka, dok on još bijaše govorio, pijetao zakukuriče. ⁶¹Gospodin se okrene i pogleda Petra. I Petar se sjeti riječi Gospodinove, kako mu je On rekao: “Prije nego pijetao zakukuriče danas, ti ćeš Me zaniijekati tri puta.” ⁶²I on izade i zaplaka gorko.

22:54 “oni Ga odvedoše i dovedoše Ga u kuću velikoga svećenika” Moguće su Ana i Kajfa živjeli u jednoj velikoj kući (usp. Mt 26:57-58; Iv 18:13.15.24). Redosljed suđenja čini se da je bio: (1) pred Anom; (2) pred Kajfom; (3) pred čitavim Sanhedrinom; (4) pred Pilatom; (5) pred Herodom; i (6) ponovno pred Pilatom.

▣ **“a Petar ih je slijedio izdaleka”** Uhićenje u Getsemaniji prouzročilo je da većina učenika pobjegne zbog straha od uhićenja. Međutim, Ivan je mogao poznavati ljude u obitelji velikoga svećenika, jer je on očito bio prisutan na suđenjima pred židovskim starješinama. Petar, isto tako, nije posve napustio Isusa, nego Ga je slijedio izdaleka. On nije mogao ostati s Isusom, ali nije mogao ni otići (usp. Mt 26:58; Mk 14:54).

22:55 “oni upalili vatru” Ovo čini se upućuje na: (1) hramsku policiju ili (2) sluge velikoga svećenika.

22:56 “sluškinja” Postoji velika različnost među Evanđeljima o tome tko je optužio i kada Petra. Očito je da ga je nekoliko od onih koji su bili oko vatre prepoznalo i izazivalo.

22:57 “ja Ga ne poznajem” Ključ tumačenja ovoga izričaja nije GLAGOL, nego hebrejski suzvuk od “poznajem”. Petar nije čuo ikakvi osobni odnos s Isusom iz Nazareta.

22:58 Ovdje Petar nije čuo da je bio dio Isusove skupine učenika.

22:59 “Zasigurno ovaj čovjek također bijaše s Njim, jer je i on Galilejac” Ovo upućuje na Petrov akcent. Izgovor grlenih glasova u aramejskome bio je drukčiji između Jeruzalema i Galileje. Petar nije čuo čak i svoj akcent!

22:61 “Gospodin se okrene i pogleda Petra” Ovo nije bilo učinjeno u ljutini, nego u tuži i suosjećanju. Moguće je Isus bio premješten iz Aninijih prostorija u Kajfijine prostorije unutar iste kuće. To ispunjava Isusovo proročanstvo u Evanđelju po Luki 22:34. Ovo započinje Petrovo ožalošćeno pokajanje (usp. Lk 22:62; Mt 26:75)!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:63-65

⁶³Sad ljudi koji bijahu držali Isusa u pritvoru rugali su Mu se i udarali Ga, ⁶⁴i povezali Mu oči i bijahu Ga zapitkivali, govoreći: “Proreci, tko je taj koji Te udario?” ⁶⁵I oni bijahu govorili mnoge druge stvari protiv Njega, huleći.

22:63 “ljudi koji bijahu držali Isusa u pritvoru rugali su Mu se i udarali Ga” Isusa su tukli židovski stražari, Herodovi stražari, i rimski stražari. Ovo udaranje može biti ispunjenje Knjige proroka Izaije 53:2.

22:64-65 Ovi rimski vojnici iskalili su na Isusu svoj bijes i napetost zbog isključivosti i neprekidne pobune židovskoga žiteljstva. On je postao predmet njihove poruge!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:66-71

⁶⁶Kad bijaše dan, Vijeće narodnih starješina skupi se, i svećenički glavari i pisari, i oni Ga odvedoše u *sobu* svoga vijeća, govoreći: ⁶⁷“Ako Ti jesi Krist, reci nam.” Ali On im reče: “Ako vam kažem, vi nećete vjerovati; ⁶⁸i ako postavim pitanje, vi nećete odgovoriti. ⁶⁹Ali od sada SIN ČOVJEČJI SJEDIT ĆE S DESNE RUKE sile BOGA.” ⁷⁰A oni svi rekoše: “Jesi li Ti Sin Božji, onda?” I On im reče: “Da, jesam.” ⁷¹Potom oni rekoše: “Što više trebamo imati od svjedočanstva? Jer mi smo sami čuli to iz Njegovih vlastitih usta.”

22:66 “Kad bijaše dan” Ako je noćno suđenje bilo u četvrtak (14. nisana), onda se ovo dogodilo u petak ujutro (14. nisana). Isus će biti razapet popodne (14. nisana, usp. Lk 23:44) i pokopan prije početka subote u sumrak u petak (15. nisana, usp. Lk 23:54).

Točno vrijeme i redosljed ovih suđenja odstupaju od Evanđelja do Evanđelja. Moramo zapamtiti da ovo nisu zapadnjačke povijesti ili životopisi, nego proglašeni spasenja što ciljaju određenu skupinu ljudi. Različnost ne umanjuje nadahnutost ili vjerodostojnost samih ovih događaja!

☐ **“Vijeće narodnih starješina skupi se”** Ovo je učinio Sanhedrin ([vidjeti Posebnu temu u Lk 9:22: Sanhedrin](#)) kako bi dao privid zakonitosti nezakonskome noćnom suđenju.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Noćno suđenje Isusa pred Sanhedrinom \(Mt 26:57-68\).](#)

POSEBNA TEMA: NOĆNO SUĐENJE ISUSA PRED SANHEDRINOM (MT 26:57-68)

- A. Nikakva glavna suđenja nisu se smjela održavati noću.
- B. Glavno suđenje i kazna moraju biti provedene istoga dana.
- C. Nijedno suđenje ne smije biti na blagdanski dan niti na blagdansku večer.

D. Ovo posebno jutro bilo je rezervirano za kazivanje navoda zapisanih u filakterijama (usp. Pnz 6:8; 11:18).

E. Ovo je jutro bilo i vrijeme prinošenja darova u Hram (usp. Izl 23:15).

22:67 “Ako” Prvi “ako” u ovome stihu je PRVI RAZRED KONDICIONALNA. Obično označava stvarnost izjave, ali ovdje je upotrijebljen sarkastički, što pokazuje kako doslovni okvir utječe na gramatički oblik. Okvir, okvir, okvir je ključan!

NASB, NKJV, NJB
NRSV, TEV

“Krist”
“Mesija”

Ovdje je dobar primjer aramejskih govornika koji su zapisani u grčkome. Oni pitaju Isusa ako je On obećani Pomazanik od Boga - Mesija!

☐ **“reci nam”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Oni žele jasno “da” ili “ne”.

☐ **“Ako”** Drugi “ako” je TREĆI RAZRED KONDICIONALNA, što označava moguće djelovanje.

☐ **“vi nećete vjerovati”** Sanhedrin nije želio obavijest o Isus. Oni su Ga željeli osuditi. Zapamtite ovaj susret bio je nakon dugih noćnih suđenja pred Anom i Kajfom (Lk 22:54). Što god da je Isus rekao, njihovi umovi i srca bili su već otvrdnuti. Nije bio moguć nikakav odaziv u vjeri. Neoprostiv grijeh se dogodio. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 11:19: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”.](#)

Ovaj stih (kao i Lk 22:68) ima gramatički oblik najjače negacije u *koine* grčkom:

1. DVOSTRUKA NEGACIJA, *ou + mē*
2. AORIST KONJUNKTIVA.

22:68 “ako” Ovo je još jedan TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Isus je pokušavao, u mnogim prilikama, ući u razgovor s jeruzalemskim vodstvom, ali oni nisu htjeli ili nisu odgovorili na Njegova pitanja. Isus ih je poznao dobro!

☐ **“nećete”** Ovo je jaka DVOSTRUKA NEGACIJA s AORIST KONJUNKTIVOM, što je snažna negacija!

22:69 “SIN ČOVJEČJI SJEDIT ĆE S DESNE RUKE sile BOGA” Ovo je nepotpuna rečenica što je referenca na Psalam 110:1, posebice Mesijanski tekst, vezan na “toga” posebnog Davidovog potomka povezanog s dolaskom Mesije.

Izričaj “kod Božje desne ruke” antropomorfistički je izričaj što govori o Bogu kao da je On bio čovjek. U stvarnosti Bog je Duh i nema tijelo i, stoga, nema potrebe za fizičkim prijestoljem ili rukom ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:51: Bog opisan kao čovjek \[antropomorfistički jezik\]](#)). Isus je odgovorio na njihovo pitanje u nedvojbenim SZ-nim proročkim pojmovima!

22:70 “oni svi rekoše” Zabilježite MNOŽINU. Oni prisutni tamo govorili su u jedan glas!

☐ **“Jesi li Ti Sin Božji, onda”** Iz Evanđelja po Marku 14:55-59 učimo da lažni svjedoci nisu uspjeli u svojim optužbama. U ovome trenutku Sandehrin je pokušao dobiti Isusa na optuživanje Sâmoga Sebe. To je bilo nezakonito u židovskome Zakonu. Izričaj “Sin Božji” upotrijebljen je u SZ-u za narod Izraela, kralja Izraela, i Mesiju. Izričaj je nedvojbeno imao Mesijansko suzvučje. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:11: Mesija.](#)

NASB
NKJV
NRSV, TEV, NET
NJB, REB
NIV

“Da, jesam”
“Vi ispravno kažete da jesam”
“vi kažete da jesam”
“to ste vi koji kažete da jesam”
“vi ste u pravu kad kažete da jesam”

Isus, na zaobilazan način, tvrdi da On jeste Mesija (usp. Mk 14:62). On je znao da oni žele uzeti ovaj naslov na takav način da Ga optuže pred Rimom.

Moffatov prijevod na ovoj točki vrlo je koristan za dohvaćanje vještoga suzvuka ovog izričaja. “To je vaša riječ, ne moja, Ja je ne bih tako stavio, ali budući vi jeste, Ja je ne mogu nijekati” (usp. Mt 26:64).

A. T. Robertson, *Word Pictures In the New Testament*, tom 2, str. 277, čini prigodnu raščlambu kako Isus dopušta biti:

1. Krist (Mesija), Evanđelje po Luki 22:67
2. Sin Čovječji kod Božje desne ruke, Evanđelje po Luki 22:69
3. Sin Božji, Evanđelje po Luki 22:70.

Svi od ovih izričaja korišteni su na usporedan način.

22:71 Ovaj stih pokazuje svrhu njihova ispitivanja. Oni su željeli da On prizna ono što su oni smatrali blasfemijom. Oni su pokušavali opravdati svoje stavove i djelovanja!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što znači to da je Sotona ušao u Judu?
2. Je li Juda odgovoran za svoja djelovanja budući su ona bila predodređena?
3. Zašto je Juda izdao Isusa?
4. Kako je Gospodnja večera povezana s Pashalnim jelom?
5. Zašto se Evandjelja razlikuju u danu kad je bila ustanovljena Gospodnja večera?
6. Zašto je izvješće u Evandjelju o Petrovom odricanju toliko različito?
7. Zašto je Sanhedrin odbacio Isusovo Mesijanstvo?

EVANĐELJE PO LUKI 23

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isus doveden pred Pilata 23:1-5	Isus predan Ponciju Pilatu 23:1-5	Isus pred Pilatom 23:1-5	Isus pred Pilatom 23:1-2 23:3a 23:3b 23:4 23:5	Isus pred Pilatom 23:1 23:2-7
Isus pred Herodom 23:6-12	Isus suočen s Herodom 23:6-12	Isus pred Herodom Antipom 23:6-12	Isus pred Herodom 23:6-12	Isus pred Herodom 23:8-12
Isus osuđen na smrt 23:13-25	uzimanje mjesta Barabe 23:13-25	Isus pred Pilatom 23:13-17 23:18-25	Isus je osuđen na smrt 23:13-17 23:18-19 23:20-21 23:22 23:23-25	Isus pred Pilatom ponovno 23:13-19 23:20-23 23:24-25
raspeće 23:26-31 (30) 23:32-38	Kralj na križu 23:26-43	raspeće 23:26-31 23:32-38	Isus je razapet 23:26 23:27-31 23:32-34a 23:34b-35 23:36-37 23:38 23:39 23:40-42 23:43	put do Golgote 23:26-32 raspeće 23:33-34 razapeti Krist je izrugivan 23:35-38 dobar lopov 23:39-43
23:39-43		23:39-43		

Isusova smrt 23:44-49	Isus umire na križu 23:44-49	23:44-49	Isusova smrt 23:44-46 23:47 23:48-49	Isusova smrt 23:44-46 nakon smrti 23:47-48 23:49
ukop Isusa 23:50-56a	Isus ukopan u Josipovoj grobnici 23:50-56	23:50-56a 23:56b	ukop Isusa 23:50-54 23:55-56a 23:56b	Ukop 23:50-54 23:55 23:56

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:1-5

¹Potom se čitavo njihovo tijelo diglo i odvedoše Ga do Pilata. ²I oni Ga počеше optuživati, govoreći: “Mi smo našli da ovaj čovjek zavodi naš narod i zabranjuje plaćanje poreza caru, i govori da On Sâm jeste Krist, Kralj.” ³Tako Ga Pilat upita, govoreći: “Jesi li Ti Kralj Židova?” I On mu odgovori i reče: “*Tako je kao što si rekao.*” ⁴Tada Pilat reče svećeničkim poglavarima i svjetini: “Ja ne nalazim krivnje na ovome čovjeku.” ⁵Ali oni nastaviše navaljivati, govoreći: “On buni narod, učeći po čitavoj Judeji, počevši od Galileje pa sve do ovoga mjesta.”

23:1 NJB stavlja ovaj stih kao zaključak odlomka što započinje u Evanđelju po Luki 22:66. To je zato jer “čitavo ... tijelo” upućuje na Sanhedrin (usp. Mt 26:59), koji se sastao rano ujutro u nakani da ozakone svoje sudske postupke od noći prije.

23:2 “oni Ga počеше optuživati, govoreći” Iako je Isus bio osuđen od Sanhedrina za blasfemiju, optužbe koje su donijeli pred Pilata odnose se na pobunu:

1. podmićivanje naroda
2. zabranjivanje plaćanja poreza Caru
3. tvrdnja da on jeste Kralj (židovski Mesija, [vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)).

23:3 “Tako Ga Pilat upita, govoreći: ‘Jesi li Ti Kralj Židova?’ I On mu odgovori i reče: ‘Tako je kao što si rekao’” Isus je odgovorio potvrdno, ali s osobinama (u smislu slično Njegovu odgovoru velikim svećenicima u Lk 22:70). Pilat ([vidjeti Posebnu temu u Lk 3:1: Poncije Pilat](#)) što bi ovo mogle razumjeti kao “ne” za političku osudu o pobuni. Jedna od glavnih Lukinih i Ivanovih svrha jeste pokazati da Isus i Njegovi sljedbenici nisu prijatelji rimskoj vlasti (usp. Mt 26:25; Iv 18:36-37).

23:4

NASB	“Ja ne nalazim krivnje na ovome čovjeku”
NKJV	“Ja ne nalazim nikakvu grješku u ovome Čovjeku”
NRSV	“Ja ne nalazim temelj za optužbu protiv ovoga čovjeka”
TEV	“Ja ne nalazim nikakav razlog da optužim ovoga čovjeka”
NJB	“Ja ne nalazim nikakav slučaj protiv ovoga čovjeka”

Luka naglašava ovu istinu iznova i iznova, kao što čini i Ivan, da Isus nije bio izdajnik te da je Pilat to razumio (usp. Lk 23:14.15.22; Iv 18:38; 19:4.6).

23:5

NASB	“Ali oni nastaviše navaljivati”
NKJV	“Ali oni su bili sve žešći”
NRSV	“Ali oni su navaljivali”
TEV	“Ali oni su navaljivali čak jače”
NJB	“Ali oni su ustrajali”

Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Grčki pojam *epischuō* pojavljuje se jedino ovdje u NZ-u, ali upotrijebljen je dva puta u Septuaginti (usp. 1. Mak 6:6; Sir 29:1) u istome smislu. Drugi pisci Evanđelja koriste pojam *katēgoreō* (usp. Mt 27:12; Mk 15:3; Iv 18:29; čak i Luka u Lk 23:10). Luka često koristi svoj vlastiti rječnik čak i onda kad slijedi Evanđelje po Marku. Doktrina o nadahnuću mora uključivati korištenje rječnika Svetoga Duha kod pojedinačnih autora NZ-a. Njihove su riječi usmjeravane od Boga, ali nisu diktirane. NZ-ni autori nisu bili pisače mašine.

▣

NASB, NKJV, NRSV	“On buni narod”
TEV	“on je započeo buku među narodom”
NJB	“On zapaljuje narod”

Ovdje Luka koristi isti GLAGOL kao Marko (15:11). Ova riječ nije nađena u Septuaginti.

▣ “počevši od Galileje” Židovske vlasti dodale su ovo kako bi dodatno osudile Isusa kao izdajicu Rima. Galileja je bila leglo buntovništva. Međutim, Pilat je koristio to kao mogućnost prenošenja sudske odgovornosti na Heroda (usp. Lk 23:6-7).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:6-7

⁶Kad je Pilat to čuo, zapita je li taj čovjek Galilejac. ⁷I kad je doznao da On potpada pod Herodovu nadležnost, on Ga posla k Herodu, koji je i sâm bio u Jeruzalemu u to vrijeme.

23:6 Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE. Pilat je pretpostavljao da je Isus iz Galileje.

23:7 “Herodovu nadležnost” Ovo upućuje na Heroda Antipu. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:5: Obitelj Heroda Velikog.](#)

▣ “koji je i sâm bio u Jeruzalemu u to vrijeme” Pasha je bila jedan od tri glavna židovska godišnja Blagdana (usp. Lev 23). Očekivalo se da će nazočiti svi Židovi muškarci. Jamačno svi bi židovski vođe bili prisutni.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:8-12

⁸Sad Herod bijaše vrlo radostan kad vidje Isusa; jer on Ga je želio vidjeti već dugo, jer je čuo o Njemu i nadao se vidjeti neki znak što će On izvesti. ⁹I on Ga je ispitivao neko vrijeme; ali On mu nije ništa odgovarao. ¹⁰I svećenički glavari i pisari bijahu stajali tamo, optužujući Ga žestoko. ¹¹A Herod sa svojim vojnicima, nakon što Ga je obrađivao s prijezirom i rugao Mu se, odjene Ga u raskošnu odjeću i posla Ga natrag k Pilatu. ¹²Sad Herod i Pilat postali su prijatelji jedan s drugim toga istog dana; jer prije oni su bili neprijatelji jedan drugome.

23:8 “Sad Herod bijaše vrlo radostan kad vidje Isusa” Samo Luka zapisuje suđenje pred Herodom. Herod je bio vrlo zainteresiran za Isusa (usp. Mt 14:1-2; Lk 9:9). Lukin izvor obavijesti mogao bi biti Manaen, koji je odrastao s Herodom (usp. Djela 13:1).

▣ **“vidjeti neki znak što će On izvesti”** Herod je bio znatiželjan glede Isusa. On je čuo za Njegova čudesa. Ovdje je poteškoća o čudotvorstvu. Ono može voditi do puke znatiželje i čuđenja, ali ne do osobne vjere i pokajanja kao primjerenoga odaziva na poruku Evanđelja. Sotona može i bude izvodio čudesa (usp. Mt 24:24; Mk 13:22; Otk 13:13; 16:14; 20:20). SZ upozorava o ovim lažnim prorocima u Ponovljenome zakonu 13:1-3!

23:9 “ali On mu nije ništa odgovarao” Ovo može biti ispunjenje Knjige proroka Izaije 53:7b i e. Isus prvotno nije odgovarao:

1. Sanhedrinu (usp. Mt 26:63), ali poslije je to učinio kratko (usp. Mt 26:63-64)
2. Pilatu (usp. Mt 27:12.14; Mk 15:5; Iv 19:9), ali poslije jeste (usp. Iv 18:34.36-37; 19:11)
3. Herodu (usp. Lk 23:9), Isus nije odgovarao uopće.

23:10 Sanhedrin je pratio Isusa Herodu i žestoko Ga optuživao. PRIDJEV “žestoko” (*eutonōs*) korišten je samo u Lukinim pisanjima (usp. Lk 23:10; Djela 18:28), ali i u Septuaginti (usp. Jš 6:8). Oni su morali proširiti svoje optužbe pred Herodom kako bi uključili blasfemiju. Herod bi bio osjetljiv na red i stabilnost u Hramu.

23:11 Ovo je primjer vrste povijesnih problema komentatora s kojima se suočavaju u pokušaju povezivanja četiri izvješća o Isusovu životu. Evanđelje po Luki zapisuje da su se Herodovi vojnici rugali Isusu kao Kralju, ali Matej 27:27-31, Marko 15:16-20, i Ivan 19:1-5 zapisuju da su to bili rimski vojnici. Ovdje su popisane mogućnosti tumačenja:

1. obje skupine vojnika rugale su se Isusu
2. to su činili samo Herodovi vojnici
3. to su činili samo rimski vojnici.

Moramo zapamtiti da Evanđelja nisu zapadnjačke povijesti, nego istočnjački evangelistički proglasi. Događaj je ključan, ali pojedinosti moraju ostati neizvjesne. Pisci Evanđelja imali su ovlast pod nadahnućem urediti, prilagoditi, i odabrati događaje iz Isusova života. Oni nisu imali ovlast smišljati riječi, djelovanja, i događaje! Vojnici su se rugali Isusu! Tko, kad, i zašto mora ostati višeznačnost.

NASB, NKJV	“raskošnu odjeću”
NRSV	“profinjenu odjeću”
TEV	“finu odjeću”
NJB	“bogat plašt”

Grči pojam *lampros* temeljno znači “sjajno” (usp. Otk 19:8) ili “blistavo”, moguće “gizdavo”. Jakov koristi ovu riječ za odore bogataša (Jak 2:2.3). Evanđelje po Marku 15:17 i Ivanu 19:2 opisuju odjeću kao purpur (boja kraljevske vlasti); Matej 27:28 kao skarlet (ograč vojnika). Oni su Mu se rugali kao tobožnjem Kralju!

23:12 Ovo prijateljstvo između Pilata i Heroda jedinstveno je Evanđelju po Luki, suvremeni povjesničari nemaju ideju o tome što to uključuje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:13-17

¹³Pilat dozva svećeničke glavare i vladare i narod, ¹⁴i reče im: “Vi ste mi doveli ovoga čovjeka kao onog koji potiče narod na pobunu, i evo, ispitavši Ga pred vama, ja nisam našao krivnju na ovome čovjeku glede optužbi što ste podnijeli protiv Njega. ¹⁵Ne, niti je našao Herod, jer on Ga je poslao natrag k nama; i evo, ništa ne zaslužuje smrt od onoga što je On učinio. ¹⁶Prema tome ja ću Ga kazniti i osloboditi Ga.” ¹⁷[Sad on je bio obvezan osloboditi im na blagdan jednog zatvorenika.]

23:13 Ovo je iznenađujuće budući je Sanhedrin doveo Isusa Pilatu (usp. Lk 23:1) i pratili su Ga k Herodu (usp. Lk 23:10). Moguće je Pilat uzeo neko vrijeme kako bi obavio druge poslove prije povratka na suđenje Isusu.

23:15 “što je On učinio” Ovo je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIV. Isus nije učinio ništa tijekom Svoga života što bi zavrijedilo raspeće. Ovdje Luka naglašava da najviši rimski službenik odbacuje židovske optužbe protiv Isusa!

23:16 “ja ću Ga kazniti i osloboditi Ga” Ovo je bio uobičajen postupak prema rimskome zakonu. Ta kazna bila je blaga u usporedbi s okrutnim šibanjem što se dogodilo prije raspeća. To je iz korijena *pais* (dijete) i bilo je korišteno o stezi u 2. Poslanjici Korinćanima 11:32 i Hebrejima 12:6.7.10, ali ima osorniji suzvučnik u 2. Korinćanima 6:9.

Postoje mnogi čimbenici uključeni u Pilatova djelovanja, ali najvažniji su bili:

1. on je shvatio Isusovu nedužnost
2. on je shvatio manipulaciju i prijetnje od strane Sanhedrina (usp. Iv 19:12)
3. njegova vlastita žena ga je upozorila (usp. Mt 27:19-20)
4. on se bojava nereda tijekom dana Blagdana (usp. Lk 23:18)
5. Pilata je osobno bio vrlo praznovjeran (usp. Iv 19:7-8).

23:17 Stih 17 izostavljen je iz rukopisa P⁷⁵, A, B, K, L, T, 070, ili 0124, i u Staro-latinskoj verziji, Vulgati, i Koptskim verzijama, ali nalazi se u uncijalnim manuskriptima κ , D (nakon Lk 23:19), W, i 063. Ova je obavijest uključena u Evanđelje po Mateju 27:15; Marku 15:6; i Ivanu 18:39. NASB i NKJV uključuju tekst sa zagradama. NRSV, TEV, i NJB izostavlja ovaj stih i stavlja ga u fusnotu. UBS⁴ ocjenjuje njegovo izostavljanje ocjenom “A” (izvjesno).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:18-25

¹⁸Ali oni svi zajedno povikaše, govoreći: “Odlazite s ovim čovjekom, i oslobodite nam Barabu!” ¹⁹(On bijaše onaj kojeg su bacili u zatvor zbog ustanka što je napravio u gradu, i za ubojstvo). ²⁰Pilat, želeći osloboditi Isusa, obrati im se ponovno, ²¹ali oni nastaviše vikati, govoreći: “Razapni, razapni Njega!” ²²I on im reče treći put: “Zašto, koje je zlo učinio ovaj čovjek? Ja na Njemu nisam našao nikakve krivnje koje bi *zahtijevale* smrt; zato ću Ga kazniti i osloboditi Ga.” ²³Ali oni su bili ustrajni, glasno tražeći da On bude razapet. I njihovi glasovi počеше nadvladavati. ²⁴I Pilat izreče presudu kako bi njihov zahtjev bio odobren. ²⁵I on oslobodi čovjeka kojeg su oni tražili usprkos što je bio bačen u tamnicu zbog ustanka i ubojstva, i preda Isusa prema njihovoj volji.

23:18 “oni svi zajedno povikaše” Ovaj “oni” uključuje Sanhedrin i svjetinu (usp. Lk 23:13). Sastav ove svjetine nije posebno naveden, ali jamačno nije uključivala mnoge hodočasnike iz Galileje i Pereje, Isusove pristaše iz Jeruzalema, ili neke članove vodstva (kao što je bio Nikodem i Josip iz Arimateje). Vrlo je moguće da su pristaše Barabe (zeloti) bili obaviješteni i pridobiveni za ovu posebnu svrhu ili da su obitelji i prijatelji vodstva saduceja skupili svoje pristaše.

▣ **“Odlazite s ovim čovjekom”** Ovaj oblik IMPERATIVA nađen je jedino u Evanđelju po Luki. To je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA pojma *airō*, što u osnovi znači podići. Ovdje je upotrijebljen u svome metaforičkome smislu “uzeti i ubiti” (usp. Iv 19:15). Ovaj smisao ima u Septuaginti (usp. 1. Mak 16:19; Ester 4:1). Ova bi metaforička uporaba mogla doći iz hebrejskoga idioma “podići ruku protiv” (usp. Job 15:25).

▣ **“i oslobodite nam Barabu”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA. Očito je bila uobičajena rimska praksa da se oslobodi (ali nepoznata u povijesnim spisima) jedan zatvorenik na Pashu kako bi se zadobila židovska naklonost (usp. Mt 27:15; Mk 15:6; Iv 18:39). Ironički je da je oslobođen čovjek bio kriv za posve isti zločin za kojeg je Isus bio optužen (usp. Lk 23:19, što može biti osvrtao od Lukina izvora, usp. TEV).

23:20 Ovo je zapanjujući stih. Zašto je Pilat želio osloboditi Isusa?:

1. njegov osjećaj za rimsku pravdu
2. njegova mržnja prema židovskome vodstvu
3. njegovo osobno praznovjerje ili upozorenje njegove žene
4. njegova želja da ne prouzroči metež na Pashu.

23:21 “Razapni, razapni Njega” Ovi su oba PREZENTI AKTIVNIH IMPERATIVA. Ovo vikanje osude od svjetine zabilježeno je u sva četiri Evanđelja:

1. Evanđelje po Mateju 27:22.23, AORIST PASIVNOGA IMPERATIVA
2. Evanđelje po Marku 15:13.14, AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA
3. Evanđelje po Luki 23:21 (dva puta), PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA
4. Evanđelje po Luki 23:24, AORIST PASIVNOGA INFINITIVA
5. Evanđelje po Ivanu 19:6 (dva puta), AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA.

Evandjelja se ne zadržavaju na fizičkome vidu Isusove smrti (usp. Ps 22:16). Ovaj oblik smrti bio je razvijen u Mezopotamiji i preuzet od Grka i Rimljana. To je morala biti produžena, mučna smrt koja je trajala nekoliko dana. Njena svrha bila je poniziti i prouzročiti strah kako bi se odvratilo od pobune protiv Rima. O tome postoji detaljni članak u *Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 1, str. 1040-1042.

23:22 “treći put” Luka ponavlja Pilatove izjave o Isusovoj nedužnosti tri puta zbog naglaska! Isus nije bio buntovan!

23:23 “Ali oni su bili ustrajni” Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA, što označava ponovljeno djelovanje. Židovske vlasti u biti su ucjenjivale Pilata (usp. Iv 19:12).

23:25 “i preda Isusa prema njihovoj volji” Ovaj je isti pojam upotrijebljen u Septuaginti u Knjizi proroka Izaije 53:12: “bijaše predan”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:26

²⁶Kad Ga odvedoše, oni uhvate čovjeka, Šimuna iz Cirene, koji je dolazio iz sela, i stave na njega križ da ga nosi iza Isusa.

23:26 “Šimuna iz Cirene” Ovo je očito bio Židov iz dijaspore. Bilo je mnogo Židova iz Cirene (Sjeverna Afrika) u Jeruzalemu kao prisutnost podsjećanja na njihovu vlastitu sinagogu (usp. Djela 2:10; 6:9; 11:20; 13:1). Ja sumnjam da je to bio Crnac. Cirenu su osnovali grčki trgovci (sedmo stoljeće pr.Kr.) i mnogi Židovi koji su govorili grčki uselili su u taj grad. On je izgleda bio Židov koji je prisustvovao blagdanskim danima. Moguće je kasnije postao dobro poznata osoba u Crkvi (usp. Lk 15:21; moguće Rim 16:13).

▣ **“koji je dolazio iz sela”** On je vjerojatno ostajao u predgrađu jer u Jeruzalemu nije bilo mjesta za većinu hodočasnika. Okolna predgrađa otvorila su svoje domove ovima hodočasniciima koji su dolazili svake godine.

▣ **“i stave na njega križ”** Nismo sigurni o točnome izgledu križa (kao malo slovo “t”, kao veliko slovo “T”, ili “X”) niti smo sigurni koji dio križa su nosili osuđeni zatvorenici prvoga stoljeća. Isusa su tako strašno istukli (usp. Iz 52:14; 53:3; Lk 22:63; 23:11; Mt 20:19; Mk 10:34; 15:15; Iv 19:1) da On nije mogao ispuniti ovaj vid raspeća. Rimski vojnici imali su mogućnost tražiti pomoć građana u svakome trenutku iz bilo kojeg razloga.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:27-31

²⁷A slijedilo Ga je veliko mnoštvo ljudi, i žene koje bijahu žalovale i naricale nad Njim. ²⁸Ali Isus se okrene prema njima i reče: “Kćeri Jeruzalema, prestanite plakati za Mnom, nego plačite za sebe i za svoju djecu. ²⁹Jer evo, dolaze dani kad će oni reći: ‘Blagoslovljene su jalove, i maternice koje nikad nisu rodile, i grudi koje nikad nisu dojile.’ ³⁰Onda će oni započeti GOVORITI PLANINAMA: ‘PADNITE NA NAS’, I GORAMA: ‘PREKRIJTE NAS’. ³¹Jer ako oni čine ove stvari kad je stablo zeleno, što će se dogodilo kad ono bude suho?”

25:27-31 Ovo izvješće nađeno je jedino u Evanđelju po Luku, koji je posebno zabilježio Isusove razgovore sa ženama.

23:27 “A slijedilo Ga je veliko mnoštvo ljudi” Ovo vjerojatno upućuje na hodočasnike koji su upravo postali svjesni i shvatili su što se dogodilo u ranim jutarnjim satima.

▣ **“žene koje bijahu žalovale i naricale nad Njim”** Ovo čini se upućuje na žene iz Jeruzalema, ne na žene koje su pratile učenike (usp. Lk 23:49.55-56; 18:13) jer ih Isus naziva “Kćeri Jeruzalema” (usp. Lk 23:28).

23:28 “prestani plakati za Mnom” Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA s NEGATIVNIM PARTICIPOM, što uobičajeno označava zaustavljanje djelovanja u tijeku.

▣ **“nego plačite za sebe i za svoju djecu”** Ovo je PREZENT AKTIVNOGA IMPERATIVA. Vjerojatno upućuje na proročeni pad Jeruzalema godine 70. (usp. Mt 24; Mk 13; Lk 21). Zbog samo-prokletstva svjetine u Evanđelju po Mateju 27:25, to može upućivati na duhovne i eshatološke posljedice nevjere.

23:29 “Jer evo, dolaze dani” Ovo upućuje na uništenje Jeruzalema godine 70. koje je proveo Tit, ali može biti i navještaj eshatološkoga Drugog dolaska Isusa zbog Suda.

▣ **“Blagoslovljene su jalove”** Ovo je bila jaka ironija za ove židovske žene, za koje je jalovost bila viđena kao prokletstvo od Boga.

23:30 Ovo je navod iz Knjige proroka Hošee 10:8 upućenog na pobunjenički Izrael ili moguće smjerenje na Izaiju 2:19, što je okvir osude. Ovaj SZ-ni tekst također je naveden u Otkrivenju 6:16.

23:31 Ovo je očito uobičajena izreka što u osnovi znači “ako oni (tj. rimske vlasti) mogu postupati sa mnom kao što sad rade kad sam nedužan, onda što će učiniti vama?”

▣ **“ako”** Ovo je TREĆI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što pretpostavlja da je istinito s autorove točke gledišta ili za njegove /njene književne svrhe.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:32

³²Druga dvojica također, koji bijahu zločinci, bijahu odvedeni da budu pogubljeni s Njim.

23:32 “Druga dvojica također, koji bijahu zločinci, bijahu odvedeni da budu pogubljeni s Njim” Ovo je ispunjenje proročanstva (usp. Iz 53:9; Mt 27:38).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:33-38

³³Kad oni dođoše do mjesta zvanog Lubanja, tamo razapeše Njega i zločince, jednog zdesna a drugog slijeva. ³⁴Ali Isus bijaše rekao: “Oče, oprosti im; jer oni ne znaju što čine.” I oni baciše ždrijeb, podijelivši Njegove haljine među sobom. ³⁵A ljudi su stajali, gledajući. I čak su Mu se vladari rugali, govoreći: “On je spasio druge; neka On spasi Sebe Sámog ako je to Krist Božji, Njegov Izabranik!” ³⁶Vojnici su Mu se također rugali, dolazeći do Njega, nudeći Mu kiselo vino, ³⁷i govoreći: “Ako si Ti Kralj Židova, spase Sebe!” ³⁸Sad tamo bijaše i natpis iznad Njega: “OVO JE KRALJ ŽIDOVA.”

23:33

**NASB, NRSV, TEV, NJB, NIV “Lubanja”
NKJV “Golgota”**

U grčkome i engleskome ovo je nazvano “lubanja”; u aramejskome “Golgota”; u latinskome “Kalvarija”. Točan položaj i topološki položaj ovog mjesta je neizvjestan. Pojam ne upućuje na potpunu lubanju, nego samo na prednji dio. To je čini se bio nizak, ogoljeli brežuljak smješten barem na jednoj ili moguće dvije glavne ceste na ulasku u Jeruzalem. Zapamtite svrha smrtne kazne bila je zastrašivanje zbog daljnje pobune.

▣ **“tamo razapeše Njega”** Izvješća o raspeću nisu značila izazivanje naše sućuti, jer strahota Kalvarije nije bila u fizičkome bolu, nego u duhovnoj pobuni ljudstva koja je to učinila neophodnim (usp. Post 3:15; Mk 10:45; 2. Kor 5:21).

23:34 Prvi dio Evanđelja po Luki 23:34: “Oče, oprosti im; jer oni ne znaju što čine.”, nađen je u grčkim rukopisima κ^{*2} , A, C, D², L, i 0250. Također je nađen u grčkim rukopisima što su koristili Marcion, Diatessaron, Justin, Irenej, Klement, Origen, Euzebij, Chrysostom, Jeronim (Vulgata), i Augustin. Izostavljen je u P⁷⁵, κ^1 , B, D*, W, i 070. UBS⁴ (1993.) ocjenjuje njegovo izostavljanje ocjenom “A” (izvjesno). UBS³ (1975.) ocjenjuje njegovo izostavljanje ocjenom “C” (poteškoća u odlučivanju). Ne postoji usporednica u drugim Evanđeljima. To je slično Stjepanovim zadnjim riječima u Djelima apostolskim 7:60, što mogu biti smjerenje na ove Isusove riječi.

▣ **“I oni baciše ždrijeb, podijelivši Njegove haljine među sobom”** Ovo je bila nagrada za rimske vojnike. Sve stvari što su posjedovali osuđeni zločinci pripadale su onima koji su ih razapinjali. To je izgleda ispunjenje proročanstva iz Psalma 22:18 (usp. Mt 27:35; Iv 19:24).

23:35 “čak su Mu se vladari rugali” Ovo je također izgleda ispunjenje Psalma 22:6-8.

▣ **“On je spasio druge; neka On spasi Sebe Sâmog ako je to Krist Božji, Njegov Izabranik”** Moramo zapamtiti da je razapinjanje, kao što ga je vidio judaizam prvoga stoljeća, bilo prokletstvo od Boga (usp. Pnz 21:33). To je točno ono zbog čega je Sanhedrin želio da Ga se razapne kao Mesijanskoga dvoiličnjaka.

▣ **“ako”** Ovo je PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE, što je uobičajen način potvrđivanja istine neke tvrdnje, ali ovdje je upotrijebljeno u sarkastičnome smislu! Svi PRVI RAZREDI KONDICIONALNIH REČENICA nisu zapravo oni koji označavaju istinitost, nego označavaju istinitost s autorove točke gledišta ili, kao ovdje, za svrhe (izrugivanje) onih koji govore (vladari).

23:36 “nudeći Mu kiselo vino” Isus je prvotno odbio opijajuće vino od vojnika (usp. Mt 27:34; Mk 15:23), ali poslije On je prihvatio jeftino kiselo vino (*oxos*, usp. Iv 19:29). Ovo nije bila gesta sućuti od vojnika, nego način produljenja agonije rassetoga i time pojačavanje njenog učinka zastrašivanja. To je ispunjenje iz LXX-e Psalma 69:21, što također koristi *oxos*. Ja vjerujem da je Isus bio toliko žedan da nije mogao izgovoriti Svoje zadnje riječi za nas da ih čujemo i, stoga, prihvatio je tekućinu. Ovo je zabilježeno u sva četiri Evanđelja.

23:37 “Ako” Ovo je još jedan PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE upotrijebljen u izrugivanju (usp. Lk 23:35).

23:38 “Sad tamo bijaše i natpis iznad Njega: ‘OVO JE KRALJ ŽIDOVA’” Ivan nam govori da je natpis bio na tri jezika (usp. Iv 19:20). Očito je Pilat učinio to kao podbadanje židovskih vođa (usp. Iv 19:19-21). Obično je zločin zbog kojeg je osoba bila razapeta bio napisan iznad glave na križu.

Neki rani grčki rukopisi dodaju: “napisan na tri jezika”, nakon “iznad Njega” što dolazi iz Evanđelja po Ivanu 19:20. Ovaj je izričaj izostavljen u P⁷⁵, κ^1 , B, L, i 070. Odbor UBS⁴ ocjenjuje njegovo izostavljanje ocjenom “A” (izvjesno).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:39-43

³⁹Jedan od zločinaca koji je visio *tamo* bijaše bacao uvrede na Njega, govoreći: “Nisi li Ti Krist? Spasi Sebe i nas!” ⁴⁰Ali drugi odgovori, i ukori ga rekavši: “Ne bojiš li se čak ni Boga, budući si ti pod istom sudskom presudom?” ⁴¹A mi uistinu *trpimo* pravedno, jer mi primamo što zaslužujemo za naša djela; ali ovaj čovjek nije učinio ništa loše.” ⁴²I on bijaše rekao: “Isuse, sjeti me se kad Ti dođeš u Svoje kraljevstvo!” ⁴³I On mu reče: “Uistinu Ja ti kažem, danas ti ćeš biti sa Mnom u Raju.”

23:39 Izrugivanje se nastavlja (IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA).

▣ **“Nisi li Ti Krist”** Ovo pitanje gramatički očekuje “da” odgovor, ali to je izrugivanje.

23:40 “Ali drugi odgovori, i ukori ga rekavši” I Evanđelje po Mateju 27:44 i Marku 15:32 imaju dva zločinca koji vrijeđaju Isusa, međutim, u Luki jedan od njih se pokajao (usp. Lk 23:40-41) i obratio se Isusu za pomoć (usp. Lk 23:42). Predivno jeste to što se Isus odazvao kao što je uvijek činio i uvijek čini!

23:42 Ovaj umirući zločinac, vjerojatno s malo znanja o Evanđelju, bio je besplatno prihvaćen i bilo mu je besplatno oprosteno. O, bogatstvo Božjega milosrđa i milosti!

23:43 “danas” Ako bi se ovo moralo uzeti doslovno i Isus nije bio uznesen na Nebo (usp. Djela 1:9) za četrdeset dana (usp. Djela 1:3), onda ovo ne može upućivati na Nebo u ovome okviru, nego na dio *Hada* za pravednike (vidjeti bilješku dolje). Jamačno je moguće da je to bilo slikovito i time nema ništa s *Hodom* ([vidjeti Posebnu temu u Lk 3:17: Gdje su mrtvi \[Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\]](#)).

Za mene je najdragocjeniji dio Isusove izjave “ti ćeš biti sa Mnom!” Isusova prisutnost jeste ono što čini raj, Rajem!

▣ **“Raju”** Ovo je posuđena perzijska riječ za ograđeni vrt što su imali plemenitaši korištena u Septuaginti (iz Post 2:8; 13:10) za Vrt Eden. Rabini obično koriste ovaj pojam za jednu od podjela *Hada* ili *Šeola*, gdje obitavaju pravednici (tj. Abrahamovo naručje, usp. Lk 16:22.23; Lev 18:10-11; Ps 14:3; 1. Hen 17 - 19; 60:7.8.23; 61:12). Pavao koristi ovo u smislu Neba u 2. Poslanici Korinćanima 12:3 (također vidjeti Otk 2:7). Moje je mišljenje da je Isus otišao u *Had* nakon Svoje smrti na križu (usp. 1. Pt 3:19; 4:16) i nekih trideset ili četrdeset sati poslije, On je uskrsnuo od mrtvih. Kad je četrdeset dana kasnije bio uznesen, On je uzeo sve od onih u dijelu *Šeola* za pravednike sa Sobom (usp. Ef 4:7-10). Sad Pavao može reći u 2. Korinćanima 5:6.8: “biti odsutan iz tijela jeste biti prisutan s Gospodinom”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:44-49

⁴⁴Sad je bilo oko šest sati, i tama je pala na čitavu zemlju sve do devetoga sata, ⁴⁵jer je sunce bilo zamračeno; i zastor hrama bijaše se poderao nadvoje. ⁴⁶A Isus, viknu s jakim glasom, rekavši: “Oče, U TVOJE RUKJE JA PREDAJEM SVOJ DUH.” Rekavši to, On izdahnu Svoj zadnji dah. ⁴⁷Sad kad je stotnik vidio što se dogodilo, on *započe* slaviti Boga, govoreći: “Zasigurno ovaj čovjek bijaše nedužan.” ⁴⁸I sva svjetina koja je došla zajedno na ovaj prizor, kad su vidjeli što se dogodilo, *započeše* se vraćati, udarajući se u svoja prsa. ⁴⁹A svi Njegovi poznanici i žene koje su Ga pratile iz Galileje bijahu stajali na udaljenosti, gledajući ove stvari.

23:44 “Sad je bilo oko šest sati” Postoji nekakva pomutnja je li ovo rimsko vrijeme ili grčko vrijeme. Ovdje je moj komentar iz **Evangelja po Marku 15:1**:

Marko se, kao i svi židovski pisci, ne usredotočuje na određena vremena. Vjerojatno su Židovi Isusova vremena dijelili noć i dan po dvanaest sati za noć i dvanaest sati za dan (usp. Iv 11:9), s tri četverosatna dijela. Dvadeset-četverosatni dan dolazi iz Babilona. Grci i Židovi posudili su to od njih. Sunčani sat bio je podijeljen u dvanaest dijelova.

U poglavlju 15 Marko ima nekoliko vremenskih oznaka:

1. sunčev izlazak, Marko 15:1 (oko 6 sati ovisno o vremenu godine)
2. treći sat, Marko 15:25 (oko 9 sati)
3. šesti sat, Marko 15:33 (oko podneva)
4. deveti sat, Marko 15:34 (oko 15 sati)
5. večer, Marko 15:42 (sunčev zalazak, oko 18 sati).

▣ **“i tama je pala na čitavu zemlju”** Ovo je jedan od SZ-nih znakova osude, ili u zavjetnome smislu (usp. Izl 10:21; Pnz 28:28-29) ili u apokaliptičkome smislu (usp. Joel 2:2; Am 8:9-10; Sef 1:15). To je simbol Boga Oca koji oduzima Svoju prisutnost od Svoga Sina, koji je nosio grijeh čitavoga ljudstva. To je ono čega se Isus najviše bojao u Getsemaniji (izraženo riječima: “Bože Moj! Bože Moj! Zašto si Me napustio?” u Mk 15:34). Isus je postao prinos za grijeh i nosio je grijeh čitavoga svijeta (usp. 2. Kor 5:21). On je iskusio osobnu odvojenost od Oca. Tama je bila simbol Boga Oca koji se okreće od Svoga Sina.

23:45 “sunce (je) bilo zamračeno” Iz ove grčke riječi dobivamo englesku riječ “eklipisa /pomrčina”, ali to tehnički nije bila pomrčina, nego čin od Boga. Postoji nekoliko grčki rukopisnih varijanti o ovome neuobičajenome izričaju, ali ne mijenjaju očito značenje teksta.

▣ **“zastor hrama bijaše se poderao nadvoje”** Evangelje po Marku 15:38 kaže nam da se zastor poderao od vrha prema dnu (Božje djelovanje). Put k prisnosti s Bogom bio je u potpunosti otvoren za sve. Talmudska predaja kaže da su se “vrata Hrama sama od sebe otvorila” tijekom raspeća. Ovdje je navod iz moga komentara **Evangelja po Marku 15:38** (vidjeti www.freebiblecommentary.org):

“Postojale su dvije zavjese prema unutrašnjem dijelu Hrama, jedna pred Svetinjom a druga prije ulaska u Svetinju nad Svetinjama. Ako je druga bila rascijepljena nitko je ne bi vidio osim svećenika, osim ako je prva bila uobičajeno povučena i vezana sa strane. Ovi su zastori opisani u Knjizi Izlaska 26:31-37. U Isusovo vrijeme, u Herodovu prepravljeno Hramu, ova je zavjesa bila 60 lakata x 30 i oko 4 palca debela! Ako je bila rascijepljena vanjska svi bi je štovatelji u različitim vanjskim dvorištima vidjeli. Ovo izgleda pokazuje kako je prisno zajedništvo s Bogom ponovno bilo uspostavljeno Kristovom smrću (usp. Post 3:15; Izl 26:31-35). U Mateju 27:51-53 druga su čudesa bila zapisana kao znakovi potvrde.”

23:46 “Isus, viknu s jakim glasom” Ovo je usporedno u:

1. Evangelju po Mateju 27:50, ali Njegove riječi nisu navedene
2. Evangelju po Marku 15:37, ali Njegove riječi nisu navedene
3. Evangelju po Ivanu 19:30, gdje Isus kaže: “Dovršeno je”.

▣ **“U TVOJE RUKJE JA PREDAJEM SVOJ DUH”** Ovo je navod iz Psalma 31:5. Pojam “duh” upućuje na ljudsku osobu. [Vidjeti Posebnu temu u Evangelju po Luki 1:80: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

▣ **“On izdahnu Svoj zadnji dah”** Zadnje izdahnuće bilo je viđeno kao odvajanje duha (samrtnoga). Ista hebrejska riječ (*ruah*, BDB 924) označava: (1) dah; (2) duh; i (3) vjetar. Prema tome, ovo je semitski idiom za smrt (usp. TEV).

23:47 “kad je stotnik vidio što se dogodilo, on *započe* slaviti Boga, govoreći: ‘Zasigurno ovaj čovjek bijaše **nedužan**’” Evandjelje po Mateju (27:54) i Marku (15:39) imaju “sin Božji”. Plummer hvata sržnost ovoga izričaja kad prevodi: “On je bio dobar čovjek i posve u pravu kad je prizivao Boga Svoga Oca”. Ovo nije bio znak da je ovaj rimski stražar spašen, nego da je shvatio da je Isus bio poseban čovjek te da je umro na vrlo neobičan način. NET Biblija (str. 1882) ima zanimljiv osvrt: “Ovdje je četvrta slika u ovome poglavlju što kaže da je Isus bio nedužan (Pilat, Herod, zločinac, i sad stotnik).” Ovdje je moj komentar iz **Evandjelja po Mateju 27:54**:

“Ne postoji ČLAN s riječju sin. Ovo podrazumijeva da iako je ovaj vojnik jamačno bio začuđen svime ovime što se dogodilo on se nije obratio. On tvrdi da je Isus bio “sin Božji”, a ne Gospodin. Međutim u usporednici u Evandelju po Luki 23:47 on proglašava Isusa pravednikom ili nedužnim. Ironija jeste to da je ovaj rimski vojnik vidio to što židovski vođe nisu (usp. Mt 27:19; Iv 1:11).

Ovo je doslovno ‘ovaj čovjek bijaše sin Božji’. Slika Božja u čovječanstvu bila je obnovljena! Priso zajedništvo ponovno je moguće. Međutim izostanak ČLANA ne znači samo po sebi da to nije posve jasno (usp. Mt 4:3.6; 14:33; 27:43; i Lk 4:3.9). To je bio očvrnut rimski vojnik. On je vidio mnoge ljude kako umiru (usp. Mt 27:54). To može biti ‘žarišni odlomak’ Evandjelja po Marku jer je to Evandjelje pisano posebice za Rimljane. Ono ima mnogo latinskih riječi i samo nekoliko SZ-nih navoda. Isto su tako prevedeni i objašnjeni židovski običaji i aramejski izričaji. Ovdje rimski vojnik ispovijeda vjeru u razapetoga židovskog buntovnika!

Moguće je namjeravano da se prolaznici, svećenički glavari, čak i drugovi zatvorenika izruguju Isusu, ali rimski stotnik odaziva se s potvrđivanjem i sa strahopoštovanjem!”

23:49 “**sva svjetina**” Ovo je očito hiperbolički jer židovski vođe nisu žalovali nad Isusovom smrću.

▣ “**udarajući se u svoja prsa**” Ovo je bio znak žalovanja i /ili pokajanja (usp. Lk 18:13, [vidjeti Posebnu temu u Lk 10:13: Obredi žalovanja](#)). Mnogi iz mnoštva koji su ostali do samoga kraja bili su Isusovi pristaše i prijatelji (ali nisu ostali apostoli osim Ivana, usp. Iv 19:20-27). Žene koje su putovale s Isusom također su bile tamo (usp. Mk 15:40-41, [vidjeti Posebnu temu u Lk 22:28: Žene koje su putovale s Isusom i Njegovim učenicima](#)).

Postoji nekoliko kasnijih grčkih rukopisnih dodataka što pojačavaju ovo žalovanje. Vidjeti Bruce M. Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament*, str. 182.

23:49 “**i žene koje su Ga pratile iz Galileje**” Moguće je da je ova velika skupina žena bila novčani temelj za Isusa i učenike tijekom Njegove službe poučavanja. [Vidjeti Posebnu temu u Evandelju po Luki 8:3: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:50-56a

⁵⁰I čovjek imenom Josip, koji je bio član Vijeća, dobar i pravedan čovjek ⁵¹(on nije pristao na njihov naum i djelovanje), čovjek iz Arimateje, grada Židova, koji bijaše čekao na kraljevstvo Božje; ⁵²taj čovjek ode do Pilata i zamoli ga za tijelo Isusa. ⁵³I on Ga skine i omota u lanenu odoru, i položi Ga u grobnicu urezanu u stijenu, gdje nitko nije nikad ležao. ⁵⁴Bijaše to dan priprave, i subota je morala početi. ⁵⁵Sad žena koja je došla s Njim iz Galileje slijedila ga je, i vidjela grobnicu i kako je Njegovo tijelo bilo položeno. ⁵⁶Onda se oni vratiše i pripremiše začine i miomirise.

23:50 “**I čovjek imenom Josip**” On je izgleda bio tajni učenik, zajedno s Nikodemom (usp. Mt 27:57; Iv 12:42). Međutim, nakon Isusove smrti on je javno otišao pitati Pilata za Isusovo tijelo (usp. Iv 19:38). Bilo je opasno biti poistovjećen kao bivanje prijateljem razapetoga buntovnika.

Kao ortodokсни Židov svoga vremena, Josip je sebe učinio obredno nečistim za proslavu Pashalne subote:

1. idući u pogansku kuću
2. doticavši mrtvo tijelo.

Međutim, on je moguće nastojao ukloniti prokletstvo iz Ponovljenoga zakona 21:22-23. Obično su Rimljani ostavljali tijela razapetih nepokopanima na mjestu smrti, ali budući su Židovi bili toliko gadljivi na nepokopana tijela, Rimljani su im dopustili ukop njihovih mrtvih.

▣ “**član Vijeća**” [Vidjeti Posebnu temu u Evandelju po Luki 9:22: Sanhedrin.](#)

▣ “**dobar i pravedan čovjek**” Josip je postao vjernik (usp. Mt 27:57), ali ovaj izričaj je hebrejski idiom o njegovu položaju u judaizmu. Ovo ne podrazumijeva njegovu bezgrješnost, nego da su se, kao Noa i Job (usp. Job 1:1), odazvali pozitivno na ono što su razumjeli kao Božju volju i način. Na Nikodema se gleda na ovaj isti način (usp. Iv 3:1).

23:51 “(on nije pristao na njihov naum i djelovanje)” Ovo je komentar od autora i njegova istraživanja (usp. Lk 1:1-4).

▣ **“Arimateje” [Arimateja]** Pojam znači “visina /vrh” i očito je to drugo ime za grad *Ramah* (BDB 928), što je bio smješten pet milja sjeveroistočno od Jeruzalema.

▣ **“koji bijaše čekao na kraljevstvo Božje”** Ovo je IMPERFEKT SREDNJEGA (deponent) INDIKATIVA. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:33: Kraljevstvo Božje.](#)

23:52 “taj čovjek ode do Pilata” Ovo će ga učiniti obredno nečistim za sudjelovanje u uzvišenoj suboti tjedna Pashe. To ga je također poistovjetilo s Isusom, razapetim buntovnikom. Ovo je bio odvažan i odlučan čin.

▣ **“zamoli ga za tijelo Isusa”** Obično su Rimljani ostavili tjelesa na križu da istrunu, kao zastrašivanje od pobune. Ta su tijela bila vlasništvo Rima. Ona se uobičajeno nisu vraćala obiteljima za primjeren ukop, koji je bio posebno važan za Židove. Ovo je bio poseban, neuobičajen zahtjev. Bio je dopušten zbog židovske osjetljivosti o mrtvim tijelima koja su obredno zagađivala zemlju tijekom doba Pashe.

23:53 “omota u lanenu odoru” Nikodem je također bio tamo (usp. Iv 19:39-40). Oni su brzo pripremili Isusovo tijelo (tj. zbog brzoga približavanja subote u 18 sati) prema židovskoj predaji. Židovi nisu prakticirali balzamiranje kao što su činili Egipćani, nego su imali skup postupaka što uključuje lanene omote i mirodije.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Običaji ukopa.](#)

POSEBNA TEMA: OBIČAJI UKOPA

I. MEZOPOTAMIJA

- A. Primjeren ukop bio je vrlo važan za sretan život nakon smrti, koji je često bio viđen kao produžetak ovoga života ([vidjeti Posebnu temu u Lk 3:17: Gdje su mrtvi \[Šeol /Hades, Gehena, Tartarus\]](#)).
- B. Primjer prokletstva iz Mezopotamije je: “Neka zemlja ne primi vaša tjelesa”.

II. STARI ZAVJET

- A. Primjeren ukop bio je vrlo važan (usp. Prop 6:3).
- B. Bio je proveden vrlo brzo (usp. Sara u Post 23 i Rahela u Post 35:19 te zabilježite Pnz 21:23).
- C. Neprimjeren ukop bio je znak odbacivanja i grijeha:
  - 1. Ponovljeni zakon 28:26
  - 2. Knjiga proroka Izaije 14:20
  - 3. Knjiga proroka Jeremije 8:2; 22:19.
- D. Pokop je bio izvršen, ako je bilo moguće, u obiteljskim grobnicama u području kuće (tj. “spava s očevima”).
- E. Nije postojalo balzamiranje, kao u Egiptu. Ljudski rod došao je iz praha i mora se vratiti u prah (npr. Post 3:19; Ps 103:14; 104:29). Također [vidjeti Posebnu temu dolje: Kremiranje.](#)
- F. U rabinskome judaizmu teško je bilo uravnotežiti primjeren vid i obradu tijela sa zamisli o obrednome oskvrnuću povezanome s mrtvim tijelima.

III. NOVI ZAVJET

- A. Pokop je brzo uslijedio nakon smrti, obično unutar dvadeset-četiri sata. Židovi su često čuvali grob tri dana, vjerujući da se duša može vratiti u tijelo unutar toga vremenskoga okvira (usp. Iv 11:39).
- B. Pokop je uključivao čišćenje i omatanje tijela s mirodijama (usp. Iv 11:44; 19:39-40).
- C. Ne postoje različiti židovski ili kršćanski ukopni obredi (ili predmeti stavljeni u grob) u prvome stoljeću Palestine.

POSEBNA TEMA: KREMIRANJE

I. STARI ZAVJET

- A. Kremiranje (spaljivanje) bio je jedan od četiri načina zadanih za smrtnu kaznu u Levitskome zakoniku (usp. Lev 20:14; 21:9, primjeri: Post 38:24 i Jš 7:15.25).
- B. Ljudi koji su bili prijatelji Šaula, vratili su njegovo tijelo i tijela njegova tri sina od Filistejaca i spalili (BDB 976, LXX) ih prije ukapanja njihovih kostiju u zemlji Benjamina (usp. 1. Sam 31:12-13, izostavljeno u usporednici u 1. Ljet 10:12). Ovaj tekst samo je naizgled pozitivno kremiranje u SZ-u (usp. *Encyclopedia Judaica*, tom 5, str. 1074). To također može upućivati na goruće mirodije na grobnome mjestu (usp. 2. Ljet 16:14; 21:19; Jer 34:5).
- C. Goruća tjelesa bila su simbol osude:
  - 1. judejski prorok prorokuje spaljivanje svećenika u Betelu na žrtvenome oltaru (usp. 1. Kr 13:2)
  - 2. u eshatonu će tuđinski upadači Kanaana biti spaljeni i pokopani (usp. Ez 39:11-16)
  - 3. u vezi s kugom kao osudom u Knjizi proroka Amosa 6:10 (tj. težak tekst).
- D. Pitanje kremiranja ponekad je bilo krivo povezano sa SZ-nom uporabom vatre kao metafore za osudu (usp. Iz 30:33). Metafore kremiranja (tj. "lomača") korištene su zbog naglašavanja eshatološke osude.
- E. Kremiranje je bilo viđeno kao poniženje (usp. Am 2:1).
- F. Pokop je bio provoden u svim zemljama Drevnoga Bliskog Istoka (usp. Roland deVaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 57).

II. RABINSKI JUDAIZAM

- A. Većina ranih rabina tvrdi da je spaljivanje zapovjedbno u Ponovljenome zakonu 21:23.
- B. Kremiranje je zabranjeno u Talmudu (Sanh. 7:2.24b) i Mišni ('Abodiah Zarah 1.3).
- C. Suvremeni judaizam dopušta da oni koji su bili kremirani budu stavljeni na židovska groblja (usp. *Encyclopedia Judaica*, tom 5, str. 1074), moguće pod utjecajem kremiranjem Židova što su provodili nacisti.

III. GRČKA I RIM

- A. Objave ove uljudbe provodile su kremiranje:
  - 1. Grčka redovito (Sofoklo, *Electra*, 1136-1139)
  - 2. Rim kao održiva, ali ne uobičajena, mogućnost (Ciceron, *Deleg* 2,22,56).
- B. Kulture Mediterana imale su različite stavove prema kremiranju od kultura Drevnoga Bliskog Istoka. Tacit spominje da su Židovi ukapali, ne spaljivali (*Hist.* 5.5).

IV. NOVI ZAVJET

Ne postoji raspra ili spominjanje ove teme u NZ-u. Fizičko tijelo viđeno je kao privremeno okrilje (usp. 2. Kor 5). Nešto od starog tijela bit će ponovno sjedinjeno s vjernikom kod Drugoga dolaska, ali nema pojedinosti ili objašnjenja (usp. 1. Sol 4:13-18). To jednostavno nije pitanje "vjere i vršenja" za kršćane. Kao Židovi SZ-a, vjernici NZ-a tvrde kako će biti tjelesno uskrsnuće. Postoji tjelesnost u eshatologiji, ali kako i zašto nije posebno navedeno! Stanje ili mjesto fizičkih ostataka ne utječe na ponovno sjedinjenje vjernika s Isusom. Vjera u Krista jeste ključ, a ne fizički ostaci!

▣ (23:53) "u grobnicu urezanu u stijenu" Ovo je još jedno ispunjenje navješćujućeg proročanstva (usp. Iz 53:9; Mt 27:66). Isus nije bio ukopan u zemlju, nego u Josipovu grobnicu. Ona je bila izdubljena iz grebena stijene i uključivala je nekoliko ukopnih ploča. Postoji mnogo takvih u području Jeruzalema.

▣ "gdje nitko nije nikad ležao" Ovaj izričaj ima tri negacije! GLAGOL je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT PASIV. Grobnica je bila pripremljena, ali nikad u njoj nije bilo truplo (usp. Iv 19:41).

23:54 "Bijaše to dan priprave" U Isusovo vrijeme Pasha je bila osmodnevni blagdan (Blagdan Beskvasnih kruhova i Pasha, usp. Izl 12); tako, imala je dvije subote. Ovaj pojam također može upućivati na uobičajene priprave za subotu ili na posebne pripreme za Pashalno jelo.

▣ “i subota je morala početi” Dopustite mi navesti iz moga komentara **Evangelja po Marku 15:42**: “kad je večer već došla”:

“Evangelje po Marku jeste jedino Evangelje što spominje ovo. Knjiga Izlaska 12:6 ima “večeri” kao da su bile dvije: (1) 15 sati – 18 sati i (2) 18 sati i poslije. Okvir podrazumijeva da to mora biti poslije 15 sati (vrijeme večernjeg žrtvovanja), ali prije 18 sati (početak Pashalne subote, što bi bilo 15. nisana).”

23:55 “žena koja je došla s Njim iz Galileje slijedila ga je” [Vidjeti Posebnu temu u Evangelju po Luki 8:3: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

23:56 “Onda se oni vratili i pripremiše začine i miomirise” Iako su ove žene vidjele Josipa i Nikodema kako pripremaju i stavljaju tijelo u Josipovu grobnicu, očito su zbog vremenskih ograničenja (tj. između 15 – 18 sati) neki od uobičajenih židovskih obreda ukopa (moguće miomirisne svijeće ili neki određeni začini) bili izostavljeni, i ove su žene išle kako bi primjerenom dovršile tradicionalne procedure.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Mirodije za ukop.](#)

POSEBNA TEMA: MIRODIJE ZA UKOP

- A. Mirta, mirisna guma od arapskih stabala (BDB 600, KB 629; vidjeti UBS, *Fauna and Flora of the Bible*, str. 147-148):
1. ovaj začin spomenut je dvanaest puta u SZ-u, uglavnom u mudrosnoj književnosti kao miomiris (usp. Ps 45:8; Pjesma 1:13; 4:14; 5:1.5)
  2. ona je bila jedna od dariva što su donijeli magi bebi Isusu (usp. Mt 2:11)
  3. njen je simbolizam upečatljiv:
    - a. bila je korištena u “svetome ulju za pomazanje” (Izl 30:23-25)
    - b. bila je korištena kao dar za Kralja (Mt 2:11)
    - c. bila je korištena za pomazanje Isusa kod Njegova ukopa (usp. Iv 19:39 i simbolički u Iv 11:2). To je bilo prema židovskim običajima opisanima u Talmudu (tj. Berakhoth 53a)
    - d. koristile su je žene Jeruzalema u piću što su ga davale bičevanim muškarcima na putu prema mjestu gdje će biti razapeti (usp. Mk 15:23) kako bi im se olakšala bol.
- B. Agava, mirisna vrsta drveta (BDB 14 III, KB 19):
1. povezana s miomirisom (usp. Br 24:6; Ps 45:8; Izr 7:17; Pjesma 4:14; vidjeti UBS, *Fauna and Flora of the Bible*, str. 90-91)
  2. koristili su je, pomiješanu s mirtom, Egipćani kao dio postupka balzamiranja
  3. Nikodem je donio veliku količinu toga za Isusov ukop i pomazao Ga s njom (usp. Iv 19:39). To je bilo prema židovskim običajima opisanima u Talmudu (tj. Betsah 6a). [Vidjeti Posebnu temu gore: Običaji ukopa.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 23:56b

^{56b}I u subotu oni su mirovali prema zapovijedi.

23:56b “zapovijedi” Ovo upućuje na Knjigu Izlaska 20:8-11 ili Ponovljeni zakon 5:12-15. Ovo su ipak bili židovski ljudi koji su poštivali i poslušali Mojsijevski Zakon.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je toliko važno što je Pilat ponavljao opet i opet da je Isus nedužan?
2. Zašto Isus nije govorio Herodu?
3. Tko su činili mnoštvo koje je tražilo Barabu?
4. Je li Šimun iz Cirene bio Židov ili Crnac?
5. Što pojam “Kalvarija” znači?
6. Na što pojam “Raj” upućuje?
7. Je li rimski stražar bio spašen u Evanđelju po Luki 23:47?

EVANĐELJE PO LUKI 24

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

UBS ⁴	NKJV	NRSV	TEV	NJB
Isusovo uskrsnuće 23:56b-24:12	On je uskrsnuo 24:1-12	prvi Uskrs 24:1-12	uskrsnuće 24:1-7 24:8-12	prazan grob. Poruka anđela 24:1-8 apostoli odbijaju vjerovati ženama 24:9-11 Petar na grobu 24:12
hodanje prema Emausu 24:13-27	cesta za Emaus 24:13-27	na cesti za Emaus 24:13-27	hodanje prema Emausu 24:13-17a 24:17b-18 24:19a 24:19b-24	cesta za Emaus 24:13-17 24:18-24
24:28-35	oči učenika otvorene 24:28-35	24:28-35	24:25-27 24:28-32 24:33-34 24:35	24:25-27 24:28-32 24:33-35
ukazanje učenicima 24:36-43	Isus se ukazuje Svojim učenicima 24:36-43	slanje učenika u službu 24:36-43	Isus se ukazuje Svojim učenicima 24:36 24:37-39 24:40-43	Isus se ukazuje apostolima 24:36-43 posljednje upute apostolima 24:44-48
24:44-49	Pisma otvorena 24:44-49	24:44-49	24:44 24:45-49	24:44-48 uznesenje
Isusovo uznesenje 24:50-53	uznesenje 24:50-53	24:50-53	Isus uznesen na Nebo 24:50-53	24:50-53

ČITANJE KRUG TRI (iz [Vodiča dobrog biblijskog čitanja](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3, str. xiv.). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. Prvi odlomak
2. Drugi odlomak
3. Treći odlomak
4. I tako dalje.

OKVIRNI UVIDI

- A. Pojednostosti o događajima poslije uskrsnuća razlikuju se između četiri Evanđelja. To dokazuje neusiljenost izvješća svjedoka i isto tako evangelističke svrhe svakog Evanđelja o odabiru ciljane skupine. Vidjeti Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str.127-148.
- B. Zapamtite pisci Evanđelja nisu pisali povijest u zapadnjačkome, suvremenom smislu, nego su zapisali odabrane činjenice kako bi bolje predstavili kršćansku poruku. Njihova svrha nije povijesno izvješće, nego prvenstveno teološka istina (usp. Iv 20:3-31). Prvenstvena svrha Biblije jeste donijeti nam osobno suočavanje sa svetim Bogom kroz Njegova razapetog Sina.
- C. Lukini izvori o razdoblju nakon uskrsnuća različiti su od ostalih Evanđelja. U Evanđelju po Luki je razdoblje od četrdeset dana između Isusova ukazanja u Gornjoj sobi i Njegova uznesenja s Maslinske gore građeno kao da se sve dogodilo u jednome danu (Uskrsna Nedjelja)!
- D. Postoji nekoliko grčkih rukopisnih varijanti u ovome poglavlju. Evanđelje po Luki sadržava većinu kraćih čitanja nađenih u zapadnjačkoj obitelji (MSS D i W) grčkih rukopisa kad se usporede s aleksandrijskom obitelji (MSS α i B). Ovdje je popis kraćih čitanja (iz A. T. Robertson, *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, str. 226-227):
  1. Evanđelje po Luki 5:39
  2. Evanđelje po Luki 10:41-42
  3. Evanđelje po Luki 12:19.21.39
  4. Evanđelje po Luki 22:19b.20.62
  5. Evanđelje po Luki 24:3.6.9.12.36.40.52.53.

Zabilježite koliko je ovih kraćih (moguće izvornih) čitanja u Evanđelju po Luki 24!

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:1-12

¹Ali u prvi dan sedmice, ranom zorom, one dodoše na grob noseći mirodije što su pripremile. ²I one nadoše kamen odmaknut od groba, ³ali kad udoše, one nisu našle tijelo Gospodina Isusa. ⁴Dok bijahu zbunjene zbog toga, gle, dva čovjeka iznenada stanu blizu njih u blistavoj odjeći; ⁵i dok *ove žene* bijahu prestrašene i prignuše svoja lica do zemlje, *ovi muškarci* im reku: “Zašto tražite Živoga među mrtvima? ⁶On nije ovdje, nego On je uskrsnuo. Sjetite se kako je On kazivao dok je još bio u Galileji, ⁷govoreći da Sin Čovječji mora biti predan u ruke grješnih ljudi, i biti

razapet, i treći dan podignut ponovno.”⁸I one se sjete Njegovih riječi,⁹i vrate se s groba te izvijeste o svima ovim stvarima jedanaesticu i sve ostale.¹⁰Sad one bijahu Marija Magdalena i Ivana i Marija *majka* Jakova; također druge žene s njima bijahu rekle ove stvari apostolima.¹¹Ali ove riječi njima su se činile kao besmislica, i oni im nisu povjerovali.¹²Ali Petar ustade i otrči do groba; prignuvši se i pogledavši unutra, on vidje lanene omotače jedino; i on ode svojoj kući, čudeći se onome što se dogodilo.

24:1 “prvi dan sedmice” Ovo je bio prvi radni dan što je išao od subote u suton do nedjelje do sutona. To je hebrejski idiom što se vraća na Knjigu Postanka 1:5.8.13.19.23.31, gdje je večer uvijek spomenuta prva. To je bio taj isti dan kad su se u Hramu prinosili prvi plodovi. Isus se ukazivao učenicima nekoliko tjedana nedjeljama navečer. To postavlja presedan za nedjelju kao poseban dan sastajanja za vjernike kako bi slavili spomen na Gospodinovo uskrsnuće (usp. Iv 20:19.20; Lk 24:36 i dalje; Djela 20:7; 1. Kor 16:2).

▣ **“ranom zorom”** Ovo je doslovno “u dobukoj zori”. Evanđelje po Ivanu kaže da je još uvijek bio mrak (usp. Iv 20:1). Čini se kako su žene napustile mjesto gdje su bile u Jeruzalemu prije zore, ali na grob su stigle nakon sunčeva izlaska.

▣ **“one”** Ove su žene imenovane u Evanđelju po Luki 24:10 i Marku 16:1. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 8:3: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

▣ **“grob”** Iz ove grčke riječi dobivamo englesku riječ “spomen”.

▣ **“noseći mirodije”** Mirodije su bile za pomazanje tijela (usp. Mk 16:1). Očito one nisu znale za ono što su učinili Josip i Nikodem ili su njihove pripreve za ukop bile nepotpune.

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 23:56: Mirodije za ukop.](#)

24:2 “kamen odmaknut” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA PARTICIPA. Vrsta groba u kojeg je Isus bio položen imao je ispred zida od stijene u kojem je bio stavljen kamen što je zapečatio grob. To je bio veoma velik i težak kamen (usp. Mk 16:4), kojeg ove žene ne bi mogle pomaknuti. Evanđelje po Mateju 28:2 izjavljuje da je zemljotres, što su očito uzrokovali anđeli, odgurnuo kamen od vrata groba. Pomicanje kamena nije bilo zato da se Isusa pusti van, nego da se nas pusti unutra!

24:3 Ovaj je stih očito svjedočanstvo u Isusovu čovještvu, što je bilo promijenjeno od ranoga heretičkog pokreta kasnije nazvanog gnosticizam ([vidjeti odredbu u Dodatku – Rječnik](#)). Ove su žene u potpunosti očekivale da će naći Isusovo fizičko tijelo.

▣

NASB, NKJV, TEV
NJB, REB
NRSV

“tijelo Gospodina”
“Isusa”
“tijelo”

Kraće čitanje (tj. “tijelo”) pojavljuje se u MSS D i nekima starolatinskim MSS. Međutim, ovo je jedino mjesto u Evanđelju po Luki gdje je Isus nazvan “Gospodin Isus”, iako je naslov uobičajen u Djelima apostolskim.

Neke kasnije minuskule (tj. 579 iz XIII. st.; 1071 iz XII. st.; 1241 iz XII. st. i lekcionar 1016 iz XII. st.) imaju “tijelo Isusa”.

Dulji oblik pojavljuje se u MSS P⁷⁵, x, A, B, C, L, W, 070, i većini verzija. UBS⁴ to ocjenjuje ocjenom “B” (gotovo izvjesno).

24:4 “dva čovjeka iznenada stanu blizu njih u blistavoj odjeći” Ovo upućuje na anđele (usp. Lk 24:23; Djela 1:10; Iv 20:12).

Anđeli su uvijek opisani kao muškarci osim u Knjizi proroka Zaharije 5:9. PARTICIP “blistavoj” upotrijebljen je od Luke jedino ovdje i u Evanđelju po Luki 17:24, gdje to upućuje na događaj preobraženja. Luka koristi i povezan pojam “bljesak” nekoliko puta (usp. Lk 10:18; 11:36; 17:24). Matej koristi ovaj poja za opis anđela (usp. Mt 28:3).

Ovo je dobar primjer raznolikosti između četiri Evanđelja:

1. Marko 16:5 ima: “mladog čovjeka koji sjedi zdesna, što nosi bijelu haljinu”
2. Matej 28:2-3 ima: “anđeo Gospodinov koji je sišao s neba ... njegov pojavak bio je kao munja, a njegova odjeća bijela kao snijeg”
3. Ivan 20:12 ima: “dva anđela u bijelim haljinama, jedan kod glave, a jedan kod nogu”.

Naš zapadnjački umni sklop postavlja pitanja kao što su:

1. što je povijesno točno
2. što je zapravo stvarno.

Ove vrste pitanja okreću Evanđelja u zapadnjačke, uzrok-i-posljedica, uzastopne povijesti, ali ona to nisu. Ona su evanđelistički proglašeni, pisani različitim skupinama ljudi. Pisци Evanđelja pod nadahnućem imaju pravo na:

1. odabir
2. uređenje
3. prilagodbu.

Isusove riječi i djela imaju teološke svrhe. Nemojte dopustiti da pojedinosti oblikuju veliku sliku i cilj!

24:5 “prignuše svoja lica do zemlje” Ovo je bio znak poštovanja i strahopoštovanja (usp. Mk 16:8).

▣ **“Živoga među mrtvima”** “Živoga” je ČLAN s PREZENT AKTIVNIM PARTICIPOM. Isus ne može biti nađen u grobu (među mrtvima) jer je On uskrsnuo! Ovaj izričaj jedinstven je Luki.

24:6 “On nije ovdje, nego On je uskrsnuo” Uskrsnuće je središnji stup kršćanske vjere (usp. 1. Kor 15). Ovo pokazuje Božje odobrenje Isusova života i žrtve. To je ponavljajuća tema Petra (usp. Djela 2:24-28.32; 3:15.26; 4:10; 5:30; 10:40; 1. Pt 1:13; 3:18.21), i Pavla (Djela 13:30.33.34.37; 17:31; Rim 4:24, 8:11; 10:9; 2. Kor 4:14). Ovo je potvrda Očeva prihvaćanja Sinove nadomjesne smrti (usp. 1. Kor 15). Teološki sve su tri Osobe Trojstva bile djelatne u Kristovu uskrsnuću: Otac (Djela 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30.33.34; 17:31); Duh (Rim 8:11); i Sin (Iv 2:19-22; 10:17-18).

Ovaj izričaj, iako osporavan od Westcotta i Horta, nađen je u MSS P⁷⁵, 8, A, B, C³ (C* ima isti izričaj bez “nego”), L, i 070. Izostavljen je samo u MS D i u nekoliko staro-latinskih MSS. Ovaj isti anđeoski osvrt nađen je u Evanđelju po Mateju 28:6 i Marku 16:6.

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 16:16: Kerygma.](#)

▣ **“Sjetite se kako je On kazivao dok je još bio u Galileji”** Ovo upućuje na Isusova predskazanja o Svojoj smrti (usp. Lk 9:21-22.44; 17:25; 18:31-34). To je dobar primjer o sličnostima i različitostima između sinoptičkih Evanđelja. Evanđelje po Mateju ima anđela koji im govori neka kažu apostolima da će Ga sresti na gori u Galileji (usp. Mt 26:32; 28:7.10), dok Luka ima anđela koji im govori neka se sjetite Isusovih riječi što je govorio u Galileji.

1. Je li anđeo rekao obje stvari?
2. Je li jedan od pisaca Evanđelja ili njihovih izvora čuo to drukčije?
3. Je li jedan od pisaca Evanđelja ili njihovih izvora promišljeno promijenio poruku anđela?

Na ova se pitanja ne može odgovoriti. Međutim, vjernici tvrde da je Sveti Duh vodio pisce Evanđelja, tako mi moramo dopustiti da ova različita izvješća budu jedan uz drugo i potvrde svoje nadahnuće!

24:7 “Sin Čovječji” Ovaj se pojam nije koristio u rabinskome judaizmu. Njegovo značenje dolazi iz Knjige proroka Ezekijela 2:1 (ljudska osoba) i Daniela 7:13 (Božanska osoba), gdje se kombinira Božanstvo i čovječstvo (usp. 1. Iv 4:1-3). Ovo je bio Isusov samo-odabrani naslov. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:32: Sin Čovječji.](#)

▣ **“mora”** Ovo je grčki pojam *dei*, što znači “moralna neophodnost”. U ovome je poglavlju upotrijebljen tri put:

1. Sin mora biti predan u ruke grješnih ljudi, Evanđelje po Luki 24:7
2. neophodnost za Kristovim trpljenjem, Evanđelje po Luki 24:26
3. sve stvari što su pisane o Meni .... moraju biti ispunjene, Evanđelje po Luki 24:44.

Ovi tekstovi govore o Božjemu predodređenome iskupiteljskom naumu (usp. Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29).

▣ **“treći dan”** Ja mislim da je Isus bio u grobu samo otprilike 30 do 38 sati. Židovsko računanje vremena razlikuje se od našeg. Ovaj izričaj ima nesigurnu SZ-nu pozadinu, samo moguće u Knjizi proroka Hošee 6:2 ili vjerojatnije u Joni 1:17 (usp. Mt 12:39; 1. Kor 15:4).

24:8-9 “one ... jedanaestoricu i sve ostale” Postojalo je još mnogih žena uz ove i apostola koji su čuli Isusova učenja i doživjeli ove događaje poslije uskrsnuća (usp. Lk 24:33.36; Mt 28:17; 1. Kor 15:5; Djela 1:15).

24:10 Ovaj popis žena lagano je različit od onog u Evanđelju po Marku 16:1. Ovaj čitav stih izostavljen je od nekoliko drevnih grčkih rukopisa (usp. MSS A, D, W, te Starolatinske, i dvije Sirijske verzije). UBS⁴ ocjenjuje njegovo uključivanje ocjenom “B” (gotovo izvjesno). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 8:3: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

▣ **“Marija Magdalena”** Isus se ukazao ovoj ženi prvo (usp. Mk 16:9; Lk 8:2). Ona je uvijek popisana prva u imenima žena koje su putovale s Isusom.

▣ **“Ivana”** Jedina druga NZ-na referenca na Ivanu je 8:3.

▣ **“Marija majka Jakova”** Ona je bila majka Jakova Manjeg i Josipa (usp. Mk 15:40; Mt 27:56).

▣ **“druge žene”** Ovo uključuje Salomu, majku Jakova i Ivana (usp. Mk 15:40; Mt 27:56). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 8:3: Žene koje su slijedile Isusa.](#)

24:11

NASB, TEV

“besmislica”

NKJV

“kao isprazne priče”

NRSV

“isprazna priča”

NJB

“čista besmislica”

Pojam *lēros* nađen je samo jednom u Septuaginti (4. Mak 5:11) i jedino ovdje u NZ-u. To je mediteranski pojam za histeriju ili halucinacije uzrokovane vrućicom.

24:11 “oni im nisu povjerovali” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA. Ove žene rekle su im nekoliko puta, ali apostoli nisu vjerovali. Iznenadujuće je da je Sanhedrin uzео Isusova naviještanja o Njegovu uskrsnuću ozbiljno (postavljena straža), ali apostoli su bili posve iznenađeni. Ovaj negativan osvrt dokaz je točnosti izvješća.

24:12 Ovo je prisutno u svima glavnim grčkim rukopisima (P⁷⁵, ⋈, A, B, L, W. 070, 079) osim u D i nekoliko staro-latinskih MSS. UBS⁴ ocjenjuje njegovo uključivanje ocjenom “B” (gotovo izvjesno), ali Bart D. Ehrman, *The Orthodox Corruption of Scripture*, str. 212-217, slaže se s Westcottom i Hortom da je njegovo isključivanje izvorni tekst (usp. RSV, NEB, REB). Ovaj tekst vrlo je sličan Evanđelju po Ivanu 20:3.5.6.10.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:13-27

¹³I gle, dvoje od njih bijahu išli toga istog dana u selo zvano Emaus, što je oko sedam milja od Jeruzalema. ¹⁴I oni bijahu razgovarali jedan s drugim o svima ovim stvarima što su se dogodile. ¹⁵Dok bijahu razgovarali i raspravljali, Sâm Isus pristupi i *započe* putovati s njima. ¹⁶Ali njihove oči bijahu spriječene od prepoznavanja Njega. ¹⁷I On im reče: “Što su te riječi koje razmjenjujete jedan s drugim dok hodate?” A oni stadoše mirno, gledajući tužno. ¹⁸Jedan od njih, imenom Kleofa, odgovori i reče Mu: “Jesi li Ti jedini koji posjećuje Jeruzalem i nesvjestan si glede stvari što su se dogodile ovdje ovih dana?” ¹⁹I On im reče: “Koje stvari?” I oni Mu rekoše: “Stvari o Isusu Nazarećaninu, koji bijaše prorok silan u djelu i riječi u pogledu Boga i svih ljudi, ²⁰i kako svećenički glavari i naši vladari predaše Njega da bude osuđen na smrt, i razapeše Ga. ²¹Ali mi se bijasmo nadali da to bijaše On koji će iskupiti Izraela. Uistinu, osim svega toga, treći je dan kako su se ove stvari dogodile. ²²Ali i neke žene među nama začude nas. Kad one bijahu na grobu ranom ujutro, ²³i nisu našle Njegovo tijelo, one dođoše, govoreći kako su vidjele i videnje anđela koji reče da je On živ. ²⁴Neki od onih koji bijahu s nama odoše na grob i nadoše točno onako kako su im i žene rekle; ali Njega oni nisu vidjeli.” ²⁵I On im reče: “O budalasti ljudi i sporoga srca za vjerovati svemu što su proroci govorili! ²⁶Nije li bilo neophodno za Krista da trpi ove stvari i uđe u Svoju slavu?” ²⁷Onda počevši s Mojsijem i sa svim prorocima, On im objasni stvari što se odnose na Njega Sâmog u svim Pismima.

24:13 “dvoje od njih” Biblija ne kaže točno tko je ovo dvoje bilo, ali moguće su to bili Kleofa (usp. Lk 24:18) i njegova žena ili dva vjernika koja su napuštala Blagdan Pashe.

▣ **“toga istog dana”** Ovo je morala biti Uskrsna nedjelja (usp. Lk 24:22). To je bio prvi radni dan nakon Pashe i dan kad su prvi žetveni plodovi žitarica bili prineseni u Hram. Isus je bio prvi plod od mrtvih (usp. 1. Kor 15:20.23).

▣ **“Emmaus”** Ovo je mjesto neizvjesno, ali postoji nekoliko mogućnosti:

1. oko dvadeset milja zapadno od Jeruzalema na cesti za Jafu. To je mjesto gdje je Juda Makabejac napao i spalio logor Seleukovićeve vojskovođe Gorgias godine 166. pr.Kr. (1. Mak 3:40.57; 4:1-15)
2. oko sedam milja sjeverozapadno od Jeruzalema gdje su križari našli rimsku utvrdu nazvanu “Castellum Emmaus”

3. oko četiri milje zapadno od Jeruzalema gdje je rimski car Vespazijan smjestio 800 vojnika (Josip Flavije, *Wars* 7.6.6)
4. oko devet milja zapadno od Jeruzalema gdje je križarska crkva bila izgrađena na ruševinama rimske utvrde.

(Obavijest uzeta iz *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 2, str. 291-301).

▣ **“sedam milja od Jeruzalema”** Ovo je stvarno 60 rimskih stadija. Grad je bio dovoljno blizu Jeruzalema da ova dvojica uđu u njega i onda se vrate u Jeruzalem u jednome danu.

Postoji grčka varijanta povezana s ovom udaljenošću:

1. “60 stadija” nađeno je u P⁷⁵, A, B, D, K², L, W, 070 (UBS⁴ daje ovome ocjenu “B”, što znači ”gotovo izvjesno”)
2. “160 stadija” nađeno je u κ , K*, 079, i kod nekih patrističkih pisaca

(usp. Joseph A. Fitzmyer, *The Anchor Bible*, tom 28a, str. 1561).

24:15 “Isus” Luka koristi ime “Isus” nekoliko puta bez ČLANA (usp. Lk 4:1; 8:41; 9:36.50; 18:37.40; 22:48; 23:28). Ovo, stoga, nije gramatički način isticanja Isusova prvoga ukazanja nakon uskrsnuća.

24:16 “njihove oči bijahu spriječene od prepoznavanja Njega” Ovo je IMPERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA. Ovaj PASIV podrazumijeva Božju djelatnost (vidjeti bilješku u Lk 24:31). Isusov fizički pojavak bio je promijenjen u određenoj mjeri. Nekoliko sljedbenika nije Ga odmah prepoznalo (usp. Iv 20:11; Mt 28:16-17; Iv 21:1-7):

1. Marija Magdalena, Evanđelje po Ivanu 20:11
2. nekoliko apostola, Evanđelje po Ivanu 21:1-7
3. 500 braće, Evanđelje po Mateju 28:16-17.

24:17 “gledajući tužno” Ovo može značiti “ozbiljno”, “tmurno” (usp. Mt 6:16), ili “potišteno”. Oni nisu mogli vjerovati da netko nije čuo o događajima zadnjega tjedna u Jeruzalemu. To je bio razgovor o gradu (usp. Lk 24:18).

24:18 “posjećuje” Tijekom tri glavna godišnja Blagdana, Jeruzalem je uvećao do tri puta svoje uobičajeno žiteljstvo zbog hodočasnika iz dijaspore. Oni su mislili da je Isus samo još jedan hodočasnik.

24:19 “Koje stvari” Isus, postavljajući im pitanja, prisiljavao ih je da naglase događaje zadnjih nekoliko dana i posvjedoče Mu (usp. Lk 24:19-24).

▣ **“Isusu Nazarećaninu”** Postoje dva slovanja ovoga pojma:

1. *Nazarēnou*, P⁷⁵, κ , B, L, 070, 079, 0124, i neke Starolatinske verzije i Vulgata
2. *Nazōraiou*, A, D, K, P, W, X, 063, i neke Starolatinske, Koptske, i Armenijske verzije. Ovaj isti oblik je u Evanđelju po Luki 18:37.

UBS⁴ daje #1 ocjenu “B” (gotovo izvjesno). [Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:16: Isus Nazarećanin.](#)

▣ **“prorok silan u djelu i riječi”** Ovo je bilo izražavanje poštovanja (usp. Lk 7:16.39; 9:8.19). U judaizmu netko tko je bio nadahnut, kao pisac Pisma, morao je biti prorok. Pojam ovdje ne upućuje na onoga koji predskazuje, nego na silnoga navjestitelja YHWH-ine poruke. Međutim, ovaj nije bio samo jedan od proroka u nizu. On je bio prorok iz Ponovljenoga zakona 18:15.18. Oni nisu u potpunosti shvatili domašaje Kristove Osobe i djela.

▣ **“i svih ljudi”** Ovo je tipična hiperbola (npr. Lk 18:43). Istočnjačka književnost (i govor) mnogo je više slikovitija i preuveličavajuća. Ovo je jedan od razloga zašto zapadnjaci nerijetko krivo razumiju NZ.

24:20 “svećenički glavari i naši vladari” Ovaj isti izričaj je u Evanđelju po Luki 23:13. Židovsko vodstvo bilo je odgovorno za Isusovu smrt. Sanhedrin nije imao ovu snagu pod rimskom okupacijom (usp. Lk 9:22). Oni su morali podići optužbu što su Rimljani smatrali dostojnom smrću! Isto tako, oni su Ga željeli razapeti zbog rabinskoga prokletstva povezanoga s raspećem u Ponovljenome zakonu 21:23. To je upravo ta osuda o kojoj govori Petar u svojoj prvoj propovijedi u Djelima apostolskim.

24:21 “se bijasmo nadali” Ovo je IMPERFEKT AKTIVNOGA INDIKATIVA, što podrazumijeva da se oni više nisu “nadali”.

▣ **“to bijaše On koji će iskupiti Izraela”** Oni su još uvijek imali nacionalistički, vojnički sklop razmišljanja (usp. Djela 1:6-7). Židovi su očekivali samo jedan Dolazak Mesije i taj bi Dolazak morao okoristiti i obnoviti Izraela da bude snažan i nadmoćan.

▣ **“iskupiti”** Ovo je pojam od trgovine robljem što znači “otkupiti” (usp. Mk 10:45). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:68: Otkupnina /iskupljenje.](#)

▣ **“treći ... dan”** Židovi su imali predaju da je duh ostajalo blizu trupla tri dana, ali van toga razdoblja uskrsnuće nije bilo moguće (usp. Iv 11:6 i 39).

24:24 “Neki od onih koji bijahu s nama” Iz Evanđelja po Ivanu znamo da su to bili Ivan i Petar (usp. Iv 20:3-10 i moguće samo Petar iz Lk 24:12).

24:25 Rane propovijedi u Djelima apostolskim često su smjerale na SZ-na proročanstva o Mesiji (Post 3:15; Pnz 18:15; 2. Sam 7; Ps 16:10.22.118; Iz 53). Ja mislim da je Sâm Isus bio taj koji je izvijestio ovu dvojicu učenika, koji su prenijeli tu obavijest apostolima u Gornjoj sobi (usp. Lk 24:27). Ovo ukazanje nakon uskrsnuća postaje ključan događaj za tumačenje za Ranu crkvu (kao što čini Lk 24:45). Iznenađujuće je da je ovaj susret jedinstven Evanđelju po Luki.

▣ **“O budalasti ljudi i sporoga srca”** Ovo je prijekor manjku poznavanja SZ-a ovih učenika. Što bi Isus rekao Svojoj Crkvi danas o stupnju poznavanja Biblije? Sumnja, strah, i zbrka praktični su ishodi voljnoga zanemarivanja Biblije! Mi nemamo jer ne čitamo! [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 11:40: Budalasto /glupavo.](#)

24:26 “Nije li bilo neophodno za Krista da trpi” Isus je govorio Svojim učenicima opetovano (usp. Lk 9:22; 17:25; 24:26.46). To je ono što je iznenadilo Židove (usp. 1. Kor 1:23), međutim, to je bilo naviješteno u SZ-u (usp. Post 3:15; Ps 22; Iz 53; Zah 10:12; Mt 16:2). Judaizam prvoga stoljeća uopće nije naglašavao ove stihove.

▣ **“i uđe u Svoju slavu”** Ovaj obrazac patnje što prethodi slavi postaje načelo duhovne zrelosti (usp. Rim 8:17; Heb 5:8).

24:27 Ovaj stih i Evanđelje po Luki 24:45 daje nam uvid u *Kerygmu* iz Djela apostolskih. [Vidjeti Posebnu temu u Luki 16:16: Kerygma.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:28-35

²⁸I oni se približiše selu gdje bijahu išli, i On se pričinio kao da On ide dalje. ²⁹Ali oni Ga nagovarahu, govoreći: “Ostani s nama, jer *ide* prema večeri, i dan je sad skoro gotov.” Tako On uđe kako bi ostao s njima. ³⁰Kad se On naslonio na stol s njima, On uze kruh i blagoslovi ga, i prelomi ga, On *započe* davati ga njima. ³¹Onda se njihove oči bijahu otvorile i oni Ga prepoznaše; i On nestane iz njihova pogleda. ³²Oni rekoše jedan drugome: “Nisu li naša srca gorjela u nama dok nam On bijaše govorio na cesti, dok nam je On objašnjavao Pisma?” ³³I oni ustanu toga istog časa i vrate se u Jeruzalem, i nađu okupljene zajedno jedanaesticu i one koji bijahu s njima, ³⁴kako govore: “Gospodin je uistinu uskrsnuo i ukazao se Šimunu.” ³⁵Oni *započeše* pričati o svojim iskustvima na cesti i kako je On bio prepoznat od njih u lomljenju kruha.

24:28-30 Ovo je izvješće očevica sa svim pojedinostima. Luka je vjerojatno razgovarao s ovom dvojicom.

24:31 “Onda se njihove oči bijahu otvorile” Ovo je AORIST PASIVNOGA INDIKATIVA, što je obrat od IMPERFEKTA PASIVNOG INDIKATIVA iz Evanđelja po Luki 24:16. Iz Luke 24:35 učimo da su oni prepoznali Isusov osobit način blagoslivljanja hrane.

Luka koristi ovaj pojam “otvorile” (*dianoigō*) tri put u ovome okviru:

1. njihove su oči bile otvorene, Evanđelje po Luki 24:31
2. njihovo razumijevanje SZ-noga Pisma se uvećalo, Evanđelje po Luki 24:32
3. umovi apostola bili su otvoreni za Pismo, Evanđelje po Luki 24:45.

Biblija je Božansko otkrivenje, ne ljudsko otkriće. Duhovna istina je dar od Boga za slijepo, grješno ljudstvo.

▣ **“i On nestane iz njihova pogleda”** Ovo može biti smjerenje na 2. Knjigu o Kraljevima 6:17 (LXX *dianoigō*). Točna mehanizam ovoga je misterija kao i kad se Isus iznenada pojavio u Gornjoj sobi u Evanđelju po Luki 24:36 ili Filipovo iskustvo u pustinji (usp. Djela 8:39). Duhovna kraljevina je više-dimenzijaska, ne prostorno-vremenska.

24:32 “Nisu li naša srca gorjela u nama” Ovo je PERIFRASTIČKI IMPERFEKT PASIV (A. T. Robertson naziva to SREDNJIM STANJEM). To je bilo jedno uzbudljivo proučavanje Biblije (usp. Ps 19:7-14)! To (*kaiō*) je upotrijebljeno metaforički u LXX-i u Ponovljenome zakonu 32:22, ali u smislu osude.

24:33 “i one koji bijahu s njima” Usporediti Evanđelje po Luki 24:33.36; Djela apostolska 1:15.

24:34 “kako govore” Ovo mora upućivati na jedanaesticu koji govore dvojici novo pridošlih (usp. NJB).

▣ **“ukazao se Šimunu”** Isus se ukazao jednome koji Ga je zanijekao. Mi nemamo biblijsko izvješće o ovome susretu.

[Vidjeti Posebnu temu dolje: Isusova ukazanja nakon uskrsnuća.](#)

POSEBNA TEMA: ISUSOVA UKAZANJA NAKON UKRSNUĆA

Isus se pokazao nekolicini ljudi kako bi potvrdio Svoje uskrsnuće:

1. ženama na grobu, Evanđelje po Mateju 28:9
2. jedanaestorici učenika na dogovorenome susretu u Galileji, Evanđelje po Mateju 28:16
3. Šimunu, Evanđelje po Luki 24:34
4. dvojici na cesti za Emaus, Evanđelje po Luki 24:15
5. učenicima u Gornjoj sobi, Evanđelje po Luki 24:36
6. Mariji Magdaleni, Evanđelje po Ivanu 20:15
7. desetorici učenika u Gornjoj sobi, Evanđelje po Ivanu 20:20
8. jedanaestorici učenika u Gornjoj sobi, Evanđelje po Ivanu 20:26
9. sedmorici učenika na Galilejskome moru, Evanđelje po Ivanu 21:1
10. Kefi (Petar), 1. Poslanica Korinćanima 15:5
11. Dvanaestorici (apostoli), 1. Poslanica Korinćanima 15:5
12. 500 braće, 1. Poslanica Korinćanima 15:6 kombinirano s Evanđeljem po Mateju 28:16-17
13. Jakovu (Njegova zemaljska obitelj), 1. Poslanica Korinćanima 15:7
14. svim apostolima, 1. Poslanica Korinćanima 15:7
15. Pavlu, 1. Poslanica Korinćanima 15:8 (Djela 9).

Očito da neka od ovih ukazanja upućuju na isti pojavak. Isus je želio da oni znaju zasigurno da je On živ!

24:35 “započese pričati” Ovo je još jedan od mnogih IMPERFEKTA u ovome okviru, što može značiti početak nečega ili ponavljanje nečega u prošleme vremenu. Oni nabrajaju do svake pojedinosti što se dogodilo. Sad su potvrdili svjedočanstvo žena iz Evanđelja po Luki 24:22-23.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:36-43

³⁶Dok su oni govorili ove stvari, On Sâm stane usred njih. ³⁷Ali oni bijahu zapanjeni i preplašeni i mišljahu da vide duha. ³⁸I On im reče: “Zašto ste uznemireni, i zašto činite da se sumnje dižu u vašim srcima? ³⁹Pogledajte Moje ruke i Moje noge, da sam to Ja Osobno; dotaknite Me i pogledajte, jer duh nema mesa i kosti kao što vidite da Ja imam.” ⁴⁰I kad je rekao to, On im pokaza Svoje ruke i Svoje noge. ⁴¹Dok oni još uvijek nisu mogli vjerovati to zbog svoje radosti i začuđenosti, On im reče: “Imate li išta za jesti ovdje?” ⁴²Oni Mu dadoše komad pečene ribe; ⁴³i On uzme to i pojede to pred njima.

24:36 Neki drevni grčki rukopisi (P⁷⁵, א, B, K, L, i mnogi kasniji) dodaju “Mir vama” (usp. Iv 20:19.26). UBS⁴ ocjenjuje taj dodatak ocjenom “B” (gotovo izvjesno). Izostavljen je u MS D i nekim staro-latinskim MSS. Ovo je tipičan hebrejski pozdrav (usp. Lk 10:5). Na mnoge načine Evanđelja po Luki i Ivanu dijele slična izvješća od mucu i njenim posljedicama.

24:37 “oni bijahu zapanjeni i preplašeni” Ovi su učenici čuli da je Isus navijestio Svoje trpljenje i smrt nekoliko puta, ali nekako oni to nisu uzeli za ozbiljno. Sad su bili iznenađeni Njegovim uskrsnućem.

▣ **“i mišljahu da vide duha”** U Evanđelju po Mateju (14:26) i Marku (6:49) korištene su usporednice riječi *phantasma*, iz koje dobivamo englesku riječ “fantom /utvara”. Luka koristi pojam *pneuma* u posebnome smislu (usp. 1. Pt 3:19). Kad zapisuje Isusove riječi u Luki 23:46 on koristi pojam u uobičajenijem smislu o osobnome vidu, što ne ovisi o fizičkome obliku (usp. Lk 24:39). [Vidjeti Posebnu temu u Luki 1:80: Duh \(pneuma\) u Novome zavjetu.](#)

24:38 Ovo je blaga primjedba u obliku dva retorička pitanja. Sumnje i strahovi uobičajeni su ljudima, posebice u prisutnosti duhovne kraljevine. Međutim, oni mogu postati kamen spoticanja velikoj vjeri i sigurnosti.

Prvo pitanje je PERIFRASTIČKI PERFEKT PASIVA, drugi je PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA. GLAGOLSKI oblici u ovome okviru teški su za prevesti jer se bave s prošlim događajem opisanim u razgovoru:

1. dvojica na cesti za Emaus
2. dvojica i Isus
3. dvojica i oni u Gornjoj sobi.

24:39 “Pogledajte Moje ruke i Moje noge” U drugim Evanđeljima ovo se događa u Gornjoj sobi u Jeruzalemu, ali u Ivanu se jedenje ribe događa u Galileji. Isus im je želio dati sigurnost o Svome tjelesnome uskrsnuću. On je zadržao znakove raspeća jer su oni znak Njegove časti. Psalam 22:16 i ovdje jedini su tekstovi što spominju da su Njegove noge bile probodene. Ivan 20:27 spominje samo Njegove ruke i bok.

▣ **“(da) sam to Ja Osobno”** Ovo je vrlo snažna izjava - *ego* (Ja), *eimi* (Ja Jesam), *autos* (Osobno).

▣ **“dotaknite Me”** Ovo je AORIST AKTIVNOGA IMPERATIVA (kao što je “i pogledajte”). Rana crkva koristila je stihove 39-43 kako bi pobila gnosticizam, što je bio omalovažavanje fizičke kraljevine (usp. 1. Iv 1:1-3). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 2:40: Gnosticizam.](#)

24:40 Ovo je još jedno od osporavanih kraćih čitanja nađenih u MSS D i nekim Staro-latinskim rukopisima ali prisutni su u velikoj većini starijih uncijalnih rukopisa i u P⁷⁵. UBS⁴ ocjenjuje njihovo uključivanje ocjenom “B” (gotovo izvjesno).

24:42 “komad pečene ribe” Neki uncijalni rukopisi od osmoga do jedanaestoga stoljeća dodali su izričaj o “pčelinjem saću” (usp. NKJV). Rana crkva objedinila je i mlijeko i med u svome slavljenju euharistije i krštenju. UBS⁴ ocjenjuje njegovo uključivanje ocjenom “B” (gotovo izvjesno).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:44-49

⁴⁴Sad On im reče: “Ovo su Moje riječi što vam govorah dok bijah s vama, da sve stvari što su pisane o Meni u Zakonu Mojsija i Proroka i Psalama moraju biti ispunjene.” ⁴⁵Onda On otvori njihove umove da razumiju Pisma, ⁴⁶i On im reče: “Tako je pisano, da Krist treba trpjeti i uskrsnuti ponovno od mrtvih treći dan; ⁴⁷i da će pokajanje za oprostjenje grijeha biti naviještano u Njegovo ime svim narodima, počevši od Jeruzalema. ⁴⁸Vi ste svjedoci ovih stvari. ⁴⁹I evo, Ja šaljem obećanje Svoga Oca na vas; ali morate ostati u gradu sve dok ne budete obučeni u silu s visine.”

24:44-49 Ovo izvješće nađeno je samo u Evanđelju po Luki.

24:44 “što su pisane o Meni” Ovo je čini se sažeta izjava o Isusovim 40-dnevnim ukazivanjima nakon uskrsnuća (usp. Lk 24:25-26).

▣ **“Mojsija ... Proroka ... Psalama”** Ovo predstavlja tri podjele Hebrejskoga kanona: Zakon, Proroci, i Spisi. Ovaj okvir kaže nešto o Kristo-centričnome jedinstvu Staroga zavjeta (vidjeti E. W. Hengstenberg, *Christology of the Old Testament*).

▣ **“moraju biti ispunjene”** Isus je nađen u SZ-u u simbolu, tipu, i izravnome proročanstvu (usp. Mt 5:17 i dalje).

24:45 “On otvori njihove umove” Vidjeti bilješku u Evanđelju po Luki 24:31. Ljudstvo ne može razumjeti duhovne istine bez pomoći Božje. Ovo je zadatak obično dodijeljen Duhu (usp. Iv 14:16; 16:8-15), ali ponekad je pripisan Isusu (usp. Djela 16:14).

24:46 “Tako je pisano” Ovo je PERFEKT PASIVNOGA INDIKATIVA, što je bio hebrejski idiom za potvrđivanje nadahnutosti Pisma (usp. Lk 24:44).

▣ **“da Krist treba trpjeti”** “Krist” je grčki prijevod od “Mesija” ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:11: Mesija](#)). Ova je istina bila kamen spoticanja za Židove (usp. 1. Kor 1:23; 2:2), ali ključna za žrtveno iskupljenje.

▣ **“uskrsnuti ponovno od mrtvih”** Stihovi 46-47 su Lukino Veliko poslanje. Gramatička osobina jeste uporaba tri AORIST INFINITIVA što opisuju Isusovu misiju:

1. On je došao trpjeti, Evanđelje po Luki 24:46 (usp. Lk 24:26)
2. On je došao kako bi bio podignut od mrtvih, Evanđelje po Luki 24:46 (usp. Lk 24:7)
3. On je došao da pokajanje i oprostjenje grijeha bude naviješteno, Evanđelje po Luki 24:47 (usp. Djela 5:31; 10:43; 13:38; 26:18).

[Vidjeti Posebnu temu u Luki 9:22: Uskrnuće.](#)

▣ **“treći dan”** Ovo je bio naviješten događaj (usp. Hoš 6:2; Jona 1:17; Mt 12:40; 16:4; 1. Kor 15:4). Vjerojatno se odnosi na Knjigu proroka Jone 1:17.

24:47 Ovo je bila ključna svrha Isusove misije. To u potpunosti odražava srce, narav, i svrhu Boga od Knjige Postanka 3. Promišti ovaj stih jeste promišti glavnu istinu kršćanstva. Vjernici moraju čuvati glavnu stvar glavnom stvari (usp. Mt 28:18-20; Djela 1:8). Sve drugo je drugotno obzirom na zadatak naviještanja Evanđelja širom svijeta. Evangelizacija nije mogućnost, nego nalog!

▣ **“pokajanje”** U grčkome ovaj pojam govori o “promjeni uma”. U hebrejskome govori o “promjeni djelovanja”. Oboje je uključeno. Ovo je negativan vid spasenja, dok je vjera pozitivan vid (usp. Mk 1:15; 6:12; Mt 4:12; 11:20; Lk 13:3.5; Djela 20:21). [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:16: Pokajanje u Novome zavjetu.](#)

▣ **“grijeha”** Ova je tema naglašena u Zaharijinu proročanstvu (usp. Lk 1:67-79). To je značenje Isusova imena (YHWH spasava, usp. Mt 1:21). Zabilježite da “krštenje” nije spomenuto ovdje (usp. Lk 11:4). Ovaj stih često je zvan “Lukino Veliko poslanje” (usp. Mt 28:19-20).

▣ **“u Njegovo ime”** Isusovo “ime” je semitski idiom za:

1. Njegovu silu
2. Njegovu Osobu
3. Njegovu vlast
4. Njegovu narav.

Dakle ono znači sadržaj i način! Ne samo ono što mi naviještamo, nego su ključni životi onih koji naviještaju!

[Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:48: Ime Gospodinovo \(NZ\).](#)

▣ **“svim narodima”** Ovo sveopći element mora da je iznenadio ove židovske vjernike. Ovo je isto naviješteno u Evanđelju po Mateju 28:14; 28:19; Marku 13:10. Također zabilježite Knjigu proroka Izaije 2:2-4; 51:4-5; 56:7; i [vidjeti Posebnu temu u Luki 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

24:48 Ovdje je apostolski nalog (usp. Iv 15:27)! Luka naglašava to u Djelima apostolskim (usp. Djela 1:8.22; 2:32; 4:33; 5:32; 10:39.41; 13:31).

24:49 “Ja šaljem” Duh dolazi od Oca i Sina. Ovaj stih pokazuje Isusovu vlast u provođenju Očeve volje.

▣ **“obecanje Svoga Oca”** Ovo upućuje na Svetoga Duha (usp. Iv 14-16; 20:22; Djela 1:4). Svako obećanje što Isus apostolima dao u Gornjoj sobi kod Posljednje večere bilo je ispunjeno na Uskrnu nedjelju!

▣ **“ostati u gradu”** Ovo su uglavnom bili galilejski ljudi. Oni inače ne bi morali ostati u neprijateljskome Jeruzalemu (usp. Djela 1:4).

▣ **“obučeni u silu”** Ovdje to upućuje na dolazak Duha na Pedeseticu. To je AORIST SREDNJEGA KONJUNKTIVA.

To je uobičajena biblijska metafora za duhovni život (usp. Job 29:14; Ps 132:9; Iz 59:17; 61:10; Rim 13:14; Gal 3:27; Ef 4:24; Kol 3:10.12). Duhovni život jednako je dar i osnaživanje od Boga kao što je spasenje, ali mora biti primljen i ugrađen (tj. uvjetovani Savez). To nije samo po sebi! To je Božja volja! On je Božji dar!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 24:50-53

⁵⁰I On ih odvede do Betanije, i podigne Svoje ruke i blagoslovi ih. ⁵¹Dok ih je blagoslivljao, On se odvoji od njih i bijaše uznesen u nebo. ⁵²I oni se, nakon štovanja Njega, vratiše u Jeruzalem s velikom radošću, ⁵³i bijahu neprekidno u hramu slaveći Boga.

24:50 “Betanije” [Betanija] Lazarova kuća bila je otprilike milju i pol od Jeruzalema na Maslinskoj gori koja je bila produžetak istoga lanca.

▣ **“podigne Svoje ruke”** Ovo je bio uobičajen položaj židovskoga molitelja, ali ovdje je to vjerojatno svećenička gesta (usp. Lev 9:22).

▣ **“blagoslovi ih”** Molitva nije zapisana (ali jeste Isusova veliko-svećenička molitva u Iv 17).

24:51 “bijaše uznesen u nebo” Druga nam Evanđelja kažu “u oblaku”, što je bilo sredstvo prijenosa božanstva (usp. Dn 7:13).

Ovaj je izričaj izostavljen u MSS κ^* , D, i nekim Staro-latinskim i Sirijskim verzijama. Međutim, na izričaj što spominje uznesenje upućuje se u Djelima apostolskim 1:2. Prisutan je u P⁷⁵, κ^2 , A, B, D, K, L, W, i X. UBS⁴ ocjenjuje njegovo uključivanje ocjenom “B” (gotovo izvjesno).

Isusovo uznesenje je Njegov povratak u pred-postojeću slavu (usp. Iv 17:5). On je prihvaćen zbog Njegova izvršenja zadatka. Vidjeti Millard Erickson, *Christian Theology*, II. izdanje, str. 796-797. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 9:51: Uznesenje.](#)

24:52 “nakon štovanja Njega” Ovo je još jedan izričaj prisutan u svima drevnim grčkim tekstovima osim u D i nekima Staro-latinskim manuskriptima. Ovo poglavlje ima veći broj takozvanih “Zapadnih ne-interpolacija” od Westcotta i Horta (Lk 24:3.6.9.12.36.40.52.53). Ovi tekstualni kritičari vjerovali su da je Aleksandrijska obitelj grčkih manuskripta (tj. MSS P^{46,66,72,75}, κ , B, A, C, Q, T, 0220) bila bliže izvorniku od ostalih obitelji manuskripta osim dvadeset-sedam kraćih čitanja nađenih u Zapadnoj obitelji (tj. MSS P^{37,38,48,69}, 0171, O).

▣ **“s velikom radošću”** Evanđelje po Luki naglašava “radošću” (usp. Lk 1:14; 2:10; 8:13; 10:17; 15:7.10; 24:41.52). Ovo je toliko različito od njihove reakcije u Luki 24:37-38.

24:53 “u hramu” Ovo su ipak bili židovski ljudi. Njihovo mjesto susreta nije bilo dovoljno veliko da bi se smjestili vjerujući učenici.

Liturgijski “Amen” dodan je u MSS A, B, C², ali nema ga u MSS P⁷⁵, κ , C^{*}, D, L, W. UBS⁴ daje njegovu isključivanju ocjenu “A” (izvjesno).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto se Isus ukazao Svojim sljedbenicima toliko često nakon Svoga uskrsnuća?
2. Jesu li učenici očekivali uskrsnuće?
3. Zašto oni nisu odmah prepoznali Isusa? Hoćemo li mi prepoznati jedan drugog?
4. Zašto im je Isus ponudio toliko mnogo dokaza o stvarnosti Svoga fizičkoga tijela?
5. Zašto postoje različita izvješća o uskrsnuću u nadahnutoj Bibliji?
6. Zašto im se Isus ukazivao četrdeset dana?
7. Jesu li anđeli još uvijek djelatni u našem svijetu danas?

DODACI

KRATKE ODREDBE GRČKIH GRAMATIČKIH POJMOVA

Koine grčki, često nazvan helenistički grčki, bio je zajednički jezik mediteranskoga svijeta počevši od osvajanja Aleksandra Velikoga (336.-323. g.pr.Kr.) i trajao je oko osam stotina godina (300. g.pr.Kr. – 500. g.po.Kr.). To nije bio samo pojednostavljen, klasičan grčki, nego na mnogo načina noviji oblik grčkoga što je postao drugim jezikom drevnoga Bliskog Istoka i mediteranskoga svijeta.

Grčki Novoga zavjeta bio je jedinstven na neke načine zbog njegovih korisnika, osim Luke i autora Poslanice Hebrejima, koji su vjerojatno koristili aramejski kao svoj prvenstveni jezik. Prema tome, njihova su pisanja bila pod utjecajem idioma i gradbenih oblika aramejskoga. Isto tako, oni su čitali i navodili Septuagintu (grčki prijevod SZ-a) koji je također bio pisan u koine grčkom. Ali Septuaginta je isto tako bila pisana od židovskih znanstvenika čiji materinji jezik nije bio grčki.

Ovo služi kao podsjetnik da ne možemo gurati Novi zavjet u zbijenu gramatičku građu. On je jedinstven a ipak ima mnogo zajedničkoga s: (1) Septuagintom; (2) židovskim pisanjima kao onima od Josipa [Flavija – op.prev.]; i (3) papirusima nađenima u Egiptu. Kako onda pristupamo gramatičkoj raščlambi Novoga zavjeta?

Gramatičke osobine koine grčkog i koine grčkoga Novoga zavjeta su isprepletene. Na mnogo načina to je bilo vrijeme pojednostavljenja gramatike. Okvir će biti naš glavni vodič. Riječi jedino imaju značenje u širem okviru, prema tome, gramatička građa može biti jedino razumljiva u svjetlu: (1) određenoga autorova stila; i (2) određenoga okvira. Nisu moguće ikakve zaključne odredbe grčkih oblika i građa.

Koine grčki bio je prvenstveno govorni jezik. Često ključ za tumačenje jeste vrsta i oblik GLAGOLA. U većini glavnih kratkih rečenica GLAGOL će se pojaviti prvi, pokazujući svoju nadmoćnost. U raščlanjivanju grčkoga GLAGOLA moraju biti zabilježena tri dijela obavijesti: (1) temeljni naglasak GLAGOLSKOGA VREMENA, STANJA i NAČINA (akcidencija ili morfologija); (2) temeljno značenje određenoga GLAGOLA (leksikografija); i (3) tijek okvira (sintaksa).

I. GLAGOLSKO VRIJEME

A. Glagolsko vrijeme ili vid uključuje odnos GLAGOLA s dovršenim djelovanjem ili nedovršenim djelovanjem. To se često naziva “SVRŠENI GLAGOL“ i “NESVRŠENI GLAGOL”.

1. SVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na okolnost nekog djelovanja. Nije dana daljnja obavijest osim da se nešto dogodilo! Njen početak, nastavak ili vrhunac nije naslovljen.
2. NESVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na nastavljujući tijek nekog djelovanja. Ono može biti opisano u pojmovima pravocrtnoga djelovanja, trajnoga djelovanja, napredujućega djelovanja, itd.

B. Glagolska vremena mogu se grupirati po tome kako autor vidi djelovanje kao napredovanje:

1. to se dogodi = AORIST
2. to se dogodilo i ishodi ostaju = PERFEKT
3. to se bijaše dogodilo u prošlosti i ishodi su ostali, ali ne sad = PLUSKVAMPERFEKT
4. to se događa = PREZENT
5. to se dogodiše = IMPERFEKT
6. to će se dogoditi = FUTUR

Jasan primjer o tome kako ova GLAGOLSKA VREMENA pomažu u tumačenju mogao bi biti pojam “spasiti”. Bio je korišten u nekoliko različitih glagolskih vremena kako bi pokazao oboje i njegov tijek i vrhunac:

1. AORIST – “bijasmo spašeni” (usp. Rim 8:24)
2. PERFEKT – “bili smo spašeni i ishod se nastavlja” (usp. Ef 2:5.8)

3. PREZENT – “spašeni smo” (usp. 1. Kor 1:18; 15:2)
  4. FUTUR – “bit ćemo spašeni” (usp. RIm 5:9.10; 10:9).
- C. Usredotočujući se na GLAGOLSKA VREMENA, tumači traže razlog izvornoga autorovog izbora za izražavanjem sâmoga sebe u određenome VREMENU. Mjerilo “ne natrpanog” vremena bio je AORIST. On je bio redovito “neodređen”, “neoznačen”, ili “bez dodataka” oblik GLAGOLA. Mogao se koristiti na mnogostruke načine koje mora odrediti okvir. Jednostavno je bilo navedeno da se nešto dogodilo. Vid prošloga vremena bio je jedino namjeravan u INDIKATIVNOM NAČINU. Ako je bilo upotrijebljeno ikoje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, bilo je naglašeno nešto više određeno. Ali što?
1. PERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o dovršenome djelovanju s trajnim ishodima. Na neki je način to bila složenica AORISTA i PREZENTA GLAGOLSKIH VREMENA. Uobičajeno je žarište na trajnim ishodima ili dovršetku nekog djelovanja (primjer: Ef 2:5 i 8: “vi ste bili i nastavljate biti spašeni”).
  2. PLUSKVAMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ovo je kao PERFEKT osim što su trajni ishodi završeni. Primjer: Evanđelje po Ivanu 18:16: “Petar bijaše stajao na vratima s vanjske strane”.
  3. PREZENT GLAGOLSKO VRIJEME. On govori o nekome nepotpunome ili nedovršenome djelovanju. Žarište je uobičajeno na nastavljanju događaja. Primjer: I. Ivanova poslanica 3:6 i 9: “Svatko tko prebiva u Njemu ne nastavlja grijehiti.” “Svatko tko je rođen od Boga ne nastavlja činiti grijeh.”
  4. IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. U ovome glagolskom vremenu odnos s GLAGOLSKIM VREMENOM PREZENTA analogan je odnosu između PERFEKTA i PLUSKVAMPERFEKTA. IMPERFEKT govori o nedovršenome djelovanju koje se dogodilo ali sad je završeno ili o početku nekog djelovanja u prošlosti. Primjer: Evanđelje po Mateju 3:5: “tada sav Jeruzalem nastavljaše uzlaziti k njemu” ili onda sav Jeruzalem počeo uzlaziti k njemu”.
  5. FUTUR GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o nekom djelovanju koje je uobičajeno preneseno u okvir budućega vremena. Usredotočuje se na mogućnost za neki događaj prije negoli na sadašnji događaj. Često govori o izvjesnosti događaja. Primjer: Evanđelje po Mateju 5:4-9: “Blagoslovljeni su oni .... oni će...”

II. STANJE

- A. STANJE opisuje međusobni odnos između djelovanja GLAGOLA i njegova SUBJEKTA.
- B. AKTIVNO STANJE bilo je uobičajeno, očekivano, nenaglašen način potvrde da je subjekt izvršio djelovanje GLAGOLA.
- C. PASIVNO STANJE znači da je subjekt primio djelovanje GLAGOLA proizvedenog od vanjskog posrednika. Vanjski posrednik koji proizvodi djelovanje bio je naznačen u grčkome NZ-u sljedećim PRIJEDLOZIMA i padežima:
  1. osobni izravni posrednik s *hupo* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22; Djela 22:30)
  2. osobni prijelazni posrednik s *dia* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22)
  3. neosobni posrednik s *en* s INSTRUMENTALOM
  4. ponekad ili osobni ili neosobni posrednik sa sâmim INSTRUMENTALOM.
- D. SREDNJE STANJE znači da subjekt proizvodi djelovanje GLAGOLA i također je izravno uključen u djelovanje GLAGOLA. To je često nazvano stanje povećanoga osobnog zanimanja. Ovakva građa naglašavala je subjekt kratke rečenice ili rečenicu na neki način. U engleskome takva građa nije nađena. U grčkome ima široke mogućnosti značenja i prevođenja. Neki primjeri oblika su:
  1. POV RATNO – izravno djelovanje subjekta na samog sebe. Primjer: Evanđelje po Mateju 27:5: “objesio se”.
  2. KOJE POJAČAVA – subjekt proizvodi djelovanje za samoga sebe. Primjer: II. Poslanica Korinćanima 11:14: “Sâm se Sotona pretvara u anđela svjetla”.
  3. RECIPROČNO (UZAJAMNO) – uzajamno djelovanje dva glagola. Primjer: Evanđelje po Mateju 26:4: “oni se savjetovahu jedan s drugim”.

III. NAČIN (ili "OBLIK")

- A. U koine grčkom postoje četiri NAČINA. Oni označavaju odnos GLAGOLA sa stvarnošću, barem u okviru autorova vlastitog mišljenja. NAČINI su podijeljeni u dvije široke skupine: onu koja označava stvarnost (INDIKATIV) i onu koja označava mogućnost (KONJUNKTIV, IMPERATIV i OPTATIV [željni način– op.prev.]).
- B. INDIKATIVNI NAČIN bio je uobičajen način za izražavanje djelovanja koje se pojavilo ili se pojavljivalo, barem u autorovom razmišljanju. To je bio jedini grčki način koji je izražavao konačno vrijeme, ali čak i ovdje je njegov vid bio drugotan [sporedan].
- C. KONJUNKTIVNI NAČIN izražavao je moguće buduće djelovanje. Nešto se još nije dogodilo, ali prilike su bile pogodne da se bude dogodilo. On ima mnogo zajedničkoga s FUTUROM INDIKATIVA. Razlika je bila ta da KONJUNKTIV izražava neki stupanj sumnje. U engleskome to je često izraženo pojmovima "moći", "htjeti", "smjeti" ili "može biti".
- D. OPTATIVNI NAČIN izražavao je želju teorijski moguću. Smatrao se jednim korakom dalje od stvarnosti nego KONJUNKTIV. OPTATIV je izražavao mogućnost pod određenim uvjetima. OPTATIV je bio rijedak u Novome zavjetu. Najučestalija uporaba je Pavlov čuveni izričaj: "Daleko od toga" (KJV "Bože sačuvaj"), korišten pedeset puta (usp. Rim 3:4.6.31; 6:2.15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1. Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Ostali primjeri nađeni su u Evandelju po Luki 1:38; 20:16, Djelima apostolskim 8:20, i 1. Poslanici Solunjanima 3:11.
- E. IMPERATIVNI NAČIN naglašavao je moguću zapovijed, ali naglasak je bio na nakani govornika. On potvrđuje samo voljnu mogućnost i bio je uvjetovan izborom drugoga. Postojala je posebna uporaba IMPERATIVA u molitvama i zahtjevima treće osobe. Ove su zapovijedi u NZ-u nađene jedino u PREZENTU i AORIST GLAGOLSKOME VREMENU.
- F. Neke gramatičke skupine razvrstavaju PARTICIPE kao još jednu vrstu načina. U grčkome NZ-u vrlo su zajednički, uobičajeno određeni kao GLAGOLSKI PRIDJEVI. Oni su prevedeni zajedno s glavnim GLAGOLOM s kojim su u odnosu. Bila je moguća široka mogućnost prevođenja PARTICIPA. Najbolje se savjetovati s nekoliko engleskih prijevoda. *The Bible in Twenty Six Translations* izdan od Bakera ovdje je od velike pomoći.
- G. AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA bio je uobičajen ili "neoznačen" način za bilježenje događaja. Bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE ili NAČIN imali su neko osobito značenje tumača koje je izvorni autor želio prenijeti.

IV. Za osobu koja nije osposobljena za grčki sljedeća će pomagala za proučavanje osigurati potrebne obavijesti:

- A. Friberg, Barbara i Timothy: *Analytical Greek New Testament*; Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred: *Interlinear Greek-English New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D.: *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray: *Essentials of New Testament Greek*; Nashville: Broadman, 1950.
- E. Akademski ovlašten dopisni tečaj koine grčkog dostupan je preko *Moody Bible Institute* u Chicagu, IL.

V. IMENICE

- A. Prema sintaksi, IMENICE su razvrstane prema PADEŽU. PADEŽ je bio onaj sklanjajući oblik IMENICE koji je pokazivao njen odnos s GLAGOLOM i ostalim dijelovima rečenice. U koine grčkom mnoga od djelovanja PADEŽA bila su naznačena PRIJEDLOZIMA. Budući da je oblik PADEŽA bio sposoban odrediti nekoliko različitih međusobnih odnosa, PRIJEDLOZI su se razvili kako bi dali jasnije razdvajanje ovih mogućih djelovanja.
- B. Grčki PADEŽI razvrstani su na sljedećih osam načina:
1. NOMINATIV je bio korišten za imenovanje i to je uobičajeno bio SUBJEKT rečenice ili kratke rečenice. Bio je također korišten za PREDIKATNE IMENICE i PRIDJEVE s povezivanjem GLAGOLA "biti" ili "postati".

2. GENITIV je bio korišten za opis i uobičajeno pridružen dodatku ili vrsnoći riječi na koju se odnosio. Odgovarao je na pitanje: “Koje vrste?” Često se izražavao uporabom engleskog PRIJEDLOGA “of” (iz, kod, na, o, od, po, s(a), u, za, zbog).
3. ABLATIV je koristio iste oblike sprezanja kao GENITIV, ali bio je korišten za opis odvajanja. Uobičajeno je poricao odvajanje od točke u vremenu, prostoru, izvoru, podrijetlu ili stupnju. Često je bio izražen uporabom engleskoga PRIJEDLOGA “from” (iz, kod, od, odakle, po, s(a), u).
4. DATIV je bio korišten za opis osobnoga zanimanja. Ovaj bi mogao obilježavati pozitivni ili negativni vid. Često je to bio INDIREKTAN OBJEKT. Često je bio izražen engleskim PRIJEDLOGOM “to” (do, k, kako, na, prema, u [mjesto], za).
5. LOKATIV je bio isti oblik sprezanja kao DATIV, ali on je opisivao položaj ili mjesto u prostoru, vremenu ili logičkim granicama. Često je izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “in” (iz, kod, među, na, po, pri, u, za), “on” (iz, iznad, k, kod, na, o, po, pod, pri, u), “at” (do, k, kod, na, oko, pored, pri, u, uz, za), “among” (između, među, pored), “during” (dok, po, prilikom, tijekom, u toku, u vrijeme, za, za vrijeme), “by” (blizu, dalje, iz, kod, kraj, od, ovdje, po, pomoću, pored, prije, uz, za), “upon” (gore, na, nakon, o, po, odozgo, po, pri, prilikom, na temelju čega), i “beside” (blizu, do, kraj, mimo, okolo, osim, pokraj, pored, uz).
6. INSTRUMENTAL je bio isti oblik sprezanja kao DATIV i LOKATIV. Izražava sredstvo ili pridruživanje. Često je bio izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “by” [vidi #5 – op.prev.] ili “with” (kod, kraj, od, pomoću, protiv, s(a), uz, za).
7. AKUZATIV je bio korišten za opis zaključka nekog djelovanja. Izražavao je ograničenja. Njegova glavna uporaba bila je DIREKTNI/IZRAVNI OBJEKT. Odgovara na pitanje: “Kako daleko?” ili “Do koje granice?”
8. VOKATIV je bio korišten za izravno oslovljavanje.

VI. VEZNICI I POVEZNICE

- A. Grčki je vrlo točan jezik zato jer ima tako mnogo veznika. Oni povezuju misli (KRATKE REČENICE, REČENICE, i ODLOMKE). Toliko su uobičajeni da je njihov nedostatak (asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.]) često egzegetski [koji tumači – op.prev.] značajan. Činjenica jeste, ovi VEZNICI i POVEZNICE pokazuju smjer autorove misli. Oni su često ključni u određivanju što se točno pokušava prenijeti.
- B. Ovdje je popis nekih VEZNIKA i POVEZNICA te njihova značenja (ova je obavijest skupljena uglavnom iz *A Manual Grammar of the Greek New Testament* od H. E. Dana i Juliusa K. Manteyja).
  1. Vremenske POVEZNICE
    - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (veznik) – “kad”
    - b. *heōs* – “dok”
    - c. *hotan, epan* (VEZNIK) – “bilo kad”
    - d. *heōs, achri, mechri* (VEZNIK) – “dok (ne), sve dok”
    - e. *priv* (BESKONAČAN) – “prije”
    - f. *hōs* – “budući da, otad,” “kad” “i, kad”
  2. Logičke POVEZNICE
    - a. Svrha
      - (1) *hina* (VEZNIK), *hopōs* (VEZNIK), *hōs* – “zato da”, “da”
      - (2) *hōste* (ARTIKULARNI [zglobni] AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
      - (3) *pros* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) ili *eis* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
    - b. Ishod (postoji bliska veza između gramatičkih oblika svrhe i ishoda)
      - (1) *hōste* (INFINITIV, najuobičajeniji, najčešći) – “zato da”, “dakle”
      - (2) *hiva* (VEZNIK) – “tako da”
      - (3) *ara* – “tako”
    - c. Uzročni ili povod
      - (1) *gar* (uzrok/učinak ili povod/zaključak) – “budući da, jer” “stoga, jer, zbog”
      - (2) *dioi, hotiy* – “stoga, jer, zbog”
      - (3) *epei, epeidē, hōs* – “budući da, jer”
      - (4) *dia* (s akuzativom) i (s artikularnim infinitivom) – “budući da, jer”

- d. Izveden zaključivanjem
    - (1) *ara, poinun, hōste* – “dakle, prema tome, stoga, zato”
    - (2) *dio* (najjače izveden zaključivanjem VEZNIKA) – “zbog čega”, “čemu, zašto”, “dakle, prema tome, stoga, zato”
    - (3) *oun* – “dakle, zato”, “tako”, “dakle, nego”, “otuda, prema tome, stoga”
    - (4) *toinoun* – “prema tome”
  - e. Suprotno ili oprečno
    - (1) *alla* (jako SUPROTNO) – “ali”, “osim, osim ako, ako ne”
    - (2) *de* – “ali”, “ionako, kakogod, doduše, međutim”, “ali, bez obzira na, iako, dapače”, “u drugu ruku”
    - (3) *kai* – “ali”
    - (4) *mentoi, oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
    - (5) *plēn* – “ništa-manje” (najčešće u Luki)
    - (6) *oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
  - f. Usporedba
    - (1) *hōs, kathōs* (uvodi USPOREDNE KRATKE REČENICE)
    - (2) *kata* (u složenicama, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
    - (3) *hosos* (Hebrejima poslanica)
    - (4) *ē* – “nego, od, onda”
  - g. Neprekidno ili niz
    - (1) *de* – “i”, “sad”
    - (2) *kai* – “i”
    - (3) *tei* – “i”
    - (4) *hina, oun* – “budući da”
    - (5) *oun* – “onda, potom” (u Ivanu)
3. Posebno naglašene uporabe
- a. *alla* – “jamačno, izvjesno”, “jest, tako”, “zapravo, uistinu”
  - b. *ara* – “zaista, naravno”, “jamačno, izvjesno”, “doista, stvarno, ustvari, zapravo”
  - c. *gar* – “ali stvarno”, “jamačno, izvjesno”, “zaista, naravno”
  - d. *de* – “zaista, naravno”
  - e. *ean* – “čak, dapače, pače čak”
  - f. *kai* – “čak, dapače, pače čak”, “zaista, naravno”, “doista, stvarno, ustvari”
  - g. *mentoi* – “doista, stvarno, ustvari”
  - h. *oun* – “doista, stvarno, ustvari”, “svakako, na svaki način”

VII. KONDICIONALNE REČENICE

- A. KONDICIONALNA REČENICA jeste ona koja sadrži jednu ili više kondicionalnih kratkih rečenica. Ova gramatička građa pomaže tumaču jer osigurava uvjete, razloge ili uzroke zašto se pojavljuje ili se ne pojavljuje djelovanje glavnoga GLAGOLA. Postojale su četiri vrste KONDICIONALNIH REČENICA. One pomiču oblik od onoga koji je zamišljen da bude istinit s autorove točke gledišta ili za njegovu svrhu na onaj koji je bio samo želja.
- B. PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE izražavao je djelovanje ili postojanje koje je bilo istinito s pišćeve točke gledišta ili za njegove svrhe čak iako je bio izražen s “ako”. U nekoliko okvira mogao bi biti preveden kao “budući da, otad, jer” (usp. Mt 4:3; Rim 8:31). Doduše, to ne znači podrazumijevanje da su svi PRVI RAZREDI istiniti do zbilje. Često su korišteni za isticanje u nekoj činjenici ili isticanje obmane (usp. Mt 12:27).
- C. DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE često je nazvan “oprečno činjenici”. On izjavljuje nešto što je bilo neistinito do istinitosti da se naglasi. Primjeri:
  - 1. “Ako je On uistinu bio prorok, što On nije, On bi znao tko i kakve je naravi žena koja Ga se dotiče, ali On ne zna” (Lk 7:39)

2. “Ako ste stvarno vjerovali Mojsiju, što ne vjerujete, vjerovali biste Meni, što ne vjerujete” (Iv 5:46)
  3. “Ako bih ipak pokušavao svjediti se čovjeku, što ne radim, ne bih bio rob Kristov uopće, što ja jesam” (Gal 1:10).
- D. TREĆI RAZRED govori o mogućem budućem djelovanju. Često pretpostavlja vjerojatnost toga djelovanja. Uobičajeno podrazumijeva možećitnost. Djelovanje glavnoga GLAGOLA ovisno je o djelovanju u kratkim “ako” rečenicama. Primjeri iz 1. Ivanove poslanice: 1:6-10; 2:4.6.9.15.20.21.24.29; 3:21; 4:20; 5:14.16.
- E. ČETVRTI RAZRED najviše je odmaknut od mogućnosti. Rijedak je u NZ-u. Činjenica jeste, ne postoji potpun ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE u kojem oba dijela uvjeta odgovaraju odredbi. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je početna rečenica u 1. Petrovoj poslanici 3:14. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je zaključna kratka rečenica u Djelima apostolskim 8:31.

VIII. ZABRANE

- A. PREZENT IMPERATIVA s MĚ PARTIKULOM [ČESTICOM –op.prev.] često (ali ne isključivo) ima naglasak na zaustavljanju djela koje je već u tijeku. Neki primjeri: “prestanite skupljati vaša blaga na zemlji...” (Mt 6:19); “prestanite se brinuti o vašem životu...” (Mt 6:25); “prestanite davati za griješenje dijelove vaših tijela kao oruđa prijestupa...” (Rim 6:13); “morate prestati vrijeđati Božjega Svetog Duga...” (Ef 4:30); i “prestanite se pijati vinom...” (5:18).
- B. AORIST KONJUNKTIVA s MĚ PARTIKULOM ima naglasak na “nemoj čak ni početi ili započeti neko djelo”. Neki primjeri: “Nemojte čak početi pretpostavljati da ...” (Mt 5:17); “nemojte nikad započeti brinuti se ...” (Mt 6:31); “ne smijete nikad biti posramljeni...” (2. Tim 1:8).
- C. DVOSTRUKA NEGACIJA s KONJUNKTIVNIM NAČINOM vrlo je naglašena negacija. “Nikad, ne nikad” ili “ni pod kojim okolnostima”. Neki primjeri: “on neće nikad, ne nikad iskusiti smrt” (Iv 8:51); “Ja neću nikad, ne, nikad...” (1. Kor 8:13).

IX. ČLAN

- A. U koine grčkom ODREĐENI ČLAN “the [taj]” ima sličnu uporabu u engleskom. Njegova osnovna djelatnost bila je “naglašavanje”, način privlačenja pozornosti na riječ, ime ili izričaj. Uporaba u Novome zavjetu razlikuje se od autora do autora. ODREĐENI ČLAN može također djelovati:
1. suprotno sredstvo kao pokazna ZAMJENICA;
  2. kao znak upućivanja na prethodno uvedeni SUBJEKT ili osobu;
  3. kao način poistovjećivanja SUBJEKTA u rečenici s veznim GLAGOLOM. Primjeri: “Bog je Duh” (Iv 4:24); “Bog je svjetlo” (1. Iv 1:5); “Bog je ljubav” (1. Iv 4:8.16).
- B. Koine grčki nije imao NEODREĐENI ČLAN kao engleski “a” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.] ili “an” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.]. Izostanak ODREĐENOG ČLANA može značiti:
1. žarište na osobinama ili kakvoći nečega
  2. žarište na stupnju nečega.
- C. NZ-ni autori vrlo su se razlikovali u tome kako je ČLAN bio upotrijebljen.

X. NAČINI POKAZIVANJA NAGLASKA U GRČKOME NOVOM ZAVJETU

- A. Tehnike pokazivanja naglaska u NZ-u razlikuju se od autora do autora. Najdosljedniji i najpravičniji pisci bili su Luka i autor Hebrejima poslanice.

- B. Ranije smo ustanovili da je AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA mjerilo i nenaznačen za naglasak, ali bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE, ili NAČIN imaju značajku tumačenja. To ne podrazumijeva da AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA nije često upotrebljavan u znakovitome gramatičkom smislu. (Primjer: Rim 6:10 [dva puta]).
- C. Redosljed riječi u koine grčkom
1. Koine grčki bio je jezik sa spregom koji nije ovisio, kao engleski, o redosljedu riječi. Stoga, autor bi mogao promijeniti uobičajeno očekivani redosljed kako bi pokazao:
    - a. što je autor želio naglasiti čitatelju
    - b. što je autor mislio da bi bilo iznenađujuće za čitatelja
    - c. što je autor duboko osjećao o tome.
  2. Uobičajeni redosljed riječi u grčkome još je uvijek neriješeno pitanje. Doduše, pretpostavljeni uobičajeni redosljed je:
    - a. za povezivanje GLAGOLA
      - (1) GLAGOL
      - (2) SUBJEKT
      - (3) DOPUNA
    - b. za PRIJELAZNE GLAGOLE
      - (1) GLAGOL
      - (2) SUBJEKT
      - (3) OBJEKT
      - (4) POSREDNI OBJEKT
      - (5) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ
    - c. za IMENIČNE IZRIČAJE
      - (1) IMENICA
      - (2) RIJEČ KOJA ODREĐUJE DRUGU
      - (3) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ.
  3. Redosljed riječi može biti krajnje važan za egzegetsku svrhu. Primjeri:
    - a. “dadnu desnicu meni i Barnabi u znak zajedništva”. Izričaj “desnica zajedništva” je podijeljen i smješten naprijed za pokaz njegovog značaja (Gal 2:9)
    - b. “s Kristom” je bilo smješteno na prvo mjesto. Njegova je smrt bila središnjica (Gal 2:20)
    - c. “Bilo je malo pomalo i na mnogo različitih načina” (Heb 1:1) bilo je na prvome mjestu. Onako kako je Bog otkrio Sámoga Sebe bila je srž razlikovanja, ne činjenica otkrivenja.
- D. Uobičajeno su neki stupnjevi naglaska bili pokazani:
1. ponavljanjem ZAMJENICE koja je bila već prisutna u GLAGOLSKOM obliku sprezanja. Primjer: “Ja, osobno, sigurno ću biti s vama. . .” (Mt 28:20)
  2. izostankom očekivanog KONJUNKTIVA, ili nekoga drugog poveznog sredstva između riječi, izričaja, kratkih rečenica ili rečenica. Ovo je nazvano asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.] (“nepovezan”). Povezujuće sredstvo bilo je očekivano, tako bi njegov izostanak privukao pozornost. Primjeri:
    - a. blaženstva, Evandjelje po Mateju 5:3 i dalje (naglašen popis)
    - b. Evandjelje po Ivanu 14:1 (nova tema)
    - c. Poslanica Rimljanima 9:1 (novi dio)
    - d. II. Poslanica Korinćanima 12:20 (naglašava popis)
  3. ponavljanje riječi ili izričaja prisutno u datom okviru. Primjeri: “na hvalu Njegove slave” (Ef 1:6.12 i 14). Ovaj je izričaj bio korišten za pokaz djela svake Osobe Trojstva
  4. uporaba idioma ili riječi (zvuk) djeluje između pojmova kao:
    - a. eufemizmi [ublaženi izraz – op.prev.] – zamjenske riječi za tabu [zabrana– op.prev.] subjekte, kao “spavanje” za smrt (Iv 11:11-14) ili “stopala” za muške genitalije (Rut 3:7-8; I. Sam 24:3)
    - b. potanka opisivanja [ili okolišanja] – zamjenske riječi za Božje Ime, kao “Nebesko kraljevstvo” (Mt 3:21) ili “glas s neba” (Mt 3:17)

- c. SLIKOVIT GOVOR
- (1) nemoguće preuveličavanje (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
  - (2) blago preuveličavanje (Mt 3:5; Djela 2:36)
  - (3) personifikacije (I. Kor 15:55)
  - (4) ironija (Gal 5:12)
  - (5) lirski odlomci (Fil 2:6-11)
  - (6) igra glasa između riječi:
    - (a) “crkva”:
      - (i) “crkva” (Ef 3:21)
      - (ii) “poziv” (Ef 4:1.4)
      - (iii) “pozvani” (Ef 4:1.4)
    - (b) “slobodno”:
      - (i) “slobodna žena” (Gal 4:31)
      - (ii) “sloboda” (Gal 5:1)
      - (iii) “slobodno” (Gal 5:1)
- d. idiomski jezik – jezik koji je uobičajeno kulturološki i jezično osobit:
- (1) slikovita uporaba “hrane” (Iv 4:31-34)
  - (2) slikovita uporaba “Hrama” (Iv 2:19; Mt 26:61)
  - (3) hebrejski idiom za suosjećaj, “mržnja” (Post 29:31; Pnz 21:15; Lk 14:36; Iv 12:25; Rim 9:13)
  - (4) “Sve” nasuprot “mnogo”. Usporedi Knjigu proroka Izaija 53:6 (“svi”) s 53:11 i 12 (“mnoge”). Pojmovi su istoznačni kao što pokazuju Poslanica Rimljanima 5:18 i 19.
5. Uporaba potpunoga jezičnog izričaja umjesto jedne riječi. Primjer: “Gospodin Isus Krist”.
6. Posebna uporaba *autos*:
- a. kad je s ČLANOM (atributni položaj) preveden je kao “jednak, isti sličan”
  - b. kad je bez ČLANA (predikatni položaj) preveden je kao POJAČANA POVRATNA ZAMJENICA—“on sâm”, “ona sâma” ili “ono sâmo”.
- E. Učenici Biblije koji ne čitaju grčki mogu odrediti naglasak na nekoliko načina:
1. uporabom analitičkog leksikona i grčko/engleskoga teksta koji je napisan između redaka
  2. usporedbom engleskih prijevoda, posebice iz različitih teorija prevođenja. Primjer: uspoređivanje “riječ-za-riječ” prijevoda (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) s “dinamičkim ekvivalentom” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). Ovdje dobra pomoć može biti *The Bible in Twenty-Six Translations*, izdao Baker
  3. uporabom *The Emphasized Bible* od Josepha Bryanta Rotherhama (Kregel, 1994.)
  4. uporabom potpuno doslovnog prijevoda:
    - a. *The American Standard Version* iz 1901.
    - b. *Young’s Literal Translation of the Bible* od Roberta Younga (Guardian Press, 1976.).

Učenje gramatike je zamorno ali neophodno za pravilno tumačenje. Ove kratke odredbe, osvrta i primjeri namijenjeni su ohrabrivaju i osposobljavaju ne-grčkih čitatelja za korištenje gramatičkih zabilješki omogućenih u ovoj knjizi. Svakako ove su odredbe pojednostavljene. One ne smiju biti upotrebljavane u dogmatskom, nepopustljivome načinu, nego kao stepenica naprijed ka većem razumijevanju sintakse Novoga zavjeta. Nadam se kako će ove odredbe također omogućiti čitateljima razumjeti osvrte drugih pomagala za proučavanje kao što su tehnički komentari Novoga zavjeta.

Moramo biti sposobni provjeriti svoje tumačenje temeljeno na dijelovima izvješća nađenog u tekstu Biblije. Gramatika je jedna od najveće pomoći u ovim predmetima; drugi predmeti mogu uključiti povijesnu pozadinu, književni okvir, suvremenu uporabu riječi, i usporedne odlomke.

TEKSTUALNI KRITICIZAM

Ovaj će se predmet baviti time kako objasniti tekstualne bilješke nađene u ovome osvrtu. Bit će korišteni sljedeći opći pregledi:

- I. Tekstualni izvori naše engleske Biblije
  - A. Stari zavjet
  - B. Novi zavjet
- II. Kratko objašnjenje poteškoća “niže kritike” nazvane također “tekstualna kritika”.
- III. Predloženi izvori za daljnje čitanje.

I. TEKSTUALNI IZVORI NAŠE ENGLJSKE BIBLIJE

A. Stari zavjet

1. Masoretski tekst (MT) – Hebrejski suglasnički tekst bio je postavljen od strane Rabbi Aquiba godine 100.-te. Mjesta samoglasnika, naglasci, rubne zabilješke, umetanje samoglasnika i pomoćne točke počele su biti dodavane u šestome stoljeću i bile dovršene u devetome stoljeću. To je bilo učinjeno od strane obitelji židovskih znanstvenika znanih kao Masoreti. Oblik teksta što su koristili bio je isti kao onaj u Mišni, Talmudu, Targumu, Pešiti, i Vulgati.
2. Septuaginta (LXX) – Predaja kaže da je Septuagintu napravilo 70 židovskih znanstvenika u 70 dana za Aleksandrijsku knjižnicu pod pokroviteljstvom kralja Ptolomejevića II. (285.-246. g.pr.Kr.). Prijevod je vjerojatno zatražen od židovskih vođa koji su živjeli u Aleksandriji. Ova predaja dolazi od “Aristejevog pisma”. LXX je često bila temeljena na različitoj tekstualnoj predaji iz teksta Rabbi Aquiba (MT).
3. Svici s Mrtvoga mora (DSS) – Svici s Mrtvoga mora bili su pisani u razdoblju Rimljana prije Krista (200. g.pr.Kr. do 70. g.p.Kr.) od izdvojene židovske sekte nazvane “eseni”. Hebrejski rukopisi, pronađeni u nekoliko gradova u okolici Mrtvoga mora, pokazuju neku razliku hebrejske tekstualne obitelji u pozadini oba i MT i LXX.
4. Neki posebni primjeri o tome kako je usporedba ovih tekstova:
  - a. LXX je pomogla prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
    - (1) LXX u Izaiji 52:14: “Kao što će mnogi biti začuđeni nad njim”.
    - (2) MT u Izaiji 52:14: “Kao što su mnogi bili zapanjeni nad tobom”.
    - (3) u Izaiji 52:15 razlike zamjenice u LSS potvrđena je:
      - (a) LXX: “tako će se mnogi narodi diviti nad njim”
      - (b) MT: “tako on poškropi mnoge narode”.
  - b. DSS pomogli su prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
    - (1) DSS u Izaiji 21:8: “tada vidioc viknu, Gore na stražarskoj kuli ja stojim...”
    - (2) MT u Izaiji 21:8: “a ja viknuh kao lav! Moj Gospodine, ja uvijek danju stojim na stražarskoj kuli. . .”
  - c. Oba i LXX i DSS pomogli su pojasniti Izaiju 53:11:
    - (1) LXX i DSS: “nakon muka njegove duše neće vidjeti svjetlo, on će biti zadovoljan”
    - (2) MT: “on će vidjeti. . . u mucu njegove duše, On će biti zadovoljan”.

B. Novi zavjet

1. Postoji više od 5.300 rukopisa čitavoga ili dijelova grčkoga Novog zavjeta. Njih oko 85 pisano je na papirusima i 268 rukopisa koji su svi pisani velikim slovima (uncijali). Poslije, oko devetoga stoljeća, bilo je razvijeno pismo s malim slovima (minuskula). Ima oko 2.700 grčkih rukopisa u pisanome obliku. Imamo također i oko 2.100 prepiska listova teksta Pisma korištenih za štovanje koje nazivamo zbirka odlomaka iz Biblije.
2. Oko 85 grčkih rukopisa koji sadržavaju dijelove Novoga zavjeta pisanih na papirusima pohranjeno je u muzejima. Neki su datirani iz drugoga stoljeća, ali većina ih je iz trećega i četvrtoga stoljeća. Ni jedan od ovih MSS ne sadržava čitavi Novi zavjet. Samo zato jer su ovo najstarije prepiske Novoga zavjeta samo po sebi ne znači da sadržavaju manje inačica. Mnogi su se od njih brzo prepisivali za uporabu u nekome mjestu. U tome se postupku nisu njegovali. Stoga, oni sadržavaju mnogo inačica.

3. Codex Sinaiticus, poznat iz hebrejskoga pisma $\aleph$ (*aleph*) ili (01), našao je Tischendorf u samostanu Sv. Katarine na brdu Sinaj. Datiran je iz četvrtoga stoljeća i sadržava oboje i LXX SZ-a i grčki NZ. On je vrsta "Aleksandrijskoga teksta".
4. Codex Alexandrinus, poznat kao "A" ili (02), grčki je rukopis petoga stoljeća nađen u Aleksandriji u Egiptu.
5. Codex Vaticanus, poznat kao "B" ili (03), nađen je u rimskoj knjižnici Vatikana i datiran je iz sredine četvrtoga stoljeća. Sadrži oboje i LXX SZ-a i grčki Novi zavjet. On je vrsta "Aleksandrijskoga teksta".
6. Codex Ephraemi, poznat kao "C" ili (04), grčki rukopis iz petoga stoljeća koji je bio djelomično uništen.
7. Codex Bezae, poznat kao "D" ili (05), grčki je rukopis petoga ili šestoga stoljeća. On je glavni predstavnik onoga što se naziva "Zapadni tekst". Sadržava mnogo dopuna i bio je glavno grčko svjedočanstvo za prijevod kralja Jamesa (King James).
8. NZ MSS može biti grupiran u tri, moguće četiri, obitelji koje dijele određene osobine.
  - a. Aleksandrijski tekst iz Egipta
    - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (oko godine 200.-te), koji bilježi Evanđelja
    - (2) P⁴⁶ (oko godine 225.), koji bilježi Pavlova pisma
    - (3) P⁷² (oko godine 225.-250.), koji bilježi Petrova i Judina pisma
    - (4) Codex B, Vaticanus [Vatikanski] (oko godine 325.), koji uključuje čitavi SZ i NZ
    - (5) Origenovi navodi iz ovih vrsta tekstova
    - (6) ostali MSS koji pokazuju ove vrste tekstova su $\aleph$, C, L, W, 33
  - b. Zapadni tekst iz sjeverne Afrike
    - (1) navodi iz crkvenih otaca sjeverne Afrike, Tertulijana, Ciprijana, staro-latinskoga prijevoda
    - (2) navodi iz Ireneja
    - (3) navodi iz Tacijana i staro-sirijskoga prijevoda
    - (4) Kodeks D "Bezae" slijedi ove vrste tekstova
  - c. Istočnji Bizantinski tekst iz Konstantinopola
    - (1) ova vrsta teksta izražena je u više od 80% od 5.300 MSS
    - (2) navedeni su crkveni oci iz Antiohije sirijske, Kapadocena, Krisostoma, i Terodoreta
    - (3) Kodeks A, samo u Evanđeljima
    - (4) Kodeks E (osmo stoljeće) za čitavi NZ
  - d. četvrta moguća vrsta je "Cezarejski" iz Palestine
    - (1) prvenstveno je viđen samo u Marku
    - (2) neka svjedočanstva za njega su P⁴⁵ i W.

II. POTEŠKOĆE I TEORIJE "NIŽE KRITIKE" ILI "TEKSTUALNE KRITIKE"

- A. Kako su se pojavile inačice
  1. nenamjerno ili slučajno (velika većina pojava)
    - a. previd prepisivača koji čita drugu pojavu sličnih riječi i pritom ispušta sve riječi u sredini (homoioteleuton):
      - (1) previd u ispuštanju dvostruke riječi pisma ili izričaja (haplografija)
      - (2) previd uma u ponavljanju izričaja ili reda grčkoga teksta (ditografija)
    - b. previd u uhu prepisivača kod usmenoga kazivanja u pero kad se događa pogriješno pisanje (itacizam). Pogriješno pisanje često miješa ili slovka grčke riječi koje zvuče slično
    - c. najraniji grčki tekstovi nemaju podjele na poglavlje ili stih, malo ili ništa interpunkcija i nema razmaka između riječi. Moguće je podijeliti pisma na različitim mjestima oblikujući različite riječi.
  2. namjerno
    - a. promjene su bile napravljene kako bi se poboljšao gramatički oblik prepisanog teksta
    - b. promjene su bile napravljene kako bi uskladile tekst s ostalima biblijskim tekstovima (usklađivanje usporednica)

- c. promjene su bile napravljene spajanjem dva ili više različita štiva u jedan dugi usklađen tekst (konflacija)
- d. promjene su bile napravljene kako bi ispravile uočenu poteškoću u tekstu (usp. I. Kor 11:27 i I. Iv 5:7-8)
- e. neke dodatne obavijesti o povijesnoj okolnosti ili primjerenome tumačenju teksta jedan je prepisivač stavio na marginu a drugi u tekst (usp. Iv 5:4).

- B. Temeljna načela tekstualne kritike (logičan vodič za određivanje izvornoga štiva teksta kad postoje inačice)
1. najmučniji ili gramatički najneobičniji tekst vjerojatno je izvornik
  2. najkraći tekst je vjerojatno izvornik
  3. stariji tekst daje veću težinu zbog njegove povijesne bliskosti s izvornikom, sve drugo je podjednako
  4. MSS koji je zemljopisno različit obično ima izvorno štivo
  5. doktrinarno slabijim tekstovima, posebice onima koji se odnose na glavne teološke rasprave o razdoblju rukopisnih promjena, kao o Trojstvu u I. Ivanovoj 5:7-8, mora se dati prednost
  6. tekst koji najbolje može objasniti izvornik ostalih inačica
  7. dva navoda koji pomažu pokazati ravnotežu u ovim inačicama koje stvaraju poteškoće:
    - a. knjiga J. Harolda Greenleeja, *Introduction to New Testament Textual Criticism*, str. 68: “Ni jedna kršćanska doktrina ne visi iznad spornoga teksta; i znanstvenici NZ-a moraju se čuvati želje da njihov tekst bude ortodoksniji ili doktrinarno jači od nadahnutog izvornika.”
    - b. W. A. Criswell rekao je Gregu Garrisonu u *The Birmingham News* da on (Criswell) ne vjeruje da je svaka riječ u Bibliji nadahnuta: “u najmanju ruku ne svaka riječ koja je dana suvremenoj javnosti kroz stoljeća prevođenja.” Criswell je rekao: “Ja sam veliki pobornik kritike teksta. Kao takav, mslim, posljednja je polovica 16.-toga poglavlja Marka hereza: nije nadahnuta, jednostavno je izmišljena ... Kad usporedite ove rukopise vrativši se na ondašnje, ne postoje takve stvari kao što je zaključak Markove knjige. To je netko dodao ....”

Patrijarh SBC-a nepogrešivo je također tvrdio da je “interpolacija” [umetnuta riječ, rečenica ili tekst – op.prev.] također vidljiva u Ivanu 5, Isusova izjava na rubnjaku Bethesda. I on se osvrće na dva različita izvješća o samoubojstvu Jude (usp. Mt 27 i Djela 1): “To je jednostavno različit prikaz samoubojstva”, rekao je Criswell. “Ako je u Bibliji, za to postoji objašnjenje. A dva izvješća o samoubojstvu Jude jesu u Bibliji.” Criswell je dodao: “Tekstualna kritika je predivna znanost sama po sebi. Nije kratkotrajna, nije nevezana na predmet. Ona je dinamička i središnja...”

III. POTEŠKOĆE S RUKOPISOM (TEKSTUALNA KRITIKA)

- A. Za daljnje čitanje predlažem izvore:
1. *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual*, od R.H. Harrisona
  2. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration* od Bruce M. Metzgera
  3. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, od J. H Greenleeja.

RJEČNIK

Adopcionizam Ovo je bilo jedno od ranih viđenja Isusova odnosa s Božanstvom. U osnovi tvrdi da je Isus bio običan čovjek na svaki način i da je bio na poseban način usvojen od Boga pri Njegovu krštenju (usp. Mt 3:17; Mk 1:11) ili pri Njegovu uskrsnuću (usp. Rim 1:4). Isus je živio takav primjeren život da Ga je Bog, u nekome trenutku, (krštenje, uskrsnuće) usvojio kao Svoga “sina” (usp. Rim 1:4; Fil 2:9). Ovo je bilo manjinsko stajalište rane Crkve i osmoga stoljeća. Umjesto da Bog postane čovjekom (utjelovljenje) to se okrenulo i sad je čovjek postao Bogom!

Teško je izreći riječima kako je bio Isus, Bog Sin, pred-postojeće Božanstvo, nagrađen ili uznesen zbog primjerenog života. Ako je On već bio Bog, kako je On mogao biti nagrađen? Ako je On imao pred-postojeću Božansku slavu kako je mogao biti više prihvaćen? Iako je to za nas teško razumjeti, Otac je nekako prihvatio Isusa u posebnome smislu za Njegovo savršeno dovršenje Očeve volje.

Aleksandrijska škola Ovaj način biblijskoga tumačenja bio je razvijen u Aleksandriji, Egipat, u drugome stoljeću. Koristila je temeljna načela tumačenja Phila, sljedbenika Platoa. Često je nazvana alegorijski način. Ona je zadržavala utjecaj u crkvi sve do vremena Reformacije. Njeni najjači predlagači bili su Origen i Augustin. Vidi Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?* (Academic, 1987.).

Alexandrinus Ovaj grčki rukopis petoga stoljeća iz Aleksandrije, Egipat, uključuje Stari zavjet, apokriife, i većinu Novoga zavjeta. On je jedan od našega glavnog svjedočanstva za čitavi grčki Novi zavjet (osim dijelova Mateja, Ivana, i 2. Korinćanima). Kad se ovaj rukopis, označen s “A”, i rukopis označen s “B” (*Vaticanus*) slažu u čitanju, to se smatra izvornikom od većine znanstvenika u većini slučajeva.

Alegorija Ovo je vrsta biblijskog tumačenja izvorno razvijenog u okviru aleksandrijskog judaizma. Bilo je učinjeno poznatim od Phila iz Aleksandrije. Njen temeljni potisak je želja da se Pisma učine mjerodavnima za jednu kulturu ili filozofijski sustav zanemarivanjem biblijske povijesne okolnosti /ili književnog okvira. Ona traži skriveno ili duhovno značenje iza svakoga teksta Pisma. Mora biti uvaženo da su se Isus, u Evanđelju po Mateju 13, i Pavao, u Poslanici Galaćanima 4, koristili alegorijom za navješćivanje istine. Ovo je bilo, međutim, u obliku doktrine, ne strogo alegorije.

Analitički leksikon Ovo je vrsta istraživačkog alata koji nekome omogućuje odrediti svaki grčki oblik u Novome zavjetu. To je kompilacija, po grčkome alfabetskome redu, oblika i temeljnih odredbi. U složenici s prijevodom napisanim između redaka, on omogućava ne-grčkim vjernicima koji čitaju raščlaniti grčku gramatiku Novoga zavjeta i oblike sintakse.

Analogija Pisma Ovo je izričaj korišten za opis stajališta kako je čitava Biblija od Boga nadahnuta i, stoga, nije oprečna nego dopunjujuća. Ta pretpostavljena tvrdnja osnova je za korištenje usporednih odlomaka u tumačenju biblijskoga teksta.

Ambigvitet Ovo upućuje na neizvjesnost što proizlazi u pisanome spisu kad postoji dva ili više mogućih značenja ili kad upućuje na dvije ili više stvari istovremeno. Moguće Ivan koristi ambigvitet namjerno (dvostruki ulazi).

Antropomorfno Značenje “imati osobine pridružene ljudskim bićima”; ovaj je pojam bio korišten za opis našega religijskog jezika o Bogu. Dolazi od grčkoga pojma za čovječanstvo. To znači da mi govorimo o Bogu kao da je On bio čovjek. Bog je opisan u fizičkim, sociološkim, i psihološkim pojmovima koji se odnose na ljudska bića (usp. Post 3:8; 1. Kr 22:19-23). Ovo je, naravno, samo analogija. Međutim, za nas ne postoje druge skupine ili pojmovna osim onih ljudskih koje koristimo. Stoga, naše je znanje o Bogu, iako istinito, ograničeno.

Antiohijska škola Ova je metoda biblijskoga tumačenja bila razvijena u Antiohiji, Sirija, u trećem stoljeću kao reakcija na alegorijsku metodu Aleksandrije, Egipat. Njen temeljni potisak bio je usredotočenost na povijesno značenje Biblije. Tumačila je Bibliju kao običnu, ljudsku književnost. Ova se škola uključila u raspru o tome je li Krist imao dvije naravi (nestorijanizam) ili jednu narav (potpuni Bog i potpuni čovjek). Ona je od strane Rimokatoličke crkve označena kao heretička i bila preseljena u Perziju ali škola je imala mali značaj. Njena temeljna hermeneutička načela kasnije postala su načela tumačenja klasičnih protestantskih reformatora (Luthera i Kalvina).

Antiteza [oprečan, proturječan] Ovo je jedan od tri opisna pojma korištena za označavanje odnosa između redaka hebrejske poezije. Odnosi se na retke poezije što su oprečni u značenju (usp. Izr 10:1; 15:1).

Apokaliptička književnost Ovo je bila prevladavajuća, moguće čak jedinstvena, židovska književna vrsta. Bila je tajnovita vrsta pisanja korištena u vremenima najezda i zauzimanja Židova od moćnika stranoga svijeta. Ona pretpostavlja da je osoban, iskupljujući Bog stvorio i nadzire svjetska zbivanja, te da je Izrael Njemu posebno zanimanje i briga. Ova književnost obećava konačnu pobjedu kroz Božji osobit napor.

Ona je visoko simbolička i maštovita s mnogo tajnovitih pojmova. Često je izražavala istinu u bojama, brojevima, viđenjima, snovima, anđeoskim posredovanjem, tajnim kôdnim riječima i često oštrim dualizmom između dobra i zla.

Neki primjeri ove književne vrste su: (1) u SZ-u: Knjiga proroka Ezekijela (poglavlja 36 – 48), Knjiga proroka Daniela (poglavlja 7 – 12), Knjiga proroka Zaharije; i (2) u NZ-u: Evanđelje po Mateju 24; Evanđelje po Marku 13; 2. Poslanica Solunjanima 2 i Knjiga Otkrivenja.

Apologetičar (apologetika) Ovo je oblik grčkoga korijenja za “zakonsku obranu”. To je posebna znanost unutar teologije što traži davanje dokaza i razumskih razloga za kršćansku vjeru.

A priori U osnovi ovo je istoznačnica s pojmom “pretpostavka”. Uključuje izlaganje iz prethodnih prihvaćenih odredbi, načela ili položaja pretpostavljenih da jesu istiniti. To je ono što je prihvaćeno bez istraživanja ili raščlambe.

Arijanizam Arije je bio prezbiter [crkveni starješina – op.prev.] u crkvi u egipatskoj Aleksandriji u trećem i ranome četvrtom stoljeću. On je tvrdio da je Isus pred-postojao ali ne Božanski (nije iste biti kao Otac), moguće slijedeći Izreke 8:22-31. Bio je izazvan od biskupa Aleksandrije, koji je započeo (318. godine) raspru što je trajala mnogo godina. Arijanizam je postala službena vjeroispovijed Istočne crkve. Nicejski koncil je godine 325. osudio Arija i potvrdio punu jednakost i Božanstvo Sina.

Aristotel On je bio jedan od filozofa stare Grčke, učenik Platona i učitelj Aleksandra Velikog. Njegov utjecaj, čak i danas, doseže u mnoga područja suvremenih studija. To je zato jer je on naglašavao spoznaju putem promatranja i razvrstavanja. To je jedno od pravila znanstvene metode.

Autograf Ovo je ime dato izvornim spisima Biblije. Ti izvornici, rukom pisani rukopisi bili su izgubljeni. Ostali su samo prijepisi ostataka. To je izvor mnogih tekstualnih različnosti u hebrejskim i grčkim rukopisima te drevnim verzijama.

Bezae Ovo je grčki i latinski rukopis šestoga stoljeća. Označen je s “D”. Sadržava Evanđelja i Djela apostolska te neke opće Poslanice. Okarakteriziran je brojnim pisarskim dodacima. On oblikuje osnovu za “*Textus Receptus*”, glavnu grčku rukopisnu predaju u pozadini Verzije Kralja Jamesa [*King James Version*].

Bias Ovo je pojam korišten za opis jake sklonosti prema nekom predmetu ili točki gledišta. To je način razmišljanja u kojem je nepristranost nemoguća u odnosu na određeni predmet ili točku gledišta. To je pristrano gledište.

Biblijski autoritet Ovaj je pojam korišten u vrlo stručnome smislu. Određen je kao razumijevanje što je izvorni autor rekao svome vremenu i primjenjivanje te istine na naše vrijeme. Biblijski autoritet uobičajeno je određen kao promatranje same Biblije kao našega jedinog autoritativnog vodiča. Međutim, u svjetlu tekućih, neprimjerenih tumačenja, ja sam ograničio pojam na Bibliju budući je tumačena prema pravilima povijesno-gramatičke metode.

Kanon Ovo je pojam korišten za opis spisa za koje se vjeruje da su jedinstveno nadahnuti. Korišten je u vezi s Pismima Staroga i Novoga zavjeta.

Kristocentrik Ovaj je pojam korišten za opis Isusova središnjeg položaja. Ja ga koristim vezanog s poimanjem da Isus jeste Gospodin čitave Biblije. Stari zavjet ukazuje prema Njemu i On je njegovo ispunjenje i cilj (usp. Mt 5:17-48).

Komentar Ovo je posebna vrsta istraživačke knjige. Daje opću pozadinu Knjiga Biblije. Tada pokušava objasniti značenje svakoga dijela Knjige. Neki se usredotočuju na primjenu, dok se drugi bave tekstem na više tehnički način. Ove su knjige pomagala, ali morale bi se koristiti nakon što netko napravi vlastito pripremno proučavanje. Tumačenja komentatora nikad ne bi smjela biti prihvaćena nekritički. Uspoređivanje nekoliko komentara iz različitoga teološkog gledišta obično je od pomoći.

Konkordanca Ovo je vrsta istraživačkog alata za proučavanje Biblije. Popisuje svaki pojavak svake riječi u Starome i Novome zavjetu. Ona pomaže na nekoliko načina: (1) određuje hebrejsku ili grčku riječ što leži iza svake određene engleske riječi; (2) uspoređuje odlomke gdje je korištena ista hebrejska ili grčka riječ; (3) pokazuje gdje su dva različita hebrejska ili grčka pojma prevedena istom engleskom riječi; (4) pokazuje učestalost uporabe određenih riječi u određenim knjigama ili autorima; (5) pomaže nekom pronaći odlomak u Bibliji (usp. Walter Clark *How to Use New Testament Greek Study Aids*, str. 54-55).

Svici s Mrtvoga mora Ovo upućuje na nizove drevnih tekstova na hebrejskom i aramejskom što su pronađeni blizu Mrtvoga mora 1947. godine. Oni su bili religijske knjižnice sektaškog judaizma prvoga stoljeća. Pritisak rimske okupacije i ratova zelota 60.-ih uzrokovali su skrivanje svitaka u hermetički zatvorene glinene ćupove u pećinama ili jamama. Oni su nam pomogli razumjeti povijesnu okolnost prvoga stoljeća Palestine i potvrdili su Masoretski tekst kao vrlo pouzdan, najmanje do ranoga razdoblja prije Krista. Označeni su skraćenicom "DSS".

Deduktivno Ova metoda logike ili izlaganja kreće od općih načela do specifičnih primjena na osnovu razloga. Ona je oprečna induktivnom izlaganju, koje odražava znanstvenu metodu što se kreće od promatranih osobitosti do općih zaključaka (teorije).

Dijalektičko Ovo je metoda izlaganja čime ono što izgleda oprečno ili paradoksalno stoji zajedno u napetosti, tražeći jedinstveni odgovor što uključuje obje strane paradoksa. Mnoge biblijske doktrine imaju dijalektičke parove, predestinacija – slobodna volja; sigurnost – ustrajnost; vjera – djela; odluka - učenje; kršćanska sloboda – kršćanska odgovornost.

Dijaspora Ovo je tehnički grčki pojam korišten od palestinskih Židova za opis drugih Židova koji žive izvan zemljopisnih granica Obećane zemlje.

Dinamički ekvivalent Ovo je teorija o prevođenju Biblije. Prijevod Biblije može biti viđen kao neprekidnost od "riječi do riječi" prepiske, gdje neka engleska riječ mora podupirati svaku hebrejsku ili grčku riječ, do "izričaja" gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome pisanju ili izražavanju. Između te dvije teorije je "dinamički ekvivalent" koji stremi uzeti izvorni tekst ozbiljno, ali ga prevodi u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Vrlo dobra rasprava o ovima različitim teorijama prevođenja pronađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Sturta i u Uvodu u TEV od Robert Bratcher.

Eklektički Ovaj je pojam korišten u vezi s tekstualnim kriticizmom. Upućuje na praksu odabiranja podataka iz različitih grčkih rukopisa zato da se dođe do teksta što je pretpostavljeno blizak izvornim vlastoručnim pismima. Odbacuje stajalište da ikoja obitelj grčkih rukopisa zarobljava izvornike.

Eizegeza Ovo je oprečno egzegezi. Ako je egzegeza "izvođenje" izvorne autorove nakane, ovaj pojam podrazumijeva "uvođenje" tuđe zamisli ili mišljenja.

Etimologija Ovo je vid proučavanja riječi što pokušava utvrditi izvorno značenje riječi. Iz toga značenja korijena, lakše je odrediti posebne uporabe. U tumačenju, etimologija nije glavno žarište, radije suvremeno značenje i uporaba riječi.

Egzegeza Ovo je tehnički pojam za provedbu tumačenja posebnog odlomka. On znači "izvoditi" (iz teksta) podrazumijevajući kako je naša svrha razumjeti izvornu autorovu nakanu u svjetlu povijesne okolnosti, književnog okvira, sintakse i suvremenoga značenja riječi.

Žanr Ovo je francuski pojam koji označava različite vrste književnosti. Potisak pojma je podjela književnih oblika u skupine što dijele zajedničke osobine: povijesnu pripovijetku, pjesništvo, mudru izreku, apokaliptičko i zakonodavstvo.

Gnosticizam Većina našega znanja o ovoj herezi dolazi od gnostičkih spisa drugoga stoljeća. Međutim, početne su zamisli bile prisutne u prvome stoljeću (i prije).

Neka utvrđena načela Valencijana i Cerinta iz drugoga stoljeća su: (1) materija i duh bili su su-vječni (ontološki dualizam). Materija je zla, duh je dobar. Bog, koji je duh, ne može biti izravno uključen s oblikovanjem zle materije; (2) postoje emanacije [zračenja; isijavanja – op.prev.] (*eoni* ili stupnjevi anđela) između Boga i materije. Zadnji ili najniži bio je YHWH SZ-a, koji je oblikovao svemir (*kosmos*); (3) Isus je bio emanacija kao YHWH ali viši na ljestvici, bliži pravome Bogu. Neki Ga stavljaju kao najvišeg ali ipak nižeg od Boga i sigurno nije utjelovljeno Božanstvo (usp. Iv 1:14). Budući da je materija zla, Isus ne bi mogao imati ljudsko tijelo i ipak biti Božanski. On je bio duhovna prikaza (usp. 1. Iv 1:1-3; 4:1-6); i (4) spasenje je bilo postignuto kroz vjeru u Isusa plus osobito znanje, koje je znano samo posebnim osobama. Znanje (lozinka) bilo je potrebno za prolaz kroz nebeske sfere. Židovski legalizam također je zahtijevao dohvaćanje Boga.

Gnostički krivi/lažni učitelji zastupali su dva oprečna etička sustava: (1) za neke, način života bio je u potpunosti nevezan na spasenje. Za njih, spasenje i duhovnost bili su zatvoreni u tajno znanje (lozinke) preko anđeoskih sfera (*eoni*); ili (2) za druge, način života bio je ključan za spasenje. Oni su naglašavali asketski [isposnički – op.prev.] način života kao dokaz istinske duhovnosti.

Hermeneutika Ovo je tehnički pojam za načela što vode egzegezu. To je i skupina posebnih smjernica i vještina/dar. Biblijski, ili vjerski, hermeneutika je uobičajeno podijeljena na dvije skupine: opća načela i posebna načela. Ova se odnose na različite književne vrste pronađene u Bibliji. Svaka različita vrsta (žanr) ima vlastite jedinstvene smjernice ali i dijeli neke zajedničke pretpostavke i postupke tumačenja.

Viši kriticizam Ovo je postupak biblijskoga tumačenja što se usredotočuje na povijesnu okolnost i književnu građu određene biblijske Knjige.

Idiom Ova je riječ korištena za izričaje nađene u različitim kulturama što imaju posebno značenje nevezano na uobičajeno značenje pojedinačnih pojmova. Neki suvremeni primjeri su: “to je bilo strašno dobro”, ili “baš me ubijaš”. Biblija također sadržava ove vrste izričaja.

Iluminacija Ovo je ime dato za zamisao da je Bog govorio čovječanstvu. Čitava je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u povijesti čovječanstva; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Induktivno Ovo je metoda logike ili zaključivanja što kreće od pojedinosti ka cjelini. To je iskustvena metoda suvremene znanosti. U osnovi ovo je Aristotelov pristup.

Interlinearno Ovo je vrsta istraživačkog alata što omogućava onima koji ne čitaju biblijski jezik da budu sposobni raščlaniti njegovo značenje i građu. Ono smješta engleski prijevod na stupanj riječ za riječ odmah ispod izvornoga biblijskog jezika. Taj alat, kombiniran s “analitičkim leksikonom”, dat će oblike i osnovne odredbe hebrejskoga i grčkoga.

Nadahnuće Ovo je zamisao da je Bog govorio čovječanstvu vođenjem biblijskih autora da točno i jasno zabilježe Njegovo otkrivenje. Potpuna je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Opisni jezik Korišten je vezano s idiomima u kojima je pisan Stari zavjet. Govori o našem svijetu u pojmovima na način kako stvari izgledaju našim pet osjetilima. To nije znanstveni opis, niti je zamišljen da bude.

Legalizam Ovaj je stav obilježen prenaglašavanjem pravila ili obreda. Nastoji se osloniti na ljudsku izvedbu pravila kao sredstva prihvaćanja od Boga. Nastoji podcijeniti odnos i razviti izvedbu, I JEDNO I DRUGO od kojih su važni vidovi zavjetni odnos između svetoga Boga i grješnog čovječanstva.

- Doslovno** Ovo je drugo ime za tekstualno-usredotočenu i povijesnu metodu hermeneutike iz Antiohije. To znači da tumač uključuje uobičajeno i očito značenje ljudskoga jezika, iako se još uvijek prepoznaje prisutnost slikovnog jezika.
- Književna vrsta** Ovo upućuje na različite oblike što ljudska komunikacija može prihvatiti, takva kao što je poetska ili povijesna pripovijetka. Svaka vrsta književnosti ima svoje posebne hermeneutičke postupke uz opća načela za svu pisanu književnost.
- Književna jedinica** Ovo upućuje na glavnu zamisao podjela biblijske Knjige. Može biti napravljena od nekoliko stihova, odlomaka ili poglavlja. To je samo-sadržavajuća jedinica sa središnjim subjektom.
- Niži kriticizam** Vidi “tekstualni kriticizam”.
- Rukopis** Ovaj se pojam odnosi na različite prepiske grčkoga Novog zavjeta. Uobičajeno su podijeljeni u različite vrste obzirom na: (1) materijal na kojem su napisani (papirus, koža), ili (2) oblik samog pisanja (sva velika slova ili pisana slova bez odvajanja). Skraćeno je to “MS” (jednina) ili “MSS” (množina).
- Masoretski tekst** Ovo upućuje na deveto stoljeće hebrejskih rukopisa Staroga zavjeta napravljenog od naraštaja židovskih znanstvenika koji sadrži samoglasničke točke i druge tekstualne bilješke. On oblikuje temeljni tekst za naš engleski Stari zavjet. Njegov je tekst bio povijesno potvrđen od hebrejskih MSS, posebice Knjiga proroka Izaije, poznata iz svitaka s Mrtvoga mora. Njegova skraćunica je “MT”.
- Metonimija** Ovo je slikovit govor u kojem je ime jedne stvari upotrijebljeno za predstavljanje nečega drugog povezanog s njom. Primjerice: “kotlić vrije” što zapravo znači “voda u kotliću što vrije”.
- Muratorijevi fragmenti** Ovo je popis kanonskih knjiga Novoga zavjeta. Bio je napisan u Rimu prije 200.-te godine. On daje istih dvadeset i sedam knjiga kao i protestantski NZ. Jasno pokazuje da su mjesne crkve u različitim dijelovima Rimskoga Carstva “praktički” imale kanon prije glavnih crkvenih koncila četvrtoga stoljeća.
- Prirodna objava** Ovo je jedna skupina Božjeg samo-objavljenja čovjeku. Uključuje prirodni poredak (Rim 1:19-20) i moralnu svjesnost (Rim 2:14-15). O tome se govorilo u Psalmu 19:1-6 i Poslanici Rimljanima 1 – 2. Ona je različita od posebnoga otkrivenja, što je Božja posebna objava u Bibliji i konačna u Isusu iz Nazareta.
Ova je teološka kategorija bila ponovno naglašena pokretom “stare zemlje” među kršćanskim znanstvenicima (npr. spisi Hugha Rossa). Oni su koristili ovu kategoriju za potvrdu da je sva istina Božja istina. Priroda su otvorena vrata znanju o Bogu; to je različito od posebnoga otkrivenja (Biblija). Ona omogućuje suvremenoj znanosti slobodu istraživanja prirodnoga reda. Po mome mišljenju to je predivna nova mogućnost za svjedočenje suvremenome znanstvenom zapadnom svijetu.
- Nestorijanizam** Nestorije je bio patrijarh Konstantinopola u petome stoljeću. Bio je obučan u Antiohiji sirijskoj i tvrdio da je Isus imao dvije naravi, jednu potpunu ljudsku i jednu potpuno Božansku. Ovo je stajalište odstupalo od aleksandrijskoga ortodoksnog stajališta o jednoj naravi. Nestorijeva glavna briga bila je naslov “majka Božja”, dat Mariji. Nestorije je bio opreka Ćirilu iz Aleksandrije i, prešutno, svojoj vlastitoj obuci u Antiohiji. Antiohija je bila sjedište povijesno – gramatičko – tekstualnome pristupu biblijskome tumačenju, dok je Aleksandrija bila sjedište četverostrukoj (alegorijskoj) školi tumačenja. Nestorije je konačno bio udaljen iz službe te prognan.
- Izvorni autor** Ovo upućuje na stvarne autore/pisce Pisma.
- Papirus** Ovo je vrsta materijala iz Egipta za pisanje. Bio je napravljen iz riječnih trski. To je materijal na kome su napisane naše najstarije prepiske grčkoga Novog zavjeta.
- Usporedni odlomci** Oni su dio zamisli da je čitava Biblija Bogom–dana te je, stoga, ona svoj najbolji tumač i davatelj ravnoteže paradoksalnih istina. Ovo je također od pomoći kad netko pokušava tumačiti neki nejasan ili dvoznačni odlomak. Isto tako oni pomažu naći najjasniji odlomak o danome subjektu kao i svima drugim vidovima Pisma o danome subjektu.

- Parafraza** Ovo je ime za teoriju biblijskoga prijevoda. Biblijski prijevod može biti gledan kao neprekidnost prepiske od “riječi do riječi”, gdje engleska riječ mora biti ponuđena za svaku hebrejsku ili grčku riječ “parafrazi” gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome izražavanju ili načinu pisanja. Između ove dvije teorije je “dinamički ekvivalent” koji nastoji ozbiljno uzeti izvorni tekst, ali prevodi ga u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Uistinu dobra rasprava o ovim raznolikim teorijama prevođenja nađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Sturta.
- Paragraf** U osnovi ovo je tumačenje književne jedinice u prozi. Sadrži jednu središnju misao i njen razvitak. Ako ostanemo kod njene glavne misli nećemo polagati važnost na manje važno ili propustiti izvornu autorovu nakanu.
- Parohijalizam** Ovo se odnosi na predrasude [vidi *bias* – op.prev.] što su zatvorene u mjesnu teološku /kulturalnu okolnost. Ne prepoznaje transkulturalnu prirodu biblijske istine ili njene primjene.
- Paradoks** Ovo upućuje na one istine što izgledaju oprečno, iako su oboje istinite, premda su u napetosti jedna s drugom. One uobličuju istinu predstavljajući je iz njenih oprečnih strana. Većina biblijske istine predstavljena je u paradoksalnim (ili dijalektičkim) parovima. Biblijske istine nisu izdvojene zvijezde, nego zvijezda napravljena prema uzorku zvijezda.
- Plato** On je bio jedan od filozofa drevne Grčke. Njegova je filozofija uvelike utjecala na Ranu crkvu preko znanstvenika Aleksandrije, Egipat, i kasnije, Augustina. On je tvrdio da je sve na Zemlji bilo prividno i potpuna preslika duhovnoga pralika. Teolozi su kasnije izjednačili Platove “oblike/zamisli” s duhovnom kraljevnom.
- Pretpostavka** Ovo upućuje na naše unaprijed stvoreno razumijevanje stvari. Često oblikujemo mišljenja ili prosudbe o pitanjima prije negoli pristupimo sâmim Pismima. Ta je sklonost poznata i kao *bias*, *a priori* stanje, nagađanje ili pred-razumijevanje.
- Proof-texting** Ovo je primjena tumačenja Pisma navođenjem stiha bez obzira na njegov trenutačni okvir ili širi okvir u njegovoj književnoj jedinici. To pomiče stihove od nakane izvornoga autora i uobičajeno uključuje nakanu za dokazivanjem osobnoga mišljenja ma da izjavljuje biblijski autoritet.
- Rabinski judaizam** Ovaj stupanj života židovskoga naroda započinje u babilonskome progonstvu (586.-538. g.pr.Kr.). Kad je bio uklonjen utjecaj svećenstva i Hrama, mjesne su sinagoge postale žarište židovskoga života. Ova mjesna središta židovske kulture, zajedništva, štovanja i biblijskoga proučavanja postala su žarište nacionalnoga religijskog života. U Isusovo vrijeme ova “religija pisara [književnika – op.prev.]” bila je usporedna s onom od svećenika. Kod pada Jeruzalema 70.-te godine, pisarski oblik, što je prevladavao kod farizeja, nadzirao je smjer židovskoga religijskog života. Osobina mu je bila primjenjivo, legalističko tumačenje Tore objašnjene usmenom predajom (Talmud).
- Otkrivenje** Ovo je ime dato zamisli da je Bog govorio čovječanstvu. Puna zamisao uobičajeno je izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.
- Semantičko polje** Ovo upućuje na potpuni doseg značenja povezanog s riječju. To je u osnovi razlika što imaju značenja riječi u različitim okvirima.
- Septuaginta** Ovo je ime dato grčkom prijevodu hebrejskoga Starog zavjeta. Predaja kaže da je bila napisana u sedamdeset dana od strane sedamdeset židovskih znanstvenika za knjižnicu u Aleksandriji, Egipat. Nadnevak prema predaji je oko 250. g.pr.Kr. (u stvarnosti je uzeo više od stotinu godina da se dovrši). Taj je prijevod značajan jer: (1) daje nam drevni tekst za usporedbu s Masoretskim hebrejskim tekstom; (2) pokazuje nam stanje židovskoga tumačenja u trećem i drugom stoljeću prije Krista; (3) daje nam židovsko mesijansko razumijevanje prije odbacivanja Isusa. Njena kratica je “LXX”.

- Sinaiticus** Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Našao ga je njemački znanstvenik, Tischendorf, u samostanu sv. Katarine na Jebel Musi, tradicionalnome mjestu brda Sinaj. Ovaj je rukopis označen prvim pismom hebrejskoga alfabeta nazvanog “*aleph*” (א). Sadrži oba i Stari i čitavi Novi zavjet. To je jedan od naših najstarijih uncijalnih MSS.
- Spiritualiziranje** Ovaj je pojam istoznačnica s alegoriziranjem u smislu da on uklanja povijesni i književni okvir odlomka i tumači ga na temelju drugog mjerila.
- Sinonim** Ovo upućuje na pojmove s točnim ili vrlo sličnim značenjima (iako u stvarnosti ne postoje dvije riječi što se potpuno semantički preklapaju). One su tako usko povezane da mogu zamijeniti jedna drugu u rečenici bez gubitka značenja. Također je korišten za označavanje jednoga od tri oblika hebrejskoga pjesničkog paralelizma. U ovome smislu on upućuje na dva retka pjesništva što izražavaju istu istinu (usp. Ps 103:3).
- Sintaksa** Ovo je grčki pojam što upućuje na građu rečenice. Povezuje načine dijelova rečenice stavljenih zajedno kako bi se stvorila potpuna misao.
- Sintetski** Ovo je jedan od tri pojma što se odnose na vrste hebrejskoga pjesništva. Taj pojam govori o redcima pjesništva što se grade jedan na drugom u zbirnome smislu, ponekad nazvan “*klimatik*” (usp. Ps 19:7-9).
- Sustavna teologija** Ovo je stupanj tumačenja što pokušava povezati biblijske istine u jedinstven i razumski stil. Ona je logička, radije negoli čisto povijesna, predstavka kršćanske teologije prema kategorijama (Bog, čovjek, grijeh, spasenje, itd.).
- Talmud** Ovo je naziv za kodificiranje židovske usmene predaje. Židovi vjeruju da je bio od Boga usmeno dat Mojsiju na brdu Sinaj. U stvarnosti kroz godine postaje skupna mudrost židovskih učitelja. Postoje dvije različite pisane verzije Talmuda: Babilonski i kraći, nedovršen Palestinski.
- Tekstualni kritičizam** Ovo je proučavanje biblijskih rukopisa. Tekstualni kritičizam je neophodan jer ne postoje izvornici a prepiske se razlikuju jedna od druge. Njegova nakana je objasniti različnosti i postići (što je bliže moguće) izvorno izražavanje autografa Staroga i Novog zavjeta. Često je nazvan “*niži kritičizam*”.
- Textus Receptus** Ova se oznaka razvila u Elzevirovu izdanju grčkoga NZ-a 1633. godine. U osnovi to je oblik grčkoga NZ-a napravljen iz nekoliko kasnijih grčkih rukopisa i latinskih verzija Erazma (1510.-1535.), Stefana (1546.-1559.) i Elzevira (1624.-1678.). U *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, str. 27, A. T. Robertson kaže: “Bizantski tekst je praktički Textus Receptus.” Bizantski tekst je najmanje vrijedan od tri obitelji ranih grčkih rukopisa (Zapadni, Aleksandrijski i Bizantski). On sadrži nagomilane pogreške kroz stoljeća rukom-prepisivanih tekstova. Međutim, A.T. Robertson također kaže: “Textus Receptus je očuvao za nas u suštini ispravan tekst.” (str. 21). Ovaj oblik predaje grčkoga rukopisa (pogotovo Erazmovo treće izdanje 1522. godine) oblikuje osnovu za *King James Version* 1611. godine.
- Tora** Ovo je hebrejski pojam za “učenje”. To postaje službeni naslov za Mojsijeva pisanja (od Postanka do Ponovljenog zakona). To je, za Židove, najautoritativnija podjela Hebrejskoga kanona.
- Tipološko** To je posebna vrsta tumačenja. Uobičajeno uključuje istinu Novoga zavjeta pronađenu u odlomcima Staroga zavjeta posredstvom analoškog simbola. Ova kategorija hermeneutike bila je glavni element aleksandrijske metode. Zbog zlorabe ove vrste tumačenja, može se ograničiti njegovu uporabu na posebne primjere zapisane u Novom zavjetu.
- Vaticanus** Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Nađen je u knjižnici Vatikana. Izvorno je sadržavao čitavi Stari zavjet, apokriife i Novi zavjet. Međutim, neki su dijelovi izgubljeni (Postanak, Psalmi, Hebrejima poslanica, pastoralne poslanice, Poslanica Filemonu i Otkrivenje). To je rukopis od velike pomoći za određivanje izvornoga izričaja autografa. Označen je velikim slovom “B”.
- Vulgata** Ovo je ime Jeronimova latinskog prijevoda Biblije. Postao je osnovom ili “općim” prijevodom za Rimokatoličku crkvu. Bio je napravljen 380.-tih godina.

Mudrosna književnost Ovo je bila književna vrsta zajednička drevnome blisko-istočnome (i suvremenome) svijetu. U osnovi ona je bila nakana upućivanja novoga naraštaja vodičima za uspješan život kroz pjesništvo, mudru izreku, ili esej. Upućena je bila više pojedincima negoli skupnome društvu. Nije koristila smjerenja na povijest nego se temeljila na životnim iskustvima i promatranju. U Bibliji, Job kroz Pjesmu nad pjesmama sažimlje prisutnost i štovanje YHWH, ali ovaj religijski pogled na svijet nije izričit za svako ljudsko iskustvo u svakome vremenu.

Kao književna vrsta ona izjavljuje općenite istine. Međutim, ova književna vrsta ne može biti korištena u svakoj osobitoj prilici. Ovo su općenite izjave koje se ne primjenjuju uvijek za svaku pojedinačnu priliku.

Ovi su se mudraci usudili pitati teška životna pitanja. Često su promijenili tradicionalne religijske poglede (Job i Propovjednik). Oblikuju ravnotežu i streme prema lakim odgovorima o životnim potresnim događajima.

Slika svijeta i pogled svijeta Ovo su pojmovi koji prate jedan drugoga. Oba su filozofijske zamisli vezane na stvaranje. Pojam “slika svijeta” upućuje na “kako” stvaranja dok se “pogled svijeta” odnosi na “Tko”. Ovi pojmovi odgovaraju tumačenju da se Knjiga Postanka 1 – 2 prvenstveno bavi s Tko, ne kako, stvaranja.

YHWH Ovo je Zavjetno Ime za Boga u Starome zavjetu. Određeno je u Knjizi Izlaska 3:14. To je **UZROČAN** oblik hebrejskoga pojma “biti”. Židovi su se bojali izgovoriti to Ime, u najmanju ruku ne uzaludno; stoga, oni su ga nadomjestili hebrejskim pojmom *Adonai*, “Gospodin”. To je način kako je Zavjetno Ime prevedeno u engleskome.

BOBOVA DOKTRINARNA IZJAVA

Ne brinem se posebno za izjave vjere ili vjeroispovijedi. Dajem prednost potvrdi same Biblije. Međutim, uviđam da će izjava vjere onima koji me ne poznaju osigurati način procjene moga doktrinarnog gledišta. U našim vremenima tako punima teološke pogriješke i obmane, ponuđen je kratki sažetak moje teologije.

1. Biblija, oba i Stari i Novi zavjet, nadahnuti je, nepogriješiva, autoritativna, vječna Riječ Božja. Ona je Božje samo-otkrivenje zapisano od čovjeka pod nadnaravnim vodstvom ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:67: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)). Ona je naš jedini izvor jasne istine o Bogu i Njegovim svrhama ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Također je i jedini izvor vjere i primjene za Njegovu Crkvu.

2. Postoji samo jedan vječni, Stvoritelj, Iskupitelj Bog ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Monoteizam](#)). On je Stvoritelj svega, vidljivoga i nevidljivoga. On je objavio Sâm Sebe kao ljubećeg i brižnog dok je istovremeno On i pravičan i pravedan. On je Sâm Sebe objavio u tri zasebne Osobe: Otac, Sin i Duh, istinski odvojene ali ipak iste u biti ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:15: Trojstvo](#)).

3. Bog je djelatno u nadzoru Svojem svijeta. Postoje oba i vječni naum za Njegovo Stvorenje koji je nepromjenljiv i pojedinačni koji je usredotočen na omogućavanje slobodne volje čovjeka. Ništa se ne događa bez Božjega znanja i dopuštenja, ali ipak On dozvoljava pojedincima izbore i među anđelima i među ljudima. Isus je Očev Izabrani Čovjek i svi su pretpostavljeno izabrani u Njemu. Božje predznanje o događajima ne ograničava ljude na konačan pred-pisani spis. Svaki je od nas odgovoran za svoje misli i djela ([vidjeti Posebnu temu dolje: Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)).

4. Čovječanstvo, iako stvoreno prema Božjoj slici i oslobođeno od grijeha, izabralo je pobuniti se protiv Boga. Iako iskušavani od nadnaravnog posrednika ([vidjeti Posebnu temu u Lk 5:17: Osobno zlo](#)), Adam i Eva bili su odgovorni za svoju voljnu okrenutost samima sebi. Njihova je pobuna pogodila čovječanstvo i Stvorenje. Mi smo svi potrebni Božjeg milosrđa i milosti za oboje i za naše zajedničko stanje u Adamu i za našu pojedinačnu voljnu pobunu.

5. Bog je osigurao sredstvo oprostjenja i obnove za palo čovječanstvo. Isus Krist, Božji jedinstveni Sin, postao je čovjek, živio je bezgriješnim životom, i posredstvom Njegove zamjenske smrti, platio kaznu za grijeh čovječanstva. On je jedini način za obnovu i zajedništvo s Bogom. Ne postoji nijedno drugo sredstvo spasenja osim kroz vjeru u Njegovo dovršeno djelo.

6. Svaki od nas mora osobno primiti Božju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu. To je postignuto posredstvom voljnoga pouzdanja u Božja obećanja kroz Isusa i voljnim okretanjem od poznatoga grijeha ([vidjeti Posebnu temu u Lk 6:46: Što znači "Primiti", "Vjerovati", "Ispovjediti se /Priznati", i "Pozvati se"?](#)).

7. Svakome je od nas potpuno oprosteno i obnovljeni smo temeljem našeg pouzdanja ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:45: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \[\(Pistis \[IMENICA\], Pisteuō, \[GLAGOL\], Pistos \[PRIDJEV\] u NZ-u\)](#) u Krista i pokajanja ([vidjeti Posebnu temu u Lk 1:16: Pokajanje u Novome zavjetu](#)) zbog grijeha. Međutim, dokaz za taj novi odnos vidljiv je u promijenjenome, te mijenjajućem, životu. Božji cilj za čovječanstvo nije jedino Nebo jednoga dana nego Kristo-sličnost sada. Oni koji su stvarno iskupljeni, bez obzira na povremeno griješenje, bit će stalno u vjeri i pokajanju kroz svoje živote.

8. Sveti Duh jeste "drugi Isus" ([vidjeti Posebnu temu u Lk 2:25: Isus i Duh](#)). On je prisutan u svijetu kako bi vodio izgubljene Kristu i razvijao Kristo-sličnost u spašenima. Darovi Duha dati su prilikom spasenja. To su život i služba Isusa podijeljeni između Njegova Tijela, Crkve. Darovi koji su u osnovi stavovi i pobude Isusa moraju biti potaknuti plodom Duha. Duh je djelatno u našem vremenu kao što je On bio u biblijska vremena.

9. Otac je učinio uskrsloga Isusa Krista Sucega svega. On će se vratiti na Zemlju kako bi sudio svemu čovječanstvu. Oni koji su se pouzdali u Isusa i oni čija su imena zapisana u Janjetovoj Knjizi života primit će kod Njegova povratka svoja vječna proslavljena tijela. Oni će biti s Njim zauvijek. Međutim, oni koji su odbili odazvati se Božjoj istini bit će vječno odvojeni od radosti zajedništva s Trojedinim Bogom. Oni će biti osuđeni zajedno sa Sotonom i njegovim anđelima.

Ovo zasigurno nije potpuno ili cjelokupno ali nadam se da će vam dati teološki okus moga srca. Želim izjaviti:

“U biti—jedinstvo, prema van—sloboda, u svemu—ljubav.”

POSEBNA TEMA: PREDESTINACIJA (kalvinizam) NASUPROT LJUDSKE SLOBODNE VOLJE (arminijanizam)

I. **Poslanica Rimljanima 8:29** – Pavao koristi “predvidi” (*proginōskō*, “znati prije”) dva puta, ovdje i u 11:2. U 11:2 to upućuje na Božju zavjetnu ljubav za Izraela prije početka vremena. Zapamtite da se pojam “(spo)znati” u Poslanici Hebrejima odnosi na prisni, osobni odnos, ne na činjenice o nekome (usp. Post 4:1; Jer 1:5). Ovdje je uključen u lanac vječnih događaja (usp. Rim 8:29-30). Ovaj pojam povezan je s predestinacijom. Međutim, mora biti napomenuto da Božje predznanje nije temelj izbora jer kad bi to bilo tako, onda bi izbor bio temeljen na budućem odazivu paloga čovječanstva, što bi bio ljudska izvedba. Ovaj pojam nađen je također u Djelima apostolskim 26:5; 1. Petrovoj poslanici 1:2.20 i 2. Petrovoj 3:17.

A. “predvidi” (*proginōskō*, “znati prije”)

Oba pojma i “predznanje” i “predestinacija” složenice su s PRIJEDLOGOM “prije” i, stoga, moraju biti prevedena “znati prije”, “postaviti granice prije”, ili “označiti prije”. Presudni odlomci o predestinaciji u NZ-u su Poslanica Rimljanima 8:28-30; Efežanima 1:3-14 i Rimljanima 9. Ovi tekstovi očito naglašavaju da je Bog suveren. On je u potpunome nadzoru svega. Postoji unaprijed postavljen Božanski naum koji je djelovao izvan vremena. Međutim, ovaj naum nije proizvoljan ili odabirajući. Temeljen je, ne samo na Božjoj suverenosti i predznanju, nego na Njegovoj nepromjenjivoj naravi ljubavi, milosrđa i nezasluženoj milosti. [Vidjeti Posebnu temu u Evanđelju po Luki 1:15: YHWH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

Moramo biti pozorni da zbog našega zapadnjačkog (američkog) individualizma ili naše protestantske revnosti ne obojimo ovu čudesnu istinu. Moramo također stražariti protiv toga da idemo smjerom povijesnih, teoloških sukoba između Augustina nasuprot Pelegija ili kalvinizma nasuprot arminijanizma.

B. “predodređeni” (*proorizō*, “postaviti granice prije”)

Predestinacija nije doktrina s namjerom ograničavanja Božje ljubavi, milosti, i milosrđa niti isključivanja nekih od njih iz Evanđelja. Ona ima namjeru jačanja vjernika oblikovanjem njihova pogleda na svijet. Bog je za svo čovječanstvo (usp. Iv 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Bog je u nadzoru svega. Tko ili što nas može odvojiti od Njega (usp. Rim 8:31-39)? Bog vidi čitavu povijest kao sadašnjost; ljudi su vremenski ograničeni. Naša točka gledišta i umne sposobnosti su ograničene. Ne postoji suprotnost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva. To je ustroj Saveza. To je još jedan primjer biblijske istine date u dijalektalnoj napetosti. Biblijske su doktrine predstavljene iz različitih točki gledišta. Često se pojavljuju paradoksalno. Istina je ravnoteža između prividno oprečnih parova. Ne smijemo pomaknuti napetost izabiranjem jedne od istina. Ne smijemo odvojiti ikoju biblijsku istinu u zaseban odjeljak.

Također je važno dodati da cilj izbora nije samo Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Odabrali smo biti “sveti i nedužni”. Bog je odabrao promijeniti nas tako da drugi mogu vidjeti promjenu i odazvati se vjerom Bogu u Kristu. Predestinacija nije osobna povlastica nego zavjetna odgovornost. To je glavna istina odlomka. To je cilj kršćanstva. Svetost je Božja volja za svakoga vjernika. Božji izbor je biti Kristo-sličan (usp. Ef 1:4), ne biti posebnoga stava. Božja slika, što je bila data čovjeku u stvaranju (usp. Post 1:26; 5:1.3; 9:6) mora biti obnovljena.

C. “prema slici Svoga Sina” – Božji konačan cilj jeste obnova slike izgubljene u Padu. Vjernici su unaprijed određeni na Kristo-sličnost (usp. Ef 1:4).

II. **Poslanica Rimljanima 9**

A. Poslanica Rimljanima 9 jedan je od najjačih NZ-nih odlomaka o Božjoj suverenosti (drugi je Ef 1:3-14), dok poglavlje 10 navodi kako će ljudska slobodna volja biti jasna i ponovljena (usp. “svatko”, Rim 9:4; “bilo tko”, 9:11.13; “svi”, 9:12 [dva puta]). Pavao nikad ne pokušava pomiriti ovu teološku napetost. Oboje su istina! Većina biblijskih doktrina predstavljena je u paradoksalnim ili dijalektalnim parovima. Većina teoloških sustava je logička polu-istina. Augustinijanizam i kalvinizam nasuprot semi-pelagijanizmu i arminijanizmu imaju elemente istine i pogrješke. Biblijska napetost između doktrina daje

prednost *proof-textingu*, dogmatskome, razumskom, teološkom sustavu što sili Bibliju u unaprijed zamišljenu rešetku tumačenja.

- B. Ova ista istina (nađena u Rim 9:23) navedena je u Poslanici Rimljanima 8:29-30 i Efežanima 1:4.11. To poglavlje najjači je izražaj Božje suverenosti u NZ-u. Ne može postojati raspra da Bog u potpunosti upravlja Stvorenjem i iskupljenjem. Ova velika istina ne smije nikad biti smekšana ili smanjena. Međutim, mora biti ravnoteže s Božjim zavjetnim odabirom kao sredstvom odnosa s ljudskim Stvorenjem, stvorenim na Njegovu sliku. Zsigurno je istina kako su neki SZ-ni Savezi, kao Knjiga Postanka 15, bezuvjetni i uopće se ne odnose na ljudski odaziv, ali drugi Savezi su uvjetovani ljudskim odazivom (npr. Eden, Noa, Mojsije, David). Bog ima naum iskupljenja za Svoje Stvorenje; niti jedan čovjek ne može utjecati na taj naum. Bog je odabrao dopustiti pojedincima sudjelovati u Njegovim naumima. Ova prilika za sudjelovanjem jeste teološka napetost između suverenosti (Rim 9) i ljudske slobodne volje (Rim 10).

Nije primjereno izdvojiti jedan biblijski naglasak a zanemariti drugi. Postoji napetost između doktrina zbog toga jer istočnjački ljudi predstavljaju istinu u dijalektalnim ili napetošću ispunjenim parovima. Doktrine ne smiju odstupati u odnosu prema drugim doktrinama. Istina je mozaik istina.

III. Poslanica Efežanima 1

- A. Izbor je predivna doktrina. Međutim, to nije poziv na pristranost, nego poziv da se bude kanal, oruđe, ili sredstvo iskupljenja drugih! U SZ-u pojam je bio korišten prvenstveno za služenje; u NZ-u korišten je prvenstveno za spasenje što ishodi u služenju. Biblija nikad ne pomiruje prividnu suprotivost između Božje suverenosti i slobodne volje čovječanstva, nego potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti bio bi Poslanica Rimljanima 9 o Božjemu suverenome odabiru i Rimljanima 10 o neophodnome odazivu čovječanstva (usp. 10:11.13).

Ključ za ovu teološku napetost može biti nađen u 1:4. Isus je Božji izabrani Čovjek i svi su moguće izabrani u Njemu (Karl Barth). Isus je Božje “da” potrebi paloga čovječanstva (Karl Barth). Poslanica Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti pitanje tvrdnjom da cilj predestinacije nije samo Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Mi smo često privučeni dobrobitima Evandjelja i zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) je za ovo vrijeme kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u vezu s ostalim istinama, ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija bila bi konstelacija nasuprot jednoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkim, ne zapadnjačkim, književnim vrstama. Mi ne smijemo pomaknuti napetost prouzročenu dijalektalnim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina (Bog kao transcendentan nasuprot Bogu kao imanentnome; sigurnost nasuprot ustrajnosti; Isus je jednak s Ocem nasuprot Isus je podložan Ocu; kršćaninova sloboda nasuprot kršćaninove odgovornosti prema zavjetnome drugu, itd.).

Teološka zamisao “Saveza” ujedinjuje suverenost Boga (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naredbenim čovjekovim početnim i nastavljaćim odazivom pokajničke vjere. Budite pozorni kod *proof-textinga* jedne strane paradoksa i podcjenjivanja drugog! Budite pozorni glede potvrđivanja samo jedne omiljene doktrine ili sustava teologije.

- B. “On nas odabra” u Poslanici Efežanima 1:4 je AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA što naglašava subjekt. Ovo se usredotočuje na Očev odabir prije vremena. Božji odabir ne smije biti razumjet u islamskome smislu determinizma, niti u ultra-kalvinističkome smisli kao neki nasuprot drugih, nego u smislu Saveza. Bog je obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15). Bog je pozvao i odabrao Abrahama kako bi odabrao sve ljude (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6). Osobno je Bog izabrao sve osobe koje će primijeniti vjeru u Krista. Bog uvijek poduzima prvi korak u spasenju (usp. Iv 6:44.65). Ovaj tekst i Poslanica Rimljanima 9 biblijski su temelji za doktrinu o predestinaciji naglašenu od Augustina i Kalvina.

Bog je odabrao vjernike ne samo za spasenje (opravdanje), nego i za posvećenje (usp. Kol 1:10-12). Ovo se odnosi na: (1) naš položaj u Kristu (usp. 2. Kor 5:21) ili (2) Božju žudnju za ponovno proizvede Svoju narav u Svojoj djeci (usp. Ef 2:10; Rim 8:28-29; Gal 4:19). Božja volja za Njegovu djecu je i Nebo jednoga dana i Kristo-sličnost sada!

“U Njemu” je ključ zamisli Poslanice Efežanima 1:4. Očevi blagoslovi, milost, i spasenje teku kroz Krista (usp. Iv 14:6). Zabilježite ponavljanje ovoga gramatičkog oblika (LOKATIV SFERE) u Efežanima

1:3, “u Kristu”; 1:4, “u Njemu”; 1:7, “u Njemu”; 1:9, “u Njemu”; 1:10, “u Kristu”, “u Njemu”; 1:12, “u Kristu” i 1:13, “u Njemu” (dva puta). Isus je Božje “da” palome čovječanstvu (Karl Barth). Isus je izabrani Čovjek i svi su moguće izabrani u Njemu. Svi blagoslovi Boga Oca teku kroz Krista.

Izričaj “prije utemeljenja svijeta” također je upotrijebljeno u Evandjelju po Mateju 25:34; Ivanu 17:24; 1. Petrovoj poslanici 1:19-20 i Otkrivenju 13:8. To pokazuje iskupiteljsku djelatnost Trojedinoga Boga čak prije Knjige Postanka 1:1. Ljudi su ograničeni svojim osjećajem vremena; sve je za nas prošlost, sadašnjost, i budućnost, ali nije za Boga.

Cilj predestinacije je svetost, ne povlastica. Božji poziv nije za nekolicinu izabrane Abrahamove djece, nego za sve! To je poziv da se bude onakvim kakvim je Bog odredio da čovječanstvo bude, kao On Sâm (usp. 1. Sol 5:23; 2. Sol 2:13); na Njegovu sliku (usp. Post 1:26-27). Okrenuti predestinaciju u teološko pravilo umjesto u sveti život jeste tragedija. Često naše teologije govore glasnije od biblijskoga teksta.

Pojam “nedužnost /bespriječnost” (*amōmos*) ili “bez mane” upotrijebljena je o:

1. Isusu (usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19)
2. Zahariji i Elizabeti (usp. Lk 1:6)
3. Pavlu (usp. Fil 3:6)
4. svima istinskim kršćanima (usp. Fil 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23).

Božja neopoziva volja za svakoga kršćanina nije samo Nebo poslije, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; Gal 4:19; 1. Pt 1:2). Vjernici moraju odražavati Božje osobine izgubljenome svijetu za svrhu evangelizacije.

Gramatički izričaj “u ljubavi” u Poslanici Titu 2:2 može ići ili s Titom 2:4 ili 5. Međutim, kad je taj izričaj upotrijebljen na drugim mjestima u Poslanici Efežanima on uvijek upućuje na ljudsku ljubav za Boga (usp. Ef 3:17; 4:2.15.16).

C. U Poslanici Efežanima 1:5 izričaj “On nas predodredi” je AORIST AKTIVNOGA PARTICIPA. Taj grčki pojam složen je od “prije” i “označen”. To upućuje na Božji predodređeni iskupiteljski naum (usp. Lk 22:22; Djela 2:23; 4:28; 17:31; Rim 8:29-30). Predestinacija je jedna od nekoliko istina povezanih sa spasenjem čovječanstva. Ona je dio teološkoga uzorka ili nizova povezanih istina. To nikad nije značilo naglašavanje da se bude u odvojenosti! Biblijska je istina dana u nizovima napetošću ispunjenih, paradoksalnih parova. Denominacionalizam je težio pomaknuti biblijsku napetost naglašavanjem jedne od dijalektalnih istina (predestinacija nasuprot ljudske slobodne volje; sigurnost vjernika nasuprot ustrajnosti svetih; izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu; bezgrješnost nasuprot griješenju manje; trenutačno objavljeno posvećenje nasuprot napredujućemu posvećenju; vjera nasuprot djelima; kršćaninova sloboda nasuprot kršćaninove odgovornosti; transcendentnost nasuprot imanentnosti).

Božji odabir nije temeljen na predznanju ljudske izvedbe, nego na Njegovoj milosrdnoj naravi (usp. Ef 1:7.9.11). On želi da svi (ne samo neki posebni kao gnostici ili suvremeni ultra-kalvinisti) budu spašeni (usp. Ez 18:21-23.32; Iv 3:16-17; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Božja milost (Božja narav) teološki je ključ za ovaj odlomak (usp. Ef 1:6a.7c.9b), kao što je Božje milosrđe ključ za druge odlomke o predestinaciji, Poslanica Rimljanima 9 - 11.

Jedina nada paloga čovječanstva jeste Božja milost i milosrđe (usp. Iz 53:6 i nekoliko drugih SZ-nih tekstova navedenih u Rim 3:9-18). To je ključno u tumačenju ovih prvih teoloških poglavlja kako bi se shvatilo da Pavao naglašava one stvari koje su posve nepovezane s ljudskom izvedbom: predestinacija (Ef 1), milost (Ef 2), i Božji vječni iskupiteljski naum (tajnovitost, Ef 2:11 - 3:13). To je bila protuteža naglasku krivih učitelja na ljudskoj zaslugi i ponosu.